



Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ISSN 2985-0029 (Print)
ISSN 2985-0037 (Online)
DOI: 10.14456/phdssj

วารสาร

ดุขฎฐิบัณทิตทางสังคคศาสตรั

Ph.D. in Social Sciences Journal

ปีทึ 14 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2567



เจ้าของวารสาร

สมาคมปรัชญาดุขฎฐิบัณทิตทางสังคคศาสตรั มหาวิทยาลัยรามคัาแหง

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association Ramkhamhaeng University

Website: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj> Email: phd-ru@hotmail.com



Doctor of Philosophy in Social Sciences Association Ramkhamhaeng University

นโยบายข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อและที่อยู่อีเมล หรือข้อมูลส่วนบุคคล ที่กรอกในเว็บไซต์วารสารนี้
จะใช้สำหรับวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในงานวารสารเท่านั้นและจะไม่เปิดเผย
เพื่อวัตถุประสงค์ในกิจกรรมอื่น ๆ หรือให้กับบุคคลหรือหน่วยงานอื่นใดทราบ



วารสารดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ Ph.D. in Social Sciences Journal

วัตถุประสงค์

วารสารดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริม เผยแพร่ผลงานวิชาการ ผลงานวิจัย และบทความทางหนังสือด้านสังคมศาสตร์

ชื่อวารสาร

ภาษาไทย : วารสารดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
ภาษาอังกฤษ : Ph.D. in Social Sciences Journal
Website : <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

ขอบเขต

วารสารดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ จะตีพิมพ์บทความในสาขาวิชาการศึกษานิเทศศาสตร์ บริหารธุรกิจ และสังคมศาสตร์ทั่วไป

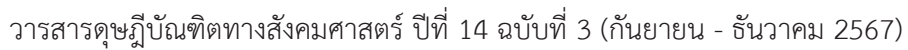
กำหนด

- ตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ ประกอบด้วย ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)
- การสมัครสมาชิก สามารถสมัครได้ที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

เจ้าของ : สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หมายเหตุ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความทางหนังสือในวารสารดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมีข้อความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในกรณีการทำวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยต้องผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และนำหลักฐานมาแสดง



รักษาราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้อำนวยการโครงการปรัชญาดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
อดีตนายกสมาคมปรัชญาดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อดีตนายกสมาคมปรัชญาดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ประเทศไทย

สมาคมศิษย์เก่าพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข, ประเทศไทย

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ประเทศไทย
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, ประเทศไทย
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ประเทศไทย
วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ประเทศไทย

สมาคมปรัชญาและวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย

สมาคมปรัชญาดุซฎิบัณทิตทางสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย

สมาคมปรัชญาดุซฎฎิบัณทิตทางสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย

สมาคมปรัชญาดุซฎีกิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย

บทบรรณาธิการ

วารสารดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ (Ph.D. in Social Sciences Journal) ปีที่ 14 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม) พ.ศ. 2567 ซึ่งเป็นฉบับสุดท้ายของปีนี้ ประกอบด้วย บทความวิชาการ จำนวน 4 เรื่อง และบทความวิจัย จำนวน 16 เรื่อง รวมทั้งสิ้น จำนวน 20 เรื่อง โดยทุกบทความได้ผ่านการประเมินคุณภาพโดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง อย่างน้อย จำนวน 3 คน ซึ่งมาจากหลากหลายสถาบันที่มีได้เป็นสถาบันเดียวกันกับผู้เขียน

ทั้งนี้ กองบรรณาธิการวารสารดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพ โดยให้ผู้เขียนสามารถนำเสนอเนื้อหาบทความที่มีสาระสำคัญเพิ่มขึ้น จึงได้มีการปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอบทความให้มีความเป็นสากล ซึ่งจะเริ่มใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2568 เป็นต้นไป เพื่อรองรับการนำเสนอเนื้อหาต่างกล่าวให้ผู้่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางวิชาการได้

อนึ่ง บรรณาธิการวารสารดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ทั้งกองบรรณาธิการ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพบทความ และผู้เขียน ที่ได้ร่วมกันควบคุมและพัฒนาคุณภาพวารสารอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้วารสารยังคงรักษาคุณภาพและมาตรฐานทางวิชาการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำผลงานที่เผยแพร่ผ่านบทความไปใช้อ้างอิงต่อไป

ช.นน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด

บรรณาธิการวารสารดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

สารบัญ

บทความวิชาการ

แรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาในประเทศไทย ภายใต้กฎป้องกันการกีดกันฐานภาษีทั่วโลก	577
กิตติยา พุกษารุ่งเรือง, สุมาสี วงษ์วิจิต, ชินภัทร วิสุทธิแพทย์	
การเพิ่มประสิทธิภาพการสืบสวนข้อเท็จจริงในคดีอาญาของเจ้าหน้าที่รับเรื่อง ร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์ ตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครอง คนหางาน พ.ศ. 2528	592
สมบุญ วชิรบุญสุข, สุขสมัย สุทธิบดี, สมจิตร ทองศรี	
หลักนิติธรรมกับการใช้อำนาจคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพ.....	606
อนุพร อรุณรัตน์, ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช	
แนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์สถานบริการน้ำมันเพื่อรองรับยานยนต์ไฟฟ้า.....	618
ณัฐพร สุริยากานนท์, อำนวย บุญรัตน์ไมตรี, รัชยา ภักดีจิตต์	

บทความวิจัย

ปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553	632
นิษฐานถ บุลสถาพร, จรัส เล็งวิทยา, อุทัย อาทิวะ	
อารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาไทย	644
พั๊ด ลวางกูร	
การยอมรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานในสถานประกอบการเพื่อคืนคนดีสู่สังคม.....	658
พภัตสรณ์ วรรณฤทธิ์ระกุล	
การเมืองในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย.....	673
ปัญญา ศรีเพชรสุพรรณ, พัด ลวางกูร, นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ, กานต์ บุญยะกาญจน์	
การพัฒนาโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ของประเทศไทย	683
วรรณิ คงแป้น, บุญมี พันธุ์ไทย, ศรีสมร สุริยาศิน	
ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านการดำเนินงาน ความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย....	700
กรพล ศรีวรขาน, ปิยะฉัตร จารุธีรคานต์, ปิยะมาศ สือสวัสดิ์วินิชย์	

สารบัญ

กลยุทธ์ SPEED Model ที่ส่งผลต่อความไว้วางใจและความตั้งใจซื้อสินค้า OTOP จังหวัดนนทบุรี.....	718
<i>ศทวภูมิ สังฆมาศ</i>	
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในการทำงาน ของพนักงานขับรถส่งอาหาร (Riders) ในกรุงเทพมหานคร.....	732
<i>ณัฐนิษฐ์ชา ฉิมพาลี, กฤษฎ จรินทร์</i>	
โมเดลเชิงสาเหตุของพฤติกรรมความปลอดภัยในอุตสาหกรรมผลิตเหล็ก โครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน	748
<i>ธัญลินี ผดุงสัตย์, สุदारัตน์ ต้นติวิวัฒน์</i>	
ภาวะผู้นำแบบครอบคลุม ความผูกพันในงาน กับการปรับตัวตามการปฏิบัติงาน ของพนักงานติดตามทางถามหนี้ในประเทศไทย	763
<i>ปภาดา เขียรธาดาโชติ, กิตติศักดิ์ รัฐประเสริฐ, อุษณี มงคลพิทักษ์สุข</i>	
การพัฒนารูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลาง ของกระทรวงการคลัง.....	779
<i>หฐยา ผิวทอง, สักรินทร์ อยู่ผ่อง, อัศครินทร์ พูลกระจำง</i>	
ตัวตนและความต้องการบรรลุศักยภาพในอาชีพของคนไทยเจนเนอเรชั่นแซต	793
<i>ประจักษ์ ปฏิทัศน์</i>	
การพัฒนาแนวทางการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษและช่องทางการตลาด เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา.....	809
<i>วัชรภรณ์ สิงห์สำราญ, พิพรรณ พิเชฐศิริประภา, วัฒนา พิลาจันท์</i>	
ตัวกำหนดความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อจังหวัดภูเก็ต ประเทศไทย.....	822
<i>ฉัตรวี อกวิรวงศ์พงศ์, นภาพร ชันธนา</i>	
พัฒนาการของแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยในการเมืองไทย	838
<i>พระมหาสิทธิพงษ์ อินทรแสง, จักรี ไชยพินิจ, ศุภชัย ศุภผล, กานต์ บุญยะกาญจน์</i>	
การเคลื่อนไหวทางสังคมของพระสงฆ์ไทย: กรณีธรรมบุญ สุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ.....	855
<i>พระมหาอนันต์ บัวขำ, นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ, ณัฐพงศ์ บุญเหลือ, นิพนธ์ โชะเฮง</i>	

แรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาในประเทศไทย ภายใต้กฎป้องกันการกีดกันฐานภาษีทั่วโลก

กิตติยา พุกษารุ่งเรือง¹ สุมาลี วงษ์จิตต์² ชินภัทร วิสุทธิแพทย์³

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อแรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาในประเทศไทยจากการบังคับใช้กฎป้องกันการกีดกันฐานภาษีทั่วโลก และเสนอแนวทางในการปรับเปลี่ยนแรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาให้สอดคล้องกับกฎดังกล่าว โดยนำแนวคิดในการส่งเสริมการลงทุนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ และประมวลรัษฎากร รวมถึงหลักการของกฎป้องกันการกีดกันฐานภาษีทั่วโลก มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า กฎป้องกันการกีดกันฐานภาษีทั่วโลกส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาของประเทศไทยมากน้อยแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับขอบเขต ประเภท และเงื่อนไขของสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่ได้รับ ดังนี้ (1) แรงจูงใจทางภาษีที่ไม่ได้มุ่งเป้าที่กลุ่มกิจการข้ามชาติขนาดใหญ่ ไม่ได้รับผลกระทบ (2) แรงจูงใจทางภาษีที่ให้สิทธิประโยชน์เป็นการยกเว้นภาษีเงินได้ การลดอัตราภาษี การยกเว้นเงินได้ การหักรายจ่ายเพิ่มขึ้นได้รับผลกระทบมากที่สุด ส่วนแรงจูงใจทางภาษีที่ให้สิทธิประโยชน์เป็นการหักผลขาดทุน และการหักค่าสึกหรอหรือค่าเสื่อมราคาในอัตราเร่งได้รับผลกระทบน้อย (3) เงื่อนไขที่กระตุ้นให้มีการลงทุนในแรงงานหรือทรัพย์สินที่มีรูปร่างได้รับผลกระทบน้อย ดังนั้น จึงเสนอให้เปลี่ยนแรงจูงใจทางภาษีเป็นการให้เครดิตภาษีชนิดขอคืนได้หรือส่งต่อได้แทน และสร้างเงื่อนไขบนพื้นฐานของการลงทุนในแรงงานและทรัพย์สินที่มีรูปร่างเพิ่มเติม

คำสำคัญ: แรงจูงใจทางภาษี; การวิจัยและพัฒนา; การกีดกันฐานภาษี

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

กิตติยา พุกษารุ่งเรือง, สุมาลี วงษ์จิตต์ และชินภัทร วิสุทธิแพทย์. (2567). แรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาในประเทศไทยภายใต้กฎป้องกันการกีดกันฐานภาษีทั่วโลก. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(3), 577-591.

¹ หลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: kittiya_p@ru.ac.th

² คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายภาษีอากร และกรรมการบริษัท วัน ลอร์ ออฟฟิศ จำกัด และบริษัท วัน ลอร์ คลับ จำกัด

Research and Development Tax Incentives in Thailand Under Global Anti-Base Erosion (GloBE) Rules

Kittiya Prueksarungrueang¹ Sumalee Wongwittit² Chinapat Visuttiapat³

Abstract

This academic article aims to analyze the impacts on research and development (R&D) tax incentives in Thailand from the implementation of the Global Anti-Base Erosion (GloBE) Rules and gives suggestions to recalibrate R&D tax incentives that are compliant with the GloBE Rules. Including the concepts of investment promotion under the Investment Promotion Act and the Revenue Code, along with the principles of the GloBE Rules, as a framework for analysis.

Findings are as follows: the extent to which the GloBE Rules will affect tax incentives largely depends on their scope, types, and requirements. (1) Tax incentives that are not targeted at large multinational enterprises will be unaffected. (2) Tax incentives that give benefits in the form of tax holidays, reduced tax rates, income exclusion, and increment of tax allowances deduction are likely to be strongly impacted, while tax incentives that allow accelerated depreciation will be less affected. (3) Tax incentives' requirements that induce investment in labor intensive payments and tangible assets will be less affected. It is suggested that tax incentives should be reformed to give Qualified Refundable Tax Credits (QRTC) or Marketable Transferable Tax Credits (MTTC) and be designated to encourage a higher level of labor-intensive or tangible-intensive investment.

Keywords: Tax Incentives; Research and Development; Base Erosion

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Prueksarungrueang, K, Wongwittit, S., & Visuttiapat, C. (2024). Research and development tax incentives in Thailand under Global Anti-Base Erosion (GloBE) Rules. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 577-591.

¹ Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: kittiya_p@rumail.ru.ac.th

² Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

³ Tax Law Specialist and Director, One Law Office Limited and One Law Club Limited

บทนำ

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development--R&D) ทำให้เกิดเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ที่มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน หลายประเทศทั่วโลกจึงสร้างแรงจูงใจทางภาษี (tax incentives) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนทั้งกิจกรรมที่ทำให้เกิดการวิจัยและพัฒนา (input R&D) และกิจกรรมที่ใช้ประโยชน์จากผลของการวิจัยและพัฒนา (output R&D) โดยเฉพาะทรัพย์สินทางปัญญา ด้วยการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล การลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคล การเครดิตภาษี การหักรายจ่ายเพิ่มเติม รวมถึงการหักค่าสึกหรอและค่าเสื่อมราคาในอัตราเร่ง

อย่างไรก็ดี การก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัล (digitalization economy) เริ่มส่งผลให้รูปแบบของการดำเนินธุรกิจเปลี่ยนแปลงไป และทำให้การแบ่งสัดส่วนการวิจัยและพัฒนาไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเป็นไปได้อย่างง่ายดายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากเป็นทรัพย์สินไม่มีรูปร่างที่สามารถเคลื่อนย้ายข้ามประเทศได้ง่ายผ่านช่องทางดิจิทัล ด้วยเหตุนี้ แต่ละประเทศจึงพยายามสร้างแรงจูงใจทางภาษีที่จะช่วยดึงดูดนักลงทุนเข้ามาในประเทศของตนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่การพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีและนวัตกรรมนี้เอง ก็ทำให้กลุ่มกิจการข้ามชาติ (Multinational Enterprises--MNEs) นำมาใช้ประโยชน์ในการหลบหลีกภาษีระหว่างประเทศด้วยกลยุทธ์การวางโครงสร้างองค์กรในประเทศต่าง ๆ และถ่ายโอนกำไรไปในประเทศที่มีอัตราภาษีต่ำกว่า เพื่อลดภาระภาษีโดยรวมของกลุ่มกิจการข้ามชาติ ยิ่งประเทศใดมีการจัดเก็บภาษีในอัตราต่ำ ยิ่งจูงใจกลุ่มกิจการข้ามชาติให้เลือกเป็นประเทศรับโอนกำไรได้มาก ส่งผลให้หลายประเทศแข่งขันกันลดอัตราภาษี

ลงในลักษณะที่เรียกโดยทั่วไปว่า Race to the Bottom (De Lillo, 2021) ซึ่งทำให้ฐานภาษีไม่มั่นคง และรายได้ของรัฐที่จะนำมาพัฒนาประเทศทั่วโลกไม่ยั่งยืน (Tangboriboonrat, 2021)

ด้วยความร่วมมือของผู้นำกำหนดนโยบายทั้งภาครัฐและเอกชนทั่วโลก ที่มุ่งมั่นจะปฏิรูประบบภาษีให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ภายใต้กรอบความร่วมมือขององค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organisation for Economic Co-operation and Development--OECD) ในการป้องกันการกัดกร่อนฐานภาษีและโยกย้ายกำไร (Inclusive Framework on Base Erosion and Profit Shifting--BEPS) จึงได้ดำเนินโครงการศึกษาปัญหาการจัดเก็บภาษีในเศรษฐกิจยุคดิจิทัลภายใต้แผนปฏิบัติการที่ 1 (action 1) ของกรอบความร่วมมือดังกล่าวตั้งแต่ปีพ.ศ. 2558 จนกระทั่งได้ร่างผลการศึกษาและข้อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาแบบ 2 เสาหลัก (two-pillar solution) หรือที่รู้จักในนาม BEPS 2.0 และได้รับความเห็นชอบจากสมาชิก 135 เขตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2563 (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2021) ประกอบไปด้วยเสาหลักที่ 1 (pillar 1) การปรับปรุงจุดเกาะเกี่ยวทางภาษีของประเทศแหล่งเงินได้ใหม่ (re-allocation of taxing rights) และเสาหลักที่ 2 (pillar 2) มาตรการป้องกันการกัดกร่อนฐานภาษีทั่วโลก (Global anti-base erosion mechanism) ซึ่งประกอบไปด้วยกฎหลัก 2 กฎ ได้แก่ กฎป้องกันการกัดกร่อนฐานภาษีทั่วโลก (Global anti-Base Erosions Rules--GloBE Rules) ที่อยู่บนพื้นฐานของกฎหมายภายในประเทศในการกำหนดอัตราภาษีขั้นต่ำทั่วโลก (Global Minimum Tax--GMT) ที่ร้อยละ 15 และ กฎภาษีหัก ณ ที่จ่าย (Subject to Tax Rules--STTR Rules) ที่อยู่บนพื้นฐานของอนุสัญญาระหว่างประเทศ

กฎ GloBE มุ่งแก้ไขปัญหาคาการโยกย้ายกำไรไปยังประเทศที่มีอัตราภาษีต่ำ และลดแรงกดดันจากการแข่งขันลดอัตราภาษีโดยตั้งพื้นของอัตราภาษีไว้ที่ร้อยละ 15 (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2022) จากการประเมินผลกระทบเชิงเศรษฐกิจคาดว่ากฎนี้จะทำให้ประเทศทั่วโลกจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลเพิ่มขึ้นได้ราว 155-192 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐต่อปี (Hugger, Cabral, Bucci, Gesualdo, & O'Reilly, 2024, p. 3) อย่างไรก็ตาม แม้การกำหนดอัตราภาษีขั้นต่ำจะทำให้แรงจูงใจทางภาษีของกลุ่มกิจการข้ามชาติในการโยกย้ายกำไรลดลง แต่ในขณะเดียวกันย่อมลดแรงจูงใจในการโยกย้ายการลงทุนด้วย ซึ่งจะส่งผลกระทบอย่างมากต่อประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องการดึงดูดเม็ดเงินจากต่างประเทศ รวมถึงดึงดูดการเข้ามาทำวิจัยและพัฒนาภายในประเทศด้วย การสร้างแรงจูงใจทางภาษีด้วยการลดภาษีในรูปแบบเดิมอาจจะใช้ไม่ได้อีกต่อไป จึงเป็นปัญหาต่อไปว่าจะต้องปรับเปลี่ยนแรงจูงใจทางภาษีไปในทิศทางใดที่จะดึงดูดนักลงทุนจากทั้งนอกประเทศและในประเทศให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

การกำหนดอัตราภาษีขั้นต่ำภายใต้เสาหลักที่ 2 ย่อมส่งผลกระทบต่อการสร้างแรงจูงใจทางภาษีเพื่อส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาในประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากก่อนการกำหนดอัตราภาษีขั้นต่ำ อัตราภาษีเฉลี่ยของประเทศไทยสำหรับการวิจัยและพัฒนาในปี พ.ศ. 2565 อยู่ที่ร้อยละ 9.16 (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2024) หลังการกำหนดอัตราภาษีขั้นต่ำ แรงจูงใจทางภาษีสรูปแบบเดิมที่ส่งผลให้อัตราภาษีต่ำกว่าร้อยละ 15 อาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าเดิมอีกต่อไป ถึงอย่างนั้น ประเทศไทยในฐานะประเทศกำลังพัฒนาก็ยังคงมีความต้องการในการดึงดูดการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาจากทั้งนักลงทุนต่างประเทศและในประเทศ จึงระบุเป็นหนึ่งในเป้าหมายและตัวชี้วัด

ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) และยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อให้เกิดการปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ และการเสริมสร้างความสามารถของประเทศในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงภายใต้บริบทโลกใหม่ ด้วยเหตุนี้ แรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาจึงยังคงมีบทบาทสำคัญต่อประเทศไทย เพียงแต่อาจจะต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับมาตรการการกำหนดอัตราภาษีขั้นต่ำ ฉะนั้น การศึกษาเพื่อให้ทราบผลกระทบของมาตรการดังกล่าวที่มีต่อแรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาในประเทศไทย และหาแนวทางในการปรับเปลี่ยนย่อมสามารถนำไปสู่การพัฒนากฎหมายและดึงดูดการลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาในประเทศไทย

การที่รัฐมีนโยบายในการส่งเสริมให้ลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพิ่มมากขึ้นตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) และยุทธศาสตร์ชาติ แรงจูงใจทางภาษีจึงถูกนำมาใช้เป็นหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ซึ่งรูปแบบสิทธิประโยชน์ของแรงจูงใจทางภาษีกำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2534 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2544 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2560 และกรมสรรพากรภายใต้ประมวลรัษฎากร พ.ศ. 2481 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม โดยแรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาที่ให้สิทธิประโยชน์เกี่ยวกับภาษีเงินได้นิติบุคคล สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การยกเว้นภาษี (tax holiday)

กิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนในกลุ่มอุตสาหกรรมต้นน้ำที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมขั้นสูง และกิจการเทคโนโลยีเป้าหมาย (กิจการพัฒนา Biotechnology หรือ Nanotechnology หรือ Advanced Materials Technology) จะได้รับสิทธิและประโยชน์เป็นการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับกำไรสุทธิสูงสุด 13 ปี รวมถึงกิจการด้านวิจัยและพัฒนา จะได้รับสิทธิและประโยชน์เป็นการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับกำไรสุทธิสูงสุด 8 ปี ซึ่งเป็นสิทธิและประโยชน์พื้นฐานตามประเภทของกลุ่มกิจการ (activity-based incentives) ตามมาตรา 31 และมาตรา 31/1 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ ทั้งนี้ กิจการแต่ละประเภทมีเงื่อนไขในการส่งเสริมแตกต่างกัน เช่น กิจการวิจัยและพัฒนาต้องมีค่าใช้จ่ายเงินเดือนของบุคลากรด้านวิจัยและพัฒนา ไม่น้อยกว่า 1,500,000 บาทต่อปี โดยต้องเป็นการจ้างงานใหม่ หรือมีเงินลงทุนขั้นต่ำที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจการไม่น้อยกว่า 1,000,000 บาท ไม่รวมค่าที่ดิน ทุนหมุนเวียน และค่ายานพาหนะ หรือกิจการพัฒนา Biotechnology ต้องมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาหรือสถาบันวิจัยตามรูปแบบที่คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนกำหนด เป็นต้น

นอกจากนี้ กิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน อาจได้รับสิทธิและประโยชน์เพิ่มเติมตามคุณค่าของโครงการ (merit-based Incentives) ภายใต้มาตรการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันตามมาตรา 31/1 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ กรณีที่มีการลงทุนหรือมีค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนา เพียงอย่างเดียว ทั้งการดำเนินการเอง หรือการว่าจ้างผู้อื่นในประเทศ หรือการร่วมวิจัยและพัฒนากับองค์กรในต่างประเทศ รวมกันไม่น้อยกว่าร้อยละ 1 ของยอดขายรวมใน 3 ปีแรก หรือไม่น้อยกว่า 200 ล้านบาท จะได้

รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลไม่จำกัดวงเงิน และระยะเวลา ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเพิ่มเติมรวมแล้วไม่เกิน 13 ปี ตามข้อ 2 ของประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่ 10/2565 เรื่อง มาตรการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน

2. การลดอัตราภาษี (reduced rate)

กิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนอาจได้รับสิทธิและประโยชน์พิเศษเป็นการลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับกำไรสุทธิในอัตราร้อยละ 50 ของอัตราปกติ สูงสุดไม่เกิน 5 ปี ตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ ทั้งนี้ อัตราปกติ หมายถึงอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่ต้องเสียภาษีจริงในรอบระยะเวลาบัญชีที่ได้รับสิทธิและประโยชน์พิเศษ (หนังสือตอบข้อหารือภาษีอากรกรมสรรพากร เลขที่ กค 0706/627 ลว. 12 กรกฎาคม 2547) เช่น อัตราปกติเท่ากับร้อยละ 20 จึงมีสิทธิเสียภาษีในอัตราร้อยละ 10 เป็นต้น ทั้งนี้ ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่ 1/2566 เปิดโอกาสให้กลุ่มกิจการข้ามชาติที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนอยู่เดิม สามารถปรับเปลี่ยนสิทธิประโยชน์จากการยกเว้นภาษีเป็นการลดอัตราภาษีในอัตราร้อยละ 50 ของอัตราปกติ ส่วนกลุ่มกิจการข้ามชาติที่ยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุนใหม่สามารถเลือกการยกเว้นภาษีพร้อมทางเลือกที่จะปรับเปลี่ยนเป็นการลดอัตราภาษีในภายหลัง หรือจะเลือกการลดอัตราภาษีเลยก็ได้ตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ

3. การหักผลขาดทุน (tax loss deduction)

กิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนสามารถนำผลขาดทุนประจำปี ซึ่งรวมถึงผลขาดทุนจากการวิจัยและพัฒนา ที่เกิดขึ้นในระหว่างเวลาที่ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลไปหักออกจากกำไรสุทธิที่เกิดขึ้นได้ไม่เกิน 5 ปี หลังจากระยะเวลายกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสิ้นสุดลง โดยจะเลือกหักจากกำไรสุทธิของปีใดปีหนึ่งหรือหลายปีก็ได้ตามมาตรา 31 และมาตรา

31/1 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน ซึ่งจะมีความแตกต่างจากการหักผลขาดทุนสุทธิยกมาไม่เกิน 5 ปีตามมาตรา 65 ตรี (12) แห่งประมวลรัษฎากรที่สามารถนำผลขาดทุนสุทธิมาหักได้ทันทีในรอบระยะเวลาบัญชีปัจจุบันสำหรับกิจการที่ไม่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน

4. การยกเว้นเงินได้ (income exclusion)

กิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องนำค่าแห่งกีดกัน ค่าแห่งลิขสิทธิ์ หรือสิทธิอย่างอื่นมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ มีกำหนดระยะเวลา 5 ปีนับแต่วันที่มีรายได้จากกิจการที่ได้รับการส่งเสริมตามมาตรา 33 พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ เพื่อเป็นการสนับสนุนผลผลิตที่ได้จากการวิจัยและพัฒนา

5. การหักรายจ่ายและการหักรายจ่ายเพิ่มขึ้น (tax allowances deduction)

กิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน ที่ไม่ได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคล อาจหักเงินที่ใช้ไปในการลงทุนออกจากกำไรสุทธิรวมทั้งสิ้นไม่เกินร้อยละ 70 ของเงินลงทุนภายใน 10 ปี นับแต่วันที่มีรายได้จากการประกอบกิจการ โดยจะเลือกหักจากกำไรสุทธิของปีใดปีหนึ่งหรือหลายปีก็ได้ตามมาตรา 31/2 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ

ส่วนกิจการที่ไม่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนสามารถหักรายจ่ายปกติที่ได้จ่ายไปเพื่อทำการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมตามมาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากร และได้รับยกเว้นเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนร้อยละ 100 (รวมเป็น 2 เท่า) ของรายจ่ายที่ได้จ่ายไปเพื่อทำการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมตามมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 598) พ.ศ. 2559 และประกาศกระทรวงการคลังเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 391) โดยมีเงื่อนไขว่าต้องยื่นขอรับรองโครงการต่อสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) และเป็นรายจ่ายที่

จ่ายให้แก่หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนตามที่อธิบดีกรมสรรพากรประกาศ โดยบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ใช้สิทธิยกเว้นภาษีเงินได้ตามพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้แล้ว ต้องไม่นำรายจ่ายดังกล่าวไปใช้สิทธิยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับกิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ อีก

6. การหักค่าสึกหรอและค่าเสื่อมราคาในอัตราเร่ง (accelerated depreciation)

ทรัพย์สินประเภทเครื่องจักรและอุปกรณ์ของเครื่องจักรที่ใช้สำหรับการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเป็นรายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการลงทุนที่กิจการจ่ายไปให้ได้ทรัพย์สินหรือประโยชน์ต่อกิจการเป็นระยะเวลานานเกินกว่า 1 รอบระยะเวลาบัญชี ถือเป็นรายจ่ายต้องห้ามตามมาตรา 65 ตรี (5) แห่งประมวลรัษฎากรต้องนำมาหักเป็นค่าสึกหรอหรือค่าเสื่อมราคาตามเงื่อนไขของมาตรา 65 ทวิ (2) แห่งประมวลรัษฎากร ประกอบกับพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 145) พ.ศ. 2527 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 319) พ.ศ. 2541 โดยสามารถนำมาหักค่าสึกหรอและค่าเสื่อมราคาเบื้องต้นในวันที่ได้ทรัพย์สินนั้นมาในอัตราร้อยละ 40 ของมูลค่าต้นทุน ส่วนต้นทุนที่เหลือให้หักตามจำนวนปีอายุการใช้งาน

หลักการของกฎป้องกันการกัดกร่อนฐานภาษีทั่วโลก

กฎป้องกันการกัดกร่อนฐานภาษีทั่วโลก (Global Anti-Base Erosion Rules--GloBE Rules) กำหนดให้กลุ่มกิจการข้ามชาติที่มีรายได้รวมตามงบการเงินมากกว่า 750 ล้านยูโร หรือประมาณ 28,000 ล้านบาท ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลขั้นต่ำในอัตราภาษีที่แท้จริง (Effective Tax Rate--ETR) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ทั้งนี้ กฎ GloBE ประกอบไปด้วย 2 กฎย่อยที่จะใช้สำหรับจัดสรรอำนาจจัดเก็บภาษีของประเทศตามลำดับก่อนหลัง ดังนี้

1. กฎการรวมเงินได้ (Income Inclusion Rule--

IIR) กำหนดให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลแม่ลำดับสูงสุด (Ultimate Parent Entity--UPE) จะต้องชำระค่าภาษีส่วนเพิ่ม (top-up tax) ให้แก่ประเทศถิ่นที่อยู่ของตน ในกรณีที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในเครือ (Constituent Entity--CE) เสียภาษีต่ำกว่าอัตราภาษีขั้นต่ำ โดยจะคำนวณค่าภาษีส่วนเพิ่มจากอัตราภาษีที่แท้จริงในระดับประเทศ

2. กฎการจัดเก็บภาษีส่วนเพิ่มคงเหลือ (Under-taxed Payment Rule--UTPR) เป็นกฎสำรองที่จะนำมาปรับใช้หากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลแม่ลำดับสูงสุดไม่มีการจัดเก็บภาษีภายใต้กฎ IIR โดยกำหนดให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในเครือมีหน้าที่เสียภาษีส่วนเพิ่มให้แก่ประเทศถิ่นที่อยู่ของตน

อย่างไรก็ดี การจัดเก็บภาษีภายใต้กฎ IIR และ UTPR จะนำมาใช้ก็ต่อเมื่อไม่มีการจัดเก็บภาษีส่วน

เพิ่มตามกฎหมายการจัดเก็บภาษีส่วนเพิ่มภายในประเทศ (Qualified Domestic Minimum Top-up Tax--QDMTT) เท่านั้น เพื่อให้ประเทศแหล่งเงินได้มีสิทธิจัดเก็บภาษีขั้นต่ำจากกำไรส่วนเกินที่เกิดขึ้นภายในอาณาเขตประเทศของตนก่อนเป็นลำดับแรกโดยภาษีที่เสียไปภายใต้ QDMTT จะถือเป็นเครดิตภาษีที่นำมาหักออกจากภาระภาษีส่วนเพิ่มได้

การคำนวณภาษีตามมาตรา 5 แห่งกฎ GloBE ต้นแบบที่จัดทำโดย Organisation for Economic Co-operation and Development (2021) จะเริ่มจากการคำนวณหาอัตราภาษีที่แท้จริง (ETR) ของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในเครือเป็นรายประเทศก่อน หากมี ETR ต่ำกว่าร้อยละ 15 จึงคำนวณหาภาระภาษีส่วนเพิ่ม (Top-up Tax) เป็นลำดับถัดไป ตามสูตรการคำนวณ ดังนี้

$$\text{ETR} = \frac{\text{Covered Taxes}}{\text{GloBE Income}}$$

$$\text{Top-up Tax} = (15\% - \text{ETR}) \times \left(\frac{\text{GloBE Income} - \text{SBIE}}{\text{Excess Profits}} \right) - \text{QDMITT}$$

อัตราภาษีที่แท้จริง (ETR) ของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในเครือ คำนวณจากภาษีที่อยู่ภายในขอบข่าย (covered taxes) ที่จัดเก็บจากฐานรายได้ทั้งหมด เช่น ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีที่เก็บจากกำไรสะสมหรือส่วนของผู้ถือหุ้น รวมถึงภาษีภายใต้กฎหมายที่ควบคุมบริษัทต่างประเทศ (Controlled Foreign Company--CFC) ซึ่งเป็นมาตรการภาษีของประเทศถิ่นที่อยู่ในการจัดเก็บภาษีจากเงินได้ที่เกิดขึ้นในบริษัทต่างชาติที่ถูกควบคุมโดยนักลงทุนผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศเป็นต้น แต่ไม่รวมถึงภาษีที่จัดเก็บจากฐานการบริโภค ความมั่งคั่ง หรือฐานอื่น ๆ หารออกจากกำไรหรือขาดทุนสุทธิ (GloBE Income/Loss) ตามบัญชีการเงินของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในเครือ อย่างไรก็ดี

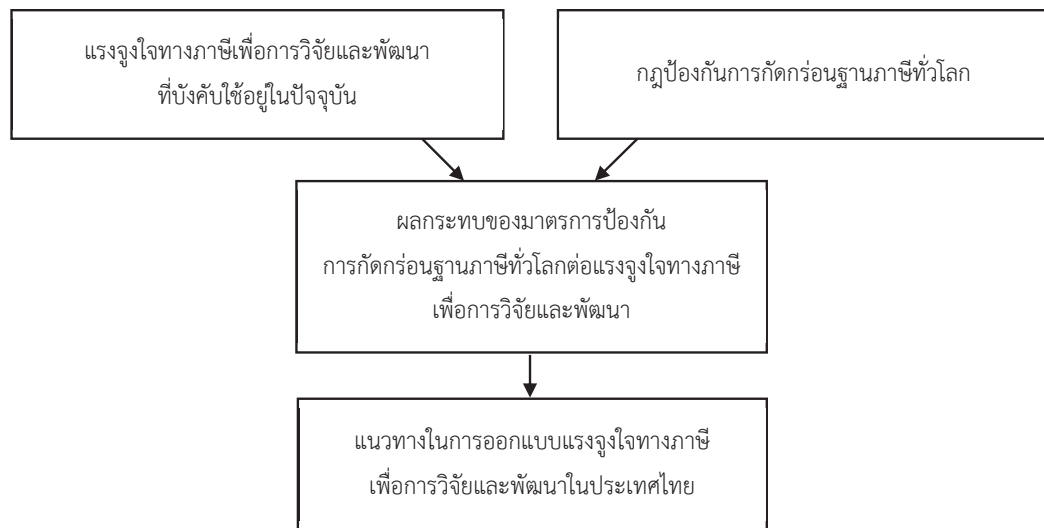
เมื่อ Covered Taxes ตั้งอยู่บนพื้นฐานของบัญชีภาษีอากร (tax account) ตามประมวลรัษฎากรฯ ในขณะที่ GloBE Income/Loss ตั้งอยู่บนพื้นฐานของบัญชีการเงิน (financial account) ตามมาตรฐานการบัญชี และการรายงานทางการเงิน อาจจะต้องมีการปรับปรุงบางรายการที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างบัญชีภาษีอากรและบัญชีการเงิน

ภาระภาษีส่วนเพิ่ม (Top-up Tax) จะนำส่วนต่างของอัตราภาษีขั้นต่ำที่ร้อยละ 15 กับอัตราภาษีที่แท้จริงคูณด้วยกำไรส่วนเกิน (Excess Profits) ของ GloBE Income ที่หักเงินได้ที่ได้รับยกเว้นด้วยเหตุแห่งสาระ (Substance-based Income Exclusion--SBIE) ออกไปแล้ว ซึ่ง SBIE เป็นการยกเว้นเงินได้ที่เป็นข้อพิสูจน

ให้เห็นว่ามี การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แท้จริง โดยมีค่าเท่ากับร้อยละ 5 ของค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับบัญชีเงินเดือน (payroll carve-out) และมูลค่าทรัพย์สินที่มีรูปร่าง (tangible asset carve-out) ที่ตั้งอยู่ในประเทศ

นั้น อนึ่ง ในกรณีที่ประเทศแหล่งเงินได้ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในเครื่องมือการจัดเก็บภาษีภายใต้ QDMTT แล้ว สามารถนำมาเครดิตออกจากภาระภาษีส่วนเพิ่มในขั้นตอนนี้ได้

กรอบในการวิเคราะห์



ภาพ 1 กรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

กฎป้องกันการกีดกันฐานภาษีทั่วโลก (GloBE Rules) ที่กำหนดอัตราภาษีขั้นต่ำที่ร้อยละ 15 ย่อมส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาบังคับใช้ในประเทศไทยมากน้อยแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับขอบเขต ประเภท และเงื่อนไขของแรงจูงใจทางภาษีนั้น ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขต

แรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน ที่ให้สิทธิประโยชน์เกี่ยวกับภาษีเงินได้นิติบุคคลย่อมได้รับผลกระทบ แต่แรงจูงใจทางภาษีที่ให้สิทธิประโยชน์เกี่ยวกับภาษีอื่น อาทิ การยกเว้นอากรของนำเข้าเพื่อวิจัย รวมถึงแรงจูงใจ

ที่มีใช้ทางภาษี อาทิ การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน การนำเข้าแรงงานมีฝีมืออยู่นอกขอบเขตของกฎ GloBE จึงไม่ได้รับผลกระทบแต่อย่างใด นอกจากนี้ แรงจูงใจทางภาษีที่มุ่งเป้าไปที่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม บริษัทเกิดใหม่ หรือกลุ่มกิจการข้ามชาติขนาดเล็กซึ่งมีรายได้ไม่เกิน 28,000 ล้านบาท ก็ไม่ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน

2. ประเภท

แรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาแต่ละประเภทจะได้รับผลกระทบจากกฎ GloBE หรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าสิทธิประโยชน์ที่ได้รับจากแรงจูงใจทางภาษีนั้น ทำให้อัตราภาษีที่แท้จริงลดลงเพียงใด อัตราภาษีที่แท้จริงยิ่งลดลงมากเท่าใด โอกาสเกิดภาระภาษี

ส่วนเพิ่มก็จะยิ่งสูงขึ้นมากเท่านั้น (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2022) แสดงว่า การเปลี่ยนแปลงตัวแปรที่ใช้ในการคำนวณอัตราภาษีที่แท้จริงอย่าง Covered Taxes หรือ GloBE Income จะเป็นประเด็นสำคัญในการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อแรงจูงใจทางภาษีแต่ละประเภทอย่างใดก็ตาม การคำนวณอัตราภาษีที่แท้จริงพิจารณา Covered Taxes บนพื้นฐานของบัญชีภาษีตามกฎหมายภาษีเงินได้ แต่กลับพิจารณา GloBE Income บนพื้นฐานของบัญชีการเงินตามมาตรฐานบัญชีและการรายงานทางการเงิน ด้วยความแตกต่างของบัญชีภาษีและบัญชีการเงินนี้เอง อาจทำให้เกิดผลแตกต่างในการบันทึกบัญชีเป็นการถาวรหรือการชั่วคราว ด้วยเหตุนี้ แรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาสามารถแยกออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก ดังนี้

2.1 แรงจูงใจทางภาษีที่ทำให้เกิดผลแตกต่างถาวร

กรณีที่มีผลแตกต่างถาวร (permanent differences) ระหว่างมูลค่าตามบัญชีของสินทรัพย์และหนี้สินที่แสดงในงบแสดงฐานะการเงิน กับฐานภาษีของ

สินทรัพย์และหนี้สินนั้น และไม่มีการกลับรายการในอนาคต และแรงจูงใจทางภาษีนั้นให้สิทธิประโยชน์ที่ส่งผลให้ Covered Taxes ลดลง หรือ GloBE Income เพิ่มขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อ ETR ดังต่อไปนี้

(1) แรงจูงใจทางภาษีที่ทำให้ Covered Taxes ลดลง

แรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาของประเทศไทยโดยส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสูงสุด 13 ปี การลดอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราร้อยละ 50 ของอัตราปกติ การหักผลขาดทุน การยกเว้นเงินได้ค่าแห่งกวีตวิลล์ ค่าแห่งลิขสิทธิ์ หรือสิทธิอย่างอื่น รวมถึงการหักรายจ่ายเพิ่มขึ้นอีกเท่าหนึ่งจากรายจ่ายที่ได้จ่ายไปเพื่อทำการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม ล้วนแล้วแต่ทำให้ Covered Taxes ลดลง ในขณะที่ GloBE Income ซึ่งเป็นรายได้ตามบัญชีการเงินยังคงเท่าเดิม มีโอกาสทำให้ ETR ต่ำกว่าร้อยละ 15 และเกิดภาวะภาษีส่วนเพิ่ม เมื่อพิจารณาจากอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลของประเทศไทยในปัจจุบันตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้ (2) (ก) แห่งประมวลรัษฎากรที่อัตราร้อยละ 20 (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

เปรียบเทียบแรงจูงใจทางภาษีแต่ละประเภทที่ทำให้ Covered Taxes ลดลง

	No Tax Incentive	Tax holiday	Reduced Rate (-10%)	Tax Exemption (-350)	Tax Allowance (-300)
Taxable Income	1500	1500	1500	1500 - 350 = 1150	1500
Taxable Expense	500	500	500	500	500 + 300 = 800
Tax Profit	1000	1000	1000	650	700
Covered Taxes (20%)	200	0	100	130	140
GloBE Income	1000	1000	1000	1000	1000
GloBE ETR (%)	20 %	0%	10%	13%	14%
Only if ETR < 15%					
GloBE Income	-	1000	1000	1000	1000
SBIE	-	0	0	0	0

ตาราง 1 (ต่อ)

เปรียบเทียบแรงจูงใจทางภาษีแต่ละประเภทที่ทำให้ Covered Taxes ลดลง

	No Tax Incentive	Tax holiday	Reduced Rate (-10%)	Tax Exemption (-350)	Tax Allowance (-300)
Excess Profits	-	1000	1000	1000	1000
Top-up Tax (%)	-	15%	5%	2%	1%
Top-up Tax	-	150	50	20	10
Total ETR (%)	20%	15%	15%	15%	15%

(2) แรงจูงใจทางภาษีที่ทำให้ GloBE Income เพิ่มขึ้น

GloBE Income ตั้งอยู่บนพื้นฐานของบัญชีการเงิน จึงมองว่า เงินช่วยเหลือหรือเงินอุดหนุนจากภาครัฐ และเครดิตภาษีบางชนิดเป็นเงินได้ในมือผู้รับ จึงต้องมีการปรับปรุงเงินได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ เครดิตภาษีแต่ละชนิด ถูกตีความแตกต่างกัน บางชนิดถูกมองว่าเป็นเงินได้และส่งผลให้ GloBE Income เพิ่มขึ้น แต่บางชนิดถูกมองว่าเป็นส่วนลดภาษีและส่งผลให้ Covered Taxes ลดลง แทน จึงมีความจำเป็นต้องแยกชนิดของเครดิตภาษีเสียก่อน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ชนิดหลัก ได้แก่

- เครดิตภาษีชนิดที่ขอคืนได้ (refundable tax credits) ซึ่งสามารถคืนเป็นเงินสดหรือสิ่งที่เทียบเท่าเงินสดได้ แบ่งออกเป็น 2 ชนิดย่อย ได้แก่ Qualified Refundable Tax Credits (QRTC) ที่ขอคืนได้ภายใน 4 ปีนับแต่ได้รับเครดิตภาษี และ Non-Qualified Refundable Tax Credits (Non-QRTC) ที่ขอคืนได้เกิน 4 ปีนับแต่ได้รับเครดิตภาษี ในกรณีเครดิตภาษีที่ได้รับเป็น QRTC จะถือเป็นเงินได้และทำให้ GloBE Income เพิ่มขึ้น ส่วนในกรณีเครดิตภาษีที่ได้รับเป็น Non-QRTC จะถือเป็นส่วนลดภาษีและทำให้ Covered Taxes ลดลง

- เครดิตภาษีชนิดที่ส่งต่อได้ (transferable tax credits) แบ่งออกเป็น 2 ชนิดย่อย ได้แก่ Marketable

Transferable Tax Credits (MTTC) ที่สามารถส่งต่อให้แก่ผู้รับโอนที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกันในราคาอย่างน้อยร้อยละ 80 ของมูลค่าปัจจุบันสุทธิของเครดิตภาษีนั่น และ Non-Marketable Transferable Tax Credits (Non-MTTC) ที่ไม่เข้าเงื่อนไขในการเป็น MTTC ในกรณีเครดิตภาษีที่ได้รับเป็น MTTC จะถือเป็นเงินได้และทำให้ GloBE Income เพิ่มขึ้น ส่วนในกรณีเครดิตภาษีที่ได้รับเป็น Non-MTTC จะถือเป็นส่วนลดภาษีและทำให้ Covered Taxes ลดลง

- เครดิตภาษีอื่น ซึ่งรวมถึงเครดิตภาษีชนิดที่ขอคืนไม่ได้ (non-refundable tax credits) และเครดิตภาษีชนิดที่ส่งต่อไม่ได้ (Non-transferable tax credits) จะถือเป็นส่วนลดภาษีและทำให้ Covered Taxes ลดลง

เมื่อพิจารณาแรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาของประเทศไทยแล้ว ไม่พบการให้สิทธิประโยชน์ในรูปแบบของเครดิตภาษี (tax credit) ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยหลังจากการบังคับใช้กฎ GloBE หากพิจารณาจากตาราง 2 การให้สิทธิประโยชน์เป็นเครดิตภาษีชนิด QRTC หรือ MTTC จะได้รับผลกระทบน้อยกว่าเครดิตภาษีชนิดอื่น ๆ เนื่องจากอัตราภาษีที่แท้จริงในภาพรวมยังคงมีความเป็นไปได้ที่จะต่ำกว่าร้อยละ 15 อีกทั้ง การให้สิทธิประโยชน์เป็นเครดิตภาษีชนิด QRTC หรือ MTTC ยังช่วยให้นักลงทุนได้รับความช่วยเหลือทางการเงิน

จากรัฐได้โดยตรงผ่านการขอคืน และอาจนำเงินไปต่อยอดการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา จ้างแรงงาน มีฝีมือ หรือลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานของประเทศต่อไป (Saragih, 2023) จึงเป็นแนวทางที่ถูกหยิบยกมาใช้ในการปรับปรุงแรงจูงใจทางภาษีของหลายประเทศ อาทิ สาธารณรัฐไอร์แลนด์แก้ไขปรับปรุงแรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาภายใต้ Finance (No. 2) Act 2023 โดยเพิ่มอัตราของเครดิตภาษีชนิดขอคืนได้ภายใน 3 ปี (QRTC) เป็นร้อยละ 30 (จากเดิมร้อยละ 25) ของค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนา ซึ่งประกอบไปด้วยค่าเครื่องจักรและอุปกรณ์ รวมถึงค่าตอบแทนบุคลากรที่ดำเนินกิจกรรมด้านวิจัยและพัฒนา และยังให้คงอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่ร้อยละ 12.5 สำหรับกิจการข้ามชาติที่ไม่อยู่ในขอบเขตของ

กฎ GloBE โดยในปี พ.ศ. 2565 สาธารณรัฐไอร์แลนด์มีอัตราภาษีที่แท้จริงเฉลี่ยสำหรับการวิจัยและพัฒนาต่ำที่สุดในโลกที่ร้อยละ -3.15 จึงสามารถดึงดูดการลงทุนด้านวิจัยและพัฒนาภายในสาธารณรัฐไอร์แลนด์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2024) อนึ่ง หากพิจารณาจากตาราง 2 การให้สิทธิประโยชน์เป็นเครดิตภาษีชนิด QRTC หรือ MTTC ก็ยังมีโอกาสคงอัตราที่แท้จริงต่ำกว่าร้อยละ 15 ต่อไปได้ แม้จะมีการบังคับใช้กฎ GloBE ก็ตาม ฉะนั้น การโยกย้ายกำไรไปยังประเทศที่มีอัตราภาษีที่แท้จริงต่ำกว่าร้อยละ 15 จึงยังมีโอกาสเกิดขึ้นได้ในอนาคตโดยมาตรการป้องกันการกำหนดราคาโอน (transfer pricing) จะเข้ามา มีบทบาทสำคัญในกรณีดังกล่าวนี้ต่อไป

ตาราง 2

เปรียบเทียบสิทธิประโยชน์ทางภาษีของเครดิตภาษีแต่ละชนิด ในสถานการณ์ที่ไม่มี SBIE

	No Tax Credit	Non-QRTC Non-MTTC And others (Credit = 100)	QRTC MTTC (Credit = 100)	QRTC MTTC (Credit = 100) Rate 12.5%
Covered Taxes (20%)	200	200 – 100 = 100	200	125
GloBE Income	1000	1000	1000 + 100 = 1100	1000 + 100 = 1100
GloBE ETR (%)	20%	10%	18.18 %	11.36%
Only if ETR < 15%				
GloBE Income	-	1000	-	1100
SBIE	-	0	-	0
Excess profits	-	1000	-	1100
Top-up tax (%)	-	5%	-	3.64%
Top-up tax	-	50	-	40.04
Total ETR (%)	20%	15%	200 – 100 = 100 9.09%	(125 + 40.04) – 100 = 65.04 5.91%

2.2 แรงจูงใจทางภาษีที่ทำให้เกิดผลแตกต่างชั่วคราว

กรณีที่มีผลแตกต่างด้านเวลาชั่วคราว (temporary timing differences) ระหว่างมูลค่าตามบัญชีของสินทรัพย์และหนี้สินที่แสดงในงบแสดงฐานะการเงินกับฐานภาษีของสินทรัพย์และหนี้สินนั้น ซึ่งจะมีการกลับรายการในอนาคตที่มีผลต่อการนำไปรวมเป็นรายได้หรือหักเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรหรือขาดทุนทางภาษีสำหรับงวดอนาคต จะปรับปรุงรายการโดยใช้หลักการของภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี (deferred tax accounting) หากความแตกต่างด้านเวลานี้ไม่เกิน 5 ปี จะไม่ได้รับผลกระทบภายใต้กฎ GloBE แต่หากความแตกต่างด้านเวลาเกิน 5 ปี จะเข้าสู่กลไก Deferred Tax Recapture Rule ซึ่งหมายความว่าต้องเสียภาษีส่วนเพิ่มภายใต้กฎ GloBE (Liotti, Ndubai, Wamuyu, Lazarov, & Owens, 2022)

การหักค่าเสื่อมและค่าเสื่อมราคาในอัตราเร่งสำหรับทรัพย์สินประเภทเครื่องจักรและอุปกรณ์ของเครื่องจักรที่ใช้สำหรับการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีสามารถหักในวันที่ได้ทรัพย์สินนั้นมาในอัตราร้อยละ 40 ของมูลค่าต้นทุน ส่วนต้นทุนที่เหลือให้หักตามจำนวนปีอายุการใช้งานตามมาตรา 65 ทวิ (2) แห่งประมวลรัษฎากรประกอบกับพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 145) พ.ศ. 2527 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 319) พ.ศ. 2541 บทบัญญัติดังกล่าวทำให้เกิดค่าใช้จ่ายทางภาษีที่เร็วขึ้นกว่าค่าใช้จ่ายทางบัญชีเกิดความแตกต่างด้านเวลาชั่วคราว หากกำหนดอายุการใช้งานของเครื่องจักรและอุปกรณ์ของเครื่องจักรตามจำนวนปีขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนดไว้ กล่าวคือ 5 ปี จะไม่ได้รับผลกระทบจากกฎ GloBE

ทำนองเดียวกันกับการหักผลขาดทุนของกิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนตามมาตรา 31 และมาตรา 31/1 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน

หรือการหักผลขาดทุนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามมาตรา 65 ตี (12) แห่งประมวลรัษฎากร เมื่อสามารถนำไปหักออกจากกำไรสุทธิได้ไม่เกิน 5 ปี ก็จะเป็นเพียงผลแตกต่างชั่วคราว จึงไม่ได้รับผลกระทบจากกฎ GloBE

3. เงื่อนไข

แรงจูงใจทางภาษีที่กระตุ้นให้มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แท้จริง (economic substance) จะช่วยลดผลกระทบที่เกิดจากกฎ GloBE ได้ เนื่องจากเงินได้ที่ได้รับยกเว้นด้วยเหตุแห่งสาระ (Substance-Based Income Exclusion-SBIE) จะสามารถนำมาหักออกจากฐานภาษีได้ ซึ่งจะหักได้เท่ากับร้อยละ 5 ของมูลค่าทรัพย์สินที่มีรูปร่างตามหลักการ Tangible Asset Carve-out และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนแก่บุคลากรในประเทศนั้นตามหลักการ Payroll Carve-out

เมื่อพิจารณาสิทธิประโยชน์พื้นฐานตามประเภทของกิจการวิจัยและพัฒนา ที่กำหนดเงื่อนไขให้ต้องมีค่าใช้จ่ายเงินเดือนของบุคลากรด้านวิจัยและพัฒนา ไม่น้อยกว่า 1,500,000 บาทต่อปี โดยต้องเป็นการจ้างงานใหม่ หรือมีเงินลงทุนขั้นต่ำที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจการไม่น้อยกว่า 1,000,000 บาท ไม่รวมค่าที่ดิน ทุนหมุนเวียน และค่ายานพาหนะ รวมถึงสิทธิประโยชน์เพิ่มเติม กรณีที่มีการลงทุนหรือมีค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาเพียงอย่างเดียว รวมกันไม่น้อยกว่าร้อยละ 1 ของยอดขายรวมใน 3 ปีแรก หรือไม่น้อยกว่า 200 ล้านบาท แล้วพบว่าเงื่อนไขที่บังคับให้อยู่ในปัจจุบันค่อนข้างมีความสอดคล้องกับ SBIE เนื่องจากเงินลงทุนหรือค่าใช้จ่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาต่างจากการลงทุนรูปแบบอื่นตรงที่มากกว่าร้อยละ 50 จะเป็นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับค่าจ้างและเงินเดือนของนักวิจัย (Insee and Suttipun, 2023) จึงสามารถนำมาหักออกจากฐานภาษีได้

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาในส่วนของสิทธิประโยชน์ที่ได้รับตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ เป็นการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล ที่ส่งผลให้ Covered Taxes ลดลงและ ETR ต่ำกว่าร้อยละ 15 จึงมีโอกาสเกิดภาระภาษีส่วนเพิ่มภายใต้กฎ GloBE ดังนั้น หากเปลี่ยนเฉพาะในส่วนสิทธิประโยชน์ทางภาษีจากการยกเว้นภาษีเงินได้ เป็นการให้เครดิตภาษี ประกอบกับกำหนดเงื่อนไขจากค่าใช้จ่ายเงินเดือนบุคลากรเช่นเดิม จะช่วยลดผลกระทบ

จากกฎ GloBE ได้ ดังจะเห็นได้จากตาราง 3 ด้านล่างนี้ ที่อัตราภาษีที่แท้จริงโดยรวมต่ำกว่า 15 ในทุกชนิด เครดิตภาษี แต่หากประสงค์ให้อัตราภาษีที่แท้จริงต่ำลงไปอีกให้ใช้สิทธิประโยชน์ในการลดอัตราภาษีร้อยละ 50 ของอัตราปกติที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันประกอบเพิ่มเติม ก็จะต้องเพิ่มแรงจูงใจทางภาษีได้มาก ในกรณีนี้ต้องพึงระวังการตรวจสอบจากประเทศอื่น อาจถูกมองว่าเป็นระบบที่เอื้อประโยชน์ทางภาษีโดยมิชอบ

ตาราง 3

เปรียบเทียบสิทธิประโยชน์ทางภาษีของเครดิตภาษีแต่ละชนิด ในสถานการณ์ที่มี SBIE

	No Tax Incentive/ Tax Credit	Non-QRTC Non-MTTC And others (Credit = 100)	QRTC MTTC (Credit = 100)	QRTC MTTC (Credit = 100) Rate 12.5%
Covered Taxes (20%)	200	$200 - 100 = 100$	200	125
GloBE Income	1000	1000	$1000 + 100 = 1100$	$1000 + 100 = 1100$
GloBE ETR (%)	20%	10%	18.18 %	11.36
Only if ETR < 15%				
GloBE Income	-	1000	-	1100
SBIE (Payroll costs = 300) (Tangible asset = 500)	-	$5\% \times 800 = 40$	-	$5\% \times 800 = 40$
Excess profits	-	960	-	1060
Top-up tax (%)	-	5 %	-	3.64 %
Top-up tax	-	48	-	38.584
Total ETR (%)	20%	14.8%	$200 - 100 = 100$ 9.09%	$(125 + 38.584) - 100$ = 63.584 5.78%

บทสรุป

การปฏิรูประบบภาษีด้วยกฎ GloBE ที่กำหนดอัตราภาษีขั้นต่ำที่ร้อยละ 15 แม้จะทำให้แรงจูงใจในการโยกย้ายกำไรลดลง แต่ก็ทำให้แรงจูงใจในการโยกย้ายการลงทุนลดลงด้วยเช่นกัน ดังนั้น การสร้างแรงจูงใจทางภาษีเพื่อดึงดูดการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาที่เป็นรากฐานของการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศไทย ควรปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับกฎป้องกันการกีดกันฐานภาษีทั่วโลก โดยที่ไม่กระทบหรือลดผลกระทบต่อแรงจูงใจของกลุ่มกิจการข้ามชาติที่จะคงสภาพการลงทุนหรือเลือกลงทุนเพิ่มเติมในอนาคต ผลการวิเคราะห์ พบว่า แรงจูงใจทางภาษีที่ไม่ได้มุ่งเน้นไปที่กลุ่มกิจการข้ามชาติขนาดใหญ่ รวมถึงแรงจูงใจที่มีใช้ทางภาษี ยังคงไม่ได้รับผลกระทบ ส่วนแรงจูงใจทางภาษีที่ส่งผลให้อัตราภาษีที่แท้จริงลดลงต่ำกว่าร้อยละ 15 ไม่ว่าจะเป็นการยกเว้นภาษีเงินได้ การลดอัตราภาษี การยกเว้นเงินได้ การหักรายจ่ายเพิ่มขึ้น ได้รับผลกระทบมากกว่ารูปแบบอื่น เนื่องจากมีโอกาสสูงที่จะเกิดภาระภาษีส่วนเพิ่ม ส่วนแรงจูงใจทางภาษีที่ส่งผลให้เกิดผลแตกต่างชั่วคราวอย่างการหักค่าสึกหรอหรือค่าเสื่อมราคาในอัตราเร่ง หรือการหักผลขาดทุน ได้รับผลกระทบน้อยกว่า สามารถคงไว้ได้อย่างเดิม นอกจากนี้ การกำหนดเงื่อนไขของการได้รับสิทธิประโยชน์จากมูลค่าทรัพย์สินที่มีรูปร่างหรือค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนแก่บุคลากรในประเทศจะสามารถช่วยลดผลกระทบและลดภาระภาษีส่วนเพิ่มได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนและกรมสรรพากร ร่วมกันประเมินจำนวนผู้ประกอบการ

ที่เป็นกลุ่มกิจการข้ามชาติขนาดใหญ่ที่อยู่ในภายใต้กฎ GloBE และประเภทกิจการที่กำลังดำเนินการหรือเตรียมดำเนินการในประเทศไทย รวมทั้งร่วมกันศึกษาวิเคราะห์แรงจูงใจทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนาทุกรูปแบบที่บังคับใช้ในปัจจุบันว่ามีโอกาสจะได้รับผลกระทบจากกฎ GloBE มากน้อยเพียงใด เพื่อหามาตรการบรรเทาผลกระทบจากกฎดังกล่าว นอกจากนี้ การร่วมกันศึกษาแรงจูงใจที่มีใช้ทางภาษีเพิ่มเติมจะช่วยดึงดูดการวิจัยและพัฒนาที่เหมาะสมต่อบริบทของประเทศไทยได้

2. ข้อเสนอแนะเชิงกฎหมาย

ดำเนินการให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ มาตรา 31 มาตรา 31/1 มาตรา 31/2 มาตรา 32 มาตรา 33 และมาตรา 35 หรือเพิ่มเลขมาตราใหม่ และแก้ไขพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 598) พ.ศ. 2559 มาตรา 4 หรือเพิ่มเลขมาตราใหม่ เพื่อเพิ่มเติมวรรคหรือมาตราใหม่สำหรับสร้างแรงจูงใจทางภาษีที่ให้สิทธิประโยชน์ในรูปแบบของเครดิตภาษี โดยเฉพาะเครดิตภาษีชนิดที่ขอคืนได้ภายใน 4 ปี (QRTC) และเครดิตภาษีชนิดที่ส่งต่อให้แก่ผู้รับโอนที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกัน ในราคาที่สูงกว่าร้อยละ 80 ของมูลค่าปัจจุบันสุทธิของเครดิตภาษีนั้น (MTTC) อีกทั้งกำหนดเงื่อนไขของการได้รับสิทธิประโยชน์จากทรัพย์สินมีรูปร่าง เช่น อาคาร ที่ดิน อุปกรณ์ หรือเครื่องจักร และกำหนดจากค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนแก่บุคลากรในประเทศ นอกจากนี้ ควรดำเนินการให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ เพื่อเพิ่มเติมแรงจูงใจที่มีใช้ทางภาษี เพื่อสร้างเสริมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการลงทุนและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบุคลากรของประเทศไทยได้

References

- De Lillo, F. (2021). Introducing pillar two: Towards a global minimum effective tax rate. In A. Perdelwitz & A. Turina (Eds.), *Global minimum taxation?: An analysis of the Global Anti-Base Erosion initiative* (pp. 3-30). International Bureau of Fiscal Documentation.
- Hugger, F., Cabral, A. C. G., Bucci, M., Gesualdo, M., & O'Reilly, P. (2024). *The global minimum tax and the taxation of MNE profit*. Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Insee, K., & Suttipun, M. (2023). R&D spending, competitive advantage, and firm performance in Thailand. *Cogent Business & Management*, 10(2), 2225831.
- Liotti, B. F., Ndubai, J. W., Wamuyu, R., Lazarov, I., & Owens, J. (2022). The treatment of tax incentives under pillar two. *Transnational Corporations*, 29(2), 25-46
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021). *Tax challenges arising from the digitalisation of the economy–Global Anti-Base Erosion model rules (pillar two): Inclusive framework on BEPS, OECD/G20 Base erosion and profit shifting project*. Author.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2022). *Tax incentives and the global minimum corporate tax: Reconsidering tax incentives after the GloBE rules*. Author.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2024). *Effective tax rates for R&D*. Retrieved from https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=RD_TAX
- Saragih, J. G. (2023). Adapting Indonesia's tax incentive strategy in the post pillar two era. *Journal of Tax Policy, Economics, and Accounting*, 1(2), 136-149.
- Tangboriboonrat, C. (2021). Global tax reform agreements in the digital economy era. *Sanpakornsarn*, 68(9), 14-25. [In Thai]

การเพิ่มประสิทธิภาพการสืบสวนข้อเท็จจริงในคดีอาญาของเจ้าหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์ และวินิจฉัยร้องทุกข์ ตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528

สมบุญ วชิรบุญสุข¹ สุขสมัย สุทธิบัติ² สมจิตร ทองศรี³

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์มาตรการแสวงหาพยานหลักฐานในการสืบสวนข้อเท็จจริงแก่เจ้าหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์ในการรวบรวมพยานหลักฐานผู้กระทำผิดคดีอาญาตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 โดยการนำแนวคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง ทฤษฎีกลวิธีเพื่อความเป็นกลาง ทฤษฎีกลวิธีเพื่อความเป็นกลาง ทฤษฎีอาชญากรรมทางการเงิน อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 และมาตรการสืบสวนสอบสวนของสหรัฐอเมริกา มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์พบว่า มาตรการในการสืบสวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน มีความล้าสมัยทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยเฉพาะการสืบสวนข้อเท็จจริงความผิดในคดีอาญาที่มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มอาชญากรรมที่มีลักษณะเป็นองค์กรและมีวิธีการปิดบังอำพรางซ่อนเร้นพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งยากแก่การตรวจสอบและยึดไว้เพื่อเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีอาญา ดังนั้น การกำหนดให้อำนาจในการเรียกพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลระบบสื่อสารโทรคมนาคมหรือข้อมูลทางคอมพิวเตอร์หรือบัญชีธนาคารและอำนาจในการตรวจค้นเคหสถานหรือสถานที่ใดหรือยานพาหนะเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิด เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่เจ้าหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์ในการแสวงหาพยานหลักฐานในการปราบปรามกลุ่มอาชญากรรมที่หลอกลวงคนไทยไปทำงานในต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ; พยานหลักฐาน; จัดหางาน; คนหางาน;

พระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

สมบุญ วชิรบุญสุข, สุขสมัย สุทธิบัติ และสมจิตร ทองศรี. (2567). การเพิ่มประสิทธิภาพการสืบสวนข้อเท็จจริงในคดีอาญาของเจ้าหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(3), 592-605.

¹ หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: lawofficewbs@gmail.com

² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ อดีตผู้พิพากษาศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม

Increasing the Efficiency of Investigations into Criminal Cases by Officers Receiving Complaints and Adjudicating Complaints in Accordance with the Employment Arrangement and Jobseeker Protection Act, B.E. 2528

Somboon Washiraboonsook¹ Suksami Sutthibodee² Somchit Thongsri³

Abstract

This academic article aims to analyze the measures for seeking evidence in the investigation of complaints and grievance diagnosis officers in collecting evidence of criminal offenders in accordance with the Employment Arrangement and Jobseeker Protection Act, B.E. 2528 by using economic crime concept, differential association theory, techniques of neutralization, financial crime theory, United Nations Convention Against Transnational Organized Crime 2000, investigative measures of the United States as the framework for analysis.

Findings are as follows: Measures for investigating facts according to the Employment Arrangement and Jobseeker Protection Act, B.E. 2528 that are currently in force are outdated and therefore not consistent with the current situation. Especially investigating the facts in criminal cases linked to organized crime groups and having methods of hiding electronic evidence which are difficult to inspect and seize as evidence in criminal proceedings. Therefore, specifying the power to call for evidence that is telecommunications system data or computer data or bank accounts and the power to search homes or any places or vehicles in order to obtain evidence related to an offense. It increases the efficiency of officers receiving complaints and adjudicating complaints in seeking evidence to effectively suppress criminal groups that defraud Thai people to work abroad.

Keywords: Economic Crime; Evidence; Employment Arrangement; Jobseeker; Employment Arrangement and Jobseeker Protection Act, B.E. 2528

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Washiraboonsook, S., Sutthibodee, S., & Thongsri, S. (2024). Increasing the efficiency of investigations into criminal cases by officers receiving complaints and adjudicating complaints in accordance with the Employment Arrangement and Jobseeker Protection Act, B.E. 2528. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 592-605.

¹ Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: lawofficewbs@gmail.com

² Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

³ Former, Supreme Court Justice, Office of the Judiciary

บทนำ

ประเทศไทยภายหลังสถานการณ์โควิด-19 คลี่คลาย มีการเคลื่อนย้ายแรงงานไทยเดินทางไปทำงานในต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2565 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2566 มีแรงงานไทยเดินทางไปทำงานต่างประเทศจำนวน 113,186 คน โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2565 มีการอนุญาตให้แรงงานไทยเดินทางไปทำงานต่างประเทศมากถึงจำนวน 88,164 คน และปี พ.ศ. 2566 หากนับเฉพาะถึงเดือนมีนาคม มีจำนวนถึง 25,022 คน (PPTV36, 2023) แสดงให้เห็นว่า ตลาดแรงงานในต่างประเทศยังมีความต้องการแรงงานไทยอีกเป็นจำนวนมาก สำหรับการเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานในต่างประเทศของประเทศไทยนั้น โดยรัฐบาลไทยได้กำหนดนโยบายการจัดส่งแรงงานไปทำงานในต่างประเทศไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ส่งผลทำให้มีการนำรายได้ส่งกลับเข้ามาในประเทศไทยซึ่งส่งผลต่อเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก ประกอบกับการพัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดช่องทางในการแสวงหาโอกาสในการทำงานในต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ผ่านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ รวมทั้งช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ ทำให้แรงงานคนไทยมีความต้องการเดินทางไปทำงานต่างประเทศและเป็นสาเหตุให้ถูกหลอกลวงจากบริษัทจัดหางานหรือกลุ่มมีจมาชีพ นายหน้า ผู้ชักชวน (สาย) มีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2563-2565 กรมการจัดหางานได้รับเรื่องร้องทุกข์ กรณีสายหรือนายหน้าหลอกลวงคนหางานไปทำงานต่างประเทศ 1,548 ราย คิดเป็นมูลค่าความเสียหายกว่า 102,425,550 บาท (Department of Employment, 2017) ร้องทุกข์กล่าวโทษตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 แล้ว 881 ราย และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีการดำเนินคดีสายหรือนายหน้าเถื่อน 105 ราย

คิดเป็นมูลค่าความเสียหาย จำนวน 18,129,797 บาท ส่วนปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 มีการดำเนินคดีสายหรือนายหน้าเถื่อนแล้ว 4 ราย คิดเป็นมูลค่าความเสียหาย จำนวน 467,000 บาท (Department of Employment, 2020)

กรมการจัดหางาน ในฐานะเป็นหน่วยงานในการรับเรื่องร้องทุกข์ มีอำนาจในการตรวจสอบการกระทำที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 มีการกำหนดบทบัญญัติให้ความคุ้มครองคนหางานที่ประสงค์จะเดินทางไปทำงานในต่างประเทศ ตั้งแต่ขั้นตอนการสมัครกับผู้รับอนุญาตจัดหางานไปจนถึงคนหางานได้รับการจัดส่งไปทำงานกับนายจ้างในต่างประเทศจนครบตามสัญญา ซึ่งหากปรากฏว่าคนหางานสมัครงานแล้วไม่ได้รับการจัดส่งไปทำงาน หรือจัดส่งไปทำงานแล้วปรากฏว่าไม่ได้รับค่าจ้าง สวัสดิการ หรือสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ไม่ตรงตามที่กำหนดไว้ในสัญญาจัดหางาน รวมถึงการถูกหลอกลวงว่าสามารถจัดส่งไปทำงานในต่างประเทศได้ โดยใช้วิธีการปิดบังข้อเท็จจริงบางส่วนหรือทั้งหมด หรือใช้สายหรือนายหน้าเป็นเครื่องมือร่วมกันหลอกลวงหรือจัดหางานโดยไม่ได้รับอนุญาต ทำให้คนหางานหรือแรงงานหลงเชื่อและเป็นเหยื่อสูญเสียเงินและทรัพย์สิน ซึ่งเมื่อพิจารณาจากช่องทางรูปแบบการหลอกลวงมีลักษณะการหลอกลวงคนหางานเพื่อไปทำงานในต่างประเทศเป็นลักษณะรูปแบบวิธีการกระทำความผิดที่ซับซ้อน และใช้เครื่องมือสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์เป็นช่องทาง และผู้กระทำความผิดจะปกปิดอำพรางความผิด ทำให้ตรวจสอบความเชื่อมโยงการกระทำความผิดเป็นไปได้อย่างยาก เมื่อคนหางานซึ่งเป็นผู้เสียหายมาร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ขอให้ช่วยเหลือตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่จึงต้องดำเนินการให้ความช่วยเหลือตามอำนาจหน้าที่ พนักงานเจ้าหน้าที่ที่รับเรื่องร้องทุกข์ต้องดำเนินการตรวจสอบ

ข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวง ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ ที่เกี่ยวข้อง ทุกชนิด เพื่อที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานจากการสอบปากคำ การขอให้ส่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนไปจนถึงการดำเนินการร้องทุกข์ กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน แต่บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 ยังไม่เพียงพอในการแสวงหาพยานหลักฐานในการสืบสวนข้อเท็จจริงตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์

ดังนั้น เจ้าหน้าที่ที่รับเรื่องร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์ มีบทบาทที่สำคัญและจำเป็นในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน จึงต้องมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานในการแสวงหาพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาตรวจสอบว่ามีการกระทำที่ฝ่าฝืนหรือไม่ ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 อย่างถูกต้อง เป็นธรรมและรวดเร็ว และให้เกิดประสิทธิภาพในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานเจ้าหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์มากขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

รูปแบบอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาก้าวหน้า ในด้านการธุรกิจภาคอุตสาหกรรม แรงงานการขนส่ง รวมถึงเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่องทำให้มีการก่ออาชญากรรมทางเศรษฐกิจในรูปแบบที่มีการประกอบธุรกิจลักษณะที่สลับซับซ้อน ทำให้รูปแบบอาชญากรรมประเภทนี้ยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้นซึ่งผู้กระทำความผิดลักษณะนี้มักจะเป็นผู้มีอิทธิพลในวงการธุรกิจ และการเมืองก่อให้เกิดกรณีกฎหมายที่มีอยู่ไม่สามารถ

บังคับใช้กับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทุกกรณีอย่างครอบคลุม มีการอาศัยช่องว่างกฎหมายเพื่อแสวงหาประโยชน์ โดยมีขอบและมีการหลบเลี่ยงมาตรการทางกฎหมายได้ ดังนั้น อาชญากรรมทางเศรษฐกิจจึงเป็นการกระทำความผิดที่มีผลกระทบร้ายแรงต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเศนั้น ๆ

ผู้ที่เป็นอาชญากรทางเศรษฐกิจ มักมีแรงจูงใจทางด้านผลประโยชน์และด้านการเงิน โดยการปกปิดซ่อนเร้นเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินหรือทรัพย์สินหรือให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางธุรกิจหรือทางส่วนตัว บางครั้งผู้ที่เป็นอาชญากรทางเศรษฐกิจเป็นผู้มีฐานะ มีชื่อเสียง มีอำนาจหรืออิทธิพลในสังคมที่เป็นอันตรายต่อความผาสุกและสวัสดิภาพของประชาชนในลักษณะของการบ่อนทำลายเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ โดยอาชญากรทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่มักมีลักษณะดังนี้

1. อาชญากรทางเศรษฐกิจมักมีภูมิหลังดีกว่า อาชญากรธรรมดา อีกทั้งยังมีความเฉลียวฉลาดที่เหนือกว่า มีความสุภาพ นิ่มนวลเช่นสุภาพชน พูดจาหวานล่อมดี มีจิตวิทยาสูง สร้างความน่าเชื่อถือไว้วางใจแก่คนทั่วไปด้วยภาพพจน์ที่ดี เช่นนี้จึงแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบได้อย่างไม่มีใครสงสัยว่าเป็นอาชญากร ประกอบกับผลตอบแทนในการกระทำความผิดทางเศรษฐกิจสูง ทำให้อาชญากรทางเศรษฐกิจสามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสังคมชั้นสูง มีความเป็นอยู่ที่ร่ำรวย มีฐานะ มีหน้าตาในสังคม ความยากจนแทบจะไม่มีส่วนสัมพันธ์กับการเกิดอาชญากรรมประเภทนี้ ในทางตรงกันข้ามสถานภาพที่มั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง หรือมีบุคคลที่มีอิทธิพลสนับสนุน คุ้มครองอยู่เบื้องหลังกลับเป็นปัจจัยเสริมช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้กระทำความผิดประกอบอาชญากรรมได้ง่ายขึ้น

2. มีความสามารถในการกระทำความผิดสูง มักเป็นผู้เชี่ยวชาญชำนาญงานด้านเดียวกับเรื่องที่จะกระทำหรือมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะกระทำ

มีการใช้เทคนิคที่มีประสิทธิภาพสูงในการกระทำผิด มีการวางระเบียบแบบแผนดำเนินการต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีขั้นตอน สามารถกลบเกลื่อนข้อมูลหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องในการกระทำ ความผิดได้เป็นอย่างดีจึงยากแก่การสอบสวนจับกุม

3. แรงจูงใจที่กระตุ้นให้มีการกระทำผิดเกิดขึ้น มักจะไม่ได้มาจากการผูกพยาบาทอาฆาตแค้นหรือเกี่ยวข้องกับจิตสำนึกทางศีลธรรม ผู้กระทำผิดมักจะไม่สำนึกว่าการกระทำของตนผิดหรือขัดแย้งกับศีลธรรม ตรงข้ามผู้กระทำผิดอาจคิดว่าเป็นเรื่องของฝีมือ เป็นการท้าทายความสามารถความชำนาญที่ตนมีอยู่ โดยมีผลตอบแทนจำนวนมากเป็นรางวัล

4. ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้มีจิตใจโหดเหี้ยมอำมหิต บางครั้งผู้กระทำผิดอาจจะได้ไม่คำนึงถึงหรือรู้ไม่เท่าทันการณ์ว่าผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้นจะก่อให้เกิดผลเสียหายร้ายแรงเพียงใด มักเป็นผู้ที่ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมโดยสิ้นเชิง

5. การกระทำผิดมักไม่กระทำเพียงคนเดียว เพราะการประกอบอาชญากรรมทางเศรษฐกิจมักเกิดกับองค์กรที่เป็นนิติบุคคล ซึ่งมีการจัดระเบียบการปฏิบัติงานที่ซับซ้อนหลายขั้นตอน จึงเป็นการยากที่กระทำความผิดให้สำเร็จได้ลำพังคนเดียว โดยมากมักจะมีผู้สนับสนุนหรือร่วมลงมือปฏิบัติด้วยกันเป็นทีม ยิ่งจำนวนทุนทรัพย์ในคดีสูงเพียงใดจำนวนผู้กระทำจะยิ่งมากขึ้นตามไปด้วย หากเป็นการกระทำผิดในองค์กรมักจะมีบุคคลในองค์กรนั้นรู้เห็นเป็นใจหรือร่วมดำเนินการด้วยเป็นขบวนการ ทำให้ยากแก่การสืบหาต้นตอเพราะมีผู้กระทำความผิดร่วมมือโยงโยกันหลายระดับชั้น

ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง

Edwin H. Sutherland เป็นบุคคลแรกที่ก่อรูปทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (differential association theory) ขึ้นมาโดยตั้งคำถามหลักไว้ว่า

เหตุใดอาชญากรรมคอเช็ตขาว (white collar crime) จึงมองพฤติกรรมในเชิงธุรกิจที่ผิดกฎหมายของตนเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ ซึ่งได้ข้อสรุปว่า คนเรานั้นจะกลายเป็นอาชญากรได้ต้องผ่านการเรียนรู้จากการดำรงชีวิตประจำวันหรือการประกอบอาชีพจนมีทัศนคติ ค่านิยม และแรงจูงใจที่ทำให้มองว่ากฎหมายเป็นสิ่งที่ไม่น่าเคารพปฏิบัติตาม หรือแปลความหมายของสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ไปในทางที่เห็นว่าการละเมิดกฎหมายเป็นสิ่งที่พึงกระทำ และจากการเรียนรู้และรับอุดมการณ์ที่ได้ถ่ายทอดออกมาด้วยคำที่ตอกย้ำจากผู้คนในวงธุรกิจว่า “ธุรกิจก็คือธุรกิจ” จนกลายเป็นหลักประจำใจทำให้พวกเขาสามารถอ้างเหตุผลแก้ตัวได้เป็นอย่างดี Sutherland มองว่า พฤติกรรมการกระทำความผิดเป็นสิ่งที่มิได้มีมาแต่กำเนิดหรือสืบทอดทางสายเลือดกรรมพันธุ์ ผู้กระทำความผิดมิได้เริ่มต้นด้วยความคิดที่จะก่ออาชญากรรมทางเศรษฐกิจ หากแต่เริ่มต้นชีวิตเช่นปัญญาชนทั่ว ๆ ไปที่ต้องการงานที่มั่นคงที่มีรายได้สูงและทุกคนแล้วแต่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากการประกอบอาชีพให้มีผลตอบแทนมากที่สุด มีการติดต่อคบหาสมาคมทั้งทางตรงและทางอ้อมกับบรรดาผู้ที่มีพฤติกรรมเป็นอาชญากรรมบ้างแล้ว เริ่มจากการเรียนรู้พฤติกรรมและรับเอาวิธีการในการประกอบอาชญากรรมและถูกดูดกลืนเข้าไปสู่ระบบแห่งพฤติกรรมนั้นในที่สุด (Bernard, 2024)

ทฤษฎีกลวิธีเพื่อความเป็นกลาง

ทฤษฎีนี้ เห็นว่า การกระทำความผิดมิได้เกิดจากการเรียนรู้แต่เกิดจากพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน โดยการใช้เหตุผลเพื่อป้องกันพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนให้ผลจากการที่ถูกดำเนินของสังคมและช่วยลดความละเอียดต่อการกระทำ ความผิด ฉะนั้น ผู้กระทำความผิดจึงกระทำความผิดไปโดยไม่รู้ว่าตนเองกระทำความผิด ปฏิเสธความรับผิดชอบโดยอ้างว่ากระทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือปฏิเสธผู้เสียหาย โดยเฉพาะกรณีที่ผู้เสียหาย

เป็นรัฐบาลในประเทศโลกที่ 3 โดยเชื่อว่าไม่มีผู้เสียหายอย่างแท้จริง ในบางกรณีผู้กระทำความผิดจะประณามผู้ที่ประณามตนเพื่อเป็นข้ออ้างในการประกอบอาชญากรรม เช่น กรณีที่รัฐได้ออกกฎหมายมาบังคับหรือควบคุมการดำเนินการทางธุรกิจผู้บริหารมักจะหาข้อแก้ตัวในการหลีกเลี่ยงกฎหมาย ซึ่งข้อแก้ตัวเหล่านี้ช่วยลบเลือนความรู้สึกลึกซึ้งทำให้อาชญากรทำผิดกฎหมายได้อย่างสนิทใจ

ทฤษฎีอาชญากรรมทางการเงิน

“อาชญากรรมทางการเงิน” หมายถึง ความผิดฉ้อโกงหรือหลอกลวงการประทุพติมิชอบหรือการใช้ข้อมูลในทางที่ผิดเกี่ยวกับตลาดการเงิน การฉ้อโกงการฟอกเงิน และเงินทุนเกี่ยวกับการก่อการร้าย (Ryder, 2011) ฉะนั้น บุคคลที่กระทำความผิดดังกล่าวจะถูกเรียกว่า เป็นอาชญากรรมทางการเงิน

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

หลักการในการสืบสวนข้อเท็จจริงในกรณีที่พบลักษณะการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ต้องดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวง ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ ที่เกี่ยวข้องทุกชนิด เพื่อที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานจากการสอบปากคำ การขอให้ส่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยมีมาตรการสืบสวนข้อเท็จจริงตามกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. มาตรการสืบสวนข้อเท็จจริงตามกฎหมายระหว่างประเทศ: อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร

ค.ศ. 2000 (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime 2000) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการป้องกันและต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรให้มีประสิทธิภาพ และเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำของมาตรฐานทางกฎหมาย อันเนื่องมาจากระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน ส่งเสริมความร่วมมือและการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในทางกฎหมายของประเทศต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังเป็นการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการยกเว้นกฎหมายเพื่อดำเนินการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอนุสัญญานี้กำหนดให้ประเทศภาคีสมาชิกมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรการฟอกเงิน การทุจริต และการขัดขวางความยุติธรรม

2. มาตรการสืบสวนสอบสวนของสหรัฐอเมริกา

หลักพื้นฐานของการสืบสวนสอบสวน (basis for investigation) เป็นวิธีปฏิบัติในการสืบสวนสอบสวนเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน โดยเริ่มต้นจากการรวบรวมพยานหลักฐานหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคดีเพื่อนำไปพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้ต้องหา ซึ่งการสืบสวนสอบสวนในลักษณะที่เป็นความผิดเกี่ยวกับการหลอกลวงฉ้อโกง การสืบสวนแสวงหาพยานหลักฐานสามารถกระทำได้ 2 กรณี ดังนี้

กรณีแรก สืบสวนจากการแกะรอยทรัพย์สินหรือธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเงินเพื่อนำไปสู่พยานหลักฐานที่อาจจะระบุตัวผู้กระทำความผิด

กรณีที่สอง การขยายผลความเชื่อมโยงการดำเนินการผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในที่อยู่เบื้องหลัง รวมทั้งติดตามยึดทรัพย์สินที่เปลี่ยนสภาพไปให้กับผู้เสียหาย

2.1 มาตรการที่จำเป็นอันจะทำให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน

มาตรการที่จำเป็นอันจะทำให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน (compulsory measures to obtain evidence) เหล่านี้ หมายความว่ารวมถึงการใช้หมายค้นและเครื่องมืออย่างอื่นเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานของการกระทำความผิดทางอาญาที่มีอาจได้รับโดยใช้มาตรการอื่น การใช้อำนาจเหล่านี้ก็เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานอย่างทันท่วงที ช่วยลดโอกาสที่ผู้กระทำความผิดจะทำลายเอกสารและพยานหลักฐานในการยึดพยานเอกสารนั้น ผู้สืบสวนสอบสวนควรยึดและตรวจสอบระบบคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์อื่นด้วย การใช้บังคับอำนาจเหล่านี้ควรวางแผนอย่างเหมาะสมและดำเนินการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แนวนโยบายและกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญา นอกเหนือไปจากนั้น การคุ้มครองพยานหลักฐานให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้สืบสวนสอบสวนควรปฏิบัติตามแนวนโยบายและกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาที่เหมาะสม ซึ่งทำให้มั่นใจเรื่องการจัดการพยานหลักฐานอย่างเหมาะสม การปฏิบัติตามขั้นตอนกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาเช่นนี้จะช่วยคุ้มครองพยานหลักฐานให้มีความสมบูรณ์ เมื่อเข้าไปสู่การดำเนินคดีตามกฎหมายของศาล หากผู้สืบสวนสอบสวนพบพยานหลักฐานที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงทางคอมพิวเตอร์หรือสื่อดิจิทัลอื่นใด ผู้สืบสวนสอบสวนต้องพิจารณาความมีคุณค่าของพยานหลักฐานที่มีอยู่ด้วย (The Financial Action Task Force, 2012, pp. 25-26)

2.2 การสอบปากคำ

การใช้วิธีการสอบปากคำ เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ผู้สืบสวนสอบสวนควรพยายามที่จะรับฟังถ้อยคำโดยสมัครใจของผู้ต้องสงสัยและพยานบุคคล อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้ต้องสงสัยหรือพยานบุคคลไม่สมัครใจในการให้ปากคำนั้น อาจต้องดำเนินการเพื่อให้มีคำให้การตามบทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีอยู่ การสอบปากคำดังกล่าว

ยังไม่ควรเริ่มต้นจนกว่าจะได้มีการเรียกร้องความร่วมมือจากผู้ต้องสงสัยและพยานบุคคลและได้มีการพิจารณาอย่างรอบคอบเรื่องผลกระทบของการสืบสวนสอบสวนและผลกระทบการสอบปากคำให้มีความสมบูรณ์เพื่อให้สามารถใช้เป็นพยานเอกสารได้ ผู้สืบสวนสอบสวนควรพิจารณาการได้รับพยานหลักฐานทางกฎหมายทั้งหมดอันจะเป็นการช่วยยืนยันในเรื่องคำให้การและคำแถลงรายงานการสอบปากคำที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เพราะเป็นการฟื้นความจำของผู้สืบสวนสอบสวนและความทรงจำให้เหตุการณ์ต่าง ๆ ของพยานบุคคลในระหว่างการดำเนินคดีตามกฎหมายอาญา (The Financial Action Task Force, 2012, p. 26)

3. มาตรการสืบสวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528

พระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 ได้กำหนดบทบัญญัติในการให้ความคุ้มครองคนหางานที่ประสงค์จะเดินทางไปทำงานในต่างประเทศ ตั้งแต่ขั้นตอนการสมัครงานกับผู้รับอนุญาตจัดหางานไปจนถึงเมื่อคนหางานได้รับการจัดส่งไปทำงานกับนายจ้างในต่างประเทศจนครบกำหนดตามสัญญาจ้าง โดยหากคนหางานสมัครงานแล้วไม่ได้รับการจัดส่งไปทำงาน หรือเมื่อคนหางานได้รับการจัดส่งไปทำงานแล้วปรากฏว่าไม่ได้รับค่าจ้าง สวัสดิการ หรือสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ไม่ตรงตามที่กำหนดไว้ในสัญญาจัดหางาน คนหางานสามารถใช้สิทธิร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ขอให้ช่วยเหลือตามกฎหมาย ซึ่งเจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินการให้ความช่วยเหลือตามอำนาจหน้าที่ และกรอบระยะเวลาตามกฎหมายกำหนดและหากเจ้าหน้าที่ตรวจสอบพบว่า ผู้รับอนุญาตจัดหางานรายใด กระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 โดยมีพยานหลักฐานเชื่อมโยงการกระทำความผิดดังกล่าวอย่างชัดเจนและสมบูรณ์ ผู้กระทำความผิดจะต้องถูกดำเนินการลงโทษทางปกครองและดำเนินคดีอาญาตามลำดับ และ

ผู้ถูกกล่าวหาอาจใช้สิทธิยื่นฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อโต้แย้งคำสั่งของเจ้าหน้าที่ หรือฟ้องเรียกค่าชดเชยทางแพ่งกับกรมการจัดหางานและเจ้าหน้าที่เจ้าของเรื่องในข้อหาละเมิดทำให้สูญเสียทรัพย์สินหรือโอกาสในการประกอบอาชีพ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาขบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินคดีอาญา ผู้รับอนุญาตจัดหางานซึ่งมีขบวนการและขั้นตอนที่สลับซับซ้อนตั้งแต่การรับเรื่องร้องทุกข์สอบข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐาน ตลอดไปจนถึงการดำเนินการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน การติดตามผลคดี การบังคับคดี รวมถึงการแจ้งผลการดำเนินการให้ผู้ร้องทุกข์ทราบ

3.1 ขั้นตอนการรวบรวมพยานหลักฐาน

การกล่าวโทษแจ้งความร้องทุกข์ก็ถือว่าเป็นการเริ่มต้นของกระบวนการดำเนินคดี การแจ้งความร้องทุกข์โดยทั่วไป หมายถึง การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีผู้กระทำความผิดเกิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ได้ ซึ่งการกระทำทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และการกล่าวหาเช่นนั้นได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ ดังนั้น ลักษณะการร้องทุกข์ต้องมียุทธศาสตร์ดังนี้

- (1) มีผู้กระทำความผิดเกิดขึ้น
- (2) จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ได้
- (3) ทำให้ผู้เสียหายได้รับความเสียหาย
- (4) มีการกล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่
- (5) กล่าวหาโดยเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

ขั้นตอนการรวบรวมพยานหลักฐานในการดำเนินคดี มีดังนี้

- (1) เจ้าหน้าที่ตรวจสอบพบการกระทำความผิดหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528
 - (2) มีการร้องทุกข์จากคนหางาน
- เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจสอบพบการกระทำความผิด

เจ้าหน้าที่ออกตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายตามปกติ หรือตรวจสอบตามข้อร้องเรียนตามสถานประกอบการ จัดหางานที่กระทำความผิด รวมทั้งสายหรือนายหน้า จัดหางานหรือสถานที่ที่ได้รับการร้องเรียนว่ามีการจัดหางาน

(1) กรณีบริษัทจัดหางาน สอบปากคำผู้รับอนุญาต หรือผู้มีอำนาจสูงสุดของสถานประกอบการนั้น หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยละเอียด โดยชี้แจงข้อกฎหมาย และขั้นตอนการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติจัดหางาน และคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 ให้ผู้รับอนุญาตทราบ ในการสอบปากคำให้ผู้รับอนุญาตหรือผู้ให้การแทนลงลายมือชื่อในบันทึกคำให้การ จากนั้นเจ้าหน้าที่ลงลายมือชื่อบันทึกคำให้การและเจ้าหน้าที่พยานลงชื่อในบันทึกและรวบรวมพยานหลักฐานเอกสารที่เกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงการกระทำความผิดด้วยการจัดทำบัญชีบันทึกรายการเอกสารที่รวบรวมโดยละเอียดให้ผู้จัดการหรือผู้มีอำนาจในสถานประกอบการนั้นลงลายมือชื่อรับทราบและยินยอมก่อนยึดเอามา จากนั้นทำสรุปสำนวนข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย ข้อพิจารณาและความเห็นลงโทษทางทะเบียน และดำเนินคดีอาญาให้อธิบดีลงนามเห็นชอบ จากนั้นนำเรื่องเข้าสู่คณะทำงานกลั่นกรองเรื่องที่เสนอลงโทษทางทะเบียน หักหลักประกัน และดำเนินคดีอาญาเพื่อพิจารณาวินิจฉัยกลั่นกรองก่อนลงมติให้ดำเนินการต่อไป

(2) กรณีสายหรือนายหน้าจัดหางาน เมื่อพบเห็นผู้กระทำความผิดโดยมีพยานหลักฐานชัดเจนว่าได้กระทำความผิด เจ้าหน้าที่ต้องรีบร้องทุกข์กล่าวต่อพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่กระทำความผิดนั้น เพื่อให้ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดดังกล่าวต่อไป

3.2 มาตรการในการสืบสวนข้อเท็จจริงของเจ้าหน้าที่ในการรับเรื่องราวร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์

ในการแสวงหาพยานหลักฐานในการตรวจสอบข้อเท็จจริงของเจ้าหน้าที่ พระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 ได้กำหนดอำนาจให้แก่

เจ้าหน้าที่ไว้ในมาตรา 67 โดยในการปฏิบัติหน้าที่ให้นายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในสำนักงานหรือสถานที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดหางานการฝึกงาน หรือการทดสอบฝีมือในเวลากลางวันหรือในขณะทำการ เพื่อตรวจสอบและควบคุมให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

(2) ยึดหรืออายัดสมุดทะเบียน บัญชี เอกสารหรือหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดหางาน การฝึกงาน หรือการทดสอบฝีมือ ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่ามีกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

(3) เรียกหรือสั่งให้ผู้รับอนุญาตจัดหางาน ผู้จัดการตัวแทนจัดหางาน ลูกจ้าง คนหางานผู้ส่งคนไปฝึกงาน คนฝึกงาน ผู้รับอนุญาตดำเนินการทดสอบฝีมือ หรือบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องให้ถ้อยคำ หรือข้อเท็จจริงหรือส่งเอกสาร หรือหลักฐานอื่นใดเพื่อประกอบการพิจารณาได้

ในการปฏิบัติหน้าที่ตาม (1) หรือ (2) ให้นายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่แสดงบัตรประจำตัวต่อผู้ซึ่งเกี่ยวข้อง และให้ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องอำนวยความสะดวกตามสมควร

บัตรประจำตัวนายทะเบียนและพนักงานเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปตามแบบที่รัฐมนตรีกำหนด

3.3 บทกำหนดโทษ

ในการแสวงหาพยานหลักฐานในการตรวจสอบข้อเท็จจริงของเจ้าหน้าที่ พระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 ได้กำหนดบทลงโทษสำหรับบริษัทจัดหางานหรือบุคคลที่ถูกกล่าวหาการกระทำความผิด สำหรับกรณีที่ไม่ให้ความร่วมมือแก่เจ้าหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 มีบทลงโทษ ดังนี้

(1) มาตรา 89 ผู้ใดขัดขวางนายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติการตามหน้าที่ ตามมาตรา 67 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) มาตรา 90 ผู้ใดไม่อำนวยความสะดวกแก่นายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติการตามหน้าที่ ตามมาตรา 67 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

(3) มาตรา 90 ทวิ ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งของนายทะเบียน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามมาตรา 67(3) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

กรอบในการวิเคราะห์

แนวคิด ทฤษฎี และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

- แนวคิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ
- ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง
- ทฤษฎีกลวิธีเพื่อความเป็นกลาง
- ทฤษฎีกลวิธีเพื่อความเป็นกลาง
- ทฤษฎีอาชญากรรมทางการเงิน
- อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000
- มาตรการสืบสวนสอบสวนของสหรัฐอเมริกา
- พระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528



มาตรการที่เหมาะสมในการรวบรวมพยานหลักฐานในการรับเรื่องร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์ของเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528

ภาพ 1 กรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์ พบว่า ปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 มีดังนี้

การกำหนดมาตรการในการสืบสวนข้อเท็จจริงของเจ้าหน้าที่ในการรับเรื่องร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เพื่อวัตถุประสงค์ในการปราบปรามผู้กระทำความผิดให้ได้รับโทษตามกฎหมาย แต่ด้วยสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ที่มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ทำให้อาชญากรมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการกระทำความผิดโดยอาศัยเทคโนโลยีมากขึ้น โดยเฉพาะกรณีหลอกลวงแรงงานไทยที่เดินทางไปทำงานในต่างประเทศ พบว่า กลุ่มอาชญากรรมอาศัยช่องว่างทางกฎหมายและเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อสังคมออนไลน์ (social media) มาเป็นเครื่องมือในการหลอกลวงแรงงานไทย โดยผ่านการโฆษณา ชักชวน ช่องทางแอปพลิเคชันเฟซบุ๊ก ไลน์ และอื่น ๆ ซึ่งกระทำกันเป็นขบวนการ และมีวิธีการลอบยาที่สลับซับซ้อน และสั่งการอย่างเป็นขั้นตอนโดยนายหน้าหรือสายทำหน้าที่เชื่อมโยง เพื่อฉ้อฉลปิดบังข้อเท็จจริงบางส่วนหรือทั้งหมด เพื่อให้ได้ซึ่งเงินหรือทรัพย์สินจากคนหางานหรือแรงงานที่จะเดินทางไปทำงานในต่างประเทศ ซึ่งตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 ได้กำหนดผู้เสียหายร้องทุกข์กล่าวโทษแก่ผู้กระทำความผิดต่อเจ้าหน้าที่ในการรับเรื่องร้องทุกข์สำหรับคดีอาญาที่คนหางานได้ถูกหลอกลวงไปแต่มาตรการสืบสวนที่บัญญัติไว้ยังไม่เพียงพอที่จะนำมาปราบปรามผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งต้องอาศัยอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์และวินิจฉัยคำร้องทุกข์จะต้องอาศัยอำนาจในการสืบสวนข้อเท็จจริงในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดและความจริงให้ปรากฏ

จึงจำเป็นต้องกำหนดมาตรการอาญาในการสืบสวนข้อเท็จจริงของเจ้าหน้าที่ในการรับเรื่องร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์ให้มีประสิทธิภาพ ดังต่อไปนี้

ประการแรก: ปัญหามาตรการมีหนังสือเรียกพยานหลักฐานข้อมูลระบบสื่อสารโทรคมนาคมหรือข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์หรือบัญชีธนาคาร

พระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 ได้กำหนดอำนาจในการสืบสวนข้อเท็จจริงของเจ้าหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์สำหรับกรณีที่เกิดลักษณะการกระทำความผิดต่าง ๆ ที่กระทำโดยบริษัทจัดหางาน หรือนายหน้า หรือบุคคลอื่นในกรณีคนหางานสมัครงานแล้วไม่ได้ไปทำงาน หรือถูกหลอกลวงว่าสามารถจัดส่งไปทำงานได้ หรือได้รับการจัดส่งไปทำงานแล้วปรากฏว่าไม่ได้รับค่าจ้าง สวัสดิการ หรือสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ไม่ตรงตามที่กำหนดไว้ในสัญญาจัดหางาน เหล่านี้สามารถร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อขอให้ช่วยเหลือตามกฎหมาย ซึ่งเจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินการให้ตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 มาตรา 67(3) มีอำนาจเรียกหรือสั่งให้ผู้รับอนุญาตจัดหางาน ผู้จัดการ ตัวแทนจัดหางานลูกจ้างคนหางานผู้ส่งคนไปฝึกงาน คนฝึกงาน ผู้รับอนุญาตดำเนินการทดสอบฝีมือ หรือบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องให้ถ้อยคำหรือ ข้อเท็จจริงหรือส่งเอกสาร หรือหลักฐานอื่นใดเพื่อประกอบการพิจารณาได้

เมื่อพิจารณาจากรูปแบบลักษณะในการกระทำความผิดที่อาศัยการโฆษณา ชักชวน ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และแอปพลิเคชันอื่น ๆ เพื่อหลอกลวงแรงงานไทยที่มีความต้องการเดินทางไปทำงานในต่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์ได้ไปซึ่งทรัพย์สินของแรงงานไทยที่ถูกหลอกลวง เป็นรูปแบบการกระทำความผิดที่มีโครงสร้างที่เป็นลักษณะอาชญากรรมองค์กร โดยอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการกระทำความผิด

อันเป็นลักษณะอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่มีการใช้กลอุบายวิธีการที่สลับซับซ้อนและมีการสั่งการอย่างเป็นขั้นตอน และสอดคล้องกับความหมายที่กำหนดในตามความหมายในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime 2000-- UNTOC) ที่อาชญากรองค์กรจะต้องมีการแบ่งหน้าที่กันและอำนาจรูปแบบการกระทำความผิดเพื่อให้ตรวจพยานหลักฐานและสอบความเชื่อมโยงการกระทำความผิดได้ยากขึ้น ดังนั้น ลักษณะวิธีการที่บริษัทจัดหางานหรือนายหน้าหรือสายที่มีลักษณะเข้ามาอำพรางใช้กลอุบายหลอกลวงชักจูงให้แรงงานไปทำงานต่างประเทศเสนอให้ผลตอบแทนและสวัสดิการที่ดี มีข้อจำกัดทางคุณสมบัติน้อย โดยรูปแบบวิธีการหลอกลวงแรงงานไทยไปทำงานในต่างประเทศนั้น มีทั้งดำเนินการโดยบริษัทจัดหางานซึ่งจดทะเบียนถูกต้อง แต่ใช้วิธีการฉ้อฉลปิดบังข้อเท็จจริง บางส่วนหรือทั้งหมด หรือใช้สายหรือนายหน้าเป็นเครื่องมือร่วมกันหลอกลวงหรือจัดหางานโดยไม่ได้รับอนุญาต จึงจำเป็นต้องนำมาตรึงการสืบสวนสอบสวนที่เหมาะสมมาเป็นแนวทางเพื่อเป็นวิธีปฏิบัติการสืบสวนสอบสวน ประกอบกับมาตรการการสืบสวนสอบสวนของสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดลักษณะการสืบสวนสอบสวนในที่เป็นการผิดเกี่ยวกับการหลอกลวง ฉ้อโกง โดยการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อแกะรอยทรัพย์สินหรือธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทางการเงินเพื่อนำไปสู่พยานหลักฐานที่อาจจะบ่งชี้ผู้กระทำความผิด และขยายผลความเชื่อมโยงการดำเนินการผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในที่อยู่เบื้องหลัง โดยมีมาตรการอันจะทำให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานจากการใช้หมายค้นและเครื่องมืออย่างอื่นเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานของการกระทำความผิดทางอาญา และการใช้วิธีการสอบปากคำ โดยผู้สืบสวนจะได้รับฟังถ้อยคำโดยสมัครใจของผู้ต้องสงสัยและพยาน

บุคคล ซึ่งหากในกรณีที่ผู้ต้องสงสัยหรือพยานบุคคลไม่สมัครใจในการให้ปากคำนั้น อาจต้องดำเนินการกำหนดบทลงโทษเพื่อนำมาประกอบกับพยานหลักฐานอันจะเป็นการช่วยยืนยันในเรื่องคำให้การและคำแถลงรายงานการสอบปากคำที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เพราะเป็นการยืนยันข้อเท็จจริงสืบสวนสอบสวนและความทรงจำให้เหตุการณ์ต่าง ๆ ของพยานบุคคลในระหว่างการดำเนินคดีตามกฎหมายอาญาทั้งติดตามยึดทรัพย์สินที่เปลี่ยนสภาพไปให้กับผู้เสียหาย

เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 มาตรา 67(3) มีการกำหนดมาตรการสืบสวนข้อเท็จจริงให้เจ้าพนักงานมีอำนาจเรียกบุคคลให้มาพบ กับเรียกให้บุคคลเอาพยานหลักฐานมาส่ง เพื่อประกอบการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ในการรับเรื่องราวร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์ไว้พบว่ายังไม่สามารถที่จะแสวงหาพยานหลักฐานที่เป็นรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ระบบสื่อสารโทรคมนาคม หรือข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์และรายการบัญชีธนาคารให้มีความชัดเจนได้ เนื่องจากพยานหลักฐานเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลง ทำลาย เปลี่ยนสภาพไปจากเดิมโดยง่ายตามเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้น ซึ่งรูปแบบข้อมูลพยานหลักฐานการลงทะเบียนผู้ใช้งานระบบสื่อสารโทรคมนาคม หรือข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ และในกรณีที่ผู้กระทำความผิดใช้เป็นเครื่องมือและอุปกรณ์รวมทั้งเอกสารรายการบัญชีธนาคารที่เกี่ยวข้อง มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพิสูจน์ความเชื่อมโยงและความเกี่ยวพันของผู้ร่วมกระทำความผิด ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับลักษณะกระทำความผิดอาชญากรรมที่เป็นองค์กร จึงควรมีการกำหนดอำนาจในการสืบสวนข้อเท็จจริงในการรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม โดยให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจสั่งให้ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ ผู้ให้บริการโทรคมนาคมอื่น หรือผู้ให้บริการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดกล่าวเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องเท่าที่จำเป็น และเมื่อได้รับ

คำสั่งแล้วให้ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ ผู้ให้บริการโทรคมนาคมอื่น หรือผู้ให้บริการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด มีหน้าที่ส่งข้อมูลดังกล่าวให้แก่ผู้สั่งภายในระยะเวลาที่ผู้สั่งกำหนด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสืบสวนข้อเท็จจริงในการรับเรื่องราวร้องทุกข์ และวินิจฉัยร้องทุกข์ ในคดีความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 มากขึ้น

ประการที่สอง: ปัญหาอำนาจการตรวจค้น

การตรวจค้นเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานที่มีความสำคัญประการหนึ่งและเป็นมาตรการตรวจค้นเป็นมาตรการที่จำเป็นอันจะได้มาซึ่งพยานหลักฐานในการรวบรวมพยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ในการกระทำความผิดเป็นการใช้อำนาจเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานได้อย่างทันทั่วที่ ลดโอกาสที่ผู้กระทำความผิดทำลายพยานเอกสาร พยานวัตถุ และสามารถยึดพยานเอกสาร พยานวัตถุ รวมทั้งการยึดและตรวจสอบระบบข้อมูลคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์สื่อสารและข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อื่นด้วย ซึ่งตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 มาตรา 67(1) กำหนดให้มีอำนาจเข้าไปในสำนักงานหรือสถานที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดหางานการฝึกงาน หรือการทดสอบฝีมือในเวลากลางวันหรือในขณะทำการ เพื่อตรวจสอบและควบคุม และ (2) กำหนดให้มีอำนาจยึดหรืออายัดสมุดทะเบียน บัญชี เอกสารหรือหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดหางานการฝึกงานหรือการทดสอบฝีมือ ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่ามีกระทำความผิด

เมื่อได้พิจารณาจากลักษณะการกระทำความผิดรูปแบบวิธีการที่มีลักษณะคล้ายคลึงอาชญากรรมที่เป็นองค์กร ซึ่งตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime 2000) ได้กำหนด

ความหมายและลักษณะอย่างชัดเจน โดยจะต้องมีการแบ่งหน้าที่กันทำ และมีการอำพรางรูปแบบการกระทำความผิด เพื่อให้ทำให้ตรวจสอบความเกี่ยวพันเชื่อมโยงระหว่างผู้กระทำความผิดได้ยาก ทั้งยังมีการกำหนดหน้าที่ลำดับการสั่งการอย่างเป็นขั้นตอน โดยนำเอาเครื่องมือเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามามีส่วนในการกระทำความผิด ดังนั้น พยานหลักฐานที่จะพิสูจน์การกระทำความผิดที่ได้จากการตรวจค้น ส่วนใหญ่จึงมีลักษณะพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในการสื่อสาร คอมพิวเตอร์และรายการทางการเงิน ซึ่งยากแก่การตรวจค้นพบได้โดยง่าย และมีวิธีการปกปิดซุกซ่อนอย่างดี ซึ่งลำพังเพียงการตรวจยึดพยานเอกสารที่เป็นแผ่นกระดาษ วัตถุพยานต่าง ๆ เท่านั้นยังไม่เพียงพอ โดยสหรัฐอเมริกา มีการกำหนดมาตรการที่จำเป็นอันจะทำให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน (compulsory measures to obtain evidence) การใช้หมายค้นและเครื่องมืออย่างอื่นเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานของการกระทำความผิดทางอาญาที่มีอาจได้รับโดยใช้มาตรการอื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานอย่างทันทั่วที่ ลดโอกาสที่ผู้กระทำความผิดจะทำลายเอกสารและพยานหลักฐานนั้น ซึ่งผู้สืบสวนจะต้องดำเนินการยึดและตรวจสอบระบบคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์อื่นด้วย

เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 มาตรา 67(1) และ (2) มีการกำหนดมาตรการสืบสวนข้อเท็จจริงให้เจ้าพนักงานมีอำนาจเข้าไปในสำนักงานหรือสถานที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดหางานการฝึกงาน หรือการทดสอบฝีมือในเวลากลางวันหรือในขณะทำการ เพื่อตรวจสอบและควบคุม และยึดหรืออายัดสมุดทะเบียน บัญชี เอกสารหรือหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดหางานการฝึกงานหรือการทดสอบฝีมือ ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่ามีกระทำความผิด เป็นวิธีการค้นเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานอย่างหนึ่ง ตามประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งไม่ได้กำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจค้นยานพาหนะ เพื่อการแสวงหาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ พยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลการสื่อสาร ข้อมูลทางบัญชี หรือข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ พยานหลักฐานเหล่านี้สามารถทำลายเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องกำหนดให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจตรวจค้นเคหสถาน หรือสถานที่ใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพยานหลักฐานโดยศาลรับฟังลงโทษได้

บทสรุป

ผลจากการวิเคราะห์ปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 ได้บทสรุป ดังนี้

1. ในการดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดไม่สามารถจัดส่งคนไทยไปทำงานยังต่างประเทศได้ หรือหลอกลวงว่าสามารถจัดส่งคนไทยไปทำงานในต่างประเทศเหล่านี้เป็นรูปแบบอาชญากรรมองค์กรซึ่งสอดคล้องกับลักษณะความหมายที่อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (United Nations Convention against Transnational Organized Crime 2000) บัญญัติไว้ เช่นนี้ การแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อจะพิสูจน์การกระทำความผิด จึงจำเป็นต้องกำหนดมาตรการในการสืบสวนเป็นการเฉพาะ ซึ่งตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 มาตรา 67(3) มีการกำหนดมาตรการสืบสวนข้อเท็จจริงให้เจ้าพนักงานมีอำนาจเรียกบุคคลให้มาพบ กับเรียกให้บุคคลเอาพยานหลักฐานมาส่ง เพื่อประกอบการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ในการรับเรื่องร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์ไว้ จึงจำเป็นต้องกำหนดมาตรการ

มีหนังสือเรียกพยานหลักฐานข้อมูลระบบสื่อสารโทรคมนาคม หรือข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ หรือบัญชีธนาคาร เจ้าหน้าที่อำนาจสั่งให้ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ ผู้ให้บริการโทรคมนาคมอื่น หรือผู้ให้บริการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดกล่าวเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องเท่าที่จำเป็น และเมื่อได้รับคำสั่งแล้วให้ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ ผู้ให้บริการโทรคมนาคมอื่น หรือผู้ให้บริการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมีหน้าที่ส่งข้อมูลดังกล่าวให้แก่ผู้สั่งภายในระยะเวลาที่ผู้สั่งกำหนด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสืบสวนข้อเท็จจริงในการรับเรื่องร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์ ในคดีความผิดอาญามากขึ้น

2. มาตรการตรวจค้นเป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 มาตรา 67(1) และ (2) กำหนดมาตรการสืบสวนข้อเท็จจริงให้เจ้าพนักงานมีอำนาจเข้าไปในสำนักงานหรือสถานที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดหางานการฝึกงาน หรือการทดสอบฝีมือในเวลากลางวันหรือในขณะทำการเพื่อตรวจสอบและควบคุมและยึดหรืออายัดสมุดทะเบียน บัญชี เอกสารหรือหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดหางาน การฝึกงาน หรือการทดสอบฝีมือ ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่ามีกระทำความผิด อันเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ซึ่งพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลการสื่อสาร ข้อมูลทางบัญชี หรือข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ พยานหลักฐานเหล่านี้สามารถทำลายเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วและซุกซ่อนได้ง่าย จึงจำเป็นต้องกำหนดให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าตรวจค้นได้ทั้งเวลากลางวันและเวลากลางคืน โดยมีอำนาจตรวจค้นเคหสถานหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของผู้กระทำความผิดที่เป็นลักษณะองค์กรและนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพยานหลักฐานที่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้

ข้อเสนอแนะ

1. กำหนดให้อำนาจเพิ่มเติมแก่เจ้าหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 ในการมีหนังสือเรียกพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลระบบสื่อสารโทรคมนาคม หรือข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ หรือบัญชีธนาคาร แก่เจ้าหน้าที่อำนาจสั่งให้ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ ผู้ให้บริการโทรคมนาคมอื่น หรือผู้ให้บริการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด
2. กำหนดให้อำนาจเพิ่มเติมแก่เจ้าหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์และวินิจฉัยร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัติ

จัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 อำนาจเข้าตรวจค้นได้ทั้งเวลากลางวันและเวลากลางคืน โดยมีอำนาจตรวจค้นเคหสถาน หรือสถานที่ใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของผู้กระทำความผิดที่เป็นลักษณะองค์กรและนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพยานหลักฐานที่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้

3. กำหนดบทลงโทษเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับการลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐในการช่วยเหลือ หรือสนับสนุนผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528 เป็นการเฉพาะ

References

- Bernard, T. J. (2024). *Edwin Sutherland: American criminologist*. Retrieved from <https://www.britannica.com/biography/Edwin-Sutherland>
- Department of Employment. (2017). *Management strategy for sending job seekers to work abroad 2017-2021*. Author. [In Thai]
- Department of Employment. (2020). *The Office of the Provincial Administrative Organization reveals statistics on strict controls on recruiters/recruiters tricking people into working abroad for 3 years*. Retrieved from https://www.doe.go.th/prd/main/news/param/site/1/cat/7/sub/0/pull/detail/view/detail/object_id/35411 [In Thai]
- PPTV36. (2023). *Top 5 markets that are most popular with Thai workers after COVID-19*. Retrieved from <https://www.pptvhd36.com/wealth/economic/194463> [In Thai]
- Ryder, N. (2011). *Financial crime in the 21st century: Law and policy*. Edward Elgar.
- The Financial Action Task Force. (2012). *FATF report: Operational issues financial investigations guidance*. Author.

หลักนิติธรรมกับการใช้อำนาจคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพ

อนุพร อรุณรัตน์¹ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การใช้หลักนิติธรรมตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไทยในการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญของประชาชนในกรณีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพ โดยนำหลักนิติธรรม หลักการคุ้มครองสิทธิสิทธิในครอบครัวตามหลักการรัฐธรรมนูญ รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพ และคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์กรที่เป็นผู้ใช้บังคับรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญของประชาชนให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม ย่อมมีบทบาทสำคัญในการเป็นที่พึ่งสุดท้ายและมีความจำเป็นที่จะต้องให้การคุ้มครองสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพ เพื่อสร้างระบบการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการสมรสของเพศสภาพ การนำหลักนิติธรรมโดยนำหลักความได้สัดส่วน และความเสมอภาคในทางกฎหมาย มาใช้ประกอบในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพ ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรพิทักษ์ปกป้องคุณค่าของรัฐธรรมนูญและสนองตอบต่อความคาดหวังในการสร้างกฎหมายเกี่ยวกับการสมรสของเพศสภาพ

คำสำคัญ: หลักนิติธรรม; สิทธิในครอบครัวของเพศสภาพ; คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

อนุพร อรุณรัตน์ และประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. (2567). หลักนิติธรรมกับการใช้อำนาจคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพ. วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14(3), 606-617.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: researchanuporn@gmail.com

² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

The Rule of Law and the Use of Judicial Powers of the Constitutional Court Regarding Gender-Neutral Family Rights

Anuporn Aroonrut¹ Prasit Pivavatnapanich²

Abstract

This academic article aims to analyze the application of the rule of law in accordance with the Thai Constitutional Court's decision to protect people's constitutional rights in cases related to gender family rights. By applying the rule of law principles for protecting family rights according to constitutional principles including laws related to the protection of gender-based family rights and the Constitutional Court's decision regarding family rights

Findings are as follows: The Constitutional Court is the organization that enforces the Constitution to protect citizens' constitutional rights in accordance with the rule of law. It has an important role to play as a last resort and it is necessary to protect gender rights in marriage. To create a system to protect gender rights and freedom of marriage. Adopting the rule of law by applying the principle of proportionality and equality before the law to be used in the decision of the Constitutional Court regarding the right to marry according to gender. Make the Constitutional Court a body that protects the values of the Constitution and responds to expectations in creating gender-based marriage laws.

Keywords: Rule of Law; Family Rights of Gender; Constitutional Court Decision

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Aroonrut, A., & Pivavatnapanich, P. (2024). The rule of law and the use of judicial powers of the constitutional court regarding gender-neutral family rights. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 606-617.

¹ Doctor of Philosophy Program in Justice Administration, Thammasat University
2 Prachan Road, Phra Barom Maha Ratchawang, Phra Nakhon, Bangkok 10200, Thailand
Corresponding Author Email: researchanuporn@gmail.com

² Faculty of Law, Thammasat University

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไป การรวมกลุ่มของประชากรในการสร้างครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลง โดยมีการเรียกร้องต้องการการรับรองสิทธิทางกฎหมายทางศาลและเรียกร้องให้สังคมให้การยอมรับเพศสภาพมากขึ้น โดยเฉพาะการเรียกร้องเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพ อีกทั้งสังคมมีแนวโน้มในทางที่เปิดกว้างและยอมรับเพศสภาพให้ได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมในมิติที่หลากหลายและมีความซับซ้อนครอบคลุมมากขึ้น แต่เนื่องจากการเรียกร้องสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพที่เกิดขึ้นใหม่ยังขาดโครงสร้างทางกฎหมายมารองรับที่เพียงพอและเหมาะสม จึงทำให้ตัวบทกฎหมายที่ปรากฏยังจำกัดกรอบแต่เฉพาะเพศชายและเพศหญิงเป็นกระแสหลักจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จนทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประเทศไทยได้เลือกมาตรการคุ้มครองกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศภายใต้หลักการห้ามเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่อง “เพศ” ซึ่งประสิทธิภาพในการคุ้มครองยังขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศขององค์กรผู้บังคับใช้กฎหมายเป็นสำคัญ สร้างหลักประกันความคุ้มครองกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยจึงควรควบคู่ไปโดยควรกำหนดขอบเขตของคำว่า “เพศ” ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญให้หมายความรวมถึงความหลากหลายทางเพศซึ่งประกอบด้วยวิถีทางเพศอัตลักษณ์ทางเพศและคุณลักษณะทางเพศอื่น ๆ นอกจากการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แล้วยังมีพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นใช้ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการเลือกปฏิบัติไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

เมื่อประเทศไทยไม่มีกฎหมายรองรับสิทธิให้แก่บุคคลที่เป็นเพศสภาพที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิบางประการให้เกิดความเสมอภาคทางเพศให้มีความครอบคลุมครบถ้วนเพียงพอ ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์กรที่เป็นผู้บังคับรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญของประชาชนให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม ซึ่ง “หลักนิติธรรม” ประกอบด้วย 7 หลักการ คือ หลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง ความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา หลักไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย และหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (Kraivichian, 2010) หลักนิติธรรมมีความสำคัญในระบบยุติธรรมและการดำเนินการทางกฎหมาย เพราะหลักนิติธรรมเป็นกรอบหลักที่ช่วยให้ผู้พิพากษาหรือผู้ตัดสินคดีในทางที่ถูกต้องและเป็นธรรม นอกจากนี้ยังมีความสำคัญอื่น ๆ หลักนิติธรรมช่วยสร้างความเชื่อมั่นในระบบยุติธรรมโดยการให้คำพิพากษาที่เป็นธรรมและเท่าเทียมต่อทุกคน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการรักษาความยุติธรรมในสังคม การใช้หลักนิติธรรมช่วยในการส่งเสริมสันติภาพและความเท่าเทียมในการพิจารณาคดีเพื่อให้ทุกคนได้รับการจัดการอย่างเท่าเทียมกัน กลไกเรื่องหลักนิติธรรม หรือมาตรา 26 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หลักการนี้มีจุดร่วมที่เป็นสากลว่าเป็นหลักการที่มีขึ้นเพื่อปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจของรัฐ ในบริบทของไทย มาตรา 26 ให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้วิเคราะห์ว่ากฎหมายหรือการใช้อำนาจของรัฐต้องไม่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินกว่าที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ และหากรัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดไว้ กฎหมายต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ

และที่สำคัญที่สุดคือกฎหมายจะไปกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้ (Constitution Drafting Committee, 2019, pp. 38-39) ศาลรัฐธรรมนูญย่อมมีบทบาทสำคัญในการเป็นที่พึ่งสุดท้ายและมีความจำเป็นที่จะต้องให้การคุ้มครองสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพตามรัฐธรรมนูญให้มีความครอบคลุมทั้งทางกฎหมายบ้านเมืองและทางกฎหมายธรรมชาติพร้อมกันไปด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิในภาวะฉุกเฉินเร่งด่วน เฉพาะหน้าในระหว่างที่โครงสร้างพื้นฐานทางกฎหมายยังรองรับไม่ทันกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป รวมทั้งการมีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรทัดฐานการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญของประชาชนโดยอาศัยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นรากฐานในการพัฒนาหลักกฎหมายอย่างทั่วด้าน ทั้งในส่วนของ การตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายให้มีพัฒนาการที่เหมาะสมสอดคล้องกับหลักนิติธรรม โดยเฉพาะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามนิติวิธีของการตีความเชิงสร้างสรรค์ ตีความเชิงก้าวหน้า ดังนั้น การแก้ปัญหาและการพัฒนาการคุ้มครองสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพตามรัฐธรรมนูญ ในบริบทของสภาพปัญหาดังที่กล่าวมาในข้างต้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาการใช้หลักนิติธรรมในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญไทยและต่างประเทศ เพื่อก่อให้เกิดพลวัตและพัฒนาการในการคุ้มครองสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพตามรัฐธรรมนูญในแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักนิติธรรมต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้เขียนได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ หลักนิติธรรมกับการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญของประชาชน การคุ้มครองสิทธิในครอบครัวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญในประเทศไทย และต่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว

ของเพศสภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

หลักนิติธรรมกับการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญของประชาชน

หลักนิติธรรมเป็นหลักที่เรียกร้องให้องค์กรทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรของรัฐ หรือองค์กรของเอกชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนจะต้องเคารพกฎหมายและอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันอย่างเสมอภาคกัน ซึ่งหลักนิติธรรมนี้เปรียบเสมือนเสาหลักของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ หากองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐใช้อำนาจอยู่ในกรอบของกฎหมาย ตลอดจน ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยก็เคารพกฎหมาย สังคมประชาธิปไตยก็จะมีความสงบเรียบร้อย และสามารถได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

หลัก “สิทธิและเสรีภาพ” นับว่าเป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยและ เป็นสิ่งที่ควบคู่มากับการกำเนิดของรัฐธรรมนูญสำหรับประเทศทั้งหลายที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยในโลก เพราะการมีรัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์เพื่อที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนความเสมอภาคของบุคคล ดังจะเห็นได้จากคำประกาศสิทธิมนุษยชน และพลเมืองของประเทศฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1789 ข้อ 16 ที่กำหนดว่า “สังคมใดไม่มีการให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพหรือไม่มีการแบ่งแยกการใช้ อำนาจอธิปไตยจะถือว่ารัฐธรรมนูญไม่ได้” และหลักการดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ยอมรับกันทั่วไป แนวความคิดเรื่องการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้ในรัฐธรรมนูญ อาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวความคิดที่มาจากตะวันตกเป็นสำคัญ อันเป็นผลมาจากพัฒนาการของกระบวนการเรียกร้องของกลุ่มต่าง ๆ ที่อ้างความชอบธรรมของประโยชน์นั้น ๆ ว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อความเป็นมนุษย์ (human dignity) โดยมีพื้นฐานในการสนับสนุนความ

ขอบธรรมในการใช้สิทธิมาจากแนวความคิดเรื่อง “สิทธิธรรมชาติ” ที่สืบเนื่องมาจาก “กฎหมายธรรมชาติ” (natural law) ในสมัยกรีกและได้พัฒนาแนวความคิด ดังกล่าวจากเดิมที่เป็นเพียงการกล่าวอ้างในบริบททางกฎหมายมาเป็นแนวคิดทางการเมือง ซึ่งเป็นการกล่าวอ้างเพื่อเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ อิสรภาพและความเสมอภาค โดยแนวความคิดดังกล่าวได้ปรากฏอย่างเด่นชัดในงานเขียนของ John Locke ในศตวรรษที่ 17 ที่ได้กลายเป็นต้นแบบของแนวความคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพ ในปัจจุบัน (Singkaneti, 2022, p. 6)

ความหมายหลักนิติธรรมที่เน้นย้ำ ในขอบข่ายการคุ้มครองสิทธิของประชาชนไว้ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ “หลักนิติธรรม” คือ บรรทัดฐานและมาตรฐานของสิทธิมนุษยชนสากล การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ครอบคลุมทั้งสิทธิทางการเมือง สิทธิพลเมือง สิทธิทางสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชน การกระจายอำนาจ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การสร้างความยุติธรรม การตรวจสอบอำนาจรัฐ การมีกฎหมายที่ดีและนำไปสู่ความเป็นธรรม ขณะเดียวกันประชาชนเองก็เป็นกลไกสำคัญ ในการพัฒนาหลักนิติธรรมด้วย ประชาชนจึงควรตระหนักรู้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของประชาชนและรู้จักปกป้องสิทธิของตนเอง หลักนิติธรรมยังเป็นการส่งเสริมขีดความสามารถของประชาชนในการทำงานร่วมกับภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งระดับท้องถิ่น ชาติและนานาชาติ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วม ในนโยบายสาธารณะ การจัดบริการสาธารณะ รวมถึงการพัฒนาประเทศทุกมิติทั้งสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หลักนิติธรรมในขอบข่ายการคุ้มครองสิทธิของประชาชนเป็นการให้ความสำคัญทั้งในเชิงคุณค่าและกระบวนการของหลักนิติธรรม ธรรมในที่นี้ คือ หลักธรรมศักดิ์สิทธิ์ทางกฎหมายที่เป็นบรรทัดฐานการ

ใช้อำนาจอรัฐเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชน การใช้อำนาจอรัฐตามอำเภอใจในการละเมิดสิทธิของประชาชน หลักนิติธรรมในขอบข่ายการคุ้มครองสิทธิของประชาชนยังเน้นการอธิบายในความหมายกว้าง หลักนิติธรรมเป็นการจัดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน โดยยึดหลักการปกครองด้วยกฎหมายที่ดี เพื่อบรรลุการพัฒนาประชาธิปไตยและการพัฒนาที่ยั่งยืน หลักนิติธรรมในแง่จึงเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนครอบคลุมทั้งสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมและการมีกฎหมายที่ดีเพื่อไปสู่ความเป็นธรรมและการคุ้มครองสิทธิของประชาชน

การคุ้มครองสิทธิในการสมรสตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญให้สิทธิแก่บุคคลทุกคนโดยไม่จำกัดเรื่องเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนา ซึ่งผู้ทรงสิทธิตามรัฐธรรมนูญ คือ บุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น คนต่างด้าวหรือผู้ที่ไม่มีสัญชาติไทยจะมีสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญมากน้อยเพียงใด ก็เป็นไปตามสนธิสัญญาที่ประเทศของผู้มีสัญชาตินั้นได้ทำการตกลงไว้กับประเทศไทย หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศที่ไทยได้ลงนามไว้ อีกทั้งยังเป็นไปตามกฎหมายภายใน เช่น พระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ ที่กฎหมายไทยกำหนดไว้ เป็นต้น (Thongnun, 2022) บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในครอบครัวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีดังต่อไปนี้

มาตรา 26 การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความ

เป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุนเหตุผลการจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

มาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุคนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสามบุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

มาตรา 32 บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว

การกระทำความผิดเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

จุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขที่เป็นข้อยกเว้น ซึ่งสิทธิของบุคคลในครอบครัวได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 (มาตรา 43) และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 (มาตรา 47) ได้บัญญัติเพิ่มเรื่องสิทธิของบุคคลในเกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัว และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อวางหลักการในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญ ส่วนบทบัญญัติในวรรคสองคงหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (มาตรา 35) เป็นบทบัญญัติเพื่อคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว รวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลมิให้ถูกละเมิด ตลอดทั้งเพื่อกำกับและควบคุมรัฐในเรื่องการเปิดเผยข้อมูลของปัจเจกบุคคลต่อสาธารณะ

การให้ความคุ้มครองสิทธิบุคคลในครอบครัวในที่นี้จะตีความว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 คุ้มครองบุคคลในเพศใดบ้าง ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พบคำว่า “ปวงชนชาวไทย” และ “ประชาชนชาวไทย” ยังมีคำว่า “บุคคล” และคำว่า “บุคคล” ที่หมายถึงทุกคนที่อยู่บนผืนแผ่นดินไทย แต่คำว่า “ประชาชน” หมายถึง บุคคลที่เป็นสัญชาติไทยที่เป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งมีความซ้ำซ้อนกับคำว่า “ปวงชน” จึงควรเลือกใช้คำใดคำหนึ่ง เมื่อตรวจสอบข้อมูลแล้วร่างมาตรา 26 วรรคแรกมีที่มาจากคำประกาศเอกราชของประเทศสหรัฐอเมริกา (declaration of independence) และรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่นที่กำหนดให้ คำว่า “บุคคล” หมายถึง บุคคลทุกคนที่อยู่ในประเทศ

รัฐธรรมนูญที่ผ่านมาจะใช้คำว่า “ปัจเจกบุคคล” ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลและรวมถึงเรื่องกายภาพ ความเป็นอยู่ ความเชื่อด้วย ร่างรัฐธรรมนูญ 2558 ที่ผ่านมาจะใช้คำว่า “สิทธิเสรีภาพของบุคคล”

โดยแยกเป็นสองส่วน คือ สิทธิมนุษยชนที่เป็นสิทธิของบุคคลทุกคนในประเทศไทยและสิทธิของชนชาวไทย รวมถึงได้กำหนดให้มีร่างมาตราที่เป็นเรื่องสิทธิมนุษยชนรองรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยให้มีสิทธิเสรีภาพตามที่กำหนดไว้ได้ แต่ในรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาจะกำหนดเรื่องสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยไว้โดยเฉพาะ ส่วนสิทธิของบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ เพื่อป้องกันเรื่องการเรียกร้องจากต่างประเทศ หรือชนกลุ่มน้อยที่อาจเรียกร้องให้มีการรับรองเรื่องสิทธิเสรีภาพได้

ดังนั้น สรุปได้ว่า “สิทธิของบุคคลในครอบครัว” ตามมาตรา 32 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 คุ้มครองบุคคลทุกคนที่เป็นประชาชนชาวไทยทุกคน ดังนั้น กลุ่มเพศสภาพรัฐธรรมนูญก็ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิในครอบครัวเช่นกัน ซึ่งสิทธิในครอบครัวแบ่ง 2 ประการ คือ สิทธิของบุคคลในครอบครัวกับสิทธิครอบครัว ซึ่งสิทธิทั้ง 2 ประการมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ สิทธิของบุคคลในครอบครัวจะเป็นเรื่องของ private individual ของบุคคลในครอบครัวว่ามีสิทธิในครอบครัวอย่างไร แต่เรื่องสิทธิครอบครัวเป็นเรื่องการรับรองความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวได้รับความคุ้มครองอย่างไร ซึ่งในกรณีของความในวรรคสองเป็นเรื่องของสิทธิบุคคลมิใช่สิทธิครอบครัว

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญในประเทศไทยและต่างประเทศ

1. คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2564

ศาลรัฐธรรมนูญกล่าวว่า รัฐธรรมนูญและกฎหมายปัจจุบันไม่ได้ห้ามบุคคลเพศเดียวกันใช้ชีวิตคู่ร่วมกันและมีเพศสัมพันธ์กัน ไม่ได้ห้ามจัดพิธีงานแต่งงาน ไม่ได้ห้ามทำประกันชีวิตระบุให้คู่ชีวิตเป็นผู้ได้รับประโยชน์ ไม่ได้ห้ามทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกแก่คู่ชีวิต และทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกันก็ได้ไม่ได้ห้ามไม่ให้เป็นการสมรส

รวม ข้อโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองที่อ้างว่า ไม่ได้รับสิทธิในฐานะคู่สมรส เช่น การให้ความยินยอมในการรักษาพยาบาล การได้รับสวัสดิการคู่สมรส การได้รับประโยชน์จากกรรมธรรม หรือสิทธิการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากการละเมิด หรือสิทธิในฐานะทายาทโดยธรรม เห็นว่า สิทธิดังกล่าวไม่ได้เกิดจากสถานะภาพการสมรสโดยตรง แต่เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นตามที่กฎหมายบัญญัติ จึงควรแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะ ดังเช่นที่มีการยกพระราชบัญญัติคู่ชีวิต เพื่อให้สิทธิกับบุคคลเพศเดียวกันที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกันให้มีสิทธิต่างๆ จึงเห็นว่าการประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1448 บัญญัติขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์ สืบสานการดำรงอยู่ของสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่สังคมยึดถือ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพชายหญิงเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุความแตกต่างเรื่องเพศ ไม่ได้ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ทั้งยังช่วยส่งเสริมความมั่นคงของรัฐ และเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนจึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 ในตอนท้ายคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญได้ให้ข้อเสนอแนะว่า รัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องสมควรพิจารณาดำเนินการตรากฎหมายเพื่อรับรองสิทธิและหน้าที่ของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างเหมาะสมต่อไป (Office of the Constitutional Court, 2022, pp. 3-4)

2. คำพิพากษาศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาไม่มีศาลรัฐธรรมนูญดังเช่นประเทศไทย จึงให้ศาลสูงสุดเป็นผู้ตัดสินคดีเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ คำพิพากษาศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา คำร้องที่ 14-556 14-562 14-571 และ 14-574 วันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) คดี Obergefell et al. v. Hodges, Director, Ohio Department of Health et al. คณะผู้พิพากษาศาลสูงสุดเห็นว่า รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 14 กำหนดให้มลรัฐ

ต้องมีกฎหมายจดทะเบียนสมรสให้แก่คู่รักเพศเดียวกัน และต้องรับรองการแต่งงานโดยชอบด้วยกฎหมายของ มลรัฐอื่น ต่อบุคคลที่มีเพศเดียวกัน โดยศาลสูงสุดได้มี มติรับรองสิทธิในการสมรสและการคุ้มครองสิทธิที่ เท่าเทียมกันของคู่รักเพศเดียวกัน ซึ่งนัยยะหมายความว่า มลรัฐแต่ละแห่งไม่สามารถตรากฎหมายเพื่อจำกัด สิทธิของคู่รักเพศเดียวกันได้อีกต่อไป และทำให้คู่รัก ที่มีเพศเดียวกันสามารถจดทะเบียนสมรสได้อย่าง ถูกต้อง ตามกฎหมายทั่วทั้ง 50 มลรัฐของสหรัฐอเมริกา (Chambers & Polikoff, 1999, p. 524)

3. คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) (Judicial Yuan Interpretation No.748)

เมื่อวันที่ 24 มีนาคม ค.ศ. 2017 (พ.ศ. 2560) ศาลรัฐธรรมนูญไต้หวันได้มีคำสั่งรับพิจารณาคำร้องของ ผู้ร้องทั้งสอง ได้แก่ คำร้อง Huei-Tai-12674 ที่ยื่น โดยนายเซียเวย ชี (Chia-Wei-Chi) และคำร้อง Huei-Tai-12771 ที่ยื่นโดยรัฐบาลแห่งเมืองไทเปของ ไต้หวัน โดยคำร้องดังกล่าวมีเนื้อหาโต้แย้งบทบัญญัติ แห่งกฎหมาย เรื่องการสมรสตามประมวลกฎหมาย แห่งไต้หวันที่บัญญัติให้การสมรสจะกระทำไ้ระหว่าง บุคคลเพศชายและหญิงเท่านั้น ซึ่งผู้ร้องทั้งสองเห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าวมีลักษณะเป็นการขัดหรือแย้ง มาตรา 7 มาตรา 22 มาตรา 23 แห่งรัฐธรรมนูญไต้หวัน (Komutee, 2020, p. 506) เนื้อหาของคำร้องของผู้ร้อง ทั้งสองที่ได้ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญไต้หวัน มีดังนี้ ข้อห้าม ที่กำหนดห้ามมิให้บุคคลสองคนที่มีเพศสรีระเดียวกัน ทำการสมรสกัน ถือเป็นการจำกัดเสรีภาพในการเลือก คู่สมรส ซึ่งบุคคลทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพในการสมรสดังกล่าว การจำกัดสิทธิและ เสรีภาพนั้นจะสามารถทำได้เฉพาะกรณีที่มีบทบัญญัติ กฎหมายจำกัดไว้เท่านั้น การกีดกันความรักของคู่รักที่มี เพศสรีระเดียวกันนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะ ใด ๆ ต่อรัฐ และไม่ทำให้รัฐได้ประโยชน์ใด ๆ ดังนั้น บทบัญญัติเกี่ยวกับการสมรสดังกล่าวจึงเป็นการละเมิด

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญไต้หวันจึงเป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่คุ้มครองสิทธิและความเท่าเทียมกัน

กรอบในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์การบังคับใช้หลักนิติธรรมตาม คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไทยเกี่ยวกับสิทธิใน ครอบครัวของเพศสภาพ ผู้เขียนได้นำแนวคิดและทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. หลักการคุ้มครองสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพ
2. หลักนิติธรรมกับการคุ้มครองสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพ
3. แนวคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญในประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน)

ผลวิเคราะห์

ผู้เขียนได้ผลการวิเคราะห์หลักนิติธรรมกับการใช้อำนาจคำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพ โดยสรุปได้ดังนี้

ในประเทศไทย สิทธิในครอบครัวของเพศสภาพ ยังไม่ได้รับการรับรองทางกฎหมาย เนื่องจากกฎหมาย และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ไม่ได้ระบุการสมรสของเพศสภาพเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ตามกฎหมาย รัฐธรรมนูญของประเทศไทยยังกำหนด ให้การสมรสเป็นการสมรสระหว่างเพศชายกับเพศหญิง เท่านั้น และไม่ได้รับการยอมรับหรือรับรองสถานะการสมรสของเพศสภาพอื่น ๆ ทางกฎหมาย ส่งผลให้มีการ เคลื่อนไหวและการสนับสนุนในสังคมไทยในเรื่องของ ความเท่าเทียมและความเป็นธรรมของเกี่ยวกับสิทธิการสมรสของเพศสภาพ แม้ว่าจะไม่ได้รับการรับรองทางกฎหมาย กลุ่มองค์กรและกลุ่มกิจกรรมที่สนับสนุนการสมรสเพศสภาพได้ทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อสนับสนุน สิทธิและความเท่าเทียมของเพศสภาพในประเทศไทย

และได้มีคู่รักเพศเดียวกันยื่นขอจดทะเบียนสมรส แต่ นายทะเบียนไม่รับจดทะเบียนให้ เนื่องจากบทบัญญัติ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ให้ ทำได้เฉพาะการจดทะเบียนสมรสของคนต่างเพศกัน เท่านั้น คู่รักเพศเดียวกันนั้นจึงยื่นฟ้องต่อศาลเยาวชน และครอบครัวกลางและโต้แย้งว่าบทบัญญัติประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ขัดหรือแย้ง ต่อรัฐธรรมนูญ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางจึงส่ง คำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัตินี้ขัดหรือ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

รัฐธรรมนูญในฐานะกฎหมายสูงสุดได้บัญญัติให้ จัดตั้งองค์กรของรัฐ และมอบหมายอำนาจให้แก่ละ องค์กรทำหน้าที่ต่าง ๆ ซึ่งการใช้อำนาจขององค์กร เหล่านั้นจะถือว่าเป็นการปกครองตามหลักนิติธรรม หรือการปกครองโดยกฎหมายก็ต่อเมื่อเป็นไปโดย สอดคล้องและอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ หากมีการใช้ อำนาจของรัฐที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ หรือ ส่งผลกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ รัฐธรรมนูญรับรอง การใช้อำนาจขององค์กรของรัฐโดย ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญนั้น สามารถถูกโต้แย้งเพื่อให้มี การตรวจสอบวินิจฉัยและแก้ไขเยียวยาในกระบวนการ ตุลาการซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ กระบวนการวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญมีหลักการ ในการตัดสินคดีที่มีบทเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ รวมทั้ง มีบทบาทสำคัญในการควบคุมความเป็นไปตามระเบียบ และการสร้างความยุติธรรมในระบบกฎหมายของ ประเทศ โดยการใช้หลักการและการตีความรัฐธรรมนูญ อย่างเหมาะสมในการตัดสินคดีต่าง ๆ ศาลรัฐธรรมนูญ มีส่วนสำคัญในการคุ้มครองและเสริมสร้างหลักนิติธรรม ในการปกครองประเทศ ซึ่งการวินิจฉัยคดีของศาล รัฐธรรมนูญมีการนำหลักนิติธรรมในบทบัญญัติของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 26 เป็นกลไกที่เข้ามามตรวจสอบ การใช้หลักการ นี้มีจุดร่วมที่เป็นสากลว่าเป็นหลักการที่มีขึ้นเพื่อ

ปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจของรัฐ ในบริบทของไทย มาตรา 26 เรียกร้อง ให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้วิเคราะห์ว่ากฎหมายหรือ การใช้อำนาจของรัฐต้องไม่จำกัดสิทธิและเสรีภาพ ของบุคคลเกินกว่าที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ และหาก รัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดไว้ กฎหมายต้องไม่ขัดต่อหลัก นิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล เกินสมควรแก่เหตุ และที่สำคัญที่สุดคือกฎหมายจะไป กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้ หากพิจารณา รัฐธรรมนูญในประเทศที่ใช้กลไกทางศาลเพื่อทำให้การ สมรสระหว่างเพศสภาพถูกต้องตามกฎหมายได้แก่ สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) พบได้ว่า ในรัฐธรรมนูญของประเทศเหล่านี้ไม่ได้มีการระบุไว้ถึง สิทธิของเพศสภาพ หรือแม้กระทั่งสิทธิในการแต่งงาน เช่นเดียวกับในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ ปัจจุบัน แต่ไม่ได้หมายความว่าสิทธิในการสมรสของ เพศสภาพจะไม่ได้รับการปกป้องจากรัฐธรรมนูญภายใน ประเทศ เพียงแต่ขั้นตอนวิธีการทางกฎหมายที่ใช้ในการ ปกป้องสิทธิมนุษยชนดังกล่าวมีความแตกต่างกันออกไป

สำหรับประเทศไทยศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2564 โดยในการตัดสิน ศาลนำหลักนิติธรรมมาใช้ในคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการให้ สิทธิในการสมรส ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทยพุทธศักราช 2560 มีการกล่าวถึงคำว่า “หลัก นิติธรรม” ไว้ในสองมาตรา ได้แก่ มาตรา 3 วรรคสอง และมาตรา 26 วรรคสอง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ อำนาจ อธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรง เป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญรัฐสภา คณะ รัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้อง ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และ หลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ และความผาสุกของประชาชนโดยรวม มาตรา 26 การ ตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของ

บุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุดังกล่าวมีความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วยกฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง แต่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญยังขาดแนวคิดพื้นฐานบางประการของหลักนิติธรรม ดังนี้

ประการที่หนึ่ง หลักความได้สัดส่วน ซึ่งเป็นหลักการหนึ่งของหลักนิติธรรม คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญไม่มีการเปรียบเทียบหาความได้สัดส่วนระหว่างสิทธิที่มนุษย์ทุกคนพึงมีกับความจำเป็นของรัฐในการแทรกแซงสิทธิเหล่านั้น ซึ่งในสหรัฐอเมริกามีการเรียกร้องสิทธิในการสมรส ปรากฏในคดี *Obergefell v. Hodges* คดีที่ทำให้การสมรสระหว่างบุคคลเพศเดียวกันถูกกฎหมายในทุกรัฐใน ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี 2015 เหตุผลหลักของการรับรองการแต่งงานของคนเพศเดียวกันภายใต้รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา เสี่ยงข้างมากที่เห็นด้วยกับการรับรองการแต่งงานของคนเพศเดียวกันตั้งอยู่บนฐานที่ว่าสิทธิการในแต่งงานเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพที่บุคคลหนึ่ง ๆ ควรได้รับการปกป้องคุ้มครองจากรัฐ การที่มิบางรัฐไม่ยอมรับการแต่งงานของคนเพศเดียวกัน จึงถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวของกลุ่มคนเพศหลากหลายและถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติขัดต่อรัฐธรรมนูญ การเรียกร้องการแต่งงานที่เท่าเทียมกันสำหรับทุกคนในสังคม เป็นส่วนหนึ่งของการเรียกร้องเสรีภาพ ความเท่าเทียมและประชาธิปไตยที่แท้จริง เสรีภาพในการมีคู่ครองที่ได้รับการรับรองจากรัฐ สิทธิในการแต่งงานและผลประโยชน์ที่รัฐจะมีให้กับคู่สมรสไม่ควรถูกแบ่งแยกเพียงเพราะบุคคลมีรสนิยมทางเพศ

ที่แตกต่างกัน จากคำตัดสินของศาลสูงสหรัฐอเมริกาได้นำหลักนิติธรรมใช้ในการพิจารณาคดี โดยนำหลักเกี่ยวกับหลักที่ว่ากฎหมายต้องไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่เป็นผู้หาความได้สัดส่วนของชีวิตสาธารณะและชีวิตส่วนบุคคลในผู้คนในสังคม ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญต้องมีการนำหลักการนี้มาใช้ในการวินิจฉัยคดีด้วย

ประการที่สอง เหตุผลในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึง อิทธิพลของระบบความคิดทางเพศแบบทวินิยมและจารีตประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเพศ การสมรส และครอบครัวในสังคมไทยต่อการใช้หลักความเสมอภาคในเรื่องการใช้ชีวิตร่วมกันของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อหลักการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนั้นได้ยอมรับมาโดยตลอดว่าเพศของบุคคล ซึ่งรวมถึงความหลากหลายในเพศสภาพที่บุคคล แสดงออกแตกต่างกันไปจากเพศกำเนิดนั้นไม่อาจถูกนำมาเป็นข้ออ้างในการปฏิบัติต่อบุคคลให้ด้อยกว่าบุคคลอื่น ๆ อย่างไรก็ดีตามไม่อาจปฏิเสธได้ว่าหลักการดังกล่าวนี้ยังคงมีปัญหาในด้านความชัดเจน เนื่องจากไม่ปรากฏถ้อยคำที่แสดงถึงความหลากหลายทางเพศ ณ ที่ใดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทั้งไม่ปรากฏข้อความซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นว่าเพศสภาพอันแตกต่างไปของบุคคล นั้นเป็นข้อเท็จจริงหนึ่งซึ่งหลักความเสมอภาคในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมุ่งคุ้มครอง ส่วนศาลรัฐธรรมนูญได้หวั่น คดี *Judicial Yuan Interpretation No. 748* ไม่ได้ระบุว่าบุคคลมีสิทธิในการสมรส แต่กล่าวว่าบุคคลมีเสรีภาพในการสมรส (freedom to marriage) และเป็นเสรีภาพที่ต้องได้รับการปกป้องตามมาตรา 22 แห่งรัฐธรรมนูญได้หวั่น แม้มาตรา 22 จะไม่ได้กล่าวถึงเสรีภาพในการสมรสไว้อย่างชัดแจ้งก็ตามในทาง

กฎหมายรัฐธรรมนูญนั้นยังไม่มีข้อสรุปชัดเจนว่า การสมรสของบุคคลเพศเดียวกันเป็นสิทธิหรือเสรีภาพและสิทธิหรือเสรีภาพนั้นเป็นอย่างไร รายละเอียดของสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้มักไม่ปรากฏอย่างชัดเจนอยู่ในตัวบทรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญได้หวั่นไต่ถามหลักนิติธรรมเกี่ยวกับความเสมอภาคและเสรีภาพในการแต่งงานรับประกันคู่รักเพศเดียวกันสิทธิที่จะแต่งงานภายใต้รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐประชาชนจีน การพิจารณาคดี (Judicial Yuan Interpretation No. 748) ให้เวลาสองปีเพื่อให้ฝ่ายนิติบัญญัตินำกฎหมายมาบังคับใช้ หลังจากนั้นการจดทะเบียนสมรสดังกล่าวจะมีผลใช้บังคับโดยอัตโนมัติตามคำตัดสิน

ดังนั้น คำวินิจฉัยของศาลสูงสหรัฐอเมริกาและคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญได้หวั่นไต่ถามหลักนิติธรรมได้แก่ หลักความได้สัดส่วนและหลักความเสมอภาคในทางกฎหมาย ส่งผลให้คำวินิจฉัยเป็นเครื่องมือในการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพ ทำให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเพศในสังคมที่เกิดขึ้น แม้ว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในประเทศไทยยังไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเพศสภาพ

บทสรุป

ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์กรที่เป็นผู้ใช้บังคับรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญของประชาชนให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม ย่อมมีบทบาทสำคัญในการเป็นที่พึ่งสุดท้ายและมีความจำเป็นที่จะต้องให้การคุ้มครองสิทธิในการสมรสของเพศสภาพตามรัฐธรรมนูญให้มีความครอบคลุมทั้งทางกฎหมายบ้านเมืองและทางกฎหมายธรรมชาติพร้อมกันไปด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิในภาวะถูกเลือกปฏิบัติเฉพาะหน้าในระหว่างที่โครงสร้างพื้นฐานทางกฎหมายยังรองรับไม่ทันกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป รวมทั้งการมีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรทัดฐานการคุ้มครอง

สิทธิตามรัฐธรรมนูญของประชาชนโดยอาศัยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นรากฐานในการพัฒนาหลักกฎหมายอย่างทั่วด้าน ทั้งในส่วนของ การตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายให้มีพัฒนาการที่เหมาะสมสอดคล้องกับหลักนิติธรรม โดยเฉพาะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามนิติวิธีของการตีความเชิงสร้างสรรค์ ตีความเชิงก้าวหน้า ดังนั้น การแก้ปัญหาและการพัฒนาการคุ้มครองสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพตามรัฐธรรมนูญ ในบริบทของสภาพปัญหาดังที่กล่าวมาในข้างต้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาและนำหลักนิติธรรมมาใช้ในศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิเพศสภาพในการคุ้มครองสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพตามรัฐธรรมนูญในแนวทางที่เหมาะสม การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการสมรสเพศสภาพในประเทศไทยอาจจะเป็นเรื่องที่ยากและช้ากว่าในบางประเทศอื่น ๆ แต่ก็มีกรอบนโยบายและการเสนอแนวทางเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและการยอมรับในสังคม และมีการพัฒนาทางกฎหมายเพื่อให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงในสังคมไปในทิศทางที่กว้างขึ้นในอนาคต แม้ว่าผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2564 จะส่งผลให้การสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 นั้นยังคงทำได้เฉพาะระหว่างชายกับหญิงอยู่ต่อไป ผลแห่งคำวินิจฉัยดังกล่าวยังอาจนำไปสู่การตรากฎหมายเพื่อรับรองสิทธิและหน้าที่ของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศในอนาคต อย่างไรก็ตาม สิ่งซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นคุณูปการของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมเกี่ยวกับสิทธิต่าง ๆ ของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ การพัฒนาและนำหลักนิติธรรมมาใช้ในศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิเพศสภาพเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอันมาก ดังนั้น สมควรมีแนวทางในการพัฒนาและนำหลักนิติธรรมมาใช้ในศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิเพศสภาพ จึงสมควรนำหลักหลักความได้สัดส่วน

ระหว่างสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชน รวมถึงหลักความเสมอภาคในทางกฎหมายมาใช้เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิในการสมรสเพศสภาพ

ข้อเสนอแนะ

หลักนิติธรรมมีความสำคัญในการใช้อำนาจอธิปไตย คติของศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนของ กฎหมายเกี่ยวกับการให้สิทธิในครอบครัวของเพศ จึง มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. การพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญสมควรให้นำหลักนิติธรรมให้เชื่อมโยงกับมิติอื่นทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจสังคม และสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เกิดการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวของเพศสภาพ

2. ควรระบุคำที่กล่าวถึงเพศสภาพในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้เกิดความชัดเจนเพื่อนำไปใช้ในการวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ

References

- Chambers, D. L., & Polikoff, N. D. (1999). Family law and Gay lesbian family issues in the twentieth century. *Family Law Quarterly*, 33(3), 523-542.
- Constitution Drafting Committee. (2019). *Objectives and explanations of each section of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017)*. The Secretariat of the Senate. [In Thai]
- Komutee, P. (2020). Right and liberties in marriage of alternative sexual people. *Graduate Law Journal*, 13(4), 501-522. [In Thai]
- Kraivichian, T. (2010). *The Rule of law*. Chuanpim 50. [In Thai]
- Office of the Constitutional Court. (2022). *Collection of Constitutional Court decisions for the year 2021* (Volume 4). Author. [In Thai]
- Singkaneti, B. (2022). *Important issues that should be addressed and resolved according to the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017): The rule of law*. King Prajadhipok's Institute. [In Thai]
- Thongnun, C. (2022). Voting rights or election duties: Constitution of the Kingdom of Thailand. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 7(1), 341-356. [In Thai]

แนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์สถานีสาน้ำนํ้า เพื่อรองรับยานยนต์ไฟฟ้า

ณัฐพร สุริยากานนท์¹ อำนวย บุญรัตน์ไมตรี² รัชยา ภักดีจิตต์³

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงภาพรวมของการปรับตัวรับการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้าของสถานีสาน้ำนํ้า โดยเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงความสำคัญของการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้า การวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนผ่านสถานีสาน้ำนํ้าสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้าทั้งในระดับโลกและในประเทศไทย โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่สามารถมาใช้ในการปรับตัวรับการเปลี่ยนผ่านสถานีสาน้ำนํ้าสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้า

ผลการวิเคราะห์ พบว่า แนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่สามารถมาใช้ในการปรับตัวรับการเปลี่ยนผ่านสถานีสาน้ำนํ้าสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้า ประกอบด้วย (1) แนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบกลยุทธ์ 5 แรงแรง (2) แนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบการวิเคราะห์จุดแข็ง (3) แนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบกลยุทธ์ที่อิงเทคโนโลยี (4) แนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบการวิเคราะห์ค่าเชื่อมโยง และ (5) แนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบนวัตกรรมสู่การเปลี่ยนแปลง นำไปสู่การออกแบบแนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์สถานีสาน้ำนํ้าเพื่อรองรับยานยนต์ไฟฟ้า โดยผสม 5 แนวคิดข้างต้นเข้าด้วยกัน

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์; สถานีสาน้ำนํ้า; ยานยนต์ไฟฟ้า

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

ณัฐพร สุริยากานนท์, อำนวย บุญรัตน์ไมตรี และรัชยา ภักดีจิตต์. (2566). แนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์สถานีสาน้ำนํ้าเพื่อรองรับยานยนต์ไฟฟ้า. วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14(3), 618-631.

¹ หลักสูตรการจัดการดุสิตบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ 96 หมู่ 3 ถนนพุทธมณฑลสาย 5 ตำบลศาลายา อำเภอบุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: nattaporn.sur@rmutr.ac.th

^{2,3} วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Strategic Management Guidelines for Gas Stations to Accommodate Electric Vehicles

Nattaporn Suriyakanont¹ Amnuay Boonratmaitree² Rachaya Pakdeejit³

Abstract

This academic article aims to explain the overall adaptation of gas station infrastructure to the era of electric vehicles. It begins by addressing the significance of the transition policy towards electric vehicles, analyzing the global and Thai perspectives on the transition from traditional gas stations to electric vehicle charging stations. The study examines and synthesizes strategic management concepts that can be applied to adapt gas stations to the electric vehicle era.

Findings are as follows: The strategic management concepts applicable to the adaptation of gas stations to the era of electric vehicles include (1) Strategy 5 Forces Management Concept (2) Strengths Analysis Strategy Management Concept (3) Blue Ocean Strategy Management Concept (4) Linkage Analysis Strategy Management Concept and (5) Innovation Strategy Management Concept. These concepts are integrated to design a strategic management approach for gas stations to accommodate electric vehicles by combining the aforementioned five strategic management concepts.

Keywords: Strategic Management Guidelines; Gas Stations; Electric Vehicles

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Suriyakanont, N., Boonratmaitree, A., & Pakdeejit, R. (2023). Strategic management guidelines for gas stations to accommodate electric vehicles. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 618-631.

¹ Doctor of Management Program in Innovative Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin
96 Moo 3, Phutthamonthon Sai 5 Road, Salaya, Phutthamonthon, Nakhon Pathom 73170, Thailand
Corresponding Author Email: nattaporn.sur@rmutr.ac.th

^{2,3} College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

บทนำ

การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้าที่เกิดขึ้นในประเทศไทยมีความชัดเจนขึ้นเมื่อรัฐบาลสนับสนุนให้มีการใช้ยานยนต์ไฟฟ้า (Electric Vehicles--EV) โดยรัฐช่วยอุดหนุนเงิน-ลดภาษี ครอบคลุมรถยนต์ส่วนบุคคล รถกระบะบรรทุก และรถจักรยานยนต์ เพื่อให้ประเทศไทยเป็นฐานการผลิตยานยนต์ไฟฟ้าของโลก ในช่วง 2 ปีแรก (พ.ศ. 2565-2566) เน้นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการใช้ยานยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทยอย่างกว้างขวางโดยเร็ว ครอบคลุมทั้งการนำเข้ารถยนต์ และรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าสำเร็จรูปทั้งคัน ส่วนในอีก 2 ปีถัดไป (พ.ศ. 2567-2568) ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการใช้ยานยนต์ไฟฟ้าที่ผลิตในประเทศไทยเป็นหลัก มีการดำเนินงานส่งเสริมยานยนต์ไฟฟ้า มุ่งหวังให้ราคารถยนต์ และรถจักรยานยนต์ ประเภทยานยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (Battery Electric Vehicles--BEV) สามารถแข่งขันได้ และแผน 30/30 ในปี พ.ศ. 2573 จะผลิตยานยนต์ไฟฟ้าร้อยละ 30 ของการผลิตรถยนต์ในประเทศไทย หรือต้องผลิตยานยนต์ไฟฟ้าให้ได้จำนวน 725,000 คัน/ปี ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้าด้วยพลังงานสะอาด และเทคโนโลยีที่ทันสมัยจะตอกย้ำความเป็น “ดีทรอยต์แห่งเอเชีย” ของประเทศไทย (Ministry of Energy, Energy Policy and Planning Office; 2021; The Government Public Relations Department, 2022) ซึ่งประเทศไทยเป็นฐานการผลิตรถยนต์มาอย่างยาวนานหลายทศวรรษ ที่ได้รับฉายาว่า “ดีทรอยต์แห่งเอเชีย” ก็สมเหตุสมผลเพราะปัจจุบันประเทศไทยเป็นผู้ผลิตรถยนต์รายใหญ่ที่สุดอันดับที่ 12 ของโลก และใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Karnjanarat, 2021)

Ministry of Energy, Energy Policy and Planning Office (2022) เปิดเผยแผนพัฒนาสถานีอัดประจุสาธารณะว่า ในปี พ.ศ. 2030 ประเทศไทยควรมีสถานีอัดประจุสาธารณะเพิ่มขึ้นอีก จำนวน 567 แห่ง

จากปัจจุบันมีอยู่ จำนวน 827 แห่ง รวมเป็น จำนวน 1,394 แห่ง และมีเครื่องอัดประจุยานยนต์ไฟฟ้าโดยรวม จำนวน 13,251 เครื่อง แบ่งเป็น สถานีอัดประจุสาธารณะในเขตพื้นที่หัวเมืองใหญ่ จำนวน 505 แห่ง เครื่องอัดประจุยานยนต์ไฟฟ้า จำนวน 8,227 เครื่อง สถานีอัดประจุสาธารณะเขตพื้นที่ทางหลวง จำนวน 62 แห่ง เครื่องอัดประจุยานยนต์ไฟฟ้า จำนวน 5,024 เครื่อง รวมถึงกำหนดเป้าหมายการผลิต และการใช้ ZEV (Zero Emission Vehicle) และกำหนดเป้าหมายการส่งเสริมสถานีอัดประจุยานยนต์ไฟฟ้าสาธารณะแบบ FAST CHARGE จำนวน 12,000 หัวจ่าย และสถานีสับเปลี่ยนแบตเตอรี่สำหรับรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า จำนวน 1,450 สถานี ภายในปี พ.ศ. 2030 หลักการและแนวคิดในการศึกษาตำแหน่งที่ตั้ง และจำนวนเครื่องอัดประจุยานยนต์ไฟฟ้าที่เหมาะสมสำหรับแผนพัฒนาสถานีอัดประจุสาธารณะ คือ ต้องเข้าถึงง่าย ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความต้องการใช้สูง ต้องมีต้นทุนที่เหมาะสม เช่น ที่ดิน และค่าไฟฟ้า เป็นต้น

ในส่วนของสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย ผู้ค้าน้ำมันเชื้อเพลิงตามมาตรา 11 ข้อมูลเดือนธันวาคม พ.ศ. 2565 มีจำนวน 27,320 สถานี (Ministry of Energy, Department of Energy Business, 2023) ในขณะที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วเนื่องจากความนิยมใช้ยานยนต์ไฟฟ้าทั้งแบบยานยนต์ไฟฟ้าร้อยละ 100 และแบบไฮบริด เนื่องจากโครงการลดอัตราภาษีประจำปีสำหรับยานยนต์ไฟฟ้าที่จดทะเบียนระหว่างวันที่ 1 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2565 ถึง 30 เดือนกันยายน พ.ศ. 2568 ลงถึงร้อยละ 80 ของอัตราที่กำหนดตามกฎหมายเป็นระยะเวลา 1 ปี ในปี พ.ศ. 2565 มีสถานีชาร์จไฟฟ้าให้กับยานยนต์ไฟฟ้า จำนวน 2,572 สถานี ส่งผลต่อสถานการณ์ของธุรกิจสถานีบริการน้ำมันช่วงเปลี่ยนผ่านจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การใช้ยานยนต์ไฟฟ้าก่อให้เกิดผลกระทบภายนอกทางบวก

(positive externality) กล่าวคือ หากเปรียบเทียบกับรถยนต์เครื่องยนต์สันดาปภายในขนาดใกล้เคียงกัน ยานยนต์ไฟฟ้าไม่ปล่อยไอเสีย หรือถ้าปล่อยไอเสียก็ในปริมาณน้อยกว่าส่งผลให้การขับทำให้เกิดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่ลดน้อยลงนำไปสู่การช่วยลดภาวะโลกร้อน และฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM 2.5) ซึ่งเป็นอันตรายต่อระบบทางเดินหายใจ และมีความเสี่ยงก่อให้เกิดโรคมะเร็งอีกด้วย ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งกับเจ้าของยานยนต์ไฟฟ้าและกับผู้อื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในสังคม (Seubsui, Tiewwilai, Takhian, & Kongklai, 2023) ขณะที่ Sirasootorn, Rungsuriyawiboon, Opart punyasarn, and Wongcharoen (2022) ศึกษาพบว่า ถ้าประเทศไทยมีการใช้ยานยนต์ไฟฟ้าที่ร้อยละ 60 ของเป้าหมาย คือ จำนวน 1.2 ล้านคัน ในปี พ.ศ. 2579 จะทำให้ความต้องการน้ำมันเบนซินลดลง จำนวน 600 ล้านลิตร ดีเซลลดลง จำนวน 313.9 ล้านลิตร และ LPG ลดลง จำนวน 174.7 ล้านลิตร ในขณะที่ความต้องการไฟฟ้าเพิ่มขึ้นเฉลี่ย จำนวน 2,994 GWh ทำให้ประหยัดต้นทุนเชื้อเพลิงถึง จำนวน 11,936 ล้านบาท ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกถึง จำนวน 650,059 พัน kg CO₂e/kWh และลดมูลค่าต้นทุนทางสังคมถึง จำนวน 70,279 ล้านบาท มีผลโดยตรงกับสถานบริการน้ำมัน เช่น การใช้ยานยนต์ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ตลาดซื้อขายน้ำมันลดลงน้อยลงไป จึงต้องมีการแทรกแซงของรัฐบาลในรูปแบบเงินอุดหนุนหรือลดภาษีเพื่อส่งเสริมการใช้งานนี้ เป็นต้น

ในขณะที่การจัดการเชิงกลยุทธ์ (strategic management) เป็นกระบวนการวางแผนการดำเนินการวิจัยและกำหนดเป้าหมายเพื่อบรรลุผลการดำเนินการวิจัยในระยะยาว ซึ่งใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมภายนอก (Porter, 2008) นอกจากนี้ การจัดการเชิงกลยุทธ์ยังเป็นกระบวนการจัดการขององค์กรในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับลูกค้าที่เหนือกว่าคู่แข่ง ตลอดจน

พัฒนาความสามารถในการแข่งขัน เพื่อแสดงถึงความสำเร็จมีศักยภาพขององค์กรในการที่ประสบความสำเร็จในระยะยาว (Babkin, Lipatnikov, & Muraveva, 2015) และยังเป็นวิธีการจัดการที่ได้รับการยอมรับและนิยมนำมาใช้ในองค์กรต่าง ๆ มากที่สุด จึงอาจพูดได้ว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นวิธีการจัดการที่ดีที่สุดในปัจจุบัน และได้ขยายความนิยมไปในทุกภาคส่วน (Chayachirakit, 2022) ไม่เว้นแม้แต่ธุรกิจพลังงาน เหตุผลหนึ่งที่มีการจัดการเชิงกลยุทธ์ได้รับการยอมรับและนิยมนำมาใช้มากเป็นเพราะการจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นวิธีการจัดการที่มีเป้าหมายชัดเจน แต่มีความยืดหยุ่นสูงทำให้สามารถปรับเปลี่ยนแผนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ซึ่งเหมาะกับสถานการณ์ธุรกิจพลังงานในปัจจุบันที่สภาพแวดล้อมต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรุนแรง และไม่มีทิศทางที่แน่นอน การวางแผนกลยุทธ์นั้นผู้บริหารจะต้องกำหนดให้ได้ว่า มีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์กร โดยปัจจัยเหล่านั้นจะมีทั้งสิ่งที่องค์กรสามารถควบคุม บริหารจัดการได้ และสิ่งที่องค์กรไม่สามารถควบคุม บริหารจัดการได้ เมื่อกำหนดปัจจัยได้แล้วจึงรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นอย่างละเอียดรอบคอบตามหลักการ ซึ่งผู้บริหารจะต้องนำเอาความรู้ ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์มาใช้อย่างเต็มที่เพื่อให้องค์กรมีกลยุทธ์ที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานในอนาคต การจัดการเชิงกลยุทธ์นอกจากการวางแผนกลยุทธ์แล้วผู้บริหารยังต้องวางแผนการนำแผนกลยุทธ์ไปใช้ในการดำเนินงานและการควบคุมให้แผนกลยุทธ์สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า ในยุคยานยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย รัฐบาลสนับสนุนการใช้ยานยนต์ไฟฟ้าด้วยการอุดหนุนงบประมาณ การลดภาษีสำหรับรถยนต์และจักรยานยนต์ไฟฟ้า ระหว่างปี พ.ศ. 2565-2566

เน้นสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนใช้ยานยนต์ไฟฟ้า ต่อมา ปี พ.ศ. 2567-2568 รัฐบาลให้ความสำคัญกับการผลิตยานยนต์ไฟฟ้าในประเทศ โดยกำหนดว่าภายในปี พ.ศ. 2573 จะผลิตยานยนต์ไฟฟ้าได้ร้อยละ 30 ของรถยนต์ในประเทศ และมีแผนพัฒนาสถานีอัดประจุยานยนต์ไฟฟ้า จำนวน 567 แห่ง ในปี พ.ศ. 2573 พร้อมกับลดภาษียานยนต์ไฟฟ้าและติดตั้งสถานีชาร์จไฟฟ้า การที่รัฐบาลส่งเสริมให้มีการใช้ยานยนต์ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นนี้ ย่อมส่งผลทางบวกต่อสังคม เช่น การประหยัดน้ำมัน การลดก๊าซเรือนกระจก และการลดมูลค่าต้นทุนทางสังคม เป็นต้น แต่จะส่งผลทางลบโดยตรงต่อการประกอบกิจการของสถานีบริการน้ำมัน ดังนั้นการจัดการเชิงกลยุทธ์จึงเป็นวิธีการดำเนินธุรกิจที่มีประสิทธิภาพในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเกิดความไม่แน่นอนในธุรกิจพลังงาน ทำให้สถานีบริการน้ำมันมีความยืดหยุ่นสูงในการปรับตัวและประสบความสำเร็จในระยะยาว

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สถานการณ์การเปลี่ยนผ่านสถานีบริการน้ำมันสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้าในระดับโลก

ในรอบหลายปีที่ผ่านมา ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในอุตสาหกรรมยานยนต์ โดยเฉพาะในการเปลี่ยนจากยานยนต์ที่ใช้เชื้อเพลิงทางเคมีไปสู่ยานยนต์ไฟฟ้า การเปลี่ยนแปลงนี้มีผลกระทบต่อสถานีบริการน้ำมันทั่วโลก ทำให้เกิดสถานการณ์และความท้าทายที่ต้องตอบสนอง (International Energy Agency, 2021) ส่งผลให้สถานีบริการน้ำมันต้องรับมือกับสถานการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น ได้แก่ (1) ความต้องการของผู้บริโภค เมื่อมีผู้บริโภคที่มุ่งหวังที่จะใช้ยานยนต์ไฟฟ้ามากขึ้น เนื่องจากความสะดวกสบาย สภาพแวดล้อมที่ดีกว่า และความเป็นเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า เป็นต้น สถานีบริการน้ำมันต้องปรับกลยุทธ์ในการเตรียมความพร้อมให้บริการชาร์จแบตเตอรี่หรือระบบเติมไฟฟ้าอื่น ๆ

เพื่อรองรับผู้ใช้ยานยนต์ไฟฟ้า (2) สภาพแวดล้อมทางกฎหมาย เนื่องจากหลายประเทศมีนโยบายและกฎหมายที่ส่งเสริมการใช้ยานยนต์ไฟฟ้า เช่น การให้สิ่งสนับสนุนทางภาษี การจำกัดหรือห้ามยานยนต์ที่ใช้เชื้อเพลิงทางเคมี เป็นต้น สถานีบริการน้ำมันจะต้องปรับกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายดังกล่าว (3) การพัฒนาเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับยานยนต์ไฟฟ้ากำลังพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในระบบชาร์จบatteryและอุปกรณ์การชาร์จ เพื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีใหม่ สถานีบริการน้ำมันจะต้องมีการอัปเดตและเปลี่ยนแปลงอุปกรณ์เพื่อรองรับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง และ (4) การแข่งขัน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้าเปิดโอกาสให้ธุรกิจสถานีบริการน้ำมันใหม่เข้ามาแข่งขัน อาจมีธุรกิจชาร์จบatteryสาธารณะที่สถานีบริการน้ำมันต้องเผชิญกับบริการดังกล่าว ทำให้ต้องปรับกลยุทธ์การตลาดและการบริการเพื่อรักษาลูกค้าเดิมและดึงดูดลูกค้าใหม่

การเปลี่ยนผ่านสถานีบริการน้ำมันสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้ากำลังเป็นกระแสที่สำคัญในอุตสาหกรรมขนส่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ยานยนต์ไฟฟ้ากำลังเป็นที่นิยมเนื่องจากความยั่งยืนและส่งเสริมสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนมาใช้ยานยนต์ไฟฟ้านั้นส่งผลกระทบต่อสถานีบริการน้ำมันอย่างมาก ซึ่งจำเป็นต้องวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถจัดการและปรับตัวให้เข้ากับยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในการวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนผ่านสถานีบริการน้ำมันสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้า สามารถพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสำคัญ ๆ คือ (1) ความต้องการของตลาด ซึ่งผลจากการเปลี่ยนมาใช้ยานยนต์ไฟฟ้าทำให้มีความต้องการจากตลาดที่เพิ่มขึ้น ผู้บริโภคกำลังมองหาผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางได้มากขึ้น

สถานีบริการน้ำมันจึงต้องปรับตัวให้สามารถรองรับความต้องการดังกล่าวได้ (2) พื้นที่และสถานที่ตั้ง โดยเฉพาะสถานีบริการน้ำมันที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความจำเป็นสำหรับยานยนต์ไฟฟ้า เช่น ใกล้กับทางด่วนที่มีจุดชาร์จไฟฟ้าหรือใกล้กับชุมชนที่มีผู้ใช้ยานยนต์ไฟฟ้ามาก เป็นต้น จึงสามารถให้บริการแก่ผู้ใช้งานได้อย่างสะดวกสบาย (3) การพัฒนาซอฟต์แวร์และเทคโนโลยี เมื่อมีการเปลี่ยนมาใช้ยานยนต์ไฟฟ้าส่งผลให้มีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาซอฟต์แวร์และเทคโนโลยีที่รองรับการชาร์จและการจัดการข้อมูลของยานยนต์ไฟฟ้า สถานีบริการน้ำมันควรพิจารณาเรื่องระบบชาร์จไฟฟ้าที่มีอยู่และรองรับยานยนต์ไฟฟ้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ (4) นโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะนโยบายที่สนับสนุนการใช้ยานยนต์ไฟฟ้าที่ส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานีบริการน้ำมัน รัฐบาลสามารถส่งเสริมการใช้ยานยนต์ไฟฟ้าได้โดยการให้สิ่งสนับสนุนทางภาษีหรือนโยบายการเติบโตที่เกี่ยวข้อง สถานีบริการน้ำมันควรทำความเข้าใจนโยบายดังกล่าวและปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรม ซึ่งการวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนผ่านสถานีบริการน้ำมันสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้าจะช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถวางแผนและปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การจัดการเพื่อตอบสนองต่อทิศทางใหม่นี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ การเตรียมพร้อมและปรับปรุงสถานีบริการน้ำมันให้เป็นที่ต้องการสำหรับยานยนต์ไฟฟ้าจะส่งผลให้ผู้บริโภคได้รับประโยชน์และช่วยส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางอุตสาหกรรมขนส่งให้ก้าวหน้าไปสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้าอย่างยั่งยืน

สถานการณ์การเปลี่ยนผ่านสถานีบริการน้ำมันสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย

ในปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรมยานยนต์ โดยเฉพาะการเปลี่ยนจากยานยนต์ที่ใช้เชื้อเพลิงทางเคมีเป็น

ยานยนต์ไฟฟ้า (Kornkaew & Pakasat, 2023) การเปลี่ยนแปลงนี้มีผลต่อสถานีบริการน้ำมันในประเทศ ซึ่งเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาและจัดจำหน่ายเชื้อเพลิงให้แก่ยานยนต์ โดย Thanakornjirachod and Panthong (2023) พบว่า การใช้ยานยนต์ไฟฟ้ามีผลกระทบต่อสถานีบริการน้ำมันในหลายด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค การเพิ่มสำคัญของบริการที่ไม่ใช่การเติมน้ำมัน และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างธุรกิจเพื่อรับมือกับการเพิ่มขึ้นของยานยนต์ไฟฟ้าในชุมชนหรือเมือง ส่งผลให้สถานีบริการน้ำมันในประเทศไทยต้องรับมือกับปัญหาและโอกาสที่เกิดขึ้น ได้แก่ (1) การเพิ่มขึ้นของยานยนต์ไฟฟ้า อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในสภาพการคมนาคมของประชากรที่มุ่งหวังที่จะลดการใช้เชื้อเพลิงทางเคมีกำลังเพิ่มขึ้น สถานีบริการน้ำมันต้องพิจารณาวิเคราะห์และปรับปรุงกลยุทธ์การทำธุรกิจเพื่อรองรับและให้บริการตามความต้องการของผู้ใช้ยานยนต์ไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้น (2) การสร้างพื้นที่ชาร์จไฟฟ้า เนื่องจากยานยนต์ไฟฟ้าต้องการพื้นที่ชาร์จไฟฟ้าสำหรับการชาร์จแบตเตอรี่ สถานีบริการน้ำมันสามารถพิจารณาในการเปิดบริการชาร์จไฟฟ้าเพิ่มเติมเพื่อให้บริการแก่ลูกค้าที่ใช้ยานยนต์ไฟฟ้า และ (3) การแนะนำและการตลาด ซึ่งสถานีบริการน้ำมันสามารถทำการตลาดและแนะนำเชื้อเพลิงทางเคมีที่เหมาะสมสำหรับยานยนต์ไฟฟ้า เพื่อเพิ่มความสนใจและการเลือกใช้บริการของลูกค้าที่ใช้ยานยนต์ไฟฟ้า นอกจากนี้ Sarawutratana-nont, Thabhiranrak, and Tevarattikal (2023) ยังศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการคุณภาพโดยรวมของสถานีบริการน้ำมันในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ การจัดการคุณภาพโดยรวม ความสามารถทางการแข่งขัน การจัดการห่วงโซ่อุปทาน และประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

การปรับตัวของสถานีบริการน้ำมันสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้า

ในยุคยานยนต์ไฟฟ้าสถานีบริการน้ำมันควรพิจารณาการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในตลาด ตัวอย่างแนวทางที่สถานีบริการน้ำมันสามารถพิจารณา ได้แก่ (1) การให้บริการชาร์จยานยนต์ไฟฟ้า สถานีบริการน้ำมันสามารถพิจารณาการติดตั้งสถานีชาร์จยานยนต์ไฟฟ้า เพื่อให้บริการแก่ลูกค้าที่ใช้ยานยนต์ไฟฟ้าที่ต้องการชาร์จในขณะที่เติมน้ำมันหรือใช้บริการอื่น ๆ ที่สถานีบริการน้ำมัน (2) การเปลี่ยนโมเดลธุรกิจ สถานีบริการน้ำมันสามารถพิจารณาการเปลี่ยนโมเดลธุรกิจโดยการเพิ่มบริการอื่น ๆ เช่น ร้านกาแฟ ร้านขายของชำ หรือบริการอื่น ๆ เพื่อดึงดูดลูกค้าที่ใช้ยานยนต์ไฟฟ้าและทำให้สถานีบริการน้ำมันเป็นสถานที่ที่น่าสนใจที่สามารถให้บริการทั้งยานยนต์ไฟฟ้าและรถยนต์ที่ใช้ น้ำมัน และ (3) การเปลี่ยนแปลงสินค้า สถานีบริการน้ำมันสามารถพิจารณาการเพิ่มสินค้าที่เกี่ยวข้องกับยานยนต์ไฟฟ้า เช่น อุปกรณ์ชาร์จ อุปกรณ์เสริมสำหรับยานยนต์ไฟฟ้า หรือสินค้าที่เกี่ยวข้องกับพลังงานทดแทน การปรับตัวเพื่อรองรับยุคยานยนต์ไฟฟ้าจะช่วยให้สถานีบริการน้ำมันทำความเข้าใจตลาดใหม่และทำให้สามารถให้บริการแก่ลูกค้าที่ใช้ยานยนต์ไฟฟ้าได้อย่างเหมาะสม (Sofwan & Sukaris, 2023) ซึ่งปัจจัยที่สะท้อนคุณภาพการบริการที่ดีของสถานีชาร์จไฟฟ้าสำหรับยานยนต์ไฟฟ้าที่สถานีบริการน้ำมันควรพิจารณาและให้ความสำคัญ ได้แก่ ความสะดวกในการเข้าถึง ความพร้อมใช้งานของสถานีชาร์จไฟฟ้า การรอเวลาในการชาร์จ ความเร็วในการชาร์จ ความเข้ากันได้ระหว่างยานยนต์ไฟฟ้าและสถานีชาร์จไฟฟ้า ความปลอดภัยของการชาร์จและการใช้งาน และความสะอาดของสถานีชาร์จไฟฟ้า (Ramraj, Pashajavid, Alahakoon, & Jayasinghe, 2023) อย่างไรก็ตาม สถานีบริการน้ำมันควรพิจารณาการจัดวางสถานีอัดประจุยานยนต์ไฟฟ้าให้เหมาะสม ซึ่งปัจจุบันมี 2 แบบ

คือ สถานีอัดประจุไฟฟ้าแบบส่วนบุคคลและสถานีอัดประจุไฟฟ้าแบบสาธารณะ โดยรูปแบบของสถานีอัดประจุไฟฟ้าเป็นการอัดประจุไฟฟ้าโดยตรงเข้ากับแบตเตอรี่ยานยนต์ไฟฟ้า มี 2 รูปแบบ คือ แบบธรรมดาและแบบเร็ว (fast charging) (Sopapong, Sukharamate, Holumyong, & Sirawaritsara, 2023)

แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์สถานีบริการน้ำมันเพื่อรองรับยานยนต์ไฟฟ้า

การเปลี่ยนผ่านสถานีบริการน้ำมันสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้าสามารถใช้แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนกระบวนการนี้ ซึ่งแนวคิดต่อไปนี้ คือ แนวคิดที่ได้วิเคราะห์แล้วว่า สามารถนำมาใช้ได้ โดยออกแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์สถานีบริการน้ำมันเพื่อรองรับยานยนต์ไฟฟ้าที่ผสมแนวคิดต่อไปนี้เข้าด้วยกัน ดังนี้

1. แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบกลยุทธ์แรงกดดันทั้ง 5 ด้าน (Porter's five forces) เป็นแนวคิดที่พัฒนาโดย Michael Porter เพื่อวิเคราะห์ประเมินความเสี่ยงและความน่าสนใจในอุตสาหกรรมหรือตลาดของธุรกิจสถานีบริการน้ำมันที่กำลังปรับตัวสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้า (Porter, 2008) สรุปได้ว่าประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ (1) กำลังการแข่งขันในธุรกิจสถานีบริการน้ำมัน (industry rivalry) เป็นการวิเคราะห์ระดับความแข่งขันภายในอุตสาหกรรม โดยพิจารณาถึงจำนวนและขนาดของผู้แข่งขันในตลาด เส้นทางการแข่งขัน การตอบรับของลูกค้า และการทำกำไรของสถานีบริการน้ำมันในกลุ่มธุรกิจ (2) อุปสรรคทางการเข้าสู่ตลาดใหม่ (threat of new entrants) เป็นการประเมินความเสี่ยงจากการเข้าสู่ตลาดของธุรกิจใหม่ โดยพิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากลำบากในการเข้าสู่ตลาด เช่น การเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็น การกีดกันจากภาครัฐหรือองค์กรท้องถิ่น ความต้องการเงินลงทุน และความยากลำบากในการสร้างความไวต่อการเข้าสู่

ตลาด (3) อำนาจต่อรองของซัพพลายเออร์ (bargaining power of suppliers) เป็นการวิเคราะห์ความสามารถของซัพพลายเออร์ในการกำหนดเงื่อนไขในการส่งมอบสินค้าหรือบริการ โดยพิจารณาถึงจำนวนและขนาดของซัพพลายเออร์ ความสำคัญของผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ซัพพลายเออร์มีความยากลำบากในการเปลี่ยนซัพพลายเออร์ และความสามารถในการต่อรองราคาและเงื่อนไขในการส่งมอบ (4) อำนาจต่อรองของลูกค้า (bargaining power of buyers) เป็นการวิเคราะห์ความสามารถของลูกค้าในการกำหนดเงื่อนไขในการซื้อสินค้าหรือบริการ โดยพิจารณาถึงจำนวนและขนาดของลูกค้า ความสำคัญของผลิตภัณฑ์หรือบริการต่อลูกค้า ความยากลำบากในการเปลี่ยนลูกค้า และความสามารถในการต่อรองราคาและเงื่อนไขในการซื้อ และ (5) อุปสรรคจากผลการแข่งขันภายนอก (threat of substitute products or services) เป็นการประเมินความเสี่ยงจากผลิตภัณฑ์หรือบริการทดแทนที่สามารถอยู่ในตลาดและมีความสามารถในการตอบสนองความต้องการเดียวกันของลูกค้า โดยพิจารณาถึงความสำคัญและความพร้อมใช้งานของผลิตภัณฑ์หรือบริการทดแทน ความสำคัญของราคาและคุณค่าที่ลูกค้าได้รับ และความยากลำบากในการสลับไปใช้ผลิตภัณฑ์หรือบริการทดแทน

2. แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบการวิเคราะห์จุดแข็ง เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ที่ใช้ในการประเมินสถานการณ์ภายในและภายนอกของสถานประกอบการ โดยสรุปได้ว่า SWOT ย่อมาจาก Strengths (ความแข็งแกร่ง) Weaknesses (จุดอ่อน) Opportunities (โอกาส) และ Threats (ภัยคุกคาม) ซึ่งแบ่งเป็นสองส่วนหลัก คือ การวิเคราะห์ภายใน (internal analysis) และการวิเคราะห์ภายนอก (external analysis) ที่ช่วยให้สถานประกอบการนั้นเข้าใจและดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมภายนอกและแนวทางธุรกิจของตน (Grant, 2019; Hitt, Ireland,

& Hoskisson, 2020; Johnson, Whittington, Scholes, Angwin, & Regner, 2017)

3. แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบกลยุทธ์ท้องทะเลสีน้ำเงิน เป็นแนวคิดที่พัฒนาโดย W. Chan Kim และ Renée Mauborgne เพื่อให้สถานประกอบการน้ำมันสร้างสรรค์ตลาดใหม่ (blue ocean) ซึ่งเป็นตลาดที่ไม่มีการแข่งขันรุนแรง และทำให้สถานประกอบการน้ำมันเป็นผู้นำในตลาดดังกล่าว (Kim & Mauborgne, 2005) สรุปได้ว่าประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ (1) พื้นฐานของแนวคิด เป็นการกำหนดให้สถานประกอบการน้ำมันควรคำนึงถึงสองมิติหลัก คือ “การสร้างสรรค” และ “การกำจัด” ซึ่งเน้นไปที่การคิดสร้างสรรค์ก่อนที่จะค้นพบตลาดใหม่และจัดการแข่งขันในตลาดที่มีการแข่งขันรุนแรง (2) การสร้างสรรค์ตลาดใหม่ โดยเสนอให้สถานประกอบการน้ำมันพัฒนาสินค้าหรือบริการที่ไม่เคยมีอยู่ในตลาด หรือพัฒนาสินค้าหรือบริการที่แตกต่างจากสินค้าหรือบริการที่มีอยู่ในตลาดในปัจจุบัน โดยการสร้างคุณค่าที่เฉพาะเจาะจงและตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าในทางที่แตกต่าง (3) การกำจัดการแข่งขัน เน้นการจัดการแข่งขันโดยการทำให้สินค้าหรือบริการของสถานประกอบการน้ำมันมีคุณค่าที่ไม่สามารถส่งต่อหรือทำซ้ำได้ง่าย โดยให้ผู้บริโภคมองว่าสินค้าหรือบริการนี้เป็นทางเลือกเดียวที่เหมาะสมและมีคุณค่าสูงสุด (4) การสร้างกลยุทธ์ ชี้ให้สถานประกอบการน้ำมันใช้เครื่องมือวิเคราะห์ต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์ตลาดปัจจุบันและตลาดใหม่ และกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการสร้างสรรค์และจัดการแข่งขันในตลาดใหม่ และ (5) การนำกลยุทธ์ท้องทะเลสีน้ำเงินไปใช้ในสถานประกอบการน้ำมัน ควรมีการวางแผนอย่างรอบคอบ มีการทบทวนและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์และการจัดการแข่งขันในตลาดใหม่ ซึ่งเรื่องราวของแนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบกลยุทธ์ท้องทะเลสีน้ำเงินถูกเสนอในหนังสือเรื่อง “Blue Ocean Strategy: How to Create Uncontested

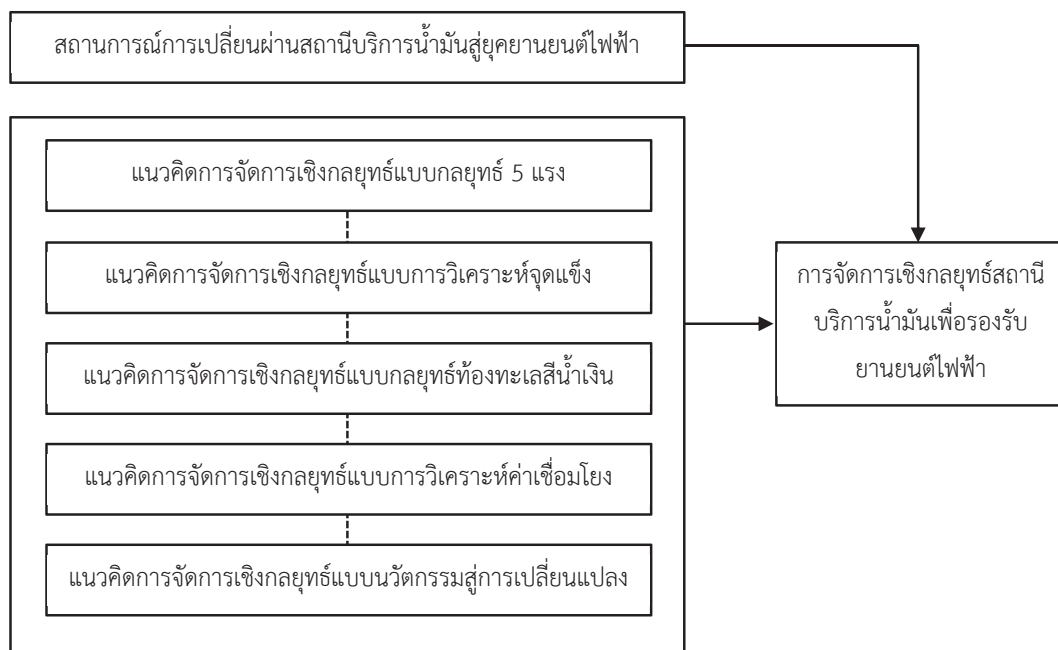
Market Space and Make Competition Irrelevant” by W. Chan Kim & Renée Mauborgne, 2005, (Kim & Mauborgne, 2005)

4. แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบการวิเคราะห์ค่าเชื่อมโยง เป็นแนวคิดที่พัฒนาโดย Michael Porter เพื่อวิเคราะห์กระบวนการธุรกิจภายในสถานีสบริการน้ำมัน และการสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์หรือบริการของสถานีสบริการน้ำมัน (Porter, 2008) สรุปได้ว่า ประกอบด้วย 2 คุณลักษณะสำคัญ คือ (1) การจัดการเชิงกลยุทธ์แบบการวิเคราะห์ค่าเชื่อมโยง เป็นกลยุทธ์ในการจัดการและสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับสถานีสบริการน้ำมันโดยพิจารณาจากกระบวนการภายในสถานีสบริการน้ำมันที่สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ (1.1) กิจกรรมด้านการสนับสนุนของสถานีสบริการน้ำมัน (support activities) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ให้การสนับสนุนและบริการในการดำเนินงานของกิจการ ประกอบด้วย 5 กิจกรรม ได้แก่ (1.1.1) การจัดการทรัพยากรบุคคล (1.1.2) การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ (1.1.3) การจัดหาวัสดุและการจัดการโครงสร้างพื้นฐาน (1.1.4) การจัดการในด้านการตลาดและการขาย และ (1.1.5) การจัดการในด้านบริการหลังการขาย และ (1.2) กิจกรรมด้านการจัดการภายในของสถานีสบริการน้ำมัน (primary activities) ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักในกระบวนการผลิตสินค้าหรือบริการ ประกอบด้วย 5

กิจกรรม ได้แก่ (1.2.1) การจัดหาวัตถุดิบ (1.2.2) การผลิตสินค้า (1.2.3) การจัดเก็บสินค้า (1.2.4) การจัดส่งสินค้า และ (1.2.5) การบริการหลังการขาย และ (2) การจัดการเชิงกลยุทธ์แบบการวิเคราะห์ค่าเชื่อมโยง ช่วยให้สถานีสบริการน้ำมันสามารถตรวจสอบและวิเคราะห์กระบวนการทั้งหมดภายในสถานีสบริการน้ำมัน เพื่อระบุจุดแข็งและจุดอ่อน ที่สามารถสร้างคุณค่าเพิ่มและความแตกต่างในตลาดได้

5. แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบนวัตกรรมสู่การเปลี่ยนแปลง ได้รับการพัฒนาโดย Clayton M. Christensen เพื่ออธิบายกระบวนการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ในตลาดและอุตสาหกรรม สรุปได้ว่า นวัตกรรมสู่การเปลี่ยนแปลง คือ กระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อเทคโนโลยีหรือผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าสู่ตลาดและทำให้ระบบเดิมและผู้ใช้งานที่มีอยู่ในตลาดเปลี่ยนแปลงอย่างมาก และส่งผลให้บริษัทหรือผู้ให้บริการที่มีบริบทและระบบที่มั่นคงถูกแทนที่ (Christensen, 2015; Christensen, Raynor, & McDonald, 2015; Christensen, Hall, Dillon, & Duncan, 2016) ทั้งนี้ การเลือกใช้แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่เหมาะสมต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์สถานีสบริการน้ำมันเพื่อรองรับยานยนต์ไฟฟ้าขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความเหมาะสมของแต่ละสถานีสบริการน้ำมันในบริบทและสภาพการแข่งขันในตลาดท้องถิ่น

กรอบในการวิเคราะห์



ภาพ 1 กรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์และแนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์นำมาสู่การออกแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์สถานีสบริการน้ำมันเพื่อรองรับยานยนต์ไฟฟ้า โดยผสม 5 แนวคิดข้างต้นเข้าด้วยกันเพื่อสร้างการจัดการเชิงกลยุทธ์สถานีสบริการน้ำมันเพื่อรองรับยานยนต์ไฟฟ้าที่มีประสิทธิภาพ สามารถสรุปได้ว่า แต่ละแนวคิดจะเข้ามามีบทบาทในการจัดการเชิงกลยุทธ์สถานีสบริการน้ำมันเพื่อรองรับยานยนต์ไฟฟ้า คือ

1. แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบกลยุทธ์แรงกดดันทั้ง 5 ด้าน สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์และเข้าใจแนวโน้มและภาพรวมของอุตสาหกรรมน้ำมันและยานยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย เช่น อำนาจต่อรองของผู้จำหน่ายน้ำมันอื่น ๆ ความเข้มแข็งของคู่แข่งในตลาด การแทรกแซงจากผู้ค้าปลีกอื่น ๆ เป็นต้น เพื่อ

หาแนวทางกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการแข่งขันในตลาดไฟฟ้ายานยนต์สำหรับการปรับตัวของสถานีสบริการน้ำมันสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้า

2. แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบการวิเคราะห์จุดแข็ง สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์จุดแข็ง (strengths) และจุดอ่อน (weaknesses) ของสถานีสบริการน้ำมันในประเทศไทย รวมถึงโอกาส (opportunities) และภัยคุกคาม (threats) ที่อาจส่งผลกระทบต่อธุรกิจซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวของสถานีสบริการน้ำมันสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้า

3. แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบกลยุทธ์ท้องทะเลสีน้ำเงิน สามารถนำมาใช้ในการสร้างพื้นที่ตลาดใหม่และพิสูจน์ตัวเองในตลาดสำหรับการปรับตัวของสถานีสบริการน้ำมันสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้า โดยการสร้าง

ความแตกต่างในการบริการและสร้างคุณค่าใหม่ที่ไม่มีคู่แข่ง ในการเปลี่ยนแปลงสถานีบริการน้ำมันให้เป็นต้นแบบแห่งความสำเร็จในยุคยานยนต์ไฟฟ้า

4. แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบการวิเคราะห์ค่าเชื่อมโยง สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์และปรับปรุงกระบวนการทางธุรกิจของสถานีบริการน้ำมัน โดยการตรวจสอบและพัฒนาทุกขั้นตอนในห่วงโซ่อุปทาน เพื่อสร้างความมุ่งมั่นในการให้บริการที่มีมาตรฐานสูงและมีคุณภาพ

5. แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบนวัตกรรมสู่การเปลี่ยนแปลง สามารถนำมาใช้ในการสร้าง

นวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงวิธีการในการให้บริการน้ำมัน โดยการนำเสนอการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า "นวัตกรรมสู่การเปลี่ยนแปลง" เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในตลาด และทำให้สถานีบริการน้ำมันเป็นผู้นำในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เมื่อรวมนำจุดเด่นของแต่ละแนวคิดมาร่วมกันออกแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์สำหรับการปรับตัวของสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทยสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้า จะได้ภาพโมเดลทางความคิดการผสมแนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์สำหรับการปรับตัวของสถานีบริการน้ำมันประเทศไทยสู่ยุคยานยนต์ไฟฟ้า ดังแสดงในภาพ 1



ภาพ 2 การจัดการเชิงกลยุทธ์สถานีบริการน้ำมันเพื่อรองรับยานยนต์ไฟฟ้า

บทสรุป

การจัดการเชิงกลยุทธ์ของสถานบริการน้ำมัน เพื่อรองรับยานยนต์ไฟฟ้า เกิดจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์และแนวคิดต่าง ๆ โดยได้นำแนวคิดเชิงกลยุทธ์ 5 แนวทางมาผสมผสานเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ สามารถสรุปได้ว่าแต่ละแนวคิดมีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ ดังนี้ (1) กลยุทธ์แรงกดดันทั้ง 5 ด้าน (five forces strategy) ใช้ประเมินอุตสาหกรรมและการแข่งขัน (2) การวิเคราะห์จุดแข็ง (SWOT analysis) ช่วยระบุข้อได้เปรียบและข้อเสีย (3) กลยุทธ์ท้องทะเลสีน้ำเงิน (blue ocean strategy) ช่วยสร้างพื้นที่ตลาดใหม่ที่ไม่มีคู่แข่ง (4) การวิเคราะห์ห่วงโซ่มูลค่า (value chain analysis) ใช้ในการเพิ่มคุณค่าของบริการ และ (5) นวัตกรรมสู่การเปลี่ยนแปลง (innovation for transformation) ช่วยนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้เพื่อเปลี่ยนแปลงธุรกิจ การผสมผสานแนวคิดเหล่านี้ช่วยให้สถานบริการน้ำมันสามารถปรับตัวและรองรับการเปลี่ยนแปลงจากการเข้ามาของยานยนต์ไฟฟ้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานสำหรับยานยนต์ไฟฟ้า สถานบริการน้ำมันควรเริ่มลงทุนในสถานี

ชาร์จไฟฟ้าที่เพียงพอและครอบคลุมพื้นที่ เพื่อรองรับจำนวนยานยนต์ไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นในอนาคต การเลือกใช้เทคโนโลยีการชาร์จที่มีความเร็วและประสิทธิภาพสูงเป็นสิ่งสำคัญ

2. การพัฒนาระบบบริการลูกค้าแบบครบวงจร สถานบริการน้ำมันสามารถเพิ่มมูลค่าโดยการนำเสนอบริการเสริม เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร หรือบริการซ่อมบำรุงยานยนต์ไฟฟ้า รวมถึงการให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับสถานีชาร์จและความพร้อมในการให้บริการแบบเรียลไทม์

3. การร่วมมือกับผู้ผลิตยานยนต์ไฟฟ้า สร้างความร่วมมือกับผู้ผลิตยานยนต์ไฟฟ้าและบริษัทเทคโนโลยี เพื่อนำเสนอโปรโมชั่นหรือแพ็คเกจพิเศษสำหรับลูกค้าที่ซื้อยานยนต์ไฟฟ้า เพื่อกระตุ้นการใช้บริการของสถานี

4. การใช้พลังงานหมุนเวียน การติดตั้งแหล่งพลังงานหมุนเวียน เช่น โซลาร์เซลล์ หรือพลังงานลม ในสถานบริการน้ำมัน เพื่อสนับสนุนการชาร์จยานยนต์ไฟฟ้าอย่างยั่งยืนและลดการพึ่งพาพลังงานฟอสซิล

5. การปรับกลยุทธ์การตลาด การสื่อสารกับผู้บริโภคเกี่ยวกับความพร้อมของสถานบริการในเรื่องของการรองรับยานยนต์ไฟฟ้าและการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสิ่งแวดล้อม เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและนวัตกรรม

References

- Babkin, A. V., Lipatnikov, V. S., & Muraveva, S. V. (2015). Assessing the impact of innovation strategies and R&D costs on the performance of IT companies. *Procedia–Social and Behavioral Sciences*, 207, 749-758.
- Chayachirakit, Y. (2022). Strategic management for young business executives to sustainable success. *Journal of MCU Loei Review*, 3(1), 151-159. [in Thai]
- Christensen, C. M. (2015). *The innovator's dilemma: When new technologies cause great firms to fail*. Harvard Business Review Press.
- Christensen, C. M., Hall, T., Dillon, K., & Duncan, D. S. (2016). *Competing against luck: The story of innovation and customer choice*. Harper & Row.
- Christensen, C. M., Raynor, M. E., & McDonald, R. (2015). What Is disruptive innovation?. *Harvard Business Review*, 93(12), 44-53.
- Grant, R. M. (2019). *Contemporary strategy analysis* (10th ed.). John Wiley & Sons.
- Hitt, M. A., Ireland, R. D., & Hoskisson, R. E. (2020). *Strategic management: Concepts and cases, competitiveness and globalization*. Cengage Learning.
- International Energy Agency. (2021). *Global EV outlook 2021*. Retrieved from <https://www.iea.org/reports/global-ev-outlook-2021>
- Johnson, G., Whittington, R., Scholes, K., Angwin, D., & Regnér, P. (2017). *Exploring strategy: Text and cases* (11th ed). Pearson Education.
- Karnjanarat, K. (2021). Strategic management concepts applied to industrial management in Thailand. *Journal of MCU Loei Review*, 2(3), 201-213. [In Thai]
- Kim, W. C., & Mauborgne, R. (2005). *Blue ocean strategy: How to create uncontested market space and make the competition irrelevant*. Harvard Business Review Press.
- Kornkaew, W., & Pakasat, N. (2023). The innovation management approach of the modern automotive industry. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(1), 254-270. [In Thai]
- Ministry of Energy, Energy Policy and Planning Office. (2021). *Guidelines for promoting electric vehicles*. Retrieved from <https://www.eppo.go.th/index.php/en/component/k2/item/17415-ev-charging-221064-04> [In Thai]
- Ministry of Energy, Energy Policy and Planning Office. (2022). *Energy trend press conference*. Retrieved from <https://www.eppo.go.th/index.php/th/component/k2/item/18104-news-020665-01> [In Thai]
- Ministry of Energy, Department of Energy Business. (2023). *The list of gas entrepreneurs*. Retrieved from https://www.doeb.go.th/info/info_operat_fuel.php [In Thai]

- Porter, M. E. (2008). The five competitive forces that shape strategy. *Harvard Business Review*, 86(1), 78-93.
- Ramraj, R., Pashajavid, E., Alahakoon, S., & Jayasinghe, S. (2023). Quality of service and associated communication infrastructure for electric vehicles. *Energies*, 16(20), 7170.
- Sarawutratananont, C., Thabhiranrak, T., & Tevarattikal, U. (2023). A model of causal factor affecting the efficiency of gas station management in the Northern Part of Thailand. *UMT Poly Journal*, 20(1), 188-199. [In Thai]
- Seubsui, N., Tiewwilai, N., Takhian, K., & Kongklai, S. (2023). Preventive behavior from particulate matter 2.5 (PM2.5) on the acute health effects of street food vendors in Thon Buri, Bangkok. *Advanced Science Journal*, 23(1), R120-R134. [In Thai]
- Sirasootorn, P., Rungsuriyawiboon, S., Opartpunyasarn, R., & Wongcharoen, P. (2022). *Project of evaluate measures promoting electric vehicle adoption for consumer acceptance and energy efficiency in the transportation sector*. Thailand Science Research and Innovation. [In Thai]
- Sofwan, F., & Sukaris, S. (2023). Marketing challenges in the era of the transition of fuel oil vehicles to electric vehicles. *Innovation Research Journal*, 4(2), 101-107.
- Sopapong, K., Sukhaparamate, S., Holomyong, T., & Sirawaritsara, A. (2023). Proactive development for management of electric vehicle charging station. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(2), 283-296. [In Thai]
- Thanakornjirachod, P., & Panthong, S. (2023). Service marketing mix that influences the decision to use a oil station in Khao Khitchakut district, Chantaburi province. *Journal of Social Science and Cultural*, 7(1), 202-217. [In Thai]
- The Government Public Relations Department. (2022). *Resolution of the national electric vehicle policy committee No. 3/2021 and No. 1/2022*. Retrieved from <https://plan.prd.go.th/th/file/get/file/20220225b66399aedcb2ed4ae2b1b497488c467d165211.pdf> [In Thai]

ปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

นิษฐานถ บุลสถาพร¹ จรัส เล็งวิทยา² อุทัย อาทิวะ³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน ศึกษาสภาพปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยและต่างประเทศ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 86 วรรคหนึ่ง ในเรื่องอัตราโทษโดยขยายกรอบอัตราโทษจากเดิม “จำคุกไม่เกินห้าปี” เป็น “จำคุกไม่เกินสิบปี” ควรแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 90 จากเดิมที่ “ผู้เสียหายยินยอม” เป็น “รับฟังความเห็นของผู้เสียหายประกอบการจัดทำแผน” ควรแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 132 วรรคหนึ่ง โดยตัดข้อความ “เมื่อศาลสอบถามผู้เสียหายแล้ว” ออก และการติดตามภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม ควรกำหนดให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ เพื่อป้องกันความเสี่ยงสำหรับการกระทำความผิดซ้ำอีก

คำสำคัญ: พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553; การดำเนินคดีอาญา; เด็กและเยาวชน

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

นิษฐานถ บุลสถาพร, จรัส เล็งวิทยา และอุทัย อาทิวะ. (2567). ปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(3), 632-643.

¹ หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: nitthanart.k@gmail.com

² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ อัยการอาวุโส สำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด

The Legal Problems in Criminal Proceedings According to Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553

Nitthanart Boonsathaporn¹ Charan Lengvithaya² Uthai Artivetch³

Abstract

This research article aims to study concepts and theories related to criminal prosecution against children and youth. Study the legal problems in criminal proceedings according to Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553. Study the principles of criminal prosecution against children and youth of Thailand and abroad. And study the guidelines for amending the law on criminal prosecution according to Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553. Using qualitative research methods. Collect data with document research, in-depth interviews and group discussions. Data were analyzed using content analysis techniques and interpreted comparison.

Findings are as follows: Section 86 paragraph one should be amended on the penalty rate by expanding the penalty frame from the original “imprisonment for not more than five years” to “imprisonment for not more than ten years”. Section 90 should be amended from the original “the victim’s consent” to “listening to the opinion of the victim in the preparation of the plan”. Section 132 paragraph one should be amended by cutting the text “when the court has asked the victim”. And the follow-up after leaving the judicial process. The provincial Social Development and Human Security Office should be the responsible agency to prevent the risk for repeated offense.

Keywords: Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553; Criminal Proceedings; Child and Juvenile

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Boonsathaporn. N., Lengvithaya, C., & Artivetch, U. (2024). The legal problems in criminal proceedings according to Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 632-643.

¹ Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: nitthanart.k@gmail.com

² Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

³ Senior Prosecutor, Office of the Attorney General’s Affairs

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้วางหลักการใหม่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนและได้มีการปรับปรุงแก้ไขวาทะและวางมาตรฐานในการคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพและวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและหลักการคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาอันเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกใหม่ โดยเปี่ยงเบนเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางตุลาการควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมปกติของศาลเยาวชนและครอบครัว ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เด็กหรือเยาวชนมีตราบาปต่อการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมโดยต้องคำพิพากษา

ที่ผ่านมาระหว่าง พ.ศ. 2558-2562 พบว่า สถิติคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีทั่วประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2563 มีจำนวน 19,470 คดี พ.ศ. 2564 มีจำนวน 14,593 คดี และ พ.ศ. 2565 มีจำนวน 12,192 คดี แม้ว่าในภาพรวมคดีลดลงอย่างต่อเนื่องทุกปี เมื่อพิจารณาจากฐานความผิด อาจเป็นผลมาจากการปรับอายุเด็กที่รับโทษกฎหมายและให้โอกาสเด็กที่กระทำผิดพลาดได้แก้ไข ปรับตัว เพื่อคืนทรัพยากรที่มีค่ามาเป็นกำลังสำคัญสร้างอนาคตของประเทศต่อไป (Department of Juvenile Observation and Protection, 2022) แต่จากการศึกษากฎหมายและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พบว่า กฎหมายดังกล่าวยังมีปัญหาสำคัญการตรวจสอบการจับกุม ตามมาตรา 73 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 86 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดี ตามมาตรา 90 คำสั่งโดยกำหนดเงื่อนไข ตามมาตรา 132

และการติดตามภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมที่สมควรจะต้องศึกษาปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อแสวงหาแนวทางไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
3. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยและต่างประเทศ
4. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยทำการศึกษานโยบายและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน ได้แก่ การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน สาเหตุการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน และการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน ศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยจะทำการเปรียบเทียบในเรื่องความหมายของศาลคดีเด็กและเยาวชน อำนาจของศาลเด็กและเยาวชน เกณฑ์อายุเด็กและเยาวชน การจับกุมและการตรวจสอบ

การจับกุม มาตรการทางเลือกอื่นแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน และการติดตามภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งศึกษาปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ประกอบด้วย การตรวจสอบการจับกุม ตามมาตรา 73 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 86 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดี ตามมาตรา 90 คำสั่งโดยกำหนดเงื่อนไขตามมาตรา 132 และการติดตามภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม เพื่อนำผลการศึกษามาวิเคราะห์หาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและหามาตรการอื่นที่เหมาะสมต่อไป

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ทำการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 รวมทั้งสิ้น จำนวน 40 คน ประกอบด้วย ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน ทนายความ (ที่ปรึกษากฎหมายเด็กและเยาวชน) นักวิชาการด้านอาชญาวิทยาและงานยุติธรรมเน้นที่เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชนกระทำความผิด และนักวิชาการด้านกฎหมาย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน

2. ทำให้ทราบสภาพปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

3. ทำให้ทราบหลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยและต่างประเทศ

4. ทำให้ได้แนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

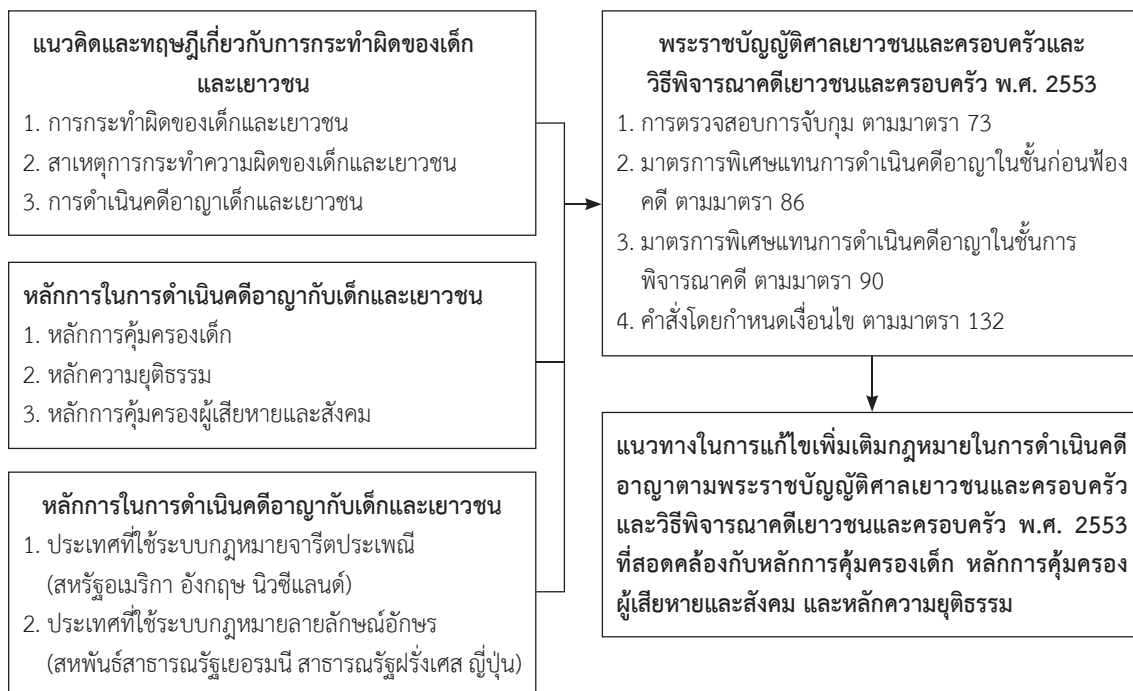
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ได้แก่ การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน สาเหตุการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน และการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน หลักการในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน ได้แก่ หลักการคุ้มครองเด็ก หลักการคุ้มครองผู้เสียหายและสังคม และหลักความยุติธรรม รวมทั้งบทบัญญัติพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่เกี่ยวข้อง พบว่า สาเหตุการกระทำความผิดของเด็ก (อายุยังไม่เกิน 12 ปี แต่ยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์) และเยาวชน (อายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์) นั้น อาจจะมีสาเหตุจากความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ หรือบุคลิกภาพของเด็กและเยาวชน ปัญหาครอบครัว ปัญหาสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เต็มไปด้วยแหล่งมั่วสุมหรือสิ่งยั่วยุให้เกิดกระทำความผิด หรือปัญหาความยากจนของครอบครัวที่มีส่วนผลักดันให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเพียงหวังแค่ค่าตอบแทน และอาจขยายขอบเขตของการกระทำความผิดไปในลักษณะที่รุนแรง เช่น การกระทำความผิดในคดียาเสพติดมากขึ้น (Kanchanawong & Khompayak, 2002) จากปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลให้เด็กและเยาวชนตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือเกิดเป็นคดีอาญาเด็กและเยาวชนนั่นเอง ซึ่งหลักการในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนที่ตกเป็น

ผู้ถูกกล่าวหา คดีจะต้องพิจารณาพิพากษาโดยศาลเยาวชนและครอบครัว โดยเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนจะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ที่การดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนเป็นกรณีที่มุ่งที่ตัวเด็กและเยาวชนที่ตกเป็น ผู้ถูกกล่าวหา เป็นเรื่องของสถานภาพส่วนตัวของเด็กและเยาวชน มุ่งหวังที่จะให้การอบรมสั่งสอนและแก้ไขปรับปรุงตัวเด็กและเยาวชนนั้น เป็นเรื่องที่จะช่วยเหลือเด็กและเยาวชนทั้งในด้านส่วนตัวและด้านสังคมทั่วไป มิได้มุ่งที่การลงโทษ แม้ถึงว่าจะมีการลงโทษเด็กและเยาวชนอยู่ด้วยก็ตาม (Nanakorn, 2012) ดังนั้น จะเห็นว่า การดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนจะต้องคำนึงถึงหลักการคุ้มครองเด็กและเยาวชนสากล ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (กฎกรุงปักกิ่ง) และคำนึงถึงหลักการคุ้มครองเด็กและเยาวชนในประเทศไทย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 มาตรา 71 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ว่าด้วยบุคคล และบรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 การกระทำความผิดอาญาต่อเด็กในฐานความผิดต่าง ๆ เช่น ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก ตามมาตรา 306 ความผิดฐานพรากเด็กและผู้เยาว์ ตามมาตรา 317 ถึงมาตรา 319 ความผิดฐานกระทำชำเราเด็ก ตามมาตรา 277 เป็นต้น และ (4) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 นอกจากนี้ การดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนจะต้องคำนึงถึง

หลักความยุติธรรม และหลักการคุ้มครองผู้เสียหายและสังคมขององค์การสหประชาชาติ ที่ได้กำหนดมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิด การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ และการให้บริการความช่วยเหลือ ซึ่งประเทศไทยได้มีการรับรองและยกระดับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาให้สอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจไม่ถูกต้องทั้ง 4 ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายและสิทธิที่จะได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจากการกระทำผิดอาญานั้น ๆ ซึ่งได้มีการพัฒนาขึ้นตามลำดับ ดังจะเห็นได้จากการที่ประเทศไทยได้มีการบัญญัติกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิและให้อำนาจผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญาและสิทธิที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาอยู่ในระดับที่สูงมากด้วยเหตุที่พื้นฐานแนวความคิดในระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้ประยุกต์หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเข้ากับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Artivetch, 2015) ในส่วนของมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการชดเชยเยียวยาให้กับผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อไม่ว่าจะเป็นการชดเชยเยียวยาโดยผู้กระทำผิดหรือโดยรัฐก็ได้มีการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ ดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย



ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่กำหนดหลักเกณฑ์ วิธี มาตรการ กลไก การดำเนินการต่าง ๆ ยังมีบทบัญญัติที่มีข้อบกพร่อง และมีช่องว่างทางกฎหมาย (loophole) ประกอบด้วยการตรวจสอบการจับกุม ตามมาตรา 73 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 86 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดี ตามมาตรา 90 คำสั่งโดยกำหนดเงื่อนไข ตามมาตรา 132 และการติดตามภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม ซึ่งขัดต่อหลักการคุ้มครองเด็กและหลักความยุติธรรม ส่งผลให้เกิดปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธีการดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าทางเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ดังที่ได้กล่าวไว้ในขอบเขตของการวิจัย เพื่อนำผลการศึกษามาวิเคราะห์หาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและหามาตรการอื่นที่เหมาะสมต่อไป

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลว่าจะต้องมีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนเกินกว่า 5 ปี ในเรื่องเกี่ยวกับสภาพปัญหาและ

หลักกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กับกฎหมายต่างประเทศเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยการใช้แบบสัมภาษณ์คำถามปลายเปิดเพื่อให้ได้คำตอบแบบการอธิบายรายละเอียดและเหตุผล

3. การอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง (focus group discussion) ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้วจัดการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง จำนวน 12 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่สามารถให้คำตอบในประเด็นที่ต้องการศึกษาและเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้สามารถทำการวิเคราะห์ข้อมูลได้ครบประเด็น การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พบผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีดังนี้

1.1 การตรวจสอบการจับกุม ตามมาตรา 73 เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจศาลในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐในการจับกุมเด็กหรือเยาวชนว่ากระทำโดยชอบด้วยกฎหมายกระทบต่อสิทธิของเด็กและเยาวชนหรือไม่ ประสิทธิภาพและเจตนากรมในการดำเนินคดี

เด็กหรือเยาวชนแตกต่างจากการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ กรณีจึงต้องกำหนดรูปแบบและวิธีการดำเนินคดีที่แตกต่างกันตั้งแต่ในชั้นจับกุมกฎหมายมีความประสงค์เพียงเพื่อตรวจสอบเบื้องต้นก่อนฟ้องคดี ซึ่งจะมีกระบวนการทั้งชั้นสอบสวนและสถานพินิจ รวมถึงพนักงานอัยการตรวจสอบว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือไม่ สำหรับข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่สวนการตรวจสอบการจับดังกล่าว ผู้ต้องหาอาจแถลงศาลไว้เพื่อใช้ประกอบในการต่อสู้คดีต่อไป หากต้องตกเป็นจำเลยได้ ดังนั้น หากศาลเห็นว่าการตรวจสอบการจับชอบด้วยกฎหมายแล้วผู้ต้องหาจึงไม่มีเหตุให้อุทธรณ์ เมื่อศาลไต่สวนแล้วเห็นว่าการจับไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว พนักงานสอบสวนจึงไม่มีเหตุให้อุทธรณ์คำสั่งศาลได้ จากการศึกษาสรุปได้ว่า การตรวจสอบการจับกุม ตามมาตรา 73 มีความเหมาะสมอยู่แล้ว ไม่มีประเด็นให้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแต่อย่างใด

1.2 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 86 เป็นการเบี่ยงเบนคดีออกจากระบบการพิจารณาคดีตามปกติ ทำให้คดีเสร็จไปได้โดยไม่ต้องฟ้อง ผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้พิจารณาเป็นผู้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน โดยรายงานให้ศาลทราบ และต้องได้รับความเห็นชอบจากพนักงานอัยการ หากศาลมีเหตุอันควรสงสัยว่าการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลอาจไต่สวนบุคคลที่เกี่ยวข้อง หากได้ความว่าการจัดทำแผนไม่ชอบก็จะแจ้งให้สถานพินิจและพนักงานอัยการทราบเพื่อดำเนินคดีตามปกติต่อไป หากศาลเห็นว่าการจัดทำแผนชอบด้วยกฎหมายและมีการปฏิบัติตามแผนผู้อำนวยการสถานพินิจประกอบกับพนักงานอัยการเห็นชอบไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชน ศาลมีคำสั่งยุติคดีซึ่งคำสั่งดังกล่าวเป็นที่สุด ผู้เสียหายไม่มีสิทธินำคดีอาญามาฟ้องอีกต่อไป แต่มีสิทธิดำเนินคดีส่วนแพ่ง จากการศึกษาสรุปได้ว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติม

อัตราโทษโดยขยายกรอบอัตราโทษจากเดิม “จำคุกไม่เกินห้าปี” เป็น “จำคุกไม่เกินสิบปี” เพื่อเป็นเงื่อนไขที่จะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา 86 ได้

1.3 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ในชั้นการพิจารณาคดี ตามมาตรา 90 เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดที่มีอัตราโทษสูงขึ้นจากอัตราโทษจำคุกเกินห้าปีแต่ไม่เกินสิบปีที่สำคัญในการกระทำและเข้าเงื่อนไขต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดได้เข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูเพื่อปฏิบัติตามแผน โดยที่ศาลไม่จำเป็นต้องพิพากษาคดีหากเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามแผนนั้นสำเร็จ อันแสดงให้เห็นว่าแม้คดีจะมีอัตราโทษสูง แต่หากพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงเกินสมควรก็สามารถจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนได้ จากการศึกษาสรุปได้ว่า ควรแก้ไขจากเดิมที่ “ผู้เสียหายยินยอม” เป็น “รับฟังความเห็นของผู้เสียหายประกอบการจัดทำแผน” เนื่องจากอาจจะมีการผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนสำคัญในการกระทำ แต่ผู้เสียหายไม่ยินยอมในการจัดทำแผน

1.4 คำสั่งโดยกำหนดเงื่อนไข ตามมาตรา 132 เป็นมาตรการพิเศษก่อนมีคำพิพากษา ซึ่งเป็นผลดีกับเด็กหรือเยาวชน เพราะหลังจากที่มีการสืบพยานไปแล้ว แต่ศาลเห็นว่ายังไม่สมควรมีคำพิพากษา เพื่อให้โอกาสเด็กหรือเยาวชนได้ปรับปรุงตัวหรือเข้ารับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อน หากเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขและภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ศาลก็จะสั่งให้ยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษา แต่หากผิดเงื่อนไขศาลก็จะยกคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาต่อไป การพิจารณาใช้มาตราแทนการพิพากษาคดีศาลต้องพิจารณาตามพฤติการณ์แห่งคดี ยังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา การรับฟังผู้เสียหายเป็นไปตามหลักการรับฟังความจากทุกฝ่าย เพราะการสอบถามผู้เสียหายเพียงเพื่อรับทราบความประสงค์ตามหลักการฟัง

ข้อเท็จจริงจากทุกฝ่ายเท่านั้น เพื่อให้ศาลมีข้อเท็จจริงอย่างรอบด้านในการใช้ดุลพินิจอย่างเหมาะสม จากการศึกษาสรุปว่า ควรกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลในการพิจารณาพฤติการณ์แห่งคดีแล้วใช้ดุลพินิจเองทั้งคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายและคดีที่มีผู้เสียหายโดยไม่จำเป็นต้องสอบถามผู้เสียหายก่อน

1.5 การติดตามภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม เป็นสิ่งจำเป็นในการป้องกันไม่ให้เกิดหรือเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวพ้นจากการฝึกอบรมครบตามคำพิพากษาแล้วกระทำความผิดซ้ำ คอยดูแลตักเตือนให้คำแนะนำแก่เด็กและเยาวชนเพื่อใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยควรกำหนดช่วงระยะเวลาการติดตามและช่วงอายุของเด็กหรือเยาวชนที่จะต้องอยู่ในความดูแลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน และหากพบว่าเด็กหรือเยาวชนที่ติดตามนั้นมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิดซ้ำควรมีมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจนว่าเจ้าหน้าที่มีอำนาจดำเนินการกับเด็กหรือเยาวชนในเรื่องใดได้บ้าง จากการศึกษาสรุปได้ว่า ในปัจจุบันศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนไว้ในมาตรา 138 และมาตรา 140 หรือหากจะติดตามภายหลังที่เด็กหรือเยาวชนพ้นจากกระบวนการยุติธรรมของศาล ก็ชอบที่จะใช้หลักเกณฑ์และวิธีการตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559

2. ผลการเปรียบเทียบหลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนของต่างประเทศ

2.1 ความหมายของศาลคดีเด็กและเยาวชน พบว่า (1) สหรัฐอเมริกา ศาลซึ่งพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนโดยใช้วิธีการพิเศษแตกต่างจากศาลผู้ใหญ่ ไม่ว่าศาลนั้นจะตั้งขึ้นเป็นเอกเทศหรือรวมอยู่กับศาลอื่นก็ตาม (2) อังกฤษ ศาลที่จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กที่กระทำความผิดและเด็กที่ต้องได้รับการคุ้มครองเป็นกรณีพิเศษ ในการพิจารณาคดีจะคำนึงถึงสวัสดิภาพของเด็กเป็นสำคัญ และในกรณี

จำเป็นจะต้องมีการแยกเด็กออกจากสภาพแวดล้อมเดิม (3) นิวซีแลนด์ ศาลที่จัดตั้งขึ้นโดยการกำหนดให้มีกระบวนการพิจารณาสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในอาญาเพื่อที่จะให้เด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการพิจารณาสำหรับผู้ใหญ่ (4) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลที่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนที่คำนึงถึงสิทธิของเด็กและเยาวชนที่จะต้องได้รับการอบรมสั่งสอน สงเคราะห์ และการได้รับการศึกษา อันเป็นหลักการพื้นฐานอันสำคัญและการนำกฎหมายอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชนก็เพียงเพื่อเป็นเครื่องมือในการป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญาซ้ำอีก (5) สาธารณรัฐฝรั่งเศส ศาลที่ใช้กฎหมายอาญาสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะโดยจัดให้ผู้กระทำความผิดเหล่านั้นได้รับการควบคุมดูแลเป็นพิเศษ แต่ถ้าเป็นการกระทำความผิดที่ร้ายแรงมาก ๆ เด็กและเยาวชนนั้นจะไม่ได้รับการคุ้มครองที่เป็นพิเศษนี้ ทั้งนี้ การพิจารณาพิพากษาและการกำหนดบทลงโทษจะมีความรุนแรงต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับความรู้สำนึกในกระทำความผิดเป็นสำคัญ และ (6) ญี่ปุ่น ศาลที่จัดตั้งขึ้นโดยมีเจตนารมณ์ต่างจากคดียุติธรรมคือเพื่อคุ้มครองเด็กซึ่งเป็นผู้ที่ยังไม่เจริญทางวัยวุฒิและคุณวุฒิ และอ่อนประสบการณ์ การพิจารณาของศาลจึงมุ่งแก้ไขพฤติกรรมเด็กให้ดีขึ้นมากกว่าการลงโทษ สำหรับคดีแพ่งของเด็กและเยาวชน ศาลก็มุ่งคุ้มครองรักษาผลประโยชน์เกี่ยวกับทรัพย์สินและสิทธิของเด็ก

2.2 อำนาจของศาลเด็กและเยาวชน พบว่า (1) สหรัฐอเมริกา มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเด็กที่กระทำความผิดอาญา เด็กถูกทอดทิ้ง ทั้งนี้ บางรัฐอาจไม่รับคดีอุกฉกรรจ์ เช่น ฆ่าคนตายโดยเจตนา (2) อังกฤษ ให้ศาล Youth Court (ไม่มีคณะลูกขุน) มีอำนาจในการพิจารณาคดีเด็กหรือเยาวชน แต่ในกรณีเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในคดีร้ายแรง ให้โอน

คดีไปที่ศาล Crown Court (มีคณะลูกขุน) พิจารณาพิพากษาคดี (3) นิวซีแลนด์ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเด็กที่กระทำความผิดอาญา แยกออกจากเด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือละเลย (4) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา โดยมุ่งเน้นให้การปรับผลทางกฎหมาย ซึ่งเป็นการคำนึงถึงสิทธิของบิดามารดาในการอบรมสั่งสอนบุตร (5) สาธารณรัฐฝรั่งเศส มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา และ (6) ญี่ปุ่น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา

2.3 เกณฑ์อายุเด็กและเยาวชน พบว่า (1) สหรัฐอเมริกา เด็กและเยาวชนอายุไม่เกิน 16 หรือ 21 ปี ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละรัฐ (2) อังกฤษ เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี และเยาวชนอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 21 ปีบริบูรณ์ (3) นิวซีแลนด์ เด็กอายุต่ำกว่า 14 ปี และเยาวชนอายุมากกว่า 14 ปี แต่ไม่เกิน 17 ปี (4) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เด็กอายุตั้งแต่ 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และเยาวชนอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 21 ปีบริบูรณ์ (5) สาธารณรัฐฝรั่งเศส เด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 13 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี และ (6) ญี่ปุ่น เด็กอายุไม่เกิน 20 ปี

2.4 การจับกุมและการตรวจสอบการจับกุม พบว่า (1) สหรัฐอเมริกา การจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาจะต้องมีหมายจับ เว้นแต่ในคดีอาญาอุกฉกรรจ์ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป หรือกระทำความผิดซึ่งหน้า ฯลฯ และเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องรีบแจ้งให้บิดามารดา ผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานคุ้มครองประพฤติดูแลโดยทันที ทั้งนี้ การไต่สวนเบื้องต้นจะมี Intake Officer ทำหน้าที่กลั่นกรองคดีว่ากระทำความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ (2) อังกฤษ ให้พนักงานควบคุมต้องทำรายงานการจับกุมและแจ้งสิทธิขั้นพื้นฐานให้ผู้ถูกจับกุมได้รับ ส่วนการตรวจสอบการจับกุม

ให้เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมตัวประจำสถานีตำรวจที่ผู้ถูกจับ ถูกควบคุมตัวไว้เป็นผู้พิจารณาว่ามีพยานหลักฐาน เพียงพอที่จะตั้งข้อหาแก่ผู้ถูกจับหรือไม่ (3) นิวซีแลนด์ ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้สอบสวน และโอนสำนวนการ สอบสวนไปที่ Youth Aid เพื่อตรวจสอบสำนวนการ สอบสวน และตัดสินใจว่าจะดำเนินการตามกฎหมาย อย่างไร (4) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การจับกุมตัว เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดอาญาจะต้องมีหมายจับ เว้นแต่กรณีพิเศษตามที่กฎหมายกำหนด ส่วนการ ตรวจสอบการจับกุมนั้นให้นำประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาเยอรมันมาใช้โดยอนุโลม โดยให้ ศาลเป็นผู้ตรวจสอบว่ามีการแจ้งสิทธิและการจับว่า ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ (5) สาธารณรัฐฝรั่งเศส ให้ เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่ต้องแจ้งการจับกุมดังกล่าวให้ แก่ผู้แทนโดยชอบด้วยกฎหมาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือบุคคลที่ไว้วางใจทราบและเข้าร่วมรับฟังการ สอบสวนเยาวชน พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือด้าน ทุนายความ ตรวจสอบสุขภาพ ส่วนการตรวจสอบการจับกุม นั้น บัญญัติให้ผู้พิพากษาได้สวนทำการสอบถามบุคคล ผู้ถูกจับกุมในทันที และ (6) ญี่ปุ่น การจับกุมตัวเด็กหรือ เยาวชนที่กระทำผิดอาญาจะต้องมีหมายจับ เว้นแต่ กรณีความผิดซึ่งหน้าและในภาวะฉุกเฉิน และต้อง ส่งเรื่องไปยังพนักงานอัยการภายใน 48 ชั่วโมง นับจาก ที่มีการจับกุมตัว เว้นแต่ความผิดที่กระทำนั้นมีโทษปรับ หรือมีบทลงโทษที่ต่ำกว่านั้น ตำรวจก็ต้องส่งตัวเด็ก ไปยังศาลเยาวชนโดยตรง และกรณีเห็นว่าไม่มีความ จำเป็นต้องควบคุมตัวให้ปล่อยตัวทันที

2.5 มาตรการทางเลือกอื่นแทนการดำเนินคดี อาญาสำหรับเด็กและเยาวชน พบว่า (1) สหรัฐอเมริกา ให้ใช้ 2 วิธีการ คือ วิธีการแก้ไขที่ตัดอวัยวะ และการแก้ไขที่ไม่ตัดอวัยวะ และการพิจารณาพิพากษา คดีศาลสามารถออกคำสั่งในลักษณะว่ากล่าวตักเตือน เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดแล้วปล่อยตัวไป หรือ สั่งปรับ หรือคุมประพฤติ หรือส่งตัวเด็กหรือเยาวชน

ให้ไปฝึกอบรม ซึ่งไม่มีกำหนดเวลา จนกว่าเด็กหรือ เยาวชนจะมีความประพฤติดีขึ้น (2) อังกฤษ ให้ศาล อาจใช้วิธีการสำหรับเด็ก คือ ว่ากล่าวตักเตือนแล้ว ปล่อยตัวไป หรือปล่อยตัวภายใต้เงื่อนไขคุมประพฤติ หรือบังคับให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองใช้ค่าปรับ แทน หรือจะให้เด็กหรือเยาวชนใช้ค่าปรับเอง หรือ จะให้ส่งตัวไปในโรงเรียนฝึกอบรม หรือสถานแรกรับ ไม่เกินหนึ่งเดือน หรืออาจถูกส่งไปสถานกักกันก็ได้ (3) นิวซีแลนด์ ให้ศาลปรึกษากับผู้ประสานงานยุติธรรม เยาวชน และสั่งให้มีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อ นำผลข้อตกลงและแผนฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่ได้จากการ ประชุมมาพิจารณาก่อนที่จะมีการพิพากษากำหนดโทษ หรือออกคำสั่งใด ๆ แก่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความ ผิด (4) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ให้พนักงานอัยการ มีอำนาจใช้ดุลพินิจไม่ลงโทษเด็กได้ โดยไม่จำเป็นต้องได้ รับความยินยอมจากผู้พิพากษา หากเป็นกรณีความ ผิดลักษณะเล็กน้อยและไม่ประโยชน์สาธารณะ และ หากได้มีการใช้หรือได้เริ่มมีมาตรการควบคุมแล้ว เช่น เด็กพยายามระงับข้อพิพาทด้วยตนเอง และระหว่าง การพิจารณาคดี ศาลอาจใช้ดุลพินิจดังกล่าวระงับการ พิจารณาคดีได้ (5) สาธารณรัฐฝรั่งเศส ให้พนักงาน อัยการกำหนดวิธีการและขั้นตอนการไกล่เกลี่ยโดยตรง หรือมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ ตำรวจ หรือผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยของสำนักงานอัยการ เป็นผู้ดำเนินการทางเลือกในคดีอาญาใช้มาตรการ ควบคุม ติดตามให้ผู้กระทำผิดดำเนินการตาม หน้าที่ตามกฎหมาย ส่งตัวผู้กระทำผิดเข้ารับการฝึก อบรมด้านสุขภาพ สังคม หรือวิชาชีพ และ (6) ญี่ปุ่น นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีประชุม กลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ในการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำผิดยอมรับผิดและแสดงความ เสียใจในสิ่งที่ตนเองกระทำและยินดีชดใช้ค่าเสียหาย ให้แก่ผู้เสียหาย

2.6 การติดตามภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม พบว่า สหรัฐอเมริกา อังกฤษ นิวซีแลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และ ญี่ปุ่น พบว่า ไม่ปรากฏหลักเกณฑ์การติดตามภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้มีการวางหลักในกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดแยกออกจากคดีผู้ใหญ่กระทำความผิดโดยมีวิธีการพิเศษสำหรับเด็กและเยาวชนกระทำความผิดแทนการลงโทษทางอาญา เนื่องจากมิได้ประสงค์ที่จะพิจารณาพิพากษาลงโทษเด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่มุ่งเน้นที่จะค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิด ค้ำครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนเพื่อแก้ไขปรับปรุงลักษณะนิสัยความประพฤติของเด็กและเยาวชนแต่ละคนแตกต่างกันออกไปตามสภาพปัญหา อย่างไรก็ตาม แม้ที่ผ่านมาจะมีความพยายามในการปรับปรุงกฎหมายฉบับนี้ แต่บทบัญญัติดังกล่าวที่กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการมาตรการกลไกการดำเนินการต่าง ๆ ก็ยังมีข้อบกพร่องและมีช่องว่างทางกฎหมาย (loophole) ซึ่งขัดต่อหลักการคุ้มครองเด็กและหลักความยุติธรรม ส่งผลให้เกิดปัญหากฎหมายในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้แก่ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 86 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดี ตามมาตรา 90 คำสั่งโดยกำหนดเงื่อนไข ตามมาตรา 132 และการติดตามภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องแก้ไขข้อบกพร่องและช่องว่างทางกฎหมายดังกล่าว เพื่อให้สอดคล้องกับ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน หลักการในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน ได้แก่ หลักการคุ้มครองเด็ก หลักการคุ้มครองผู้เสียหายและสังคม และหลักความยุติธรรม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่ให้ความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญรวมทั้งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนของต่างประเทศ ส่วนการตรวจสอบการจับกุม ตามมาตรา 73 กรณีที่ศาลเห็นว่าการตรวจสอบการจับขบด้วยกฎหมายแล้วผู้ต้องหาจึงไม่มีเหตุให้อุทธรณ์ และเมื่อศาลได้สวนแล้วเห็นว่าการจับไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้วพนักงานสอบสวนจึงไม่มีเหตุให้อุทธรณ์คำสั่งศาลได้ ที่พบว่ามีความเหมาะสมดีอยู่แล้ว ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

1. มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 86 ควรแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 86 วรรคหนึ่ง ในเรื่องอัตราโทษโดยขยายกรอบอัตราโทษจากเดิม “จำคุกไม่เกินห้าปี” เป็น “จำคุกไม่เกินสิบปี” เนื่องจากผลของการกระทำมีผลให้ต้องรับโทษหนักขึ้นจนเป็นเหตุให้ไม่สามารถเข้าสู่หลักเกณฑ์ตามมาตรการพิเศษได้ เช่น เจตนาทำร้ายร่างกายแต่ผลของการกระทำเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส ย่อมจะไม่เป็นธรรมแก่เด็กหรือเยาวชนที่มีเจตนาเพียงทำร้ายร่างกาย โดยเจตนาของเด็กอาจมีเจตนา แต่ไม่รู้ถึงผลของการกระทำ เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่มุ่งคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดโดยให้เข้าสู่กระบวนการใช้มาตรการพิเศษ ตามมาตรา 86 เพื่อเปี่ยงเด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมเต็มรูปแบบ

2. มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดี ตามมาตรา 90 ควรแก้ไขเพิ่มเติม

มาตรา 90 ในเรื่องก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน ในคดีที่ต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพ ศาลจะสืบพยานให้เสร็จก่อนหรือยังไม่สืบพยานประกอบก็ได้จากเดิมที่ “ผู้เสียหายยินยอม” เป็น “รับฟังความเห็นของผู้เสียหายประกอบการจัดทำแผน” เนื่องจากอาจจะมีการผิดนัดที่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ แต่ผู้เสียหายไม่ยินยอม ซึ่งอาจจะมีความเสียหายจากผู้เสียหายยังมีความโกรธแค้นผู้ต้องหา หรือบิดามารดาของผู้ต้องหากับผู้เสียหายเคยมีสาเหตุโกรธมาก่อน หรือผู้เสียหายกับผู้ต้องหาตกลงเรื่องค่าเสียหายกันไม่ได้ ผู้เสียหายไม่พอใจจำนวนเงินค่าเสียหาย หรือเหตุผลอื่นใดก็ตามที่ผู้เสียหายไม่ให้ความยินยอมในการจัดทำแผน

3. คำสั่งโดยกำหนดเงื่อนไข ตามมาตรา 132 ควรแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 132 วรรคหนึ่ง ในเรื่องกรณีถ้าคดีมีตัวผู้เสียหายศาลต้องสอบถามผู้เสียหาย ถ้าไม่ถามมาตรการพิเศษที่ชื้ออยู่ย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยเป็นการสอบถามเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจเท่านั้น ไม่ใช่ขอความยินยอมจากผู้เสียหาย โดยตัดข้อความ “เมื่อศาลสอบถามผู้เสียหายแล้ว” ออก

เนื่องจากการสอบถามผู้เสียหายเป็นไปเพียงเพื่อรับทราบความประสงค์ตามหลักการฟังข้อเท็จจริงจากทุกฝ่ายเท่านั้น หากต้องให้ผู้เสียหายยินยอมเสมอไปย่อมเป็นข้อต่อรองของผู้เสียหายที่ไม่ยินยอมให้ใช้มาตรการดังกล่าวเพื่อผลประโยชน์ในการเรียกค่าเสียหายในส่วนแพ่งอันจะทำให้เด็กหรือเยาวชนเสียโอกาสในการได้รับประโยชน์จากมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีดังกล่าว

4. การติดตามภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม ควรมีมาตรการติดตามผลโดยศาลผู้ออกคำสั่งอย่างชัดเจนและมีอำนาจบังคับหรือกลับคำสั่งเดิมและกำหนดให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ซึ่งต้องบูรณาการร่วมกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมคุมประพฤติ ผู้นำชุมชน บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชน โดยมีระยะเวลาติดตามผล 2 ปี เนื่องจากหากกำหนดระยะเวลาเวลานานเกินไปจะเป็นการละเมิดสิทธิในการใช้ชีวิตโดยอิสระอย่างเต็มที่ของเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ การติดตามภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม เพื่อป้องกันความเสี่ยงสำหรับการกระทำความผิดซ้ำได้

References

- Artivetch, U. (2015). *Criminal procedure law handbook, volume 2: Rights of victims in criminal cases*. (3rd ed.). V. J. Printing. [In Thai]
- Department of Juvenile Observation and Protection. (2022). *Case statistics report for the year 2022*. Author. [In Thai]
- Kanchanawong, S., & Khompayak, J. (2002). *Research report on stress, health and illness: Concepts and studies in Thailand*. Mahidol University, Faculty of Social Sciences and Humanities, Department of Social Sciences. [In Thai]
- Nanakorn, K. (2012). *Criminal procedure law* (8th ed.). Winyuchon. [In Thai]

อารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาไทย*

พัต ลวางกูร¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบริบท ที่มา และปัจจัยแวดล้อมของอารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาไทย และ (2) ศึกษาอารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ อาศัยการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงอารมณ์ เน้นศึกษาเอกสารปฐมภูมิ หรือตัวบท ได้แก่ รายงานการประชุมร่วมกันของรัฐสภา (สมัยวิสามัญ) วันที่ 26 และ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ผลการวิจัย พบว่า อารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาเกิดขึ้นภายใต้บริบทสถานการณ์การระบาดโควิด-19 การชุมนุมทางการเมืองของเยาวชน ตลอดจนปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองทั้งในและนอกรัฐสภา ระหว่างการประชุม พบว่า สมาชิกรัฐสภา ประกอบด้วย คณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านใช้อารมณ์ทางการเมืองทั้งเชิงบวกและเชิงลบที่หลากหลาย แต่ละฝ่ายมีการสื่อสารและเล่าเรื่องที่แตกต่างกัน มีการใช้ข้อความเชิงสนับสนุนสำหรับฝ่ายของตนเอง และใช้ข้อความเชิงขัดแย้งต่อฝ่ายตรงข้าม ทั้งนี้ อารมณ์ที่สมาชิกรัฐสภาใช้มีลักษณะเป็นเครื่องมือเชิงโวหารเพื่อบรรลุเป้าหมายของแต่ละฝ่ายที่ไม่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาร่วมกัน แต่กลับนำมาซึ่งปัญหาการแบ่งแยกระหว่าง “เรา” และ “เขา” ที่มากขึ้น

คำสำคัญ: อารมณ์ทางการเมือง; วาทกรรมรัฐสภา; การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงอารมณ์; รัฐสภาไทย; การเมืองไทย

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

พัต ลวางกูร. (2567). อารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาไทย. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(3), 644-657.

¹ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: pad.l@ru.ac.th

*ทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ประจำปีงบประมาณ 2565

Political Emotions of Members of the Parliament in the Thai Parliamentary Meeting*

Pad Lavankura¹

Abstract

This research article aims (1) to study the context, rationale, and factors influencing the political emotions of members of the parliament in the Thai parliamentary meetings, and (2) to examine these political emotions in detail. This qualitative research employs Emotional Discourse Analysis (EDA) to analyze the verbatim report of the Thai parliamentary meeting (extraordinary session) held on October 26th and 27th, 2020.

Findings are as follows: the political emotions of the parliamentarians occurred within the context of the COVID-19 pandemic, the youth movement, and political conflicts inside and outside the parliament. During the meetings, parliamentarians—including the cabinet, senators, and members of parliament from both the government coalition and opposition parties - expressed a range of positive and negative emotions. Each side communicated different perspectives, using advocative messages to support their own group and conflictive messages against the other group. These emotions and narratives serve as rhetorical tools to advance their own interests. Rather than leading to collective solutions, they exacerbate the division between “us” and “them.”

Keywords: Political Emotions; Parliamentary Discourse; Emotional Discourse Analysis;

Thai parliament; Thai Politics

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Lavankura, P. (2024). Political emotions of members of the parliament in the Thai parliamentary meeting. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 644-657.

¹ Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: pad.l@ru.ac.th

* Research Funding from Ramkhamhaeng University, Fiscal Year 2022

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในทางรัฐศาสตร์ การศึกษาเรื่องอารมณ์เริ่มได้รับความสนใจและนำมาศึกษาอย่างเจาะลึกในช่วงประมาณปี ค.ศ. 2000 เพราะแท้จริงแล้วนักวิชาการทางรัฐศาสตร์จำนวนมากต่างเห็นพ้องต้องกันว่าอารมณ์มีความสำคัญ เป็นเรื่องปกติในชีวิตทางการเมือง และเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ความเป็นไปของสังคม ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ครั้งสำคัญ อย่างเช่น การเข้าร่วมสงคราม การเคลื่อนไหวทางสังคม หรือ เหตุการณ์ประจำวันของรัฐบาล ตลอดจนการหาเสียงเลือกตั้งของนักการเมือง การอภิปราย และตัวบทต่าง ๆ ที่เขียนขึ้น การอาศัยแนวคิดเรื่องอารมณ์ทำให้ปรากฏการณ์ทางการเมืองเกิดคำอธิบายใหม่ที่น่าสนใจมากขึ้น (Elster, 1999; Marcus, Neuman, & MacKuen, 2000; Flam & King, 2005; Goodwin & Jasper, 2006; Freedman, 2013; González, 2017, p. 30; Werlen, Imhof, & Bergamin, 2021)

งานวิจัยนี้เลือกการประชุมรัฐสภาไทยเป็นประเด็นและพื้นที่ในการศึกษา สืบเนื่องจากข้อสงสัยเบื้องต้นที่ว่า การอภิปรายของสมาชิกรัฐสภาไทยมีการใช้อารมณ์หรือไม่ อย่างไร ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องอารมณ์และวาทกรรมทางการเมืองในรัฐสภา ทำให้เข้าใจธรรมชาติของรัฐสภาว่าเป็นพื้นที่แห่งการถกเถียง สนทนาโต้ตอบระหว่างสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นผู้แทนของประชาชน ซึ่งสมาชิกรัฐสภามักจะใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (logos) ควบคู่กับการใช้พลังแห่งอารมณ์ (pathos) ดังจะเห็นว่าการพูดมีการผสมผสานทั้งเหตุผลและโวหาร ตลอดจนการถกเถียงทั้งแบบมีเหตุผลและไม่มีเหตุผล (Jakaza, 2019, pp. 25, 268) ถึงแม้ลักษณะของวาทกรรมรัฐสภาจะมีความเป็นทางการ แต่สมาชิกรัฐสภามักมีการใช้อารมณ์เพื่อจูงใจผู้ชมทั้งภายในและภายนอกรัฐสภา กล่าวได้ว่า อารมณ์

แฝงฝังอยู่ในการใช้โวหารเชิงกลยุทธ์ของสมาชิกรัฐสภา (strategic rhetoric use) (Lara, Márquez, & Fuentes-Rodríguez, 2016, p. 134)

งานวิจัยนี้เลือกศึกษาอารมณ์ของสมาชิกรัฐสภาในการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ 1 (สมัยวิสามัญ) เมื่อวันที่ 26-27 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ภายใต้สถานการณ์การระบาดโควิด 2019 และการชุมนุมประท้วงทางการเมืองของกลุ่มเยาวชน การประชุมนี้ถูกเลือกเป็นกรณีศึกษาเพราะมีความน่าสนใจทั้งในเชิงเนื้อหาสาระ (content) และบริบท ที่มา และปัจจัยแวดล้อม (context) โดยวางอยู่บนข้อสันนิษฐานที่ว่า การประชุมนี้จะเป็นหนึ่งในการประชุมที่มีการแสดงออกซึ่งอารมณ์ทางการเมืองอย่างเด่นชัดที่สุด (most acutely visible) สะท้อนเหตุการณ์ที่เป็นช่วงเวลาแห่งรากฐาน (foundational moments) การเปลี่ยนผ่าน (transformative moments) และวิกฤติ (crises) ที่จะแสดงซึ่ง ‘จุดสังเกต’ ทางอารมณ์ (emotional ‘landmarks’) ได้เป็นอย่างดี (Koschut, 2018, p. 282)

ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 บริบททางการเมืองไทยอยู่ภายใต้การปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ซึ่งตลอดระยะเวลาของการทำงานของสมาชิกรัฐสภาตั้งแต่การเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรกเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 จนถึงการประชุมร่วมกันเมื่อวันที่ 26-27 ตุลาคม พ.ศ. 2563 การเมืองทั้งภายในและภายนอกรัฐสภาเต็มไปด้วยการเคลื่อนไหวที่ไม่หยุดนิ่ง ในส่วนของการเมืองภายใน พบความเปลี่ยนแปลงของจำนวนพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และในส่วนของการเมืองภายนอก ปรากฏเหตุการณ์สำคัญทางการเมือง โดยเฉพาะภายหลังจากที่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ยุบพรรคอนาคตใหม่เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ที่ก่อให้เกิดการประท้วงของเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และต่อจากนั้น

ก็มีการชุมนุมยื่นข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลให้มี (1) การยุบสภาผู้แทนราษฎร (2) หยุดคุกคามประชาชน และ (3) ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งการชุมนุมประท้วงและจัดปราศรัยได้ขยายไปในต่างจังหวัดและพื้นที่ออนไลน์ด้วย และเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2563 แนวร่วมกลุ่มนักศึกษาและประชาชนกว่า 30 องค์กรที่รวมตัวโดยใช้ชื่อว่า “คณะราษฎร” มีการเสนอข้อเรียกร้องอีกครั้ง ได้แก่ (1) พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และองคาพยพลาออก (2) รัฐสภาต้องเปิดประชุมวิสามัญทันทีเพื่อรับร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน และ (3) ปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ให้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ตามระบอบประชาธิปไตย (BBC Thai, 2020a) ต่อเหตุการณ์ข้างต้น รัฐบาลได้บังคับใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในกรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ 15-22 ตุลาคม พ.ศ. 2563 และมีการปราบปราม กักขัง จับกุมและตั้งข้อหาต่อผู้ชุมนุมจำนวนมาก (Bangkok Post, 2021) ในรูปแบบทางการผ่านรัฐสภา รัฐบาลได้เปิดสมัยประชุมวิสามัญ ซึ่งเป็นการประชุมที่งานวิจัยนี้เลือกศึกษาสำหรับการประชุมดังกล่าวในแง่หนึ่ง ถูกมองว่าเป็นการ “ลดอุณหภูมิทางการเมือง” และ “ดึงพินออกจากกองไฟ” (BBC Thai, 2020b) แต่ในอีกแง่หนึ่ง ถูกมองว่าเป็นการทำให้เพื่อปกป้องรัฐบาลเอง (Prachachat Business, 2020) นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2563 เกิดเหตุการณ์ที่เต็มไปด้วยอารมณ์และความรู้สึกระหว่างการประชุม ดังที่มีการบันทึกว่า ในระหว่างการอภิปรายของนายวิสาร เตชะธีราวัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย ในประเด็นเรื่องขอให้นายกรัฐมนตรีลาออก ก่อนจบการอภิปรายนายวิสารได้นำมีดมากรีดแขนตนเอง (Secretariat of the House of Representatives, 2020c) ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวได้ถูกนำเสนอผ่านหน้าหนังสือพิมพ์ ภายใต้พาดหัวข่าวที่ว่า “ได้เลือด! ส.ส.วิสารเดือด กรีดแขนประท้วง

‘บึกตู’ กลางสภา” (Dailynews, 2020)

จากเหตุผลทั้งทางวิชาการและปรากฏการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยที่กล่าวไปข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาอารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาไทย โดยตั้งคำถามการวิจัยว่า “สมาชิกรัฐสภาใช้อารมณ์ลักษณะใดบ้าง เป็นไปในเชิงบวกหรือเชิงลบ” และ “อารมณ์ดังกล่าวมีสาเหตุมาจากอะไร” ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้ต่อประเด็นเรื่องอารมณ์ทางการเมืองตลอดจนบริบท ที่มา และปัจจัยแวดล้อมของอารมณ์ทางการเมืองมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท ที่มา และปัจจัยแวดล้อมของอารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาไทย
2. เพื่อศึกษาอารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาไทย

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีขอบเขตด้านเนื้อหา คือ อารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาไทย แบ่งเป็นประเด็นย่อย คือ อารมณ์เชิงบวกและลบของสมาชิกรัฐสภา และบริบท ที่มา และปัจจัยแวดล้อมของอารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาโดยหน่วยวิเคราะห์ของการวิจัย คือ สมาชิกรัฐสภาไทย ประกอบด้วย คณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายค้าน ที่มีส่วนในการอภิปรายในการประชุมวิสามัญของรัฐสภาไทย เมื่อวันที่ 26-27 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 51 คน (Secretariat of the House of Representatives, 2020a)

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

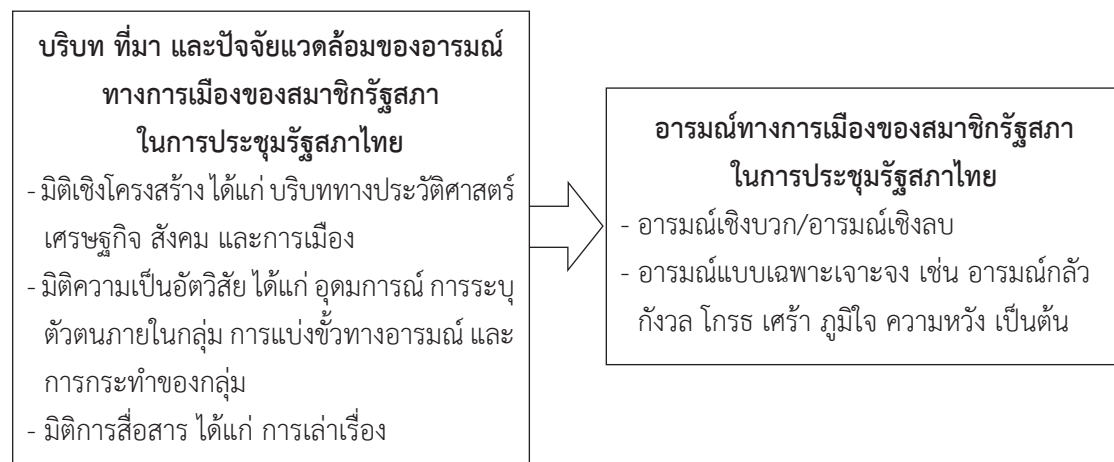
งานวิจัยนี้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) แนวคิดเรื่องอารมณ์ (2) แนวคิดเรื่องอารมณ์ทางการเมือง (3) บริบท ที่มา และปัจจัยแวดล้อมของอารมณ์ทางการเมือง (4) อารมณ์ในวาทกรรมรัฐสภา และ (5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยพบว่าอารมณ์มีความซับซ้อนเป็นพลวัต สามารถศึกษาได้จากหลากหลายมุมมอง ไม่ว่าจะเป็นในเชิงจิตวิทยา สรีรวิทยา วิทยาศาสตร์สมอง และปรัชญา (Ringmar, 2018, p. 33) สำหรับอารมณ์ทางการเมือง หมายถึง อารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับตัวแสดงและสถาบันทางการเมือง (Demertzis, 2014, p. 227) สำหรับประเภทของอารมณ์ทางการเมือง สามารถแบ่งออกเป็นแบบกว้าง ๆ คือ อารมณ์เชิงบวกและอารมณ์เชิงลบ หรือแบ่งเป็นแบบเฉพาะเจาะจง เช่น อารมณ์กลัว กังวล ความหวัง และความภูมิใจ (Capelos, 2011, p. 499; Verbalyte, Bonansinga, & Exadaktylos, 2022, p. 2) ซึ่งการจะทำความเข้าใจอารมณ์ในลักษณะต่าง ๆ จำเป็นต้องเข้าใจบริบท ที่มา และปัจจัยแวดล้อมของอารมณ์ทางการเมืองด้วย (Bericat, 2016, p. 505)

งานวิจัยนี้อาศัยกรอบการวิเคราะห์แบบหลายระดับ (multilevel analysis) ของ Bonansinga (2020, p. 91) ที่ผสมผสานมุมมองจากหลากหลายสาขาวิชา คือ สังคมวิทยา จิตวิทยาการเมือง และสื่อสารทางการเมือง เพื่อทำความเข้าใจว่าอารมณ์เป็นผลสืบเนื่องถูกผลิตในระดับมหภาค (macro-level) ได้รับการรับรู้ในระดับปัจเจก (perceived at the individual level) อีกทั้งยังถูกนำทาง (guided) ก่อรูป (shaped) และผลิตซ้ำ (reproduced) ผ่านการเล่าเรื่องทางการเมือง (political narratives) กระบวนการแห่งอารมณ์วางอยู่บน 3 มิติสำคัญ ได้แก่ (1) โครงสร้าง เน้นศึกษากระบวนการแบบมหภาคและแนวโน้มระยะยาวที่เชื่อมโยงกับบทบาทของอารมณ์

(2) อัตวิสัย เน้นทำความเข้าใจการตีความของปัจเจกที่ผันแปรตามอุดมการณ์ (ideologies) การระบุตัวตนภายในกลุ่ม (in-group identification) การแบ่งขั้วทางอารมณ์ (affective polarization) และบทบาทของอารมณ์ที่ก่อให้เกิด जुใจ และอารมณ์ทางการเมืองของกลุ่ม และ (3) การสื่อสาร เน้นการประกอบสร้างตีความ และผลิตซ้ำอารมณ์ทางการเมืองผ่านการเล่าเรื่อง โดยอาจมีการใช้ข้อความเชิงสนับสนุน (advocative messages) หรือข้อความเชิงขัดแย้ง (conflictive messages) ต่อฝ่ายของตนเองและฝ่ายตรงข้าม

สำหรับงานวิจัยที่เคยศึกษาเรื่องอารมณ์ทางการเมืองในการประชุมรัฐสภา ส่วนใหญ่ศึกษาในประเทศที่พัฒนาแล้วในภาพรวมของงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ระดับของการใช้ภาษาเชิงอารมณ์ในรัฐสภาเพิ่มขึ้นเมื่อประเทศเผชิญวิกฤติ เช่น สงคราม วิกฤติเศรษฐกิจ หรือ การแบ่งขั้วอุดมการณ์ นอกจากนี้ อารมณ์ในรัฐสภา ประกอบด้วย อารมณ์เชิงบวกและเชิงลบ ผันแปรตามปัจจัยเชิงสถาบันและคุณลักษณะส่วนบุคคลของนักการเมือง โดยส่วนใหญ่พบว่าพรรครัฐบาลเน้นใช้ภาษาและอารมณ์เชิงบวก และพรรคฝ่ายค้านเน้นใช้ภาษาและอารมณ์เชิงลบ เพราะภาษาเชิงลบเป็น “ภาษาแห่งการต่อสู้และป้องกัน” งานวิจัยที่ผ่านมาเห็นพ้องต้องกันว่า การใช้ภาษาเชิงอารมณ์เป็นกลยุทธ์ทางการเมืองที่สมาชิกรัฐสภาใช้เพื่อ जुใจให้ผู้ชมคล้อยตาม ในภาพรวม ถึงแม้การศึกษาเรื่องอารมณ์ทางการเมืองในการประชุมรัฐสภาจะเป็นการศึกษาในระดับจุลภาค แต่ก็เชื่อมโยงกับความเป็นมหภาค ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจถึงแบบแผนและกระบวนการปรึกษาหารือและความเป็นประชาธิปไตยของแต่ละประเทศ (Lara et al., 2016; Abercrombie & Batista-Navarro, 2020; Gennaro & Ash, 2021; Werlen et al., 2021; Widmann, 2021)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย



ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เน้นศึกษาตัวบท (text) ได้แก่ รายงานการประชุมร่วมกันของรัฐสภา (สมัยวิสามัญ) วันที่ 26 และ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2563 (Secretariat of the House of Representatives, 2020a, 2020b) อาศัยการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงอารมณ์ (Emotion Discourse Analysis--EDA) ซึ่งหมายถึง การวิเคราะห์วิธีการที่ตัวแสดง “พูด” เกี่ยวกับอารมณ์ หรือ “ใช้” อารมณ์เมื่อพูดเกี่ยวกับวัตถุ เหตุการณ์ หรือความสัมพันธ์ทางสังคม ผ่านคำ ประโยค การเล่าเรื่อง การแสดงออก และการนำเสนอ จากมุมมองนี้ วาทกรรมเชิงอารมณ์สามารถใช้ในเชิงกลยุทธ์เพื่อประกอบสร้างลำดับชั้นทางสังคม และเชื่อมโยงอยู่กับแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์และอำนาจ (Koschut, 2018, pp. 277-278) สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากเน้นศึกษาเอกสารปฐมภูมิ หรือตัวบท ได้มีการเก็บข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิและเอกสารตติยภูมির่วมด้วย สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยอาศัยการวิเคราะห์ด้วยการตีความสร้างข้อสรุป ดำเนินการกำหนดรหัส

เชิงวิวัฒนาการ (evolutionary coding) ในตัวบทมุ่งตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยวิเคราะห์ข้อมูลผ่านมิติเชิงโครงสร้าง อัตวิสัย และการสื่อสาร สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตองค์ประกอบทางภาษาศาสตร์ที่ใช้แสดงอารมณ์ในเชิงวาทกรรมใน 4 ประเด็นสำคัญ คือ (1) คำศัพท์เชิงอารมณ์ (emotional terms) (2) ความหมายแฝง (connotations) (3) การอุปมาอุปมัย (metaphors) และ (4) การเปรียบเทียบ (comparisons and analogies) (Koschut, 2018, p. 284) งานวิจัยนี้ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องโดยวางอยู่บนหลักการความแท้จริง ความน่าเชื่อถือ ความหมาย และความเป็นตัวแทน (Burnham, Lutz, Grant, & Layton-Henry, 2008, p. 208)

ผลการวิจัย

1. บริบท ที่มา และปัจจัยแวดล้อมของอารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาไทย
- อารมณ์ทางการเมืองที่สมาชิกรัฐสภาทั้งฝ่าย

รัฐบาลและฝ่ายค้านได้แสดงออกในการประชุมรัฐสภาไทย สามารถทำความเข้าใจได้จากบริบท ที่มา และปัจจัยแวดล้อมของอารมณ์ ซึ่งประกอบด้วย มิติเชิงโครงสร้างและมิติเชิงอัตวิสัย กล่าวคือ ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในระดับมหภาคและการให้ความหมายเชิงอัตวิสัยในระดับปัจเจกเป็นสาเหตุและที่มาของอารมณ์

สำหรับ มิติเชิงโครงสร้าง คือ ประเทศไทยเผชิญวิกฤติทั้งสถานการณ์การระบาดโควิด-19 และการชุมนุมทางการเมือง ตั้งแต่ช่วงต้นปี พ.ศ. 2563 และยาวนานต่อเนื่องมาจนถึงการประชุมวิสามัญของรัฐสภาในเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2563 รัฐบาลตัดสินใจรับมือกับปัญหาด้วยการบริหารแบบรวมศูนย์ เป็นลำดับขั้น มีลักษณะการแก้ปัญหาแบบเดียวที่ครอบคลุมไม่ทั่วถึง (Boossabong and Chamchong, 2020, p. 358) อีกทั้งอาศัยกลไกแบบราชการมากกว่ากลไกแบบรัฐสภา นายกรัฐมนตรีมีอำนาจในการสั่งการ โดยให้เหตุผลว่าเพื่อให้การสั่งการมีเอกภาพ รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (iLaw, 2021) ด้วยแนวทางข้างต้นทำให้ประชาชนขาดพื้นที่ในการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองที่เป็นทางการ จึงออกมาเคลื่อนไหวประท้วง ซึ่งรัฐบาลก็ตัดสินใจที่จะปราบปรามและควบคุมกลุ่มชุมนุมที่เห็นต่าง (Lertchoosakul, 2022, pp. 9-10)

นอกเหนือจากปรากฏการณ์ระดับมหภาคที่ส่งผลต่อการเพิ่มระดับความเข้มข้นของอารมณ์ ความเข้าใจต่อมิติเชิงอัตวิสัยของสมาชิกรัฐสภาก็มีความสำคัญในบริบทของรัฐสภาไทย ณ ขณะนั้น มีการแบ่งขั้วทางการเมืองอย่างชัดเจน ระหว่างฝ่ายแรก คือ คณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายที่สอง คือ ฝ่ายค้าน ซึ่งที่มาของสมาชิกรัฐสภาถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยสมาชิกวุฒิสภามีจำนวน 250 คนมาจากการคัดสรรและแต่งตั้ง

โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในที่นี้สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกวุฒิสภาและพรรคพลังประชารัฐแกนนำรัฐบาลซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่ คสช. มีส่วนในการจัดตั้งขึ้นก่อนการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อปีพ.ศ. 2562 (iLaw, 2022) และสำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 500 คน แบ่งเป็น 350 คนมาจากการเลือกตั้งและ 150 คนมาจากบัญชีรายชื่อโดยวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญและระบบการเลือกตั้งแบบผสมผสานต้องการให้พรรคการเมืองขนาดเล็กและขนาดกลางเข้ามามีบทบาทในการจัดตั้งรัฐบาลรอบผสม ในกรณีของการเลือกตั้ง เมื่อปี พ.ศ. 2562 มีพรรคการเมืองเข้าสู่รัฐสภาจำนวนทั้งหมด 26 พรรค โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองขนาดเล็กมีโอกาสเข้ามาในสภาผู้แทนราษฎรเป็นจำนวนมากกว่า 12 ที่นั่งผ่านระบบบัญชีรายชื่อ และพรรคพลังประชารัฐได้จับมือร่วมกับพรรคขนาดเล็กข้างต้นและพรรคขนาดกลางอีกจำนวนหนึ่งเพื่อจัดตั้งรัฐบาลผสมรวมทั้งหมด 19 พรรค โดยมีที่นั่งรวมทั้งหมด 255 ที่นั่ง ซึ่งเป็นเสียงที่เกินครึ่งมาไม่มาก เหล่านี้นำมาซึ่งความท้าทายต่อรัฐบาลที่จำเป็นต้องรักษาเอกภาพและเสถียรภาพของรัฐบาลไว้ให้ได้ (Sawasdee, 2019, pp. 6-7) อีกทั้งยังเป็นสาเหตุและที่มาของวาทกรรมเชิงอารมณ์ของคณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลที่ย่อมสะท้อนอุดมการณ์ การระบุตัวตนภายในกลุ่ม การแบ่งขั้วทางอารมณ์ และการกระทำของกลุ่มไปในทิศทางเดียวกัน

ในส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านประกอบด้วย 7 พรรค ได้แก่ พรรคเพื่อไทย พรรคอนาคตใหม่ พรรคเสรีรวมไทย พรรคประชาชาติ พรรคเศรษฐกิจใหม่ พรรคเพื่อชาติ และพรรคพลังปวงชนไทย ซึ่งมีคะแนนเสียงรวมกันใกล้เคียงกับพรรครัฐบาลและด้วยความที่พรรคฝ่ายค้านประกอบไปด้วยพรรคเพื่อไทยและพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตสูงสุดเป็นลำดับที่ 1

และลำดับที่ 3 ตามลำดับทำให้ทั้งสองพรรคเป็นความท้าทายของรัฐบาล โดยฐานเสียงของพรรคเพื่อไทยคือ ชนชั้นล่าง ได้แก่ ชนชั้นแรงงานในเมืองและคนจนในชนบท ซึ่งมีความขัดแย้งดั้งเดิมกับฝ่ายรัฐบาลและทหารอยู่แล้วในยุคเสื้อเหลืองและเสื้อแดง และฐานเสียงของพรรคอนาคตใหม่ คือ เยาวชนคนรุ่นใหม่ ที่เข้ามาเล่าเรื่องใหม่ผ่านกลยุทธ์วิธีแบบใหม่ โดยยึดถืออุดมการณ์ความเป็นประชาธิปไตย ต่อต้านการรัฐประหารและกลุ่มอำนาจดั้งเดิม (McCargo, 2021, p. 175) ทั้งนี้ เมื่อพรรคอนาคตใหม่ถูกยุบ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนที่ไม่ถูกตัดสิทธิของพรรคอนาคตใหม่ได้รวมตัวกันไปตั้งพรรคใหม่ คือ พรรคก้าวไกล เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2563 โดยพรรคก้าวไกลก็ยังคงประกาศสานต่ออุดมการณ์และหลักการของพรรคอนาคตใหม่ เช่นเดิม ในที่นี้ การแบ่งแยกระหว่างสมาชิกฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน และการรวมกลุ่มภายในของแต่ละฝ่ายย่อมส่งผลต่อทิศทางการแสดงอารมณ์และการสื่อสารภายในการประชุมรัฐสภา

2. อารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาไทย

ผลการวิจัย พบว่า ฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านมีการใช้อารมณ์ทั้งเชิงบวกและลบในการประชุม โดยแต่ละฝ่ายมีกลยุทธ์การจูงใจผู้ฟังโดยใช้อารมณ์ผนวกกับการเล่าเรื่องที่แตกต่างกันผันแปรตามมิติเชิงโครงสร้างและอัตวิสัย

ประเด็นแรก คือ การใช้อารมณ์เชิงบวกของฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน พบอารมณ์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อารมณ์ชื่นชม ภาคภูมิใจ จงรักภักดี รัก และความหวัง ทั้งนี้ ฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านมีการเล่าเรื่องที่แตกต่างกัน

สำหรับการเล่าเรื่องของฝ่ายรัฐบาลมีการใช้อารมณ์เชิงบวกผนวกกับข้อความเชิงสนับสนุน (advocative messages) ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ วัฒนธรรม รากเหง้า คุณค่าความเป็นไทย ประวัติศาสตร์

ชาติไทย ภาพลักษณ์ที่ดีของไทยในเวทีโลก และต่อการบริหารงานของรัฐบาล นอกจากนี้ มีการใช้อารมณ์เชิงบวกผนวกกับข้อความเชิงสนับสนุนแบบมีเงื่อนไขต่อกลุ่มผู้ชุมนุม เช่น ชื่นชมความสามารถของเยาวชนในเรื่องการใช้เทคโนโลยีภายใต้เงื่อนไขที่ว่าควรให้เยาวชนนำความสามารถมาช่วยหน่วยงานราชการ และสร้างประโยชน์ให้กับประเทศชาติ ในขณะที่มีการใช้ข้อความเชิงขัดแย้ง (conflictive messages) ต่อผู้ที่ “คิด” และ “รู้สึก” ต่าง เช่น ผู้ที่ “ไม่จงรักภักดีต่อสถาบัน” และผู้ที่ “ทำลายอดีตที่มีคุณค่า” ในภาพรวม สมาชิกรัฐสภาฝ่ายรัฐบาลจะกล่าวถึงอารมณ์และเล่าเรื่องไปในทิศทางเดียวกัน

ในส่วนนี้ ขอยกตัวอย่างข้อความของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคพลังประชารัฐ ที่กล่าวถึงอารมณ์จงรักภักดีและความรักต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

“ท่านประธานครับ ผมขอใช้พื้นที่สภาอันทรงเกียรติแห่งนี้แสดงจุดยืนและสะท้อนความรู้สึกของพี่น้องประชาชนที่ร่วมแสดงพลังของประชาชนที่จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ พร้อมจะปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ในหลายจังหวัด ทุกภาคของประเทศ... ท่านประธานครับ การรวมพลังของทุกเหล่านี้นั้นยืนยันเป็นอย่างดีว่าประชาชนคนใดของเรา รักในหลวงของเขา ไม่แพ้ประชาชนภาคอื่น ๆ ของประเทศ...ท่านประธานครับ การชุมนุมกล่าวอาฆาตมาดร้าย จาบจ้วงสถาบันพระมหากษัตริย์ พระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินีของเราเสมือนเป็นแผลลึกที่เจ็บปวดในใจของชาวไทยที่รักและจงรักภักดีนะครับ” (Secretariat of the House of Representatives, 2020a, p. 198)

จากข้อความข้างต้น ผู้พูดสะท้อนอารมณ์เชิงบวกว่าด้วยเรื่อง ความจงรักภักดีและความรัก ที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ อย่างไรก็ตาม พบการแสดงออกซึ่งอารมณ์เชิงลบมุ่งตำหนิฝ่ายตรงข้ามผ่านประโยคที่สะท้อนความหมายแฝง (connotations) เช่น “พร้อมจะปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ในหลาย

จังหวัด ทุกภาคของประเทศ” สำหรับประโยคนี้นี้ ผู้พูดประกอบสร้างความหมายว่าด้วยเรื่องกลุ่มตรงข้ามที่เป็นศัตรูต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนั้นกลุ่มของตนจึงต้อง “ปกป้อง” หรือ คำกล่าวที่ว่า “ประชาชนคนใดของเรารักในหลวงของเขาไม่แพ้ประชาชนภาคอื่น ๆ ของประเทศ” สำหรับประโยคนี้นี้ ผู้พูดประกอบสร้างความหมายว่าด้วยเรื่องการแข่งขันระหว่างภาคในประเด็นเรื่อง “รักในหลวง” ตลอดจนการอุปมาอุปไมย (metaphors) การกระทำของอีกฝ่าย “เสมือนเป็นแผลลึกที่เจ็บปวดในใจของชาวไทยที่รักและจงรักภักดีนะครับ” ข้อความข้างต้นสะท้อนการแบ่งแยกคนในสังคมออกเป็นสองกลุ่มระหว่างกลุ่ม “คนไม่ดี” ที่ “กล่าวอาฆาตมาดร้าย จาบจ้วงสถาบันพระมหากษัตริย์” และกลุ่ม “คนดี” คือ “ชาวไทยที่รักและจงรักภักดี” เหล่านี้สะท้อนการที่ฝ่ายรัฐบาลใช้วาทกรรมเชิงอารมณ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับกลุ่มของตนเอง และกีดกันคนที่ “คิด” และ “รู้สึก” ต่างออกไป สอดคล้องกับที่ Demertzis (2014, p. 227) ระบุว่า อารมณ์ทางการเมือง ไม่จำเป็นจะต้องรับรู้อยู่ในระดับจิตสำนึกเสมอไป เพราะเราอาจจะรู้สึกภูมิใจในชาติของเรา ในขณะที่ไม่รู้ตัวว่าเรากำลังเกลียดอีกชาติหนึ่งหรือไม่รู้ตัวว่าเรากำลังปฏิเสธและประเมิน “ผู้อื่น” ในเชิงลบ ซึ่งในกรณีข้อความข้างต้นผู้พูดแสดงอารมณ์เชิงบวก หากทว่ามีอารมณ์เชิงลบแทรกอยู่สะท้อนการแบ่งขั้วทางความรู้สึก (affective polarization) อันจะนำมาซึ่งความขัดแย้งที่รุนแรงได้ (Lara et al., 2016, p. 134; Widmann, 2021, p. 176)

สำหรับการเล่าเรื่องของฝ่ายค้าน มีการใช้ข้อความแบบสนับสนุนกับประชาชนและกลุ่มผู้ชุมนุม ยกตัวอย่างเช่น ฝ่ายค้านแสดงออกถึงความเข้าใจต่อประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มผู้ชุมนุม หรือ การชื่นชมกลุ่มผู้ชุมนุมว่ามีความรู้ มีข้อมูล มีการตกผลึกทางความคิด และไม่ได้ถูกหลอกมาอย่างเช่นที่รัฐบาลคิดในทางตรงข้าม ฝ่ายค้านใช้ข้อความเชิงขัดแย้งเพื่อ

ตำหนิรัฐบาล ยกตัวอย่างเช่น การที่ฝ่ายค้านไม่เห็นด้วยกับนิยามของความจงรักภักดีที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อแบ่งแยกคนที่เห็นต่าง อีกทั้งความหวังของฝ่ายค้านแตกต่างจากรัฐบาล ในขณะที่รัฐบาลผูกความหวังไว้กับการธำรงรักษาสถาบัน และการสร้างชาติไทยให้เป็นหนึ่ง ฝ่ายค้านเล่าเรื่องที่ว่าการเปลี่ยนแปลงสู่อนาคต แสวงหาฉันทมติใหม่ และหยุดการผลิตซ้ำสิ่งที่สืบเนื่องจากอดีต เป็นต้น

ในส่วนนี้ ขอยกตัวอย่างข้อความของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์ ที่พยายามอภิปรายว่าสิ่งที่รัฐบาลทำก่อให้เกิดการแบ่งขั้วทางอารมณ์

“ที่ผมค่อนข้างเป็นห่วงมาก ผมเชื่อว่าทุกคนมีความจงรักภักดีต่อสถาบัน วันนี้ท่านยังมีคนกลุ่มหนึ่งห่วงหาว่าถ้าไม่คิดแบบตน หรือไม่ทำแบบที่ตนี้อาจจะเป็นกลุ่มที่ไม่จงรักต่อสถาบัน อันนี้เป็นเรื่องอันตรายมากครับ แต่ความจงรักบางครั้งเขาไม่ได้ต้องแสดงออก...ดังนั้น การที่ไปประกาศว่าคนไม่ทำเหมือนตนแล้วไม่จงรักนี้เป็นเรื่องอันตราย” (Secretariat of the House of Representatives, 2020a, p. 191)

จากข้อความข้างต้นสะท้อนการโต้ตอบของพรรคฝ่ายค้านถึงเรื่องนิยามและการเล่าเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์จงรักภักดี ซึ่งเป็นการสะท้อนความพยายามของฝ่ายค้านที่มุ่งประกอบสร้างความหมายใหม่ที่แตกต่างจากความหมายเดิมที่รัฐบาล “พูด” และ “ใช้” มาอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นที่สอง คือ การใช้อารมณ์ทางการเมืองเชิงลบของฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน พบอารมณ์เชิงลบของฝ่ายรัฐบาล ได้แก่ อารมณ์กังวล กลัว เกลียดกลัว ต่างชาติ กลัวสื่อสังคมออนไลน์ และ โกรธ สำหรับฝ่ายค้าน ได้แก่ อารมณ์กลัว กังวล ห่วงใย โกรธ เกลียดชัง ไม่เชื่อมั่น และเศร้าเสียใจ

สำหรับการเล่าเรื่องของฝ่ายรัฐบาล มีการใช้ข้อความเชิงสนับสนุนต่อการทำงานของรัฐบาลในการมุ่งช่วยเหลือประชาชน ยกตัวอย่างเช่น รัฐบาลกล่าวถึง

อารมณ์กังวลในแง่ที่ว่าประชาชนมีความกังวล และฝ่ายรัฐบาลมีความตั้งใจจะช่วยเหลือหาทางออกและลดความกังวลนั้น ในที่นี้ ฝ่ายรัฐบาลพูดถึงอารมณ์กังวลเพื่อสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับกลุ่มของตนเอง นอกจากนี้ ฝ่ายรัฐบาลมีการเล่าเรื่องโดยใช้ข้อความเชิงขัดแย้งต่อการชุมนุมทางการเมือง โดยรัฐบาลแสดงความกังวลและความกลัว โดยระบุถึงความเสี่ยงที่จะเกิดการแพร่กระจายเชื้อโรคในที่ชุมนุมทางการเมือง นอกจากนี้ รัฐบาลเชื่อมโยงความกลัวกับภัยคุกคามที่มาจากภายนอกประเทศและเป็นสิ่งที่รัฐบาลควบคุมไม่ได้ เช่น ทุนนิยมข้ามชาติสนับสนุนอยู่เบื้องหลังการชุมนุม หรือ การทำให้ประชาชนกลัวต่อประเด็นการนำข้อมูลออกไปเผยแพร่ให้ต่างประเทศ หรือ สื่อสังคมออนไลน์เป็นของต่างชาติและมุ่งสร้างความแตกแยกเหล่านี้เป็นการใช้วาทกรรมเชิงอารมณ์ว่าด้วยความเกลียดกลัวต่างชาติเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับฝ่ายของตนเองและจงใจให้ประชาชนมีความรู้สึกร่วม

สำหรับการเล่าเรื่องของฝ่ายค้าน มีการใช้ข้อความเชิงขัดแย้งต่อรัฐบาล ยกตัวอย่างเช่น เมื่อกล่าวถึงความกลัว ฝ่ายค้านเลือกที่จะเล่าว่ารัฐบาลเป็นผู้สร้างความกลัวให้กับประชาชน เช่น การใช้ข้ออ้างเกี่ยวกับการแพร่ระบาดเพื่อที่จะหยุดกลุ่มผู้ชุมนุมไม่ให้ออกมาคัดค้านรัฐบาล ทั้งนี้พบว่า ฝ่ายค้านเล่าเรื่องความกลัวแบบไม่กลัว กล่าวคือ ไม่กลัวต่อวาทกรรมความกลัวที่รัฐบาลพยายามใช้ นอกจากนี้ ในมุมมองของฝ่ายค้าน ภัยคุกคามอันนำมาซึ่งความกังวล ความกลัว ความโกรธ ของประชาชน ไม่ได้มาจากนอกประเทศและควบคุมไม่ได้ แต่มาจากรัฐบาลและนายกรัฐมนตรี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการปราบปรามผู้ชุมนุมโดยใช้ความรุนแรง การเมืองที่ไม่ชอบธรรม และเศรษฐกิจที่มีปัญหาในภาพรวม ฝ่ายค้านอาศัยอารมณ์เชิงลบเพื่อตำหนิการกระทำของรัฐบาลต่อประชาชน ในส่วนนี้ ขอยกตัวอย่างข้อความของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย ที่กล่าวว่า

“ภาพที่สะท้อนออกมาต่อท่าทีการจัดการปัญหาของพวกท่าน คือ ทศนคติที่คับแคบ ถือตนเป็นใหญ่ ไม่เห็นหัวประชาชนอยู่ในสายตา เพราะความคิดแบบนี้พวกท่านจึงได้ใช้วิธีจัดการกับผู้เห็นต่างด้วยการปราบปราม จับกุมคุมขัง จนกระทั่งถูกประณามคัดค้านจากผู้ที่รักประชาธิปไตยและผู้ที่มีใจเป็นธรรมทั้งภายในและภายนอกประเทศ” (Secretariat of the House of Representatives, 2020a, p. 16)

จากข้อความข้างต้น ผู้แทนฝ่ายค้านแสดงอารมณ์โกรธ สังเกตได้จากการตำหนิฝ่ายรัฐบาลด้วยประโยคที่มีความหมายแฝงไว้ด้วยอารมณ์ไม่พอใจต่อสิ่งที่รัฐบาลกระทำ ดังเช่น “ทศนคติที่คับแคบ ถือตนเป็นใหญ่ ไม่เห็นหัวประชาชนอยู่ในสายตา” อารมณ์โกรธข้างต้นนำไปสู่การแบ่งแยกระหว่างรัฐบาลและ “ผู้ที่รักประชาธิปไตย” และ “ผู้ที่มีใจเป็นธรรมทั้งภายในและภายนอกประเทศ” เหล่านี้เป็นการประกอบสร้างความหมายของฝ่ายค้านเพื่อแบ่งกลุ่มผู้ที่มีจุดยืนทางการเมืองที่สอดคล้องกับของตนและเพื่อต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาล

โดยสรุป ในการประชุมรัฐสภา ฝ่ายรัฐบาลใช้อารมณ์ในเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับฝ่ายของตนเอง และตำหนิฝ่ายค้านและกลุ่มผู้ชุมนุม ในขณะที่ฝ่ายค้านใช้อารมณ์ในเชิงกลยุทธ์เพื่อตำหนิรัฐบาล ตลอดจนสร้างวาทกรรมเชิงอารมณ์ในแบบใหม่ในภาพรวม พบว่า ในช่วงเวลาแห่งวิกฤติ ประกอบกับความสนใจในทางวิชาการเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ที่มากขึ้น ทำให้ “อารมณ์” ที่เคยถูกกดทับและปิดบังไว้ถูกนำมาศึกษาและเปิดเผยสู่สาธารณะมากขึ้น ในทางหนึ่ง เป็นโอกาสที่ผู้นำจะได้ “เห็น” และ “ตระหนักรู้” ถึงสิ่งที่ถูกกดทับไว้ และได้แสวงหาแนวทางเพื่อนำสู่ความสมดุลทางการเมืองและสังคมแบบใหม่ (new social and political equilibria) ในทางกลับกัน หากอารมณ์ ไม่ได้ถูก “เห็น” หรือ “ตระหนักรู้” ก็จะนำไปสู่การสร้างวงเวียนย้อนกลับทางอารมณ์ (emotional

feedback loop) เป็นวงจรที่จะก่อให้เกิดปัญหาในระยะยาวได้ (Verbalyte et al., 2022, p. 1)

การอภิปรายผล

สำหรับ วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้วิจัยมุ่งศึกษาบริบทที่มา และปัจจัยแวดล้อมของอารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาไทย โดยประยุกต์กรอบการวิเคราะห์แบบหลายระดับ (multi-level analysis) ของ Bonansinga (2020, p. 91) ที่ครอบคลุมและเชื่อมโยงกระบวนการแห่งอารมณ์ใน 3 มิติสำคัญ คือ มิติเชิงโครงสร้าง อัตวิสัย และการสื่อสาร จากผลการวิจัย พบว่ากรอบข้างต้นเอื้อในการเก็บภาพรวมของอารมณ์ทางการเมืองทั้งในระดับมหภาค ได้แก่ สถานการณ์การระบาดโควิด-19 การชุมนุมทางการเมือง และการตอบสนองต่อปัญหาโดยรัฐบาล (มิติเชิงโครงสร้าง) ลงมาที่ระดับจุลภาค ได้แก่ สมาชิกรัฐสภาที่มีอารมณ์แฝงฝังอยู่ในอุดมการณ์ การระบุดัตนภายในกลุ่ม การแบ่งขั้วทางอารมณ์ และการกระทำของกลุ่ม (มิติเชิงอัตวิสัย) และการใช้อารมณ์และการเล่าเรื่องในการประชุมรัฐสภา (มิติการสื่อสาร) ซึ่งทั้ง 3 มิติข้างต้นเชื่อมโยงกับ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาอารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาไทย โดยพบว่า ฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านมีการใช้อารมณ์ทั้งเชิงบวกและเชิงลบในการประชุม ตลอดจนอารมณ์ที่เฉพาะเจาะจง เช่น ชื่นชม ภาคภูมิใจ จงรักภักดี รัก กังวล กลัว และ โกรธ โดยแต่ละฝ่ายมีกลยุทธ์การจูงใจให้ผู้ชมคล้อยตาม โดยใช้อารมณ์ข้างต้นผนวกกับการเล่าเรื่องที่แตกต่างกัน ผันแปรตามมิติเชิงโครงสร้างและอัตวิสัย สำหรับประเด็นนี้ ข้อค้นพบ

ข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาไว้ในประเทศที่พัฒนาแล้ว

อย่างไรก็ตาม ด้วยการวิจัยนี้เป็นการศึกษาในพื้นที่ทางการเมืองไทยที่มีความเฉพาะเจาะจงผูกพันอยู่กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย ทำให้ค้นพบลักษณะเฉพาะของการใช้อารมณ์และการเล่าเรื่องที่สอดคล้องกับวิถีการประกอบสร้างความหมายและแนวปฏิบัติของสังคมไทย ซึ่ง ณ ปัจจุบัน การเมืองไทยกำลังอยู่ในจุดตัดแห่งความขัดแย้งระหว่างการธำรงรักษาความหมายเชิงอารมณ์แบบดั้งเดิม และการแสวงหาความหมายเชิงอารมณ์แบบใหม่ จากผลการวิจัยพบความหมายของอารมณ์ที่ขัดแย้งกันระหว่างฝ่ายรัฐบาลที่ต้องการสืบเนื่องวาทกรรมเชิงอารมณ์แบบดั้งเดิมกับฝ่ายค้านที่ต้องการการเปลี่ยนแปลง ในภาพรวม งานวิจัยนี้ได้สร้างคุณูปการและองค์ความรู้ใหม่ตามสมควรภายใต้ประเด็นเรื่องอารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกรัฐสภาในการประชุมรัฐสภาไทย

ข้อเสนอแนะ

1. สร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้ต่อประเด็นเรื่องการใช้อารมณ์ ภาษาและการสื่อสารในการประชุมรัฐสภาไทยที่มีลักษณะแบ่งขั้วและขัดแย้ง เพื่อปรับให้เป็นการใช้อารมณ์ ภาษาและการสื่อสารที่ยอมรับ เปิดใจ และมุ่งแสวงหาข้อตกลงร่วมกัน เพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง

2. ประยุกต์กรอบแนวคิดที่งานวิจัยนี้ใช้เพื่อนำไปศึกษาอารมณ์ทางการเมืองของหน่วยวิเคราะห์อื่นภายใต้บริบทด้านเวลาและสถานที่ที่แตกต่างกัน

References

- Abercrombie, G., & Batista-Navarro, R. (2020). Sentiment and position-taking analysis of parliamentary debates: A systematic literature review. *Journal of Computational Social Science*, 3, 245-270.
- Bangkok Post. (2021). *Police and protesters face off again*. Retrieved from <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/2067647/police-and-protesters-face-off-again>
- BBC Thai (2020a). *Khana Ratsadon announces three demands before big demonstration on 14 October–Prayut’s resignation, opening parliament to amend constitution, reform monarchy institution*. Retrieved from <https://www.bbc.com/thai/thailand-54461248> [In Thai]
- BBC Thai (2020b). *The cabinet has allowed the opening of a special parliamentary meeting on 26-27 October–The court has ordered the closure of online Voice TV*. Retrieved from <https://www.bbc.com/thai/thailand-54611510> [In Thai]
- Bericat, E. (2016). The sociology of emotions: Four decades of progress. *Current Sociology*, 64(3), 491-513.
- Bonansinga, D (2020). Who thinks, feels: The relationship between emotions, politics and populism. *Participation and Conflict*, 13(1), 83-106.
- Boossabong, P., & Chamchong, P. (2020). Coping with COVID-19 in a non-democratic system: Policy lessons from Thailand’s centralised government. *International Review of Public Policy*, 2(3), 358-371.
- Burnham, P., Lutz, K. G., Grant, W., & Layton-Henry, Z. (2008). *Research methods in politics* (2nd ed.). Palgrave Macmillan.
- Capelos, T. (2011). Emotions in politics. In G. T. Kurian (Ed.), *The encyclopedia of political science* (pp. 499-500). CQ Press.
- Dailynews. (2020). *Blooded! MP Wisan outburst, slashes arm to protest ‘Big Tu’ in parliament*. Retrieved from <https://d.dailynews.co.th/politics/803516> [In Thai]
- Demertzis, N. (2014). Political emotions. In P. Nesbitt-Larking, C. Kinnvall, T. Capelos, H., & Dekker (Eds), *The Palgrave handbook of global political psychology* (pp. 223-241). Palgrave Macmillan.
- Elster, J. (1999). *Alchemies of the mind: Rationality and the emotions*. Cambridge University Press.
- Flam, H., & King, D. (2005). *Emotions and social movements*. Routledge.
- Freeden, M. (2013). Editorial: Emotions, ideology and politics. *Journal of Political Ideologies*, 18(1), 1-10.

- Gennaro, G., & Ash, E. (2021). Emotion and reason in political language. *The Economic Journal*, 132(643), 1037-1059.
- González, A. M. (2017). In search of a sociological explanation for the emotional turn. *Sociologia, Problemas e Práticas*, 85, 27-45.
- Goodwin, J., & Jasper, J. M. (2006). Emotions and social movements. In J. E. Stets & J. H. Turner (Eds.), *Handbook of the sociology of emotions* (pp. 611-635). Springer.
- iLaw. (2021). *What is CCSA? Unveil the structure and name lists of those who are behind*. Retrieved from <https://ilaw.or.th/node/5908> [In Thai]
- iLaw. (2022). *Robot committee! Appointed senators enacted at least 40 laws with united votes, showing 98% consensus*. Retrieved from <https://ilaw.or.th/node/6184> [In Thai]
- Jakaza, E. (Ed.) (2019). *Argumentation and appraisal in parliamentary discourse*. Information Science Reference.
- Koschut, S. (2018). Speaking from the heart: Emotion discourse analysis in international relations. In M. Clément & E. Sangar (Eds.), *Researching emotions in international relations* (277-302). Palgrave Macmillan.
- Lara, E. A., Márquez, A. C., & Fuentes-Rodríguez, C. (2016). Emotional argumentation in political discourse. In C. F. Rodríguez & G. Álvarez-Benito (Eds.), *A Gender-based approach to parliamentary discourse: The andalusian parliament* (129-160). John Benjamins.
- Lertchoosakul, K. (2022). *The rise and dynamics of the 2020 youth movement in Thailand*. Heinrich-Böll-Stiftung.
- Marcus, G. E., Neuman, W. R., & MacKuen, M. (2000). *Affective intelligence and political judgement*. Chicago University Press.
- McCargo, D. (2021). Disruptors' dilemma? Thailand's 2020 Gen Z protests. *Critical Asian Studies*, 53(2), 175-191.
- Prachachat Business. (2020). *Six opposition parties reluctant to join extraordinary session; Government whip will not obstruct discussion on Institution*. Retrieved from <https://www.prachachat.net/politics/news-542909> [In Thai]
- Ringmar, E. (2018). Eugene Gendlin and the feel of international politics In M. Clément & E. Sangar (Eds.), *Researching emotions in international relations for a new paradigm* (pp. 33-50). Palgrave Macmillan.
- Sawasdee, S. N. (2019). Electoral integrity and the repercussions of institutional manipulations: The 2019 general election in Thailand. *Asian Journal of Comparative Politics*, 5(1), 1-17.
- Secretariat of the House of Representatives (2020a). *Report of the 1st joint sittings of the National Assembly (extraordinary session), Monday, October 26, 2020*. Author. [In Thai]

- Secretariat of the House of Representatives. (2020b). *Report of the 1st joint sittings of the National Assembly (extraordinary session), Tuesday, October 27, 2020*. Author. [In Thai]
- Secretariat of the House of Representatives (2020c). *Summary of special events in the 1st joint sittings of the National Assembly (extraordinary session), Tuesday October 27, 2020*. Author. [In Thai]
- Verbalyte, M., Bonansinga, D., & Exadaktylos, T. (2022). When emotions run high: Affective responses to crises in Europe. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 35(1), 1-13.
- Werlen, E., Imhof, C., & Bergamin, P. (2021). *Emotions in the parliament: Lexical emotion analysis of parliamentary speech transcriptions*. Retrieved from <https://ceur-ws.org/Vol-2957/paper2.pdf>
- Widmann, T. (2021). How emotional are populists really? Factors explaining emotional appeals in the communication of political parties. *Political Psychology*, 42(1), 163-181.

การยอมรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานในสถานประกอบการเพื่อคืนคนดีสู่สังคม

พภัศสรณ์ วรภัทร์ธีระกุล¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาการพัฒนาผู้ต้องขังให้พร้อมก่อนพ้นโทษสู่สังคม และการติดตามผู้พ้นโทษเมื่อพ้นโทษแล้วกับการมีงานทำ (2) เพื่อศึกษาการยอมรับของสถานประกอบการกับการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน และ (3) เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคและแนวทางแก้ปัญหาในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลักเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มข้าราชการ จำนวน 4 คน และกลุ่มสถานประกอบการ จำนวน 2 คน พร้อมทั้งการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจงกลุ่มผู้พ้นโทษ 10 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 16 คน ทั้งนี้ เพื่อนำมาหาข้อสรุปด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและเสนอแนะอ้างอิงทฤษฎีดำเนินการจัดระเบียบข้อมูล

ผลการวิจัย พบว่า (1) การพัฒนาผู้ต้องขังก่อนการพ้นโทษ กรมราชทัณฑ์มุ่งเน้นให้เรือนจำ/ทัณฑสถานฝึกวิชาชีพให้ ผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังมีวิชาชีพติดตัวสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และผลการติดตามผู้พ้นโทษที่ได้ทำงานในสถานประกอบการที่รับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน พบว่า สถานประกอบการมีความพึงพอใจต่อผลงาน และพฤติกรรมนิสัยของผู้พ้นโทษ (2) การยอมรับของสถานประกอบการกับการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน พบว่า ควรสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำให้บุคคลที่พ้นโทษสามารถประกอบอาชีพสุจริตเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ แต่ยังมีกฎหมายฉบับที่ยังบัญญัติถึงข้อห้ามในการประกอบอาชีพบางอาชีพ และ (3) ปัญหาที่พบในการศึกษานี้ คือ การยอมรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานในสถานประกอบการคือ ประวัติของผู้พ้นโทษที่เป็นมลทินที่ทำให้สถานประกอบการส่วนใหญ่ไม่ยอมรับเข้าทำงานเหมือนตราบาปที่ติดตัวผู้ต้องโทษไปตลอด การจ้างงานโดยตรงของสถานประกอบการน้อยลงเพราะส่วนใหญ่จะรับจากบริษัทรับเหมาจ้างแรงงาน ส่วนใหญ่ผู้พ้นโทษต้องการเงินทุนที่จะใช้ในการประกอบอาชีพและต้องการได้รับการล้างมลทินเพื่อการยอมรับในสังคม

คำสำคัญ: การยอมรับ; ผู้พ้นโทษ; สถานประกอบการ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

พภัศสรณ์ วรภัทร์ธีระกุล. (2567). การยอมรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานในสถานประกอบการเพื่อคืนคนดีสู่สังคม. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(3), 658-672.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

4 หมู่ 11 ถนนห้วยราษฎร์ ตำบลลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 12150, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: paphatsorn.wo@western.ac.th

Acceptance of Ex-Convict Employment by Enterprises to Return Good Inmates to Society

Paphatsorn Woraphatthirakul¹

Abstract

This research article aims to study (1) to study the development of prisoners to be ready before they were released to society and follow up with those who have been released from prison and have a job; (2) to study the acceptance of ex-convict employment of enterprises; and (3) to study problems, obstacles, and solutions in consenting to ex-convict employment of enterprises. This was a qualitative research study. Data were collected through documentary analysis, an in-depth interview, and a focus group discussion. Key informants were selected by purposive sampling consisting of four government officials, two enterprise owners, and ten ex-convicts in focus group discussion, for a total of sixteen informants. The data were analyzed by content analysis, and recommendations were proposed based on theories of data organizing.

Findings are as follows: (1) the development of prisoners to be ready before they were released focused on prisons and penal institutions to provide vocational training for inmates to have a profession that they can use to pursue a career after being released from prison, and the results of following up on the ex-convict employment of enterprises found that the enterprise owners were satisfied with the performance and behavior of the ex-convicts; (2) the acceptance of ex-convict employment in enterprises was found to be fair, and inequality should be reduced for those ex-convicts to be able to work and take care of themselves and their families. However, there were still many sections of the law that prohibited some careers; and (3) problems found that the acceptance of ex-convict employment of enterprises was the ex-convicts' stigma background that made most enterprises not accept them to work, like a stuck stigma to the ex-convicts forever. Direct employment of enterprises was less because most were hired from labor contracting companies. Most of those ex-convicts needed some money to invest in a career and to be cleared of their stigma to be accepted in society.

Keywords: Acceptance; Ex-Convicts; Enterprise

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Woraphatthirakul, P. (2024). Acceptance of ex-convict employment by enterprises to return good inmates to society. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 658-672.

¹ Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Western University
4 Moo 11 Hathairat Road, Latswai, Lam Luk Ka, Pathum Thani 12150, Thailand
Corresponding Author Email: paphatsorn.wo@western.ac.th

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรมเผชิญกับปัญหานักโทษจำนวนมากในเรือนจำในเรื่องนักโทษที่ออกจากไปจากเรือนจำกระทำความผิดซ้ำ ทำให้ต้องกลับมาเรือนจำใหม่อีกครั้ง โดยจำนวนผู้ที่กระทำความผิดซ้ำและถูกจำคุกในเรือนจำใหม่ สาเหตุที่ทำให้นักโทษที่ถูกปล่อยตัวไปกระทำความผิดซ้ำอีกครั้งเนื่องจากนักโทษที่ถูกปล่อยตัวไม่สามารถหาอาชีพหรือทำงานในสังคมได้ จึงต้องกระทำความผิด

โดยไม่มีทางเลือกเพื่อให้ตนเองสามารถอยู่รอดในสังคม กระทรวงยุติธรรมจึงพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยหาแนวทางใหม่ให้นักโทษที่ถูกปล่อยตัวไปกระทำความผิดซ้ำอีก การที่ผู้พ้นโทษไม่สามารถหางานทำได้ก็เกี่ยวข้องกับเรื่องทะเบียนประวัติอาชญากรรม (Thammasat University, Faculty of Law, 2020) จากรายงานสถิติการกระทำผิดซ้ำของ Department of Corrections (2023) (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

สถิติการกระทำผิดซ้ำ

ปีที่ได้รับการปล่อยตัว	ร้อยละผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำ		
	ภายใน 1 ปี	ภายใน 2 ปี	ภายใน 3 ปี
2562	4.58	24.68	31.89
2563	13.04	23.18	31.96
2564	1.95	23.31	*
2565	17.09	*	*

ปัญหาผู้ต้องขังพ้นโทษออกมาทำความผิดซ้ำเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมานาน สาเหตุหลักของผู้ต้องขังที่พ้นโทษกลับไปทำผิดอีก เกิดจากคนในสังคมไม่ยอมรับ ไม่ให้โอกาส หลังพ้นโทษไม่มีงานทำ คิดว่าตนเองไร้ค่า และไม่มีที่ยืนในสังคมจึงกลับไปทำผิดซ้ำ ปัญหาดังกล่าวนี้นักรัฐต้องสืบเสาะถึงงบประมาณจำนวนมากในการดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำที่เพิ่มขึ้น อันนำไปสู่สถานะนักโทษล้นคุก และผู้คุมไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง กรมราชทัณฑ์นอกจากเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจรับผิดชอบในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลแล้วยังมีหน้าที่ในการแก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้มีสำนึกรับผิดชอบตนเอง และกลับตัวเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยหลักในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังคือ การจัดการศึกษา

สายสามัญและสายวิชาชีพ รวมทั้งการอบรมศีลธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้ต้องขัง ให้เกิดจิตสำนึกและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การฝึกวิชาชีพเป็นหนึ่งในภารกิจที่กรมราชทัณฑ์มุ่งเน้นให้เรือนจำและทัณฑสถานสร้างวิชาชีพติดตัวให้ผู้ต้องขังสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษและไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งในการนี้ กรมราชทัณฑ์ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เช่น กรมการจัดหางาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยทำบันทึกข้อตกลงในการสร้างโอกาสและคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ผู้ต้องขังโดยผ่านกระบวนการฝึกวิชาชีพ เพิ่มทักษะความรู้ ความเชี่ยวชาญให้เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน หรือสามารถประกอบอาชีพ

อิสระได้ (Department of Corrections, 2018) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความร่วมมือจากสถานประกอบการหรือนายจ้างที่ได้มอบโอกาสให้แก่ผู้ต้องขังโดยการเข้าไปฝึกวิชาชีพทั้งในเรือนจำ ทัณฑสถาน และในสถานประกอบการตนเองในวิชาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงานปัจจุบัน ทำให้ผู้ต้องขังได้ฝึกฝนจนเกิดประสบการณ์และความชำนาญในสาขาวิชานั้น ๆ เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า งานประกอบตัวถังรถบัส งานประกอบ รถจักรยาน ล้างอัดฉีดรถยนต์ ผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ แผ่นยางรมควัน นวดแผนไทย เกษตรอินทรีย์ ปักมุก ดอกไม้ประดิษฐ์ ถักแห-อวน ผลิตวันเส้น เป็นต้น รวมถึงให้โอกาสการจ้างงานแก่ผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษอีกด้วย

นอกจากนี้ กรมราชทัณฑ์ได้ประชาสัมพันธ์เผยแพร่การรับจ้างแรงงานผู้ต้องขังให้สังคมภายนอกได้รับรู้ถึงคุณภาพแรงงานในการรับงานของผู้ต้องขังเรือนจำ และทัณฑสถานใดที่มีผู้พ้นโทษชำนาญงานจะได้ติดต่อและรับเข้าทำงานในสถานประกอบการได้ ถือเป็น การสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังให้มีความทำผลงานทางด้านจิตใจให้รู้สึกว่าคุณค่าของตนเองยังมีคุณค่า และรายได้ส่วนหนึ่งผู้ต้องขังจะได้รับรางวัลปันผลไว้ใช้จ่ายระหว่างต้องโทษ นอกจากนี้ เป็นการส่งเสริมการมีงานทำของผู้ต้องขังในระหว่างที่ถูกต้องโทษแล้ว ยังเป็นการเตรียมความพร้อมในการทำงานของผู้ต้องขังก่อนกลับสู่สังคมภายนอกภายหลังพ้นโทษแล้ว ผู้ต้องขังได้รับความรู้และมีทักษะ สามารถหางาน ทำในสถานประกอบการได้ มีรายได้ในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวภายหลังพ้นโทษ ซึ่งโครงการดังกล่าวนี้ กรมราชทัณฑ์ได้รับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น ๆ ด้วย เช่น กรมสรรพากร กระทรวงการคลังได้มีมาตรการสนับสนุน และสร้างแรงจูงใจให้สถานประกอบการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานโดยการออก พระราชกำหนดออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 704) พ.ศ. 2563 (มาตรการภาษีเพื่อสนับสนุน การ

จ้างงานผู้พ้นโทษเข้าทำงาน) และต่อมา คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ขยายเวลามาตรการภาษีหนุนการจ้างงานผู้พ้นโทษอีก 4 ปี สำหรับรอบระยะเวลาบัญชีเริ่มในหรือหลังวันที่ 1 ม.ค.2565 แต่ไม่เกินวันที่ 31 ธ.ค.2568 แม้มาตรการทางภาษีดังกล่าวทำให้ภาครัฐสูญเสียรายได้จากภาษีเงินได้นิติบุคคลจำนวนมากถึง 705 ล้านบาท หรือเฉลี่ยปีละ 176.25 ล้านบาทก็ตาม แต่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษได้มีงานทำหลังได้รับการปล่อยตัวเป็นจำนวนถึง 39,000 คน ให้สามารถประกอบอาชีพโดยสุจริตหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวอย่างมีศักดิ์ศรี และไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกเพื่อเป็นการคืนคนดีสู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาผู้ต้องขังให้พร้อมก่อนพ้นโทษสู่สังคม และการติดตามผู้พ้นโทษเมื่อพ้นโทษแล้วกับการมีงานทำ
2. เพื่อศึกษาการยอมรับของสถานประกอบการกับการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการแก้ปัญหาในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาที่มีขอบข่ายการวิจัยเอกสาร (documentary Research) ที่เกี่ยวข้อง เช่น ศึกษาความเป็นมาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการลงโทษ ทางกฎหมาย การล้างมลทิน การอภัยโทษ การนิรโทษกรรม แนวทางการพัฒนาผู้พ้นโทษ เป็นต้น
2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ขอบเขตของประชากรสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง (focus group

discussion) โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) 3 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) กลุ่มข้าราชการ ได้แก่ ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ ข้าราชการกองทะเบียนประวัติอาชญากร และกลุ่มงานประสานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จำนวน 4 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกจากข้าราชการกรมราชทัณฑ์ สังกัดเรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานคร 2 คน ข้าราชการที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมและฝึกวิชาชีพ ข้าราชการกองประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 1 คน และเจ้าหน้าที่กลุ่มงานประสานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน คัดเลือกจากผู้มีหน้าที่ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยราชการ องค์การเอกชน และองค์กรอื่น ๆ ในด้านสิทธิมนุษยชน 1 คน (2) นายจ้างหรือตัวแทนกลุ่มสถานประกอบการ บริษัท และห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ได้แก่ สถานประกอบการที่จ้างผู้พ้นโทษเข้าทำงาน 1 แห่ง และสถานประกอบการที่ยังไม่เคยจ้างผู้พ้นโทษเข้าทำงาน 1 แห่ง ส่วนเกณฑ์การคัดเลือก โดยทำการคัดเลือกจากสถานประกอบการที่รับผู้พ้นโทษเข้าทำงานจำนวนหลายคน และสถานประกอบการที่มีตำแหน่งงานหลายตำแหน่งแต่ไม่ได้รับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน และ (3) ผู้พ้นโทษ 10 คน สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกเป็นการคัดเลือกจากผู้พ้นโทษจากหลายเรือนจำที่ได้ทำงานในสถานประกอบการหลังจากการพ้นโทษแล้ว และยินยอมให้ข้อมูลทั้งชายและหญิง จำนวน 5 คน และผู้พ้นโทษจากหลายเรือนจำที่ยังไม่มีงานทำทั้งชายและหญิง และยินยอมให้ข้อมูล จำนวน 5 คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2566 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2567

ประโยชน์ที่จะได้รับในการวิจัย

1. ทำให้ทราบแนวทางในการพัฒนาผู้ต้องขังให้พร้อมก่อนพ้นโทษสู่สังคมและการติดตามผู้พ้นโทษเมื่อพ้นโทษแล้วกับการมีงานทำ

2. ทำให้ทราบแนวทางในการสร้างการยอมรับของสถานประกอบการกับการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน

3. ทำให้ทราบถึงปัญหา และอุปสรรค และแนวทางการแก้ปัญหาในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน

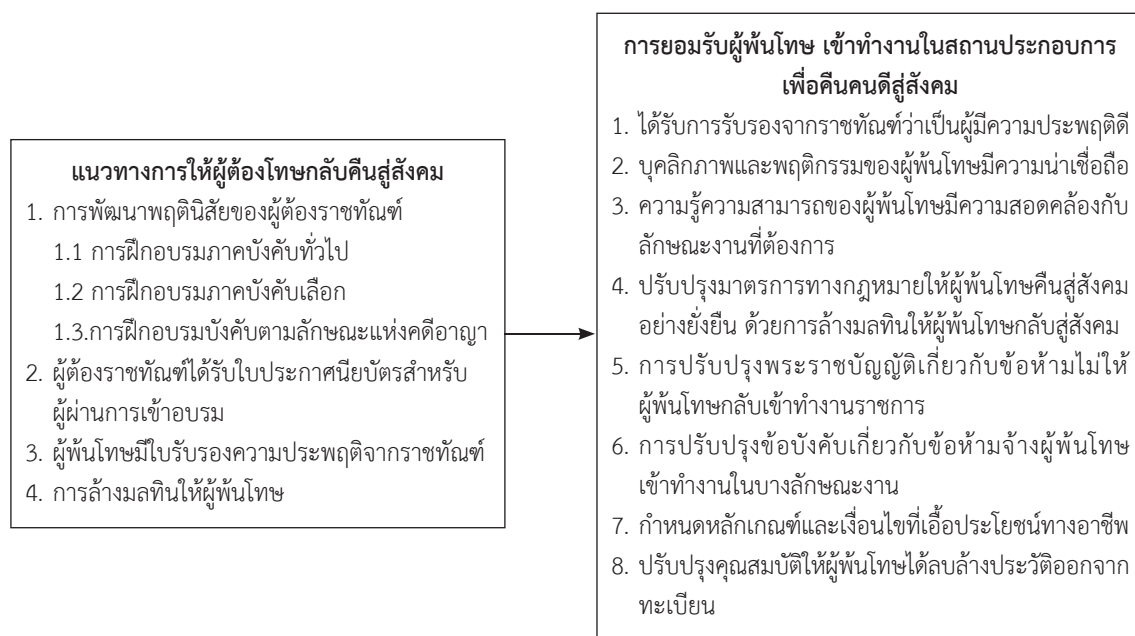
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาโดยตรง เช่น รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ บันทึกข้อตกลงว่าด้วยการประสานงานความร่วมมือโครงการพระราชริฐ ร่วมสร้างงาน สร้างอาชีพผู้ต้องขัง (Department of Corrections, 2018) แผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2563-2565 (Department of Corrections, 2019) ผลการศึกษาของนักวิชาการในประเทศ เช่น ผลการศึกษาของ Sriwannawit, Sutthinarakorn, Jeerapattanatorn, and Khomsod (2022) เรื่อง “Vocational Process for a Better Life Preparation of Prisoners After Imprisonment” (กระบวนการทางอาชีพเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การมีชีวิตที่ดีของผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานภายหลังการพ้นโทษ) ผลการศึกษาของ Lojaya (2011) เรื่อง “Acceptance of Chief Executive Officers to Employment of Rehabilitated Female Ex-Convicts: A Case Study of Factories of Samutprakarn Province” (การยอมรับเข้าทำงานของผู้บริหารต่อผู้พ้นโทษหญิงที่ได้รับการฟื้นฟู: ศึกษากรณีโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดสมุทรปราการ) ผลการศึกษาของ Paitoonpong and Kulkolkarn (2019) เรื่อง “The Acquitted Person has no Right to Work” (ผู้พ้นโทษไร้สิทธิประกอบอาชีพ) และผลการศึกษาของ Pattha (2019) เรื่อง “Professional Skills Training and Inmate Employment” (การฝึกทักษะวิชาชีพและการจ้างงานผู้ต้องขัง) เป็นต้น ส่วนแนวคิด ทฤษฎี และผลการศึกษาจากต่างประเทศ

เช่น งานของ Maslow (1943, 1970) จาก “A Theory of Human Motivation” และ “Motivation and Personality” ตามลำดับ แนวคิดการฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ (recidivism) ของ Maltz (2001) แนวคิดของ Sykes (1958) เรื่อง “The Society of Captives: A Study of a Maximum Security Prison”

แนวคิดพัฒนาวิทยากับผู้กระทำผิดซ้ำ (the habitual criminal) ของ Morris (1951) เป็นต้น รวมถึงกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้ เช่น พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 704) พ.ศ. 2563 พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 เป็นต้น

กรอบแนวความคิดในที่ใช้ในการวิจัย



ภาพ 1 กรอบแนวความคิดในที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ โดยการพัฒนาทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยเอกสาร (documentary Research) จากเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลทางวิชาการที่ได้จากการสืบค้นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อทางเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ต้องการและจัดทำข้อมูลใหม่ให้ครอบคลุม

กับความเป็นจริงมากที่สุด

2. ประชากรกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีลักษณะเป็น Information-Rich โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) (1) กลุ่มข้าราชการ ได้แก่ ข้าราชการราชทัณฑ์ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาผู้ต้องขังให้พร้อมก่อนพ้นโทษสู่สังคมและการติดตามผู้พ้นโทษเมื่อพ้นโทษแล้วกับการมีงานทำ ข้าราชการกองทะเบียน

ประวัติอาชญากรเพื่อรับทราบการบันทึกข้อมูลประวัติอาชญากรและการขอตรวจสอบประวัติ และกลุ่มงานประสานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จำนวน 4 คน และ (2) กลุ่มสถานประกอบการ บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด ได้แก่ เจ้าของสถานประกอบการหรือตัวแทน จำนวน 2 คน

ขั้นตอนที่ 2 การอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง (focus group discussion) จากผู้พันโทที่ยินยอมให้ข้อมูลหลังจากการพันโทแล้ว จำนวน 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากข้อคำถามที่เปิดกว้างแบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview) โดยจะทำการสัมภาษณ์ตามประเด็นของคำถามในการวิจัย และมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย 3 ขั้นตอน คือ

3.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการศึกษาค้นคว้า ความคิดเห็นข้อเสนอแนะแล้วสร้างคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาภาษาที่ใช้แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.3 ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขของเนื้อหาให้สมบูรณ์ต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ และได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการจากงานวิจัยต่าง ๆ ในเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง (focus group discussion) เป็นวิธีการเสริมในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการยอมรับ

ผู้พันโทเข้าทำงานในสถานประกอบการเพื่อคืนคนดีสู่สังคม เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นต่อไป

อนึ่ง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญในการพิทักษ์สิทธิให้ข้อมูลอย่างยิ่งโดยไม่มีการเปิดเผยรายชื่อ ที่อยู่ รวมถึงสถานภาพส่วนบุคคลใด ๆ ของผู้ให้ข้อมูลทุกกรณี ในการขอสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพยายามเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ให้ข้อมูลอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอนเพื่อสร้างความไว้วางใจ อันจะส่งผลให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงตามข้อเท็จจริงและมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด ตลอดเวลาการสัมภาษณ์จะไม่มีการบันทึกภาพและเสียงของผู้ให้ข้อมูล แต่จะใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรแทน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการแบบสร้างข้อสรุปในการวิจัย ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกที่นำมาวิเคราะห์และนำเสนอรายงานในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนา (descriptive) โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การลดทอนข้อมูล การแสดงข้อมูล และการสร้างข้อสรุปที่เป็นรูปธรรมพิจารณาความสอดคล้องความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลพรรณนา

ผลการวิจัย

1. กรมราชทัณฑ์มีนโยบายพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้ผู้ต้องขังและผู้พันโทเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำให้บุคคลที่พันโทสามารถประกอบอาชีพสุจริตเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้โดยไม่กลับมากระทำผิดซ้ำ ซึ่งการอบรมและทดสอบมาตรฐานฝีมือหลักสูตรตามความพร้อมแต่ละเรือนจำและทัณฑสถาน สามารถผลักดันขับเคลื่อนงานด้านฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังได้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงยุติธรรมด้านการพัฒนาและส่งเสริม

อาชีพให้กับผู้พ้นโทษการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องราชทัณฑ์ ด้วยการฝึกอบรมของกรมราชทัณฑ์มีการดำเนินการอบรมด้านการฝึกอบรมภาคบังคับทั่วไป การฝึกอบรมภาคบังคับเลือก การฝึกอบรมบังคับตามลักษณะแห่งคดีอาญาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่การรับตัวมาคุมขังจนถึงการดูแลหลังการปลดปล่อย โดยแต่ละขั้นตอนจะมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน โดยราชทัณฑ์จะมีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารงานเรือนจำ เพราะการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมผู้ต้องขัง และขณะเดียวกันก็เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขฟื้นฟู การจัดแบ่งกลุ่มตามประเภทคดีหรือตามพฤติกรรมของการกระทำความผิด เช่น โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทางเพศ โปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรง โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังคดียาเสพติด โปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดอันเนื่องมาจากการดื่มสุรา โปรแกรมยุติธรรมนำสันติสุข โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดซ้ำ โปรแกรมเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังทั่วไปที่มีโทษระยะสั้น โปรแกรมอื่น ๆ ที่จัดเป็นโปรแกรมเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังแต่ละประเภท โดยเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟู ปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม การจัดอบรมวิชาชีพถ้าจัดโดยราชทัณฑ์เอง ประกาศรับรองการฝึกอบรมจะออกในนามราชทัณฑ์ แต่ถ้าอบรมจากสถาบันภายนอกประกาศนียบัตรก็จะออกจากสถาบันนั้น ทางด้านข้อมูลในทะเบียนประวัติอาชญากรเป็นเรื่องใหญ่ที่สุดในบรรดาปัญหาความไม่เป็นธรรมคือ การที่ระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนดให้เอารายชื่อและลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหาทุกคนบันทึกลงในทะเบียนประวัติอาชญากรส่งผลให้ผู้ต้องหาบางคนที่ไม่เคยก่อคดีหรือก่อคดีเล็กน้อย

ยังไม่พียงไม่สามารถสมัครเข้าทำงานได้ เพราะสถานประกอบการหรือนายจ้างตรวจพบว่าผู้สมัครงานมีประวัติอาชญากรทั้ง ๆ ที่บุคคลนั้นไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด การแก้ไขปัญหาดังกล่าวควรแยกทะเบียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ทะเบียนผู้ต้องหาให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้ดูแล และทะเบียนประวัติอาชญากรให้กระทรวงยุติธรรมรับผิดชอบ ระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติวางเงื่อนไขในการขอคัดแยกข้อมูลออกจากทะเบียนประวัติอาชญากรไว้เพียง 19 กรณี เช่น กรณีศาลตัดสินว่าไม่ใช่ผู้กระทำความผิด หรือกรณีได้รับการบำบัดฟื้นฟูจากยาเสพติดแล้ว เป็นต้น แต่ทั้ง 19 กรณีไม่มีกรณีของผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน ดังนั้น บุคคลใดที่เคยรับโทษจำคุกแม้เป็นความผิดเพียงเล็กน้อย ก็ไม่สามารถขอคัดแยกข้อมูลออกจากฐานระบบได้ ทำให้บุคคลนั้นต้องมีข้อมูลประวัติอาชญากรติดตัวไปตลอดชีวิตจนกว่าจะตาย เรื่องนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องแก้ปัญหาต่อไป

ในการพัฒนาผู้ต้องขังด้านอาชีพแล้ว ราชทัณฑ์ยังมีโครงการในการให้การศึกษาสำหรับผู้ต้องขังด้วย เช่น การเรียนต่อระดับ ปวช. ที่เป็นวิชาชีพ ให้การสนับสนุนในโครงการนี้ผู้ต้องขังเรียนฟรีเพราะขาดแคลน ส่วน ระดับ ปวส. และ ระดับปริญญาตรี ผู้ต้องโทษที่ประสงค์เรียนจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเอง และได้วุฒิบัตรโดยตรงจากสถานศึกษานั้น ๆ แต่การเรียนในระดับสูงดังกล่าวพบว่ามีอุปสรรคปัญหา คือ เรียนได้ไม่สำเร็จตามหลักสูตรที่กำหนด เพราะขาดเงินทุนสนับสนุนการเรียนในระยะยาว ส่วนในการทำงานหลังพ้นโทษ ผู้ต้องขังสามารถดูได้จากประกาศรับสมัครงานของกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน ซึ่งกรมราชทัณฑ์นำมาเผยแพร่พร้อมแนะนำแนวการสมัครงานให้ผู้ต้องขังก่อนการพ้นโทษ

ส่วนการติดตามผู้พ้นโทษหลังจากการพ้นโทษ จะติดตามเฉพาะผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมพ้นโทษต้องการ

การจ้างงานและความช่วยเหลือของกรมราชทัณฑ์ และรายงานผ่านระบบ CARE Support การที่จำนวนผู้ต้องราชทัณฑ์เพิ่มสูงขึ้นทุกปี ส่วนหนึ่งมีผลมาจากการที่ไม่สามารถหางานทำได้ สำหรับอัตราการกระทำผิดซ้ำ และถูกส่งกลับไปยังเรือนจำอีกภายใน 1, 2 และ 3 ปี สาเหตุสำคัญ คือ นอกจากสังคมมีอคติไม่ยอมรับผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกแล้วดังก้าวมาแล้ว ยังพบว่า มีกฎหมายบางฉบับยังมีลักษณะการกีดกันผู้พ้นโทษให้ไม่สามารถประกอบอาชีพบางประเภทตามต้องการได้อีกด้วย ทั้งที่ในแต่ละปีจะมีผู้พ้นโทษจำนวนมากที่ต้องการหางานทำ

กรมราชทัณฑ์มีนโยบายยึดเอาผู้ต้องขังเป็นศูนย์กลาง ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชน มีโครงการพัฒนาผู้ต้องขัง ในเรื่องการสร้างอาชีพ โดยมีศูนย์ให้ข้อมูลอาชีพกับผู้พ้นโทษและครอบครัว และได้ทำบันทึกข้อตกลงกับกระทรวงแรงงาน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และหอการค้าไทย ในเรื่องการฝึกงาน และการประกอบอาชีพ (Department of Corrections, 2018) โดยปัจจุบันมีสถานประกอบการที่ให้ความร่วมมือรับนักโทษเข้าทำงาน ซึ่งได้รับคำชมจากสถานประกอบการว่า นักโทษสามารถปฏิบัติได้ดีกว่าแรงงานต่างด้าวเพราะสื่อสารด้วยภาษาเดียวกัน ทำให้สินค้าที่ผลิตมีจุดบกพร่องและอัตราการสูญเสียลดลง และประสงค์ให้นักโทษเข้าไปทำงานในสถานประกอบการจำนวนมากขึ้น แต่ยังมีปัจจัยบางประการที่ทำให้ผู้พ้นโทษจำนวนมากที่ยังไม่มีงานทำเช่น ความต้องการแรงงานของสถานประกอบการกับจำนวนผู้พ้นโทษไม่สอดคล้องกัน

2. การรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานบางตำแหน่งงาน ยังมีกฎหมายบางฉบับที่กำหนดลักษณะต้องห้ามในการประกอบอาชีพหรือการงานของผู้เคยต้องคำพิพากษาจำคุก ทั้งที่เป็นลักษณะงานที่มีพื้นฐานการศึกษาน้อยเหมาะกับผู้พ้นโทษส่วนใหญ่ สถานประกอบการสามารถรับคนเข้าทำงานได้จำนวนมากและยังขาดแคลนแรงงานอยู่ แต่ผู้พ้นโทษก็ไม่สามารถเข้า

ทำงานได้ เช่น งานด้านการรักษาความปลอดภัย (รปภ.) ทั้งนี้ เพราะพระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 มาตรา 34 ข (3) บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า “ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัย ต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุก สำหรับความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ หรือความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการพนัน หรือความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เว้นแต่เป็นโทษที่ได้กระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ หรือพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี ก่อนวันขอรับใบอนุญาต และมีใช้ความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา”

นอกจากนี้ ยังมีกรณีศึกษาที่พบว่าบางสถานประกอบการต้องการรับพนักงานที่มีทักษะด้านความรู้ด้านอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ช่าง มีวุฒิการศึกษาระดับ ม.3 ขึ้นไป เช่น พนักงานคีย์คอมพิวเตอร์ พนักงานให้ข้อมูลในการขายสินค้าทางโทรศัพท์ พนักงานคลังสินค้า ที่ต้องมีความรู้ในการใช้คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ซึ่งมีผู้พ้นโทษจำนวนมากที่มีวุฒิการศึกษา ม.3 ขึ้นไป แต่กลับได้รับการพัฒนาทักษะที่จะประกอบอาชีพจากราชทัณฑ์ไม่สอดคล้องกันกับที่ตลาดแรงงานดังกล่าวต้องการ เพราะข้อเท็จจริงพบว่า ผู้พ้นโทษส่วนใหญ่ถึงแม้จะมีวุฒิการศึกษา ม.3 ขึ้นไป จะได้รับการพัฒนาอาชีพเฉพาะด้าน เช่น ด้านการเกษตรกรรม ด้านช่างฝีมือบางประเภท ทำให้สถานประกอบการจึงไม่สามารถรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานได้ นอกจากนี้ สถานประกอบการที่รับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน ก็ยังมีข้อระแวงอยู่บ้างเกี่ยวกับความประพฤติของผู้พ้นโทษ มีการใช้จิตวิทยาการบริหารงานบุคคลโดยใช้หลักจิตวิทยา หลักศาสนามาใช้ มีการให้ผู้พ้นโทษที่รับเข้ามาทำงานได้ กล่าวปฏิญาณตนว่าจะตั้งใจทำงาน ไม่ประพฤติผิดต่อหน้าพระพุทธรูปหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีคนเคารพบูชา เพื่อให้ผู้พ้นโทษตระหนัก

ถึงคำสัญญาที่ได้กล่าวไว้เพื่อให้สถานประกอบการเองเกิดความเชื่อใจผู้พ้นโทษได้ในระดับหนึ่ง

จากการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง สรุปจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ว่า การพัฒนาอาชีพในเรือนจำก่อนพ้นโทษราชทัณฑ์มีการฝึกอบรมคัดเลือกจัดโปรแกรมฟื้นฟูให้ผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิดระยะเวลาในการอบรมตามหลักสูตร ในชั้นบำบัดฟื้นฟูไม่น้อยกว่า 60 ชั่วโมง แบ่งเป็น (1) วิชาพื้นฐานไม่น้อยกว่า 30 ชั่วโมง (2) วิชาเฉพาะคดี ไม่น้อยกว่า 30 ชั่วโมง ซึ่งในความรู้พื้นฐานก็จะเป็นความรู้การพัฒนาความประพฤติพัฒนาจิตใจ การอ่านฟังเขียน ส่วนอบรมอาชีพ ความรู้เกี่ยวกับอาชีพอิสระและอาชีพระยะสั้นให้สามารถนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดแรงงานและความสนใจของผู้ต้องขัง รูปแบบการอบรมทางอาชีพที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เป็นรูปแบบการอบรมด้วยความสมัครใจ เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้เลือกตามความถนัดและความสนใจของตนเอง นอกจากนี้รูปแบบของการอบรมเชิงอาชีพยังเน้นความหลากหลายของอาชีพ จัดหาวิทยากรเข้ามาสอน โดยแรงงานหรือสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย เมื่ออบรมแล้วได้รับใบประกาศนียบัตรนั้นมีประโยชน์อย่างมาก แต่ปัญหาจากประกาศนียบัตรที่ได้บางทีก็เป็นผลทางลบ เพราะใบประกาศนียบัตรนั้นหากอบรมจากกรมราชทัณฑ์เองก็จะมีเครื่องหมายกรมราชทัณฑ์ตราประทับของกรมราชทัณฑ์ เหมือนเป็นการแสดงให้เห็นว่าเป็นคนคุก แต่ถ้าฝึกอบรมจากหน่วยงาน เช่นกรมพัฒนาฝีมือแรงงานก็จะเป็นตราประทับของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน แต่การรับคนเข้าทำงานจากสถานประกอบการปัจจุบันมีน้อยเพราะสถานประกอบการนิยมจ้างแรงงานต่างด้าวจากบริษัทรับเหมาจ้างแรงงาน สถานประกอบการมักจะไม่นิยม

รับตรงเอง และจากผู้ต้องขังบางคนมีวุฒิการศึกษาที่สูงขึ้นจาก ม.3 ก็สนใจที่ทำงานในวิชาชีพอื่นนอกจากเป็นอาชีพพวกใช้แรงงาน เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ในการทำงานบางคนมีพื้นฐานมาก่อนต้องโทษก็ต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมเพื่อจะได้ออกไปทำอาชีพในสถานประกอบการที่ต้องการรับคนเช่นพนักงานคีย์ข้อมูล ซึ่งหลายครั้งมีประกาศรับสมัครแต่ผู้พ้นโทษไม่มีโอกาสเพราะขาดวุฒิบัตรการมีความรู้ในเรื่องการใช้คอมพิวเตอร์สำนักงาน อีกอย่างคือเรื่องประวัติอาชญากร ที่เรียกว่า “ใบแดง” ก็จะถูกบันทึกไว้ตลอดไปบางสถานประกอบการมีการเช็คประวัติจากทะเบียนประวัติอาชญากร เมื่อพบก็จะปฏิเสธการรับเข้าทำงานถึงแม้จะฝึกทักษะฝีมือหรือได้รับการอบรมพฤติกรรมต่าง ๆ ที่กรมราชทัณฑ์จัดให้ การยอมรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานก็ยังไม่ได้รับความสนใจ การอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจงมีประเด็นที่น่าสนใจจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกประการคือ ผู้พ้นโทษจากที่ไม่สามารถมีงานทำนอกจากปัญหาการจ้างงานแล้วยังประสบปัญหาอีกอย่างคือหากจะประกอบอาชีพส่วนตัว สิ่งสำคัญคือเงินทุนในการจะไปประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพเกษตร หรือ ช่างฝีมือ ช่างรับเหมา เพราะต้องมิต้นทุนในการซื้อเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในการทำงาน การหาเงินทุนยากเพราะไม่มีแหล่งเงินทุน ขาดผู้ค้ำประกัน จึงเป็นปัญหาหากจะประกอบอาชีพส่วนตัว

3. สำหรับการศึกษาปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการแก้ปัญหาในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานนั้น สรุปได้ว่า มีปัญหาจากข้อจำกัดด้านกฎหมายที่บางอาชีพไม่สามารถรับผู้พ้นโทษได้ มีประวัติอาชญากรที่เรียกว่า “ใบแดง” เป็นตราบาปติดตัวเงื่อนโซ่หรือข้อจำกัดทางกฎหมายดังกล่าวส่งผลทางลบในการลดทอนสิทธิการประกอบวิชาชีพสุจริตแก่ผู้พ้นโทษแล้ว จึงเห็นว่า กฎหมายไม่สมควรจำกัดสิทธิในลักษณะนี้อีก เพราะเสมือนการลงโทษซ้ำซ้อนเพราะในเชิงจิตวิทยาผู้พ้นโทษเองก็ไม่ปรารถนา

กลับเข้าเรือนจำอีกในฐานะผู้ต้องขัง หากตนเองมีทางเลือกที่ดีในการครองชีวิตร่วมกับผู้คนในสังคม รวมถึงการใช้มาตรการบริหารจัดการภายในเพื่อฟื้นฟูคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังต่าง ๆ เช่น การแนะแนวสาขาวิชาเรียนและอาชีพที่เป็นที่ต้องการของตลาด การจัดฝึกอบรมทักษะวิชาชีพ การออกใบรับรองทักษะฝีมือให้แก่ผู้พ้นโทษที่ผ่านการฝึกอบรม การหางาน การสมัครงาน ฯลฯ อันจัดเป็นมาตรการกักกันครอง ตรวจตรา ระงับ และรองรับการพ้นโทษแล้ว ทางราชการควร มีการให้ข้อมูลความรู้เรื่องเงินกู้ และแหล่งเงินกู้ในการ ประกอบอาชีพอีกด้วย โดยการประสานงานกับสถาบัน การเงินภาครัฐและเอกชน มูลนิธิ เอ็นจีโอ หรืออาจ ใช้งบประมาณเพื่อจัดตั้งกองทุนด้านนี้โดยตรงจะเป็น แนวทางการคิดที่สุจริต และ การเพิ่มความปลอดภัย ให้กับสังคม ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำอีกทางหนึ่งด้วย

การอภิปรายผล

1. จากวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาผู้ต้องขัง ให้พร้อมก่อนพ้นโทษสู่สังคมและการติดตามผู้พ้นโทษ เมื่อพ้นโทษแล้วกับการมีงานทำนั้น ประเด็นนี้ เป็นการ สร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำให้บุคคลที่ พ้นโทษสามารถประกอบอาชีพ การเหลื่อมล้ำทางสังคม “บุคคลพ้นโทษ” หมายถึง ผู้ที่ได้รับการปลดปล่อย จากเรือนจำหรือทัณฑสถาน ในกรณีที่ ได้รับการพัก การลงโทษ ลดวันต้องโทษจำคุก ได้รับพระราชทาน อภัยโทษ และการปลดปล่อยเมื่อ จำคุกครบกำหนด ตามคำพิพากษาของศาล สอดคล้องกับ Sykes (1958) ที่เชื่อว่าผู้กระทำผิดจะได้รับผลกระทบทั้งขณะต้อง โทษและหลังพ้นโทษหลายด้าน สอดคล้องกับ Lojaya (2011) ที่พบว่า แม้คนเหล่านี้จะพ้นจากการคุมขังแล้ว แต่ก็ยังได้รับผลกระทบของการถูกจองจำ เช่น กระทบ ด้านสังคม กล่าวคือ ทักษะคิดของคนในสังคมไทยโดย ส่วนใหญ่ที่มีต่อผู้พ้นโทษ หรือผู้ที่ได้รับโทษจำคุก จะมี ทักษะคิดในแง่ลบ ซึ่งผลของทักษะคิดดังกล่าวได้กลาย

มาเป็นตราบาปให้แก่ผู้พ้นโทษที่ต้องแบกรับ เป็นมลทิน ติดตัวพวกเขาตลอดไป แม้ว่าพวกเขาจะเคยได้ขุดใช้ กรรมที่ก่อขึ้นทำแล้วก็ตาม” การฝึกวิชาชีพเป็นหนึ่งใน การกิจที่กรมราชทัณฑ์มุ่งเน้นให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน ฝึกวิชาชีพให้ ผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังมีวิชาชีพติดตัว สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษ และ สอดคล้องกับ Pattha (2019) ที่พบว่า การสร้างโอกาส และพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ผู้ต้องขังให้มีความรู้ ความ สามารถ ทักษะวิชาชีพ และโอกาสในการทำงาน หลังจากพ้นโทษแล้วนั้นเป็นสิ่งที่รัฐต้องกระทำ นอกจากนี้ ผลการวิจัยนี้ยังมีความสอดคล้องเบื้องต้น กับทฤษฎีและแนวคิดของ Maslow (1943, 1970) ที่กล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการพัฒนาศักยภาพของ ตนเป็นความต้องการที่มนุษย์ต้องการจะเป็น ต้องการ ที่จะได้รับผลสำเร็จในเป้าหมายชีวิตของตนเอง และ ต้องการความสมบูรณ์ของชีวิต มีโอกาสแห่งความ ก้าวหน้าในงานอาชีพ ทั้งนี้ เพราะมนุษย์มีความต้องการ ความรักและสังคม (belonging and love needs) เมื่อมีความปลอดภัยในชีวิตและมั่นคงในการทำงานแล้ว คนเราจะต้องการความรัก ความสัมพันธ์กับผู้อื่น มีความต้องการเป็นเจ้าของและมีเจ้าของ ความรัก ในรูปแบบต่างกัน เช่น ความรักระหว่าง คู่รัก พ่อ แม่ ลูก เพื่อน สามเณร การได้รับการยอมรับเป็นสมาชิก ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม จากการติดตาม ผู้พ้นโทษจากสถานประกอบการที่รับผู้พ้นโทษเข้า ทำงาน พบว่า ผู้พ้นโทษสามารถปฏิบัติได้ดีกว่า แรงงานต่างด้าวเพราะพูดคุยนภาษาเดียวกัน ทำให้สินค้า ที่ผลิตมีความบกพร่องน้อยลง และอยากจะให้นักโทษ เข้าไปทำงานในสถานประกอบการจำนวนมากขึ้น ในกรณีดังกล่าวนี้ ลำพังกรมราชทัณฑ์เพียงหน่วยงาน เดียวไม่อาจดำเนินการหรือมอบโอกาสที่ดีแก่ผู้ต้องขัง ได้ทั้งหมด จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์อื่น ๆ ร่วมมือ กันดำเนินการเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับ โอกาสแก้ไขและ ปรับปรุงตนเอง และฝึกฝนวิชาชีพเพื่อสามารถประกอบ

อาชีพได้เมื่อพ้นโทษออกไป ซึ่งต่อมาได้มีการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างกรมราชทัณฑ์และหน่วยงานอื่น ๆ เช่น กรมการจัดหางาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ทำให้เกิดบันทึกข้อตกลง “โครงการประชารัฐ ร่วมสร้างงาน สร้างอาชีพผู้ต้องขัง” ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2561 เพื่อยกระดับคุณภาพแรงงานตามความต้องการของตลาดแรงงาน สร้างโอกาสและคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ผู้ต้องขัง (Department of Corrections, 2018) จัดเป็นการบูรณาการความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมและเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษ สามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อีกครั้ง นอกจากนี้ Paitoonpong and Kulkolkarn (2019) ได้ศึกษาพบว่า การที่บุคคลใดที่เคยรับโทษจำคุกแม้เป็นความผิดเพียงเล็กน้อย แต่ยังคงบันทึกข้อมูลประวัติอาชญากรติดตัวไปตลอดชีวิตจนกว่าจะตายปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การขาดการเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานีตำรวจ สำนักงานอัยการ หรือศาล ทำให้การติดกับประชาชนที่ต้องยื่นคำร้องขอคัดแยกข้อมูลในทะเบียนประวัติอาชญากรด้วยตนเอง อันเป็นการสร้างภาระให้แก่ประชาชน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทางราชการจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขระบบทะเบียนประวัติอาชญากรของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยแยกทะเบียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ทะเบียนผู้ต้องหา กับทะเบียนอาชญากร และจัดให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐ อีกทั้ง Paitoonpong and Kulkolkarn (2019) ยังศึกษาพบอีกว่า ยังมีผู้พ้นโทษที่ยังไม่สามารถหางานทำได้มีจำนวนมาก เนื่องจากมูลเหตุสำคัญคือ นอกจากสังคมมีอคติไม่ยอมรับผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกแล้ว กฎหมายบางฉบับก็ยังมีลักษณะกีดกันผู้พ้นโทษให้ไม่สามารถประกอบอาชีพบางประเภทได้อีกด้วย

อนึ่ง ผลการวิจัยนี้ยังมีความสอดคล้องกับแนวคิด

การฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ (recidivism) ของ Maltz (2001) ที่อธิบายถึงองค์ประกอบในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ (rehabilitation) ที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ทักษะสถานจะต้องมีวิธีการดูแลแก้ไขพฤติกรรมให้กับผู้ต้องขังหรือผู้กระทำผิดและนำมาปรับใช้กับผู้ต้องขังหรือผู้กระทำผิดอย่างเหมาะสมเพื่อการแก้ไขหรือบรรเทาพฤติกรรมจะส่งพฤติกรรมอาชญากรของผู้ต้องขัง หรือลดน้อยถอยลง และแนวคิดทางทฤษฎีวิทยากับผู้กระทำผิดซ้ำ (the habitual criminal) ของ Morris (1951) ซึ่งเห็นว่า การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นการแก้ไขพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ให้เกิดจิตสำนึก เข้าใจ และปรับเปลี่ยนตนเองซึ่งเจ้าหน้าที่หรือวิทยากรในการแก้ไขฟื้นฟูจะต้องมีการส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรม การจัดโปรแกรมการบำบัด การอบรม การจัดกิจกรรม การให้คำปรึกษาและบูรณาการผสมผสานต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ไปกระทำผิดซ้ำอีก

2. จากวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการยอมรับของสถานประกอบการกับการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานนั้น กฎหมายบางฉบับก็ยังมีลักษณะกีดกันผู้พ้นโทษสอดคล้องกับ Paitoonpong and Kulkolkarn (2019) ที่เห็นว่าควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่มีบทบัญญัติกำหนดลักษณะต้องห้ามในการประกอบอาชีพหรือการทำงานของผู้เคยต้องคำพิพากษาจำคุกหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 เป็นต้น ทั้งที่วิชาชีพสาขานั้นกำลังขาดแคลนแรงงานหรือตลาดแรงงานมีความต้องการสูง เช่น พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 มาตรา 34 ข (3) บัญญัติว่า “ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกสำหรับความผิดเกี่ยวกับชีวิต

และร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หรือความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการพนัน หรือความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เว้นแต่เป็นโทษที่ได้กระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ หรือพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี ก่อนวันขอรับใบอนุญาต และมีใช้ความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา” แต่กิจกรรมบางประเภทเช่น งานด้านช่างฝีมือ ผู้พ้นโทษที่ผ่านการฝึกจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงานมาแล้ว นอกจากนี้ควรมีการประสานงานเชิงรุกในการคัดเลือกผู้พ้นโทษระหว่างเจ้าของสถานประกอบการ กรมการจัดหางาน และศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ (CARE) ของแต่ละเรือนจำจังหวัดทำการประชาสัมพันธ์ตำแหน่งงานว่างและขึ้นทะเบียนคนหางานให้แก่ผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมดีและมีกำหนดพ้นโทษทุก ๆ เดือน สอดคล้องกับ Pattha (2019) ที่พบว่ากรมราชทัณฑ์ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลนั้น ปรัชญาของงานราชทัณฑ์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการควบคุมผู้ต้องขังไม่ให้หลบหนีเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่ในการแก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และกลับตัวเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยหลักในการ พัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขัง คือ การจัดการศึกษาสายสามัญและสายวิชาชีพ รวมทั้งการอบรมศีลธรรม จริยธรรม ให้ผู้ต้องขังให้มีจิตสำนึก และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และผลการศึกษา ยังสอดคล้องกับแนวคิดการฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ (recidivism) ของ Maltz (2001) และแนวคิดทางทัณฑวิทยากับผู้กระทำผิดซ้ำ (the habitual criminal) ของ Morris (1951)

3. จากวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค และแนวทางการแก้ปัญหาในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน พบว่า ผู้พ้นโทษยังคงถูกจำกัดสิทธิบางประการจากกฎหมายและปัญหาการล้างมลทินจากประวัติ

อาชญากร ซึ่งมลทินที่ผู้พ้นโทษได้รับเปรียบเสมือนตราบาป สอดคล้องกับ Becker (1973) กล่าวว่า “ตราบาป” เกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นผู้ตราบาป การตราบาปนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อกระทำความผิดครั้งแรก และผู้กระทำผิดได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม และหน่วยงานอื่นในสังคม สถาบันเหล่านี้เป็นผู้กำหนดว่าเขาประพฤติเป็นอาชญากร เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้กระทำผิดก็จะยอมรับการตราบาป สอดคล้องกับ Paitoonpong and Kulkolkarn (2019) ที่พบว่า นักโทษที่พ้นโทษแล้ว กฎหมายไม่สมควรจำกัดสิทธิอีก เพราะจะเหมือนได้รับการลงโทษซ้ำซ้อน และมองว่า การให้โอกาสโทษผู้พ้นโทษได้ประกอบอาชีพจะยิ่งทำให้คนในสังคมปลอดภัย เพราะผู้พ้นโทษไม่อยากจะกลับเข้ามาเรือนจำอีกถ้ามีทางเลือกอื่น ปัญหาของผู้พ้นโทษยังรวมถึงเงินทุนที่จะใช้ในการประกอบอาชีพหรือเงินทุนที่จะใช้เลี้ยงชีวิตประจำวันหลังจากการพ้นโทษ ซึ่งการแก้กฎหมายอย่างเดียวอาจจะไม่เพียงพอ ควรพิจารณาให้รอบคอบในเรื่องความปลอดภัยของประชาชน ควรมีหน่วยงานทำหน้าที่คัดกรองและให้ใบรับรองผู้พ้นโทษที่มีความประพฤติดีเพื่อสร้างความมั่นใจกับนายจ้าง รัฐบาลควรส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องแม้จะพ้นโทษแล้วเพราะสิ่งยั่วยุในสังคมมีมาก การสร้างความมั่นใจให้กับสังคม เช่น ออกใบรับรองความประพฤติซึ่งเหมือนการให้รางวัลรับรองการเป็นคนดี การแนะนำสาขาวิชาเรียนและอาชีพที่เป็นที่ต้องการของตลาด การจัดฝึกอบรมทักษะวิชาชีพ การหางาน การสมัครงาน การให้ข้อมูลเรื่องเงินกู้ประกอบอาชีพ การหาแหล่งทุนสำหรับผู้พ้นโทษที่จะมีโอกาสได้เข้าถึง และผลการศึกษา ยังสอดคล้องกับแนวคิดการฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ (recidivism) ของ Maltz (2001) และแนวคิดทางทัณฑวิทยากับผู้กระทำผิดซ้ำ (the habitual criminal) ของ Morris (1951)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการปรับเปลี่ยนหรือหลีกเลี่ยงข้อความใด ๆ ในเอกสารรับรองหรือประกาศนียบัตรที่สื่อให้สังคมเห็นว่า เคยเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำมาก่อน ทั้งนี้เพราะแม้กระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังด้านการฝึกอบรมด้านอาชีพในเรือนจำ และการได้รับหนังสือรับรองหรือใบประกาศนียบัตรนั้นจะเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างมากแก่ผู้พ้นโทษก็ตาม แต่สาระสำคัญในใบประกาศนียบัตรนั้นระบุว่า เป็นความร่วมมือระหว่างกรมพัฒนาฝีมือแรงงานและกรมราชทัณฑ์พร้อมประทับตราทั้งสองหน่วยงานนั้น สามารถสื่อในมุมกลับว่า เสมือนการประกาศให้สังคมรู้ว่า เคยเป็นผู้ต้องขังและกระทำความผิดมาก่อน

2. ควรมีการทบทวนในการล้างประวัติการเคยเป็นผู้ต้องโทษสำหรับผู้พ้นโทษ เพราะประวัติการเคยเป็นผู้ต้องโทษเป็นสิ่งที่เปื้อนตราบาปที่ติดตัวไปตลอดที่จะ

ส่งผลให้เกิดการไม่ยอมรับในสังคม

3. ควรศึกษาค้นหาถึงความต้องการที่แท้จริงอื่น ๆ ของผู้พ้นโทษ นอกเหนือจากการได้รับฝึกอาชีพระหว่าง การเป็นผู้ต้องขัง และการดำรงชีวิตที่ดีตามสัมมาชีพ มีรายได้เพื่อเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวภายหลังพ้นโทษ เช่น สถาบันการเงิน หรือแหล่งเงินทุนต่าง ๆ ควรให้โอกาสเข้าร่วมในการคืนคนดีสู่สังคมโดยการให้สินเชื่อในการประกอบธุรกิจโดยเปิดกิจการของตนเอง และกรมราชทัณฑ์ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการเป็นเจ้าของกิจการ และองค์ความรู้อื่น ๆ ในการประกอบธุรกิจเพื่อให้ผู้ต้องขังมีโอกาสในการขอสินเชื่อสนับสนุน และสามารถประสบความสำเร็จในการประกอบกิจการได้มากขึ้น รวมทั้งองค์กรภาคประชาสังคมต่าง ๆ ควรเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้นโดยไม่คำนึงถึงอดีตการเป็นผู้ต้องขังเป็นต้น

References

- Becker, H. S. (1973). Consciousness, power and drug effects. *Society*, 10, 26-31.
- Department of Corrections. (2018). *Memorandum of agreement on coordination of cooperation in the Pracharath project to create jobs and create careers for inmates*. Retrieved from <http://www.correct.go.th/care/care1/wp-content/uploads/2022/06/MOU-โครงการประชารัฐ-ร่วมสร้างงาน-สร้างอาชีพผู้ต้องขัง.pdf> [In Thai]
- Department of Corrections. (2019). *Department of Corrections action plan B.E. 2563-2565*. Author. [In Thai]
- Department of Corrections. (2023). *Correctional inmate statistics report*. Retrieved from <http://www.correct.go.th/stathomepage> [In Thai]
- Lojaya, S. (2011). *Acceptance of chief executive officers to employment of rehabilitated female ex-convicts: A case study of factories of Samutprakarn province*. Master's Thesis of Arts (Sociology), Chulalongkorn University. [In Thai]
- Maltz, M. D. (2001). *Recidivism*. Academic Press.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality* (2nd ed.). Harper & Row.
- Morris, N. (1951). *The habitual criminal*. Harvard University Press.
- Paitoonpong, S., & Kulkolkarn, K. (2019). *The acquitted person has no right to work*. Retrieved from <https://tdri.or.th/2019/02/career-for-penalty> [In Thai]
- Pattha, P. (2019). *Professional skills training and inmate employment*. Retrieved from https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2168 [In Thai]
- Sriwannawit, C., Sutthinarakorn, W., Jeerapattanatorn, P., & Khomsod, S. (2022). Vocational process for a better life preparation of prisoners after imprisonment. *NRRU Community Research Journal*, 16(2), 177-190. [In Thai]
- Sykes, G. M. (1958). *The society of captives: A study of a maximum security prison*. Princeton University Press.
- Thammasat University, Faculty of Law. (2020). *Summary of the academic dialogue on personal information annulment, clearing guilt, restoring life with legal rights*. Retrieved from <https://www.law.tu.ac.th/seminar-summary-deletion-of-criminal-records> [In Thai]

การเมืองในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย

ปัญญา ศรีเพชรสุพรรณ¹ พัด ลวางกูร²

นิติดา สิริพงศ์ทักษิณ³ กานต์ บุญยะกาญจน์⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้กรอบการวิเคราะห์สามเหลี่ยมการประสานงานระหว่างอำนาจรัฐ คณาธิปไตยทางวิชาการ และตลาด ของ Burton R. Clark

ผลการวิจัย พบว่า พัฒนาการของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย แบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา ดังนี้ (1) ระหว่างปี พ.ศ. 2387-2555 ได้แก่ พ.ศ. 2387-2474 ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐและตลาดมีลักษณะประนีประนอมกัน พ.ศ. 2475-2544 ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐ คณาธิปไตยทางวิชาการ และตลาด มีลักษณะประนีประนอมกัน และ พ.ศ. 2545-2555 อำนาจรัฐและคณาธิปไตยทางวิชาการได้ร่วมกันพยายามรวมศูนย์อำนาจโดยการหาหลักเกณฑ์สำหรับพัฒนาคุณภาพวารสารวิชาการที่ใช้ได้ทั่วไป (2) ระหว่างปี พ.ศ. 2556-2563 ภายหลังการรวมศูนย์อำนาจโดยการกำหนดหลักเกณฑ์การเผยแพร่วารสารทางวิชาการให้สถาบันอุดมศึกษาถือปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน ผ่านประกาศฉบับปี พ.ศ. 2556 และปี พ.ศ. 2562 ทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นเพียงการประเมินคุณภาพการจัดการที่ไม่ได้สะท้อนการประเมินคุณภาพเนื้อหาอย่างแท้จริง และ (3) ระหว่างปี พ.ศ. 2564-2565 อำนาจรัฐได้วางหลักเกณฑ์วารสารวิชาการระดับชาติขึ้นใหม่โดยคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) เพื่อให้ตลาดที่เป็นแหล่งตีพิมพ์เผยแพร่วารสารวิชาการดำเนินการได้อย่างอิสระตามหลักความเป็นเลิศทางวิชาการ

คำสำคัญ: การเมืองในการกำหนดนโยบาย; วารสารวิชาการไทย; สามเหลี่ยมการประสานงาน

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ปัญญา ศรีเพชรสุพรรณ, พัด ลวางกูร, นิติดา สิริพงศ์ทักษิณ และกานต์ บุญยะกาญจน์. (2567). การเมืองในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย. *วารสารดุขภูมิตตทงสัคมศสตร์*, 14(3), 673-682.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: panyadinho@hotmail.com

^{2,3,4} คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Politics in the Formulation of the Thai Academic Journal Quality Promotion Policy

Panya Sripetsuphan¹ Pad Lavankura²

Nithita Siripongtugsin³ Kan Boonyakanchana⁴

Abstract

This research article aims to study the development of power relations in the formulation of the Thai academic journal quality promotion policy. The technique of qualitative research was employed. Data were collected using the techniques of documentary research and in-depth interview. Data were analyzed using the triangular analysis framework, coordination between state authority, academic oligarchy, and the market of Burton R. Clark.

Findings are as follows: The development of the power relations in the formulation of the Thai academic journal quality promotion policy was divided into the following three periods. (1) During the years 1844 to 2012: From 1844 to 1931, the relationship between the state authority and the market was characterized as a compromise. From 1932 to 2001, the relationship between the state authority, academic oligarchy, and the market was characterized as a compromise. From 2002 to 2012, the state authority and the academic oligarchy jointly made an effort to centralize power by determining the criteria for improving the quality of the commonly available academic journals. (2) During the years 2013 to 2020, after the centralization of power the criteria for publishing academic journals were set for the higher education institutions to observe as the same guideline through the announcement of the Civil Service Commission in Higher Education Institutions (OCSC) in the 2013 and 2019 issues. This resulted in a conflict of opinion with some claiming that such criteria were just the management quality assessment that did not truly reflect the content quality assessment. (3) During the years 2021 to 2022, the state authority established new national academic journal criteria by the OCSC. The market as the source of the publications for academic journals was allowed to operate freely in accordance with the principle of academic excellence.

Keywords: Politics in the Formulation; Thai Academic Journal; Triangle of Coordination

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Sripetsuphan, P., Lavankura, P., Siripongtugsin, N., & Boonyakanchana, K. (2024). Politics in the formulation of the Thai academic journal quality promotion policy. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 673-682.

¹ Doctor of Philosophy Program in Politics, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: panyadinho@hotmail.com

^{2,3,4} Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการศึกษาพัฒนาการในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย เห็นได้ว่า ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2387-2544 นั้น เป็นช่วงที่ยังไม่ได้มีการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างจริงจัง ซึ่งมีทั้งหน่วยงานราชการและเอกชนที่เป็นผู้จัดพิมพ์ โดยในช่วงนี้การตีพิมพ์วารสารจะเน้นทั้งในเชิงวิชาการและเชิงธุรกิจเป็นด้านหลัก ต่อมาระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2545-2555 ถือเป็นช่วงที่มีการสนับสนุนทุนและประเมินคุณภาพวารสารวิชาการโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกำหนดนโยบายจากภาครัฐ ประกอบด้วย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 เป็นต้นมา มีการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไว้ที่คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) ซึ่งได้มีการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย โดยการประกาศหลักเกณฑ์การพิจารณาวารสารทางวิชาการ สำหรับการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ พ.ศ. 2556 ต่อมาได้ยกเลิกประกาศดังกล่าว และประกาศใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาวารสารทางวิชาการ สำหรับการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ พ.ศ. 2562 โดยเฉพาะฐานข้อมูลระดับชาตินั้น ซึ่งมีเพียงหน่วยงานเดียวที่ได้รับยอมรับคือ ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre--TCI)

อย่างไรก็ตาม จากผลการประชุมคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) ครั้งที่ 4/2564 เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2564 ที่ระบุว่า ในกรณีการใช้ผลงานวิจัยที่เผยแพร่ในวารสารวิชาการระดับชาติเพื่อขอตำแหน่งวิชาการทั้งในสายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสายสังคมศาสตร์นั้น ผลงานวิชาการดังกล่าวไม่จำเป็นต้องตีพิมพ์อยู่ในวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสาร ไม่ว่าจะเป็นระดับใด (Ministry of Higher

Education, Science, Research and Innovation, 2021) ซึ่งต่อมาคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) ก็ได้ออกประกาศยึดหยุ่นการตีพิมพ์ในปีเดียวกัน อีกทั้งคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา ได้ประกาศใช้หลักเกณฑ์การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิทยานิพนธ์หรือส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ในวารสารระดับชาติ และวารสารระดับนานาชาติ พ.ศ. 2565 ที่สอดคล้องกับประกาศของ ก.พ.อ. ดังกล่าวด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า พัฒนาการของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทยภายใต้กรอบสามเหลี่ยมการประสานงาน ซึ่งบางช่วงเวลามีอิสระตามหลักความเป็นเลิศทางวิชาการ และบางช่วงเวลากถูกควบคุมโดยคณาธิปไตยทางวิชาการ ตั้งแต่ช่วงก่อนมีการสนับสนุนการตีพิมพ์ ในช่วงปี พ.ศ. 2387-2544 การสนับสนุนทุนและประเมินคุณภาพวารสารวิชาการโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในช่วงปี พ.ศ. 2545-2555 และช่วงที่มีการบูรณาการให้คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ในปี พ.ศ. 2556-2562 นั้น จนถึงการเผยแพร่ผลงานวิชาการไม่จำเป็นต้องตีพิมพ์อยู่ในวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยได้ ไม่ว่าจะเป็นระดับใด ทั้งในระดับที่ 1 และระดับที่ 2 ในช่วงปี พ.ศ. 2564-2565 ว่ามีพัฒนาการของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทยอย่างไร โดยการวิจัยครั้งนี้ยามพัฒนาการของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย ว่าหมายถึง การเมืองในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพัฒนาการของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอำนาจและแนวคิดสามเหลี่ยมการประสานงานของ Burton R. Clark
2. ด้านผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดศึกษาโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบกับการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการบรรยาย การประชุม การสัมภาษณ์ การอบรม และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ทำให้ทราบพัฒนาการของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจ

การเมืองเป็นกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือและความขัดแย้ง ซึ่งเกิดขึ้นได้ทุกที่ที่มีประเด็นของทรัพยากร เข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะการเมืองจะจัดสรร แบ่งปัน เพื่อให้ได้มาซึ่งคุณค่าทางสังคมหรือประโยชน์ของกลุ่มบุคคล สถาบัน โดยมีอำนาจที่เป็นการยอมรับมาเป็นอิทธิพลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การเมืองจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับมนุษย์ ทั้งเกี่ยวกับคุณค่าทางสังคม ความเป็นอยู่ ฐานะ เศรษฐกิจ ความศรัทธา ความยุติธรรม ความนิยมชมชอบ เกียรติยศ การยกย่องเชิดชู ตลอดจนการยอมรับ เป็นต้น ดังนั้น นโยบายหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาจึงเป็นสิ่งที่

จะก่อให้เกิดความขัดแย้ง การยอมรับในผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลหรือกลุ่ม ตลอดจนสถาบันการเมืองย่อมจะมีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อดำรงไว้ หรือเปลี่ยนแปลง อันที่ได้มาซึ่งประโยชน์ ดังนั้น กระบวนการกำหนดนโยบาย ซึ่งมีกิจกรรม ขั้นตอนต่าง ๆ การเมืองจึงมีอิทธิพลต่อกระบวนการกำหนดนโยบาย เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการ ซึ่ง Wrong (1995) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับอำนาจไว้ว่า ประกอบด้วย 4 รูปแบบ ได้แก่ อำนาจ (power) อำนาจหน้าที่ (authority) กำลังบังคับ (force) และอิทธิพล (influence) ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับการวิจัยเรื่องการเมืองในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย โดยเฉพาะเรื่องอำนาจหน้าที่ที่หน่วยงานรับผิดชอบต้องปฏิบัติ

แนวคิดสามเหลี่ยมการประสานงาน

องค์ประกอบพื้นฐานของระบบอุดมศึกษาได้รับการพิจารณาจากความแตกต่างของแต่ละประเทศ (สหราชอาณาจักร สวีเดน ญี่ปุ่น อิตาลี ฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ออสเตรเลีย แคนาดา สหรัฐอเมริกา โปแลนด์ ยูโกสลาเวีย เม็กซิโก และไทย) โดยมีการระบุดองค์ประกอบพื้นฐานสามประการขององค์กรระบบอุดมศึกษา วิธีการจัดเรียงงาน บรรทัดฐานและค่านิยมหลัก และการกระจายอำนาจตามกฎหมายทั่วทั้งระบบ โดยมุ่งให้ความสนใจโครงสร้างการสนับสนุนทางวิชาการนักวิชาการระดับชาติ การจัดระเบียบงานทางวิชาการเกี่ยวกับความรู้ การแบ่งงานทางวิชาการตามหลักการและภาคส่วน/สถาบัน รากฐานของความเชื่อทางวิชาการและมุมมองทางหลักการ การบูรณาการในอุดมศึกษาผ่านระบบราชการ การเมือง วิชาชีพ ตลาด และวิธีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น รวมถึงความขัดแย้งระหว่างหลักการและระบบ และกระบวนการสร้างความแตกต่าง ความพยายามของกลุ่มผลประโยชน์ในการทำงาน การปกป้องหน้าที่ของตน และการตอบสนองต่อแรงกดดันก็ได้รับการแก้ไขเช่นกัน สรุป

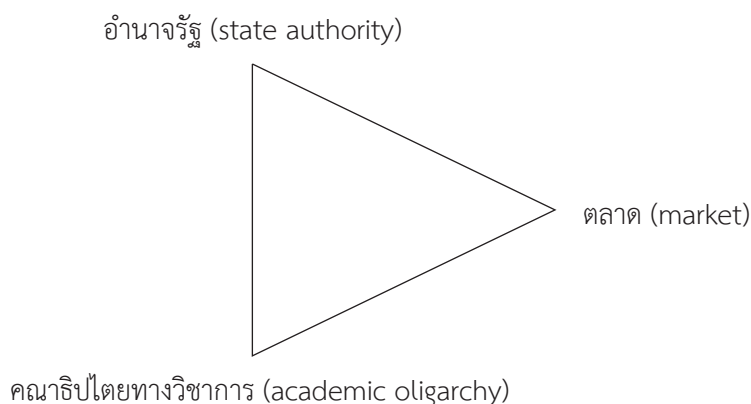
ได้ว่า การปะทะกันของค่านิยมทางสังคมอุดมศึกษาจะต้องมีการปรับปรุง และระบบที่มีแนวโน้มว่าจะรุ่งเรืองคือการแบ่งอำนาจ สนับสนุนความหลากหลาย และยอมให้มีความไม่ชัดเจนบ้าง (Clark, 1983)

การวิเคราะห์ตัวแสดงอิสระที่หลากหลายภายในระบบนั้น Clark (1984, p. 9) แนะนำว่ารูปแบบทางการเมือง (political model) เป็นที่พึงพอใจมากที่สุด เนื่องจากรูปแบบดังกล่าวสามารถนำมาจับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความซับซ้อนและความหลากหลายซึ่งมีลักษณะสำคัญของอุดมศึกษา (Nilphan, 2005, p. 47) การใช้รูปแบบทางการเมืองนี้อธิบายการจัดการมหาวิทยาลัย Baldrige (1989) ได้สำรวจการเปลี่ยนแปลง ความขัดแย้ง การแข่งขัน และค่านิยมที่แตกต่างกันของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ลักษณะของอำนาจ อิทธิพลของกลุ่มทั้งภายในและภายนอก และกิจกรรมที่ตั้งเป้าหมายไว้ หากต้องการให้นโยบายประสบความสำเร็จ กระบวนการเจรจาของกลุ่มผลประโยชน์ที่แตกต่างกันจะต้องถูกนำมาพิจารณาด้วย (Nilphan, 2005, p. 47)

ตามแนวคิดของ Clark (1979, pp. 228, 230) อำนาจอธิปไตย (state authority) ประกอบด้วย อำนาจทางราชการ (bureaucratic authority) และอำนาจ

ทางการเมือง (political authority) ซึ่งแต่ละส่วนจะมีการประสานงานแบบเฉพาะเจาะจง การประสานงานทางราชการคือบทบาทของหน่วยงานบริหาร เช่น กรมการศึกษาแห่งชาติ ส่วนการประสานงานทางการเมืองจะเห็นได้จากรูปแบบการมีอิทธิพลของนักการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ทั้งภายในและภายนอก ภายใน ส่วนคนอธิปไตยทางวิชาการ (academic oligarchy) ประกอบด้วย คณาจารย์ที่มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลอย่างสูง กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในวงวิชาการ (academic barons) ที่มีอิทธิพลทั้งภายในและภายนอกของสาขาวิชาและสถาบันเหล่านั้น ขณะที่ตลาด (market) เป็นสถาบันที่มีรูปแบบไม่เป็นทางการโดยอาศัยแนวคิดการแลกเปลี่ยนที่หมายถึงการเชื่อมโยงระหว่างผู้คน ในอุดมศึกษานี้ตลาดจะประกอบไปด้วย ตลาดผู้บริโภค (ทางเลือกของนักศึกษา) ตลาดแรงงาน (คณะและการบริหารงาน) และตลาดสถาบัน (มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงทั้งของรัฐและเอกชน) (Clark, 1983, pp. 161-171; Nilphan, 2005, p. 48) ซึ่งตำแหน่งที่แตกต่างกันเหล่านี้เป็นประโยชน์ในการประยุกต์เพื่ออธิบายว่าตัวแสดงสำคัญที่หลากหลายเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองในการกำหนดนโยบายคุณภาพวารสารวิชาการไทยอย่างไร

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย



ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยทำการวิจัยเอกสาร (documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบกับการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการบรรยาย การประชุม การสัมภาษณ์ การอบรม และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย จำนวน 16 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มจากการจัดระเบียบข้อมูลและจำแนกเป็นหมวดหมู่ (categories) เพื่อให้ง่ายต่อการคัดแยกข้อมูล ตลอดจนนำข้อมูลที่ผ่านมาการคัดแยกแล้วมาจัดเป็นรูปแบบ (type) ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับประเด็นเชิงเนื้อหา (content) ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ทั้งการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ แล้วนำผลการวิเคราะห์ไปสรุปเป็นผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยการเมืองในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทยผ่านพัฒนาการของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทยภายใต้กรอบการวิเคราะห์สามเหลี่ยมการประสานงานระหว่างอำนาจรัฐ คณาธิปไตยทางวิชาการ และตลาด พบว่า

1. ระหว่างปี พ.ศ. 2387-2555 เป็นช่วงที่ตำแหน่งของอำนาจรัฐ คณาธิปไตยทางวิชาการ และตลาดมีการเคลื่อนตัวไปมา โดยระหว่างปี พ.ศ. 2387-2474

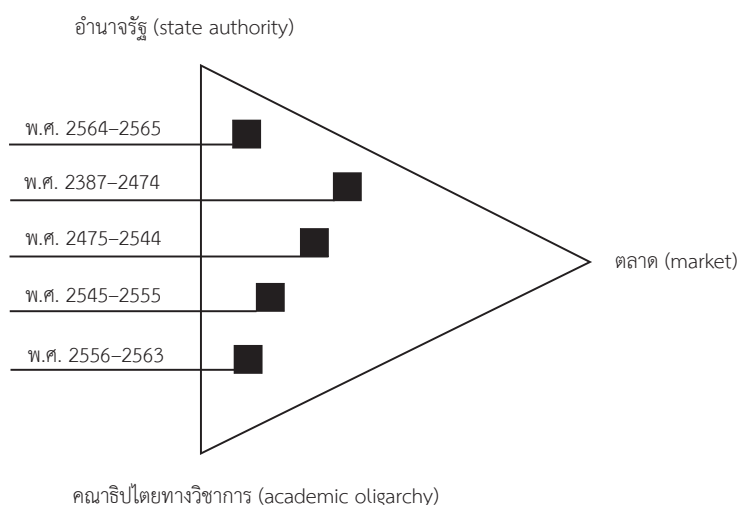
อันเป็นช่วงที่การเมืองการปกครองอยู่ในระบอบรวมอำนาจภายใต้พระมหากษัตริย์ แต่่นโยบายที่ส่งเสริมด้านการศึกษาของอำนาจรัฐโดยกระทรวงธรรมการหรือกระทรวงศึกษาธิการทำให้ตลาดเอกชนที่เป็นแหล่งตีพิมพ์เผยแพร่วารสารสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระเพื่อเผยแพร่ความรู้พร้อมทั้งแสวงหากำไร และภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ช่วงปี พ.ศ. 2475-2544 อำนาจรัฐยังคงมีนโยบายส่งเสริมด้านการศึกษาผ่านการสถาปนาสถาบันอุดมศึกษาขึ้นอีกหลายแห่ง พร้อมกับตลาดเอกชนที่เริ่มมีการแบ่งแยกการตีพิมพ์วารสารวิชาการออกจากวารสารทั่วไปอย่างเด่นชัด ในช่วงนี้เองที่ตำแหน่งในสามเหลี่ยมการประสานงานในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการมีความสมดุลอย่างยิ่ง เพราะทั้งอำนาจรัฐ คณาธิปไตยทางวิชาการ และตลาดที่เป็นแหล่งตีพิมพ์เผยแพร่วารสารวิชาการต่างผลิตและดำเนินการอย่างอิสระภายใต้หลักความเป็นเลิศทางวิชาการ และในช่วงปี พ.ศ. 2545-2555 ที่คณาธิปไตยทางวิชาการภายใต้สถาบันอุดมศึกษากลุ่มหนึ่งได้ให้ความสนใจที่จะศึกษาอย่างจริงจังเกี่ยวกับปัญหาคุณภาพของวารสารวิชาการที่ตีพิมพ์เผยแพร่อยู่ในขณะนั้น ซึ่งผลการศึกษาได้รับความสนใจในหมู่คณาธิปไตยทางวิชาการด้วยกันเองและอำนาจรัฐโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ตำแหน่งสามเหลี่ยมการประสานงานจึงเริ่มเคลื่อนตัวไปให้ความสำคัญกับคณาธิปไตยทางวิชาการกลุ่มดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ในช่วงแรกนี้ระหว่าง พ.ศ. 2387-2555 ยังถือได้ว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทยยังคงให้ตลาดที่เป็นแหล่งตีพิมพ์เผยแพร่วารสารวิชาการมีอิสระตามหลักความเป็นเลิศทางวิชาการ แม้บางช่วงจะเอนเอียงไปทางตลาด และบางช่วงขยับไปทางคณาธิปไตยทางวิชาการที่พยายามรวมศูนย์อำนาจ แต่อำนาจรัฐผู้กำหนดนโยบายยังคงสามารถประสานงานระหว่างทั้งสามฝ่าย

ให้สามารถพัฒนาการวิชาการร่วมกันได้

2. ระหว่างปี พ.ศ. 2556-2563 ตำแหน่งในสามเหลี่ยมการประสานงานได้เคลื่อนตัวไปยังคณาธิปไตยทางวิชาการโดยศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย ที่ได้รับมอบอำนาจจากอำนาจรัฐผ่านประกาศของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การพิจารณาการเลื่อนวิทยฐานะของคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ นำไปปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในช่วงนี้เองความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างอำนาจรัฐโดยคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) กับคณาธิปไตยทางวิชาการโดยศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยและกลุ่มผู้สนับสนุน มีลักษณะประนีประนอมกันโดยละเลยตลาดที่เป็นแหล่งตีพิมพ์เผยแพร่วารสารวิชาการ ที่ไม่อาจมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการได้ ภายหลังจากประกาศทั้ง 2 ฉบับมีผลบังคับใช้เป็น การทั่วไปแล้วกลับก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสมดุลของสามเหลี่ยมการประสานงาน โดยมีความขัดแย้งทางความคิดเกิดขึ้นเกี่ยวกับการให้อำนาจศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสาร

ไทยในการจัดกลุ่มคุณภาพวารสารวิชาการภายใต้หลักเกณฑ์การประเมินที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญด้านการจัดการมากกว่าคุณภาพด้านเนื้อหา จนนำไปสู่ความล้มเหลวของการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการในลักษณะดังกล่าวนี้

3. ระหว่างปี พ.ศ. 2564-2565 อำนาจรัฐโดยคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) ได้รับรู้ถึงความขัดแย้งทางความคิดที่เกิดขึ้นอันเป็นผลสืบเนื่องจากประกาศหลักเกณฑ์การพิจารณาการเลื่อนวิทยฐานะของคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ นำไปปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในช่วงนี้เองความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างอำนาจรัฐโดยคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) กับคณาธิปไตยทางวิชาการโดยศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยและกลุ่มผู้สนับสนุน มีลักษณะประนีประนอมกันโดยละเลยตลาดที่เป็นแหล่งตีพิมพ์เผยแพร่วารสารวิชาการ ที่ไม่อาจมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการได้ ภายหลังจากประกาศทั้ง 2 ฉบับมีผลบังคับใช้เป็น การทั่วไปแล้วกลับก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสมดุลของสามเหลี่ยมการประสานงาน โดยมีความขัดแย้งทางความคิดเกิดขึ้นเกี่ยวกับการให้อำนาจศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสาร



ภาพ 2 การกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย พ.ศ. 2387-2565

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยพัฒนาการของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย ที่พบว่า ในช่วงแรกระหว่าง พ.ศ. 2387-2544 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายใต้กรอบการวิเคราะห์สามเหลี่ยมการประสานงานระหว่างอำนาจรัฐ ฅณาธิปไตยทางวิชาการ และตลาด อยู่ในจุดที่มีความสมดุล โดยในช่วงปี พ.ศ. 2387-2474 อันเป็นช่วงที่ระบอบการเมืองการปกครองเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจ สอดคล้องกับ Wongvisadethorn (2016) ที่อธิบายการรวมศูนย์อำนาจในทางการเมืองจะมีศูนย์รวมอำนาจ ธิปไตยหรือมีเอกภาพในการใช้อำนาจรัฐทั้งภายในและภายนอกรัฐโดยสมบูรณ์ การรวมศูนย์อำนาจในทางปกครองเป็นการจัดระเบียบการปกครองภายในรัฐ โดยให้รัฐแต่เพียงผู้เดียวเป็นผู้ดำเนินการปกครองหรือจัดทำบริการสาธารณะต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน โดยมีการรวมอำนาจในการตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการ เป็นยติเด็ดขาดอยู่ที่รัฐส่วนกลาง แต่การมีนโยบายส่งเสริมด้านการศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าวโดยการ จัดตั้งโรงเรียนขึ้นหลายแห่ง กลับทำให้ตลาดเอกชนสามารถตีพิมพ์เผยแพร่วารสารได้อย่างอิสระ ต่อมา ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบ ประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ อำนาจการเมือง การปกครองเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ผ่านการเลือกตั้ง แม้จะมีการสลับเปลี่ยนไปมาระหว่าง รัฐบาลพลเรือนที่จากการเลือกตั้งและรัฐบาลทหาร แต่ระบอบการปกครองตามรูปแบบนี้มีลักษณะ เป็นการกระจายอำนาจไปยังภาคส่วนต่าง ๆ สอดคล้อง กับ Mektrairat (2016) ที่อธิบายว่า การกระจายอำนาจ เกิดจากสภาวะการณ์ที่สถาบันหรือองค์กรของรัฐบาล เกิดความล้มเหลวในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มิอาจสามารถจะเข้าไปใช้อำนาจหรือมีอิทธิพลใน ดินแดนที่ตนปกครองอยู่ได้ และจากสภาวะที่ประชาชน ในระดับรากหญ้าเกิดความไม่เชื่อใจในรัฐบาล เหล่านี้

จึงเป็นผลให้ประเทศที่มีภาคประชาสังคมมีความ ตื่นตัวและเข้มแข็งจำเป็นต้องลุกขึ้นมาดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ เพื่อชุมชนของตนด้วยตัวเอง เมื่ออำนาจรัฐ ด้านการเมืองการปกครองเปลี่ยนเป็นให้ประชาชน มีส่วนร่วมมากขึ้น พร้อมกับการนํานโยบายส่งเสริม ด้านการศึกษาผ่านการสถาปนาสถาบันอุดมศึกษา ขึ้นอีกหลายแห่ง ย่อมส่งผลดีต่อตลาดที่เป็นแหล่งตีพิมพ์ เผยแพร่วารสารวิชาการให้สามารถดำเนินการได้อย่าง อิสระตามหลักความเป็นเลิศทางวิชาการ ความสัมพันธ์ เชิงอำนาจในช่วงเวลาดังกล่าวนี้นี้ระหว่างอำนาจรัฐ ฅณาธิปไตยทางวิชาการ และตลาด จึงเป็นไปใน ลักษณะรูปแบบการคาดหวัง (expectation) และความไว้วางใจต่อหน่วยงานจัดทำวารสารวิชาการต่าง ๆ สอดคล้องกับ Nimpanich, (2004, pp. 116-120) และ Wrong (1995) ที่อธิบายว่าบุคคลและกลุ่มอาจ ได้รับอิทธิพลจากการคาดหวังของผู้บังคับบัญชาให้ ปฏิบัติตามระเบียบ รูปแบบหรือแนวทางปฏิบัติบางเรื่อง ที่ได้มีการเห็นชอบ แนนอนยอมจะทำให้หน่วยงานได้รับ ประโยชน์

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2556-2563 เป็นช่วงเวลาที่การประกาศคณะ กรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การพิจารณาวารสาร ทางวิชาการสำหรับเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ฉบับปี พ.ศ. 2556 และปี พ.ศ. 2562 มีผลบังคับใช้ การกำหนด นโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทย มีลักษณะ ประนีประนอมระหว่างอำนาจรัฐกับฅณาธิปไตยโดย ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยที่กำหนดให้ตลาดที่ เป็นแหล่งตีพิมพ์เผยแพร่วารสารวิชาการ และสถาบัน อุดมศึกษาปฏิบัติในรูปแบบเดียวกัน อันเป็นการใช้อำนาจในรูปแบบการกดดัน (pressure) สอดคล้อง กับ Nimpanich, (2004, pp. 116-120) และ Wrong (1995) ที่อธิบายว่า การใช้อำนาจในรูปแบบนี้เกิดขึ้น ในองค์กรหรือหน่วยงาน เมื่อคนหนึ่งซึ่งทำงานให้

หน่วยงานแห่งหนึ่งใช้อิทธิพลต่ออีกคน ซึ่งพยายามให้ยอมรับแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่เป็นที่พึงปรารถนา โดยให้คำมั่นสัญญาว่าจะมีการให้รางวัลกรณีที่มีการยอมรับแนวทาง หรือชี้แจงว่าคุณภาพจะมีการลงโทษหากไม่ประพฤติปฏิบัติตาม ผลกระทบที่ตามมาทำให้เกิดความขัดแย้งกันทางความคิดขึ้นระหว่างสามเหลี่ยมการประสานงาน จนนำไปสู่ความล้มเหลวของการกำหนดนโยบายในลักษณะดังกล่าวนี้

ข้อเสนอแนะ

1. การกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพวารสารวิชาการไทยโดยอำนาจรัฐจากคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) จำเป็นต้องให้คณาธิปไตยทางวิชาการภายใต้สถาบันอุดมศึกษามีส่วนร่วมในการเสนอหลักเกณฑ์ที่มี

มาตรฐานเชิงวิชาการผ่านการวิจัย และตลาดที่เป็นแหล่งตีพิมพ์เผยแพร่วารสารวิชาการ มีส่วนร่วมในการระบุปัญหาที่แท้จริง เนื่องจากเมื่อหลักเกณฑ์วารสารวิชาการระดับชาติที่กำหนดออกมาผ่านการมีส่วนร่วมและประสานงานจากทุกฝ่ายแล้ว ย่อมจะส่งผลต่อความสำเร็จต่อการพัฒนาคุณภาพวารสารวิชาการไทยได้

2. อำนาจอรรถโดยคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) ควรมีบทบาทในการกำกับดูแลตลาดให้ดำเนินการตีพิมพ์เผยแพร่วารสารตามหลักเกณฑ์วารสารวิชาการระดับชาติที่กำหนดออกมาให้เป็นไปอย่างอิสระตามหลักความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อให้วารสารแต่ละฉบับสามารถพัฒนาคุณภาพได้ตรงตามนโยบายและวัตถุประสงค์ได้

References

- Baldrige, V. J. (1989). Building a political model. In T. Bush (ed.), *Managing education: Theory and practice* (pp. 57-65). Open University Press.
- Clark, B. R. (1979). The Japanese system of higher education in comparative perspective. In W. K. Cummings, I. Amano, & K. Kitamura (Eds.), *Changes in the Japanese University: A comparative perspective* (pp. 217-238). Praeger.
- Clark, B. R. (1983). *The higher education system: Academic organization in cross-national perspective*. University of California Press.
- Clark, B. R. (1984). Higher education systems: Organizational conditions of policy formation and implementation. In R. Premfors (Ed.), *Higher education organization: Conditions for policy implementation* (pp. 7-20). Almqvist & Wiksell International.
- Mektrairat, N. (2016). *Decentralization*. Retrieved from <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การกระจายอำนาจ> [In Thai]
- Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation. (2021). *OCSC agree with the criteria for determining the new position according to the policy of the Minister of Higher Education, Science, Research and Innovation*. Retrieved from <https://www.mhesi.go.th/index.php/pr-executive-news/3134-2021-01-29-05-04-32.html> [In Thai]
- Nilphan, P. (2005). *Internationalising Thai higher education: Examining policy implementation*. Doctoral Thesis of Philosophy (Politics and International Studies), University of Leeds.
- Nimpanich, J. (2004). *Leaders, power, and politics in organization* (2nd ed.). Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]
- Wongvisadethorn, K. (2016). *Centralization*. Retrieved from [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การรวมศูนย์อำนาจ\(Centralization\)](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การรวมศูนย์อำนาจ(Centralization)) [In Thai]
- Wrong, D. H. (1995). *Power: Its forms, bases, and uses* (2nd ed.). Transaction.

การพัฒนาโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทาง
การเรียนรู้ของนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

วรรณิ์ คงแป้น¹ บุญมี พันธุ์ไทย² ศรีสมร สรียาศสิน³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและตรวจสอบประสิทธิผลของโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) ตัวอย่าง คือ นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคปัตตานี ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จำนวน 32 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน และ (2) แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน ทดสอบสมมุติฐานด้วยสถิติ Non-Parametric ได้แก่ The Sign Test และ The Wilcoxon-Mann-Whitney Test

ผลการวิจัย พบว่า (1) โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเริ่มต้น ขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อ ขั้นดำเนินการ และขั้นยุติ จำนวน 12 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง 30 นาที และ (2) โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนมีประสิทธิภาพต่อการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย กลุ่มทดลองหลังเข้าร่วมโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม และมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อสิ้นสุดการติดตามผลเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ กลุ่มทดลองทั้งสองระดับ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนยังมีความคงทน อีกทั้งยังพบว่า นักศึกษาที่เป็นกลุ่มทดลองหลังเข้าร่วมโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม; แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน; นักศึกษาอาชีวศึกษา

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

วรรณิ คงแป้น, บุญมี พันธุ์ไทย และศรีสมร สุริยาศิติน. (2567). การพัฒนาโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(3), 683-699.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: wanneekongpaen@gmail.com

²โครงการปรัชญาตชภักดิ์บัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Development of a Group Counseling Program to Enhance Academic Achievement Motivation of Vocational Students in Three Southern Provinces of Thailand

Wannee Kongpaen¹ Boonmee Punthai² Srismorn Suriyasin³

Abstract

This research article aims to develop and examines the effectiveness of a group counseling program to enhance the academic achievement motivation of the vocational students in three southern provinces of Thailand. In this quasi-experimental research, the sample population consisted of thirty-two students at Pattani Technical College at the Vocational Certificate. The research instruments consisted of the following: (1) a group counseling program to enhance the academic achievement motivation; and (2) an academic achievement motivation test. The hypothesis test was conducted using non-parametric statistics of the Sign Test and the Wilcoxon-Mann-Whitney Test.

Findings are as follows: (1) The group counseling program to enhance the academic achievement motivation of the vocational students under study consisted of four stages: the initial stage; the transition stage; the working stage; and the final stage. The program was conducted for twelve times for one and a half hours per time. (2) The constructed program exhibited the effectiveness on the academic achievement motivation of the students under investigation. The students in the experimental groups exhibited a higher level of academic achievement motivation after participating in the group counseling program than prior to their participation in the program. They exhibited academic achievement motivation at a higher level than the control groups at the statistically significant level of .05. After the follow-up period of four weeks, the experimental groups exhibited retention of the academic achievement motivation. It was also found that the students at the two levels who were in the experimental groups exhibited no differences in their academic achievement motivation after participating in the program.

Keywords: Group Counseling Program; Academic Achievement Motivation ; Vocational Students

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Kongpaen, W., Punthai, B., & Suriyasin, S. (2024). The development of a group counseling program to enhance academic achievement motivation of vocational students in three southern provinces of Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 683-699.

¹ Doctor of Philosophy Program in Education, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: wanneekongpaen@gmail.com

² Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University

³ Faculty of Education, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (achievement motivation) เป็นพลังภายในของบุคคลสำหรับกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการซึ่งส่งผลให้ประสบความสำเร็จ เป็นความต้องการที่จะทำในสิ่งที่ยากและท้าทายเหนือบุคคลอื่นโดยนำผลจากความสำเร็จเปรียบเทียบกับมาตรฐานอันดีเลิศ

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สามารถพัฒนาให้เป็นคุณลักษณะประจำตัวของบุคคลได้ สำหรับบุคคลที่อยู่ในวัยเรียนควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้มีคุณลักษณะความมุ่งมั่นอดทนเพื่อให้บรรลุความสำเร็จทางการเรียน สำหรับบุคคลอยู่ในวัยทำงาน ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้มีคุณลักษณะความรับผิดชอบสูงสามารถวางแผนงานได้จึงจะทำให้ทำงานสำเร็จ จึงควรส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ให้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ร่วมกับการพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น ทักษะการติดตามประเมินผลตนเอง ทักษะการวางแผนและดำเนินงาน และทักษะการมุ่งเป้าหมาย เป็นต้น (Chaiyaphan, 2019) เพื่อพัฒนาผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะในการทำงานในระดับที่แข่งขันได้และเป็นการสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้กับเยาวชนในสังคมไทย สอดคล้องกับผลการศึกษาโดยนักจิตวิทยาและนักการศึกษายุคปัจจุบัน สรุปได้ว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีอิทธิพลในเชิงส่งเสริมประสิทธิภาพในการเรียนของผู้เรียนหลายระดับชั้น ดังนั้นมีความเหมาะสมที่จะสอดแทรกการเสริมสร้างและพัฒนานักศึกษาระดับอาชีวศึกษาให้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงขึ้น ซึ่งคาดว่าจะส่งผลดีทำให้นักศึกษาระดับอาชีวศึกษาที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาจนมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นในทุก ๆ มิติอย่างเป็นองค์รวมต่อไปด้วย (Akbari & Sahibzada, 2020; Bhat, 2022; Karimi & Saadatmand, 2014; Lone, 2021;

Moneva & Tribunalo, 2020)

ผู้วิจัยเลือกใช้การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาในงานวิจัยนี้ เพราะมีหลักฐานเชิงประจักษ์ในรูปแบบรายการวิจัยจำนวนหนึ่งยืนยันว่าการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลทำให้นักศึกษาอาชีวศึกษามีผลสำเร็จทางการเรียนดีขึ้น (Prinyapol & Chongruksa, 2013; Salam & Astuti, 2023; Sopah, Yosef, Dewi, Kushendar, & Purwati, 2023) ผู้วิจัยพัฒนาโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนในงานวิจัยนี้โดยบูรณาการแนวคิดและเทคนิคจากทฤษฎีการให้คำปรึกษา 5 ทฤษฎีด้วยกัน คือ ทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีพิจารณาเหตุผลอารมณ์ และพฤติกรรม ทฤษฎีการรู้คิดและพฤติกรรม ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม และทฤษฎีเผชิญความจริง และนำมาทดลองใช้ในการส่งเสริมและพัฒนา นักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและมีความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ สามารถตั้งเป้าหมายการเรียน วางแผนการเรียน มีมาตรฐานอันดีเลิศในการเรียนและตรวจสอบความก้าวหน้าในการเรียนได้นอกจากนี้สามารถเป็นบุคคลที่มีลักษณะที่สำคัญ คือ อดทน ทะเยอทะยาน รู้จักพึ่งตนเอง มีความเชื่อมั่นตลอดจนมีความรับผิดชอบ อีกทั้งให้ความสำคัญมุ่งมั่นในการเรียนมากขึ้นสามารถเรียนจบหลักสูตรอย่างมีคุณภาพ เข้าสู่โลกของการทำงานเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีสมรรถนะในวิชาชีพระดับสูงเป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

2. เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ดังนี้

2.1 เปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.)และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่เป็นกลุ่มทดลองระหว่างก่อนและหลังทดลอง

2.2 เปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.)และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยหลังทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

2.3 เปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.) และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่เป็นกลุ่มทดลองหลังทดลองกับเมื่อติดตามผลเพื่อทดสอบความคงทนของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.4 เปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่เป็นกลุ่มทดลองหลังทดลองระหว่างนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.)กับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง(ปวส.)

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประกอบด้วย นักศึกษาจากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย 12 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคปัตตานี วิทยาลัยเทคนิคกาญจนาภิเษกปัตตานี วิทยาลัยการอาชีพสายบุรี วิทยาลัยอาชีวศึกษาปัตตานี วิทยาลัยเทคโนโลยีการเกษตรและประมงปัตตานี วิทยาลัยเทคนิคยะลา วิทยาลัยการอาชีพเบตง วิทยาลัยการอาชีพรามัน วิทยาลัยอาชีวศึกษายะลา วิทยาลัยสารพัดช่างยะลา วิทยาลัยการอาชีพสุโขทัย-ลก และวิทยาลัยสารพัดช่างนราธิวาส จำนวนทั้งสิ้น 7,537 คน

1.2 ตัวอย่างเพื่อนำมาใช้ในการยืนยันองค์ประกอบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนและเพื่อสร้างเครื่องมือวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนตามองค์ประกอบจำนวน 740 คน ตัวอย่างที่ใช้ทดลอง คือ นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคปัตตานี ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จำนวน 32 คน แต่ละระดับมีจำนวน 16 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มทดลอง 8 คน กลุ่มควบคุม 8 คน กำหนดเกณฑ์คัดเลือก ดังนี้ (1) เป็นนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 (2) มีคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ระดับปานกลางลงมา (3) สามารถอ่าน เขียน สื่อความหมายและความเข้าใจภาษาไทยได้ดี (4) มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ สามารถรับรู้ เวลา สถานที่ และบุคคล ได้ดี (5) ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย และผู้ปกครองยินยอม

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย (1) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน มีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ ด้านกระบวนการ มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ การวางแผนการเรียนรู้

การตั้งมาตรฐานอันดีเลิศในการเรียน และการตรวจสอบความก้าวหน้าในการเรียน และด้านคุณลักษณะ มี 5 องค์ประกอบย่อย คือ ความอดทนในการเรียน ความทะเยอทะยานในการเรียน การพึ่งตนเองในการเรียน ความเชื่อมั่นของตนเองในการเรียน และความรับผิดชอบในการเรียน (2) การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม โดยบูรณาการแนวคิดและเทคนิคจากทฤษฎีการให้คำปรึกษา 5 ทฤษฎีด้วยกัน คือ ทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีพิจารณาเหตุผลอารมณ์และพฤติกรรม ทฤษฎีการรู้คิดและพฤติกรรม ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม และทฤษฎีเผชิญความจริง และ (3) นักศึกษาอาชีพศึกษา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้โปรแกรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีพศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่มีปัญหาด้านการเรียน ทำให้สามารถตั้งเป้าหมายการเรียน วางแผนการเรียน ตั้งมาตรฐานอันดีเลิศในการเรียน และตรวจสอบความก้าวหน้าในการเรียนของตน ตลอดจนเป็นบุคคลที่มีความอดทนทะเยอทะยานในการเรียน รู้จักพึ่งตนเอง มีความเชื่อมั่นและรับผิดชอบต่อเรียนมากขึ้น

2. เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูแนะแนว ครูอาจารย์ นักวิชาการ นักสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างความสำเร็จทางการเรียนให้กับนักเรียนนักศึกษา

3. เป็นแนวทางให้สถาบันทางอาชีพศึกษาทำวิจัยเชิงลึกเพื่อพัฒนาเครื่องมือหรือวิธีการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. ความหมายของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน VandenBos (2015) ให้ความหมายว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความปรารถนาที่จะทำงานได้ดี และประสบความสำเร็จเอาชนะอุปสรรคและความท้าทายที่ยากลำบากโดยมีแนวโน้มตั้งมาตรฐานของตนเองที่สูงขึ้น

Royal Society (2021) ให้ความหมายว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึงแรงบันดาลใจในการเรียนรู้หรือการทำงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายสู่ความเป็นเลิศ ติดตามศักยภาพของบุคคล ทั้งนี้ อาศัยความบากบั่นมุ่งมั่นความเพียรพยายามที่จะเอาชนะสิ่งท้าทาย พินฝ่าอุปสรรคทั้งปวงโดยไม่ย่อท้อรวมทั้งการอุทิศตนอย่างเต็มกำลังความสามารถเท่าที่จะทำได้ อย่างดีที่สุด รับผิดชอบ แก้ปัญหาแล้วเริ่มวางแผน ดำเนินการให้เกิดความสำเร็จและป้องกันความล้มเหลวเอาไว้ทุกขั้นตอน โดยมีได้มุ่งหวังรางวัลหรือสิ่งตอบแทนอื่น ๆ แต่ทำเพื่อจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือบรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ และแต่ละบุคคลจะมีความพอใจ ความต้องการของตนเองแตกต่างกัน ทั้งนี้เมื่อประสบผลสำเร็จแล้วก็จะส่งผลให้เกิดความปรารถนาที่จะทำให้อย่างยิ่งขึ้นในงานชิ้นต่อไป จนกลายเป็นนิสัยที่จะสู้หรือถอยหนีจากการประเมินสถานการณ์ว่าตนจะบรรลุผลสำเร็จได้หรือไม่ (Bunyawong, 2022; Khowtrakul, 2022)

การเรียน หมายถึงความพยายามใด ๆ ที่จะแสวงหาและจดจำข้อมูล การศึกษาเล่าเรียน อาจเป็นการเรียนด้วยตนเองหรือจากครูหรือบุคคลอื่น ๆ หรือจากสื่อต่าง ๆ (VandenBos, 2015; Royal Society, 2021)

จากความหมายของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ข้างต้น เมื่อผนวกเข้ากับการเรียนสรุปว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึง ความมุ่งมั่นอย่างเต็มกำลังความสามารถที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียน

ให้สำเร็จตามที่ได้ตั้งเป้าหมายและวางแผนไว้อย่างไม่ย่อท้อ ไม่ว่าจะเป็นอุปสรรคเพียงใดด้วยความรับผิดชอบ โดยการแข่งขันกับมาตรฐานที่ดีเลิศ

2. องค์ประกอบของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย พบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์กับการประสบความสำเร็จในการเรียนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ McClelland, Thrash, and Elliot (as cited in Feldman, 2008) พบว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงมีแนวโน้มจะได้คะแนนสูงในชั้นเรียนและมีความสัมพันธ์กับอาชีพในอนาคต ดังนั้นองค์ประกอบของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์น่าจะเทียบเคียงได้กับองค์ประกอบของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน นั่นคือ (1) องค์ประกอบด้านกระบวนการ ประกอบด้วย การตั้งเป้าหมายการเรียน การวางแผนการเรียน การตั้งมาตรฐานอันดีเลิศในการเรียน และการตรวจสอบความก้าวหน้าในการเรียน และ (2) องค์ประกอบด้านคุณลักษณะ ประกอบด้วย ความอดทนในการเรียน ความทะเยอทะยานในการเรียน การพึ่งตนเองในการเรียน ความเชื่อมั่นของตนเองในการเรียน และความรับผิดชอบในการเรียน

ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน

ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนี้ (1) ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ Atkinson : ความคาดหวัง ความต้องการหลีกเลี่ยงความล้มเหลว สิ่งเสริมแรงหรือสิ่งล่อใจ (2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญาของ Bandura : การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากตัวแบบ (3) ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนของ Bandura : ความมั่นใจในความสามารถของตน ความคาดหวังในผลลัพธ์ (4) ทฤษฎีการอ้างสาเหตุของ Heider : ความสำเร็จหรือล้มเหลวมาจากสาเหตุภายนอกและภายใน คุณค่าของผลลัพธ์และความ

คาดหวัง เชื่อความสามารถของตนในการควบคุมสาเหตุภายในที่ไม่ถาวร เปลี่ยนแปลงได้ (5) ทฤษฎีการเสริมแรงของ Skinner : การเสริมแรงบวกหรือลบ มีผลต่อความคงทนของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ (6) ทฤษฎีความคาดหวังของ Vroom : ความสามารถแรงจูงใจ ผลการปฏิบัติงานที่ดี ผลลัพธ์ที่คาดหวัง ผลลัพธ์มีความน่าพึงพอใจ และ (7) ทฤษฎีการตั้งเป้าหมายของ Lock and Latham : ตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน เจาะจง และท้าทาย

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม

1. ความหมายของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม
การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม หมายถึง กระบวนการให้ความช่วยเหลือกลุ่มบุคคลที่มีความต้องการปรับปรุงตนเองมาร่วมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาเดียวกัน โดยมีผู้ให้คำปรึกษาเป็นผู้นำกลุ่มและสร้างบรรยากาศของการเอื้ออำนวยให้สมาชิกกลุ่มได้สำรวจตนเอง และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันภายใต้บรรยากาศแห่งสัมพันธภาพที่อบอุ่น ไว้วางใจ ยอมรับซึ่งกันและกัน มีการพัฒนาอารมณ์ ความคิดและพฤติกรรมนำไปสู่การแก้ปัญหาของสมาชิกแต่ละคน (Corey, 2012)

2. ขั้นตอนการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม

Corey (2012) ได้แบ่งขั้นตอนการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม 4 ขั้นตอน ดังนี้

(1) ขั้นเริ่มต้น (initial stage) เป็นขั้นกำหนดเป้าหมายและโครงสร้างของกลุ่ม หน้าที่ของผู้นำกลุ่มที่สำคัญ คือ การช่วยตั้งกฎเกณฑ์ และกติกาของกลุ่ม ช่วยให้สมาชิกมีความไว้วางใจในกลุ่ม รู้สึกปลอดภัยเปิดเผยและระบายความรู้สึกกลัวและความคาดหวัง กำหนดจุดมุ่งหมายส่วนตัวและความคาดหวังของกลุ่ม เปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความจริงใจ เรียนรู้ที่จะแสดงความรู้สึก และความคิด รวมถึงความกลัว ความหวังของกลุ่ม โดยตั้งอยู่บนกฎเกณฑ์และกติกาของกลุ่ม จุดมุ่งหมายส่วนตัวและเรียนรู้เกี่ยวกับพลัง

ของกระบวนการกลุ่ม

(2) ขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อ (transition stage) เป็นขั้นที่สมาชิกรู้สึกวิตกกังวล รู้สึกต่อต้านและป้องกันตัวเอง หน้าที่ของผู้นำกลุ่มที่สำคัญ คือ การให้กำลังใจสมาชิกแสดงความวิตกกังวล ช่วยให้สมาชิกจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกลุ่มอย่างเปิดเผย ด้วยความเต็มใจและอย่างอิสระ สมาชิกจะได้รับการยอมรับจากกลุ่ม

(3) ขั้นดำเนินการ (working stage) เป็นขั้นตอนที่สมาชิกรู้สึกอิสระที่จะแสดงความรู้สึก ทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง หน้าที่สำคัญของผู้นำกลุ่ม คือ กระตุ้นสมาชิกเข้าใจตนเองนำไปสู่การลงมือปฏิบัติ และช่วยสมาชิกเปลี่ยนแปลงตนเองทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายเต็มใจที่จะทำงาน เตรียมการและการให้ข้อมูลย้อนกลับ ช่วยให้สมาชิกได้นำพฤติกรรมที่เรียนรู้ใหม่ ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสมและสนับสนุนสมาชิกในกลุ่มคนอื่น ๆ

(4) ขั้นยุติ (final stage) เป็นขั้นสุดท้ายของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม หน้าที่สำคัญของผู้นำกลุ่ม คือ ช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษาสู่การยุติการให้คำปรึกษา เตรียมการช่วยสมาชิกให้ได้รับประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ ทบทวนในสิ่งที่ได้รับจากกลุ่ม เตรียมยุติการให้คำปรึกษาและสมาชิกอาจจะประเมินประสบการณ์ที่ได้รับจากกลุ่มสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ชัดเจนในปัจจุบันและอนาคต

ทฤษฎีการให้คำปรึกษากับการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน

Thompson (2016) กล่าวถึงการให้คำปรึกษาว่า ในการให้คำปรึกษาไม่มีทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเพียงทฤษฎีเดียวที่สามารถสะท้อนหรืออธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ได้ทั้งหมด ดังนั้น การใช้ทฤษฎีและเทคนิคที่หลากหลายจะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการดำเนินการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มมีประสิทธิภาพ

มากขึ้น ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เลือกทฤษฎีการให้คำปรึกษา มาใช้ในการดำเนินการให้คำปรึกษาเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน มี 5 ทฤษฎี โดยบูรณาการแนวคิดและเทคนิคของแต่ละทฤษฎี เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด ซึ่งครอบคลุม อารมณ์ ความรู้สึก ความคิดและการกระทำ ได้แก่

(1) ทฤษฎีการให้คำปรึกษายึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง เทคนิคที่ใช้ ได้แก่ การเจียบและการฟัง การยอมรับ การสะท้อนความรู้สึก การใช้คำถามและการสรุป เป็นทฤษฎีให้คำปรึกษาที่เน้นอารมณ์และความรู้สึก (2) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม เทคนิคที่ใช้ ได้แก่ A-B-C-D-E-F และการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข (3) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาการรู้คิดและพฤติกรรม เทคนิคที่ใช้ ได้แก่ การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และการบ้าน เป็นทฤษฎีให้คำปรึกษาที่เน้นความคิดและเหตุผล (4) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาพฤติกรรมนิยม เทคนิคที่ใช้ ได้แก่ การสอน การเสริมแรง การแสดงตัวแบบ การให้ข้อมูลย้อนกลับ และ (5) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาเผชิญความจริง เทคนิคที่ใช้ ได้แก่ WDEP และการให้ข้อเสนอแนะ เป็นทฤษฎีให้คำปรึกษาที่เน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

1. ธรรมชาติของนักศึกษาอาชีวศึกษา

นักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่นเดียวกับนักศึกษาอาชีวศึกษาทั่วทุกภาคของประเทศไทย ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยรุ่นที่เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ประกอบกับปัจจุบันเป็นยุคข่าวสารไร้พรมแดน ความเจริญด้านวัตถุที่มีมากขึ้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความรู้สึกนึกคิดของวัยรุ่นอย่างมาก มีความแปรปรวนและซับซ้อนมากกว่า

วัยรุ่นในช่วงระยะก่อนนี้มาก (Phothawin 2019; Koolnaphadol, 2022) อีกทั้งความเปลี่ยนแปลงและความเจริญเติบโตทางร่างกายทั้งภายในและภายนอกทำให้มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย สับสน ลังเล อ่อนไหว ไม่มั่นคง บางครั้งมั่นใจสูง บางครั้งไม่แน่ใจ บางคราวเห็นแก่ตัว บางครั้งเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเป็นพิเศษ บางครั้งยอมอะไรง่าย ๆ บางครั้งดีใจที่ ไม่เข้าใจว่าที่ถูกที่ควรนั้นควรเป็นอย่างไร (Kaewkangwan, 2022)

นักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่กำลังเรียนอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ส่วนใหญ่อายุ 15-18 ปี มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจและความรู้สึกนึกคิดลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ส่วนในด้านร่างกายเปลี่ยนแปลงมาก นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ส่วนใหญ่อายุ 18-20 ปี เป็นระยะที่มีพัฒนาการเข้าสู่วัยรุ่นอย่างสมบูรณ์ จะมีพัฒนาการด้านจิตใจมากกว่าร่างกาย การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งร่างกายและจิตใจนี้ทำให้เกิดสภาพขัดแย้งใจระหว่างความต้องการมีสถานภาพเช่นเดียวกับผู้ใหญ่และให้สังคมยอมรับแต่ยังขาดประสบการณ์ ความเป็นที่พึงพอใจกับการต้องการยอมรับจากเพื่อนวัยเดียวกันเพื่อนจึงมีบทบาทสำคัญ เพื่อนเป็นผู้ให้ความรู้ความคิดและความเข้าใจในสิ่งที่เปลี่ยนแปลงในความเป็นวัยรุ่นเพื่อนมีความหมายกับวัยรุ่นมาก หากวัยรุ่นไม่ได้รับภูมิคุ้มกันที่ดีพอและต้องเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม

ที่ไม่เหมาะสมอาจมีความเสี่ยงส่งผลทางลบต่อวัยรุ่นและเป็นที่มาของปัญหาทางสังคมได้ เช่น ปัญหาความก้าวร้าวรุนแรง ปัญหาการเสพติดทางสังคม ปัญหาการแสดงออกทางเพศ และปัญหาการดำเนินชีวิตและการแสดงออกทางวัฒนธรรม เป็นต้น (Phothawin, 2019)

2. ปัญหาและแนวทางแก้ไขการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

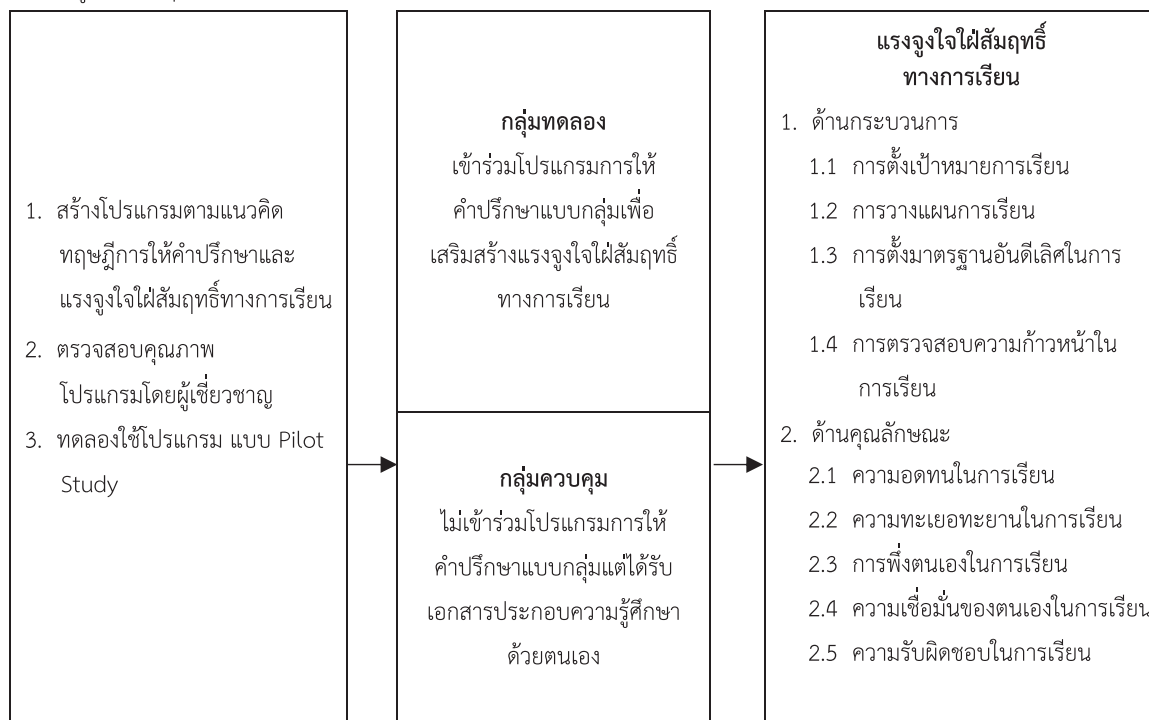
จากภารกิจและนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในการขับเคลื่อนตามนโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวงศึกษาธิการและตามเป้าหมายยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนาากำลังคนอาชีวศึกษาสู่สากล พ.ศ. 2555-2569 (Ministry of Education, Office of the Vocational Education Commission, 2017, Wongchinda, 2023) ประกอบกับผลการวิจัยของณัฐลักษณ์ อิสสระ (Issara, 2018) ได้สรุปปัญหาและแนวทางแก้ไขการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย มี 3 ประเด็น คือ ความสนใจเรียนสายอาชีพ การออกกลางคัน และคุณภาพผู้เรียน ทั้งนี้ให้พัฒนาระบบการดูแลนักศึกษาเป็นรายบุคคล จัดให้มีครูแนะแนวหรือครูจิตวิทยาในสถานศึกษาเพื่อดูแลนักศึกษา การแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรม ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพัฒนานักศึกษาให้มีคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมการให้
คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้าง
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน

ทดลองใช้โปรแกรมการให้
คำปรึกษาแบบกลุ่ม

ผลการทดลองใช้โปรแกรมการให้
คำปรึกษาแบบกลุ่ม



ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

1. นักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่เป็นกลุ่มทดลองมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง

2. นักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่เป็นกลุ่มทดลองมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

3. นักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่เป็นกลุ่มทดลองหลังทดลองกับเมื่อติดตามผลมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน นั่นคือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความคงทน

4. นักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) กับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่เป็นกลุ่มทดลองหลังทดลองมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง และใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. นำแบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพไปใช้กับตัวอย่างที่เป็น นักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ของประเทศไทย ทั้ง 12 แห่ง จำนวน 740 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างด้วยการนำ มาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis--CFA)

2. นำโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อ เสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน ไปทดลอง ใช้กับนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปีที่ 1 วิทยาลัยการอาชีพปัตตานีที่ไม่ใช่ตัวอย่าง แต่ มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับตัวอย่าง จำนวน 8 คน เพื่อ ตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา วิธีการ ระยะ เวลาที่ใช้ในการทดลอง แล้วปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไป ทดลองใช้จริง

3. นำโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อ เสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน ฉบับ สมบูรณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพไปทดลอง กับตัวอย่างจากวิทยาลัยเทคนิคปัตตานี ทั้งระดับ

ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จำนวน 8 คน และ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จำนวน 8 คน ที่ผ่านการเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อเสริมสร้าง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน กำหนดเกณฑ์คัดเลือก ดังนี้ (1) เป็นนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 (2) มีคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน ตั้งแต่ระดับปานกลางลงมา (3) สามารถอ่าน เขียน สื่อความหมายและความเข้าใจภาษาไทยได้อย่างดี (4) มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ สามารถรับรู้ เวลา สถานที่ และบุคคล ได้ดี (5) ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย และผู้ปกครองยินยอม เกณฑ์การคัดออก (1) ขาดการ เข้ากลุ่มมากกว่า 1 ครั้ง (2) ไม่ให้ความร่วมมือในการ เข้ากลุ่ม

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการให้คำ ปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย พบผลการวิจัยดังนี้

ตาราง 1

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนตามองค์ประกอบด้านกระบวนการและด้านคุณลักษณะของนักศึกษาอาชีวศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ที่เป็นกลุ่มทดลองก่อนและหลังทดลอง

ระดับ/องค์ประกอบของแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน	กลุ่มทดลอง					
	ก่อนทดลอง			หลังทดลอง		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
ปวช. ด้านกระบวนการ	3.25	0.15	ปานกลาง	4.40	0.13	สูง
ด้านคุณลักษณะ	3.10	0.15	ปานกลาง	4.40	0.09	สูง
ปวส. ด้านกระบวนการ	3.19	0.19	ปานกลาง	4.44	0.14	สูง
ด้านคุณลักษณะ	3.15	0.07	ปานกลาง	4.44	0.09	สูง

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 1 สาขาสังคมศาสตร์

จากตาราง 1 พบว่า นักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่เป็นกลุ่มทดลอง ก่อนทดลองมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านกระบวนการและด้านคุณลักษณะอยู่ในระดับปานกลาง หลังทดลองมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับสูง

ตาราง 2

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนตามองค์ประกอบด้านกระบวนการและด้านคุณลักษณะของนักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ที่เป็นกลุ่มควบคุมก่อนและหลังทดลอง

ระดับ/องค์ประกอบของแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน	กลุ่มควบคุม					
	ก่อนทดลอง			หลังทดลอง		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
ปวช. ด้านกระบวนการ	3.21	0.08	ปานกลาง	3.25	0.12	ปานกลาง
ด้านคุณลักษณะ	3.14	0.16	ปานกลาง	3.25	0.16	ปานกลาง
ปวส. ด้านกระบวนการ	3.24	0.11	ปานกลาง	3.31	0.11	ปานกลาง
ด้านคุณลักษณะ	3.11	0.13	ปานกลาง	3.20	0.10	ปานกลาง

จากตาราง 2 พบว่า นักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่เป็นกลุ่มควบคุม ก่อนทดลองมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านกระบวนการและด้านคุณลักษณะอยู่ในระดับปานกลาง หลังทดลองมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 3

เปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ที่เป็นกลุ่มทดลองระหว่างก่อนและหลังทดลอง

คนที่	คะแนนก่อนทดลอง (X)	คะแนนหลังทดลอง (Y)	Y-X	เครื่องหมาย
1	223	330	Y>X	+
2	242	326	Y>X	+
3	220	315	Y>X	+
4	242	325	Y>X	+
5	241	324	Y>X	+
6	232	334	Y>X	+
7	240	332	Y>X	+
8	237	317	Y>X	+

(The Sign Test) * $p < .05$ Exact Sig. (2-tailed) = .008

จากตาราง 3 พบว่า นักศึกษาอาชีวศึกษาระดับ ทดลองมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อน
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ที่เป็นกลุ่มทดลองหลัง ทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 4

เปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ที่เป็นกลุ่มทดลองระหว่างก่อนและหลังทดลอง

คนที่	คะแนนก่อนทดลอง (X)	คะแนนหลังทดลอง (Y)	Y-X	เครื่องหมาย
1	232	331	Y>X	+
2	240	336	Y>X	+
3	237	337	Y>X	+
4	220	313	Y>X	+
5	241	321	Y>X	+
6	223	328	Y>X	+
7	241	332	Y>X	+
8	242	330	Y>X	+

(The Sign Test) * $p < .05$ Exact Sig. (2-tailed) = .008

จากตาราง 4 พบว่า นักศึกษาอาชีวศึกษาระดับ หลังทดลองมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่เป็นกลุ่มทดลอง ก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 5

เปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)
ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย หลังทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

คนที่	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม	Z	p-value
1	330	240	-3.363	.001*
2	326	229		
3	315	244		
4	325	245		
5	324	247		
6	334	241		
7	332	246		
8	317	231		

(The Wilcoxon-Mann-Whitney Test) * $p < .05$

จากตาราง 5 พบว่า นักศึกษาอาชีวศึกษาระดับ ทดลองมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่ม
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ที่เป็นกลุ่มทดลองหลัง ควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 6

เปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย หลังทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

คนที่	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม	Z	p-value
1	331	247		
2	336	230		
3	337	245		
4	313	246		
5	321	244	-3.366	.001*
6	328	245		
7	332	241		
8	330	229		

(The Wilcoxon-Mann-Whitney Test) * $p < .05$

จากตาราง 6 พบว่า นักศึกษาอาชีวศึกษาระดับ หลังทดลองมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่เป็นกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 7

เปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)
ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ที่เป็นกลุ่มทดลองหลังทดลองกับติดตามผล

คนที่	คะแนนหลังทดลอง (Y)	คะแนนติดตามผล (Z)	Z-Y	เครื่องหมาย
1	330	329	Z<Y	-
2	326	326	Z=Y	0
3	315	314	Z<Y	-
4	325	325	Z=Y	0
5	324	324	Z=Y	0
6	334	334	Z=Y	0
7	332	332	Z=Y	0
8	317	317	Z=Y	0

(The Sign Test) Exact Sig. (2-tailed) = .500

จากตาราง 7 พบว่า นักศึกษาอาชีวศึกษาระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.) ที่เป็นกลุ่มทดลองหลัง ทดลองกับเมื่อติดตามผล มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการ เรียนไม่แตกต่างกัน แสดงว่าโปรแกรมการให้คำปรึกษา แบบกลุ่มทำให้แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักศึกษามีความคงทน

ตาราง 8

เปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ที่เป็นกลุ่มทดลองหลังทดลองกับเมื่อติดตามผล

คนที่	คะแนนหลังทดลอง (Y)	คะแนนติดตามผล (Z)	Z-Y	เครื่องหมาย
1	331	331	Z=Y	0
2	336	336	Z=Y	0
3	337	337	Z=Y	0
4	313	313	Z=Y	0
5	321	321	Z=Y	0
6	328	328	Z=Y	0
7	332	331	Z<Y	-
8	330	330	Z=Y	0

(The Sign Test) Exact Sig. (2-tailed) = .500

จากตาราง 8 พบว่า นักศึกษาอาชีวศึกษาระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่เป็นกลุ่มทดลอง หลังทดลองกับติดตามผลมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการ เรียนไม่แตกต่างกัน แสดงว่าโปรแกรมการให้คำปรึกษา แบบกลุ่มทำให้แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักศึกษามีความคงทน

ตาราง 9

เปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ที่เป็นกลุ่มทดลองระหว่างนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) กับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง (ปวส.) หลังทดลอง

คนที่	ปวช	ปวส	Z	Asymp.Sig. (2-tailed)
1	330	331		
2	326	336		
3	315	337		
4	325	313		
5	324	321	-.897	.370
6	334	328		
7	332	332		
8	317	330		

จากตาราง 9 พบว่า นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่เป็นกลุ่มทดลองมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังทดลองไม่แตกต่างกัน

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเริ่มต้น ขั้นหัวเลี้ยว หัวต่อ ขั้นดำเนินการ และขั้นยุติ ตามขั้นตอนของ Corey (2012) การจัดกลุ่มมีขนาดเหมาะสม กลุ่มละ 8 คน ทำให้พูดคุยได้อย่างทั่วถึง สอดคล้องกับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่กำหนดระยะเวลาของการบำบัดกลุ่มควรอยู่ระหว่าง 1-1.30 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 2 ครั้ง จำนวน 12 ครั้ง สถานที่ในการพบกลุ่ม เป็นห้องที่มีความเป็นส่วนตัว มีความกว้าง สมาชิกสามารถจัดกลุ่มเป็นวงกลมได้ สามารถเคลื่อนไหวได้สะดวก มีความปลอดภัย บรรยากาศภายในกลุ่มสร้างความไว้วางใจอบอุ่น ทำให้สมาชิกกลุ่มเต็มใจช่วยเหลือกัน พลังของกลุ่มช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มให้สามารถแก้ไขปัญหาของตนเอง

2. โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนมีประสิทธิภาพต่อการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษา กล่าวคือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่เป็นกลุ่มทดลองหลังทดลอง มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน

สูงกว่าก่อนทดลอง และสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Aziz (2022) พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง ตลอดจนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มยังช่วยเพิ่มแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ส่งผลต่อการเรียนให้ดีขึ้น และมีความสุขในการเรียนมากขึ้น และเมื่อสิ้นสุดการติดตามผลเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ กลุ่มทดลองทั้งระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนยังมีความคงทน สอดคล้องกับผลการวิจัยของชลพร กองคำ (Kongkham, 2018) พบว่า แรงจูงใจเป้าหมายในการเรียนของนักศึกษาในกลุ่มทดลองหลังเข้าร่วมการให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการและหลังติดตามผลสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อีกทั้งยังพบว่านักศึกษาทั้งระดับปวช.และปวส. ที่เป็นกลุ่มทดลองหลังทดลองมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน เนื่องจากในการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม สมาชิกแต่ละคนสมัครใจเข้ากลุ่มโดยกลุ่มได้จัดแบ่งตามวัยของตนเอง จึงมีความรู้สึกมั่นคง อบอุ่นและปลอดภัย รู้สึกเหมือนมีคนเข้าใจตนเอง สามารถร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกันเข้าใจและแก้ไขปัญหาของกันและกันได้ดีกว่าคนต่างวัย (Kaewkangwan, 2022) อีกทั้งธรรมชาติของผู้เรียนอาชีวศึกษา ต้องการการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทุกคนต้องการเพื่อน ต้องการความเชื่อมั่นในตนเอง ต้องการแสดงความคิดเห็นของตนเอง สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง สนใจทำงานด้วยตนเอง ต้องการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ เกิดความภาคภูมิใจ (Koolnaphadol, 2022) ดังนั้นโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มจึงสามารถเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยได้

ข้อเสนอแนะ

1. แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนในโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มสามารถนำไปใช้วัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาต่อไป
2. ผู้ให้คำปรึกษาหรือครูแนะแนวสามารถนำโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้าง

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนไปใช้กับนักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ในจังหวัดอื่น ๆ ในเขตภาคใต้ของประเทศไทย

3. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

References

- Akbari, O., & Sahibzada, J. (2020). Students' self-confidence and its impacts on their learning process. *American International Journal of Social Science Research*, 5(1), 1-15.
- Aziz, A. R. A. (2022). The effectiveness of reality therapy in group counseling to achieve student motivation for academic well-being. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 12(8), 886-898.
- Bhat, R. I. (2022). Self-confidence and its impact on students academic achievement: An overview. *Journal of Emerging Technologies and Innovative Research*, 9(2), d174-d180.
- Bunyawong, S. (2022). Motivation to achieve the development of quality of life. In *Guidance and the quality of life* (5th ed., unit 10). Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]
- Chaiyaphan, M. (2019). *Human behavior development*. Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Corey, G. (2012). *Theory and practice of group counseling* (8th ed.). Brooks/ Cole Cengage Learning.
- Feldman, R. S. (2008). *Essentials of understanding psychology* (7th ed.). McGraw-Hill.
- Issara, N. (2018). *Education management process for education value added of the institute of southern vocation 3*. Master' Thesis of Education (Education Research and Evaluation), Prince of Songkla University. [In Thai]
- Kaewkangwan, S. (2022). Psychology of life development at all ages. In *Psychology for living* (6th ed., unit 3). Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]
- Karimi, A., & Saadatmand, Z. (2014). The relationship between self-confidence with achievement based on academic motivation. *Kuwait Chapter of Arabian Journal of Business and Management Review*, 4(1), 210-215.

- Khowtrakul, S. (2022). *Educational psychology* (14th ed.). Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Kongkham, C. (2018). The development of integrative group counseling model for enhancing learning goal motivation of students. *The Journal of Psychiatric Nursing and Mental Health*, 32(1), 66-85. [In Thai]
- Koolnaphadol, P. (2022). *Adolescent counseling* (5th ed.). Burapha University, Faculty of Education. [In Thai]
- Lone, R. A. (2021). Self-confidence among students and its impact on their academic performance: A systematic review. *International Journal of Creative Research Thoughts*, 9(5), i561-i565.
- Ministry of Education, Office of the Vocational Education Commission. (2017). *Vocational education development plan 2017-2036*. Author. [In Thai]
- Ministry of Education, Office of the Vocational Education Commission. (2023). *Mission and policy*. Retrieved from <https://www.vec.go.th/Default.aspx?tabid=87> [In Thai]
- Moneva, J. C., & Tribunalo, S. M. (2020). Students' level of self-confidence and performance tasks. *Asia Pacific Journal of Academic Research in Social Sciences*, 5(1), 42-48.
- Phothawin, T. (2019). The condition of adolescence. In *Adolescent development* (4th ed., unit 1). Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]
- Prinyapol, P., & Chongruksa, D. (2013). Psychoeducational group counseling for academic achievement of undergraduate students in Thailand in the southern unrest province. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 84, 76-81.
- Royal Society. (2021). *Dictionary of education: Royal Society* (2nd ed.). Author. [In Thai]
- Salam, N. H. Z., & Astuti, B. (2023). The effectiveness of group counseling reality for students' academic procrastination behavior. *European Journal of Education Studies*, 10(2), 222-231.
- Sopah, R., Yosef, Y., Dewi, R. S., Kushendar, K., & Purwati, P. (2023). Academic resilience through reality approach group counseling: Quantitative study taking social support and independence into account. *Bulletin of Counseling and Psychotherapy*, 5(2), 113-121.
- Thompson, R. A. (2016). *Counseling techniques: Improving relationships with others, ourselves, our families, and our environment* (3rd ed.). Routledge.
- VandenBos, G. R. (Ed.). (2015). *APA dictionary of psychology* (2nd ed.). American Psychological Association.
- Wongchinda, T. (2023). *All Vocational Students who drop out of school can return 100%*. Retrieved from <http://edunewssiam.com/th/articlesl> [In Thai]

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย

กรพล ศรีวรรณ¹ ปิยะฉัตร จารุธีรศานต์² ปิยะมาศ สือสวัสดิ์ดิษฐ์³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย ศึกษา รูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย และเสนอแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานอย่างยั่งยืน ผ่านการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสมวิธี วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า (1) ปัจจัยเส้นทางที่มีอิทธิพลเชิงบวกโดยตรงสูงสุดต่อตัวแปรกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร คือ ตัวแปรการรับรู้และการมีส่วนร่วม มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.580 ที่ค่า $p\text{-value} \leq 0.001$ และตัวแปรความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.261 ที่ค่า $p\text{-value} \leq 0.05$ โดยมีค่าอิทธิพลต่ำสุด (2) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกโดยตรงที่สำคัญที่สุดต่อตัวแปรผลการดำเนินงานที่ยั่งยืน คือ ตัวแปรการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล คือ 0.371 ที่ค่า $p\text{-value} \leq 0.001$ ตามด้วยตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.278 ที่ค่า $p\text{-value} \leq 0.001$ และตัวแปรการรับรู้และการมีส่วนร่วมที่มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.254 ที่ค่า $p\text{-value} \leq 0.001$ ซึ่งมีค่าอิทธิพลน้อยที่สุด สุดท้ายลำดับการวิเคราะห์ (3) แสดงให้เห็นว่า ค่าสัมประสิทธิ์รวมของอิทธิพลเชิงบวก ซึ่งประกอบด้วยผลกระทบทางตรงและทางอ้อมต่อตัวแปรการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร คือ ตัวแปรการรับรู้และการมีส่วนร่วม มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม 0.469 ที่ค่า $p\text{-value} \leq 0.001$ ในเวลาเดียวกัน ตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีค่าสัมประสิทธิ์ผลกระทบรวม 0.374 ที่ค่า $p\text{-value} \leq 0.001$

คำสำคัญ: การดำเนินงานอย่างยั่งยืน; ความรับผิดชอบต่อสังคม; โรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

กรพล ศรีวรรณ, ปิยะฉัตร จารุธีรศานต์ และปิยะมาศ สือสวัสดิ์ดิษฐ์. (2567). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(3), 700-717.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: karravp@gmail.com

^{2,3} คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Causal Factors Affecting Sustainable Performance Through Corporate Social Responsibility of Food Processing Industrial Factories in Thailand

Korapol Srivorakan¹ Piyachat Jarutirasarn² Piyamas Suesawadwanit³

Abstract

This research article aims to study the causal factors and the relationship pattern of causal factors affecting sustainable performance through corporate social responsibility (CSR) of food processing industrial factories in Thailand and proposes guidelines for the development under investigation. The research design was a mixed-methods research approach. Data were statistically analyzed using descriptive statistics and structural equation model analysis.

Findings are as follows: (1) The path factor with the highest direct positive influence on the CSR activities was the awareness and participation with the influence coefficient of 0.580 with $p\text{-value} \leq 0.001$ and the transformational leadership with the influence coefficient of 0.261 with $p\text{-value} \leq 0.05$ with the lowest level of influence. In addition, the negative influence was found in the direct influence path of the good corporate governance with the influence coefficient of -0.664 and $p\text{-value} \leq 0.05$ and an inverse influence path. (2) The factors with direct positive influence with the highest importance on the sustainable performance were the CSR performance with the influence coefficient of 0.371 and $p\text{-value} \leq 0.001$ followed by the transformational leadership with the influence coefficient of 0.278 and $p\text{-value} \leq 0.001$ and the awareness and participation with the influence coefficient of 0.254 and $p\text{-value} \leq 0.001$ with the least influence value. (3) Lastly, the analysis showed that the total coefficient of positive influence consisting of direct and indirect effects on the sustainable performance through CSR was the awareness and participation with the total influence coefficient of 0.469 and $p\text{-value} \leq 0.001$. At the same time, the transformational leadership exhibited total coefficient of 0.374 and $p\text{-value} \leq 0.001$.

Keywords: Sustainable Performance; Corporate Social Responsibility;
Food Processing Industrial Factories

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Srivorakan, K., Jarutirasarn, P., & Suesawadwanit, P. (2024). Causal factors affecting sustainable performance through corporate social responsibility of food processing industrial factories in Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 700-717.

¹ Doctor of Philosophy Program in Business Administration, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: karravp@gmail.com

^{2,3} Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันหลายบริษัทได้รับความกดดันทั้งทางตรงและทางอ้อมให้ประกอบธุรกิจโดยคำนึงถึงสังคม และสิ่งแวดล้อม บริษัทเหล่านี้จึงจำเป็นต้องปรับโครงสร้างและเป้าหมายเพื่อให้สอดคล้องกับความพึงพอใจของคนในสังคมและให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การให้ความสำคัญกับพลังงานสะอาดหรือการให้ความสำคัญกับมาตรฐานความเป็นอยู่ของพนักงานและคนในสังคม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันวิกฤตหลากหลายที่เกิดขึ้น เช่น วิกฤตด้านพลังงาน วิกฤตทางการเงิน ภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือการระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 สร้างผลกระทบเชิงลบต่อหลายบริษัท ดังนั้น บริษัทเหล่านี้จึงจำเป็นต้องกำหนดนโยบายที่สามารถทำให้ตัวองค์กรเองอยู่รอดและรักษาความสามารถทางการแข่งขันในอุตสาหกรรม เช่น การลดจำนวนพนักงาน เพิ่มราคาสินค้า หรือใช้สารเคมีในภาคการเกษตร เป็นต้น โดยอุตสาหกรรมที่เป็นหนึ่งในรากฐานสำคัญของระบบเศรษฐกิจไทยคือ อุตสาหกรรมอาหารแปรรูป โดย World Atlas ได้จัดอันดับการส่งออกจากหลายประเทศทั่วโลก ซึ่งไทยได้ถูกพิจารณาว่าเป็นประเทศที่ส่งออกอาหารสูงเป็นอันดับที่ 16 และเป็นอันดับที่ 4 ของภูมิภาคเอเชียมูลค่าสูงถึง 1,008,425.85 ล้านบาท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 12.8 ของมูลค่าส่งออกทั้งหมดของประเทศ (Thansettakij, 2017) แต่ไทยก็ใช้สารเคมีในภาคการเกษตรค่อนข้างสูงรวมถึงอาหารทะเล มีปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นปัญหาที่หลายบริษัทที่ดำเนินกิจการในต่างประเทศให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นประเด็นสำคัญของเป้าหมายด้านความยั่งยืน กำหนดโดย World Commission on Environment and Development (WCED) ดังนั้นบริษัทจึงจำเป็นต้องปรับสมดุลขององค์กร เพื่อบรรลุเป้าหมายด้านเศรษฐกิจขององค์กรและเป้าหมายความยั่งยืน (Kohl, Henke, & Daus, 2021)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืน ผ่านการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืน ผ่านการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านตัวแปร จากศึกษาแนวคิดและทฤษฎีตามกรอบแนวความคิดในการวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรต้น ประกอบด้วย ตัวแปรแฝงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตัวแปรแฝงการมุ่งเน้นการตลาด ตัวแปรแฝงการสร้างความผูกพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตัวแปรแฝงการกำกับดูแลกิจการ และตัวแปรแฝงการรับรู้และการมีส่วนร่วม สำหรับตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นตัวแปรคั่นกลาง และตัวแปรแฝงผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนเป็นตัวแปรตาม
2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ประชากรคือ โรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปที่ขึ้นทะเบียนกับกรมโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศไทย 1,004 บริษัท (Department of Industrial Works, 2021) ตัวอย่างคือ กลุ่มผู้บริหารโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย จำนวน 267 คน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยและรูปแบบความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมที่สามารถนำมาพัฒนาและประยุกต์ใช้กับทฤษฎีทางธุรกิจเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ของธุรกิจเพื่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกในระยะยาว

2. ผู้ประกอบการจะได้ทราบข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ในตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม โดยพิจารณาจากอิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ที่พบว่า มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม ส่งผลให้เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อผลการดำเนินงาน และภาพลักษณ์ขององค์กร

3. กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม จะได้ทราบข้อมูลในการส่งเสริมตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน ซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญในการรักษาความได้เปรียบทางการแข่งขันในอุตสาหกรรม

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง แนวคิดตัวแปรแฝงการมุ่งเน้นตลาด การสร้างความสัมพันธ์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การดูแลกำกับกิจการ และการรับรู้และการมีส่วนร่วม ซึ่งนำไปสู่การสร้างกรอบแนวความคิด ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง สภาวะที่ตัวผู้นำขององค์กรสามารถกระตุ้นทัศนคติ และพฤติกรรมเชิงบวกของผู้ตามได้ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี และสามารถบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Bass,

1985) ทั้งนี้ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย (1) การมีอิทธิพลต่อความคิด (2) การสร้างแรงบันดาลใจ (3) การกระตุ้นทางด้านสติปัญญา (4) การพิจารณารายบุคคล (Dionne, Yammarino, Atwater, & Spangler, 2004; Ghasabeh, Soosay, & Reaiche, 2015)

2. การมุ่งเน้นตลาด หมายถึง การที่องค์กรทำการมุ่งเน้นการศึกษาหรือการกำหนดกลยุทธ์และนโยบายทางการตลาดที่สามารถสร้างคุณค่าและความพึงพอใจให้กับทางลูกค้าขององค์กร ทั้งนี้ การมุ่งเน้นตลาดประกอบด้วย (1) มิติด้านการมุ่งเน้นลูกค้า (2) มิติด้านการมุ่งเน้นการแข่งขัน และ (3) มิติด้านการประสานงานภายใน (Kohli & Jaworski 1990; Narver & Slater, 1990; Bamgbade, Kamaruddeen, & Nawi, 2017; Bhattarai, Kwong, & Tasavori, 2019)

3. การสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกลุ่มหรือปัจเจกบุคคลที่ได้รับผลกระทบ หรือมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานขององค์กร เพื่อการบรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Freeman, 1984) ทั้งนี้ การสร้างสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วยขั้นตอน (1) การระบุและลำดับความสำคัญ (2) การดำเนินการ และ (3) การประเมินผล (Amaeshi & Crane, 2006)

4. การกำกับดูแลกิจการ หมายถึง ระบบที่กำหนดขึ้นมาเพื่อควบคุมองค์กร เพื่อจัดสรรสิทธิ และหน้าที่ความรับผิดชอบต่อกลุ่มต่าง ๆ ภายในองค์กร เช่น คณะกรรมการ คณะผู้บริหาร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ที่ส่งผลให้เกิดการกำหนดกฎเกณฑ์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจการดำเนินการทางธุรกิจ (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2004) ทั้งนี้ การกำกับดูแลกิจการประกอบด้วย (1) การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส (Anand, 2008) (2) บทบาทและความรับผิดชอบต่อ

กรรมการบริษัท (Calabro, Mussolino, & Huse, 2009) (3) สิทธิของผู้ถือหุ้น (Hill & Jones, 1992)

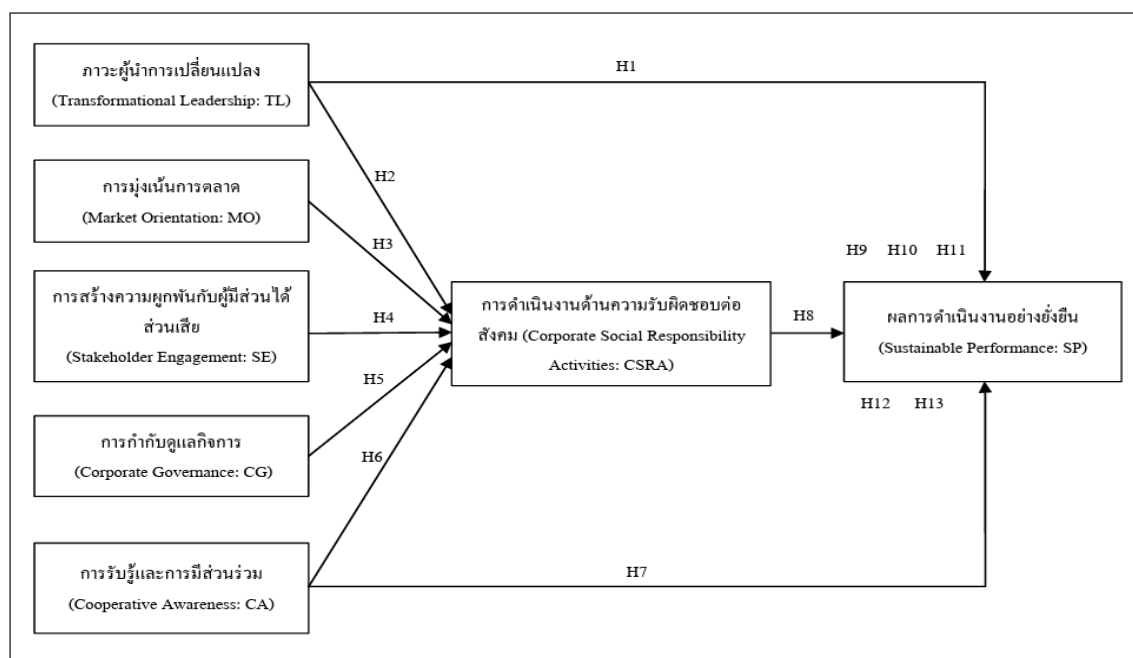
5. การรับรู้และการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่องค์กรสามารถเข้าถึงข้อมูล และสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่าง ๆ ในห่วงโซ่อุปทาน เพื่อยกระดับความร่วมมือระหว่างองค์กรที่เป็นส่วนสำคัญในการอยู่ร่วมกันในอุตสาหกรรม ทั้งนี้ การรับรู้และการมีส่วนร่วมประกอบด้วย (1) ความจำเป็นของการรับรู้และการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กร (Hall, Daneke, & Lenox, 2010) (2) ความสามารถในการรับรู้และการมีส่วนร่วม (Westermann-Behaylo, Van Buren, & Berman, 2016) (3) โอกาสในการรับรู้และการมีส่วนร่วม และ (4) คุณภาพในการสื่อสาร (Rabbe, von Viebahn, & Auf der Landwehr, 2021)

6. การดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกองค์กรโดยให้ความสำคัญต่อสังคม ผู้ถือหุ้น สิ่งแวดล้อม

และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ ด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด (Brin & Nehme, 2019) ทั้งนี้ การดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมประกอบด้วย (1) ความรับผิดชอบต่อด้านเศรษฐกิจ (2) ความรับผิดชอบต่อด้านกฎหมาย (3) ความรับผิดชอบต่อด้านจริยธรรม และ (4) ความรับผิดชอบต่อด้านเมตตาธรรม

7. ผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน หมายถึง ผลการดำเนินงานที่สร้างผลลัพธ์เชิงบวกด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้แก่องค์กร โดยไม่เพียงให้ความสำคัญในการสร้างประโยชน์แก่สังคม และสิ่งแวดล้อมเพียงอย่างเดียว แต่ยังมุ่งเน้นการสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขัน และผลประโยชน์ระยะยาวด้านเศรษฐกิจให้แก่องค์กรเช่นกัน ทั้งนี้ ผลการดำเนินงานด้านความยั่งยืน ประกอบด้วย (1) ผลการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ (2) ผลการดำเนินงานด้านสังคม และ (3) ผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม (Shahid, Waseem, Khan, Waseem, Hasheem, & Shi, 2020)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย



ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อตัวแปรผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน
2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม
3. การมุ่งเน้นการตลาดเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม
4. การสร้างความผูกพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม
5. การกำกับดูแลกิจการเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม
6. การรับรู้และการมีส่วนร่วมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม
7. การรับรู้และการมีส่วนร่วมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อตัวแปรผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน
8. ตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน
9. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อตัวแปรผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม
10. การมุ่งเน้นการตลาดเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อตัวแปรผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม
11. การสร้างความผูกพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อผลการ

ดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม

12. การกำกับดูแลกิจการเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อตัวแปรผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

13. การรับรู้และการมีส่วนร่วมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อตัวแปรผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสมวิธี (mixed methods research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการใช้วิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อช่วยสนับสนุนการตอบคำถามวิจัย

ประชากรและตัวอย่าง การวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดขนาดตัวอย่างแบบเจาะจงจากกลุ่มผู้บริหาร โรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย จำนวน 9 คน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านความยั่งยืนและความรับผิดชอบต่อสังคม จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 14 คน และการวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดขนาดตัวอย่างตาม Hair, Sarstedt, Ringle, and Mena (2012) ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งมีตัวแปรพหุ คือ จำนวนอย่างน้อย 10 เท่าของดัชนีชี้วัด ในการวิจัยนี้มีตัวแปรสังเกตได้จำนวน 24 ตัวแปร จึงได้จำนวนตัวอย่างเป็นอย่างน้อย 240 คน และเพื่อป้องกันข้อมูลที่ผิดพลาดหรือไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลเพิ่มเติมร้อยละ 10 จึงได้จำนวนตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวน 264 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม และการวิจัยเชิงปริมาณ คือ

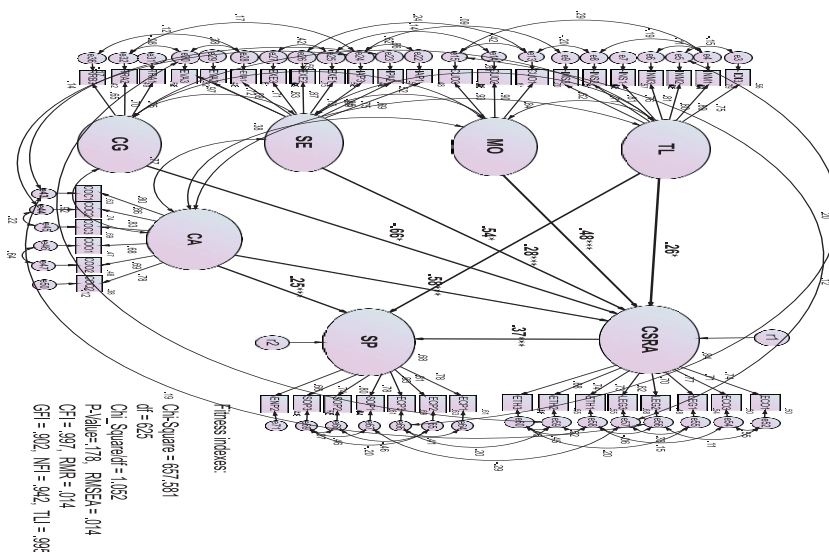
แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ Likert (1932) โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้ตั้งแต่ 0.8 ขึ้นไปทุกข้อ ค่าความเชื่อมั่นได้ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป และค่าอำนาจจำแนกรายข้อได้ตั้งแต่ 0.543 ถึง 0.860

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยและตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิจัย

ผลวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย

ในส่วนนี้วิเคราะห์สมการโครงสร้าง (System Equation Model--SEM) ของโมเดลแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย มีจำนวน 7 ตัวแปรแฝง ประกอบด้วย ตัวแปรแฝงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตัวแปรแฝงการมุ่งเน้นตลาด ตัวแปรแฝงการสร้างความผูกพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตัวแปรแฝงการกำกับดูแลกิจการ ตัวแปรแฝงการรับรู้และการมีส่วนร่วม ตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคม และตัวแปรแฝงผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน ทำการตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องของโมเดลสมการเชิงโครงสร้างโดยวิธี Modification Index และทำการตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์ของโมเดลสมการเชิงโครงสร้างด้วยการพิจารณาค่าน้ำหนักตัวแปร สรุปผลดังภาพ 2 และตาราง 1



ภาพ 2 แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม

ตาราง 1

ผลการวิเคราะห์ตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองเส้นทางความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นตามสมมุติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยใช้วิธีดัชนีการปรับโมเดล

ดัชนีสถิติทดสอบ Goodness-of-Fit	เกณฑ์การยอมรับ	ปรับแต่งโมเดล		ผลการพิจารณาตามเกณฑ์
		ก่อนปรับ	หลังปรับ	
Chi-square (χ^2)	ค่า $p \geq 0.05$	4944.996	657.581	สอดคล้อง Bollen (1989), Hair, Black, Babin, Anderson, and Tatham (2006)
χ^2/df	≤ 2.00	3.937	1.052	สอดคล้อง Bollen (1989), Fan and Sivo (2005)
GFI	≥ 0.9	0.593	0.902	สอดคล้อง Hair et al. (2006)
RMR	≤ 0.05	0.025	0.014	สอดคล้อง Diamantopoulos and Siguaw (2000)
NFI	≥ 0.9	0.651	0.942	สอดคล้อง Hair et al. (2006), Mueller (1996)
TLI	≥ 0.9	0.697	0.995	สอดคล้อง Hair et al. (2006), Suci, Tavares, and Zalmon (2018)
CFI	≥ 0.9	0.713	0.997	สอดคล้อง Hair et al. (2006), Suci et al. (2018)
RMSEA	≤ 0.05	0.105	0.014	สอดคล้อง Browne and Cudeck (1993), Hair et al. (2006)

จากภาพ 2 แสดงแบบจำลองโมเดลสมการเชิงโครงสร้าง หลังจากปรับค่าความคลาดเคลื่อนให้มีความสัมพันธ์กันได้ตามความเป็นจริง โดยใช้ค่าสถิติดัชนีการปรับโมเดล (modification Index) ผลวิเคราะห์แบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์การยอมรับ มีค่า Chi-Square เท่ากับ 657.581, $df = 625$ Sig. = 0.178 และ CMIN/df เท่ากับ 1.052 สอดคล้องกับตามแนวคิดของ Bollen (1989), Joreskog & Sorbom (1996), Hair et al. (2006) ผลวิเคราะห์หลังปรับโมเดล พบว่าดัชนีมีความสอดคล้องและค่าสถิติเหล่านี้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทั้ง 7 ดัชนี สรุปได้ดังนี้

1. ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (Comparative Fit Index--CFI) เป็นการเปรียบเทียบโมเดลเชิงสมมุติฐานว่ามีความสอดคล้องสูงกว่าข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่งค่าที่ตีควรมีค่า 0.90 ขึ้นไป จึงถือว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ตามแนวคิดของ Hair et al. (2006), Suci et al. (2018) ซึ่งผลวิเคราะห์มีค่าเท่ากับ 0.997 เป็นไปตามเกณฑ์ยอมรับค่าดัชนีมีความสอดคล้องเชิงประจักษ์
2. ดัชนีวัดความกลมกลืน (Goodness of Fit Index--GFI) เป็นการแสดงถึงปริมาณความแปรปรวนและความแปรปรวนรวมที่อธิบายได้ด้วยโมเดลซึ่งค่าที่ตีควรมีค่า 0.90 ขึ้นไป แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ ตามแนวคิดของ Shevlin and Miles (1998), Hair et al. (2006) ผลวิเคราะห์มีค่าเท่ากับ 0.902 เป็นไปตามเกณฑ์ยอมรับค่าดัชนีมีความ

สอดคล้องเชิงประจักษ์

3. ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation--RMSEA) เป็นค่าที่บอกถึงความไม่สอดคล้องของโมเดลที่สร้างขึ้นกับเมตริกซ์ความแปรปรวนร่วมของประชากร โดยค่าที่ดีมากควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 หรือมีค่าระหว่าง 0.05 ถึง 0.08 ตามเกณฑ์ Hair et al. (2006), Browne and Cudeck (1993) ผลวิเคราะห์มีค่าเท่ากับ 0.014 ผลของค่าดัชนีเป็นไปตามเกณฑ์ยอมรับโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์

4. ดัชนีความกลมกลืนประเภทเปรียบเทียบกับรูปแบบอิสระ (Normed Fit Index--NFI) เป็นค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีถึงเกณฑ์โดยค่าที่ยอมรับได้ควรมีค่ามากกว่า 0.90 ตามแนวคิดของ Hair et al. (2006) ซึ่งผลวิเคราะห์มีค่าเท่ากับ 0.942 ผลของค่าดัชนีเป็นไปตามเกณฑ์การยอมรับแสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์

5. ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบของ Tucker และ Lewis (The Tucker-Lewis Index--TLI) ต้องมีค่าเท่ากับหรือมากกว่า 0.90 ตามแนวคิดของ Hair et al. (2006) ซึ่งผลวิเคราะห์มีค่าเท่ากับ 0.995 เป็นไปตามเกณฑ์ยอมรับแสดงว่าโมเดลมีความ

สอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์

6. ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือ (Root Mean Square Residual--RMR) เป็นค่าแสดงขนาดของเศษส่วนที่เหลือโดยเฉลี่ยจากการเปรียบเทียบระดับความกลมกลืนของโมเดลตามสมมุติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยค่าที่เหมาะสมควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 หรือเข้าใกล้ 0 มากที่สุด ตามเกณฑ์ Diamantopoulos and Siguaw (2000) ซึ่งผลวิเคราะห์มีค่าเท่ากับ 0.014 เป็นค่าที่เหมาะสมเป็นตามเกณฑ์แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์

จากผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีทั้ง 6 ตัว มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งให้เห็นว่าแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทยมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ตามเงื่อนไขคือ โมเดลตัวแบบทางทฤษฎี (โมเดลต้นแบบ) มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังสรุปผลการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างที่สร้างขึ้นตามสมมุติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยดัชนีวัดความสอดคล้อง (Goodness of Fit Index) อยู่ในระดับการยอมรับ

ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลของสมการเชิงโครงสร้าง

ตาราง 2

ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และผลรวมอิทธิพลระหว่างตัวแปรในรูปคะแนนมาตรฐาน (standardized)

ตัวแปร	อิทธิพล ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (CSRA)	การดำเนินงาน อย่างยั่งยืน (SP)	การดำเนินงาน
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL)	อิทธิพลทางตรง	0.261*	0.278***
	อิทธิพลทางอ้อม	-	0.097***
	อิทธิพลโดยรวม	0.261*	0.374***

ตาราง 2 (ต่อ)

ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และผลรวมอิทธิพลระหว่างตัวแปรในรูปคะแนนมาตรฐาน (standardized)

ตัวแปร	อิทธิพล ด้านความรับผิดชอบ ต่อสังคม (CSRA)	การดำเนินงาน อย่างยั่งยืน (SP)	การดำเนินงาน
การมุ่งเน้นการตลาด (MO)	อิทธิพลทางตรง	0.481***	-
	อิทธิพลทางอ้อม	-	0.179***
	อิทธิพลโดยรวม	0.481***	0.179***
การสร้างความปลอดภัยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (SE)	อิทธิพลทางตรง	0.535*	-
	อิทธิพลทางอ้อม	-	0.199***
	อิทธิพลโดยรวม	0.535*	0.199***
การกำกับดูแลกิจการ (CG)	อิทธิพลทางตรง	-0.664*	-
	อิทธิพลทางอ้อม	-	-0.247***
	อิทธิพลโดยรวม	-0.664*	-0.247***
การรับรู้และการมีส่วนร่วม (CA)	อิทธิพลทางตรง	0.580***	0.254***
	อิทธิพลทางอ้อม	-	0.215***
	อิทธิพลโดยรวม	0.580***	0.469***
การดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (CSRA)	อิทธิพลทางตรง		0.371***
	อิทธิพลทางอ้อม		-
	อิทธิพลโดยรวม		0.371***

***p-value $\leq$ 0.001

**p-value $\leq$ 0.01

*p-value $\leq$ 0.05

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง ทำการพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรอิสระรูปคะแนนมาตรฐาน ซึ่งเป็นค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่จะบ่งบอกอิทธิพลของตัวแปรนำมาสรุปผลการทดสอบได้ดังนี้

1. ตัวแปรแฝงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีจำนวน 7 ตัวแปรสังเกตได้ประกอบด้วย ด้านการมีอิทธิพลต่อความคิด (IDI3) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ

(INM1 - INM 3) และด้านการกระตุ้นทางด้านสติปัญญา (INS1 - INS3) มีค่าน้ำหนักสัมประสิทธิ์ถดถอยระหว่าง 0.712-0.888 โดยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลต่อแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืน ผ่านตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย โดยเป็นอิทธิพลทางตรง จำนวน 2 เส้นทาง และอิทธิพล

ทางอ้อม 1 เส้นทาง สรุปได้ดังนี้

1.1 ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.261 ระดับความน่าจะเป็นทางสถิติที่ $p\text{-value} \leq 0.05$

1.2 ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.278 ระดับความน่าจะเป็นทางสถิติที่ $p\text{-value} \leq 0.001$

1.3 ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อตัวแปรแฝงผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนโดยส่งผ่านจากตัวแปรคั่นกลางตัวแปรแฝงการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย 0.097 ระดับความน่าจะเป็นทางสถิติที่ $p\text{-value} \leq 0.001$

1.4 ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลรวมทั้งทางตรงและทางอ้อมเชิงบวกต่อตัวแปรแฝงผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนโดยส่งผ่านจากตัวแปรคั่นกลางตัวแปรแฝงการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยรวม 0.374 ระดับความน่าจะเป็นทางสถิติที่ $p\text{-value} \leq 0.001$

2. ตัวแปรแฝงการมุ่งเน้นตลาด มีจำนวน 3 ตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ด้านการมุ่งเน้นลูกค้า (CUO1 - COU3) มีค่าน้ำหนักสัมประสิทธิ์ถดถอยระหว่าง 0.83-0.929) โดยด้านการมุ่งเน้นตลาดมีผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย ซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรง จำนวน 1 เส้นทาง และอิทธิพลทางอ้อม 1 เส้นทาง สรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านการมุ่งเน้นตลาดมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.481 ระดับความน่าจะเป็นทางสถิติที่ $p\text{-value} \leq 0.001$

2.2 ด้านการมุ่งเน้นตลาดมีอิทธิพลทางอ้อม

เชิงบวกต่อตัวแปรแฝงผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนโดยส่งผ่านจากตัวแปรคั่นกลางตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย 0.179 ระดับความน่าจะเป็นทางสถิติที่ $p\text{-value} \leq 0.001$

3. ตัวแปรแฝงการสร้างความรู้ความผูกพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีจำนวน 9 ตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ด้านการระบุและลำดับความสำคัญ (IAP1- IAP3) ด้านการดำเนินการ (EXE1 - EXE3) และด้านการประเมินผล (EVA1 - EVA3) มีค่าน้ำหนักสัมประสิทธิ์ถดถอยระหว่าง 0.675 - 0.865 โดยตัวแปรแฝงการสร้างความรู้ความผูกพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีผลต่อแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย โดยเป็นอิทธิพลทางตรง จำนวน 1 เส้นทาง และอิทธิพลทางอ้อม 1 เส้นทาง สรุปได้ดังนี้

3.1 ตัวแปรแฝงการสร้างความรู้ความผูกพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.535 ระดับความน่าจะเป็นทางสถิติที่ $p\text{-value} \leq 0.05$

3.2 ตัวแปรแฝงการสร้างความรู้ความผูกพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อตัวแปรแฝงผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนโดยส่งผ่านจากตัวแปรคั่นกลางตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย 0.199 ระดับความน่าจะเป็นทางสถิติที่ $p\text{-value} \leq 0.001$

4. ตัวแปรแฝงการกำกับดูแลกิจการ มีจำนวน 3 ตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ด้านการเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส (TRA1 - TRA2) และด้านบทบาทและความรับผิดชอบต่อกรรมการบริษัท (RBB3) มีค่าน้ำหนักสัมประสิทธิ์ถดถอยระหว่าง 0.652-0.748 โดยตัวแปรแฝงการกำกับดูแลกิจการมีผลต่อแบบ

จำลองสมการเชิงโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงาน ความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทยโดยเป็นอิทธิพลทางตรง จำนวน 1 เส้นทาง และอิทธิพลทางอ้อม 1 เส้นทาง สรุปได้ดังนี้

4.1 ตัวแปรแฝงการกำกับดูแลกิจการมีอิทธิพลทางตรงเชิงลบต่อตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคม มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ -0.664 ค่าความคลาดเคลื่อน ระดับความน่าจะเป็นทางสถิติที่ $p\text{-value} \leq 0.05$

4.2 ตัวแปรแฝงการกำกับดูแลกิจการมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงลบต่อตัวแปรแฝงผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนโดยส่งผ่านจากตัวแปรคั่นกลางตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย -0.247 ระดับความน่าจะเป็นทางสถิติที่ $p\text{-value} \leq 0.001$

5. ตัวแปรแฝงการรับรู้และการมีส่วนร่วมมีจำนวน 6 ตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ด้านความสามารถในการรับรู้และการมีส่วนร่วม (COC1 - COC3) ด้านโอกาสในการรับรู้และการมีส่วนร่วม (COO1 - COO2) และด้านคุณภาพในการสื่อสาร (COQ2) มีค่าน้ำหนักสัมประสิทธิ์ถดถอยระหว่าง $0.683-0.862$ ค่า โดยตัวแปรแฝงการรับรู้และการมีส่วนร่วมมีผลต่อแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงาน ความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทยโดยเป็นอิทธิพลทางตรง จำนวน 2 เส้นทาง และอิทธิพลทางอ้อม 1 เส้นทาง สรุปได้ดังนี้

5.1 ตัวแปรแฝงการรับรู้และการมีส่วนร่วมมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.580 ระดับความน่าจะเป็นทางสถิติที่ $p\text{-value} \leq 0.001$

5.2 ตัวแปรแฝงการรับรู้และการมีส่วนร่วม

มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อตัวแปรแฝงผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.254 ระดับความน่าจะเป็นทางสถิติที่ $p\text{-value} \leq 0.001$

5.3 ตัวแปรแฝงการรับรู้และการมีส่วนร่วมมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อตัวแปรแฝงผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนโดยส่งผ่านจากตัวแปรคั่นกลางตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย 0.215 ระดับความน่าจะเป็นทางสถิติที่ $p\text{-value} \leq 0.001$

5.4 ตัวแปรแฝงการรับรู้และการมีส่วนร่วมมีอิทธิพลรวมทั้งทางตรงและทางอ้อมเชิงบวกต่อตัวแปรแฝงผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนโดยส่งผ่านจากตัวแปรคั่นกลางตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยรวม 0.469 ระดับความน่าจะเป็นทางสถิติที่ $p\text{-value} \leq 0.001$

6. ตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคมมีจำนวน 8 ตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ (ECO1, ECO3) ด้านกฎหมาย (LEG1 - LEG3) และด้านจริยธรรม (ETH1 - ETH3) มีค่าน้ำหนักสัมประสิทธิ์ถดถอยระหว่าง $0.676-0.823$ โดยตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคมมีผลต่อแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงาน ความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทยโดยเป็นอิทธิพลทางตรง จำนวน 1 เส้นทาง สรุปได้ดังนี้

6.1 ตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคมมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อตัวแปรแฝงผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.371 ระดับความน่าจะเป็นทางสถิติที่ $p\text{-value} \leq 0.001$

7. ตัวแปรแฝงผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนมีจำนวน 7 ตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ

(ECP1 - ECP3) ด้านสังคม (SOP1 - SOP3) และด้านสิ่งแวดล้อม (ENP2) มีค่าน้ำหนักสัมประสิทธิ์ถดถอยระหว่าง 0.664-0.833 โดยตัวแปรแฝงผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนเป็นตัวแปรผลของแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย

ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกรวมต่อตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม (CSRA) สูงสุด คือ ตัวแปรแฝงการรับรู้และการมีส่วนร่วม (CA) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม 0.580 ($p\text{-value} \leq 0.001$) รองลงมา ตัวแปรการสร้างความผูกพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (SE) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม 0.535 ($p\text{-value} \leq 0.05$) ตัวแปรแฝงการมุ่งเน้นการตลาด (MO) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม 0.481 ($p\text{-value} \leq 0.001$) และตัวแปรแฝงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม 0.261 ($p\text{-value} \leq 0.05$)

ส่วนผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงลบรวมต่อด้านตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมสูงสุด คือตัวแปรแฝงการกำกับดูแลกิจการ (CG) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม -0.664 ($p\text{-value} \leq 0.05$)

ขณะที่ผลการวิเคราะห์สรุปค่าอิทธิพลแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกทางตรงต่อตัวแปรการดำเนินงานอย่างยั่งยืน (SP) สูงสุด คือการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (CSRA)

มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.371 ($p\text{-value} \leq 0.001$) รองลงมาตัวแปรแฝงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.278 ($p\text{-value} \leq 0.001$) และ ตัวแปรแฝงการรับรู้และการมีส่วนร่วม (CA) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.254 ($p\text{-value} \leq 0.001$)

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์สรุปค่าอิทธิพลแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลอ้อมต่อตัวแปรการดำเนินงานอย่างยั่งยืน (SP) ผ่านการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (CSRA) สูงสุด คือตัวแปรแฝงการรับรู้และการมีส่วนร่วม (CA) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเชิงบวก 0.251 ($p\text{-value} \leq 0.001$) รองลงมาตัวแปรการสร้างความผูกพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (SE) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเชิงบวก 0.199 ($p\text{-value} \leq 0.001$) ตัวแปรแฝงการมุ่งเน้นการตลาด (MO) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเชิงบวก 0.179 ($p\text{-value} \leq 0.001$) และตัวแปรแฝงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเชิงบวก 0.097 ($p\text{-value} \leq 0.001$) ในทิศทางตรงกันข้ามที่มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงลบ คือตัวแปรแฝงการกำกับดูแลกิจการ (CG) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม -0.247 ($p\text{-value} \leq 0.001$)

สุดท้าย ผลการวิเคราะห์ลำดับค่าอิทธิพลแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกรวมทั้งทางตรงและทางอ้อมส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมสูงสุด คือตัวแปรแฝงการรับรู้และการมีส่วนร่วม (CA) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม 0.469 ($p\text{-value} \leq 0.001$) รองลงมาตัวแปรแฝงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม 0.374 ($p\text{-value} \leq 0.001$)

ตาราง 3

ผลการทดสอบสมมติฐานแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย

	สมมติฐาน	ผลลัพธ์	อิทธิพล	เส้นทาง	สัมประสิทธิ์
H1	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อตัวแปรผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน	ยอมรับ	ทางตรง	เชิงบวก	0.278
H2	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม	ยอมรับ	ทางตรง	เชิงบวก	0.261
H3	การมุ่งเน้นการตลาดเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม	ยอมรับ	ทางตรง	เชิงบวก	0.481
H4	การสร้างความผูกพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม	ยอมรับ	ทางตรง	เชิงบวก	0.535
H5	การกำกับดูแลกิจการเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม	ปฏิเสธ	ทางตรง	เชิงลบ	-0.664
H6	การรับรู้และการมีส่วนร่วมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม	ยอมรับ	ทางตรง	เชิงบวก	0.580
H7	การรับรู้และการมีส่วนร่วมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อตัวแปรผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน	ยอมรับ	ทางตรง	เชิงบวก	0.254
H8	ดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน	ยอมรับ	ทางตรง	เชิงบวก	0.371
H9	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อตัวแปรผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม	ยอมรับ	ทางอ้อม	เชิงบวก	0.097
H10	การมุ่งเน้นการตลาดเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อตัวแปรผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม	ยอมรับ	ทางอ้อม	เชิงบวก	0.179
H11	การสร้างความผูกพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อตัวแปรผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม	ยอมรับ	ทางอ้อม	เชิงบวก	0.199

ตาราง 3 (ต่อ)

ผลการทดสอบสมมติฐานแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย

	สมมติฐาน	ผลลัพธ์	อิทธิพล	เส้นทาง	สัมประสิทธิ์
H12	การกำกับดูแลกิจการเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อตัวแปรผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม	ปฏิเสธ	ทางอ้อม	เชิงลบ	-0.247
H13	การรับรู้และการมีส่วนร่วมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อตัวแปรผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านตัวแปรการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม	ยอมรับ	ทางอ้อม	เชิงบวก	0.215

การอภิปรายผล

จากการศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากตัวแปรแฝงการรับรู้และการมีส่วนร่วมมีอิทธิพลรวมทั้งทางตรงและทางอ้อมเชิงบวกต่อตัวแปรแฝงผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนโดยส่งผ่านจากตัวแปรคั่นกลางตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยรวม 0.469 ระดับความน่าจะเป็นทางสถิติที่ $p\text{-value} \leq 0.001$ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการรับรู้และการมีส่วนร่วมที่ได้ถูกนำเสนอจาก Kohl et al. (2021) ว่าการรับรู้และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในห่วงโซ่อุปทานเป็นปัจจัยในการส่งเสริมความยั่งยืนในระบบซึ่งสามารถแสดงออกมาในรูปแบบตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม การรับรู้และการมีส่วนร่วมถือเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ที่ประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ มากมายที่ต้องการ การมีส่วนร่วมของพนักงาน จึงจะส่งผลให้การบริหารจัดการงานตัวแปรแฝงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจสำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี การรับรู้และการมีส่วนร่วม มีความสำคัญในการยกระดับความร่วมมือระหว่างองค์กรใน

ห่วงโซ่อุปทาน ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ทำให้โรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทยสามารถรับรู้ถึงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ความต้องการของผู้บริโภค เทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยปัจจุบันข้อมูลความรู้เหล่านี้จะสามารถยกระดับตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงาน กล่าวคือ การรับรู้และการมีส่วนร่วมจะทำให้ธุรกิจรับรู้ถึงมาตรฐานการปฏิบัติสากล และยอมปฏิบัติตามหลักสากลเพื่อเป็นการสร้างการยอมรับ และภาพลักษณ์ที่ดี เช่น กฎหมายด้านแรงงาน ด้านสิ่งแวดล้อม หรือหลักจริยธรรม สิ่งเหล่านี้จะกดดันให้องค์กรให้ความสำคัญกับตัวแปรการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Rabbe et al. (2021) ซึ่งให้เห็นว่า การสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วม เป็นอีกปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการยกระดับมาตรฐานความยั่งยืนในห่วงโซ่อุปทาน และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises--SME) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการประยุกต์ใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมีประสิทธิภาพสูงในห่วงโซ่อุปทาน ส่งผลให้เกิดการยกระดับมาตรฐานความยั่งยืนในห่วงโซ่อุปทาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะและนัยเชิงการจัดการของการค้นพบนี้สามารถสะท้อนให้เห็นว่า ตัวแปรการรับรู้และการมีส่วนร่วมมีอิทธิพลเชิงบวกทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเป็นอิทธิพลที่โดดเด่นที่สุดต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนผ่านกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร

อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการควรพิจารณาปรับปรุงตัวแปรการกำกับดูแลกิจการ เนื่องจากอิทธิพลของตัวแปรดังกล่าวมีทิศทางตรงกันข้ามกับลักษณะของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานที่ยั่งยืนผ่านกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรที่ฝังอยู่

References

- Amaeshi, K. M., & Crane, A. (2006). Stakeholder engagement: A mechanism for sustainable aviation. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 13(5), 245-260.
- Anand, S. (2008). *Essentials of corporate governance*. John Wiley & Sons.
- Bamgbade, J. A., Kamaruddeen, A. M., & Nawi, M. N. M. (2017). Towards environmental sustainability adoption in construction firms: An empirical analysis of market orientation and organizational innovativeness impacts. *Sustainable Cities and Society*, 32, 486-495.
- Bass, B. M. (1985). *Leadership and performance beyond expectations*. Free Press.
- Bhattacharai, C. R., Kwong, C. C., & Tasavori, M. (2019). Market orientation, market disruptiveness capability and social enterprise performance: An empirical study from the United Kingdom. *Journal of Business Research*, 96(C), 47-60.
- Bollen, K.A. (1989). *Structural equations with latent variables*. John Wiley & Sons.
- Brin, P., & Nehme, M. N. (2019). Corporate social responsibility: Analysis of theories and models. *EUREKA: Social and Humanities*, 5, 22-30.
- Browne, M. W., & Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. In K. A. Bollen & J. S. Long (Eds.), *Testing structural equation models* (pp. 136-162). Sage.
- Calabro, A., Mussolino, D., & Huse, M. (2009). The role of board of directors in the internationalisation process of small and medium sized family businesses. *International Journal of Globalisation and Small Business*, 3(4), 393-411.
- Department of Industrial Works. (2021). *Industrial factory information for officials*. Retrieved from <http://reg.diw.go.th/executive/thailand3.asp> [In Thai]
- Diamantopoulos, A., & Siguaw, J. A. (2000). *Introducing LISREL*. Sage.
- Dionne, S. D., Yammarino, F. J., Atwater, L. E., & Spangler, W. D. (2004). Transformational leadership and team performance. *Journal of Organizational Change Management*, 17(2), 177-193.

- Fan, X., & Sivo, S. A. (2005). Sensitivity of fit indexes to misspecified structural or measurement model components: Rationale of two-index strategy revisited. *Structural Equation Modeling, 12*(3), 343-367.
- Freeman, R. E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach*. Pitman.
- Ghasabeh, M. S., Soosay, C., & Reaiche, C. (2015). The emerging role of transformational leadership. *The Journal of Developing Areas, 49*(6), 459-467.
- Hair, J., Black, W., Babin, B., Anderson, R., & Tatham, R. (2006). *Multivariate data analysis* (6th ed.). Prentice Hall.
- Hair, J. F., Sarstedt, M., Ringle, C. M., & Mena, J. A. (2012). An assessment of the use of partial least squares structural equation modeling in marketing research. *Journal of the Academy of Marketing Science, 40*(3), 414-433.
- Hall, J. K., Daneke, G. A., & Lenox, M. J. (2010). Sustainable development and entrepreneurship: Past contributions and future directions. *Journal of Business Venturing, 25*(5), 439-448.
- Hill, C. W., & Jones, T. M. (1992). Stakeholder-agency theory. *Journal of Management Studies, 29*(2), 131-154.
- Joreskog, K. G., & Sorbom, D. (1996). *LISREL8: User's reference guide*. Scientific Software.
- Kohl, H., Henke, M., & Daus, D. (2021). The importance of supply chain management for sustainability in global value chains. In M. Henke & H. Kohl (Eds.), *Sustainability in global value chains: Measures, ethics and best practices for responsible businesses* (pp. 3-31). Kogan Page.
- Kohli, A. K., & Jaworski, B. J. (1990). Market orientation: The construct, research propositions, and managerial implications. *Journal of Marketing, 54*(2), 1-18.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology, 22*(140), 5-55.
- Mueller, R. O. (1996). *Basic principles of structural equation modeling: An introduction to LISREL and EQS*. Springer.
- Narver, J. C., & Slater, S. F. (1990). The effect of a market orientation on business profitability. *Journal of Marketing, 54*(4), 20-35.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2004). *OECD principles of corporate governance 2004*. Author.
- Rabbe, S., von Viebahn, C., Auf der Landwehr, M. (2021). Start-ups as relevant supporters and initiators of sustainability attributes in global value chains of the future. In D. Mietzner & C. Schultz (Eds.), *New perspectives in technology transfer* (pp. 165-180). Springer.

- Shahid, H. M., Waseem, R., Khan, H., Waseem, F., Hasheem, M. J., & Shi, Y. (2020). Process innovation as a moderator linking sustainable supply chain management with sustainable performance in the manufacturing sector of Pakistan. *Sustainability*, 12(6), 2303.
- Shevlin, M., & Miles, J. N. V. (1998). Effects of sample size, model specification and factor loadings on the GFI in confirmatory factor analysis. *Personality and Individual Differences*, 25(1), 85-90.
- Suciu, M. C., Tavares, D. C., & Zalmon, I. R. (2018). Comparative evaluation of crustaceans as bioindicators of human impact on Brazilian sandy beaches. *Journal of Crustacean Biology*, 38(4), 420-428.
- Thansettakij. (2017). *Thai food innovation 4.0 golden opportunities for SMEs to expand foreign trade*. Retrieved from <https://www.thansettakij.com/content/137324> [In Thai]
- Westermann-Behaylo, M. K., Van Buren, H. J., & Berman, S. L. (2016). Stakeholder capability enhancement as a path to promote human dignity and cooperative advantage. *Business Ethics Quarterly*, 26(4), 529-555.

กลยุทธ์ SPEED Model ที่ส่งผลต่อความไว้วางใจ และความตั้งใจซื้อสินค้า OTOP จังหวัดนนทบุรี

ศุภาวดี สังขมาศ¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยของกลยุทธ์ SPEED Model ที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจสินค้า OTOP (2) ศึกษาปัจจัยของกลยุทธ์ SPEED Model ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้า OTOP และ (3) ศึกษาความไว้วางใจสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้า OTOP โดยดำเนินการวิจัยผสมวิธี (mixed method research) กลุ่มประชากรการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ลูกค้าที่เข้าซื้อสินค้า OTOP จังหวัดนนทบุรี จำนวนทั้งหมด 400 คน โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อวิเคราะห์สถิติได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง กลุ่มประชากรการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ประกอบการสินค้า OTOP จังหวัดนนทบุรี จำนวนทั้งหมด 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน โดยแบบสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า (1) กลยุทธ์ SPEED Model (SPD) ที่มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความไว้วางใจ (TRU) (2) กลยุทธ์ SPEED Model (SPD) มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อ (PUC) และ (3) ความไว้วางใจ (TRU) มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อ (PUC) โดยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า p-value เท่ากับ 0.061 โดยตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องได้ร้อยละ 94.60 และในส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ไม่มั่นใจว่าผู้ประกอบการจะดำเนินการได้แผนกลยุทธ์ได้อย่างต่อเนื่อง โดยเพราะอาจขาดทรัพยากรและการสนับสนุนในระยะยาว ส่งผลให้เกิดข้อจำกัดในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติจริง

คำสำคัญ: กลยุทธ์ SPEED Model; ความไว้วางใจ; ความตั้งใจซื้อ; สินค้า OTOP

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ศุภาวดี สังขมาศ. (2567). กลยุทธ์ SPEED Model ที่ส่งผลต่อความไว้วางใจ และความตั้งใจซื้อสินค้า OTOP จังหวัดนนทบุรี. วารสารคุษภักดิ์ทางสังคมศาสตร์, 14(3), 718-731.

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
9 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร 10220, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: khatawut@pnru.ac.th

SPEED Model Strategy that Affects Trust and Purchase Intention for OTOP Products in Nonthaburi Province

Khatawut Sangkhamart¹

Abstract

This research article aims to (1) study the factors of the SPEED Model strategy that influences trust in OTOP products, (2) study the factors of the SPEED Model strategy that influence the intention to purchase OTOP products, and (3) study trust product that influences the intention to purchase OTOP products. By conducting mixed methods research (Mixed Method), the quantitative research population was customers who purchased OTOP products in Nonthaburi Province, a total of 400 people, using a questionnaire. To analyze statistics such as percentage, mean, standard deviation. and structural equation model analysis. The qualitative research population is OTOP product entrepreneurs in Nonthaburi Province, totaling 5 people and 3 experts by interviewing in a focus group. for descriptive analysis.

Findings are as follows: (1) SPEED Model (SPD) strategy has a positive influence on trust (TRU), (2) SPEED Model (SPD) strategy has a positive influence on purchase intention (PUC), and (3) trust (TRU) has a positive influence on purchase intention (PUC). It is consistent with empirical data, with a p-value of 0.061. The variables in the model can explain the consistency index at 94.60 percent. And in the qualitative research section the research results found that not confident that the operator will be able to carry out the strategic plan continuously This is because they may lack resources and long-term support. This results in limitations in the actual implementation of strategies.

Keywords: SPEED model Strategy; Trust; Purchase Intention; OTOP Products

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Sangkhamart, K. (2024). SPEED model strategy that affects trust and purchase intention for OTOP products in Nonthaburi province. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 718-731.

¹ Faculty of Management Science, Phranakhon Rajabhat University
9 Changwattana Road, Anusawari, Bang Khen, Bangkok 10220, Thailand
Corresponding Author Email: khatawut@pnru.ac.th

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการ ในช่วง 5 ปีช่วงที่สองของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งได้กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักนำทางในการขับเคลื่อนและวางแผนการพัฒนาประเทศ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022) ทั้งนี้ มีกลุ่มธุรกิจชุมชนของประเทศไทยที่ได้น้อมนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการดำเนินธุรกิจในการขายสินค้าและบริการ ก็คือ กลุ่มธุรกิจ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)” ที่มีการจัดตั้งธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรมทั่วประเทศขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 และเป็นกลุ่มธุรกิจที่มีแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนบนพื้นฐานการนำทรัพยากรภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์และบริการในรูปแบบต่างๆ ที่มีการสะท้อนวิถีชีวิตของท้องถิ่นให้เป็นจุดเด่นที่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์จากตลาดทั่วไป และเป็นการเชื่อมโยงสินค้าชุมชนสู่ตลาดทั้งประเทศ โดยได้รับความช่วยเหลือในด้านความรู้ต่าง ๆ ของชุมชนจากภาครัฐ ในหลักการพึ่งตนเองของชุมชนเพื่อก่อให้เกิดรายได้ให้กับชุมชน (Nitichaowakul, 2015) และหากกล่าวถึงการแข่งขันเพื่อก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจต่าง ๆ นั้น การประกอบธุรกิจไม่ว่าจะอยู่กลุ่มธุรกิจในลักษณะใดก็ตาม ก็มุ่งที่จะหาวิธีในการกำหนดกลยุทธ์ทางธุรกิจเพื่อที่จะสร้างความสามารถในการแข่งขันให้กับธุรกิจของตนเองทั้งสิ้น แต่กลุ่มธุรกิจ OTOP ที่ประกอบธุรกิจในปัจจุบันก็ยังไม่ค่อยมีความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจกับกลุ่มธุรกิจอื่น ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ ก็มีสาเหตุเนื่องมาจากผู้บริโภคยังไม่ได้รับความไว้วางใจในสินค้า จนไม่สามารถทำให้ผู้บริโภคมีความตั้งใจซื้อสินค้า OTOP เพราะกลุ่มธุรกิจ OTOP โดยส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยมีการกำหนดกลยุทธ์ของธุรกิจอย่างจริงจังและหากมีการ

กำหนดกลยุทธ์ของธุรกิจ ก็ยังปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ได้ในระดับที่มีประสิทธิภาพน้อยกว่าธุรกิจอื่นๆ เนื่องจากการดำเนินธุรกิจของชุมชนที่มีข้อจำกัดหลายประการ กลุ่มธุรกิจ OTOP จึงต้องมุ่งดำเนินกลยุทธ์ทางธุรกิจที่จะส่งเสริมให้ได้รับความสนใจจากผู้บริโภคจากความไว้วางใจต่อสินค้าชุมชนตัวเอง จนกระทั่งถึงความตั้งใจซื้อสินค้าด้วย เพื่อพัฒนาให้สามารถแข่งขันได้

สำหรับกลยุทธ์ทางธุรกิจ จากการศึกษาเรื่อง “A Model Development of Business Strategies for New Entrepreneur” ได้สรุปผลวิจัยในการหาแนวทางการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันสำหรับการประกอบธุรกิจให้ประสบความสำเร็จเพิ่มเติมว่า ธุรกิจต่าง ๆ ควรมีรูปแบบกลยุทธ์ในการแข่งขันคือ ผู้ประกอบการต้องใช้ “ความเร็ว” ในการแข่งขันกับธุรกิจอื่น และในงานวิจัยฉบับนี้ ยังแยกย่อยคำว่าความเร็วในภาษาอังกฤษว่า SPEED ออกเป็นกลยุทธ์ระดับหน้าที่ได้ 5 ประเด็น ประกอบด้วย (1) S: Social Network คือ การสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ (2) P: Perception คือ การสร้างการรับรู้ให้กับสินค้า (3) E: Extra คือ การทำให้ได้มากกว่าที่คิด (4) E: Excitement คือ การสร้างความตื่นเต้นให้กับสินค้า และ (5) D: Design คือ การออกแบบธุรกิจให้เกิดประสิทธิภาพ (Sangkhamart, 2019)

ดังนั้น การทดสอบว่ารูปแบบกลยุทธ์ “ความเร็ว” ตาม SPEED Model จะสามารถช่วยการดำเนินธุรกิจของธุรกิจชุมชนให้สามารถแข่งขันกับธุรกิจอื่นๆ ได้ พร้อมทั้งยังส่งผลที่จะทำให้ผู้บริโภคมีความไว้วางใจต่อสินค้าชุมชน จนกระทั่งถึงความตั้งใจซื้อสินค้าด้วย เพื่อพัฒนาให้สามารถแข่งขันได้ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการหาว่ากลยุทธ์ “ความเร็ว” นั้นสามารถช่วยกลุ่มธุรกิจ OTOP ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะช่วยการพัฒนาการดำเนินธุรกิจตามกลยุทธ์ให้กับกลุ่มธุรกิจ OTOP ในการสร้างประโยชน์ในการเพิ่มความสามารถ

ในการประกอบธุรกิจ ให้สามารถแข่งขันทางธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างประโยชน์ให้ชุมชนในเชิงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาปัจจัยของกลยุทธ์ SPEED Model ที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจสินค้า OTOP
2. ศึกษาปัจจัยของกลยุทธ์ SPEED Model ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้า OTOP
3. ศึกษาความไว้วางใจสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้า OTOP

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ รูปแบบกลยุทธ์เพื่อความรวดเร็ว (SPEED model) แนวคิดความไว้วางใจสินค้า และแนวคิดความตั้งใจซื้อสินค้า
2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ลูกค้าที่เข้าซื้อสินค้า OTOP จำนวนทั้งหมดจำนวน 400 คนสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ประกอบการ OTOP จังหวัดนนทบุรี จำนวน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการศึกษาในจังหวัดนนทบุรี
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2565 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

สามารถทำให้ผู้ประกอบการชุมชนในกลุ่มธุรกิจ OTOP นำผลการวิจัยไปพัฒนาเพื่อให้ชุมชน มีธุรกิจที่เข้มแข็ง สามารถแข่งขันทางธุรกิจได้และผู้วิจัยจะมีความเชี่ยวชาญในด้านแผนกลยุทธ์ของธุรกิจ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รูปแบบกลยุทธ์เพื่อความรวดเร็ว (SPEED Model)

Sangkhamart (2019) ศึกษาเรื่อง “A Model Development of Business Strategies for New Entrepreneur” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพพื้นฐานของผู้ประกอบการในความรับผิดชอบของศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และนำเสนอกลยุทธ์ระดับธุรกิจให้กับผู้ประกอบการ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า ผู้ประกอบการยังมีความต้องการพัฒนาธุรกิจ เนื่องจากเป็นธุรกิจขนาดเล็ก มีการบริหารธุรกิจด้วยตัวของผู้ประกอบการเอง และยังขาดรูปแบบการดำเนินธุรกิจที่สามารถแข่งขันกับธุรกิจอื่นได้ โดยสรุปว่ารูปแบบกลยุทธ์ระดับธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการรุ่นใหม่ คือ ผู้ประกอบการต้องใช้ “ความเร็ว” ในการแข่งขันกับธุรกิจอื่น และคำว่า “ความเร็ว” จะใช้คำในภาษาอังกฤษว่า SPEED จึงสามารถแยกออกเป็นกลยุทธ์ย่อยได้ 5 กลยุทธ์ประกอบด้วย

1. การสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ (S: Social Network) คือ การกำหนดการประชาสัมพันธ์ธุรกิจให้กับลูกค้าในช่องทางออนไลน์
2. การสร้างการรับรู้ให้กับสินค้า (P: Perception) คือ การสร้างการรับรู้ในตัวของผู้ประกอบการให้กับลูกค้าอย่างถูกต้องว่าธุรกิจทำอะไร
3. การทำให้ได้มากกว่าที่คิด (E: Extra) คือ การดำเนินธุรกิจที่สร้างความคิดสร้างสรรค์ สร้างนวัตกรรมอยู่ตลอดเวลา
4. การสร้างความตื่นเต้นให้กับสินค้า (E: Excitement) คือ การสร้างกลยุทธ์การตลาดที่มีความน่าสนใจให้กับลูกค้า
5. การออกแบบธุรกิจให้เกิดประสิทธิภาพ (D: Design) คือ การออกแบบธุรกิจโดยผ่านการเขียนแผนธุรกิจที่ดี

สรุปได้ว่า งานวิจัยจึงได้กำหนดตัวบ่งชี้ของกลยุทธ์ความเร็ว (SPEED model--SPD) ที่จะใช้ในการวิจัยจำนวน 5 ตัวบ่งชี้ คือ (1) ความรวดเร็วในการกระจายข้อมูลและการตลาดของธุรกิจผ่านสื่อออนไลน์ (2) ความรวดเร็วในการสร้างการรับรู้ในด้านคุณภาพสินค้า และคุณภาพการให้บริการ (3) ความรวดเร็วในการสร้างเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใครเพื่อให้เกิดคุณค่าที่สูงขึ้นแก่ลูกค้า (4) ความรวดเร็วในการสร้างบุคลิกภาพ/คุณค่า ผ่านสินค้าที่จะสามารถช่วยให้ผู้บริโภคตื่นเต้น และประทับใจ และ (5) ความรวดเร็วในการออกแบบกลยุทธ์ที่ตรงตามความต้องการของลูกค้า

แนวคิดความไว้วางใจ

ความไว้วางใจ (trust) เป็นสิ่งจำเป็นต่อการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร และผลลัพธ์ทางบวกของการทำงานเป็นผลสืบเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของความไว้วางใจภายในองค์กรส่งผลต่อการเพิ่มผลผลิตของพนักงานและความผูกพันกับองค์กรอย่างเข้มแข็ง (Nyhan & Marlowe, 1997)

Luhmann (1979) ได้ให้ความหมายของความไว้วางใจ ว่าความไว้วางใจเป็นพื้นฐานของความคาดหวังในพฤติกรรมของบุคคลอื่น เข้าใจผู้อื่น ความไว้วางใจเป็นส่วนผสมอันมหัศจรรย์ในชีวิตองค์กร กล่าวคือเป็นน้ำมันหล่อลื่นที่ลดความผิด เป็นตัวเชื่อมส่วนที่แตกต่างกันเข้าไว้ด้วยกัน เป็นตัวเร่งให้การกระทำสะดวกขึ้น เมื่อไม่นานมานี้ความสำคัญของความไว้วางใจได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงและความไม่มั่นคงทำให้องค์กรไม่สามารถรับประกันความมั่นคงของงานในระยะยาว การเพิ่มค่าตอบแทนและบำเหน็จบำนาญ ความไว้วางใจมีความสำคัญมากในสภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงและความไม่มั่นคงในสถานที่ทำงาน บุคคล

จะต้องเปลี่ยนไปมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งระดับความไว้วางใจจะเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ดังกล่าว

2. องค์การต้องการความภักดีของพนักงานและความผูกพันเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากความไว้วางใจภายในองค์การมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อองค์การในระดับสูง ความไว้วางใจจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการที่บุคคลมีความผูกพันต่อองค์การนั้น จะเป็นตัวกำหนดให้องค์การบรรลุเป้าหมายและรักษาสมาชิกในองค์การให้คงอยู่กับองค์กร โดยการสร้างความสัมพันธ์ความไว้วางใจบนพื้นฐานแห่งความซื่อสัตย์ (honesty) การยึดถือหลักคุณธรรม (integrity) และความเมตตากรุณา (kindness) อย่างจริงจังต่อผู้อื่น

3. ความสำคัญของความไว้วางใจกับข้อสัญญาทางจิตวิทยาในรูปแบบใหม่ เป็นข้อตกลงที่ไม่ได้มีการเขียนถึงสิ่งที่ผู้บริหารหรือองค์กรไม่ได้มีการคาดหวังจากพนักงานและสิ่งที่พนักงานคาดหวังจากผู้บริหารหรือองค์กร ในแง่คิดของพนักงานข้อสัญญาทางจิตวิทยา คือ การรับรู้ของพนักงานที่คิดว่าพวกเขาจะได้รับสิทธิ ซึ่งเป็นผลมาจากข้อสัญญาที่องค์กรให้ไว้กับเขา ดังนั้นหากความไว้วางใจอยู่ในระดับต่ำ พนักงานมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงการเผชิญความเสี่ยง มีการเรียกร้องมากขึ้น ลักษณะสังคมแบบนี้บุคคลในองค์กรจะต้องเร่งสร้างและรักษาความสัมพันธ์กันไว้ จะทำให้อีกฝ่ายจะไม่ปฏิบัติตามข้อสัญญาน้อยลง เนื่องจากการไม่ปฏิบัติตามข้อสัญญาทำให้เกิดผลในทางลบ เช่น มีความตั้งใจน้อยลงในการที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย หากความไว้วางใจอยู่ในระดับสูง จะทำให้การปรับปรุงผลการดำเนินงานขององค์กร

4. พื้นฐานของสัมพันธภาพ การทำงานร่วมกันต้องมีสัมพันธภาพซึ่งกันและกัน ถ้าความไว้วางใจในการทำงานลดน้อยลงจะทำลายสัมพันธภาพ เช่น เกิดความขัดแย้งที่สูงขึ้น ผลผลิตต่ำลง และการที่สถานที่ทำงานมีความไว้วางใจโดยมีระดับของความซื่อสัตย์ การยอมรับและเคารพซึ่งกันและกันจะทำให้เพิ่ม

ประสิทธิผลของงาน ความมีคุณค่าแห่งตนเองและมีการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้น ความไว้วางใจเป็นแนวคิดที่ซับซ้อนเป็นสัมพันธ์ระหว่างคน 2 คนอย่างสม่ำเสมอ ๆ ไม่ใช่เป็นบุคลิกภาพของบุคคลบางคนเกิดขึ้นระหว่างบุคคลไม่ใช่ภายในบุคคลเท่านั้น สิ่งที่บุคคลกระทำเป็นผลกระทบของระดับความไว้วางใจระหว่างผู้ให้ความไว้วางใจและผู้ถูกไว้วางใจ ซึ่งเกิดจากความน่าเชื่อถือเป็นการยอมรับและสนับสนุนผู้ที่ถูกไว้วางใจกระทำให้บุคคลอื่นโดยการเปิดเผยความคิด ความรู้สึก และปฏิกิริยา

ทั้งนี้ งานวิจัยได้กำหนดตัวบ่งชี้ของความไว้วางใจ (Trust--TRU) ที่จะใช้เป็นในการวิจัย จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ คือ (1) ความเชื่อมั่นในการซื้อสินค้า (2) ความภักดีและความผูกพัน และ (3) การพร้อมเผชิญมีความเสี่ยงต่ำ

แนวคิดความตั้งใจซื้อ

ความตั้งใจในการซื้อ (purchase intention) ของผู้บริโภคเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับหลาย ๆ คน ซึ่งความตั้งใจในการซื้อเป็นค่าทั่วไปที่อ้างถึงสิ่งก่อสร้างที่ให้ความแข็งแกร่งแก่ความตั้งใจของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าหรือบริการต่าง ๆ (Salisbury, Pearson, Pearson, & Miller, 2001; Thamizhvanan &

Xavier, 2013)

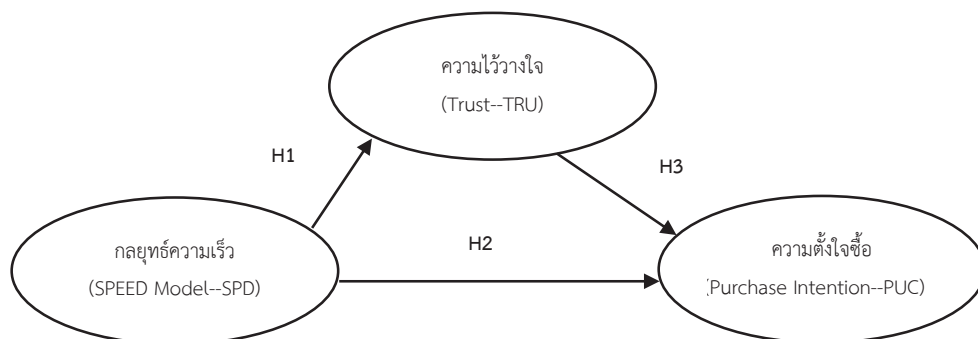
Cheng and Macaulay (2014) ได้ให้ความหมายของความตั้งใจซื้อว่าเป็นความตั้งใจเป็นตัวแทนของการวัดที่ใช้ในการกำหนดว่าคนที่พยายามจะดำเนินการพฤติกรรมที่ยากลำบากและสิ่งที่คนเต็มใจที่จะออกแรงความพยายามในการปฏิบัติพฤติกรรมบางอย่าง

Lim, Osman, Salahuddin, Romle, and Abdullah (2016) ได้ให้ความหมายของความตั้งใจซื้อว่าเป็นพฤติกรรมบางอย่างจะขึ้นอยู่กับความเต็มใจหรือการตัดสินใจอย่างมีสติของแต่ละบุคคลในการใช้ความพยายาม ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการเข้าใจความตั้งใจของผู้บริโภคเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประโยชน์เพราะสะท้อนถึงพฤติกรรมที่แท้จริงของแต่ละบุคคล

Joshi and Rahman (2015) ได้ให้ความหมายของความตั้งใจซื้อว่าเป็นความตั้งใจในการซื้อนั้นมักจะอธิบายเป็นจำนวนนักซื้อสินค้าที่วางแผนจะซื้อและซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์เฉพาะในอนาคต

ทั้งนี้ งานวิจัยได้กำหนดตัวบ่งชี้ของความตั้งใจซื้อ (Purchase Intention--PUC) ที่จะใช้เป็นในการวิจัย จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ คือ (1) ความเต็มใจในการซื้อสินค้า (2) เห็นความคุ้มค่าของสินค้า และ (3) ความตั้งใจซื้อสินค้าเป็นตัวเลือกแรก

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย



ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): กลยุทธ์ความเร็วส่งผลต่อความไว้วางใจ

สมมุติฐานที่ 2 (H2): กลยุทธ์ความเร็วส่งผลต่อความตั้งใจซื้อ

สมมุติฐานที่ 3 (H3): ความไว้วางใจส่งผลต่อความตั้งใจซื้อ

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ โดยดำเนินการวิจัยผสมวิธี (mixed method research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำผลการวิจัยเชิงคุณภาพมาสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1. ทบทวนวรรณกรรมต่างๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างกรอบแนวคิดและการกำหนดตัวแปรสังเกตได้ (observed variables) และตัวแปรแฝง (latent variables) และในการหาคุณภาพเครื่องมือเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยดำเนินการเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน แล้วนำมาหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อมูลคำถามกับวัตถุประสงค์ระยะเวลาทำการวิจัย (IOC) โดยได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามทุกข้ออยู่ระหว่าง 0.67-1.00

2. ทดลองใช้แบบสอบถาม แก๊ซ หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม แล้วเก็บข้อมูลจากผู้บริโภคตามจำนวนที่กำหนด โดยทดลองใช้ (try-out) กับกลุ่มลูกค้าที่เคยซื้อสินค้า จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha) โดยพิจารณา เกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นไม่ควรต่ำกว่า 0.70 (Kanchanakijisakul, 2012) และดำเนินการเก็บข้อมูลจากประชากรจำนวน 400 คน โดยการเก็บข้อมูลจากผู้บริโภคที่มาซื้อสินค้า OTOP จังหวัดนนทบุรีโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลสถิติเชิงบรรยาย (descriptive statistics) ใช้วิเคราะห์ความถี่

(frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่าความเบ้ (skewness) และค่าความโด่ง (kurtosis) สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) ใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเพื่อหาเส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุของตัวแปร หาด้านอิทธิพล และทิศทางว่าเป็นอย่างไรจากแนวคิดและทฤษฎีที่ผู้วิจัยใช้อ้างอิงมีการทดสอบความสอดคล้อง กลมกลืนระหว่างโมเดลสมมุติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าสถิติ CMIN/df น้อยกว่า 2.00 GFI ตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป AGFI ตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป และ RMSEA น้อยกว่า 0.05 (Goffin, 2007)

5. จัดการประชุมสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ และตัวแทนผู้ประกอบการ OTOP ในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ใน 5 กลุ่มประเภทธุรกิจ ประกอบด้วย (1) กลุ่มอาหาร (2) กลุ่มเครื่องดื่ม (3) กลุ่มเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย (4) กลุ่มของใช้และของประดับ และ (5) กลุ่มสมุนไพร เพื่อยืนยันข้อมูลที่ได้จากเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยมีจำนวนผู้ประกอบการกลุ่มละ 1 คน รวมจำนวน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน โดยมีประเด็นในแบบสัมภาษณ์ คือ ความคิดเห็นจากผลที่ได้จากข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อดูความสอดคล้องจากผลว่าเห็นด้วยหรือมีข้อคิดเห็นอย่างไรอย่างอื่นหรือไม่ แล้วสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไป พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คนได้ดังนี้ (1) เพศส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 254 คน คิดเป็นร้อยละ 63.50 รองลงมาเป็นเพศชายจำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 36.50 (2) อายุส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 46 ปี จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 46.75 รองลงมาอยู่ในช่วง 36-45 ปี จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 30.75 (3) ระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี

จำนวน 252 คน คิดเป็นร้อยละ 63.00 รองลงมา มีการศึกษาระดับปริญญาโทจำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 28.25 (4) ระดับเงินเดือนส่วนใหญ่มีระดับเงินเดือนระหว่าง 20,001-25,000 บาท จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 40.75 รองลงมามีระดับเงินเดือนระหว่าง 25,001-30,000 บาท จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 23.75 (5) ประสบการณ์ในการซื้อสินค้า OTOP จังหวัดนนทบุรี ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการซื้อสินค้า OTOP จังหวัดนนทบุรี 2-3 ครั้ง จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 54.00 รองลงมา มีประสบการณ์ในการซื้อสินค้า OTOP จังหวัดนนทบุรีครั้งแรก จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 23.75 และ (6) ประเภทของกลุ่มสินค้า OTOP จังหวัดนนทบุรีที่เลือกซื้อส่วนใหญ่เลือกซื้อสินค้า OTOP จังหวัดนนทบุรี กลุ่มเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 33.75 รองลงมาเลือกซื้อสินค้า OTOP จังหวัดนนทบุรี กลุ่มอาหาร จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 30.75 ตามลำดับ

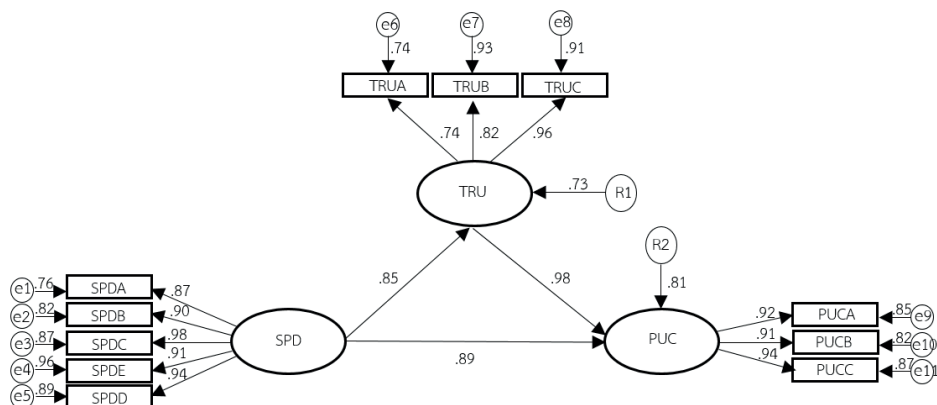
ผลการวิจัย ระดับของกลยุทธ์ความเร็ว ระดับของความไว้วางใจ และระดับของความตั้งใจซื้อรายด้านพบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับของกลยุทธ์ความเร็ว เมื่อพิจารณาพบว่า ด้านการกระจายข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า ธุรกิจจำเป็นต้องมีการอธิบายสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ มีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 ด้านการสร้างการรับรู้คุณภาพสินค้า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า ธุรกิจจำเป็นต้องสร้างการรับรู้คุณภาพสินค้าให้กับลูกค้า มีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 ด้านการสร้างเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใคร ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าธุรกิจจำเป็นต้องสร้างเอกลักษณ์ที่โดดเด่นให้กับสินค้าตัวเอง มีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 ด้านการสร้างคุณค่าสินค้า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าธุรกิจจำเป็นต้อง

สร้างคุณค่าสินค้าที่ลูกค้าจะรู้สึกตื่นเต้นเมื่อพบสินค้า มีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 และด้านการออกแบบกลยุทธ์ทางธุรกิจ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า แผนกลยุทธ์ของธุรกิจที่ดีธุรกิจต้องทำอย่างต่อเนื่อง มีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79

ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับของความไว้วางใจ เมื่อพิจารณาพบว่า ด้านความเชื่อมั่นในการซื้อสินค้า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าธุรกิจต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า ในคุณภาพของสินค้า มีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 ด้านความภักดีและความผูกพัน ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าลูกค้ามักจะบอกต่อผู้อื่นถ้าลูกค้าใช้สินค้าและเกิดความพึงพอใจในสินค้า มีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 และด้านการพร้อมเผชิญมีความเสี่ยงต่ำ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าลูกค้าจะไว้วางใจต่อธุรกิจเมื่อรู้ราคาที่ชัดเจน มีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72

ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับของความตั้งใจซื้อเมื่อพิจารณาพบว่า ด้านความเต็มใจในการซื้อสินค้า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าลูกค้าจะเต็มใจซื้อสินค้าจากข้อมูลที่ลูกค้ามีต่อตัวสินค้า มีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 ด้านเห็นความคุ้มค่าของสินค้า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าลูกค้าจะซื้อสินค้าเมื่อได้รับประโยชน์จากสินค้า มีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 และด้านความตั้งใจซื้อสินค้าเป็นตัวเลือกแรก ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าถ้ามีสินค้าออกใหม่ของธุรกิจที่ชื่นชอบ ลูกค้าก็ยังสนใจในการซื้อสินค้าใหม่ของธุรกิจด้วย มีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79

ผลการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM)



Chi-square (df) = 87.791 (39); p -value = .061; $CMIN/df$ = 2.251;

AGFI = .98; GFI = .946; CFI = .972; TLI = .961; RMSEA = .068; RMR = .038

(standardized estimates)

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis--CFA) พบว่า สมมุติฐานเหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพิจารณาจาก ค่า p -value เท่ากับ 0.061

ดัชนีตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล

เส้นทางความสัมพันธ์ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างการตามสมมุติฐานการวิจัย แสดงให้เห็นว่า ทุกค่ามีดัชนีความสอดคล้อง โดยค่า p -value > .05 จะแสดงว่ามีความสอดคล้องซึ่งจากการคำนวณได้ค่าเท่ากับ 0.061 จึงมีความสอดคล้อง ค่า $CMIN/df$ < 2.0 จะแสดงว่ามีความสอดคล้องดี ถ้า $CMIN/df$ = 2.00 -5.00 จะแสดงว่ามีความสอดคล้องพอใช้ ซึ่งจากการคำนวณได้ค่าเท่ากับ 2.251 จึงมีความสอดคล้องพอใช้ ค่า RMR < 0.05 จะแสดงว่ามีความสอดคล้องดี ซึ่งจากการคำนวณได้ค่าเท่ากับ .038 จึงมีความสอดคล้องดี ค่า $RMSEA$ < 0.05 จะแสดงว่ามีความสอดคล้องดี

หากค่า $RMSEA$ < 0.08 จะแสดงว่ามีความสอดคล้องพอใช้ ซึ่งจากการคำนวณได้ค่าเท่ากับ .068 จึงมีความสอดคล้องพอใช้ ค่า $AGFI$ > 0.95 จะแสดงว่ามีความสอดคล้องดี หากค่า $AGFI$ = 0.90-0.95 จะแสดงว่ามีความสอดคล้องพอใช้ ซึ่งจากการคำนวณได้ค่าเท่ากับ 0.98 จึงมีความสอดคล้องดี ค่า GFI > 0.95 จะแสดงว่ามีความสอดคล้องดี หากค่า GFI = 0.90-0.95 จะแสดงว่ามีความสอดคล้องพอใช้ ซึ่งจากการคำนวณได้ค่าเท่ากับ 0.946 จึงมีความสอดคล้องพอใช้ ค่า NFI > 0.90 จะแสดงว่ามีความสอดคล้อง หากค่า NFI > 0.95 จะแสดงว่ามีความสอดคล้องดี ซึ่งจากการคำนวณได้ค่าเท่ากับ 0.972 จึงมีความสอดคล้องดี ค่า TLI > 0.90 จะแสดงว่ามีความสอดคล้อง หากค่า TLI > 0.95 จะแสดงว่ามีความสอดคล้องดี ซึ่งจากการคำนวณได้ค่าเท่ากับ 0.961 จึงมีความสอดคล้องดีจากการคำนวณได้ค่าเท่ากับ 9 (Schumacker & Lomax, 2010)

การศึกษาในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทดสอบรูปแบบความ

สัมพันธ์โครงสร้าง และเส้นทางความสัมพันธ์ (path analysis) ของปัจจัยองค์ประกอบที่มีอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของการวิเคราะห์

องค์ประกอบของระดับของกลยุทธ์ความเร็ว ระดับของความความไว้วางใจ และระดับของความตั้งใจซื้อดังต่อไปนี้

ตาราง 1

ระดับของกลยุทธ์ความเร็ว ระดับของความไว้วางใจ และระดับของความตั้งใจซื้อ

	อิทธิพล (Effect)	TRU	PUC	TRUC	TRUB	TRUA	PUCC	PUCB	PUCA	SPDA	SPDB	SPDC	SPDD	SPDE
SPD	DE	.854**	-.100	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	.871	.009	.083	.111	.943
	IE	N/A	.838**	.816	.186	.629	.690	.669	.679	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
	TE	.854	.738	.816	.186	.629	.690	.669	.679	.871	.009	.083	-.111	.943
TRU	DE	N/A	.982	.956	.218	.737	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
	IE	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	.918	.889	.903	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
	TE	N/A	.982	.956	.218	.737	.918	.889	.903	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
PUC	DE	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	.935	.906	.920	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
	IE	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
	TE	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	.935	.906	.920	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A

DE = Direct Effect, IE = Indirect Effect, TE = Total Effect, N/A = Not Applicable,

Significant Level, * $p < .05$, ** $p < .01$

เมื่อพิจารณาระดับอิทธิพลของบุพปัจจัยของตัวแปรตาม (endogenous variables) ในภาพเส้นทาง พบว่า ด้านกลยุทธ์ความเร็วมีผลทางตรงต่อระดับความไว้วางใจ และมีผลทางอ้อมต่อด้านความตั้งใจซื้อ สำหรับด้านความไว้วางใจ มีเฉพาะผลทั้งทาง

ตรงต่อระดับความตั้งใจซื้อ ซึ่งในการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า ในธุรกิจ OTOP กลยุทธ์ความเร็วมีระดับความสำคัญต่อธุรกิจอย่างมาก และต้องมีการสนับสนุนจากความไว้วางใจ เพื่อให้เกิดความตั้งใจซื้อสินค้าด้วย

ผลการทดสอบสมมุติฐานเพื่อวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ

ตาราง 2

ผลการทดสอบสมมุติฐาน

	สมมุติฐาน	สัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coet.)	t-test	ผลลัพธ์
H1	กลยุทธ์ความเร็วมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความไว้วางใจ SPD → TRU	0.854*	2.273	สนับสนุน
H2	กลยุทธ์ความเร็วมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อ SPD → PUC	0.891**	3.435	สนับสนุน
H3	ความไว้วางใจมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อ TRU → PUC	0.982**	3.619	สนับสนุน

Significant, * $p < .05$, $t \geq 1.96$, ** $p < .01$, $t \geq 2.58$

ตาราง 3

การยืนยันข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามของผู้ประกอบการ OTOP จังหวัดนนทบุรี และผู้ทรงคุณวุฒิ

ประเด็นข้อคำถาม	ผู้ประกอบการ 1	ผู้ประกอบการ 2	ผู้ประกอบการ 3	ผู้ประกอบการ 4	ผู้ประกอบการ 5	ผู้ทรงคุณวุฒิ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิ 3
	เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย
SPDA: การกระจายข้อมูล ผ่านสื่อออนไลน์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ธุรกิจจำเป็นต้องมีการอธิบายสินค้าผ่านสื่อออนไลน์								
SPDB: การสร้างการรับรู้คุณภาพสินค้า	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ธุรกิจจำเป็นต้องสร้างการรับรู้คุณภาพสินค้าให้กับลูกค้า								
SPDC: การสร้างเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใคร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ธุรกิจจำเป็นต้องสร้างเอกลักษณ์ที่โดดเด่นให้กับสินค้าตัวเอง								
SPDD: การสร้างคุณค่าสินค้า	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ธุรกิจจำเป็นต้องสร้างคุณค่าสินค้าที่ลูกค้าจะรู้สึกตื่นเต้นเมื่อพบสินค้า								
SPDE: การออกแบบกลยุทธ์ทางธุรกิจ		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
แผนกลยุทธ์ของธุรกิจที่ดีธุรกิจต้องทำอย่างต่อเนื่อง								
TRUA: ความเชื่อมั่นในการซื้อสินค้า	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ธุรกิจต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าในคุณภาพของสินค้า								
TRUB: ความภักดีและความผูกพัน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ลูกค้ามักจะบอกต่อผู้อื่นถ้าลูกค้าใช้สินค้าและเกิดความพึงพอใจในสินค้า								
TRUC: การพร้อมเผชิญมีความเสี่ยงต่ำ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ลูกค้าจะไว้วางใจต่อธุรกิจเมื่อรู้ราคาที่ดีชัดเจน								
PUCA: ความเต็มใจในการซื้อสินค้า	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ลูกค้าจะเต็มใจซื้อสินค้าจากข้อมูลของลูกค้าที่มีต่อตัวสินค้า								
PUCB: เห็นความคุ้มค่าของสินค้า	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ลูกค้าจะซื้อสินค้าเมื่อได้รับประโยชน์จากสินค้า								
PUCC: ความตั้งใจซื้อสินค้าเป็นตัวเลือกแรก	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ลูกค้าจะรู้สึกเป็นผู้นำ เมื่อได้ซื้อสินค้าที่เพิ่งออกมาใหม่								

จากการการยืนยันข้อมูลที่ได้ พบว่า ผู้ประกอบการ OTOP จังหวัดนนทบุรี และ ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยรวมมีความเห็นด้วยกับผลของงานวิจัย แต่มีประเด็นที่ไม่เห็นด้วยเพียง 1 ประเด็น คือ แผนกลยุทธ์ของ

ธุรกิจที่ดีธุรกิจต้องทำอย่างต่อเนื่อง ด้วยให้เหตุผลว่า ไม่มั่นใจว่าผู้ประกอบการ OTOP ของจังหวัดนนทบุรี จะสามารถดำเนินการจัดแผนกลยุทธ์ของธุรกิจได้อย่างต่อเนื่อง

การอภิปรายผล

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องกลยุทธ์ SPEED Model ที่ส่งผลต่อความไว้วางใจ และความตั้งใจซื้อสินค้า OTOP จังหวัดนนทบุรี สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

ปัจจัยทางด้านกลยุทธ์ SPEED Model ส่งผลทางตรงเชิงบวก กับความไว้วางใจ และความตั้งใจซื้อสินค้า อธิบายได้ว่า ในด้านกลยุทธ์ที่สำคัญ ผู้ประกอบการต้องให้ความสำคัญกับ การสร้างการรับรู้คุณภาพสินค้า ลูกค้านั้นจะเกิดความไว้วางใจและจะเกิดความตั้งใจซื้อสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับ Shoosanuk, Kulnayu, Shoosanuk, and Phengpis (2016) ที่พบว่า การรับรู้คุณค่าด้านราคาและการรับรู้คุณค่าทางด้านคุณภาพมีอิทธิพลทางบวกกับความพึงพอใจ และการกลับมาซื้อซ้ำ หรือสร้างความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคสินค้าไทยกุลิโกะ ในเขตกรุงเทพมหานคร และสอดคล้องกับ Yothinorratham (2014) ที่พบว่า คุณค่าที่รับรู้ทางด้านราคาและคุณค่าที่รับรู้ทางด้านคุณภาพมีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคและการกลับมาบริโภคซ้ำของผู้บริโภคอาหารญี่ปุ่นในร้าน Oishi Grand

ทั้งนี้ การที่ลูกค้ามีความไว้วางใจ ก็จะทำให้ลูกค้ามีความตั้งใจซื้อสินค้า เนื่องจากลูกค้าจะมีความภักดีและความผูกพัน ซึ่งสอดคล้องกับ Pannim (2017) ที่พบว่า ปัจจัยด้านคุณภาพสินค้าที่ลูกค้าเชื่อถือ จะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคอาหารคัสตินเดลิเวอรี่ และสอดคล้องกับ Sangtrakul (2014) ที่พบว่า คุณค่าที่รับรู้ด้านความไว้วางใจมีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคและการตั้งใจมาซื้อสินค้าของผู้บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของร้านในเขตกรุงเทพมหานคร

ดังนั้น ผู้ประกอบการควรสร้างการรับรู้ของตัวเอง ธุรกิจเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ก่อนที่ผู้บริโภคจะแสดงพฤติกรรมในการตั้งใจซื้อ ทั้งนี้ ความตั้งใจซื้อหรือแสดงพฤติกรรมขึ้นมากจากการค้นหาข้อมูล ประสบการณ์ ทักษะติดต่อภาพลักษณ์ในเชิงบวก การบอกต่อจากเพื่อนคนใกล้ชิด สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้

ผู้บริโภคมีความตั้งใจซื้อและนำไปสู่พฤติกรรมการซื้อ ในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ Schiffman and Kanuk (1997) ที่ได้อธิบายว่า การรับรู้คุณค่าของสินค้าเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างการรับรู้คุณภาพและการที่ต้องเสียสละทั้งในรูปตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน และสอดคล้องกับ Mechinda (2010) ที่กล่าวว่า คุณค่าที่รับรู้เป็นคุณค่าสุทธิ (net value) หรือเป็นผลต่างระหว่างผลประโยชน์ที่ลูกค้าได้รับ กับต้นทุนที่เสียไปหากลูกค้าได้รับผลประโยชน์มากกว่าต้นทุนที่เสียไปก็จะรับรู้ถึงคุณค่า

ผลการวิจัยสะท้อนให้ผู้ประกอบการ OTOP ควรพัฒนาสินค้าและบริการให้เป็นไปตามที่ลูกค้าคาดหวัง รักษาระดับคุณภาพมาตรฐานการบริการและคงคุณค่าของสินค้า ตระหนักในคุณภาพของวัตถุดิบที่ดี มีคุณภาพ หลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดความไม่พอใจเพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกและการสร้างความตั้งใจซื้อสินค้า OTOP

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ประกอบการควรเน้นการสร้างการรับรู้ด้านคุณภาพของสินค้าโดยการใช้ช่องทางออนไลน์ เช่น การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเข้าถึงลูกค้าเป้าหมายได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษาความไว้วางใจของลูกค้าในระยะยาว

2. ควรมุ่งเน้นการรับรู้ด้านความคุ้มค่าแก่ผู้บริโภค โดยทางร้านควรจะมีการตั้งราคาที่เหมาะสม มุ่งเน้นความเหมาะสมด้านคุณภาพให้ลูกค้ารับรู้ได้ถึงความคุ้มค่ากับเงินที่จ่ายออกไปและควรมีการเปรียบเทียบราคากับคู่แข่งอยู่เสมอ เพื่อนำมาปรับปรุงกลยุทธ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสม

3. ผู้ประกอบการควรกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจอย่างสม่ำเสมอ เพื่อกระตุ้นให้ลูกค้าได้เกิดความตั้งใจซื้อสินค้า เนื่องจากเป็นประเด็นที่ลูกค้าต้องการ

References

- Cheng, X., Macaulay, L. (2014). Exploring individual trust factors in computer mediated group collaboration: A case study approach. *Group Decision and Negotiation*, 23(3), 533-560.
- Goffin, R. D. (2007). Assessing the adequacy of structural equation models: Golden rules and editorial policies. *Personality and Individual Differences*, 42(5), 831-839.
- Joshi, Y., & Rahman, Z. (2015). Factors affecting green purchase behaviour and future research directions. *International Strategic Management Review*, 3(1-2), 128-143.
- Kanchanakijusakul, C. (2012). *Research and methodology in social science*. Project Five-Four. [In Thai]
- Lim, Y. J., Osman, A., Salahuddin, S. N., Romle, A. R., & Abdullah, S. (2016). Factors influencing online shopping behavior: The mediating role of purchase intention. *Procedia Economics and Finance*, 35, 401-410.
- Luhmann, N. (1979). *Trust and power*. John Wiley and Sons.
- Mechinda, P. (2010). *Consumer behavior*. Dharmasarn. [In Thai]
- Nitichaowakul, T. (2015). Building brand equity with logo of the One Tambon One Product. *Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University*, 23(42), 149-168. [In Thai]
- Nyhan, R. C., & Marlowe, H. A. (1997). Development and psychometric properties of the organizational trust inventory. *Evaluation Review*, 21(5), 614-635.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *The thirteenth national economic and social development plan (2023-2027)*. Author. [In Thai]
- Pannim, A. (2017). *Factors influencing intention to re-purchase clean food delivery*. Master's Thesis of Business Administration (Marketing), Silpakorn University.
- Salisbury, W. D., Pearson, R. A., Pearson, A. W., & Miller, D. W. (2001). Perceived security and World Wide Web purchase intention. *Industrial Management & Data Systems*, 101(4), 165-177.
- Sangkhamart, K. (2019). A model development of business strategies for new entrepreneur. *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University*, 10(1), 221-237. [In Thai]
- Sangtrakul, M. (2014). *The influences of perceived value perceived quality value, and perceived emotion value on the trust satisfaction, word of mouth and repurchase of the healthy food restaurant in Bangkok*. Master's Independent Study of Business Administration, Bangkok University. [In Thai].

- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (1997). *Consumer behavior*. Prentice Hall.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling* (3rd ed.). Routledge.
- Shoosanuk, A., Kulnayu, M., Shoosanuk, C., & Phengpis, S. (2016). The influence of service quality on perceived value, customer satisfaction and customer loyalty of beauty clinic in Bangkok. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(1), 1565-1584. [In Thai]
- Thamizhvanan, A., & Xavier, M. J. (2013). Determinants of customers' online purchase intention: An empirical study in India. *Journal of Indian Business Research*, 5(1), 17-32.
- Yothinnorratham, S. (2014). *The Influences of perceived value and service quality on the trust, satisfaction and revisit of the Oishi Grand's customers*. Master's Independent Study of Business Administration, Bangkok University. [In Thai].

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรีในการทำงาน ของพนักงานขับรถส่งอาหาร (Riders) ในกรุงเทพมหานคร

ณัฐนิษฐ์ชา ฉิมพาลี¹ กฤษ จรินทร์²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการเข้าสู่กลุ่มอาชีพของพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานคร (2) ค้นหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรีในการทำงานของพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างจำนวน 16 คน ได้แก่ พนักงานขับรถส่งอาหารแกร็บ ไลน์แมน ฟู้ดแพนด้า และโรบินฮู้ด จำนวนแอปพลิเคชันละ 4 คน ตามแนวทางของ Miles and Huberman (1994) ด้วยการเลือกตัวอย่างกรณีหลากหลาย (maximum variation sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกัน ในพื้นที่ที่ต่างกัน และในระยะเวลาที่ต่างกัน และใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ATLAS.ti ในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย พบว่า (1) พนักงานขับรถส่งอาหารส่วนใหญ่ เข้าสู่กลุ่มอาชีพเนื่องมาจากผลของ COVID-19 ด้านกระบวนการก่อนเข้าทำงานและอบรม พบว่า ทั้ง 4 แอปพลิเคชัน มีขั้นตอนการสมัครเข้าทำงานที่ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน มีเพียงจำนวน 2 ใน 4 คนของโรบินฮู้ด ที่มองว่าการสมัครมีความยากในการลงทะเบียนเข้าสมัครและอบรม และ (2) พนักงานขับรถส่งอาหารในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี จากข้อได้เปรียบของแอปพลิเคชัน มากที่สุด โดยแกร็บมีระบบเคลมสินค้าที่ชัดเจน ไลน์แมนมีข้อดีในเรื่องระบบการแจ้งเตือนเป็นหลัก ฟู้ดแพนด้าสามารถเลือกกะและจองเวลาทำงานเองได้ และโรบินฮู้ดมีผลประโยชน์ สวัสดิการ ความคุ้มค่า ค่าอินเซ็นทิฟ ค่าตอบแทน ค่อนข้างสูงกว่าแอปพลิเคชันอื่นและไม่หักค่า GP จากพนักงาน

คำสำคัญ: พนักงานขับรถส่งอาหาร; แอปพลิเคชัน; ฟู้ดเดลิเวอรี

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ณัฐนิษฐ์ชา ฉิมพาลี และกฤษ จรินทร์. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรีในการทำงานของพนักงานขับรถส่งอาหาร (Riders) ในกรุงเทพมหานคร. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(3), 732-747.

¹ วิทยาลัยอุตสาหกรรมการบินนานาชาติ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

1 ซอยฉลองกรุง 1 ลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร 10520, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: natnitsa.ch@kmitl.ac.th

² คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

Factors Affected to Decision Making Working on Application Food Delivery in Bangkok

Natnitsa Chimpalee¹ Krit Jarinto²

Abstract

This research article aims to study (1) study the entry process into the profession of delivery workers (riders) who work in Bangkok, and (2) identify the factors influencing the decision-making process of selecting food delivery applications by these riders in Bangkok. The research employs a qualitative approach through in-depth interviews with 16 food delivery riders 4 riders from each application which are Grab, Lineman, Foodpanda, and Robinhood. The sampling was done following the Maximum Variation Sampling method by Miles and Huberman (1994) considering differences in location and time. Data was processed and analyzed using the ATLAS.ti software.

Findings are as follows: (1) The majority of food delivery riders entered the profession as a result of the COVID-19 pandemic. In terms of the pre-employment and training process, all four applications had relatively straightforward application procedures, although 2 out of 4 Robinhood riders reported difficulties in registration and training. (2) Most food delivery riders in Bangkok chose a particular application based on the advantages it offered. Grab was preferred for its clear product claim system, Lineman for its job distribution system, Foodpanda for allowing riders to choose and book their own working hours, and Robinhood for offering higher incentives, benefits, and compensation compared to other applications, with no GP (Gross Profit) deductions from the riders.

Keywords: Riders; Application; Food Delivery

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Chimpalee, N., & Jarinto., K. (2024). Factors affected to decision making working on application food delivery in Bangkok. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 732-747.

¹ International Academy of Aviation Industry, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang

1 Soi Chalongsong 1, Ladkrabang, Bangkok 10520, Thailand

Corresponding Author Email: natnitsa.ch@kmitl.ac.th

² KMITL Business School, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา หรือโควิด-19 (COVID-19) ทั่วโลก ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจหยุดชะงัก โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและโรงแรม รวมถึงภาคบริการอื่นๆ เช่น สถานศึกษา โรงเรียนกวดวิชา ห้างสรรพสินค้า ตลาดสด บางบริษัทหรือบางองค์กรมีการปลดพนักงานเพื่อลดค่าใช้จ่าย บ้างก็ลดเงินเดือนพนักงานหรือลดเวลาการทำงานเพื่อให้ธุรกิจไปต่อได้ การ Lockdown ประเทศ เพื่อป้องกันโควิด-19 (COVID-19) แพร่ระบาดตามมาตรการของภาครัฐ ทำให้ประชาชนหรือผู้ว่างงานมองหาช่องทางการสร้างรายได้เพิ่มเติม ทั้งทำเป็นอาชีพหลัก และอาชีพเสริม ผู้คนหลายภาคส่วน ต่างพากันหันมา “ขี่มอเตอร์ไซด์” ส่งอาหารผ่านแอปพลิเคชัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ดูแลร้านค้า ไลน์แมน แกร็บหรือโรบินฮู้ด กันถ้วนหน้า นับเป็นแรงงานประเภทใหม่บนแพลตฟอร์มที่ภาคเอกชนจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าเป็นการเปิดโอกาสความเท่าเทียมให้ทุกฝ่ายเข้าถึงงานได้ในสถานะที่เปรียบเสมือนเป็นเจ้านายตัวเอง ไม่ใช่ลูกจ้างแต่เป็นเหมือนหุ้นส่วนหรือพาร์ทเนอร์ ที่มีสถานะเท่าเทียมกัน (KASIKORN Research Center, 2019)

จากข้อมูลช่วงวิกฤตการณ์โควิด-19 (COVID-19) ศูนย์วิจัยกสิกรไทยได้รายงานสถิติการเติบโตของธุรกิจรับส่งอาหารออนไลน์ ผ่านแอปพลิเคชัน ว่ามีมูลค่าจำนวน 36,000-38,000 ล้านบาท ซึ่งเติบโตถึงร้อยละ 24 จากพฤติกรรมผู้บริโภคที่ต้องการความสะดวก และประหยัดเวลา นำไปสู่การที่เจ้าของแอปพลิเคชัน รับส่งอาหารออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็น ผู้ดูแลร้านค้า ไลน์แมน แกร็บ หรือโรบินฮู้ด เปิดรับสมัครพนักงานส่งอาหารเป็นจำนวนมาก และรับอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับลูกค้าระหว่างวันที่เพิ่มขึ้นอย่างไม่มีขีดจำกัด ซึ่งถือได้ว่าเป็นทางเลือกที่ดีให้กับผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดนี้และสามารถคลายทุกข์ในเรื่องการเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง เพราะสามารถหารายได้จาก

ทำอาชีพนี้ได้มากถึงวันละกว่าจำนวน 1,000 บาท (SALIKA: Knowledge Sharing Space, 2020) จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันผู้ดูแลร้านค้าในการทำงานของพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจให้กับผู้ที่สนใจเข้าร่วมเป็นพนักงานส่งอาหารกับแอปพลิเคชัน และเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการเจ้าของแอปพลิเคชัน สามารถนำไปปรับกลยุทธ์ของตนเองเพื่อดึงดูดและจูงใจผู้คนที่หันมาทำงานเป็นพนักงานส่งอาหาร (riders) เพื่อรองรับลูกค้าได้อย่างเพียงพอและมีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการเข้าสู่กลุ่มอาชีพของพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อค้นหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันผู้ดูแลร้านค้าในการทำงานของพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแอปพลิเคชันผู้ดูแลร้านค้า แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม การตัดสินใจ แรงจูงใจและการเลือกอาชีพ
2. ขอบเขตด้านประชากร ผู้ให้ข้อมูลพนักงานส่งอาหาร (riders) ของผู้ดูแลร้านค้า ไลน์แมน แกร็บและโรบินฮู้ด อย่างละ จำนวน 4 คน จำนวนรวม 16 คน
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มรัตนโกสินทร์ กลุ่มบูรพา กลุ่มศรีนครินทร์ กลุ่มเจ้าพระยา กลุ่มกรุงธนใต้และกลุ่มกรุงธนเหนือ
4. ขอบเขตด้านเวลา ระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ.2565 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในการเลือกทำงานกับแอปพลิเคชัน ฟู้ดเดลิเวอรีให้กับพนักงานส่งอาหาร (riders) ทั้งที่ทำงานอาชีพหลักและอาชีพเสริม

2. เป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการเจ้าของแอปพลิเคชัน สามารถนำไปปรับกลยุทธ์ของตนเองเพื่อดึงดูดและจูงใจผู้คนให้หันมาทำงานเป็นพนักงานส่งอาหาร (riders) เพื่อรองรับลูกค้าได้อย่างเพียงพอและมีคุณภาพต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Marketing Oops (2018) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี แกร็บฟู้ด (grab food) เปิดทดลองในกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 โดยไม่มีข้อกำหนดขั้นต่ำการสั่งซื้อ โดยในช่วงไตรมาสแรกของปี พ.ศ. 2561 มียอดการสั่งอาหารต่อวันเพิ่มขึ้นจำนวน 4.4 เท่า

Brandage Online (2019) ให้ข้อมูลว่าไลน์แมน (line man) มีผู้ใช้บริการเฉลี่ย จำนวน 1.5 ล้านคนต่อเดือน โดยผู้บริหารของบริการส่งอาหารไลน์แมนอ้างว่าไลน์แมนต้องการส่งเสริมร้านอาหารขนาดกลางและเล็กที่มีฝีมือแต่ที่อาจมีทำเลไม่ดีให้สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้า ซึ่งเป็นกลุ่มที่อยากทานอาหารอร่อย แต่ต้องการความสะดวกสบาย ได้ทานอาหารที่ต้องการโดยไม่ต้องเดินทางในเมืองที่มีการจราจรติดขัด ในแง่ไลน์แมนจึงเสนอบริการที่ช่วยร้านค้า (ผู้ขาย) และผู้บริโภค (ผู้ซื้อ) เอาชนะอุปสรรคในเรื่องระยะทางทำเล และพื้นที่ ซึ่งล้วนเป็นเรื่องภูมิศาสตร์ในเมือง นั่นเอง

Alexander Felde กล่าวว่า ฟู้ดแพนด้า (food panda) เปิดตัวในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 เดินหน้าพัฒนานวัตกรรม โซลูชัน ให้บริการอย่างต่อเนื่องโดยชูจุดแข็ง ‘บริการส่งฟรี’ ร่วมกับร้านอาหารที่ผ่านการคัดสรรมาแล้วมากกว่า จำนวน 50,000 ร้าน

โดยตั้งเป้าเดินหน้าขยายพื้นที่การให้บริการครอบคลุมทุกพื้นที่ในประเทศไทย (The Standard, 2020)

Bangkokbiznews (2020) ให้ข้อมูลว่า โรบินฮู้ด (robinhood) ได้เปิดทดลองให้ ส่งอาหารในพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑลตั้งแต่วันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ก่อนจะเปิดให้บริการอย่างเต็มรูปแบบในช่วงต้นปี พ.ศ. 2564 ถือได้ว่าเป็นสะพานเชื่อมระหว่างร้านเล็กร้านน้อยกับลูกค้าของร้านให้เจอกันเพื่อช่วยให้ร้านอาหารมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผ่านแพลตฟอร์มส่งอาหาร นอกจากนี้ยังช่วยสร้างงานที่มีผลตอบแทนที่เป็นธรรมอีกนับหมื่นงานให้กับผู้ส่งอาหารหรือไรเดอร์ที่จะเป็นผู้เชื่อมต่อสำคัญในส่งมอบความสุขจากร้านอาหารถึงมือลูกค้าด้วย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการตลาด

Shull, Delbecq, and Cummings (1970) กล่าวว่า การตัดสินใจเกิดจากการใช้ดุลพินิจ ซึ่งมาจากข้อเท็จจริงและค่านิยมของแต่ละคนที่จะเลือกทางที่คิดว่าจะตอบสนองความต้องการของตนได้

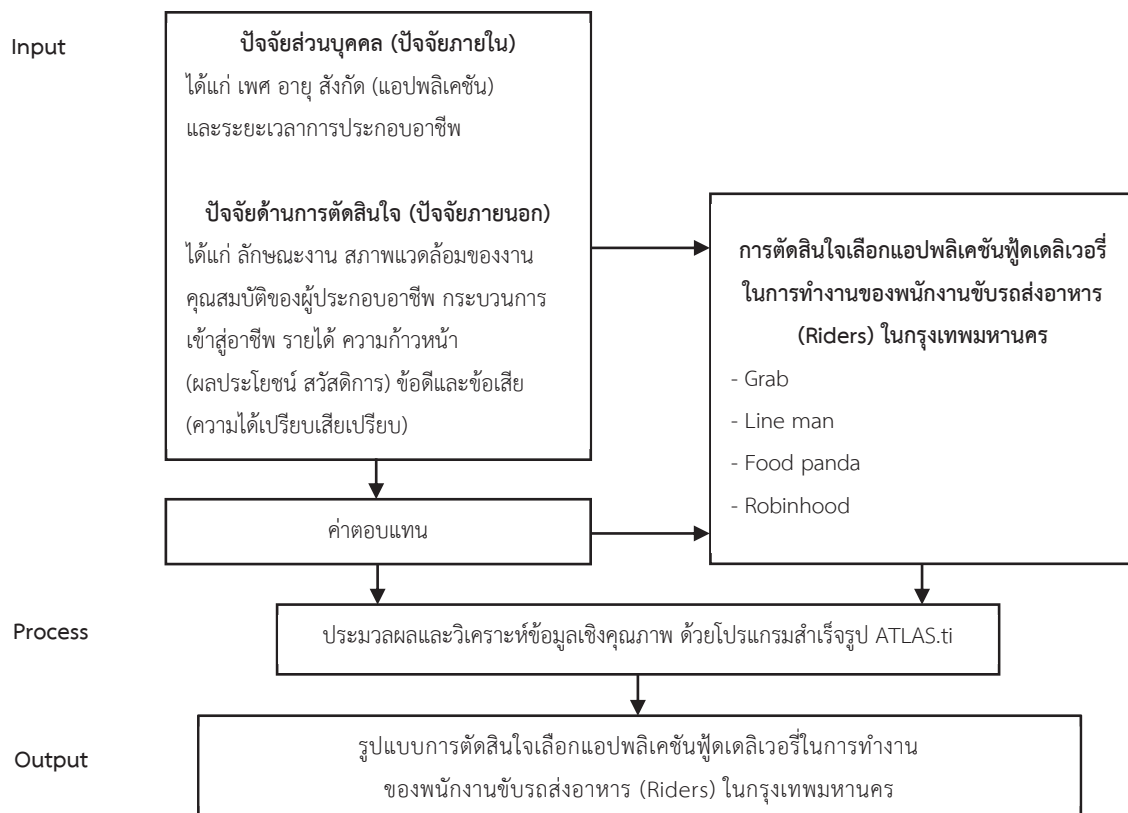
Mann (1975) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นการตอบสนองต่อสถานการณ์ของทางเลือกโดยการเลือกกระทำไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

Ministry of Labor (2021) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ การตัดสินใจเลือกอาชีพขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ (1) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ แนวโน้มของตลาดแรงงาน ลักษณะงาน สภาพแวดล้อมของงาน คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพ การเข้าประกอบอาชีพ รายได้ ความก้าวหน้า การกระจายตัวของผู้ประกอบอาชีพ ข้อดีและข้อเสีย และ (2) ปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ความสนใจ บุคลิกภาพ สติปัญญา ความถนัดทักษะ ความสัมพันธ์ผล ประสิทธิภาพ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ผล ความรับผิดชอบ ความอดทน ความตรงต่อเวลา ระดับการกล้าเสี่ยง ความเป็นคนเปิดเผย ความไม่ยึดหยุ่น

ความแกร่งของจิตใจ ความรู้สึกเกี่ยวกับคุณค่าแห่งตน
ความสามารถในการตัดสินใจ วุฒิภาวะทางอาชีพ เพศ

เชื้อชาติ อายุ ความแข็งแรงของร่างกายและสุขภาพ
เป็นต้น

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย



ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยมีทั้งการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการด้วยการลงพื้นที่แล้วขอเบอร์ติดต่อเพื่อนัดหมายวันเวลาสถานที่ที่สะดวก และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ คือ การพบปะแบบส่วนตัว ด้วยการลงพื้นที่แล้วนั่งพูดคุย สัมภาษณ์ ในสถานที่ที่มีการรวมกลุ่มพนักงานขับรถส่งอาหารเยอะๆ แบ่งเป็นพนักงานส่งอาหารของแต่ละแอปพลิเคชันตาม

สัดส่วนจำนวนพนักงานส่งอาหาร (Riders) ได้แก่ แกร็บ (grab) จำนวน 4 คน โลนแมน (line man) จำนวน 4 คน ฟู้ดแพนด้า (food panda) จำนวน 4 คน และโรบินฮู้ด (robinhood) จำนวน 4 คน ตามแนวทางของ Miles and Huberman (1994) การเลือกตัวอย่างกรณีหลากหลาย (maximum variation sampling) ใช้เวลาสัมภาษณ์ต่อคนประมาณ 20 ถึง 30 นาที หรือจนกระทั่งข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว (data saturation) และมีขนาดเพียงพอต่อการหาข้อสรุปแล้ว ด้วยประเด็นคำถาม 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทางประชากรศาสตร์

ทั่วไป ส่วนที่ 2 กระบวนการเข้าสู่อาชีพ และส่วนที่ 3 เหตุผลในการตัดสินใจเลือกอาชีพและแผนการทำงาน โดยจัดกลุ่มคำถามตามลักษณะงาน สภาพแวดล้อมของงาน คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพ กระบวนการเข้าสู่อาชีพ รายได้ ความก้าวหน้า(ผลประโยชน์ สวัสดิการ) ข้อดีและข้อเสีย (ความได้เปรียบเสียเปรียบ) แปลงเป็นตัวเลข และนำเสนอในรูปแบบของวงล้อซึ่งผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรม ATLAS.ti (Friesse, 2012) ช่วยในการนับจำนวนคำ สร้างข้อสรุปที่ได้จากผลการวิจัย โดยการโยนให้ถึงความสัมพันธ์ของผลการวิจัยโดยใช้โปรแกรม ATLAS.ti (Prommuang, 2021)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ของผู้ให้สัมภาษณ์พบว่า พนักงานขับรถส่งอาหารในกรุงเทพมหานครของ Grab ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 30-40 ปี และมีรายได้เกินวันละ 500 บาท พนักงานขับรถส่งอาหารในกรุงเทพมหานครของ Lineman ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 35-50 ปี ประกอบอาชีพพนักงานส่งอาหารมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี พนักงานขับรถส่งอาหารในกรุงเทพมหานครของ Foodpanda ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 30-50 ปี ประกอบอาชีพนี้เป็นอาชีพหลัก และมีรายได้มากกว่า 500 บาทขึ้นไปในทุกวัน พนักงานขับรถส่งอาหารในกรุงเทพมหานครของ Robinhood ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 35-50 ปี ประกอบอาชีพพนักงานส่งอาหารมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

2. จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ผลจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้ประชาชนเจ็บป่วยและเสียชีวิต ผลกระทบจากวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้บริษัทต่างๆ ต้องปิดกิจการและปลดพนักงานส่งผลให้เกิดการว่างงาน ผู้ว่างงานจึงจำเป็นต้องหารายได้เพิ่มเติมเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวเป็นอาชีพเสริมและอาชีพหลัก ดังนั้น

จึงสรุปผลการวิจัยได้ว่า ความคิดเห็นด้านกระบวนการเข้าสู่กลุ่มอาชีพของพนักงานขับรถส่งอาหาร แกร็บ ในกรุงเทพมหานคร ด้านผลกระทบจาก COVID-19 พบว่ามี 3 ใน 4 คนที่กล่าวว่า COVID-19 มีผลต่อการเข้าสู่อาชีพพนักงานขับรถส่งอาหารและมี 1 คนที่ COVID-19 ไม่มีผลต่อการเข้าสู่อาชีพ เนื่องจากประกอบอาชีพนี้มาก่อนที่จะมี COVID-19 แล้ว ด้านอาชีพหลักและอาชีพเสริม พบว่า มี Grab_1 และ Grab_2 ที่ประกอบอาชีพพนักงานขับรถส่งอาหารเป็นอาชีพหลัก ส่วน Grab_3 และ Grab_4 ประกอบอาชีพพนักงานขับรถส่งอาหารเป็นอาชีพเสริม ด้านความอิสระในงาน พบว่า มี 2 ใน 4 คน ที่กล่าวว่า ความอิสระในงานมีผลในการเข้าสู่อาชีพพนักงานขับรถส่งอาหาร ได้แก่ Grab_1 และ Grab_2 ด้านกระบวนการก่อนเข้าทำงานและอบรม พบว่า ทั้ง 4 คน มีความเห็นตรงกันว่า การสมัครงานของแกร็บ นั้น เหมือนการสมัครงานทั่วไปและการสมัครงานไม่ยุ่งยากซับซ้อนอะไร ด้านกระบวนการเข้าสู่กลุ่มอาชีพของพนักงานขับรถส่งอาหารไลน์แมน ในกรุงเทพมหานคร ด้านผลกระทบจาก COVID-19 พบว่า มี 2 ใน 4 คน ที่กล่าวว่า COVID-19 มีผลต่อการเข้าสู่อาชีพพนักงานขับรถส่งอาหารและมี 1 คนที่ COVID-19 ไม่มีผลต่อการเข้าสู่อาชีพ เนื่องจากประกอบอาชีพนี้มาก่อนที่จะมี COVID-19 แล้ว ด้านอาชีพหลักและอาชีพเสริม พบว่า มีเพียง Lineman_1 ที่ประกอบอาชีพพนักงานขับรถส่งอาหารเป็นอาชีพเสริม ส่วน Lineman_2 Lineman_3 และ Lineman_4 ประกอบอาชีพพนักงานขับรถส่งอาหารเป็นอาชีพหลัก ด้านความอิสระในงาน พบว่า มีเพียง Lineman_4 ที่กล่าวว่า ความอิสระในงานมีผลในการเข้าสู่อาชีพพนักงานขับรถส่งอาหาร ด้านกระบวนการก่อนเข้าทำงานและอบรม พบว่า 3 ใน 4 คน มีความเห็นตรงกันว่า การสมัครงานของไลน์แมน นั้น ไม่ได้มีความยุ่งยากอะไร เพียงแค่มีรถมีใบขับขี่ ก็สามารถสมัครได้แล้ว ด้านกระบวนการ

เข้าสู่กลุ่มอาชีพของพนักงานขับรถส่งอาหารฟู้ดแพนด้า ในกรุงเทพมหานคร ด้านผลกระทบจาก COVID-19 พบว่า มี 3 ใน 4 คน ที่กล่าวว่า COVID-19 มีผลต่อการเข้าสู่อาชีพพนักงานขับรถส่งอาหาร ด้านอาชีพหลักและอาชีพเสริม พบว่า ทั้ง 4 คน ประกอบอาชีพพนักงานขับรถส่งอาหารเป็นอาชีพหลัก ด้านความอิสระในงาน พบว่า มี 3 ใน 4 ที่กล่าวว่า ความอิสระในงานมีผลในการเข้าสู่อาชีพพนักงานขับรถส่งอาหาร ได้แก่ Foodpanda_1 Foodpanda_2 และ Foodpanda_4 ด้านกระบวนการก่อนเข้าทำงานและอบรม พบว่า ทั้ง 4 คน มีความเห็นตรงกันว่า การสมัครงานของฟู้ดแพนด้า นั้นมีขั้นตอนที่ง่าย ช้ออุปกรณ่ง่าย และเหมือนการสมัครงานทั่วไป ด้านกระบวนการเข้าสู่กลุ่มอาชีพของพนักงานขับรถส่งอาหาร Robinhood ในกรุงเทพมหานคร ด้านผลกระทบจาก COVID-19 พบว่า มี 3 ใน 4 คน ที่กล่าวว่า COVID-19 มีผลต่อการเข้าสู่อาชีพพนักงานขับรถส่งอาหาร ด้านอาชีพหลักและอาชีพเสริม พบว่า ทั้ง 4 คน ประกอบอาชีพพนักงานขับรถส่งอาหารเป็นอาชีพหลัก ด้านความอิสระในงาน พบว่า ทั้ง 4 คน กล่าวไปทิศทางเดียวกันว่า ความอิสระในงานมีผลในการเข้าสู่อาชีพพนักงานขับรถส่งอาหาร ด้านกระบวนการก่อนเข้าทำงานและอบรม พบว่า มี 2 คน ที่มีความเห็นว่า กระบวนการสมัครงานของ Robinhood นั้น มีความยาก เนื่องจากรับสมัครคนจำนวนจำกัด และต้องกตแย้งกันในการจองรอบอบรม หากลงทะเบียนไม่ทันก็ไม่สามารถเริ่มทำงานได้ ได้แก่ Robinhood_1 และ Robinhood_3 ส่วนอีก 2 คน ได้แก่ Robinhood_2 และ Robinhood_4 นั้น มีความเห็นว่า กระบวนการสมัครงานของโรบินฮู้ด ไม่ได้ยุ่งยาก สมัคร สอบ อบรม ไม่เกิน 7 วัน หากผ่านหมดก็สามารถเริ่มงานได้

3. ข้อมูลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในการทำงานของพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานคร พบว่า

พนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานคร ของแกร็บมีการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในการทำงาน จากข้อได้เปรียบหรือข้อดี ของแอปพลิเคชัน เป็นหลักมากที่สุด โดยมีการกล่าวถึงการมีระบบเคลมสินค้าที่ชัดเจน รองลงมาจะเป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิง เช่น เพื่อน คนรู้จัก แนะนำหรือให้ข้อมูล จึงตัดสินใจสมัครเข้ามาทำงาน เป็นต้น พนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานคร ของไลน์แมน มีการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในการทำงาน จากข้อได้เปรียบหรือข้อดี ของแอปพลิเคชันมากที่สุด โดยมีการกล่าวถึง ข้อดีของระบบการแจกงานและค่าอินเซ็นทิฟเป็นหลัก พนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานคร ของฟู้ดแพนด้า มีการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในการทำงาน จากข้อได้เปรียบหรือข้อดี ของแอปพลิเคชันที่หลากหลายและค่อนข้างแตกต่างจากแอปพลิเคชันอื่น เช่น การเลือกกะเวลาทำงานด้วยตนเอง ไม่ต้องเดิมเครดิตและผู้มีประวัติอาชญากรรมที่ไม่ร้ายแรงสามารถเข้าทำงานได้ เป็นต้น พนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานคร ของโรบินฮู้ด มีการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในการทำงาน จากผลประโยชน์ สวัสดิการ ความคุ้มค่า /ค่าอินเซ็นทิฟ/ค่าตอบแทน/ค่ารอบ เป็นหลัก เนื่องจากค่าตอบแทนค่อนข้างสูงกว่าแอปพลิเคชันอื่นและไม่มีหักค่า GP จากพนักงาน

สรุปผลการวิจัย

1. ด้านประชากรศาสตร์ จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า พนักงานขับรถส่งอาหารในกรุงเทพมหานครของ Grab ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 30-40 ปี และมีรายได้เกินวันละ 500 บาท พนักงานขับรถส่งอาหารในกรุงเทพมหานครของ Lineman ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 35-50 ปี ประกอบอาชีพ

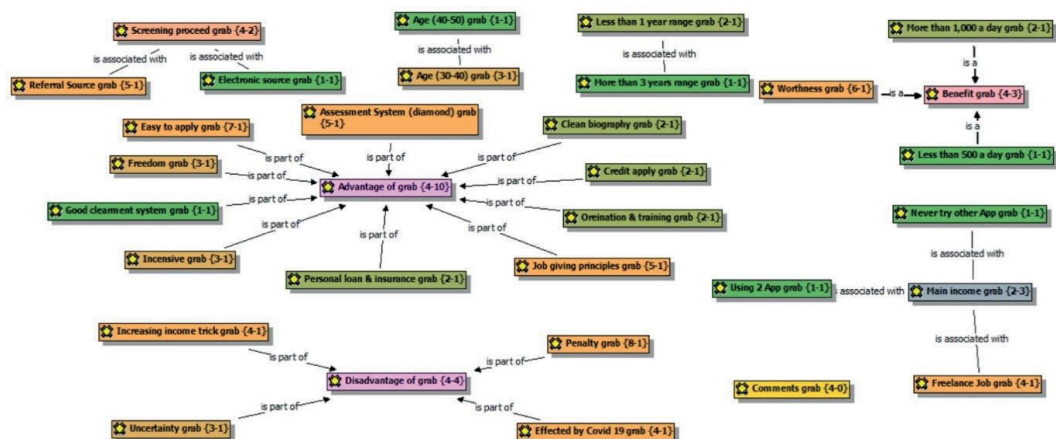
พนักงานส่งอาหารมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี พนักงานขับรถส่งอาหารในกรุงเทพมหานครของ Foodpanda ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 30-50 ปี ประกอบอาชีพนี้ เป็นอาชีพหลัก และมีรายได้มากกว่า 500 บาทขึ้นไปในทุกวัน พนักงานขับรถส่งอาหารในกรุงเทพมหานครของ Robinhood ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 35-50 ปี ประกอบอาชีพพนักงานส่งอาหารมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

2. ความคิดเห็นด้านกระบวนการเข้าสู่อาชีพ

2.1 ความคิดเห็นด้านกระบวนการเข้าสู่

กลุ่มอาชีพของพนักงานขับรถส่งอาหารแกร็บ ใน

กรุงเทพมหานคร พบว่า การสมัครงานของแกรีบนั้น
เหมือนการสมัครงานทั่วไปและการสมัครงานไม่ยุ่งยาก
ซับซ้อนอะไร เป็นงานที่อิสระ และปัจจัยที่มีผลต่อการ
ตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันแกรีบนั้น ส่วนใหญ่เลือก
จากความได้เปรียบหรือข้อดีของแอปพลิเคชัน มาก
ที่สุด โดยมีกรกล่าวถึง การมีระบบเคลมสินค้าที่ชัดเจน
มีสินเชื่อบุคคลให้กับพนักงาน รองลงมาจะเป็น
แหล่งข้อมูลอ้างอิง เช่น เพื่อน คนรู้จัก แนะนำหรือ
ให้ข้อมูล จึงตัดสินใจสมัครเข้ามาทำงาน ดังแสดงใน
ภาพ 2



ภาพ 2 ปัจจัยมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรีในการทำงานของพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานครของแกร็บ

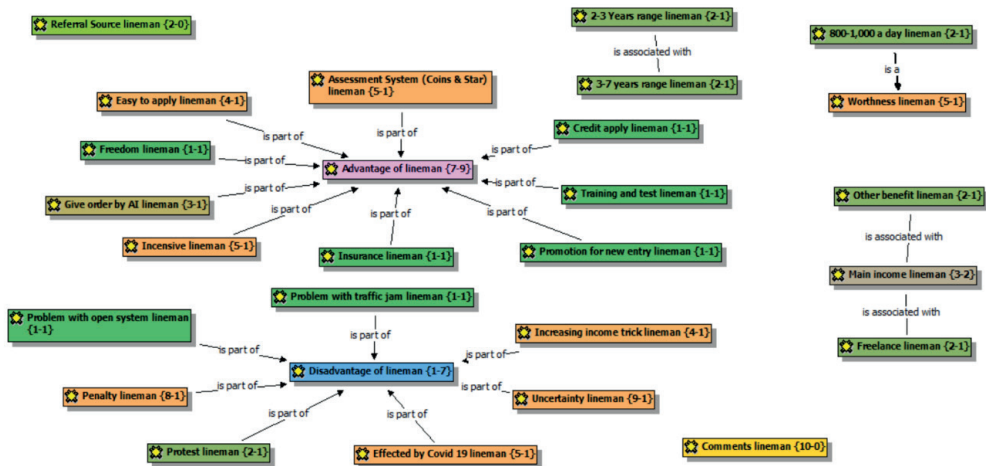
เลขตัวหน้า หมายถึง ความถี่ของการถูกลงรหัส (code)

เลขตัวหลัง หมายถึง ความถี่ของความเกี่ยวข้องกับการลงรหัสอื่น ๆ

2.2 ความคิดเห็นด้านกระบวนการเข้าสู่

กลุ่มอาชีพของพนักงานขับรถส่งอาหารไลน์แมน ใน
กรุงเทพมหานคร พบว่า การสมัครงานของไลน์แมน
นั้น ไม่ได้มีความยุ่งยากอะไร เพียงแค่มีรถ มีใบขับขี่
ก็สามารถสมัครได้แล้ว และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ

ใจเลือกแอปพลิเคชันไลน์แมน นั้นส่วนใหญ่เลือกจากความได้เปรียบหรือข้อดีของแอปพลิเคชัน มากที่สุด โดยมีการกล่าวถึงข้อดีของระบบการแจกงานและค่าอินเซ็นทิฟเป็นหลัก ดังแสดงในภาพ 3



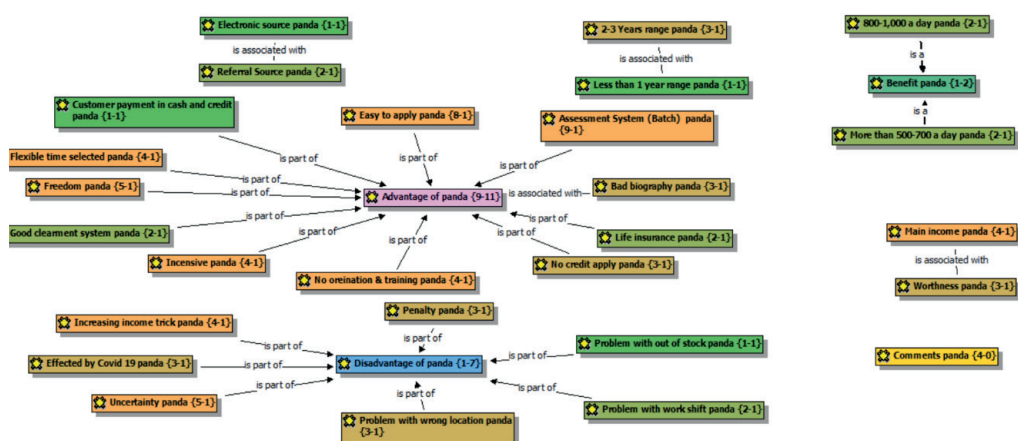
ภาพ 3 ปัจจัยมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในการทำงานของพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานครของไลน์แมน

เลขตัวหน้า หมายถึง ความถี่ของการถูกลงรหัส (code)

เลขตัวหลัง หมายถึง ความถี่ของความสัมพันธ์ของการลงรหัสอื่น ๆ

2.3. ความคิดเห็นด้านกระบวนการเข้าสู่กลุ่มอาชีพของพนักงานขับรถส่งอาหารฟู้ดแพนด้า ในกรุงเทพมหานคร พบว่า การสมัครงานของฟู้ดแพนด้า นั้น มีขั้นตอนที่ง่าย ชี้อุปกรณ์ง่ายและเหมือนการสมัครงานทั่วไป และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดแพนด้า ส่วนใหญ่เลือกจากข้อได้

เปรียบหรือข้อดี ของแอปพลิเคชันที่หลากหลายและค่อนข้างแตกต่างจากแอปพลิเคชันอื่น เช่น การเลือกกะเวลาทำงานด้วยตนเอง ไม่ต้องเติมเครดิตและผู้ใช้ประวัติอาชญากรรมที่ไม่ร้ายแรงสามารถเข้าทำงานได้ ดังแสดงในภาพ 4



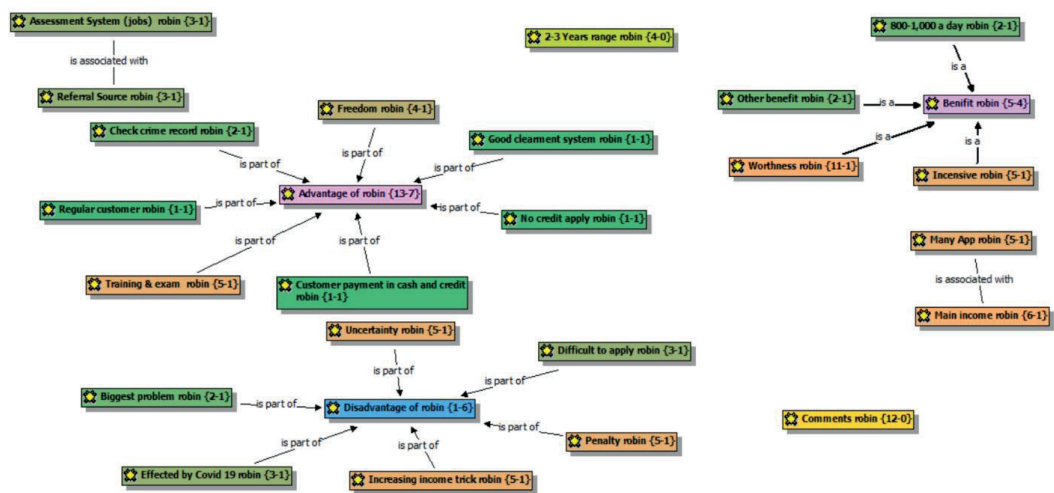
ภาพ 4 ปัจจัยมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในการทำงานของพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานครของฟู้ดแพนด้า

เลขตัวหน้า หมายถึง ความถี่ของการถูกลงรหัส (code)

เลขตัวหลัง หมายถึง ความถี่ของความสัมพันธ์ของการลงรหัสอื่น ๆ

2.4. ความคิดเห็นด้านกระบวนการเข้าสู่กลุ่มอาชีพของพนักงานขับรถส่งอาหารโรบินฮู้ดในกรุงเทพมหานคร พบว่า ร้อยละ 50 มองว่าการสมัครงานของโรบินฮู้ด นั้น มีความยาก เนื่องจาก รับสมัครคนจำนวนมาก และต้องกีดกันในการจอร์อบบรมหากลงทะเบียนไม่ทันก็ไม่สามารถเริ่มทำงานได้ ในอีกร้อยละ 50 มีความเห็นว่า กระบวนการสมัครงานของโรบินฮู้ด ไม่ได้ยุ่งยาก สมัคร สอบ อบรม ไม่เกิน 7 วัน

หากผ่านหมดก็สามารถเริ่มงานได้ และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันโรบินฮู้ด ส่วนใหญ่ มีการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในการทำงาน จากผลประโยชน์ สวัสดิการ ความคุ้มค่า/ค่าเงินเซ่นทิฟ/ค่าตอบแทน/ค่ารอบ เป็นหลัก เนื่องจากค่าตอบแทนค่อนข้างสูงกว่าแอปพลิเคชันอื่นและไม่มีหักค่า GP จากพนักงาน ดังแสดงในภาพ 5



ภาพ 5 ปัจจัยมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในการทำงานของพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานครของโรบินฮู้ด

เลขตัวหน้า หมายถึง ความถี่ของการถูกลงรหัส (code)

เลขตัวหลัง หมายถึง ความถี่ของความเกี่ยวข้องกับการลงรหัสอื่น ๆ

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในการทำงานของพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานคร จากการสัมภาษณ์ พบว่า พนักงานขับรถส่งอาหารตัดสินใจเลือก

แอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในการทำงาน จากข้อดีข้อเสีย ของแต่ละแอปพลิเคชัน เพื่อเปรียบเทียบให้ตรงกับความต้องการของตนเองมากที่สุด (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

สรุปข้อดีข้อเสีย

Grab	Lineman	Foodpana	Robinhood
มีระบบการเคลมสินค้าที่มีชัดเจน รอลูกค้า 10-15 นาที ไม่รับสาย 3 ครั้ง แจ้ง CS ได้เลย	มีการบอกระดับของแต่ละบุคคล เพื่อแสดงถึงปริมาณการรับงานที่ทำได้ในแต่ละช่วงเวลา เช่น เมมเบอร์รับงานอย่างน้อยหนึ่งงาน เบลิคประมาณ 50 งาน สตาร์ประมาณ 100-150 งาน โปรประมาณ 350 งานและโปร บวกสูงสุดประมาณ 550 งาน เป็นต้น ซึ่งปริมาณการรับงานนี้สามารถแลกเป็นค่าอินเซ็นทิฟได้	มีการสะสมคะแนน และจัดระดับเป็นเลเวล 1-6 โดยพนักงานเข้าใหม่จะอยู่ระดับ 6 ค่าตอบแทนจะต่ำสุด และระดับ 1 ค่าตอบแทนจะสูงสุด โดยคะแนนจะมาจากชั่วโมงการทำงานและอัตราการรับงาน และสามารถนำคะแนนแลกเป็นของใช้ได้	ค่าตอบแทนหรือค่าตอบแทนค่อนข้างสูงกว่าทุกแอปพลิเคชัน เนื่องจากพนักงานขับรถส่งอาหารจะไม่ถูกหักค่า GP
มีระบบเก็บคะแนนที่สามารถดูอัตราการรับงาน ยกเลิกงาน ซึ่งมีผลต่อการแจกงานและสามารถนำคะแนนหรือเพชรแลกเป็นเงินได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด	มีระบบสะสมรอบสะสมคะแนน ที่สามารถดูอัตราการกดยกเลิกงาน การยกเลิกงาน	หากมีการยกเลิกงาน ติดต่อลูกค้าไม่ได้หรือต้องเคลมอาหาร ตัวพนักงานขับรถส่งอาหารไม่ต้องออกค่าใช้จ่ายเอง	ไม่มีงานพ่วงหรืองานแบชรับที่ละ 1 งานเท่านั้น
มีโบนัสหรืออินเซ็นทิฟในบางช่วงเวลา	ค่าตอบแทนหรือค่าตอบแทนที่ได้ จะมีค่าระยะห่างระหว่างพนักงานขับรถไปถึงร้านให้ด้วย ในขณะที่แอปพลิเคชันอื่นจะไม่มีการคิดระยะทางระหว่าง	สามารถเลือกกะหรือเวลาทำงานเองได้ หากไม่จองเวลาทำงาน จะไม่สามารถเปิดรับงานได้ แต่ละช่วงจะมีพนักงานขับรถจำกัดในแต่ละช่วงเวลา ทำให้อัตราการแข่งขันกันรับงานน้อยลง	มีประกันอุบัติเหตุให้ หากรับงานได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด
มีสินเชื่อบุคคลที่พนักงานขับรถส่งอาหารสามารถขอสินเชื่อได้ เป็นระบบแจกงานผ่าน AI	แอปพลิเคชันจะมีบอกพื้นที่สีแดงที่แสดงถึงจำนวนผู้ใช้บริการในแต่ละพื้นที่ เป็นระบบแจกงานผ่าน AI	เปิดโอกาสให้ผู้มีประวัติอาชกรรรมที่ไม่ร้ายแรง สามารถเข้าทำงานได้ มีการแจ้งประชาสัมพันธ์ โบนัสในช่วงเวลาพิเศษ ที่จะได้ค่าตอบแทนเพิ่มในบางพื้นที่ และบางช่วงเวลา	เป็นระบบกดยกงานเอง ไม่ผ่าน AI ในการแจกงาน เคลมอาหารได้ง่าย พนักงานขับรถส่งอาหารไม่ต้องสำรองจ่ายเงินเอง เนื่องจากค่าอาหารจะถูกตัดผ่านบัญชีลูกค้า

ตาราง 1 (ต่อ)

สรุปข้อดีข้อเสีย

Grab	Lineman	Foodpana	Robinhood
			มีโบนัสหรือค่าอินเซ็นทิฟ ต่อ สัปดาห์ โดยผ่านการสะสม คะแนน หากปฏิบัติงานได้ตาม เกณฑ์ สามารถแลกเป็นเงิน ได้
ระบบไม่ค่อยแจกงานให้กับ คนเก่าที่ขี้นมานานแล้ว	เปิดรับสมัครพนักงานค่อนข้างน้อย ระยะเวลาการ พิจารณาผู้สมัคร ค่อนข้าง นาน	ความไม่แน่นอนของค่ารอบ หรือค่าตอบแทน บางครั้ง ระยะทางไกลค่ารอบน้อย ระยะทางใกล้ค่ารอบแพง	การสมัครเข้าทำงานและการ จองรอบการอบรม ค่อนข้าง ยากเนื่องจากแต่ละรอบรับ จำนวนจำกัดและต้องแย่งชิง ในการจองรอบอบรม
ขาดฟังก์ชันที่แสดงพื้นที่ ความหนาแน่นของผู้ใช้ บริการ	ความผิดพลาดของระบบ AI ในการคัดกรองไอทีและ ตัดสินใจพนักงานขับรถส่ง อาหารแบบไม่ถูกต้อง เช่น ใช้ไอทีตนเองแต่ระบบจับว่า ปลอมแปลงเป็นไอทีคนอื่น รับงาน เป็นต้น	ระยะทางที่คำนวณจาก แผนที่ ค่อนข้างผิดพลาดไป จากความเป็นจริง เช่น จีพี เอส คำนวณระยะทางเส้น ตรงแต่เส้นทางจริงมีคดง คั่นกลางต้องขับอ้อมไปอีก เป็นต้น	ยังมีกลไกสำหรับคนที่ใช้ ตัวช่วยกดรับงานอยู่มาก และทางแอปพลิเคชันยังไม่ สามารถหามาตรการจัดการ คนเหล่านี้ได้อย่างเด็ดขาด
ติดต่อแอดมินหรือ Cus- tomer Service ยากในการ เคลมสินค้า ค่ารอบหรือค่าตอบแทน ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับ แอปพลิเคชันอื่น			

การอภิปรายผล

1. ข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของผู้ให้สัมภาษณ์พบว่า พนักงานขับรถส่งอาหารในกรุงเทพมหานครของแกร็บ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 30-40 ปี และมีรายได้เกินวันละ 500 บาท พนักงานขับรถส่งอาหารในกรุงเทพมหานครของไลน์แมน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 35-50 ปี ประกอบอาชีพพนักงานส่งอาหารมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี พนักงาน

ขับรถส่งอาหารในกรุงเทพมหานครของ ฟู้ดแพนด้า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 30-50 ปี ประกอบอาชีพนี้เป็นประจำทุกวัน และมีรายได้มากกว่า 500 บาทขึ้นไปทุกวัน พนักงานขับรถส่งอาหารในกรุงเทพมหานครของโรบินฮู้ด ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 35-50 ปี ประกอบอาชีพพนักงานส่งอาหารมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี ด้วยความที่ต้องอาศัยความอดทนอย่างสูง ไม่ว่าจะต้องทนแดด ทนฝน

และทำงานติดต่อกันเป็นระยะยาว อาจเป็นเหตุผลที่พนักงานขับรถส่งอาหารส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับ Rocket Media Lab (2021) ที่สำรวจชีวิตความเป็นอยู่ของพนักงานขับรถส่งอาหารทั้งในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 1,136 คน ซึ่งผลการสำรวจพบว่าเกินกว่า ร้อยละ 80 ของพนักงานขับรถส่งอาหารที่สำรวจเป็นผู้ชาย โดยช่วงอายุที่มากทำงานเป็นพนักงานขับรถส่งอาหารมากที่สุด ได้แก่ ระหว่างอายุ 23-30 ปี ตามมาด้วย 31-40 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงอายุส่วนใหญ่ของผู้ให้สัมภาษณ์ กระบวนการเข้าสู่กลุ่มอาชีพของพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานคร

2. จากผลการสรุปข้อมูลกระบวนการเข้าสู่กลุ่มอาชีพของพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานคร พบว่า พนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ ว่างาน ถูกให้ออกจากงานและเล็งเห็นโอกาสในการหารายได้จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ทำให้หลายคนหันมาประกอบอาชีพพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) และส่วนมากจะประกอบอาชีพพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) เป็นอาชีพหลัก ซึ่งสอดคล้องกับ Rocket Media Lab (2021) ที่กล่าวว่า ไรเดอร์เป็นอาชีพหนึ่งที่มีความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากการเติบโตของธุรกิจ food delivery ในช่วงการระบาดของโควิด -19 โดยมีพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ที่ทำเป็นอาชีพหลักสูงถึงร้อยละ 59.4 นอกจากนี้ พนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ส่วนใหญ่ในแต่ละแอปพลิเคชัน มีความเห็นในทิศทางเดียวกันว่าการเข้าสู่อาชีพนี้ ค่อนข้างง่าย มีการสมัครและรับการอบรมเหมือนกับการสมัครงานทั่วไป เพียงแค่มีรถมอเตอร์ไซด์ มีใบขับขี่และซื้ออุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงานเพิ่มเติม เช่น เสื้อ กระเป๋า ก็สามารถทำงานได้ ยกเว้น แอปพลิเคชัน โรบินฮู้ด ที่มีพนักงานขับรถส่งอาหารให้ความเห็นว่า มีความยากเมื่อเทียบกับการ

สมัครของแอปพลิเคชันอื่น เนื่องจากเป็นแอปพลิเคชันที่รับสมัครคนจำนวนจำกัดและต้องลงทะเบียนในการเข้าอบรมแข่งขัน จึงจะสามารถเริ่มงานได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าหลายแอปพลิเคชันจะรับสมัครพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) มากขึ้นก็ส่งผลให้ค่ารอบหรือค่าตอบแทนถูกตัดราคาลงตามไปด้วย เนื่องจากเป็นอาชีพที่เกิดการแข่งขันสูง นั่นเอง ข้อมูลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในการทำงานของพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานคร

3. จากผลการสรุปข้อมูลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในการทำงานของพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ในกรุงเทพมหานคร พบว่า มีพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ของ 3 แอปพลิเคชัน ได้แก่ แกร็บ โกลด์แมน และ โรบินฮู้ด ที่ส่วนใหญ่ตัดสินใจทำงาน จากข้อได้เปรียบหรือข้อดี ของแต่ละแอปพลิเคชัน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของระบบการแจกงาน ระบบการเคลมสินค้าที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนและไม่ต้องรับผิดชอบอะไรเยอะหรือแม้แต่ค่ารอบที่คุ้มค่าตามระยะทางที่ระบบส่งงานให้ รวมไปถึงการมองที่ความคุ้มค่าของค่ารอบหรือค่าตอบแทนเป็นหลัก ถึงแม้ว่าแต่ละแอปพลิเคชันค่ารอบอาจจะต่างกันเพียงเล็กน้อย แต่มีเพียง 1 แอปพลิเคชันที่ไม่มีการหักค่า GP จากพนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ทำให้ตัวผู้ขับขี่ได้ค่ารอบอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยกว่าแอปพลิเคชันอื่น ซึ่งก็คือ โรบินฮู้ด นั่นเอง

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. พนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ของแกร็บส่วนใหญ่ อยากให้รัฐบาลเข้ามาสนับสนุนอาชีพนี้มากขึ้น ทั้งในเรื่องของค่ารอบที่ไม่สมดุลหรือไม่คุ้มค่ากับค่าครองชีพ ค่าน้ำมันและค่าเสื่อมสภาพของรถ นอกจากนี้ยังเสนอให้ปรับปรุงพัฒนาระบบจีพีเอสให้ดีขึ้นและมีความแม่นยำมากขึ้น เป็นต้น บริษัท จึงควรให้ความ

สำคัญกับเรื่องดังกล่าว เพื่อให้พนักงานขับรถส่งอาหารเกิดความจงรักภักดีและเป็นพาร์ทเนอร์กับบริษัทได้ยาวนานยิ่งขึ้น

2. พนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ของไลน์แมนส่วนใหญ่เรียกร้องอยากให้มีการเพิ่มค่ารอบให้สูงขึ้น และพัฒนาระบบแฉกงานให้มีความเท่าเทียมมากขึ้น เนื่องจากบางคนได้รับงานเยอะ บางคนได้รับงานน้อย และบางคนแทบไม่มีงานส่งถึงในระบบเลย รวมถึงการทำงานของทางแอตมินหรือคอลเซ็นเตอร์ ที่ดูแลในเรื่องบทลงโทษหรือรับข้อร้องเรียน เนื่องจากในหลายกรณี เกิดความผิดพลาดจากระบบ แต่พนักงานขับรถส่งอาหารไม่มีโอกาสชี้แจงข้อเท็จจริงเท่าไรนัก ในประเด็นเรื่องการแฉกงานพ่วง งานแบบ ถ้าเป็นไปได้ อยากให้แฉกงานพ่วงหรืองานแบบเป็นร้านเดียวกัน ส่งคนละที่หรือหากเป็นคนละที่ก็ขอให้ส่งในที่ใกล้เคียงกัน เพื่อความสะดวกและรวดเร็ว ในการส่งมอบสินค้า และลดความเสี่ยงในการโดนร้องเรียนความล่าช้าจากลูกค้าผู้ใช้บริการได้ เป็นต้น นอกจากนี้ คือ อยากให้มีการรับประกันอุบัติเหตุให้กับพนักงานขับรถส่งอาหาร ทุกคน หรือนำเข้าระบบประกันสังคม ก็ได้ เนื่องจากว่าอาชีพนี้ เป็นอาชีพที่เสี่ยงอันตรายอยู่บนท้องถนนตลอดเวลา บริษัท จึงควรให้ความสำคัญกับสวัสดิการกับพาร์ทเนอร์ หรือพนักงานขับรถส่งอาหารมากขึ้น เพื่อให้พนักงานรู้สึกปลอดภัย อุ่นใจและจงรักภักดีกับบริษัทมากยิ่งขึ้น

3. พนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ของฟู้ดแพนด้าส่วนใหญ่ต้องการให้พิจารณาเพิ่มค่ารอบให้มากขึ้นและทำระบบให้สามารถโทรติดต่อลูกค้าโดยตรงได้ เพื่อเป็นการประหยัดเวลาในการจัดส่ง กรณีที่รอสินค้า นานหรือไม่สามารถติดต่อลูกค้าผ่านทางแชทได้ เป็นต้น รวมถึง การคำนวณระยะทางและการพัฒนาระบบ จีพีเอส ให้เป็นไปตามเส้นทางจริงที่รถสามารถวิ่งได้ เนื่องจากหลายครั้งมักพบปัญหา ระยะทางที่ถูกคำนวณเป็นแนวเส้นตรงแต่ในความจริงมีคลองคั่น ทำให้ต้องขับรถอ้อมไกลกว่าเดิมแต่ได้ค่ารอบเท่าเดิม

เป็นต้น บริษัทควรปรับปรุงระบบจีพีเอสเพื่อให้มีความแม่นยำและเป็นธรรมกับพนักงานขับรถส่งอาหารมากขึ้น

4. พนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ของโรบินฮู้ดต้องการให้ทางแอปพลิเคชันอำนวยความสะดวกในเรื่องของประกันอุบัติเหตุหรือเข้าระบบประกันสังคม เพื่อที่จะได้ไม่ต้องไปทำประกันเองกับที่อื่นและมีค่ารักษากรณีเกิดอุบัติเหตุหรือความเจ็บป่วย และควรมีระบบตรวจจับกล้องในการกวดขันงาน หากไม่สามารถแก้ปัญหาได้ก็อาจจะเปลี่ยนไปใช้ระบบ AI ในการแจกจ่ายงานเหมือนแอปพลิเคชันอื่น เพื่อลดปัญหากล้องที่เกิดขึ้น เพราะจะทำให้คนที่กวดขันงานเอง โดยไม่ใช้กล้องจับงานได้ในปริมาณที่น้อยลง และหากเป็นไปได้ควรคำนวณค่ารอบจากระยะทางในจุดที่พนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) อยู่ไปถึงร้านค้าเพิ่มเติมด้วย เนื่องจากทุกอย่างมีต้นทุนไม่ใช่เพียงแค่การรับสินค้าจากร้านค้าไปส่งลูกค้าหรือผู้ใช้บริการเท่านั้น บริษัทควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับสวัสดิการพนักงานขับรถส่งอาหาร เพื่อให้พนักงานขับรถส่งอาหารเกิดความจงรักภักดีกับบริษัท และเป็นพาร์ทเนอร์ในระยะยาวด้วยความตั้งใจที่จะทำงานมากกว่าแค่การหารายได้

5. พนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ที่มีความถนัดในการการใช้แอปพลิเคชันและมีความชำนาญในการใช้แอปพลิเคชัน ควรเลือกโรบินฮู้ด (robinhood) เนื่องจากระบบกวดขันงานเองต้องใช้ความเร็วและความเชี่ยวชาญในการกวดขันงาน จึงจะสามารถรับงานได้ปริมาณมากในแต่ละวัน นอกจากนี้ระบบการจอบรอบการอบรมของ โรบินฮู้ด (robinhood) นั้น ก็ต้องอาศัยความชำนาญและความเร็วในการลงทะเบียนด้วยเช่นกัน เนื่องจากแต่ละรอบการสมัครมีรับจำนวนจำกัด ฉะนั้น บุคคลที่เหมาะสมกับแอปพลิเคชันนี้อาจจะเป็นคนที่มีความถนัดในการใช้สมาร์ทโฟนหรือใช้งานแอปพลิเคชันได้ดีในระดับหนึ่ง

6. พนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ที่มีความ

รับผิดชอบในตัวเองค่อนข้างสูงในเรื่องของความตรงต่อเวลาและความมีวินัยในตนเองนั้น อาจจะเหมาะสมกับแอปพลิเคชัน ฟู้ดแพนด้า (foodpanda) เนื่องจากเป็นเพียงแอปพลิเคชันเดียวที่พนักงานขับรถส่งอาหารต้องจองกะหรือจองช่วงเวลาที่จะรับงานก่อน หากถึงเวลาแล้วเปิดระบบรับงานตรงตามเวลา สม่่าเสมอ ก็จะทำให้ระดับของพนักงานขับรถเพิ่มขึ้นตามลำดับ ซึ่งจะส่งผลต่อค่ารอบหรือค่าตอบแทนที่สูงขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้ หากบุคคลใดที่เคยมีประวัติอาชญากรรมที่

ไม่ร้ายแรง แต่ต้องการโอกาสในการทำงานก็สามารถสมัครงานกับ ฟู้ดแพนด้า (foodpanda) ได้เช่นกัน

7. พนักงานขับรถส่งอาหาร (riders) ที่ต้องการความอิสระด้านเวลาและการเปิดระบบรับงาน อาจจะเหมาะสมกับแอปพลิเคชัน แกร็บ (grab) หรือ ไลน์แมน (lineman) เนื่องจากเป็นระบบแจกงานด้วย AI และสามารถเปิด-ปิด ระบบรับงานได้ตามเวลาที่พนักงานขับรถส่งอาหารสะดวก

References

- Bangkokbiznews. (2020). *Launch of the “Robinhood” app, a new food delivery alternative, opens for trial service on October 26*. Retrieved from <https://www.bangkokbiznews.com/business/904454> [In Thai]
- Brandage Online. (2019). *Open the case study “Lineman” creates opportunities from the pain points of consumers*. Retrieved from <https://www.brandage.com/article/9788> [In Thai]
- Friese, S. (2012). *ATLAS.ti 7 quick tour*. ATLAS.ti Scientific Software Development.
- KASIKORN Research Center. (2019). *Food ordering application competition drives food delivery business to continue to grow, expected to have a value of 33,000-35,000 million Baht in 2019*. Retrieved from <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/business/Pages/z2995.aspx> [In Thai]
- Mann, D. (1975). *Policy decision-making in education: An introduction to calculation and control*. Teachers College Press.
- Marketing Oops. (2018). *Grab aims to become a daily apps, launching “GrabFood” into the food delivery business*. Retrieved from <https://www.marketingoops.com/news/brand-move/grab-food> [In Thai]
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Sage.
- Ministry of Labor. (2021). *Career decision making: A model*. Retrieved from <https://lb.mol.go.th/คนหางาน-คนว่างงาน/แนะแนวอาชีพ/การตัดสินใจเลือกอาชีพ> [In Thai]
- Prommuang, P. (2021). *Using the Atlas.ti program for qualitative research*. Photocopied documents. Retrieved from https://www.academia.edu/34732882/การใช้_โปรแกรม_Atlas_ti_สำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพ [In Thai]
- Rocket Media Lab. (2021). *How is the Thai rider?, what do you want?*. Retrieved from <https://rocketmedialab.co/rider> [In Thai]
- SALIKA: Knowledge Sharing Space. (2020). *“New way of life” Thai rider “Fast horse” volunteers to relieve suffering in the “COVID era.”* Retrieved from <https://www.salika.co/2020/05/25/thai-rider-food-delivery-covid-19> [In Thai]
- Shull, F. A., Delbecq, A. L., & Cummings, L. L. (1970). *Organizational decision making*. McGraw Hill.
- The Standard. (2020). *Foodpanda celebrates 8 years in Thailand, expanding service area to cover 67 provinces*. Retrieved from <https://thestandard.co/foodpanda-8-years> [In Thai]

โมเดลเชิงสาเหตุของพฤติกรรมความปลอดภัย ในอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน

ธัญสินี ผดุงสัตย์¹ สุदारัตน์ ตันติวิวัฒน์²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพความปลอดภัย ทักษะทางจิตวิทยา สุขภาวะทางจิตใจ และพฤติกรรมความปลอดภัยของพนักงานผู้ปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน และ (2) ตรวจสอบอิทธิพลเชิงสาเหตุของพฤติกรรมความปลอดภัยของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน จำนวน 273 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลการวิจัย พบว่า โมเดลตามสมมุติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลุ่ม (absolute fit index) พบว่า ค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) = 58.80, df = 49, p = 0.159, AGFI = 0.93, GFI = 0.97, SRMR = 0.034, RMSEA = 0.027 ดัชนีวัดความสอดคล้องกลุ่ม Incremental Fit Index พบว่า NFI = 0.99 CFI = 1.00 และดัชนีวัดความสอดคล้องกลุ่ม Parsimony Fit Index พบว่า PNFI = 0.54, χ^2/df = 1.20 และพบว่า สภาพความปลอดภัย มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.67 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รองลงมา คือ ทักษะทางจิตวิทยา มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.55 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสภาพความปลอดภัย สุขภาวะทางจิตใจ และทักษะทางจิตวิทยา มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน สภาพความปลอดภัยและทักษะทางจิตวิทยามีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ผลการวิจัยนี้มีส่วนช่วยให้เข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ดังนั้น องค์กรควรมีการส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยด้วยการจัดสภาพความปลอดภัยที่เหมาะสม มีการเสริมสร้างทักษะทางจิตวิทยาตลอดจนถึงสุขภาวะทางจิตใจเพื่อเพิ่มพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานอีกทางหนึ่ง

คำสำคัญ: สภาพความปลอดภัย; สุขภาวะทางจิตใจ; ทักษะทางจิตวิทยา; พฤติกรรมความปลอดภัย

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ธัญสินี ผดุงสัตย์ และสุदारัตน์ ตันติวิวัฒน์. (2567). โมเดลเชิงสาเหตุของพฤติกรรมความปลอดภัยในอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(3), 748-762.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 ซอยสุขุมวิท 23 ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: namfon.thansinee@gmail.com

² สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

The Causal Model of Safety Behavior in Hot Rolled Structural Steel Industry

Thansinee Phadoongsataya¹ Sudarat Tuntivivat²

Abstract

This research article aims to study (1) Study safety climate, psychological capital, psychological well-being and safety behavior of employees working in factories producing hot-rolled structural steel (2) to examine the causal influence of safety behavior of employees in factories producing hot-rolled structural steel. This is quantitative research using questionnaires to collect data. The sample group consisted of 273 industrial employees producing hot-rolled structural steel. Statistics used in data analysis included percentage, mean, and standard deviation. and structural equation model analysis.

Findings are as follows: The chi-square statistic (χ^2) = 58.80, df = 49, p = 0.159, AGFI = 0.93, GFI = 0.97, SRMR = 0.034, RMSEA = 0.027 index. Measured by hypothetical model with empirical data In the Absolute Fit Index, that the measurement of group consistency: Incremental Fit Index found that NFI = 0.99, CFI = 1.00, and group consistency index: Parsimony Fit Index: PNFI = 0.54, χ^2/df = 1.20. Safety climate (SCLI) was found to have an influence coefficient equal to 0.67 with statistical significance at the .01 level, followed by psychological capital (PsyCap) with an influence coefficient equal to 0.55 with statistical significance at the .01 level. By safety climate, psychological well-being, and psychological capital it has a direct influence on work safety behavior. And safety climate has an indirect influence on safety behavior at work. Therefore, organizations should promote safety behavior by providing appropriate safety climate and developing psychological capital to increase safety behavior at work.

Keywords: Safety Climate; Psychological Well-Being; Psychological Capital; Safety Behavior

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Phadoongsataya, T., & Tuntivivat, S. (2024). The causal model of safety behavior in hot rolled structural steel industry. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 748-762.

¹ Doctor of Philosophy Program in Applied Psychology, Srinakharinwirot University
114 Soi Sukhumvit 23, Sukhumvit Road, Khlong Toei Nuea, Wattana, Bangkok 10110, Thailand
Corresponding Author Email: namfon.thansinee@gmail.com

² Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้อมูลสถานการณ์ด้านแรงงานจังหวัดระยอง ประจำปี พ.ศ. 2564 หัวข้อการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานพบว่า การประสบอันตรายเนื่องจากการทำงานมีทั้งสิ้น จำนวน 3,240 คน (Provincial Labour Office Rayong, 2021) โดยหน้าที่การทำงานที่มีจำนวนการประสบอันตรายเนื่องจากการทำงานสูงที่สุด คือ ผู้ปฏิบัติงานในโรงงาน ผู้ควบคุมเครื่องจักร ในจังหวัดระยองพบการประสบอันตรายเนื่องจากการทำงาน จำนวน 9,128 ราย (National Statistical Office, 2021) ตามสถิติการประสบอันตรายหรือการเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน จำแนกตามความรุนแรง รายจังหวัด ปี 2565 จังหวัดระยอง มีจำนวน 3,098 ราย (National Statistical Office, 2024) อันตรายจากการทำงานถือเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงทั้งต่อด้านสุขภาพและด้านความปลอดภัย แม้ว่าอุปกรณ์ป้องกันภัยส่วนบุคคลจะสามารถช่วยป้องกันอันตรายได้ก็ตาม แต่การประสบอันตรายเหล่านี้ยังคงส่งผลกระทบต่อผู้ปฏิบัติงานไม่ว่าจากสาเหตุจากการทำงานที่ไม่ปลอดภัยหรือสาเหตุจากสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่ปลอดภัยย่อมมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความปลอดภัย ผลการศึกษาผลกระทบของอันตรายจากการทำงานต่อสุขภาพและประสิทธิภาพในการทำงานพบว่า การที่พนักงานได้รับอันตรายจากการทำงาน อุบัติเหตุจากการทำงาน จะส่งผลกระทบเชิงลบต่อผลผลิตของพนักงาน ซึ่งหมายความว่าหากคนงานได้รับอันตรายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ผลผลิตจะลดลงร้อยละ 85.6 ในขณะที่การจัดเตรียมอุปกรณ์ด้านความปลอดภัย มีการฝึกอบรมพนักงาน และมาตรการด้านความปลอดภัย ส่งผลดีต่อผลผลิตของพนักงานในองค์กร ซึ่งหมายความว่าหากเพิ่มการจัดเตรียมอุปกรณ์ การฝึกอบรม หรือมาตรการความปลอดภัยเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ผลผลิตของพนักงานจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 19.2, 55 และ

7.3 ตามลำดับ (Birhan & Endawoke, 2023)

การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมความปลอดภัยนั้นพบว่ามีความแปรที่เกี่ยวของเพื่อระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมพบปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยบุคคล ปัจจัยพฤติกรรม ซึ่งตามทฤษฎีปัญญาสังคมของ Bandura (2001) ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยของบุคคล โดยการศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยนั้นมีการศึกษาอยู่เป็นจำนวนมาก การศึกษาของ Neal and Griffin (2006) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างสภาพความปลอดภัย แรงจูงใจด้านความปลอดภัย พฤติกรรมความปลอดภัย และอุบัติเหตุในระดับบุคคลพบว่า สภาพความปลอดภัยมีผลกระทบต่อพฤติกรรมความปลอดภัยที่สำคัญและยั่งยืน นอกจากนี้ ปัจจัยทางจิตวิทยาอาจมีผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยเช่นกัน จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมความปลอดภัยได้มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาและพฤติกรรมความปลอดภัยอย่างกว้างขวาง งานวิจัยของ He, Jia, McCabe, Chen, and Sun (2019) ได้กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถในตนเองและความยืดหยุ่นทางจิตใจส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในเชิงบวกหรือแม้แต่การศึกษาทุนทางจิตวิทยาในฐานะตัวแปรส่งผ่าน (Aula, Kurniasih, & Rachman, 2021) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาวะทางจิตใจที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยของนักบิน โดย Fernandes, Widyahening, Mustopo, Kusumadewi, and Mangundjaya (2018) พบว่า สุขภาวะทางจิตใจมีผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมความปลอดภัย แสดงให้เห็นว่านักบินที่มีสุขภาวะทางจิตใจที่ดีมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมความปลอดภัยที่ดี การศึกษาความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อม บุคคล และ

พฤติกรรมตามแนวทฤษฎีปัญญาสังคมทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสภาพความปลอดภัย ทักษะจิตวิทยา สุขภาวะทางจิตใจ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน อีกทั้งผลจากความสัมพันธ์ในการศึกษาอาจนำมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงาน และเปรียบเทียบความสัมพันธ์ดังกล่าวในด้านความแตกต่างของลักษณะองค์กรภูมิภาคหรือระหว่างประเทศได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพความปลอดภัย ทักษะจิตวิทยา สุขภาวะทางจิตใจ และพฤติกรรมความปลอดภัยของพนักงานผู้ปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน
2. เพื่อตรวจสอบอิทธิพลเชิงสาเหตุของพฤติกรรมความปลอดภัยของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ตัวแปรสภาพความปลอดภัย ประกอบด้วย การสื่อสารด้านความปลอดภัย ความมุ่งมั่นด้านความปลอดภัย สภาพแวดล้อมในที่ทำงาน และการมีส่วนร่วมด้านความปลอดภัย ตัวแปรสุขภาวะทางจิตใจ ประกอบด้วย ความมีอิสระในตนเอง ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ความเจริญงอกงามในชีวิต การมีสัมพันธภาพเชิงบวกกับผู้อื่น การมีเป้าหมายในชีวิต และการยอมรับตัวเอง ตัวแปรทักษะจิตวิทยา ประกอบด้วย ความหวัง การรับรู้ความสามารถในตนเอง ความยืดหยุ่นทางจิตใจ และการมองโลกในแง่ดี และตัวแปรพฤติกรรมความปลอดภัย ประกอบด้วย การปฏิบัติตามข้อกำหนดด้าน

ความปลอดภัย และความร่วมมือด้านความปลอดภัย

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานฝ่ายผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จำนวน 273 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา โรงงานอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน ในจังหวัดระยอง

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ทำการศึกษาระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2565

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน
2. เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยด้วยการจัดสภาพความปลอดภัยที่เหมาะสมและพัฒนาทักษะจิตวิทยาเพื่อเพิ่มพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยได้ทำการศึกษาตามกรอบทฤษฎีปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory--SCT) เป็นทฤษฎีที่มาจากรากฐานทางจิตวิทยาที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงของบุคคล สร้างจากความเข้าใจในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สภาพแวดล้อม เป็นมุมมองทางทฤษฎีที่ทำหน้าที่ในการบูรณาการในการพัฒนาตนเอง การปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงของบุคคล โดยเมื่อบุคคลได้มีการสังเกตแบบจำลองการแสดงพฤติกรรมและผลที่ตามมาของพฤติกรรมนั้น บุคคลจะจดจำลำดับของเหตุการณ์และใช้ข้อมูลนี้เพื่อเป็นแนวทางในการแสดงพฤติกรรมต่อมา การสังเกตแบบจำลองสามารถกระตุ้นให้บุคคลมีส่วนร่วมในพฤติกรรมที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว (Bandura, 2001) การปรับตัวของ

บุคคลขึ้นอยู่กับอาการของพฤติกรรมของบุคคลอื่น ซึ่งอาจเลือกที่จะจำลองพฤติกรรมและแสดงพฤติกรรมของแบบจำลองนั้นต่อบุคคลอื่นในสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน งานวิจัยในกรอบทฤษฎีปัญญาสังคมมุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และมีส่วนที่แสดงให้เห็นว่าปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยส่วนบุคคล ก่อให้เกิดพฤติกรรม และบุคคลจะสามารถพัฒนาตนเอง ควบคุมตนเอง สะท้อนตนเองและมีพฤติกรรมเชิงรุก โดยทฤษฎีปัญญาสังคมเป็นรูปแบบเชิงสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดแบบจำลอง 3 กลุ่มคือ ปัจจัยส่วนบุคคล อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรม ที่ล้วนทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดที่มีอิทธิพลต่อกัน และในทางทฤษฎีนี้บุคคลถูกมองว่ามีความสามารถในการเชิงรุกในการควบคุมตนเอง นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่าบุคคลแต่ละคนยังถูกมองว่ามีความมั่นใจในตนเองที่ช่วยให้สามารถควบคุมความคิด ความรู้สึกและการกระทำของตนเองได้ (Sari & Dewi, 2021)

ด้านตัวแปรสุขภาวะทางจิตใจ (psychological well-being) ถือเป็นโครงสร้างหลากหลายมิติที่เป็นพลวัตอันก่อให้เกิดประสบการณ์เชิงบวกและการตอบสนองขั้นพื้นฐานที่จำเป็น สุขภาวะทางจิตใจได้รับการศึกษาและความสนใจในทางวิชาการสาขาต่าง ๆ (Gao & McLellan, 2018; Ryff, 2019) แบบจำลองสุขภาวะทางจิตใจของ Ryff (2014) ได้รับการศึกษาเชิงประจักษ์มากที่สุด ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบดังต่อไปนี้ (1) ความมีอิสระในตนเอง (autonomy) (2) ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม (environment mastery) (3) ความเจริญงอกงามในตนเอง (personal growth) (4) การมีสัมพันธภาพเชิงบวกกับผู้อื่น (positive relations with others) (5) การมีเป้าหมายในชีวิต (purpose in life) (6) การยอมรับในตนเอง (self-acceptance) ซึ่งมีการศึกษาในแง่พัฒนาศักยภาพของบุคคล การควบคุมตนเอง การมีจุดมุ่งหมายในการทำงาน รวมไปถึงการมีประสบการณ์

ความสัมพันธ์เชิงบวก (Huppert, 2009) และพบว่าการศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่การศึกษาเกี่ยวกับความสุข ความพึงพอใจในชีวิต และผลกระทบเชิงบวกเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสามารถคาดการณ์ประสิทธิภาพของบุคคลในอนาคตได้ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาถึงสาเหตุและผลที่ตามมาของสุขภาวะทางจิตใจ (Ryff, Singer, & Love, 2004) จากงานวิจัยของ Nurcholis and Qurniawati (2020) แนวคิดเรื่องสุขภาวะทางจิตใจเป็นโครงสร้างที่ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากสิ่งแวดล้อมในด้านสุขภาพจิตที่ดีทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถควบคุมความเครียด ลดระดับความเสี่ยงในการทำงานและมีพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานเพิ่มขึ้น

แนวคิดด้านสภาพความปลอดภัย คือ การศึกษาถึงสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานเป็นผลมาจากพฤติกรรมที่ไม่ปลอดภัยอันมีสภาพการทำงาน สภาพทางกายภาพที่ไม่ปลอดภัยเข้ามาเกี่ยวข้อง Griffin and Curcuruto (2016) กล่าวว่า บริบทขององค์กรเป็นอิทธิพลต่อผลลัพธ์ด้านความปลอดภัย การทบทวนสอบสวนอุบัติเหตุอยู่เสมอจะเป็นการบ่งบอกถึงคุณลักษณะของการจัดการที่เอื้อต่อการเกิดอุบัติเหตุทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสภาพความปลอดภัยจากงานวิจัยทางด้านอุตสาหกรรมมีองค์ประกอบ ได้แก่ การสื่อสารด้านความปลอดภัย ความมุ่งมั่นด้านความปลอดภัย การมีส่วนร่วมด้านความปลอดภัย สภาพแวดล้อมในการการทำงาน Zohar (2003) กล่าวว่า สภาพความปลอดภัยทำให้ผู้ปฏิบัติงานทราบถึงลำดับความสำคัญของความปลอดภัย ในขณะที่ปฏิบัติงาน ส่งผลให้มีการปรับพฤติกรรมตามบทบาทการทำงาน สภาพความปลอดภัยเชิงบวกจะเพิ่มความถี่ของพฤติกรรมความปลอดภัย ดังนั้น สภาพความปลอดภัยจึงสัมพันธ์กับการรับรู้ร่วมกันโดยคำนึงถึงลำดับความสำคัญของนโยบาย ขั้นตอน การปฏิบัติด้านความปลอดภัย ที่สอดคล้องกับความปลอดภัย หรือพฤติกรรมในที่ทำงาน (Zohar, 2000) การศึกษา

ของ Luo (2020) ระบุว่า การรับรู้สภาพความปลอดภัยในการทำงานอุตสาหกรรมจากการวิจัยในแง่มุมทางจิตวิทยา เห็นได้ว่าสภาพความปลอดภัยมีความสำคัญต่อพฤติกรรมของพนักงาน การบริหารจัดการด้านความปลอดภัยจะก่อให้เกิดการสะท้อนกลับในการปฏิบัติงานและเพื่อให้บรรลุพฤติกรรมความปลอดภัย โดยบนพื้นฐานของจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์นั้นจะมีการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเกี่ยวกับสภาพความปลอดภัย อีกทั้งการศึกษาสภาพความปลอดภัยจากระดับจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจจะช่วยขจัดพฤติกรรมที่ไม่ปลอดภัยได้ดีขึ้น

ปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยา (Psychological Capital--PSY CAP) คือโครงสร้างหลักลำดับที่สองถัดจากพฤติกรรมองค์กรเชิงบวก (Positive Organizational Behavior--POB) อันประกอบด้วยทรัพยากรทางจิตวิทยา 4 องค์ประกอบ คือ ความหวัง (hope) การรับรู้ความสามารถในตนเอง (efficacy) ความยืดหยุ่นทางจิตใจ (resilience) และการมองโลกในแง่ดี (optimism) (Luthans, Youssef, & Avolio, 2006; Luthans, Avolio, Avey, & Norman, 2007) ในระดับองค์การทุนทางจิตวิทยาถูกนำมาใช้ในด้านทรัพยากรบุคคลเพื่อเป็นการเพิ่มทุนทางจิตวิทยา (Youssef-Morgan & Luthans, 2011) ในระดับบุคคลทุนทางจิตวิทยาได้ถูกอธิบายว่าเป็นสภาวะทางจิตใจเชิงบวก (Avey, Reichard, Luthans, & Mhatre, 2011) ทุนทางจิตวิทยามักพบการศึกษาในแขนงจิตวิทยาองค์การ ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับผลเชิงบวกที่มีต่อองค์การ การศึกษาจำนวนมากที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างทุนทางจิตวิทยาและผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของพนักงาน เช่น การมีส่วนร่วมในการทำงาน ความพึงพอใจในงาน รวมถึงการวัดผลการปฏิบัติงานต่าง ๆ การศึกษาในด้านอื่น ๆ พบว่าทุนทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความปลอดภัย เช่น สภาพความปลอดภัย (Eid, Mearns, Larsson, Laberg, &

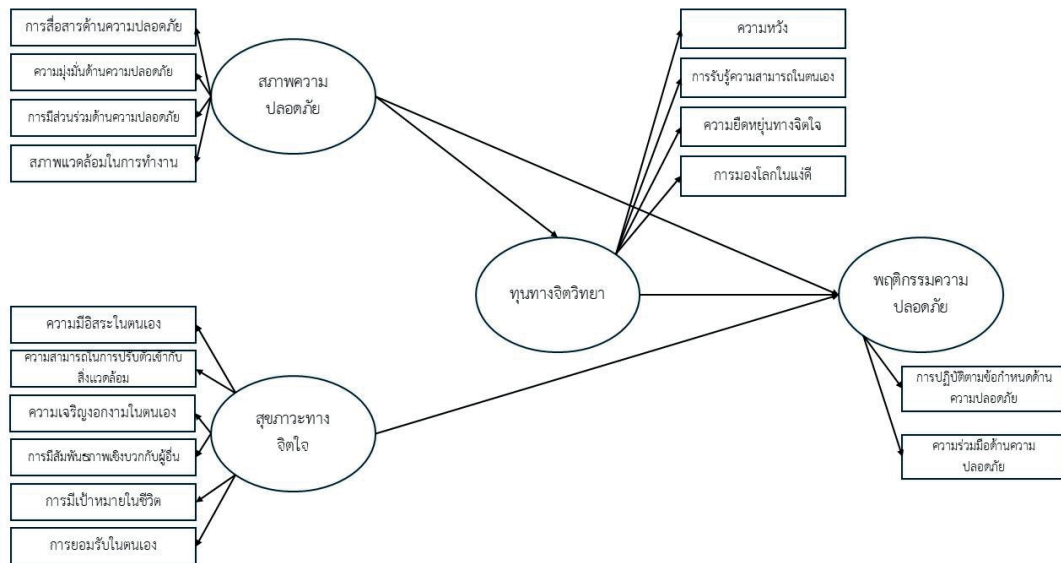
Johnsen, 2012; Bergheim, Nielsen, Mearns, & Eid, 2015) พฤติกรรมความปลอดภัย (Margheritti, Negrini, & Miglioretti, 2022; Saleem, Isha, Yusop, Awan, & Naji, 2022) ซึ่งสอดคล้องกับ Aula et al. (2021) ที่ศึกษาผลกระทบของทุนทางจิตวิทยาต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านความปลอดภัยและความร่วมมือด้านความปลอดภัย

ปัจจัยด้านพฤติกรรมความปลอดภัย การศึกษาทางพฤติกรรมศาสตร์เป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับและนำไปใช้ในการศึกษาหรือการจัดการด้านความปลอดภัย (Li & Long, 2019) และ Bird and Germain (1996) เชื่อว่าเหตุการณ์ด้านความปลอดภัยเกิดจากพฤติกรรมที่ไม่ปลอดภัยของบุคคลและสภาวะที่ไม่ปลอดภัยของวัตถุ อุปกรณ์หรือเครื่องมือ พฤติกรรมความปลอดภัยถือเป็นประเด็นหลักประการหนึ่งขององค์กร แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมความปลอดภัยที่ผู้วิจัยได้ใช้ในการศึกษานั้นได้ยึดแนวคิดของนิลและกริฟฟิน ซึ่งได้รับการยอมรับและนำมาทำการศึกษาวิจัยมากที่สุด (Xia, Xie, Griffin, Ye, & Yuan, 2020) โดย Neal and Griffin (2006) มีแนวคิดที่ว่าพฤติกรรมความปลอดภัยเป็นการกระทำหรือพฤติกรรมที่บุคคลหรือพนักงานแสดงออกในสถานที่ทำงานเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ความปลอดภัย และสภาพแวดล้อม จากการศึกษาของนิลและกริฟฟินพบว่าสามารถแบ่งองค์ประกอบของพฤติกรรมความปลอดภัยได้เป็น 2 องค์ประกอบ คือ การปฏิบัติตามข้อกำหนดความปลอดภัย และความร่วมมือด้านความปลอดภัย โดย He et al. (2019) ศึกษาผลกระทบของการแลกเปลี่ยนภาวะผู้นำต่อพฤติกรรมความปลอดภัยของพนักงานก่อสร้าง โดยมีสภาพความปลอดภัยและทุนทางจิตวิทยาเป็นตัวแปรส่งผ่าน พบว่าสภาพความปลอดภัยเป็นปัจจัยขับเคลื่อนและส่งผลกระทบโดยตรงต่อพฤติกรรมความปลอดภัย สภาพด้านความ

ปลอดภัยสามารถส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมด้านความปลอดภัยผ่านทุนทางจิตวิทยาได้เช่นกัน อีกทั้งสภาพความปลอดภัยและพฤติกรรมความปลอดภัย

สะท้อนให้เห็นว่าทุนทางจิตวิทยาสามารถส่งผลโดยตรงและโดยอ้อมต่อพฤติกรรมความปลอดภัย

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย



ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): สภาพความปลอดภัยมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมความปลอดภัยของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน

สมมุติฐานที่ 2 (H2): ทุนทางจิตวิทยามีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมความปลอดภัยของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน

สมมุติฐานที่ 3 (H3): สุขภาวะทางจิตใจมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมความปลอดภัยของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน

สมมุติฐานที่ 4 (H4): สภาพความปลอดภัยมีอิทธิพลทางตรงต่อทุนทางจิตวิทยาของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน

สมมุติฐานที่ 5 (H5): สภาพความปลอดภัยมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมความปลอดภัยของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อนผ่านทุนทางจิตวิทยา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

ของพฤติกรรมความปลอดภัยของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน

ประชากรที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานส่วนโรงงานในโรงงานผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อนในจังหวัดระยอง การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากข้อเสนอ Hair, Black, Babin, and Anderson (2010) ได้แนะนำว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยควรมีขนาดตัวอย่าง 10-20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกตในงานวิจัยนั้น ๆ การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีตัวแปรสังเกตทั้งหมดจำนวน 16 ตัวแปร ซึ่งผู้วิจัยกำหนดตัวอย่างขนาดกลางไว้ที่ 15 เท่า จึงควรมีกกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย จำนวน 240 คน จากนั้นจึงทำการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยพิจารณาว่าควรให้หน่วยใดเป็นตัวอย่างเนื่องจากเห็นว่าเหมาะสม (Vanichbuncha, 2018) โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพิจารณาเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากพนักงานที่มีลักษณะการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในส่วนโรงงาน ผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามด้านปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 5 ข้อ ส่วนที่ 2 แบบสอบถามด้านสภาพความปลอดภัย จำนวน 13 ข้อ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามด้านสุขภาวะทางจิตใจ จำนวน 18 ข้อ ส่วนที่ 4 แบบสอบถามด้านทุนทางจิตวิทยา จำนวน

14 ข้อ และส่วนที่ 5 แบบสอบถามด้านพฤติกรรมความปลอดภัย จำนวน 7 ข้อ โดยแบบสอบถามในส่วนที่ 2-5 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตรวัดแบบ Likert Scale ลักษณะข้อคำตอบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา และหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อความตรงตามเนื้อหา (Index of The Item-Objective Congruence--IOC) ที่มีค่า ≥ 0.5 จึงจะผ่านเกณฑ์ ซึ่งค่า IOC ของเครื่องมือวิจัยนี้อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 เมื่อนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาไปทดลองใช้ (try-out) กับตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 50 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น การวิเคราะห์แบบสอบถามรายข้อเพื่อหาอำนาจจำแนกที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป จึงจะเชื่อถือได้ (Sinjindawong, 2004) และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ .70 ขึ้นไป ซึ่งบ่งชี้ถึงความน่าเชื่อถือสูงของโครงสร้างและความแข็งแกร่งของแบบสอบถาม (Nunnally & Bernstein, 1994)

ตาราง 1

ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

แบบสอบถาม	ค่าอำนาจจำแนก	ค่าความเชื่อมั่น
บรรยากาศความปลอดภัย	.240 ถึง .554	.761
สุขภาวะทางจิตใจ	.235 ถึง .612	.780
ทุนทางจิตวิทยา	.312 ถึง .644	.789
พฤติกรรมความปลอดภัย	.436 ถึง .703	.750

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลพบว่า มีผู้สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย จำนวน ร้อยละ 97.80 และไม่สมัครใจเข้าร่วมวิจัย ร้อยละ 2.20 ตัวอย่างมีอายุ 31-40 ปี ร้อยละ 38.83 อายุน้อยที่สุด 22 ปี และสูงสุดคือมีอายุ 57 ปี สำเร็จการศึกษาในระดับอนุปริญญา/ปวส. ร้อยละ 46.15 มีประสบการณ์ในการทำงาน 21 ปีขึ้นไป ร้อยละ 24.91 โดยส่วนใหญ่เป็นพนักงานระดับปฏิบัติการ จำนวน ร้อยละ 74.72 แผนกงานที่สังกัดส่วนใหญ่คือ แผนกซ่อมบำรุง ร้อยละ 28.21

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานพบว่า ค่าเฉลี่ยของตัวแปรสังเกต (mean) มีค่าระหว่าง 2.837-4.257 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) มีค่าระหว่าง 0.605-0.925 ค่าความเบ้ (Sk) มีค่าระหว่าง -0.811-0.589 ค่าความโด่ง (Ku) มีค่าระหว่าง -0.979-1.769 เมื่อพิจารณา

ภาพรวมแล้วตัวแปรสังเกตส่วนใหญ่มีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตพบว่ามีค่าระหว่าง -.123-.739

ผลการตรวจสอบความกลมกลืนรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานหลังจากการปรับโมเดลแล้วพบว่า ค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) = 58.80, df = 49, p = 0.159, AGFI = 0.93, GFI = 0.97, SRMR = 0.034 และ RMSEA = 0.027 ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรพฤติกรรมความปลอดภัย พบว่า (1) สภาพความปลอดภัยเท่ากับ 0.67 และ $p < .01$ (2) ทักษะจิตวิทยาเท่ากับ 0.55 และ $p < .01$ และ (3) สุขภาวะทางจิตใจเท่ากับ 0.33 และ $p < .05$ (ดูตาราง 2)

ตาราง 2

การตรวจสอบความกลมกลืนรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมความปลอดภัย

ตัวแปรผล	R^2	อิทธิพล	ตัวแปรเชิงสาเหตุ		
			SCLI	PWE	PsyCap
PsyCap	0.59	DE	0.77**	-	-
		IE	-	-	-
		TE	0.77**	-	-
SB	0.82	DE	0.67**	0.33*	0.55**
		IE	0.32**	-	-
		TE	0.99**	0.33*	0.55**

χ^2 = 58.80, df = 49, p = 0.159, AGFI = 0.93, GFI = 0.97, SRMR = 0.034,

RMSEA = 0.027, NFI = 0.99, CFI = 1.00, PNFI = 0.54, χ^2/df = 1.20

n = 273, ** $p < .01$, * $p < .05$

DE = อิทธิพลทางตรง (Direct Effect), IE = อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect), TE = อิทธิพลรวม (Total Effect), SCLI = สภาพความปลอดภัย, PWE = สุขภาวะทางจิตใจ, PsyCap = ทักษะจิตวิทยา, SB = พฤติกรรมความปลอดภัย

ผลการวิจัย พบว่า สภาพความปลอดภัย มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.67 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รองลงมาคือ ทุนทางจิตวิทยา มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.55 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยรวมและมีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมความปลอดภัยมากที่สุดได้แก่ สภาพความปลอดภัย รองลงมาคือ ทุนทางจิตวิทยา โดยตัวแปรสาเหตุภายในรูปแบบความสัมพันธ์สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมความปลอดภัยและทุนทางจิตวิทยา ได้ร้อยละ 82 และ ร้อยละ 59 ตามลำดับ นั้นหมายความว่าตัวแปรสภาพความปลอดภัยมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยสูงสุด รองลงมาคือตัวแปรทุนทางจิตวิทยา ตามลำดับ ซึ่งจากข้อมูลเชิงประจักษ์อาจนำตัวแปรปัจจัยดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือเสริมสร้างพฤติกรรมความปลอดภัยให้แก่พนักงานในอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน

การอภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมความปลอดภัยในอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน พบว่า ตัวแปรสภาพความปลอดภัยพบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความมุ่งมั่นในความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยความมุ่งมั่นด้านความปลอดภัย (SMIT) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.95 มีค่าความแปรปรวนกับสภาพความปลอดภัย เท่ากับ ร้อยละ 91 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Vinodkumar and Bhasi (2010) ที่ได้กล่าวว่า ความมุ่งมั่นในความปลอดภัยเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในงานด้านความปลอดภัย การรับรู้ของพนักงานจะสะท้อนให้เห็นว่าพนักงานมีความเชื่อว่าความปลอดภัยนั้นมีความสำคัญต่อองค์กรอย่างไรในสภาพแวดล้อมในการทำงานที่มีความเสี่ยงสูง โดยผู้วิจัยมีความคิดเห็นเช่นเดียวกัน

ว่าในสภาพแวดล้อมในการทำงานที่มีความเสี่ยงสูงนั้น พนักงานต้องใช้ความรอบคอบ ความระมัดระวัง และความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานเพื่อความปลอดภัยในระดับสูง

ในการวิจัยครั้งนี้พบว่าตัวแปรทุนทางจิตวิทยา มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wang, Qin, and He (2024) ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการรับรู้ความสามารถในตนเองและความร่วมมือด้านความปลอดภัยอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยการรับรู้ความสามารถในตนเอง (E) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.85 มีค่าความแปรปรวนกับทุนทางจิตวิทยา เท่ากับ ร้อยละ 73 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ He et al. (2019) ได้กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถในตนเองส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านความปลอดภัยและความร่วมมือด้านความปลอดภัย การศึกษานี้สามารถสนับสนุนได้ว่าผู้ที่มีการรับรู้ความสามารถในตนเองหรือความมั่นใจในตนเองในองค์ประกอบทุนทางจิตวิทยานั้น จะเป็นตัวกำหนดความเชื่อความสามารถของบุคคลที่จะบรรลุเป้าหมายและให้ความร่วมมือด้านความปลอดภัยด้วยความเต็มใจ ในการวิจัยครั้งนี้ทำให้พบว่า ตัวแปรสภาพความปลอดภัยมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความปลอดภัยโดยมีทุนทางจิตวิทยาเป็นตัวส่งผ่านอิทธิพลที่อาจทำให้พนักงานมีแนวโน้มในการแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลง (Rodríguez-Cifuentes, Segura-Camacho, García-Ael, & Topa, 2020)

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสุขภาวะทางจิตใจและพฤติกรรมความปลอดภัยอยู่ในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับ Nurcholis and Qurniawati (2020) อาจกล่าวได้ว่าปัจจัยทางด้านสุขภาวะทางจิตใจส่งผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในระดับต่ำ เนื่องจากสุขภาวะทางจิตใจที่ดีจะได้รับผลกระทบจากปัจจัยเชิงโครงสร้างเช่น การยศาสตร์

สภาพแวดล้อมในการทำงาน บรรทัดฐานพฤติกรรม ความปลอดภัยในการทำงาน (Brown, Dahill, Karakilic, King, Misha, Pirroni, Shipton, & Vedi, 2020) และในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ตัวแปรสังกัดด้านความมีอิสระในตนเองมีความสัมพันธ์ในเชิงลบต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในด้านความร่วมมือด้านความปลอดภัยอย่างไม่มีนัยสำคัญ ซึ่งกล่าวได้ว่าพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อน มีความร่วมมือด้านความปลอดภัยเกิดจากความมีอิสระในตนเองหรือไม่ แต่จากลักษณะการปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเหล็กโครงสร้างรูปพรรณรีดร้อนนั้น พนักงานต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อกำหนดหรือข้อบังคับด้านความปลอดภัยอย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นการป้องกันอันตราย ลดความเสี่ยงตลอดจนลดการเกิดอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นในขณะทำงาน อาจทำให้ความมีอิสระในตนเองในการปฏิบัติงานของพนักงานลดลง

ทฤษฎีปัญญาสังคมถือว่าสภาพความปลอดภัยเป็นปัจจัยสถานการณ์ที่สามารถสื่อถึงความสำคัญของความปลอดภัยแก่พนักงาน โดยพฤติกรรมรับรู้ของพนักงานจะเกิดขึ้นตามบริบท ซึ่งสภาพความปลอดภัยถือเป็นปัจจัยทางบริบท รวมไปถึงการบูรณาการความเป็นปัจเจกบุคคล สิ่งแวดล้อม พฤติกรรม ตลอดจนถึงการเชื่อมโยงการรับรู้ของบุคคลที่มีต่อสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมรอบตัว (Sun, Yang, Wu, Jiang, & Qian, 2022) บทความวิจัยนี้ทำให้เห็นว่าสภาพความปลอดภัย อันเป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อมตามทฤษฎีปัญญาสังคมจะช่วยส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานให้แก่พนักงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารสามารถนำผลจากตัวแปรทุนทางจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานนำไปจัดทำแนวทางตลอดจนวิธี

การเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือองค์ประกอบด้านความหวัง ด้านการรับรู้ความสามารถในตนเองนั้นอาจเสริมความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองเพื่อบรรลุเป้าหมายและความร่วมมือด้านความปลอดภัยในการทำงาน

2. ผู้บริหารสามารถนำผลจากตัวแปรสภาพความปลอดภัยที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานนำไปจัดทำแนวทางการพัฒนาการสื่อสารด้านความปลอดภัยให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กร โดยการพัฒนาการมีส่วนร่วมด้านความปลอดภัยของพนักงานโดยการสนับสนุนจากฝ่ายบริหารเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมด้านความปลอดภัยและประสิทธิภาพด้านความปลอดภัยเป็นอย่างยิ่งตลอดจนถึงการสร้างความรู้ความตระหนักรู้ในด้านความปลอดภัยให้แก่พนักงาน

3. ผู้บริหารสามารถพิจารณาการจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้เกิดความมั่นใจในสุขภาพและความปลอดภัยของพนักงาน อีกทั้งสภาพแวดล้อมในการทำงานมีผลกระทบอย่างมากต่อคุณภาพงานและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ทุกสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมอาจก่อให้เกิดอันตรายและอาจส่งผลให้ผลการปฏิบัติงานของพนักงานหยุดชะงักหรือช้าลง (Rasool, Wang, Tang, Saeed, & Iqbal, 2021)

4. จากรายงานของ United Nations Thailand (2023) ได้ระบุว่า ประเทศสมาชิกองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization--ILO) มีพันธกรณีที่จะต้องเคารพ ส่งเสริม และบรรลุการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยและที่ดีต่อสุขภาพของพนักงานในฐานะหลักการและสิทธิขั้นพื้นฐานในการทำงาน โดย ILO ตระหนักว่าแรงงานทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากอันตรายและความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดการบาดเจ็บ เจ็บป่วยหรือเสียชีวิตในการทำงาน โดยการ

กำหนดให้ความปลอดภัยและอาชีวอนามัยเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน และ ILO ได้กำลังสร้างความเข้าใจกับรัฐบาลและนายจ้าง ให้ทราบถึงหน้าที่และความรับผิดชอบในการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่มีความปลอดภัยและดีต่อสุขภาพสำหรับแรงงานทุกคน เมื่อแรงงานมีความรู้สึกถึงความปลอดภัยและมีสุขภาพดีในการทำงาน จะมีแนวโน้มสร้างผลผลิตภาพและ

ประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อแรงงาน นายจ้าง ตลอดจนเศรษฐกิจในวงกว้าง ดังนั้น องค์กรต่าง ๆ ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน ควรให้ความร่วมมือ ในการเคารพ ส่งเสริม และการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยและดีต่อสุขภาพของพนักงาน

References

- Aula, H. R., Kurniasih, D., & Rachman, F. (2021). Psychological capital impacts on safety behavior of contractor workers using the SEM method. *The Indonesian Journal of Occupational Safety and Health*, 10(2), 180–187.
- Avey, J. B., Reichard, R. J., Luthans, F., & Mhatre, K. H. (2011). Meta-analysis of the impact of positive psychological capital on employee attitudes, behaviors, and performance. *Human Resource Development Quarterly*, 22(2), 127-152.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory of mass communication. *Media Psychology*, 3(3), 265-299.
- Bergheim, K., Nielsen, M. B., Mearns, K., & Eid, J. (2015). The relationship between psychological capital, job satisfaction, and safety perceptions in the maritime industry. *Safety Science*, 74, 27-36.
- Bird, F. E., & Germain, G. L. (1996). *Practical loss control leadership*. Det Norske Veritas.
- Birhan, M., & Endawoke, M. (2023). Effects of occupational hazard on employee health and productivity in case of academic institutions. *Mathews Journal of Sports Medicine*, 3(2), 1-12.
- Brown, S. D., Dahill, D., Karakilic, E., King, D., Misha, P., Pirroni, S., Shipton, H., & Vedi, P. (2020). *Psychological wellbeing and safety in a global context: A rapid evidence assessment*. Nottingham Trent University.
- Eid, J., Mearns, K., Larsson, G., Laberg, J. C., & Johnsen, B. H. (2012). Leadership, psychological capital and safety research: Conceptual issues and future research questions. *Safety Science*, 50(1), 55-61.
- Fernandes, A., Widyahening, I. S., Mustopo, W. I., Kusumadewi, D., & Mangundjaya, W. L. (2018). The relationship of safety climate and psychological well-being with Indonesian civil pilots' safety behavior. *Journal of Physics: Conference Series*, 1073(4), 042014.

- Gao, J., & McLellan, R. (2018). Using Ryff's scales of psychological well-being in adolescents in mainland China. *BMC Psychology*, 6(1), 17.
- Griffin, M. A., & Curcuruto, M. (2016). Safety climate in organizations. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 3(1), 191-212.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th). Pearson.
- He, C., Jia, G., McCabe, B., Chen, Y., & Sun, J. (2019). Impact of psychological capital on construction worker safety behavior: Communication competence as a mediator. *Journal of Safety Research*, 71, 231-241.
- Huppert, F. A. (2009). Psychological well-being: Evidence regarding its causes and consequences. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 1(2), 137-164.
- Li, X., & Long, H. (2019). A review of worker behavior-based safety research: current trends and future prospects. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 371(3), 032047.
- Luo, T. (2020). Safety climate: Current status of the research and future prospects. *Journal of Safety Science and Resilience*, 1(2), 106-119.
- Luthans, F., Avolio, B. J., Avey, J. B., & Norman, S. M. (2007). Positive psychological capital: Measurement and relationship with performance and satisfaction. *Personnel Psychology*, 60(3), 541-572.
- Luthans, F., Youssef, C. M., & Avolio, B. J. (2006). *Psychological capital: Developing the human competitive edge*. Oxford University Press.
- Margheritti, S., Negrini, A., & Miglioretti, M. (2022). Can psychological capital promote safety behaviours?: A systematic review. *International Journal of Occupational Safety and Ergonomics*, 29(4), 1-9.
- National Statistical Office. (2021). *Important statistics and indicators*. Retrieved from https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/statistics_and_indicators [In Thai]
- National Statistical Office. (2024). *Hazard or illness due to work classified by severity (in the scope of workmen's compensation fund) by region and province, 2011-2022*. Retrieved from https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/statistics_and_indicators?impt_branch=306 [In Thai]
- Neal, A., & Griffin, M. A. (2006). A study of the lagged relationships among safety climate, safety motivation, safety behavior, and accidents at the individual and group levels. *Journal of Applied Psychology*, 91(4), 946-953.
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). McGraw-Hill.

- Nurcholis, G., & Qurniawati, M. (2020). Psychological well being, Stress at Work and Safety Behaviour at Sea of Seafarer on Shipping Company. *Technium Social Science Journal*, 12, 137-149.
- Provincial Labour Office Rayong. (2021). *Provincial labor situation*. Retrieved from https://rayong.mol.go.th/news_group/labour_situation [In Thai]
- Rasool, S. F., Wang, M., Tang, M., Saeed, A., & Iqbal, J. (2021). How toxic workplace environment effects the employee engagement: The mediating role of organizational support and employee wellbeing. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(5), 1-17.
- Rodríguez-Cifuentes, F., Segura-Camacho, A., García-Ael, C., & Topa, G. (2020). The mediating role of psychological capital between motivational orientations and their organizational consequences. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(13), 4864.
- Ryff, C. D. (2014). Psychological well-being revisited: Advances in the science and practice of eudaimonia. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 83(1), 10-28.
- Ryff, C. D. (2019). Entrepreneurship and eudaimonic well-being: Five venues for new science. *Journal of Business Venturing*, 34(4), 646-663.
- Ryff, C. D., Singer, B. H., & Dienberg Love, G. (2004). Positive health: connecting well-being with biology. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London, Series B: Biological Sciences*, 359(1449), 1383-1394.
- Saleem, M. S., Isha, A. S. N., Yusop, Y. M., Awan, M. I., & Naji, G. M. A. (2022). The role of psychological capital and work engagement in enhancing construction workers] safety behavior. *Frontiers in Public Health*, 10, 1-19.
- Sari, R. N., & Dewi, D. S. (2021). Development models of personality, social cognitive, and safety culture to work accidents in the chemical company. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 1096(1), 012025.
- Sinjindawong, S. (2004). Item analysis method. *Sripatum Review of Humanities and Social Sciences*, 4(1), 21-33. [In Thai]
- Sun, Y., Yang, H., Wu, X., Jiang, Y., & Qian, C. (2022). How safety climate impacts safety voice—Investigating the mediating role of psychological safety from a social cognitive perspective. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(19), 1-17.
- United Nations Thailand. (2023). “Safe and healthy environment” is a basic right of all workers. Retrieved from <https://thailand.un.org/en/node/229249>

- Vanichbuncha, K. (2018). *Statistical for research* (12th ed). 3 Lada. [In Thai]
- Vinodkumar, M. N., & Bhasi, M. (2010). Safety management practices and safety behaviour: Assessing the mediating role of safety knowledge and motivation. *Accident Analysis & Prevention*, 42(6), 2082-2093.
- Wang, D., Qin, Y., & He, Y. (2024). The effect of leader–follower psychological capital congruence on safety behavior. *Buildings*, 14(1), 1.
- Xia, N., Xie, Q., Griffin, M. A., Ye, G., & Yuan, J. (2020). Antecedents of safety behavior in construction: A literature review and an integrated conceptual framework. *Accident Analysis & Prevention*, 148, 1-20.
- Youssef-Morgan, C. M., & Luthans, F. (2011). Psychological capital: Meaning, findings and Future Directions. in G. M. Spreitzer, & K. S. Cameron (Eds.), *The Oxford handbook of positive organizational scholarship* (pp. 16-27). Oxford University Press.
- Zohar, D. (2000). A group-level model of safety climate: Testing the effect of group climate on microaccidents in manufacturing jobs. *Journal of Applied Psychology*, 85(4), 587-596.
- Zohar, D. (2003). Safety climate: Conceptual and measurement issues. In J. C. Quick, & L. E. Tetrick (Eds.), *Handbook of occupational health psychology* (pp. 123-142). American Psychological Association.

ภาวะผู้นำแบบครอบคลุม ความผูกพันในงาน กับการปรับตัวตามการปฏิบัติงานของ พนักงานติดตามทางถามหนี้ในประเทศไทย

ปภาดา เขียรธาดาโชติ¹ กิตติศักดิ์ รัฐประเสริฐ² อุษณี มงคลพิทักษ์สุข³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบครอบคลุม ความผูกพันในงาน และการปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานติดตามทางถามหนี้ (2) ศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำแบบครอบคลุม ต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานติดตามทางถามหนี้ และ (3) ศึกษาอิทธิพลความผูกพันในงาน ต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานติดตามทางถามหนี้ การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานบริษัทติดตามทางถามหนี้ จำนวน 525 คน จากจำนวน 3,483 บริษัท เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารบริษัทติดตามทางถามหนี้ ความผูกพันในงาน การปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานติดตามทางถามหนี้ อยู่ในระดับมาก โดยที่ภาวะผู้นำแบบครอบคลุม มีอิทธิพลทางตรงต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานติดตามทางถามหนี้ในระดับต่ำ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.227 และความผูกพันในงาน มีอิทธิพลทางตรงต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานในระดับปานกลาง มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.641 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้นผูกพันในงานจึงเป็นตัวแปรเด่นที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงาน ส่วนภาวะผู้นำแบบครอบคลุมจะช่วยส่งเสริมพฤติกรรมปรับตัวให้ดีขึ้น

คำสำคัญ: ผู้นำแบบครอบคลุม; ความผูกพันในงาน; การปรับตัวตามการปฏิบัติงาน;
พนักงานติดตามทางถามหนี้

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ปภาดา เขียรธาดาโชติ, กิตติศักดิ์ รัฐประเสริฐ และอุษณี มงคลพิทักษ์สุข. (2567). ภาวะผู้นำแบบครอบคลุม ความผูกพันในงาน กับการปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานติดตามทางถามหนี้ในประเทศไทย. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(3), 763-778.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยเกริก

3 ถนนรามอินทรา แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร 10220, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: paphada.t88@gmail.com

^{2,3} คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก

Inclusive Leadership, Work Engagement and Adaptive Performance of Dept Collector in Thailand

Paphada Thienthadachot¹ Kittisak Rathprasert² Usanee Mongkolpitaksuk³

Abstract

This research article aims to study (1) the level of inclusive leadership, work engagement, and adaptive performance of debt collectors, (2) the influence of inclusive leadership on the adaptive performance of debt collectors, and (3) the influence of work engagement on the adaptive performance of debt collectors. This study is a quantitative research. Data were collected from a sample group of 252 debt collection company employees from 3,483 companies. The research instrument was a questionnaire. The statistics used to analyze the data were mean, standard deviation and structural equation modeling analysis.

Findings are as follows: the inclusive leadership of debt collection company executives the work engagement and adaptive performance, the overall level was a high level. The inclusive leadership has a low direct influence on adaptive performance with a path coefficient of 0.227. and work engagement has a direct influence on adaptive performance of debt collectors at a moderate level, with a path coefficient of 0.641, which was statistically significant at the .01 level. The result was indicated that work engagement was the prominent predictor adaptive performance of debt collectors, while inclusive leadership could be utilized in conjunction to enhance contextual adaptability.

Keywords: Inclusive Leadership; Work Engagement; Adaptive Performance; Dept Collectors

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Thienthadachot, P., Rathprasert, K., & Mongkolpitaksuk, U. (2024). Inclusive leadership, work engagement and adaptive performance of dept collector in Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 763-778.

¹ Doctor of Philosophy Program in Public and Private Management, Krirk University

3 Ramindra Road, Anusawari, Bang Khen, Bangkok 10220, Thailand

Corresponding Author Email: paphada.t88@gmail.com

^{2,3} Faculty of Liberal Arts, Krirk University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้เศรษฐกิจทั่วโลกต้องหยุดชะงักลง หลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยต้องเร่งฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจให้ดีขึ้นหลังจากการระบาดของโรคได้คลี่คลายลง ด้วยการใช้นโยบายทางการเงินในการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศของภาครัฐ รัฐบาลได้ให้การสนับสนุนให้ธนาคารเข้ามาเป็นองค์การในการสนองตอบนโยบาย มีการแข่งขันที่มุ่งเน้นคุณค่าของวัตถุ โดยใช้กลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อกระตุ้นแรงจูงใจในการซื้อและให้ได้มาซึ่งผลกำไรจากการกระตุ้นจูงใจ เช่น การปล่อยสินเชื่อส่วนบุคคล การส่งเสริมสินเชื่อเงินสด การเช่าซื้อรถยนต์ การเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ การผ่อนสินค้า วิธีการเหล่านี้แม้เกิดผลดีต่อการเพิ่มรายได้ของประเทศ เพราะการใช้จ่ายใช้สอยของผู้คนมีมากขึ้น แต่ก็ก่อให้เกิดผลกระทบต่อโครงสร้างหนี้จากการมุ่งเน้นการกระตุ้นทางเศรษฐกิจ โดยไม่คำนึงถึงศักยภาพและความพร้อมของแต่ละบุคคลที่ขอกู้เงิน บางครั้งไม่ได้ชี้แจงรายละเอียดของสัญญา ทำให้คนส่วนใหญ่ที่ขาดวินัยของการรักษาประวัติทางการเงินของตนเอง และตกหลุมพรางเข้ามาขอสินเชื่อส่วนบุคคลจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีหนี้สินพอกพูนมากขึ้นในลักษณะเป็นหนี้ล้นพ้นตัว ที่สุดก็อาจตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกบริษัทเอกชนติดตามทวงหนี้ ทั้งนี้การติดตามทวงหนี้เกิดขึ้นตามสัญญาที่คู่สัญญาตัดสินใจทำสัญญา โดยมีความเชื่อมั่นว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะทำตามสัญญา ในกรณีเกิดนิติสัมพันธ์แต่ไม่ถึงกำหนดชำระหนี้ ผู้เป็นเจ้าของหนี้จึงต้องวางแผนบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้หรือเรียกว่าการบังคับเก็บหนี้ เพื่อบริหารความเสี่ยงของธุรกิจ เพราะหากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามภาระผูกพันที่กำหนด โอกาสที่ลูกหนี้จะไม่ชำระหนี้ตามจำนวนสินเชื่อนั้นอาจก่อให้เกิดหนี้สูญในอนาคต (Rachawangmoung, 2020)

การติดตามทวงหนี้เป็นอาชีพของคนไทยมาตั้งแต่อดีต แต่ไม่มีการเปิดเผยมากนัก เพราะในสังคมไทยไม่ค่อยยอมรับอาชีพนี้ เนื่องจากเป็นอาชีพที่ขัดต่อหลักกรรม 8 ตามหลักธรรมของศาสนาพุทธ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันการทวงหนี้จะเป็นอาชีพที่ได้รับการยอมรับทางกฎหมาย แต่เป็นอาชีพหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่ทำหน้าที่ติดตามทวงหนี้เกิดความตึงเครียดสูง โดยฝ่ายทวงหนี้ต้องพบกับลูกหนี้มักพบกับปัญหาความขัดแย้ง ไม่เป็นมิตรต่อกัน โดยลูกหนี้มักจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว และมีการปกป้องตนเอง เมื่อฝ่ายทวงหนี้เริ่มเจรจาต่อรองให้ชำระหนี้ ส่งผลให้พนักงานทวงหนี้ต้องเผชิญกับพฤติกรรมไม่สุภาพจากลูกหนี้ แม้ว่าบริษัทติดตามทวงหนี้จะนำเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการทำงานเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงาน เช่น ระบบคอลเซ็นเตอร์ แต่ก็ยังพบกับปัญหาของกระบวนการทำงาน พนักงานจึงต้องปรับและพัฒนาตนเองตลอดเวลาให้สามารถใช้เทคโนโลยีดังกล่าว เพื่อให้การทวงหนี้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เพราะจะทำให้ธุรกิจติดตามทวงหนี้อยู่รอดได้ นอกจากนี้พนักงานจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ และความสามารถพิเศษในการทำงานติดตามทวงหนี้ เนื่องจากการทำงานมักจะอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่มีความเครียด และไม่อาจคาดเดาได้ว่าจะเกิดภาวะวิกฤตในการทำงานหรือไม่ (Chaiwuttisak, 2023) พนักงานติดตามทวงหนี้ที่ปฏิบัติงานในแผนกทวงหนี้มักจะเกิดอุปสรรคและความเครียดตลอดเวลา เพราะต้องรับผิดชอบประสิทธิภาพการทำงาน และต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีทำให้พนักงานเกิดแรงกดดันในการทำงาน แม้บางบริษัทจะสร้างทีมงานคอลเซ็นเตอร์ แต่ก็ยังมีแนวโน้มหลัก คือการจ้างบุคคลภายนอกติดตามทวงหนี้ ซึ่งทั้งสองกรณีทีมงานติดตามทวงหนี้จะต้องได้รับการตรวจสอบและทำงานอย่างมีอาชีพ เพื่อให้งานของบริษัท

บรรลุปเป้าหมายและเกิดความน่าเชื่อถือ ซึ่งการกำกับติดตามการปฏิบัติงานของพนักงานติดตามท่วงตามนี้ ผู้บริหารจะต้องรับรู้ถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการทำงานของพนักงาน (Carlson, 2010; Mondy & Martocchio, 2016)

การปรับตัวในการทำงานเป็นกระบวนการสำคัญทางจิตวิทยาและพฤติกรรมองค์การ เพราะการปรับตัวในการทำงานเป็นการตีความของพนักงานในการพยายามปรับตนเอง โดยมองว่าตนเองเป็นสมาชิกที่ปฏิบัติงานอยู่ในองค์การ (Hulin, 1991; Lance, Vandenberg, & Self, 2000) นอกจากนี้ การทำงานของพนักงานมักถูกคาดหวังต่อการปรับตัวในฐานะที่มีส่วนในงาน โดยช่วงระยะเวลาแรกของการทำงานจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของบุคคล เช่น ความเครียด ความพึงพอใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์การ และผลการปฏิบัติงาน แม้กระทั่งความตั้งใจที่จะลาออกจากงาน หากบุคคลสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับองค์การแล้วก็จะส่งผลดีต่อผลการปฏิบัติงาน เนื่องจากพึงพอใจในงานสามารถทำให้ผู้อยู่ในองค์การต่อไปได้ ซึ่งการออกจากงานนั้นจะพบในช่วงระยะเวลา 1-4 สัปดาห์แรกของการทำงาน ที่จะมีการลาออกของพนักงานสูงสุด และจำนวนการลาออกจากงานจะลดลงตามระยะเวลาการทำงานเพิ่มมากขึ้น (Adkin, Davis, Sparrow, Huckle, & Wilding, 1995) การปรับตัวจึงเป็นผลของความพยายามของบุคคลในการปรับสภาพของปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เผชิญต้องอยู่เป็นประจำ ถ้าสามารถปรับตัวได้ในสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ก็จะทำอย่างมีความสุข บุคคลจึงต้องมีความเข้าใจทั้งพฤติกรรม ความคิด ความรู้สึกของตนเองและของบุคคลอื่น จนสามารถหาวิธีการจัดการกับความต้องการของตัวเอง และเหตุการณ์ที่ท้าทายในการดำเนินชีวิตหรือการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Coleman, Hoffer, & Kilgore, 1981; Allen & Meyer, 1990)

การดำเนินงานของธุรกิจติดตามท่วงตามนี้ มักจะต้องพบกับการเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดหรือภาวะวิกฤติซึ่งเป็นปัญหาที่พนักงานติดตามท่วงตามนี้จะต้องพบเจอเสมอ ผู้บริหารจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายและแตกต่างกัน ตามระดับความต้องการของพนักงานแต่ละคน การสร้างความผูกพันต่องาน เช่น การสร้างแรงบันดาลใจด้วยการเพิ่มค่าตอบแทน การยอมรับและความรับผิดชอบ ตลอดจนรูปแบบความเป็นผู้นำที่ให้ความสำคัญกับความสำคัญของการเอาใจใส่ การยอมรับความคิดเห็น และความเท่าเทียมกันของพนักงาน ดังเช่น ภาวะผู้นำแบบครอบคลุม ซึ่งทั้งสองปัจจัยดังกล่าวยังไม่มีมีการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์ หรือมีอิทธิพลต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานติดตามท่วงตามนี้ การนำแนวคิดภาวะผู้นำแบบครอบคลุมที่ประกอบด้วย การเปิดกว้าง ความพร้อมใช้งาน และการเข้าถึง แนวคิดความผูกพันในงาน ด้านความไว้วางใจ ความทุ่มเทในงาน และความมีใจจดจ่อกับการทำงาน และแนวคิดการปรับตัวตามการปฏิบัติงานที่สะท้อนถึงการจัดการกับภาวะฉุกเฉินหรือสถานการณ์วิกฤติ การเผชิญกับความเครียดในการทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การเผชิญกับสถานการณ์การทำงานที่ไม่แน่นอนหรือคาดเดาไม่ได้ การเรียนรู้ในงาน เทคโนโลยีและวิธีการทำงานใหม่ ๆ ความสามารถในการปรับตัวระหว่างบุคคล ความสามารถในการปรับตัวทางวัฒนธรรม และความสามารถในการปรับตัวทางด้านกายภาพ มาใช้เป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ จึงไม่เพียงต้องการยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มพูนองค์ความรู้ทางวิชาการ หากผู้วิจัยยังมีจุดมุ่งหมายเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจท่วงตามนี้ นำผลและข้อเสนอจากงานวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการและการพัฒนาบุคลากร ให้การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในการปฏิบัติงาน ให้เป็นที่ยอมรับใน

สังคม และมอบบริการที่ดีที่สุดให้กับลูกค้าของธุรกิจ
ทวงถามหนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบครอบคลุม
ความผูกพันในงาน กับ การปรับตัวตามการปฏิบัติงาน
ของพนักงานติดตามทวงถามหนี้

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำแบบครอบคลุม
ต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานติดตาม
ทวงถามหนี้

3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความผูกพันในงาน ต่อ
การปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานติดตาม
ทวงถามหนี้

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร การวิจัยครั้งนี้
กำหนดตัวแปรในการค้นหาจำนวน 3 ตัวแปร ประกอบด้วย (1) ภาวะผู้นำแบบครอบคลุม ตามแนวคิดของ Carmeli, Reiter-Palmon, and Ziv (2010) (2) ความ
ผูกพันในงาน ตามแนวคิดของ Schaufeli, Bakker,
and Salanova (2006) และ (3) การปรับตัวตามการ
ปฏิบัติงาน ตามแนวคิดของ Pulakos, Arad, Dono-
van, and Plamondon (2019)

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ประชากร ได้แก่ พนักงานที่ปฏิบัติงานในบริษัท
ติดตามทวงถามหนี้ที่จดทะเบียนกับกรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป จำนวน 3,483
แห่ง (Department of Provincial Administration,
Investigation and Legal Affairs Bureau, 2019)
และกลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานที่ปฏิบัติงานในบริษัท
ติดตามทวงถามหนี้ที่จดทะเบียนกับกรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป จำนวน 525 คน
จากจำนวน 3,483 แห่ง ได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่าง
แบบหลายชั้นหลายกลุ่ม (multistage stratified

cluster sampling)

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ บริษัทที่ประกอบธุรกิจ
ติดตามทวงถามหนี้ในประเทศไทย

4. ขอบเขตด้านเวลาในการศึกษา ระหว่างเดือน
มีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ผลที่ได้รับจากการวิจัยนี้จะเป็นองค์ความรู้ให้
กับผู้ประกอบธุรกิจทวงถามหนี้ และธุรกิจอื่น ๆ ที่มี
ลักษณะคล้ายกัน นำไปใช้พัฒนาพนักงานในองค์กร

2. ผู้ประกอบธุรกิจทวงถามหนี้สามารถนำผลการ
วิเคราะห์ข้อมูลของปัจจัยด้านต่าง ๆ ไปกำหนดผลการ
ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลที่ได้รับจากการวิจัยทำให้เกิดประโยชน์
ต่อการบริหารจัดการและพัฒนาภาพลักษณ์ที่ดีให้กับ
บุคลากรและองค์การธุรกิจทวงถามหนี้ให้เป็นที่ยอมรับ
ในสังคม

4. ผลที่ได้รับจากการวิจัยจะเป็นข้อมูลสำคัญให้
กับพนักงานและองค์การธุรกิจทวงถามหนี้ นำไปสู่การ
มอบบริการที่ดีที่สุดให้กับลูกค้า อันส่งผลต่อมูลค่า
ทางเศรษฐกิจ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภาวะผู้นำแบบครอบคลุม

ภาวะผู้นำแบบครอบคลุม (inclusive leadership) เป็นศูนย์กลางของความเป็นผู้นำเชิงสัมพันธ์ (Carmeli et al., 2010) หรือภาวะผู้นำเชิงสัมพันธ์ โดยจะเห็นได้จากการที่ผู้นำเป็นผู้ให้ความสำคัญกับความต้องการของผู้ตาม และผู้ตามก็สามารถเข้าถึงผู้นำได้ (Hollander, 2012) เนื่องจากภาวะผู้นำแบบครอบคลุมเป็นลักษณะของผู้นำที่มีความสามารถในการปรับตัว เพื่อให้ตนเองเข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกองค์กร การปรับเปลี่ยนของผู้นำจะส่งผลที่ดีต่อการปฏิบัติงานของ

พนักงาน (Choi, Tran, & Park, 2015) ภาวะผู้นำแบบครอบคลุมเป็นชุดของพฤติกรรมที่ผู้นำมุ่งให้พนักงานทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เพื่อสนับสนุนให้องค์กรมีความคล่องตัวในการทำงาน แสดงออกให้เห็นในลักษณะการเปิดกว้าง ความพร้อมใช้งาน และการเข้าถึงได้ ในการโต้ตอบกับผู้ติดตาม ภาวะผู้นำแบบครอบคลุมจึงเป็นปัจจัยในการทำงานที่สำคัญ ซึ่งการเปิดกว้างของผู้นำ ความพร้อมใช้งาน ความสามารถในการเข้าถึง การดูแลความคิดเห็นของพนักงาน และการพร้อมที่จะพูดคุยหารือเกี่ยวกับแนวคิดที่แตกต่างกันในแง่มุมที่แข็งแกร่งที่สุดของภาวะผู้นำแบบครอบคลุม ภาวะผู้นำแบบนี้จะมุ่งเน้นไปที่ความปรารถนาและความต้องการของผู้ตาม โดยการแสดงพฤติกรรมที่เปิดกว้าง และสามารถเข้าถึงได้ ดังนั้นภาวะผู้นำแบบครอบคลุมจึงเป็นศูนย์กลางของความเป็นผู้นำเชิงสัมพันธ์ (Carmeli et al., 2010; Ashikali, 2019)

ความผูกพันในงาน

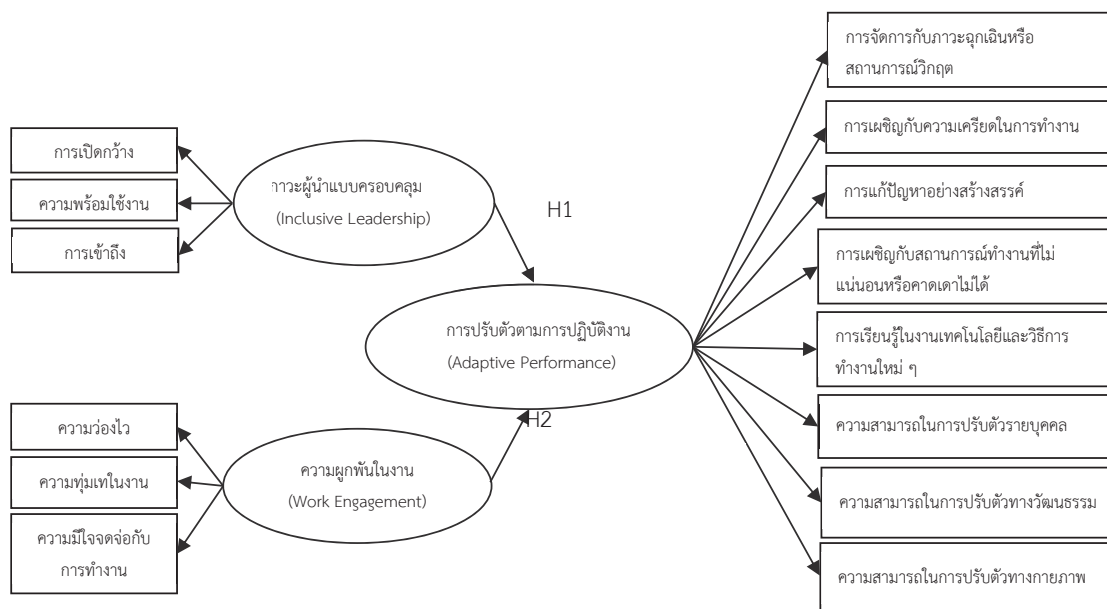
ความผูกพันในงาน (work engagement) เป็นสภาวะด้านบวกของจิตใจ อารมณ์และแรงจูงใจของบุคคลที่จะนำมาซึ่งความทุ่มเทและพลังการทำงานโดยไม่รู้สีก่อนหน้าในการทำงาน ประกอบด้วย (1) พลังการทำงาน เป็นความเต็มใจในการทำงานอย่างเต็มความสามารถ (2) ความพยายามในการใช้แรงงานและกำลังใจในการทำงานของตน (3) เต็มใจที่จะอุทิศตนในการทำงาน เพื่อให้มีส่วนร่วมในงานอย่างมาก และ (4) ความรู้สึกที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับงาน (Bakker, Demerouti, & Schaufeli, 2002) ในขณะที่ Schaufeli et al. (2006) มีความคิดเห็นว่า ความผูกพันในงานของพนักงานที่เป็นสภาวะเชิงบวก มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง (1) ความว่องไว หมายถึง เมื่ออยู่ในที่ทำงานจะรู้สึกมีพลังขับเคลื่อนอย่างมากในการทำงาน เมื่อได้ทำงานจะรู้สึกเข้มแข็ง และว่องไว (2) ความมุ่งมั่นทุ่มเท

หมายถึง รู้สึกกระตือรือร้นและตั้งใจทำงาน และมีความภูมิใจกับงานที่ทำ และ (3) ความมีใจจดจ่อในงาน หมายถึง รู้สึกว่ามีความสุขเมื่อตั้งใจทำงาน มีความมุ่งมั่นและมีใจจดจ่อกับงานของตนเอง และจะตัดเรื่องอื่นทิ้งไปเมื่อทำงาน องค์ประกอบดังกล่าวมีความสำคัญสำหรับผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ เปรียบเสมือนเครื่องมือควบคุมสมาชิกขององค์การในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ เมื่อพนักงานมีความผูกพันในงานก็จะแสดงออกทางร่างกาย ความคิด และอารมณ์

การปรับตัวตามการปฏิบัติงาน

การปฏิบัติงานเป็นลักษณะพื้นฐานของจิตวิทยาการทำงานที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิด ใดๆ ของการรับรู้คุณค่า และเป้าหมายในการทำงานมีความเกี่ยวข้องกับความผูกพันในงานและความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนที่ดีในการปฏิบัติงาน ซึ่งสะท้อนถึงการที่พนักงานรู้จักปรับตัวเอง มีการเปลี่ยนแปลงหรือตีความด้านประโยชน์ต่อองค์กรและพนักงาน (Lance et al., 2000) ต่อมา Pulakos et al. (2019) มีความคิดเห็นว่า ผลการปรับตัวตามการปฏิบัติงานเป็นประสิทธิภาพของบุคคลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเอง เพื่อสนองความต้องการทั้งหน้าที่ เหตุการณ์ สถานการณ์ หรือแม้กระทั่งสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ จึงทำการวิเคราะห์การปฏิบัติงานตามการเปลี่ยนแปลงจาก จำนวน 24 อาชีพ โดยสรุปองค์ประกอบการปฏิบัติงานตามการเปลี่ยนแปลงของพนักงานไว้ 8 องค์ประกอบ คือ (1) การจัดการกับภาวะฉุกเฉินหรือสถานการณ์วิกฤติ (2) การเผชิญกับความเครียดในการทำงาน (3) การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (4) การเผชิญกับสถานการณ์การทำงานที่ไม่แน่นอนหรือคาดเดาไม่ได้ (5) การเรียนรู้ในงานเทคโนโลยีและวิธีการทำงานใหม่ ๆ (6) ความสามารถในการปรับตัวรายบุคคล (7) ความสามารถในการปรับตัวทางวัฒนธรรม และ (8) ความสามารถในการปรับตัวทางด้านกายภาพ

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย



ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): ภาวะผู้นำแบบครอบคลุมมีอิทธิพลทางบวกต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงาน

สมมุติฐานที่ 2 (H2): ความผูกพันในงานมีอิทธิพลทางบวกต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงาน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีประชากรเป็นพนักงานในบริษัทติดตามทวงถามหนี้ที่จดทะเบียนกับกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งสิ้น 3,483 แห่ง กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 525 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้นหลายกลุ่ม (multistage stratified cluster sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยภาวะผู้นำแบบครอบคลุมได้พัฒนามาจากแบบวัด Carmeli et al. (2010) จำนวน 15 ข้อ ประกอบด้วย การเปิดกว้าง ความพร้อมใช้งาน และการเข้าถึง ความผูกพันใน

งาน ใช้แบบวัดของ Schaufeli et al. (2006) จำนวน 17 ข้อ ประกอบด้วย ความไว้วางใจ ความทุ่มเทในงาน และความมีใจจดจ่อกับการทำงาน และการปรับตัวตามการปฏิบัติงาน ใช้แบบวัดของ Pulakos et al. (2000) จำนวน 40 ข้อ

ความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของเครื่องมือในการวิจัย

1. ความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งวิธีการวัดเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ใช้แบบวัดโดยใช้ดุลยพินิจ (judgment) ในการเลือกประเด็นที่สำคัญและสอดคล้องเพียงพอ เพื่อเป็นตัวแทนในสิ่งที่ต้องการวัด

ขั้นตอนที่ 2 นำแบบสอบถามดังกล่าวไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ

2. ความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกนำเทคนิคสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

(Coefficient Alpha) ของ Cronbach มาใช้วัดความแบบสนิภายใน (internal consistency) ด้วยการนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มพนักงานฝ่ายธุรการจำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าอำนาจในการจำแนกของเครื่องมือวัด ผลปรากฏค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.806-0.960 และค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.943 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือในระดับสูงจึงนำมาใช้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. เมื่อรวบรวมข้อมูลกลับคืน ผู้วิจัยได้จัดกระทำข้อมูล โดยตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบ และใช้เฉพาะข้อมูลที่มีความครบถ้วน จากนั้นจึงตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด และนำคะแนนไปวิเคราะห์ทางสถิติ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อประมวลผลข้อมูลพื้นฐานจากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม สถิติเชิงอนุมาน สำหรับการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model-SEM) สถิติที่ใช้ ได้แก่ การวิเคราะห์เส้นทาง (path analysis) แบบ Covariance-Based Structural Equation Modeling (CB-SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และทดสอบข้อค้นพบใช้สถิติ Regression ด้วยโปรแกรม Minitab

ผลการวิจัย

ภาวะผู้นำแบบครอบคลุม

ภาวะผู้นำแบบครอบคลุม ประกอบด้วย การเปิดกว้าง ความพร้อมใช้งาน และการเข้าถึง (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำแบบครอบคลุม

องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบครอบคลุม	$\bar{X}$	SD	แปลผล
การเปิดกว้าง	4.14	0.75	มาก
ความพร้อมใช้งาน	4.12	0.77	มาก
การเข้าถึง	4.04	0.80	มาก
ภาพรวม	4.10	0.74	มาก

จากตาราง 1 พบว่า บุคลากรบริษัทติดตามทวงถามหนี้มีภาวะผู้นำครอบคลุม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 4.10$) โดยองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบการเปิดกว้าง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.14$) รองลงมาคือ ความพร้อมใช้งาน ($\bar{X} = 4.12$) และการเข้าถึง ($\bar{X} = 4.04$) ตามลำดับ

ความผูกพันในงาน

ความผูกพันในงาน ประกอบด้วย ความห่วงใย ความทุ่มเทในงาน และความมีใจจดจ่อกับการทำงาน ผลวิเคราะห์ข้อมูล (ดูตาราง 2)

ตาราง 2

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความผูกพันในงาน

องค์ประกอบความผูกพันในงาน	$\bar{X}$	SD	แปลผล
ความห่วงใย	3.82	0.64	มาก
ความทุ่มเทในงาน	4.03	0.74	มาก
ความมีใจจดจ่อกับการทำงาน	3.78	0.70	มาก
ภาพรวม	3.88	0.64	มาก

จากตาราง 2 พบว่า บุคลากรบริษัทติดตาม
 ทวงถามหนี้มีความผูกพันในงาน ภาพรวมอยู่ในระดับ
 มาก ($\bar{X} = 3.88$) โดยองค์ประกอบความทุ่มเทในงานมี
 ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.0$) รองลงมา คือ ความห่วงใ
 ($\bar{X} = 3.8$ 2) และความมีใจจดจ่อกับการทำงาน ($\bar{X} =$
 3.78) ตามลำดับ

การปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานติดตาม
 ทวงถามหนี้

การปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงาน

ติดตามทวงถามหนี้ ประกอบด้วย การจัดการกับ
ภาวะฉุกเฉินหรือสถานการณ์วิกฤติ การเผชิญ
กับความเครียดในการทำงาน การแก้ปัญหาอย่าง
สร้างสรรค์ สถานการณ์การทำงานที่ไม่แน่นอน
หรือคาดเดาไม่ได้ การเรียนรู้ในงานเทคโนโลยีและ
วิธีการทำงานใหม่ ๆ ความสามารถในการปรับตัว
รายบุคคล ความสามารถในการปรับตัวทางวัฒนธรรม
และความสามารถในการปรับตัวทางกายภาพ (ดู
ตาราง 3)

ตาราง 3

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการปรับตัวตามการปฏิบัติงาน

องค์ประกอบการปรับตัวตามการปฏิบัติงาน	$\bar{X}$	SD	แปลผล
การจัดการกับภาวะฉุกเฉินหรือสถานการณ์วิกฤติ	3.86	0.66	มาก
การเผชิญกับความเครียดในการทำงาน	3.85	0.70	มาก
การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	3.78	0.71	มาก
สถานการณ์การทำงานที่ไม่แน่นอนหรือคาดเดาไม่ได้	3.84	0.65	มาก
การเรียนรู้ในงานเทคโนโลยีและวิธีการทำงานใหม่ ๆ	4.00	0.68	มาก
ความสามารถในการปรับตัวรายบุคคล	4.07	0.70	มาก
ความสามารถในการปรับตัวทางวัฒนธรรม	4.00	0.70	มาก
ความสามารถในการปรับตัวทางกายภาพ	3.89	0.72	มาก
ภาพรวม	3.91	0.62	มาก

จากตาราง 3 พบว่า การปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานติดตามทางถามหนี้ โดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.91$) โดยความสามารถในการปรับตัวรายบุคคลมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.07$) รองลงมาคือ การเรียนรู้ในงานเทคโนโลยีและวิธีการทำงานใหม่ ๆ ($\bar{X} = 4.00$) ความสามารถในการปรับตัวทางวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.00$) ความสามารถในการปรับตัวทางกายภาพ ($\bar{X} = 3.89$) การจัดการกับภาวะฉุกเฉินหรือสถานการณ์วิกฤติ ($\bar{X} = 3.86$) การเผชิญกับความเครียดในการทำงาน ($\bar{X} = 3.85$) การเผชิญกับสถานการณ์การทำงานที่ไม่แน่นอนหรือคาดเดาไม่ได้ ($\bar{X} = 3.84$) และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 3.78$) ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของตัวแบบตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการประมาณค่าพารามิเตอร์ โดยนำมาตีความกับเกณฑ์ที่กำหนดปรากฏความไม่สอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ และค่าดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนยกกำลังสอง แต่เนื่องจากผู้วิจัยใช้โปรแกรม LISREL ที่มีค่าสถิติดัชนีการปรับโมเดล (Modification Index--MI) ในขั้นตอนการเขียนคำสั่งจึงกำหนดให้มีค่า MI ลงในคำสั่งการแสดงผลด้วย ดังนั้น เมื่อมีการแสดงผลก็จะมีผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีการปรับโมเดลสูงสุดปรากฏด้วย พบว่า ค่าสถิติทุกตัวล้วนเป็น

ไปตามเกณฑ์ความสอดคล้องระดับดี ยกเว้น ค่าสถิติไค-สแควร์ ที่ผ่านเกณฑ์ความสอดคล้องระดับพอใช้ ในกรณีนี้ระบุว่า ไม่มีดัชนีตัวใดที่ดีที่สุด ดังนั้น จึงควรพิจารณาจากดัชนีหลาย ๆ ตัวร่วมกันในตัวแบบสมการโครงสร้างที่ไม่มีความผิดปกติ เมื่อดัชนีใดบ่งบอกว่าตัวแบบมีความสอดคล้อง ค่าดัชนีอื่นก็มีแนวโน้มที่จะบ่งบอกว่าตัวแบบมีความสอดคล้องเช่นเดียวกัน ผู้วิจัยจึงมั่นใจว่าตัวแบบที่สร้างขึ้นตามแนวคิดทฤษฎีสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบในตัวแบบสมการโครงสร้างตามแนวคิดทฤษฎี มีลักษณะเหมือนกับรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากร ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวอย่างทั้งหมดจึงสามารถนำไปใช้อ้างอิงคุณลักษณะประชากร สอดคล้องกับ Schumacker and Lomax (2010), Bollen (2014) อธิบายว่า ตัวแบบที่มีความจำเพาะหรือเหมาะสม ต้องสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้อย่างสมเหตุสมผล อีกทั้งจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างกลมกลืน เพื่อให้แน่ใจว่าตัวแบบดังกล่าว มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เก็บรวบรวมได้จากตัวอย่าง ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจึงใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องเข้ากันได้ ความถูกต้อง แม่นตรง รวมถึงค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง (Phi) (ดูตาราง 4)

ตาราง 4

ความน่าเชื่อถือทางโครงสร้าง

รายการ	Lambda (λ_{ij})	Theta (θ_{ij})	t-value	R2	CR	AVE
ภาวะผู้นำแบบครอบคลุม	.952	.869				
การเปิดกว้าง	.917**	.159	27.822	.841		
ความพร้อมใช้งาน	.966**	.066	30.544	.933		

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 1 สาขาสังคมศาสตร์

ตาราง 4 (ต่อ)

ความน่าเชื่อถือทางโครงสร้าง

รายการ	Lambda (λ_{ij})	Theta (θ_{ij})	t-value	R2	CR	AVE
การเข้าถึง	.912**	.169	27.556	.831		
ความผูกพันในงาน	.918	.788				
ความว่องไว	.904**	.183	26.823	.817		
ความทุ่มเทในงาน	.896**	.198	26.430	.802		
ความมีใจจดจ่อกับงาน	.863**	.255	24.882	.745		
การปรับตัวตามการปฏิบัติงาน					.973	.818
การจัดการกับภาวะฉุกเฉินหรือสถานการณ์วิกฤต	.836**	.218	23.869	.699		
การเผชิญกับความเครียดในการทำงาน	.850**	.195	24.531	.722		
การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	.891**	.206	26.500	.794		
การเผชิญกับสถานการณ์ทำงานที่ไม่แน่นอนหรือ คาดเดาไม่ได้	.904**	.184	27.143	.816		
การเรียนรู้ในงานเทคโนโลยีและวิธีการทำงาน ใหม่ ๆ	.896**	.145	26.722	.803		
ความสามารถในการปรับตัวรายบุคคล	.911**	.118	27.493	.830		
ความสามารถในการปรับตัวทางวัฒนธรรม	.875**	.111	25.699	.765		
ความสามารถในการปรับตัวทางกายภาพ	.832**	.183	23.693	.692		

$\chi^2 = 323.534$, $df = 69$; $p < 0.001$, $\chi^2/df = 4.689$, RMSEA (90% CI on RMSEA) = 0.084 (0.075, 0.093),
NNFI = 0.986, CFI = 0.989, SRMR = 0.034

จากตาราง 4 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยหรือค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้ มีค่า Lambda: $\lambda_{ij} = .832$ ถึง $.966$ ที่นัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.001 ($t\text{-value} \geq 3.290$) สอดคล้องกับค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (R^2) ระดับสูงในหลายองค์ประกอบ (.692 ถึง .933) เช่นเดียวกับผลการพิจารณา ค่าความเที่ยงตรงเชิงลู่เข้า (AVE) ปรากฏค่ามากกว่า 0.70 สะท้อนให้เห็นว่า ความคลาดเคลื่อนจากมาตรวัด มีผลต่อความแปรปรวนขององค์ประกอบตัวแปร น้อยกว่าความแปรปรวนของตัวแปรแฝง สรุปได้ว่า มาตรวัดมีความเที่ยงตรงเชิงลู่เข้า รวมไปถึงความ

น่าเชื่อถือเชิงโครงสร้างที่ทุกตัวแปรแฝงมีค่ามากกว่า 0.90 องค์ประกอบของตัวแปรแฝงทั้งหมด จึงมีน้ำหนักในการวัดตัวแปรแฝงอย่างเหมาะสม (Diamantopoulos & Siguaw, 2000) และสามารถนำไปวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างได้แน่นอน

การทดสอบสมมติฐานของการวิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง เพื่อตรวจสอบขนาดอิทธิพลของตัวแปร การวิเคราะห์องค์ประกอบ และการวิเคราะห์การถดถอยไปพร้อมกัน ด้วยสถิติตัวแปรสมการเชิงโครงสร้าง ผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย (ดูตาราง 5)

ตาราง 5

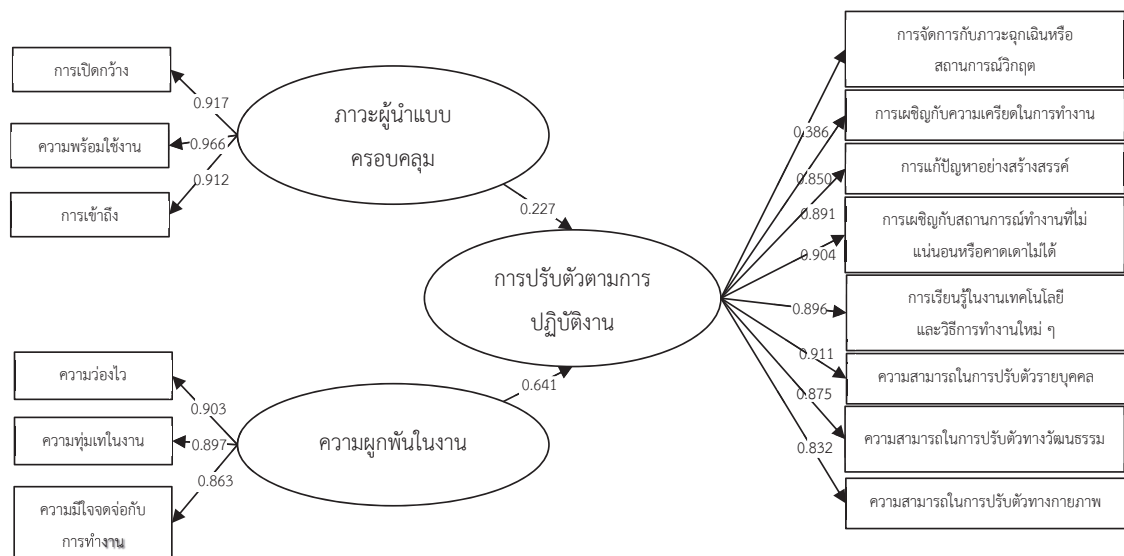
ขนาดอิทธิพลของภาวะผู้นำแบบครอบคลุม ความผูกพันในงานต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงาน

Path Direction	Path Coefficient	Std.Error	t	p
การปรับตัวตามการปฏิบัติงาน ← ภาวะผู้นำแบบครอบคลุม	0.227	0.087	4.555	< .001 R^2
การปรับตัวตามการปฏิบัติงาน ← ความผูกพันในงาน	0.641	0.068	10.391	< .001 0.692

$$\chi^2 = 323.534, df = 69, p < 0.001, \chi^2/df = 4.689, RMSEA (90\% CI \text{ on } RMSEA) = 0.084, (0.075, 0.093), NNFI = 0.986, CFI = 0.989, SRMR = 0.034$$

จากตาราง 5 พบว่า อิทธิพลของภาวะผู้นำแบบครอบคลุมและความผูกพันในงานต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงานระดับค่อนข้างสูง ($R^2 = 0.692$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงยอมรับสมมติฐาน H1 ทั้งสองสมมติฐาน โดยขนาดค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางระหว่างความผูกพันในงานกับการปรับตัวตามการปฏิบัติงาน (Path Coefficient = 0.641) สูงกว่าค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางระหว่างภาวะผู้นำแบบครอบคลุมกับการปรับตัวตามการปฏิบัติงาน (Path Coefficient = 0.227) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อนำผลการวิเคราะห์การประมาณค่ามาสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรจะพบอิทธิพลทางตรงของภาวะผู้นำแบบครอบคลุมต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงาน และอิทธิพลทางตรงของความผูกพันในงานต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงาน ดังแสดงในภาพ 2



ภาพ 2 อิทธิพลของภาวะผู้นำแบบครอบคลุม ความผูกพันในงาน ต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงาน

การอภิปรายผล

จากความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในตัวแบบสมการโครงสร้างยืนยันได้ว่า ภาวะผู้นำแบบครอบคลุมและความผูกพันในงาน มีอิทธิพลต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานติดตามทวงถามหนี้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานของการวิจัย ดังนี้

ภาวะผู้นำแบบครอบคลุมมีอิทธิพลทางตรงต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงาน

ภาวะผู้นำแบบครอบคลุมในธุรกิจติดตามทวงถามหนี้ ประกอบด้วย การเปิดกว้าง และความพร้อมใช้งาน เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงกับการปรับตัวตามปฏิบัติงานของพนักงานติดตามทวงถามหนี้ เป็นเพราะว่า ผู้บริหารในธุรกิจติดตามทวงถามหนี้มีลักษณะที่เห็นได้ชัดเจน คือ การใส่ใจกับโอกาสใหม่ ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงาน มีความพร้อมให้กับทีมงาน และเปิดใจรับฟังแนวความคิดของพนักงานทุกคน อีกทั้งพร้อมที่จะเป็นที่ปรึกษา แนะนำเมื่อพนักงานเกิดปัญหาในการทำงาน ซึ่งคุณลักษณะของผู้นำดังกล่าวจะเป็นลักษณะเด่นของการทำงานในยุคปัจจุบันที่ต้องก้าวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศและข้อมูลข่าวสารท่ามกลางโลกที่เปิดกว้างดังแนวคิดของ Carmeli et al. (2010) ระบุว่า ภาวะผู้นำแบบครอบคลุมเป็นผู้นำยุคใหม่ที่สามารถที่จะบูรณาการบริบทการจัดการ ให้สอดคล้องกับธุรกิจติดตามทวงถามหนี้ที่มีความหลากหลายของกลุ่มงาน และลูกหนี้ที่พนักงานติดตามทวงถามหนี้จะเผชิญในแต่ละวัน การเปิดใจกว้างรับฟังปัญหาของผู้บริหารและหัวหน้างานในกรณีที่พนักงานมีปัญหาในการทำงาน โดยเปิดโอกาสให้พนักงานแสดง ความคิดเห็นถึงปัญหาหรือเหตุผลที่พนักงานไม่สามารถจัดเก็บหนี้ เมื่อลูกหนี้ปฏิเสธการชำระเงิน ขอเลื่อนนัดชำระ หรือขอส่วนลดในการชำระหนี้ การเปิดใจกว้างของผู้บริหารจะช่วย

ให้พนักงานสามารถปรับตัวและแลกเปลี่ยนมุมมองในการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ Moss, Sims, Dodds, and David (2016) ระบุว่า ผู้นำแบบครอบคลุมจะเป็นคนที่รับฟังและแสวงหามุมมองใหม่ ๆ ที่หลากหลาย มีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่ม สร้างแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนองค์กร และพร้อมที่จะช่วยเหลือสมาชิกในการแก้ไขปัญหา มีการสื่อสารอย่างจริงใจ และซื่อสัตย์ จะเกิดความเชื่อถือไว้วางใจ และความจงรักภักดี และทำให้พนักงานหรือสมาชิกในกลุ่มรู้สึกปลอดภัย

ความผูกพันในงานมีอิทธิพลทางตรงต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงาน

ความผูกพันในงานทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความมุ่งมั่น ความทุ่มเทในงาน และความมีใจจดจ่อกับการทำงาน มีอิทธิพลทางตรงต่อการปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานติดตามทวงถามหนี้ระดับสูงมาก นั่นเป็นเพราะพนักงานติดตามทวงถามหนี้มีความผูกพันในงานสูง จึงมีความรู้สึกเชิงบวกต่องาน มีความมุ่งมั่นทุ่มเทในงานที่รับผิดชอบ ทำงานด้วยความคล่องแคล่ว และมีใจจดจ่อกับการทำงาน โดยตระหนักเสมอว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของงาน ต้องรับผิดชอบนับตั้งแต่วันที่มาสมัครงาน จนกระทั่งผ่านการคัดเลือกให้เป็นพนักงาน แม้ว่างานติดตามทวงถามหนี้เป็นงานที่ต้องเผชิญกับความเครียด และใช้ความอดทนสูงทั้งพฤติกรรมและอารมณ์ของลูกหนี้ และแรงกดดันจากหัวหน้าทีมที่ต้องการให้งานบรรลุผลตามเป้าหมายในแต่ละรอบเดือน พนักงานจึงต้องปรับตัวเองด้วยการค้นหาวิธีการทำงานใหม่ ๆ เพื่อให้งานมีความคล่องตัว การเรียนรู้วิธีการใช้งานเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ โดยองค์กรได้ให้การสนับสนุนพนักงานด้วยการอบรมให้ความรู้ ในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงาน สอดคล้องกับ Pulakos et al. (2000), Griffin and Hesketh (2003), Charbonnier-Voirin and Roussel (2012)

ที่ให้ความสำคัญต่อการปรับตัวของพนักงาน หรือการปรับตัวในการทำงานเพื่อสร้างผลสำเร็จหรือผลลัพธ์เชิงบวก เพราะการปรับตัวเป็นความสามารถของพนักงานในการจัดการกับปัญหา ความเครียด ความวิตกกังวล หรือสภาวะต่าง ๆ ที่กำลังเผชิญ โดยแสดงออกของพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ซึ่งมีปัจจัยความผูกพันในงานเป็นปัจจัยสาเหตุหลักปัจจัยหนึ่ง

จากการอภิปรายผล สามารถสรุปได้ว่า ความผูกพันในงาน และภาวะผู้นำแบบครอบคลุม มีอิทธิพลต่อความสามารถในการปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานติดตามท่วงตามนี้ แต่ความผูกพันในงานเป็นตัวแปรเด่น โดยมีภาวะผู้นำแบบครอบคลุมช่วยส่งเสริมให้พนักงานมีพฤติกรรมมีการปรับตามการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจาก ความผูกพันในงานจะทำให้พนักงานมีความมุ่งมั่นทุ่มเทในงาน ทำงานด้วยความแคล่วคล่องว่องไว และมีใจจดจ่อกับงาน ผ่านการสนับสนุนจากองค์กรในการอบรมให้ความรู้ การทำงานเป็นทีม สอดคล้องกับ Koekemoer, De Beer, Govender, and Brouwers (2021) พบว่า พฤติกรรมผู้นำ ประสิทธิภาพของทีม ความผูกพันในงานมีต่อประสิทธิภาพการทำงาน ในช่วงล็อกดาวน์จากโควิด-19 โดยความผูกพันในงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการปรับตัวในเชิงรุก ผลการศึกษาของ Abdullahi, Raman, Solarin, and Adeiza (2023) พบว่า ความผูกพันในงานของพนักงานมีอิทธิพลต่อปฏิสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานของพนักงานในมหาวิทยาลัยเอกชนของมาเลเซีย

ข้อเสนอแนะ

1. จากการวิจัยพบว่าอิทธิพลของภาวะผู้นำแบบครอบคลุม ความผูกพันในงาน ต่อการปฏิบัติงานตามการปรับตัวของพนักงานติดตามท่วงตามนี้ เป็นที่ประจักษ์ว่าองค์ความรู้ตามแนวคิดภาวะผู้นำแบบ

ครอบคลุม และความผูกพันในงาน สามารถนำมาเพิ่มอำนาจในการทำนายนการปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานท่วงตามนี้ ส่งผลให้เกิดเติบโตทางทางเศรษฐกิจ ตามปัจจัยเชิงโครงสร้างกับองค์การธุรกิจ ท่วงตามนี้เพิ่มสูงขึ้น จะช่วยเกื้อหนุนความแข็งแกร่งพนักงานติดตามท่วงตามนี้ ทั้งด้านทัศนคติ ความร่วมมือ การเรียนรู้งาน การใช้เทคโนโลยีและการนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาในการทำงาน ให้สำเร็จลุล่วงเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร

2. จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าความผูกพันในงานมีอำนาจในการปรับตัวตามการปฏิบัติงานของพนักงานติดตามท่วงตามนี้ ในด้านพฤติกรรมปรับตัวประกอบด้วย ความว่องไว และความทุ่มเทในงาน ผู้บริหารควรจัดอบรมพนักงาน ในการให้ความรู้ใหม่ ๆ ทั้งด้านแนวทางการปฏิบัติงาน ด้านกฎหมาย และด้านเทคโนโลยี อีกทั้งช่วยสร้างสัมพันธ์ที่ดี ต่อพนักงานในการเปิดทัศนคติที่ดีต่องาน การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ในการมอบเงินเดือน และคอมมิชชั่น รวมถึงรางวัลการแข่งขันต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้พนักงานมีแรงบันดาลใจในการทำงาน ด้วยการให้กำลังใจ และยกย่อง พนักงานที่ทำผลงานและปฏิบัติงานได้ดี เช่น การมอบรางวัล เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้พนักงานพร้อมที่จะทุ่มเทในการทำงานให้กับองค์กร

3. ผลการวิจัยครั้งนี้หัวหน้างานและผู้นำของบริษัทติดตามท่วงตามนี้ดำเนินการปรับตัวตามบริบทมาพัฒนาพนักงานโดยหัวหน้างานมีความพร้อมในการทำงานเป็นทีม พร้อมถึงความสามารถทางด้านความรู้ ความเข้าใจทักษะและประสบการณ์ในการทำงาน เปิดกว้างในการรับฟังความคิดเห็นใส่ใจกับโอกาสใหม่ พร้อมให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการทำงาน การเปิดรับนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงกระบวนการทำงาน ส่งเสริมให้พนักงานทำงานอย่างมีความสุข

References

- Abdullahi, M. S., Raman, K., Solarin, S. A., & Adeiza, A. (2023). Employee engagement as a mediating variable on the relationship between employee relation practice and employee performance in a developing economy. *Journal of Applied Research in Higher Education*, 15(1), 83-97.
- Adkin, D. A., Davis, S. S., Sparrow, R. A., Huckle, P. D., & Wilding, I. R. (1995). The effect of mannitol on the oral bioavailability of cimetidine. *Journal of Pharmaceutical Sciences*, 84(12), 1405-1409.
- Allen, N., & Meyer, J. (1990). Organizational socialization tactics: A longitudinal analysis of links to newcomers' commitment and role orientation. *Academy of Management Journal*, 33(4), 847-858.
- Ashikali, T. (2019). *Leading towards inclusiveness: Developing a measurement instrument for inclusive leadership*. Retrieved from <https://journals.aom.org/doi/10.5465/AMB.PP.2019.16444abstract>
- Bakker, A. B., Demerouti, E., & Schaufeli, W. B. (2002). Validation of the Maslach burnout inventory-general survey: An internet study. *Anxiety, Stress and Coping*, 15(3), 245-260.
- Bollen, K. A. (2014). *Structural equations with latent variables*. John Wiley & Sons.
- Carlson, J. A. (2010). Avoiding traps in member checking. *The Qualitative Report*, 15(5), 1102-1113.
- Carmeli, A., Reiter-Palmon, R., & Ziv, E. (2010). Inclusive leadership and employee involvement in creative tasks in the workplace: The mediating role of psychological safety. *Creativity Research Journal*, 22(3), 250-260.
- Chaiwuttisak, P. (2023). A trend forecasting model of daily Euro/USD exchange rate using sentiment analysis on online news. *The Journal of King Mongkut's University of Technology North Bangkok*, 33(4), 1-14. [In Thai]
- Charbonnier-Voirin, A., & Roussel, P. (2012). Adaptive performance: A new scale to measure individual performance in organizations. *Canadian Journal of Administrative Sciences*, 29(3), 280-293.
- Choi, S. B., Tran, T. B. H., & Park, B. I. (2015). Inclusive leadership and work engagement: Mediating roles of affective organizational commitment and creativity. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 43(6), 931-943.
- Coleman, J. S., Hoffer, T., & Kilgore, S. (1981). *Public and private schools*. ERIC.

- Department of Provincial Administration, Investigation and Legal Affairs Bureau. (2019). *Information of debt collection business registrants*. Retrieved from https://multi.dopa.go.th/ilab/official_letter/cate8 [In Thai]
- Diamantopoulos, A., & Siguaw, J. A. (2000). *Introducing LISREL*. Sage.
- Griffin, B., & Hesketh, B. (2003). Adaptable behaviours for successful work and career adjustment. *Australian Journal of Psychology*, 55(2), 65-73.
- Hollander, E. (2012). *Inclusive leadership: The essential leader-follower relationship*. Routledge.
- Hulin, C. (1991). Adaptation, persistence, and commitment in organizations. In M. D. Dunnette & L. M. Hough (Eds.), *Handbook of industrial and organizational psychology* (pp. 445–505). Consulting Psychologists Press.
- Koekemoer, L., De Beer, L. T., Govender, K., & Brouwers, M. (2021). Leadership behaviour, team effectiveness, technological flexibility, work engagement and performance during COVID-19 lockdown: An exploratory study. *SA Journal of Industrial Psychology*, 47(1), 1-8.
- Lance, C. E., Vandenberg, R. J., & Self, R. M. (2000). Latent growth models of individual change: The case of newcomer adjustment. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 83(1), 107-140.
- Mondy, R. W., & Martocchio, J. J. (2016). *Human resource management* (14th ed.). Pearson.
- Moss, G., Sims, C., Dodds, I., & David, A. (2016). Inclusive leadership: Boosting engagement, productivity and organisational diversity. *Equal Opportunities Review*, 268, 5-8.
- Pulakos, E. D., Arad, S., Donovan, M. A., & Plamondon, K. E. (2019). Adaptability in the workplace: development of a taxonomy of adaptive performance. *Journal of Applied Psychology*, 85(4), 612-624.
- Rachawangmoung, R. (2020). Legal problems regarding debt collection at the disadvantage of creditors. Retrieved from <http://www.lawgrad.ru.ac.th/Abstracts/975> [In Thai]
- Schaufeli, W. B., Bakker, A. B., & Salanova, M. (2006). The measurement of work engagement with a short questionnaire: A cross-national study. *Educational and Psychological Measurement*, 66(4), 701-716.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modelling* (3rd ed.). Routledge.

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลาง ของกระทรวงการคลัง

หฐยา ผิวทอง¹ สักรินทร์ อยู่ผ่อง² อัครรัตน์ พูลกระจำง³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาองค์ประกอบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลัง และ (2) พัฒนารูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลัง เป็นการวิจัยผสมวิธีระหว่างเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีจำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 คน (2) กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม จำนวน 473 คน (3) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิประชุมสนทนากลุ่มจำนวน 14 คน และ (4) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญประเมินคู่มือ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถาม แบบประเมินคู่มือ สถิติที่ใช้ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลัง คือ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 สมรรถนะผู้บริหารแบบยืดหยุ่น องค์ประกอบที่ 2 เทคโนโลยีสารสนเทศ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการทำงานแบบยืดหยุ่น และองค์ประกอบที่ 4 การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และคู่มือแนวทางการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลัง ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่น; ผู้บริหารระดับกลาง; กระทรวงการคลัง

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

หฐยา ผิวทอง, สักรินทร์ อยู่ผ่อง และอัครรัตน์ พูลกระจำง. (2567). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลัง. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(3), 779-792.

¹ หลักสูตรบริหารธุรกิจดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนารัฐกิจอุตสาหกรรมและทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
518 ถนนประชากรราษฎร์ 1 แขวงวงศ์สว่าง เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร 10800, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: hataya1107@gmail.com

² คณะศิลปศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

³ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

The Development of a Flexible Management Model for Middle-Level Executives of the Ministry of Finance

Hataya Phiwthong¹ Sakarin Yuphong² Akkarat Poolkrajang³

Abstract

This research article aims to study (1) Examine the flexible management components for Ministry of Finance (MOF) middle-level executives; and (2) Create a model of these components. In the study, mixed method research, qualitative research, and quantitative research were all used. Four sets of informants provided the data: (1) 10 experts for an in-depth interview; (2) 473 questionnaire responses; (3) 14 experts for a group discussion forum; and (4) 5 experts for the evaluation of guidelines. The research tools included a manual evaluation checklist, a pattern assessment, a questionnaire, and an in-depth interview guide. The qualitative data was analyzed by content analysis, while statistical techniques were utilized to understand the quantitative data, including frequency, percentage, mean, standard deviation, and exploratory factor analysis.

Findings are as follows: Four key elements were included in the creation of the MOF's flexible management model for middle-level executives: (1) flexible executive competencies; (2) information technology; (3) flexible work processes; and (4) effective management. The experts also concurred that the Ministry of Finance's manual for middle-level executives on creating flexible management was relevant and applicable.

Keywords: Flexible Management Model; Middle-Level Executives; Ministry of Finance

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Phiwthong, H., Yuphong, S., & Poolkrajang, A. (2024). The development of a flexible management model for middle-level executives of the Ministry of Finance. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 779-792.

¹ Doctor of Business Administration Program in Industrial Business and Human Resource Development, King Mongkut's University of Technology North Bangkok
1518 Pracharat 1 Road, Wongsawang, Bangsue, Bangkok 10800, Thailand
Corresponding Author Email: hataya1107@gmail.com

² Faculty of Applied Arts, King Mongkut's University of Technology North Bangkok

³ Faculty of Technical Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการที่ทั่วโลกต่างเผชิญกับวิกฤติและความท้าทายใหม่ ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงระดับโลกในด้านต่าง ๆ ซึ่งวิกฤติและความท้าทายเหล่านั้น ทำให้ทุกองค์กรได้รับผลกระทบ ต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ภาครัฐก็ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน Thailand Future Foundation (2021) ระบุว่า องค์กรภาครัฐในอนาคตจะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องปรับตัวให้ได้อย่างรวดเร็ว โดยการออกแบบโครงสร้างองค์กรและกระบวนการทำงานใหม่ เพื่อให้หน่วยงานมีลำดับขั้นการบังคับบัญชาหรือตัดสินใจน้อยลง ทำให้มีความคล่องตัว ทันสมัยและมีความสามารถด้านเทคโนโลยี ทำให้ภาครัฐจำเป็นต้องปรับตัวให้เร็วขึ้น และปรับรูปแบบการบริหารงานเพื่อรองรับความท้าทายต่าง ๆ ที่หลากหลายและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ความท้าทายและวิกฤติการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ข้างต้นได้ก่อให้เกิดความไม่แน่นอนทั้งต่อภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ก่อให้เกิดการเติบโตที่ไม่สมดุล และภาระทางการคลัง ทำให้กระทรวงการคลังซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่เป็นเสาหลักทางเศรษฐกิจ การเงิน การคลังของประเทศ (Sasin Graduate Institute of Business Administration of Chulalongkorn University, 2013) ได้รับผลกระทบโดยตรง ทำให้จำเป็นต้องมีการปรับตัว ปรับรูปแบบการบริหารงาน เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างรวดเร็วและคล่องตัว สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันการณ์ รวมถึงสามารถปฏิบัติงานรองรับระบบราชการ 4.0 ตามโมเดลการพัฒนาประเทศไทย 4.0 และสอดคล้องตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ในบริบทการพัฒนาประเทศในมิติด้านการบริหารจัดการภาครัฐ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022)

รูปแบบการบริหารงาน (management styles) เป็นวิธีที่ผู้บริหารใช้ในการวางแผน การตัดสินใจ และวิธีใช้อำนาจต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับองค์กร ระดับการจัดการ และความต้องการของคนในองค์กร ทั้งนี้ ตั้งแต่สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เข้ามา ได้มีการทำงานแบบยืดหยุ่นเป็นการทำงานที่ให้อิสระกับผู้ปฏิบัติงาน เพื่อตอบสนองความต้องการใช้ชีวิตและสร้างสมดุลชีวิตและการทำงาน ซึ่งพบว่ามีผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานและองค์กร (Sirait & Nugroho, 2021) ทั้งนี้ การทำงานแบบยืดหยุ่นถูกสังเคราะห์จากระบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่น (Sushil, 2016a) ดังนั้น รูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นเป็นสิ่งที่น่าสนใจยิ่ง ซึ่งมีหลากหลายวิธีขึ้นอยู่กับผู้บริหารนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กร

จากความจำเป็นที่กระทรวงการคลังต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารงานเพื่อรับมือและตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ข้างต้น ซึ่งรูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นเป็นรูปแบบการบริหารงานที่ตอบโจทย์วิถีชีวิตคนรุ่นใหม่แต่เนื่องด้วยปัญหากระทรวงการคลังเป็นองค์กรภาครัฐที่มีขนาดใหญ่ (Office of the Civil Service Commission, 2022) มีประวัติมายาวนาน และมีส่วนราชการทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวมจำนวน 10 ส่วนราชการ (Ministry of Finance, n.d.) มีโครงสร้างตามสายบังคับบัญชาที่ชัดเจน มีวัฒนธรรมการทำงานที่ยังเคยชินกับการทำงานเป็นชั้นเป็นตอน มีการยึดกฎระเบียบในการทำงาน ทำให้การจะปรับเปลี่ยนใด ๆ อาจทำได้ค่อนข้างยาก และปัจจัยที่องค์กรจะปรับรูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่น ต้องทำให้ผู้บริหารและบุคลากรเข้าใจและตระหนักถึงการพัฒนาให้ปรับตัวให้ไว ทันการณ์ เพราะกลไกสำคัญในการ

ขับเคลื่อน คือ ผู้บริหาร เพราะผู้บริหารที่ดีจะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ (Kaewsanan & Chirinung, 2021) ซึ่งโดยทั่วไปผู้บริหารในองค์กร มีจำนวน 3 ระดับ คือ ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับกลาง และผู้บริหารระดับต้น โดยผู้บริหารระดับกลางถือเป็นตัวหลักในการอำนวยความสะดวกการเปลี่ยนแปลง เพราะเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานเชื่อมโยงระหว่างผู้บริหารระดับสูงกับผู้บริหารระดับต้น โดยตรง (Prasatkeaw, Pinthapataya, Boonyasopon, & Teeraviwatchai, 2020) ซึ่งในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารงาน ผู้บริหารระดับกลางจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบให้ตอบโจทยกับคนหลายช่วงวัย (Christian, 2023) โดยต้องปรับบทบาทไปจากผู้นำแบบเดิม ต้องทำให้องค์กรได้ผลการปฏิบัติงานตามเป้าหมายและบุคลากรมีทักษะ ความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แต่ปัญหาคือผู้บริหารระดับกลางเป็นผู้ที่คุ้นชินกับบทบาทผู้บริหารแบบเดิม และยึดกฎระเบียบ ขั้นตอนในการปฏิบัติงาน ทำให้การจะปรับเปลี่ยนการบริหารงานเป็นแบบยืดหยุ่นเพื่อตอบสนองได้อย่างทันการณ์นั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาวิจัย

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการพัฒนาปรับเปลี่ยนการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลัง เพื่อจะได้นำข้อมูลไปพัฒนารูปแบบและจัดทำเป็นคู่มือแนวทางการบริหารงานแบบยืดหยุ่นเพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพในการปรับเปลี่ยนองค์กรภาครัฐให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงต่อความคาดหวังและความต้องการใหม่ ๆ ของประชาชนได้อย่างทันการณ์และยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลัง
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่น

สำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลัง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย (1) แนวคิดทฤษฎีการบริหารงานแบบยืดหยุ่น โดยสังเคราะห์จากทฤษฎีการจัดการระบบแบบยืดหยุ่น (flexible management system) (Sushil, 2016b) (2) แนวคิดทฤษฎีการบริหารองค์กร โดยศึกษาจากทฤษฎีการจัดการที่สร้างประสิทธิภาพให้กับองค์กร POLC (Allen, 1958) และ (3) แนวคิดทรัพยากรการบริหาร 4M's (Kasemsin, 2013)

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 473 คน กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมสนทนากลุ่ม จำนวน 14 คน และกลุ่มที่ 4 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการประเมินคู่มือ จำนวน 5 คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา กำหนดกรอบระยะเวลาดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2566 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567

4. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา กำหนดเป็นทุกส่วนราชการในสังกัดกระทรวงการคลัง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ด้านองค์กร สามารถใช้งานวิจัยนี้เป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลาง เพื่อผลักดันให้เกิดผลสำเร็จในการนำรูปแบบการบริหารงานสมัยใหม่มาปรับใช้ เพื่อเพิ่มความรวดเร็วคล่องตัวในการปฏิบัติงานขององค์กรภาครัฐ
2. ด้านบุคลากร ผู้บริหารระดับกลางได้มีรูปแบบการบริหารงานที่มีความยืดหยุ่น ปรับเข้ากับสถานการณ์ สามารถบริหารงานให้ได้ผล และบริหาร

คนให้ทำงานได้อย่างสมดุลระหว่างชีวิตและงาน

3. ส่วนราชการต่าง ๆ สามารถใช้คู่มือแนวทางการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางได้อย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้องค์กรภาครัฐมีรูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงต่อความคาดหวังและความต้องการใหม่ ๆ ของประชาชนได้อย่างทันการณ์และยั่งยืนต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานแบบยืดหยุ่น

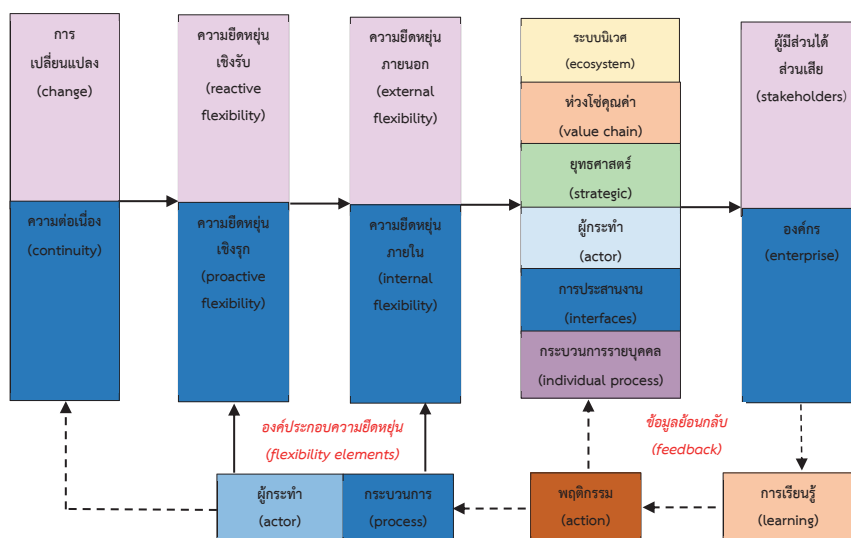
จากการศึกษาของ Sushil (2013a) พบว่าการบริหารจัดการสมัยใหม่เน้นบริหารจัดการความยืดหยุ่นในองค์กรภายใต้สถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง เพราะความยืดหยุ่นเป็นความสามารถในการปรับตัวและเปิดกว้างพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงซึ่งการสร้างสภาพแวดล้อมขององค์กรเพื่อสร้างการบริหารงานแบบยืดหยุ่น ทำได้ ดังนี้ จัดโครงสร้างองค์กรแบบแบนราบ แบ่งส่วนงานน้อย ให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ มีการมอบ อำนาจ ยอมรับข้อ

ผิดพลาดและเรียนรู้ และให้อิสระในการทำงานมากขึ้น

ทฤษฎีการบริหารระบบแบบยืดหยุ่น

Sushil (2016b) ได้สร้างทฤษฎีการบริหารระบบแบบยืดหยุ่น โดยมีรากฐานแนวคิดมาจากทฤษฎีต่าง ๆ ที่มีการพัฒนาขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมานี้ในหลากหลายสาขาวิชา ซึ่งเป็นการบ่งชี้โดยตรงหรือโดยอ้อมถึงความยืดหยุ่น ได้แก่ ทฤษฎีตัวแทน (agency theory) ทฤษฎีทวิภาวะ (duality theory) ทฤษฎีบริหารตามสถานการณ์ (contingency theory) ทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder theory) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (change theory) และทฤษฎีระบบ (system theory)

ทั้งนี้ Sushil (2016b) ได้สร้างทฤษฎีการบริหารระบบแบบยืดหยุ่นโดยใช้องค์ประกอบพื้นฐาน ได้แก่ สถานการณ์ (situation) วิธีการ (approach) บริบท (context) วุฒิมภาวะ (maturing) ผลการปฏิบัติงาน (performance) ข้อมูลย้อนกลับ (การเรียนรู้ และการกระทำ) และองค์ประกอบความยืดหยุ่น (ตัวผู้กระทำและกระบวนการ) โดยองค์ประกอบแต่ละตัวมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ดังแสดงในภาพ 1



ภาพ 1 แนวคิดทฤษฎีการจัดการระบบแบบยืดหยุ่น

ผู้วิจัยสรุปว่า ทฤษฎีการบริหารระบบแบบยืดหยุ่น มาจากรากฐานทฤษฎีหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีระบบ ทฤษฎีตัวแทน ทฤษฎีทวิภาวะ ทฤษฎีบริหารตามสถานการณ์ ทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง โดยมีองค์ประกอบพื้นฐานของทฤษฎีการบริหารระบบแบบยืดหยุ่น ได้แก่ สถานการณ์ วิธีการบริหาร ภูมิภาวะ ผลการปฏิบัติงาน ข้อมูลย้อนกลับ (การเรียนรู้ และการกระทำ) และองค์ประกอบความยืดหยุ่น (ตัวผู้กระทำและกระบวนการ) โดยสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญในการบริหารระบบแบบยืดหยุ่นขององค์กร

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ

การบริหารเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพ หรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในการบริหารงาน จึงจำเป็นต้องบริหารจัดการให้เหมาะสม ลงตัว และมีประสิทธิภาพ (Yavirach, 2017) โดยมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดทฤษฎีการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพไว้ ดังนี้

Allen (1958) กล่าวถึง ทฤษฎีการบริหารแบบ POLC เป็นทฤษฎีการบริหารที่สร้างประสิทธิภาพให้กับองค์กร โดยใส่ใจในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์การ การนำ และการควบคุม ข้อดีของ POLC คือการสร้างมาตรฐานในทุกรายละเอียดเน้นปฏิบัติตามมาตรฐานที่วางไว้ ทำให้องค์กรมีผลการประเมินที่ชัดเจนสามารถวัดประสิทธิภาพของการงานได้ดี ได้แก่

1. การวางแผน (Planning--P) หมายถึง การกำหนดกิจกรรมตลอดจนภารกิจต่าง ๆ ที่ต้องปฏิบัติเอาไว้ในแต่ละช่วงเวลาเพื่อให้เป็นแนวทาง ตลอดจนทิศทางในการปฏิบัติงาน

2. การจัดการองค์การ (Organizing--O) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างตำแหน่ง กำหนดบทบาทหน้าที่การทำงานของทุกภาคส่วนให้สอดคล้อง ไม่ทับซ้อนกัน และการจัดระบบระเบียบในการทำงานที่จะทำให้การทำงานไม่สะดุด และจัดสรรคนให้เหมาะสมกับงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานมากที่สุด

3. การนำ (Leading--L) หมายถึง การชักนำจิตใจบุคลากรให้ปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งผู้บริหารจะต้องใช้หลักการจูงใจที่ดีและต้องมีการสั่งการที่เหมาะสม เพื่อให้บุคลากรใช้ความพยายามในการบรรลุเป้าหมายนั้น ๆ

4. การควบคุม (Controlling--C) หมายถึง การดูแลบุคลากรและการทำงานต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ รวมถึงการติดตามประเมินผลว่าการปฏิบัติงานนั้นเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ และยังหมายถึงการจัดการกับปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดผลกระทบกับการทำงานน้อยที่สุดอีกด้วย

ผู้วิจัยสรุปว่า การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพเป็นกระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่อง ซึ่งผู้บริหารจะต้องสร้างระบบการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์การ การนำ และการควบคุม

แนวคิดทรัพยากรการบริหาร 4M's

ได้นักวิชาการได้แบ่งองค์ประกอบของทรัพยากรการบริหารไว้ โดยผู้วิจัยรวบรวม ดังนี้

Kasemsin (2013) กล่าวว่า ทรัพยากรการบริหารที่สำคัญมีอยู่ 4 ประการ คือ คนหรือบุคคล (man) เงินหรืองบประมาณ (money) วัสดุสิ่งของหรือวัสดุอุปกรณ์ (material) และการบริหารจัดการ (management) หรืออาจเรียกง่าย ๆ ว่า 4M's ซึ่งทรัพยากรการบริหาร ทั้ง 4 ประการจะมีผลต่อประสิทธิภาพการบริหาร

Davis and Lester (1988) ได้ให้ความเห็นว่าการบริหารจะไม่สามารถสัมฤทธิ์ผลด้วยดี หากไม่มีทรัพยากรการบริหาร คือ คน (man) เงิน (money) วัสดุสิ่งของ (material) และวิธีการจัดการ (method) หรือที่เรียกว่า 4 M's เพราะในการบริหารจำเป็นต้องอาศัย คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการบริหารจัดการเป็นปัจจัยสำคัญไม่ว่าการบริหารนั้นจะเป็นการบริหารราชการหรือเอกชน

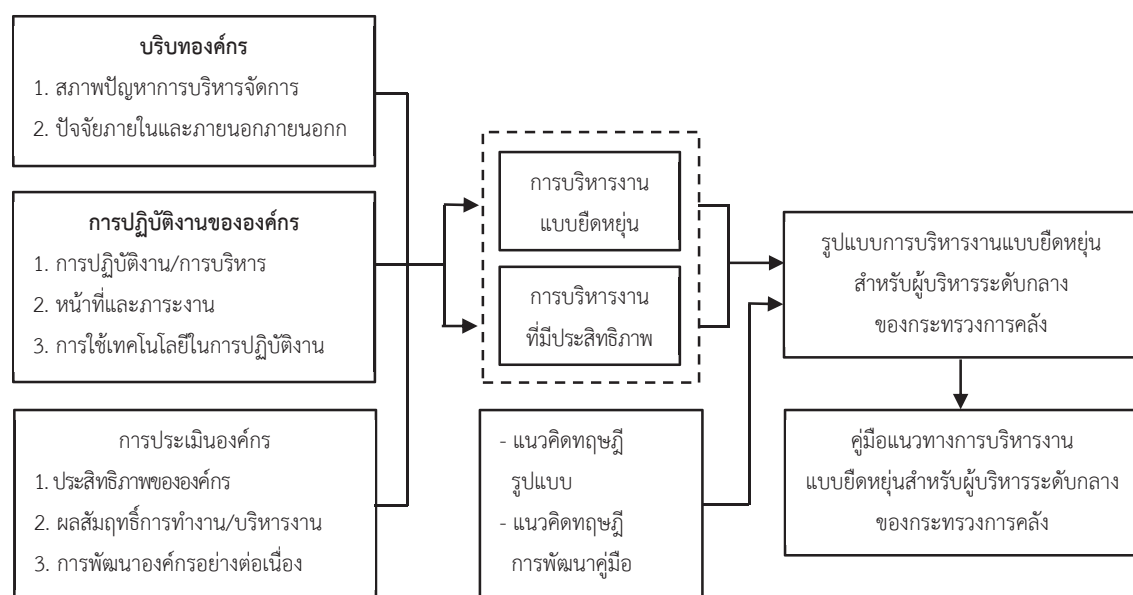
ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ทรัพยากรการบริหารเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการบริหารงานขององค์กรให้บรรลุผลสำเร็จ โดยทรัพยากรในการบริหารที่สำคัญคือ 4 M's ได้แก่ คน วัสดุอุปกรณ์ กระบวนการ และการบริหารจัดการ จากแนวคิดของ Altindag and Siller (2014) พบว่า วิธีการทำงานแบบยืดหยุ่นได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตของพนักงาน และพบว่ารูปแบบการทำงานที่ยืดหยุ่นมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจ ในการทำงานของพนักงาน และมีผลกระทบโดยตรงต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ในขณะที่ Kang (2023) พบว่า

HR มีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงานของ ส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร และสามารถเพิ่มความสามารถขององค์กรและการบรรลุการเติบโตอย่างต่อเนื่องขององค์กร

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แนวคิดรูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นเน้นให้ความสำคัญกับบุคลากร มีบทบาทช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและประสิทธิภาพขององค์กร

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ทำให้ได้กรอบแนวความคิดในการวิจัยแสดงดังภาพ 2 ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้เป็นแนวทางในการตั้งคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกและสร้างคำถามในแบบสอบถาม เพื่อหาองค์ประกอบเบื้องต้นของการพัฒนารูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลัง รวมทั้งนำไปใช้อ้างอิงในการอภิปรายผลของการวิจัย



ภาพ 2 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ตามแนวคิดของ Gravetter and Forzano (2012) โดยเริ่มต้นจากการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (semi structures interview) และการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง (focus group discussion) ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม (questionnaire) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยจำนวน 4 กลุ่ม โดยการวิจัยเชิงคุณภาพมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงการคลัง จำนวน 10 คน (2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมสนทนากลุ่ม เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารและพัฒนาองค์กร ผู้บริหารระดับสูง และผู้บริหารระดับกลางของหน่วยงานภาครัฐ รวมจำนวน 14 คน และ (3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญประเมินคู่มือ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารและพัฒนาองค์กร ผู้บริหารระดับสูง และผู้บริหารระดับกลางของหน่วยงานภาครัฐ รวมจำนวน 5 คน ซึ่งในแต่ละกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนด และการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม คือผู้บริหารระดับกลางของส่วนราชการในสังกัดกระทรวงการคลัง โดยการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายตามสูตรของ Yamane (1973) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ด้วยค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าไม่เกินร้อยละ 5 เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นตัวแทนของประชากรเป้าหมาย ซึ่งผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนที่มีความสมบูรณ์จำนวน 473 คน ซึ่งทำให้ขนาดกลุ่มตัวอย่างได้จำนวนมากกว่าการคำนวณตามสูตรของ Yamane (1973) ทำให้มีความเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์

ข้อมูลมากยิ่งขึ้น

2. ขั้นตอนในการวิจัย มีหลายขั้นตอน ได้แก่

- 2.1 การศึกษาเอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลมาจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง และนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

- 2.2 จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) และนำผลมาสร้างเป็นแบบสอบถาม จำนวน 79 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) ของ Likert (1932) และนำแบบสอบถามไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence-IIOC) โดยค่า IIOC ควรจะมากกว่า 0.50 (Pipitkun, 2018) ซึ่งจากการตรวจสอบทุกข้อคำถาม มีค่า IIOC ระหว่าง 0.80-1.00 และนำแบบสอบถามไปดำเนินการหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน โดยการวิเคราะห์ค่าทางสถิติด้วยเทคนิคสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) โดยควรมีค่ามากกว่า 0.70 (Pipitkun, 2018) ซึ่งจากการตรวจสอบ ได้ค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.982 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างได้

- 2.3 นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาประมวลผลและวิเคราะห์ผล สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการตามแนวคิดของ Pinyo (2012) ดังนี้ (1) ตรวจสอบค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Okin Measure of Sampling Adequacy (KMO) ที่ควรมีค่าเข้าใกล้ 1 ซึ่งจากการ

ใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ผู้วิจัยได้ค่า KMO เท่ากับ 0.981 และตรวจสอบค่า Bartlett's test of sphericity เท่ากับ 0.000 มีนัยสำคัญแสดงว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กัน เหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบ (2) ทำการสกัดองค์ประกอบ (factor extraction) เพื่อหาจำนวนองค์ประกอบที่สามารถใช้แทนตัวแปรทั้งหมด ด้วยวิธีองค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis--PCA) ร่วมกับการหมุนแกน (factor rotation) แบบตั้งฉาก (orthogonal rotation) ด้วยวิธีวาริเมกซ์ (varimax)

2.4 นำผลมาจัดทำร่างรูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลัง และนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมสนทนากลุ่ม จำนวน 14 คน เพื่อประเมินผลร่างรูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่น

2.5 นำรูปแบบที่ได้มาพัฒนาสร้างเป็นคู่มือแนวทางในการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลัง โดยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อประเมินคู่มือ ซึ่งผลการประเมินคู่มือ พบว่ามีความถูกต้องเหมาะสมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางได้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง มีจำนวน 10 ข้อคำถาม เป็นคำถามเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงาน เพื่อทำงานได้รวดเร็วและคล่องตัวสูงขึ้น สามารถตอบสนองความต้องการใหม่ๆ ของประชาชนได้อย่างทันการณ์ สำหรับแบบสอบถาม เป็นคำถาม จำนวน 79 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แปลความหมายโดยค่าคะแนน 5 หมายถึง มีความสำคัญมากที่สุด ค่าคะแนน 4 หมายถึง มีความสำคัญมาก ค่าคะแนน 3 หมายถึง มีความสำคัญปานกลาง ค่าคะแนน 2 หมายถึง มีความสำคัญน้อย และค่าคะแนน 1 หมายถึง มีความสำคัญน้อยที่สุด สำหรับการประชุมสนทนากลุ่ม

ใช้แบบประเมิน 4 ด้าน คือ ด้านอรรถประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ ผ่าน Google Forms และการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง (focus group discussion)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยสถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ผลการวิจัย

1. ผลจากการหมุนแกนหาองค์ประกอบด้วยวิธีวาริเมกซ์ พบว่า มีทั้งหมด จำนวน 7 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่ 2 คุณลักษณะของผู้บริหาร องค์ประกอบที่ 3 วิธีบริหารจัดการงานแบบยืดหยุ่น องค์ประกอบที่ 4 การบริหารงบประมาณ องค์ประกอบที่ 5 ทักษะของผู้บริหาร องค์ประกอบที่ 6 การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ และองค์ประกอบที่ 7 ความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน

2. ผลการพัฒนาูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่น โดยการนำองค์ประกอบที่ได้ไปอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง (focus group discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 14 คน ได้มีฉันทานุมติในรูปแบบและให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้ได้รูปแบบที่กระชับ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง เห็นควรจัดกลุ่มองค์ประกอบที่มีความเกี่ยวข้องกัน จัดอยู่ในองค์ประกอบเดียวกัน โดยปรับให้เหลือ จำนวน 4 องค์ประกอบหลัก ตามทรัพยากรการบริหาร 4M ได้แก่ (1) คน (man) (2) วัสดุอุปกรณ์ (material) (3) การปฏิบัติงาน (method) และ (4) การบริหารจัดการ (management) และตั้งชื่อองค์ประกอบ

ใหม่ให้ความชัดเจนและสอดคล้องกับตัวแปรในองค์ประกอบ ดังนี้

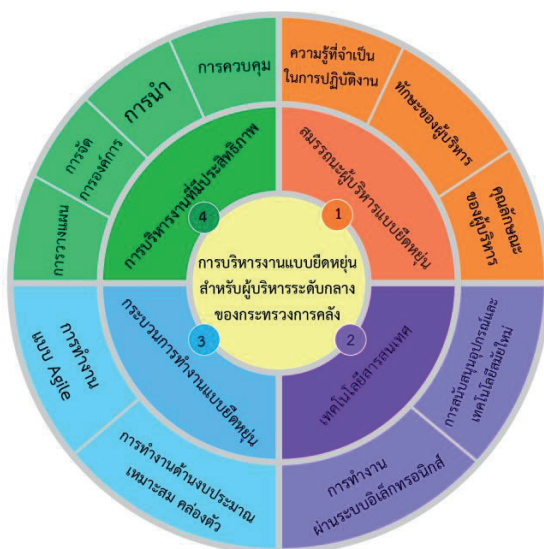
องค์ประกอบที่ 1 ด้านคน ตั้งชื่อองค์ประกอบ: สมรรถนะผู้บริหารแบบยืดหยุ่น ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบรอง ได้แก่ (1) ความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน (2) ทักษะของผู้บริหาร และ (3) คุณลักษณะของผู้บริหาร

องค์ประกอบที่ 2 ด้านวัสดุอุปกรณ์ ตั้งชื่อองค์ประกอบ: เทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบรอง ได้แก่ (1) การทำงานผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ และ (2) การสนับสนุนอุปกรณ์และเทคโนโลยีสมัยใหม่

องค์ประกอบที่ 3 ด้านการปฏิบัติงาน ตั้งชื่อองค์ประกอบ: กระบวนการทำงานแบบยืดหยุ่น ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบรอง ได้แก่ (1) การทำงานแบบ Agile และ (2) การทำงานด้านงบประมาณเหมาะสมคล่องตัว

องค์ประกอบที่ 4 ด้านการบริหารจัดการ ตั้งชื่อองค์ประกอบ: การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบรอง ได้แก่ (1) การวางแผน (2) การจัดการองค์การ (3) การนำ (4) การควบคุม

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลัง ได้ดังแสดงในภาพ 3



ภาพ 3 รูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลัง

3. ผลการสร้างคู่มือแนวทางการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลัง ผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือแนวทางการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลัง ตามหัวข้อที่สำคัญ โดยแบ่งคู่มือออกเป็น 4 ส่วน

ได้แก่ ส่วนที่ 1 แนะนำคู่มือ ส่วนที่ 2 รูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่น ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นไปใช้งาน ส่วนที่ 4 การประเมินผลการบริหารงานแบบยืดหยุ่น ซึ่งจากการประเมินคู่มือของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วย

คู่มือมีความถูกต้องเหมาะสมและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลังได้ มีค่าเฉลี่ย 4.98 คือเหมาะสมมากที่สุด

การอภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางของกระทรวงการคลัง พบว่า มีจำนวน 4 องค์ประกอบ ซึ่งสามารถอภิปรายผลในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 สมรรถนะผู้บริหารแบบยืดหยุ่น จัดเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนารูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่น ซึ่งถือเป็นทรัพยากรการบริหารที่มีความสำคัญที่สุด โดยการพัฒนาดตนเองของผู้บริหารระดับกลางให้เป็นผู้นำที่มีความยืดหยุ่น มีความสามารถในการสร้างการเปลี่ยนแปลง และปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับแนวคิด Brown (2023) กล่าวว่า ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารระดับกลางต้องมีความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการเพื่อความสำเร็จขององค์กร โดยองค์ประกอบที่ 1 สมรรถนะผู้บริหารแบบยืดหยุ่น สอดคล้องกับ McClelland (1973) ที่กล่าวถึงสมรรถนะของผู้บริหาร ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้บริหาร เช่นเดียวกับ Thongprasit, Boonyasopon, Wisuttipaet, and Siengchin (2023) พบว่า การพัฒนารูปแบบศักยภาพของผู้รับผิดชอบด้านการจัดการพลังงานในโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอภายใต้การควบคุมของกระทรวงพลังงาน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ด้านความรู้ (2) ด้านทักษะ และ (3) ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์

องค์ประกอบที่ 2 เทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย การทำงานผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ และการสนับสนุนอุปกรณ์และเทคโนโลยีสมัยใหม่โดยผู้บริหาร

ระดับกลางจะต้องนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงานแบบยืดหยุ่น สอดคล้องกับแนวคิดของ Hayward (2018) กล่าวว่า ผู้บริหารในยุคดิจิทัลจะต้องเป็นผู้นำที่ผลักดันสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนางานและบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้น ต้องมีการทำระบบงานและแบบฟอร์มต่าง ๆ ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ มีการนำระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยให้ระบบงานขององค์กรทำงานได้เร็วและใช้ตรวจสอบความถูกต้องของงาน สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติราชการที่รองรับชีวิตและการทำงานวิถีใหม่ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (Office of the Civil Service Commission, 2022) ที่ให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐพิจารณานำเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนการให้บริการประชาชนและผู้รับบริการ และปรับปรุงแบบการบริการบางลักษณะให้อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-service)

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการทำงานแบบยืดหยุ่น ประกอบด้วย การทำงานแบบ Agile และการทำงานด้านงบประมาณ เหมาะสม คล่องตัว สอดคล้องกับ Mawson (2023) ที่กล่าวว่า การทำงานแบบ Agile เป็นวิธีการทำงานที่คล่องตัวทำให้เกิดการทำงานแบบยืดหยุ่น และการทำงานแบบ Agile เป็นวิธีทำงานที่เพิ่มประสิทธิภาพพนักงานเพื่อให้ทำงานได้ดีที่สุดโดยเพิ่มความยืดหยุ่นสูงสุด เช่นเดียวกับ Punyadong and Prasomsuk (2023) พบว่า แนวทางการส่งเสริมการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานงบประมาณ คือ ควรนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในงานด้านงบประมาณ

องค์ประกอบที่ 4 การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ Prasertsri (2006) ที่เห็นว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องทำหน้าที่บริหาร 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม ทั้งนี้ Prasertsri

(2006) สรุปว่าการบริหารจัดการในยุคโลกาภิวัตน์ผู้บริหารจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบลักษณะและวิธีการบริหารจัดการให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม โดยการบริหารจัดการจะต้องทำทั้งการวางแผน การจัดการองค์การ การนำ และการควบคุม เพื่อให้การดำเนินงานขององค์การสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและสามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่นเดียวกับ Jankanakittikul, Jaroenchai, and Chotechoei (2019) ที่พบว่า การจัดการธุรกิจในยุคใหม่ผู้บริหารต้องมีแนวทางและรูปแบบการบริหารที่เหมาะสมกับองค์กรนั้น ๆ ให้ทันการเปลี่ยนแปลงในสภาวะการแข่งขันเพื่อความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งองค์ประกอบของการจัดการสมัยใหม่ที่ได้จากการวิเคราะห์ ได้แก่ (1) การวางแผน (2) การจัดองค์กร (3) การชี้นำ (4) การควบคุม และ (5) การอำนวยการ โดยบริหารจัดการให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม

โดยองค์ประกอบแต่ละตัวมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร ผู้บริหารควรมีการเรียนรู้เพื่อสะสมประสบการณ์ เพิ่มศักยภาพในการจัดการ รวมถึงการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่และนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดต่อไปยัง ๆ ขึ้น

ทั้งนี้ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การบริหารงานแบบยืดหยุ่นยังมีข้อจำกัดในการบริหารจัดการ องค์กรต้องมีความพร้อมการนำไปประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะผู้บริหารระดับกลางในองค์กรภาครัฐ ซึ่งมีขนาดใหญ่ การจะปรับเปลี่ยนทำได้ยากกว่าองค์กรขนาดเล็ก ดังนั้น

องค์กรจึงควรพัฒนาความพร้อมใน 4 ด้าน ทั้งด้านผู้บริหาร ด้านระบบเทคโนโลยี ด้านบุคลากร และด้านวัฒนธรรมองค์กรให้พร้อมรับการบริหารงานแบบยืดหยุ่น เพื่อประโยชน์ทำงานได้รวดเร็วคล่องตัว สามารถสนองความต้องการของประชาชนในรูปแบบใหม่ ๆ ได้ทันตามความต้องการและทันการเปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรควรมีนโยบายสนับสนุนให้ผู้บริหารระดับกลางบริหารงานแบบยืดหยุ่น โดยสนับสนุนในทุกองค์ประกอบในรูปแบบการบริหารงานแบบยืดหยุ่น ทำให้ขับเคลื่อนองค์กรให้ทำงานได้อย่างรวดเร็วและคล่องตัว สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้รับบริการได้อย่างทันการณ์

2. ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรควรมีนโยบายสนับสนุนให้บุคลากรของทั้งองค์กรเห็นความสำคัญของการปรับตัว ปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงาน และวิธีการบริหารงาน เพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างรวดเร็วคล่องตัว ทันกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการบริหารงานแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้บริหารระดับกลางสำเร็จต่อไปได้

3. ผู้บริหารระดับกลางควรมีการเตรียมความพร้อมปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัล เช่น ผู้บริหารระดับกลางควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงาน โดยการจัดฝึกอบรมที่เน้นทักษะดิจิทัลและสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมในการนำเทคโนโลยีไปใช้ในการปฏิบัติงาน

References

- Allen, L. A. (1958). *Management and organization*. McGraw-Hill.
- Altindag, E., & Siller, F. (2014). Effects of flexible working method on employee performance: An empirical study in Turkey. *Business and Economics Journal*, 5(3), 1-7.
- Brown, P. (2023). *The power of flexibility: Navigating leadership styles with participative and situational theories*. Retrieved from <https://www.linkedin.com/pulse/power-flexibility-navigating-leadership-styles-theories-patrick-brown>
- Christian, A. (2023). *Why middle managers are often cast as villains*. Retrieved from <https://www.bbc.com/worklife/Article/20230118-why-middle-managers-are-often-cast-as-villains>
- Gravetter, F. J., & Forzano, L.-A. B. (2012). *Research methods for the behavioral sciences* (4th ed.). Wadsworth.
- Davis, C. E., & Lester, J. P. (Eds.). (1988). *Dimensions of hazardous waste politics and policy*. Greenwood.
- Hayward, S. (2018). *The agile leader: How to create an agile business in the digital age*. Kogan Page.
- Jankanakittikul, T., Jaroenchai, K., & Chotechoei, N. (2019). The model of modern management effect to the success of an organizations. *College of Asian Scholars Journal*, 9(2), 64-68. [In Thai]
- Kaewsanan, K., & Chirinung, P. (2021). Organization management to success. *Journal of Buddhistic Sociology*, 6(4), 88-108. [In Thai]
- Kang, Y. (2023). Research on the impact of flexible human resource management on enterprise organization performance-take the asset appraisal industry as an example. *The EURASEANs: Journal on Global Socio-Economic Dynamics*, 2(39), 70-82.
- Kasemsin, S. (2013). *New personnel management plan* (5th ed.). Thai Watana Panich. [In Thai]
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 22(140), 5-55.
- Mawson, A. (2023). *A agile working, flexible working and hybrid working-what's the difference?*. Retrieved from <https://www.advanced-workplace.com/hybrid-working-strategy/agile-working-flexible-working-and-hybrid-working-whats-the-difference>
- McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than for "intelligence." *American Psychologist*, 28(1), 1-14.
- Ministry of Finance. (n.d.). *History of the Ministry of Finance*. Retrieved from <https://mof.go.th/th/detail/2018-12-21-14-57-33/2018-12-21-16-02-08> [In Thai]

- Office of the Civil Service Commission. (2022). *Public sector manpower 2022*. Author. [In Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *The thirteenth national economic and social development plan (2023-2027)*. Author. [In Thai]
- Pinyo, T. (2012). *Technique of factor analysis for research work*. Fernkaluang. [In Thai]
- Pipitkun, K. (2018). Quality of questionnaire tools: Validity and reliability in public administration for research. *Academic and Research Journals Northeastern University*, 8(2), 104-110. [In Thai]
- Prasatkeaw, T., Pinthapataya, S., Boonyasopon, T., & Teeraviwatchai, A. (2020). Model development of middle manager potential for competitiveness in aviation business industry. *The Journal of King Mongkut's University of Technology North Bangkok*, 30(4), 717-725. [In Thai]
- Prasertsri, R. (2006). *Modern management*. Dharmasarn. [In Thai]
- Punyadong, W., & Prasomsuk, T. (2023). Promoting the use of information technology systems for budget management of Rajaprajanugroh 22 school in Mae Hong Son province. *Journal of Educational Management and Research Innovation*, 5(4), 909-920. [In Thai]
- Sasin Graduate Institute of Business Administration of Chulalongkorn University. (2013). *Ministry of Finance change management program*. Author. [In Thai]
- Sirait, E. R. E., & Nugroho, B. A. (2021). The effectiveness of flexible working arrangements as a form of digital transformation from the perspective of Indonesian government employees. *Journal of Information Technology and Its Utilization*, 4(2), 42-50.
- Sushil (2016a). Managing flexibility: Developing a framework of flexibility maturity model. In Sushil, K. T. Bhal, & S. P. Singh (Eds.), *Managing flexibility: People, process, technology and business* (pp. 3-19). Springer.
- Sushil, P. (2016b). Theory of flexible systems management. In Sushil, J. Connell, & J. Burgess (eds.), *Flexible work organizations: The challenges of capacity building in Asia* (pp. 3-20). Springer.
- Thailand Future Foundation. (2021). *Future of government*. Retrieved from <https://www.thailandfuture.org/post/future-of-government-องค์-กรภาคร-ฐน-ห-งอนาคต> [In Thai]
- Thongprasit, K., Boonyasopon, B., Wisuttiapet, S., & Siengchin, S. (2023). Competency development for personnel responsible for energy management in textile industry under the Ministry of Energy. *The Journal of King Mongkut's University of Technology North Bangkok*, 33(1), 315-326. [In Thai]
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis (3rd ed.)*. Harper & Row.
- Yavirach, N. (2017). *Modern management (11th ed.)*. Triple Group. [In Thai]

ตัวตนและความต้องการบรรลุศักยภาพในอาชีพของคนไทย เจนเนอเรชันแซต*

ประจักษ์ ปฏิทัศน์¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพตัวตนด้านการประกอบอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเนอเรชันแซต (2) ศึกษาสภาพความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเนอเรชันแซต และ(3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยตัวตนด้านการประกอบอาชีพกับปัจจัยความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเนอเรชันแซต ใช้เทคนิคการวิจัยแบบผสมวิธี คือ ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากตัวอย่างคนไทยกลุ่มเจนเนอเรชันแซต จำนวน 419 คน และใช้แบบสัมภาษณ์ สัมภาษณ์เชิงลึกเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลหลักแก่ผู้วิจัย จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตัวตนด้านการประกอบอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเนอเรชันแซตกับตัวแปรความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเนอเรชันแซต ด้วยการทดสอบไคสแควร์

ผลการวิจัย พบว่า คนไทยกลุ่มเจนเนอเรชันแซตส่วนใหญ่มีสภาพตัวตนการประกอบอาชีพไม่ชัดเจน ไม่มั่นคง และยังพบความขัดแย้งระหว่างตัวตนที่เป็นจริงกับตัวตนในอุดมคติด้านการประกอบอาชีพ ความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเนอเรชันแซตส่วนใหญ่อยู่ในระดับค่อนข้างมาก คนไทยกลุ่มเจนเนอเรชันแซตส่วนใหญ่ไม่ยึดติดว่าในอนาคตตนเองจะประกอบอาชีพใดก็ได้ แต่ขอให้มีความรู้และร่ำรวยซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพที่สำคัญที่สุด และตัวแปรปัจจัยตัวตนด้านการประกอบอาชีพเกือบทั้งหมดที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความสัมพันธ์กับตัวแปรปัจจัยความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเนอเรชันแซตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\alpha = 0.05$)

คำสำคัญ: ตัวตนด้านการประกอบอาชีพ; ความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพ;
กลุ่มเจนเนอเรชันแซต

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ประจักษ์ ปฏิทัศน์. (2567). ตัวตนและความต้องการบรรลุศักยภาพในอาชีพของคนไทยเจนเนอเรชันแซต.
วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14(3), 793-808.

¹ คณะศิลปศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
1518 ถนนประชากรราษฎร์ 1 แขวงวงศ์สว่าง เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร 10800, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: prajuk.p@arts.kmutnb.ac.th
*งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากคณะศิลปศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Self and Career Self-Actualization Needs of Thai Generation Z*

Prajuk Pratitas¹

Abstract

This research article aims to study (1) the condition of career self, (2) the condition of career self-actualization, and (3) their relations in Thai Generation Z population. Mixed methods technique was implemented: 419 samples surveyed by researcher's questionnaire and 30 key Informants were dept interviewed. Descriptive statistic was implemented for personal data analysis and Chi-square Technique was implemented to test the relationship between the career self variables and the career self-actualization variables.

Findings are as follows: Most of Thai generation Z's career self are not clear, not steady, and incongruent between their self-concept and their ideal self. Their career self-actualization needs level are quite high. They do not mind, whatever career they are going to do but their high income and wealth are only the real representative of their career self-actualization. Almost of the career self-variables were used in this research are significantly relating to the career self-actualization variables ($\alpha = 0.05$).

Keywords: Career Self; Career Self-Actualization, Generation Z

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Pratitas, P. (2024). Self and career self-actualization needs of Thai generation Z. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 793-808.

¹ Faculty of Applied Arts, King Mongkut's University of Technology North Bangkok

1518 Pracharat 1 Road, Wongsawang, Bangsue, Bangkok 10800, Thailand

Corresponding Author Email: prajuk.p@arts.kmutnb.ac.th

* This Research was funded by Faculty of Applied Arts, King Mongkut's University of Technology North Bangkok

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คนไทยกลุ่มเจนเอเรชั่นแซด หมายถึง ประชาชนที่เกิดในช่วงตั้งแต่ปีพ.ศ. 2544 หรือปี ค.ศ. 2001 เป็นต้นมา (Pratitas, Chullasap, Sivabaedya, Treeaekanukul, Boonratmaitree, Pratitas, & Boonta, 2013) คนไทยกลุ่มเจนเอเรชั่นแซดกำลังเป็นส่วนหนึ่งของแรงงานรุ่นใหม่ที่ย้ายเข้าสู่โลกการทำงานเป็นครั้งแรก (first Jobber) และในอนาคต จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง พวกเขาจะเข้าไปแทนที่กำลังแรงงานที่เกษียณอายุในทุกสาขาวิชาชีพในโลกของการทำงาน แต่การเริ่มต้นย้ายเข้าสู่โลกการทำงานประชากรกลุ่มเจนเอเรชั่นแซด กลับสร้างความวิตกกังวลให้แก่กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรทั่วโลก เพราะพบว่าการเกิดปัญหาช่องว่างระหว่างวัย มีความแตกต่างทางความคิด เจตคติ และพฤติกรรมการทำงาน ระหว่างพนักงานเจนเอเรชั่นแซดกับพนักงานเจนเอเรชั่นวาย เจนเอเรชั่นเอ็กซ์ เบบี้บูมเมอร์ รวมถึงเทรตดิชันนัล ภายในองค์กรเดียวกัน ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อประสิทธิภาพของทีมงาน และกระบวนการสร้างทีมงานที่ประกอบด้วยสมาชิกหลากหลายรุ่นที่มีพนักงานเจนเอเรชั่นแซดเป็นสมาชิกรวมอยู่ในทีมงานด้วย

คนไทยกลุ่มเจนเอเรชั่นแซดเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่เติบโตมาพร้อมกับสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และเครือข่ายการสื่อสารดิจิทัล ทำให้พวกเขามีจุดแข็งในด้านทักษะการใช้งานและสามารถเรียนรู้ผ่านการใช้งานอุปกรณ์สื่อสารดิจิทัลรุ่นใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็สร้างอุปนิสัยด้านลบที่เป็นเอกลักษณ์ของประชากรเจนเอเรชั่นแซดขึ้นด้วย กล่าวคือ พวกเขาชอบใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในโลกออนไลน์จนดูเหมือนไม่สนใจโลกและผู้คนรอบตัว ชอบการสื่อสารผ่านข้อความบนหน้าจอมือถือหรือคอมพิวเตอร์แทนการพูด มีความสามารถโดดเด่นในการค้นหาข้อมูลในระบบออนไลน์ สามารถเข้าถึงคำตอบในเรื่องที่ตนมีความ

สนใจเป็นพิเศษได้ด้วยตนเอง (Jayatissa, 2023) ชอบทำกิจกรรมหลายอย่างในเวลาเดียวกัน จากมุมมองของนักบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรดังกล่าวข้างต้น ทำให้ดูเหมือนว่าประชากรเจนเอเรชั่นแซดส่วนใหญ่จะมีตัวตนทางอาชีพ มีเจตคติต่อการทำงาน และมีความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพแตกต่างจากคนต่างรุ่นอย่างชัดเจน (Raslie, 2021)

ความไม่เข้าใจเกี่ยวกับลักษณะตัวตนทางอาชีพและความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพของประชากรเจนเอเรชั่นแซดดังกล่าวข้างต้น อาจเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุสำคัญที่ทำให้เพื่อร่วมงานต่างรุ่นมีอคติและตีตรากำลังแรงงานกลุ่มเจนเอเรชั่นแซดจนกลายเป็นอุปสรรคต่อการประสานการทำงานระหว่างคนต่างรุ่นภายในองค์กร เพียงเพราะพวกเขาขาดข้อมูลข้อเท็จจริงในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อกันและกัน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการวิจัยเพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับลักษณะตัวตนทางอาชีพและความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพของประชากรเจนเอเรชั่นแซด เพื่อประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ในระบบการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นกำลังแรงงานเจนเอเรชั่นแซดในอนาคตต่อไป

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพตัวตน (self) ตามแนวคิดของ Rogers (1975) โดยเน้นเฉพาะในมิติด้านการทำงานประกอบอาชีพ และศึกษาสภาพความต้องการบรรลุศักยภาพด้านการประกอบอาชีพของคนไทยเจนเอเรชั่นแซด ตามแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (1943, 1954, 1987) และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านตัวตนในมิติด้านการประกอบอาชีพกับตัวแปรความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเอเรชั่นแซด

ผลการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ได้รับชุดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สำคัญต่อการทำความเข้าใจตัวตนทางอาชีพและความต้องการบรรลุศักยภาพทางอาชีพของประชากรเจนเอเรชั่นแซด ที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงานด้านการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ซึ่งจะมีกำลังแรงงานกลุ่มเจนเอเรชั่นแซดเข้าไปทำงานเป็นจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพตัวตนในมิติด้านการประกอบอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเอเรชั่นแซด
2. ศึกษาสภาพความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเอเรชั่นแซด
3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยตัวตนด้านการประกอบอาชีพกับปัจจัยความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเอเรชั่นแซด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวตัวแปร มุ่งศึกษาสภาพตัวตนทางอาชีพ โดยใช้ทฤษฎีตัวตนตามแนวคิดของ คาร์ล โรเจอร์ (Carl Roger) ศึกษาสภาพความต้องการบรรลุศักยภาพด้านการประกอบอาชีพ โดยใช้ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการตามแนวคิดของ เฮบรา แฮม แฮโรลด์ มาสโลว์ (Abraham Harold Maslow) และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยตัวตนด้านการประกอบอาชีพกับปัจจัยความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพของคนไทยเจนเอเรชั่นแซด
2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง คือ คนไทยที่เกิดในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 หรือปี ค.ศ. 2001 เป็นต้นมา เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ คนไทยที่อายุระหว่าง 20-23 ปี ในช่วงที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งตัวอย่างจะต้องสมัครใจเป็นผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา เริ่มต้นขั้นตอน

แบบบอกต่อ(snowball sampling)จากกระจายข่าวผ่านเครือข่ายนักวิจัยทุกภูมิภาคในประเทศไทย ขอความอนุเคราะห์ในการสืบหาและทาบทามกลุ่มบุคคลเป้าหมายอายุ 20-23 ปี ที่อาจสมัครใจเป็นผู้ให้ข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ ทั้งตัวอย่างที่ให้ข้อมูลด้วยการตอบแบบสอบถาม และตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์เชิงลึก ในรายที่แสดงความสนใจในขั้นตอนการทาบทาม ผู้วิจัยจะโทรศัพท์หรือเข้าพบด้วยตนเองเพื่อให้ข้อมูลรายละเอียดการเป็นอาสาสมัคร ฯ ลงนามในหนังสือแสดงการยินยอม และนัดวัน เวลา สถานที่เก็บข้อมูลตามความสมัครใจของอาสาสมัครแต่ละราย ซึ่งสามารถเลือกให้ข้อมูลผ่านระบบสื่อสารออนไลน์ระบบ Google Forms หรือเดินทางให้ข้อมูลในสถานที่ปลอดภัยที่ผู้วิจัยจัดเตรียมตามมาตรฐานจรรยาบรรณการวิจัยในมนุษย์

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก ระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2566 ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสภาพและความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนด้านอาชีพกับความต้องการบรรลุศักยภาพในอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเอเรชั่นแซด
2. ผู้ประกอบวิชาชีพด้านบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรสามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ประกอบการวางแผนกลยุทธ์บริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรได้
3. นักวิชาการและนักศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรสามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ประกอบการศึกษาและการวิจัยได้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประชากรเจนเอเรชั่นแซต หมายถึง ประชาชนที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2544 หรือปี ค.ศ. 2001 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นกลุ่มกำลังแรงงานรุ่นใหม่ เริ่มต้นทำงานครั้งแรก (first jobber) พวกเขาทยอยเข้าสู่โลกของการทำงาน (world of work) ในอุตสาหกรรมและองค์กร แทนที่กำลังแรงงานรุ่นเก่าที่จะต้องเกษียณอายุออกจากในองค์กรอย่างต่อเนื่อง (Racolta-Paina & Irini, 2021)

นักบริหารและนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรค่อนข้างมีความกังวลต่อการดูแลกำลังแรงงานรุ่นใหม่ที่เป็นประชากรเจนเอเรชั่นแซต เพราะพบปัญหาช่องว่างระหว่างรุ่น ที่ทำให้กำลังแรงงานเจนเอเรชั่นแซตไม่สามารถปรับตัวทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานต่างรุ่นในองค์กรของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลทำให้ทีมมีประสิทธิภาพการทำงานลดลง และทำให้องค์การมีผลิตภาพต่ำลงตามไปด้วย (Shtepura, 2022)

ในด้านจิตอ่อน พวกเขามีวิธีคิดแบบปัจเจกนิยม (individualism) ที่ค่อนข้างสุดโต่ง เข้าสังคมอย่างระมัดระวังตามความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้จริง ๆ ไม่สร้างพันธสัญญากับองค์กรที่ตนทำงาน ให้ความสำคัญมีอยู่ในระดับต่ำกับวิธีการทำงานแบบเดิม แต่กลับนิยมใช้วิธีการสื่อสารผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และเครือข่ายดิจิทัลมากกว่าการสื่อสารแบบพบหน้ากัน

ในด้านจุดแข็ง กำลังแรงงานเจนเอเรชั่นแซตก็มีจุดแข็งเหนือกว่ากำลังแรงงานรุ่นอื่น ๆ ในด้านการมีทักษะการใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัล (digital literacy) และเครือข่ายออนไลน์รูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญอย่างหนึ่งของการเป็นกำลังแรงงานรุ่นใหม่ในองค์กรยุคดิจิทัล (digital era) ในอนาคต

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหลัก 2 ตัวแปรได้แก่ ตัวแปรตัวตนในการประกอบอาชีพและตัวแปรความต้องการบรรลุ

ศักยภาพทางอาชีพ

ตัวแปรตัวตนในการประกอบอาชีพ (career self) ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ผลการประเมินและผลการรับรู้ลักษณะตัวตนด้านการประกอบอาชีพของบุคคลแต่ละคน ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาตัวแปรตัวตนในการประกอบอาชีพมาจาก แนวคิดของ คาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers) นักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมที่เชื่อมั่นในคุณค่าของมนุษย์ทุกคน เชื่อว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่ดี มีแรงจูงใจทางด้านบวก เป็นผู้มีเหตุผล มีอิสระในการเลือกกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง เป็นผู้นำตนเอง (self-directing) ที่ต้องการพัฒนาตัวเองให้ดีกว่าเดิมมากขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งสามารถบรรลุสู่สภาวะตัวตนสมบูรณ์ หากได้อยู่ในสภาพการณ์ที่มีเงื่อนไขเหมาะสม มนุษย์จะพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับศักยภาพแท้จริงของตน และสามารถบรรลุศักยภาพของตน (self-actualization) ในระดับสูงสุดอย่างแท้จริง

ทฤษฎีตัวตน (self theory) (Rogers, 1975) ตามแนวคิดของโรเจอร์จำแนกตัวตนของบุคคลออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ อัตมโนทัศน์ ตัวตนที่เป็นจริง และตัวตนในอุดมคติ หากตัวตนทั้ง 3 แบบ มีลักษณะสอดคล้องกลมกลืนกันและกัน (congruence) จะส่งผลทำให้บุคคลดังกล่าวมีบุคลิกภาพที่มั่นคง มีสุขภาพจิตดี มีแนวโน้มที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพตนเองในทุก ๆ ด้านได้อย่างอิสระและเต็มศักยภาพ สามารถปรับตัวได้ดี ไม่มีควมวิตกกังวลอย่างไร้เหตุผล และสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องอาศัยกลไกการป้องกันตนเอง (defend mechanism) แต่ในทางตรงกันข้าม หากตัวตนทั้ง 3 แบบ มีลักษณะไม่สอดคล้องกลมกลืน (incongruence) หรือขัดแย้งกันเองอย่างรุนแรง จะส่งผลทำให้บุคคลดังกล่าวประสบปัญหาด้านบุคลิกภาพ ทำให้มีปัญหาสุขภาพจิต หรือมีปัญหาในการพัฒนาศักยภาพตนเองทุก ๆ ด้าน มีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมสร้างปัญหาทั้งกับตนเองและผู้อื่นปรับตัวได้ยาก และมักจะต้องอาศัยกลไกการป้องกัน

ตนเองในการแก้ปัญหา

จากแนวคิดของ คาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers) ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นหลักการในการพัฒนาตัวแปรตัวต้นในการประกอบอาชีพในการวิจัยครั้งนี้ โดยจำกัดขอบเขตการประเมินและการรับรู้ลักษณะตัวตนของบุคคล ให้อยู่ในขอบเขตด้านการประกอบอาชีพเท่านั้น แต่ก็พบข้อจำกัดที่ไม่สามารถสร้างข้อคำถามครอบคลุมทุกอาชีพได้ จึงแก้ปัญหาโดยการนำสมรณะหลัก 8 กลุ่ม สมรณะ (Bartram, 2005) ที่ทุกอาชีพต้องมีเหมือนกันมาเป็นหลักในการสร้างมาตรวัดตัวแปรตัวต้นในการประกอบอาชีพ ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ยังสามารถใช้หลักการเดิมของ โรเจอร์ ในการแปลความหมายผลการรับรู้และประเมินตัวตนในการประกอบอาชีพของตัวอย่าง จากลักษณะสอดคล้องกลมกลืนกันและกัน หรือความไม่สอดคล้องกลมกลืนกันและกันระหว่าง อัตมโนทัศน์ในการประกอบอาชีพ ตัวตนที่เป็นจริงในการประกอบอาชีพ และตัวตนในอุดมคติในการประกอบอาชีพ เพื่อใช้เป็นดัชนีชี้วัดสภาพตัวตนในการประกอบอาชีพของตัวอย่าง เพื่อสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ต่อไป

สมรณะสำคัญสำหรับการประกอบอาชีพในโลกของการทำงานยุคศตวรรษที่ 21 จากผลการวิจัยของ Bartram (2005) ที่ได้ศึกษาผลงานวิจัยที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลจำนวน 29 เรื่อง มีจำนวนตัวอย่างรวมกัน 4,861 คน ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เมต้า (meta-analysis) มีจำนวนทั้งสิ้น 8 สมรณะสรุปได้ดังนี้ สมรณะการเป็นผู้นำและการตัดสินใจ (leading and initiating action) สมรณะการให้การสนับสนุนและการให้ความร่วมมือ (supporting and cooperating) สมรณะการปฏิสัมพันธ์และการนำเสนอ (interacting and presenting) สมรณะการวิเคราะห์และการแปลผล (analyzing and interpreting) สมรณะการคิดสร้างสรรค์และการคิดรวบยอด (creating and conceptualizing) สมรณะ

การจัดระบบและการดำเนินการ (organizing and executing) สมรณะการปรับตัวและการรับมือปัญหา (adapting and coping) สมรณะการประกอบการและการสร้างผลงาน (enterprising and performing)

ตัวแปรความต้องการบรรลุศักยภาพทางอาชีพ (career self-actualization needs) ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ความปรารถนาที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพด้านการประกอบอาชีพของบุคคลแต่ละคน ผู้วิจัยพัฒนาตัวแปรความต้องการบรรลุศักยภาพทางอาชีพ จากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ อับราฮัม ฮาโรลด์ มาสโลว์ (Abraham Harold Maslow) เป็นนักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมที่เชื่อว่ามนุษย์มีธรรมชาติดีงาม ใฝ่ดี และมนุษย์ต้องการพัฒนาตนเองให้บรรลุศักยภาพสูงสุดของตน โดยแต่ละบุคคลเป็นผู้ตัดสินใจเลือกด้วยตนเองว่าตนต้องการอะไร ต้องการเป็นคนแบบใด หรือต้องการประกอบอาชีพอะไร

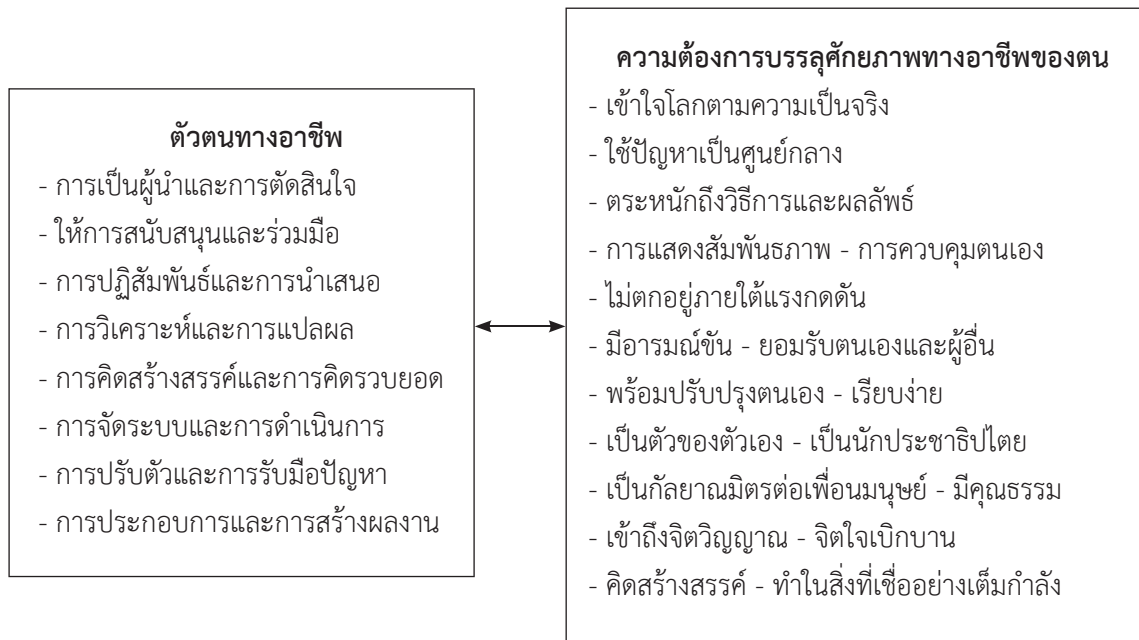
ลำดับขั้นของแรงจูงใจตามทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจของมาสโลว์ทั้ง 5 ลำดับขั้น (Maslow, 1954) สรุปได้ดังนี้ แรงจูงใจลำดับที่หนึ่ง (physiological needs) คือ แรงจูงใจขั้นพื้นฐานลำดับแรกที่สุดเน้นในเรื่องการได้รับการตอบสนองทางสรีรวิทยา เช่น เมื่อรู้สึกหิวหรือกระหาย บุคคลต้องการได้รับอาหารและเครื่องดื่ม เมื่อเจ็บป่วย บุคคลต้องการยารักษาโรค เมื่อเผชิญความร้อนความหนาว บุคคลต้องการเครื่องนุ่งห่มปกป้องร่างกาย หากบุคคลไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการที่เกิดจากแรงจูงใจลำดับที่หนึ่งจะทำให้บุคคลเอาชีวิตรอดได้อย่างยากลำบาก แรงจูงใจลำดับที่สอง (safety needs) คือ แรงจูงใจด้านความมั่นคงปลอดภัย เป็นแรงจูงใจลำดับสูงขึ้นหนึ่งขั้น เน้นในเรื่องการได้รับการตอบสนองความต้องการความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในการรักษาชีวิตและทรัพย์สินของตน หากบุคคลไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการตามแรงจูงใจด้านความมั่นคงปลอดภัย อาจทำให้เกิดความ

รู้สึกไม่มั่นคง วิตกกังวล และรู้สึกกลัว ซึ่งจะส่งผลต่อวิธีการดำเนินชีวิต ความสุขในชีวิต และคุณภาพชีวิตของบุคคล แรงจูงใจลำดับที่สาม (belonginess and love needs) คือ แรงจูงใจในการได้รับการยอมรับ ได้รับการความรัก และได้เป็นผู้มอบความรักให้แก่ผู้อื่น หากบุคคลไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการตามแรงจูงใจในการได้รับการยอมรับ ได้รับการความรัก และได้เป็นผู้มอบความรักให้แก่ผู้อื่น อาจทำให้บุคคลรู้สึกโหยหาความรัก ขาดรัก ว่าเหว อ่างว่าง แรงจูงใจลำดับที่สี่ (esteem needs) คือ แรงจูงใจในการแสวงหาและรักษาเกียรติยศ ศักดิ์ศรี ความมีหน้าตาบารมี ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ๆ ในสังคม รวมทั้งความรู้สึกเคารพและนับถือตนเองซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพจิตของบุคคลแต่ละคนมากที่สุดปัจจัยหนึ่ง บุคคลที่ไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการตามแรงจูงใจด้านการ ได้รับการเคารพยกย่องอาจจะยังคงสามารถดำเนินชีวิตตามปกติได้ แต่จะขาดความมั่นใจในตนเอง ไม่เห็นคุณค่าของตนเอง ทำให้มีความสุขที่สมบูรณ์อย่างแท้จริงได้ไม่เต็มศักยภาพที่มี แรงจูงใจลำดับที่ห้า (self-actualization needs) คือ แรงจูงใจในการบรรลุถึงขีดสุดตามศักยภาพในตนเองในฐานะเป็นมนุษย์ธรรมดาคนหนึ่ง เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่ต้องการทำความดีสร้างประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นด้วยจิตใจที่อิ่มเอมเต็มเปี่ยม โดยมีได้คาดหวังจะได้รับผลตอบแทนการทำหน้าที่ของตนเอง

บุคคลที่บรรลุศักยภาพของตน มักจะมีลักษณะบ่งชี้สำคัญ (Maslow, 1943, 1987) สรุปได้ดังนี้ เข้าใจโลกตามความเป็นจริง ใช้ปัญหาเป็นศูนย์กลาง มีมุมมองที่แตกต่างเกี่ยวกับวิธีการและผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย มี

มาตรฐานในการแสดงสัมพันธ์ภาพกับบุคคลแต่ละคน มีความสุขกับการควบคุมตนเอง ไม่คล้อยตามคำพูดของผู้อื่นอย่างไร้เหตุผล มีอารมณ์ขันแบบบริสุทธิ์ใจในแบบของตน ยอมรับตัวตนของตนและตัวตนของผู้อื่นได้อย่างไม่มีเงื่อนไข พร้อมทั้งจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจุดด้อยหรือความผิดพลาดในตัวเอง ถ้าหากสิ่งเหล่านั้นอยู่ในวิสัยที่สามารถปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงได้จริง ดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีคุณค่า มีความประณีตละเอียดละออ ใส่ใจต่อความดีงามความถูกต้องจนกลายเป็นวิถีปฏิบัติโดยปกติเป็นธรรมชาติ และเรียบง่ายในการดำเนินชีวิตของตน พอใจที่จะเป็นตัวของตัวเอง ไม่ต้องการเสแสร้งเป็นแบบอื่นที่ไม่ใช่ตัวตนของตน มีจิตสำนึกของการอ่อนน้อมถ่อมตัว ให้ความเคารพนับถือผู้อื่นเสมอ มีคุณลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนมนุษย์และสังคม ยึดมั่นอย่างหนักแน่นต่อคุณธรรมและจริยธรรมในตนเอง มีสภาวะการเข้าถึงจิตวิญญาณในธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง แต่ก็ไม่ต่อต้านหรือละทิ้งต่อหลักการความเชื่อทางศาสนาต่าง ๆ ทุกศาสนา มีแนวคิดที่เปิดกว้างและพร้อมให้การยอมรับสิ่งใหม่ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ด้วยความยินดีจากใจจริงอย่างไม่มีเงื่อนไข ไม่มีอคติ มีศักยภาพในการคิดอย่างสร้างสรรค์ กล้าที่จะริเริ่มลงมือทำสิ่งดี ๆ เป็นคนแรก กล้าตัดสินใจลงมือแก้ปัญหาด้วยวิธีการแบบใหม่ กล้าคิดต่างหรือปฏิบัติต่างจากผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ กล้าที่จะแตกต่างจากผู้อื่นในทางที่ดีกว่า กล้าที่จะเข้าไปมีประสบการณ์ร่วมอย่างเต็มกำลังขั้นสูงสุด ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งผู้วิจัยจึงประยุกต์ 18 ลักษณะบ่งชี้กับการสร้างมาตรวัด ตัวแปรความต้องการบรรลุศักยภาพทางอาชีพ

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย



ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย $H_0 : \rho = 0$ ปัจจัยตัวตนด้านการประกอบอาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเอเรชั่นแซด

สมมุติฐานการวิจัย $H_1 : \rho \neq 0$ ปัจจัยตัวตนด้านการประกอบอาชีพมีความสัมพันธ์กับปัจจัยความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเอเรชั่นแซด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องตัวตนและความต้องการบรรลุศักยภาพในอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเอเรชั่นแซดเป็นการวิจัยพื้นฐาน (basic research) ที่ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยประยุกต์ใช้ทั้งเทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ

(qualitative research) คือการใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ในส่วนที่ศึกษาสภาพตัวตนด้านการทำงานประกอบอาชีพและความต้องการบรรลุศักยภาพด้านการประกอบอาชีพของคนไทยในเจนเอเรชั่นแซด และยังใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (quantitative research) คือ เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อรวบรวมคำตอบส่วนที่การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเข้าไม่ถึงหรือต้องการค้นหาคำตอบที่ค้นพบจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ประชากร คือ คนไทยที่เกิดในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 หรือปี ค.ศ. 2001 เป็นต้นมา ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในหมวดจำนวนประชากรจากการทะเบียน จำแนกตามกลุ่มอายุ ภาคและจังหวัด พ.ศ. 2555-2564 พบว่า มีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ

84,917,519 คน ทั่วประเทศ (National Statistical Office, 2022)

ตัวอย่าง คือ คนไทยที่อายุระหว่าง 20-23 ปี ในช่วงที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมซึ่งตัวอย่างจะต้องสมัครใจเป็นผู้ให้ข้อมูล แยกระหว่างตัวอย่างที่ให้ข้อมูลด้วยการตอบแบบสอบถาม และตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในหมวดจำนวนประชากรจากการทะเบียน จำแนกตามกลุ่มอายุ ภาคและจังหวัด พ.ศ. 2555-2564 พบว่า มีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 8,290,005 คน จากทั่วประเทศ (National Statistical Office, 2022)

จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามใช้หลักการของ Yamane (1967) ในกรณีนี้ที่ประชากรมีจำนวนแน่นอน (finite population) โดยกำหนดค่า N มีค่าเท่ากับประชากรในตัวอย่าง คือ 8,290,005 คน และกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ .05 ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) จำนวน 5-30 คน โดยพิจารณาลักษณะความอึดตัวของข้อมูลที่รวบรวมได้เป็นดัชนีควบคุม (Nastasi & Schensul, 2005) และใช้การเลือกตัวอย่างแบบบอลลูกหิมะ (snowball sampling) ในการเข้าถึงตัวอย่าง

แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย (1) แบบสอบถาม ทดสอบคุณภาพความตรงเชิงเนื้อหา ด้วยการหาค่า IOC ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน และผู้วิจัยปรับปรุงจนทุกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67-1.00 หมายความว่า “ผ่าน” และทดสอบค่าความเที่ยง (reliability test) ด้วยสถิติทดสอบ Cronbach's Alpha Coefficient จากกลุ่มทดสอบ จำนวน 30 คน (ที่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม) ค่าถามข้อ 6-59 เป็นมาตรวัดลิเคิร์ท 3 ระดับ (Rogers, 1961) ใช้วัดตัวตนทางอาชีพ ได้ผลการทดสอบเท่ากับ 0.966 ส่วนข้อ 60-109 เป็นมาตรวัดลิเคิร์ท 6 ระดับ เพื่อป้องกันการเลือกตอบค่ากลาง (Kaplan & Saccuzzo, 2005)

ใช้วัดความต้องการบรรลุศักยภาพทางอาชีพ ได้ผลการทดสอบเท่ากับ 0.964 และ (2) โครงสร้างข้อคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก หลังจากปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ได้มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67-1.00 ซึ่งผ่านการทดสอบคุณภาพในระดับที่ยอมรับได้

เข้าถึงตัวอย่างโดยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลแบบบอกต่อ (snowball sampling) เพราะมีการเก็บข้อมูลบางส่วนที่ละเอียดอ่อนต่อความรู้สึก เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับเพศโดยกำเนิด เพศสภาพ การประเณินตัวตน เป็นต้น ผู้วิจัยเริ่มกระบวนการเก็บข้อมูลแบบบอกต่อโดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเผยแพร่ข่าวรับสมัครอาสาสมัครผู้ให้ข้อมูลวิจัยฯ ส่งถึงคณาจารย์ภายในหน่วยงานตนสังกัดเพื่อเชื่อมโยงข่าวสารไปยังเครือข่ายนักวิจัยในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก และภาคใต้ ในการเข้าถึงตัวอย่างที่คุณสมบัติตรงตามที่กำหนด คือ อายุ 20-23 ปี ณ วันที่ดำเนินการเก็บข้อมูล (ผู้ที่เกิดในช่วง พ.ศ. 2544-2547) และเต็มใจอาสาสมัครเป็นผู้ให้ข้อมูลวิจัยด้วยวิธีการตอบแบบสอบถาม จำนวนไม่น้อยกว่า 400 คน และเต็มใจเป็นอาสาสมัครในการให้ข้อมูลด้วยการการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 30 คน

อาสาสมัครผู้ให้ข้อมูลด้วยการตอบแบบสอบถามมีอิสระในการเลือกช่องทางการตอบแบบสอบถามที่ตนพอใจที่สุด ได้แก่ (1) ตอบแบบสอบถามแบบออนไลน์ในระบบ Google Forms ซึ่งผู้วิจัยได้โพสแบบสอบถามในรูปแบบ Google Forms ไว้ที่ลิงค์ <https://forms.gle/q1z35pJzTt2DpBXp6> (2) ผู้วิจัยส่ง/รับแบบสอบถามทางไปรษณีย์ หรือ (3) เดินทางมาตอบแบบสอบถามด้วยตัวเองในห้องตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยจัดเตรียมไว้ตามมาตรฐานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ส่วนอาสาสมัครผู้ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกก็มีอิสระในการเลือกช่องทางการสัมภาษณ์เชิงลึกตามที่ตนพอใจมากที่สุด ได้แก่ (1) สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ (ไม่มีการ

บันทึกเสียง) (2) สัมภาษณ์ผ่านระบบ Google Meet (ไม่มีการบันทึกภาพและเสียง) (3) สัมภาษณ์ผ่านระบบ Line Video Call (ไม่มีการบันทึกภาพและเสียง) หรือ (4) เดินทางมาให้สัมภาษณ์ด้วยตัวเองในห้องสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยจัดเตรียมไว้ตามมาตรฐานจริยธรรมการวิจัย ในมนุษย์

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยเสนอโครงร่างการวิจัยแก่หน่วยงาน ผู้ให้ทุน
2. ผู้ให้ทุนอนุมัติเงินสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้
3. ผู้วิจัยจัดเตรียมเอกสารและเครื่องมือวิจัย เพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์เครือข่าย มหาวิทยาลัย นเรศวร (NU-NREC)
4. ผู้วิจัยปรับปรุงเอกสารโครงการวิจัยตาม ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ เครือข่าย มหาวิทยาลัยนเรศวร (NU-NREC) จนกระทั่ง ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยฯ
5. ผู้วิจัยและหรือผู้ช่วยนักวิจัยที่ทำหน้าที่แจก แบบสอบถามลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริง โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 เป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้ แบบสอบถาม จำนวนไม่น้อยกว่า 400 ชุด และระยะที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ จำนวนประมาณไม่เกิน 30 คน
6. ผู้วิจัยดำเนินการตรวจ ลงรหัส และบันทึกข้อมูล จากแบบสอบถามทั้งหมดที่รวบรวมได้ลงในโปรแกรม สถิติสำเร็จรูปและตรวจสอบความถูกต้อง
7. ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป (SPSS) ในการวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบ สอบถาม โดยข้อคำถามส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของตัวอย่าง จำนวน 5 ข้อ (ข้อ 1-5) ดำเนิน การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เทคนิค การวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบน

มาตรฐาน ข้อคำถามส่วนที่ 2 เกี่ยวกับการรับรู้ตัวตน ของตนเองของตัวอย่าง จำนวน 54 ข้อ (ข้อ 6-59) และ ข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนที่ 3 เกี่ยวกับสภาพความ ต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพ จำนวน 50 ข้อ (ข้อ 60-109) ดำเนินการวิเคราะห์ด้วยการใช้ เทคนิค Crosstabs แบบ Phi และ Cramer's V ส่วน ข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนที่ 4 เกี่ยวกับข้อเสนอแนะ อื่น ๆ จำนวน 1 ข้อ (ข้อ 110) ดำเนินการวิเคราะห์ด้วย เทคนิคการวิเคราะห์ประเด็นเนื้อหา ส่วนข้อมูลจากการ สัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการ วิเคราะห์ประเด็นเนื้อหา แล้วรายงานในรูปแบบสถิติ เชิงพรรณนา คือ การนับจำนวนความถี่ค่าความถี่ และ แสดงผลเป็นคำร้อยละ

8. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล และรายงานผลการ วิจัยแก่ผู้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ตัวอย่างที่ยินดีเป็นอาสาสมัครให้ข้อมูลด้วย การตอบแบบสอบถาม มีจำนวนทั้งสิ้น 430 คน แต่ มีแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 419 ฉบับ ผู้วิจัยจึง ใช้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมด 419 ฉบับ ในการ ประมวลผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ซึ่งอาสาสมัคร ส่วนใหญ่โดยกำเนิดเป็นเพศหญิง จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 62.29 ดำรงเพศสภาพเป็นหญิง รักษาย จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 36.28 อายุ 20 ปี จำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 59.67 ณ เวลา ที่ตอบแบบสอบถามตัวอย่างยังไม่มั่นใจว่าตนต้องการ ประกอบอาชีพอะไร จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 53.46 ส่วนใหญ่มีความสนใจที่จะประกอบอาชีพเป็น ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 28.40 ส่วนตัวอย่างที่ยินดีเป็น อาสาสมัครให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก มีจำนวน ทั้งสิ้น 37 คน

2. สภาพตัวตนในการประกอบอาชีพของตัวอย่าง

ส่วนใหญ่ไม่ชัดเจน ไม่มั่นคง และยังมีลักษณะไม่สอดคล้องกลมกลืนพิจารณาโดยสัดส่วนคือ อัตมโนทัศน์ 1.0 ตัวตนที่เป็นจริง 2.6 และตัวตนในอุดมคติ 1.2

3. สภาพความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพของตัวอย่างส่วนใหญ่จัดอยู่ในระดับ “ค่อนข้างมาก” คือ อยู่ในระดับที่ 4 จากจำนวนทั้งสิ้น 6 ระดับ

4. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยตัวตนในการประกอบอาชีพกับปัจจัยความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพของตัวอย่างส่วนใหญ่ สรุปได้ว่า 18 ตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบชีวิตสภาพตัวตนด้านการประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับ 50 ตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบชีวิตสภาพความต้องการบรรลุศักยภาพในการประกอบอาชีพของตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยไม่พบการรายงานปัญหาค่าคาดหวังในแต่ละช่องของตารางที่ได้จากการคำนวณมีค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5

การอภิปรายผล

1. ตัวตนทางอาชีพที่ชัดเจนคือองค์รวมทางความคิดที่บุคคลรับรู้และประเมินว่าตนเองมุ่งมั่นตั้งใจเข้าสู่โลกของการทำงานประกอบอาชีพโดยจะเลือกทำอาชีพอะไร แต่ในทางตรงกันข้าม คนไทยเจนเนอร์ชั่นแซดในการวิจัยครั้งนี้ จำนวนมากถึงร้อยละ 74.70 ยังมีตัวตนทางอาชีพไม่ชัดเจน พวกเขายังไม่มั่นใจว่าต้องการประกอบอาชีพอะไร พวกเขายังไม่มั่นใจว่าวิชาชีพที่ตนเลือกเรียนจะเป็นอาชีพที่ตนชอบหรือไม่ แสดงให้เห็นปัญหาการขาดวุฒิภาวะทางอาชีพอย่างชัดเจน (Super, 1957) ดังนั้น พวกเขาส่วนใหญ่จึงจำเป็นต้องได้รับการปรึกษาในการค้นหาอาชีพและกระตุ้นวุฒิภาวะทางอาชีพของพวกเขา (Super, 1980) อย่างเข้มข้นและเร่งด่วน

2. ตัวอย่างที่เต็มใจเป็นอาสาสมัครให้ข้อมูลวิจัยด้วยการตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 419 คน มี

จำนวนเพียง 109 คน คิดเป็นร้อยละ 25.30 เท่านั้น ที่มีอาชีพที่อยากทำในใจอย่างชัดเจนและมั่นใจว่าตนจะประกอบอาชีพนั้นอย่างสุดความสามารถ แสดงให้เห็นว่าเป็นสภาพตัวตนทางอาชีพที่ไม่ชัดเจน (Super, 1957, 1980) แต่ในทางตรงกันข้าม ตัวอย่างส่วนใหญ่กลับรายงานว่าพวกเขายังไม่มั่นใจว่าต้องการประกอบอาชีพอะไร หรือแม้จะมีอาชีพที่อยากทำอยู่ในใจแต่ก็ยังไม่มั่นใจว่าจะเป็นอาชีพที่ตนอยากทำจริงหรือไม่ จำนวนมากถึง 313 คน คิดเป็นร้อยละ 74.70 ผู้วิจัยมองว่าเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งที่รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือกันแก้ปัญหาดังกล่าวนี้อย่างเป็นระบบ เพราะการที่เยาวชนอายุ 20-23 ปี ยังไม่มีเป้าหมายทางอาชีพที่ชัดเจนของตนเอง

3. ตัวอย่างที่เต็มใจเป็นอาสาสมัครให้ข้อมูลวิจัยด้วยการตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 419 คน มีจำนวนเพียง 80 คน คิดเป็นร้อยละ 19.09 เท่านั้น ที่ต้องการประกอบอาชีพเป็นข้าราชการหรือพนักงานราชการ แต่ในทางตรงกันข้าม ตัวอย่างส่วนใหญ่ที่รายงานว่าพวกเขาต้องการประกอบอาชีพผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางหรือขนาดใหญ่และกลุ่มอาชีพอิสระอื่น ๆ มากถึง 339 คน คิดเป็นร้อยละ 80.91 เพราะมองว่าจะมีรายได้สูงกว่าการเป็นข้าราชการหรือลูกจ้างเอกชน แต่กลับไม่มีตัวอย่างที่กล่าวถึงว่าตนจะเริ่มต้นธุรกิจอะไรขึ้นใหม่ด้วยตนเอง เพียงแต่คำตอบของตัวอย่างส่วนใหญ่เน้นย้ำว่าต้องการ “ความร่ำรวย มีทรัพย์สินเงินทองจำนวนมาก” แสดงให้เห็นว่าพวกเขายึดความร่ำรวยเป็นแรงจูงใจในการเลือกอาชีพ (Maslow, 1943, 1954, 1987) แสดงว่า “ตัวอย่างขาดความมั่นคงในการเลือกอาชีพของตน” (Super, 1957, 1980) ซึ่งจะส่งผลทำให้ไม่ว่าในปัจจุบันพวกเขาจะจบการศึกษาสาขาใดหรือกำลังทำงานในวิชาชีพใดพวกเขามีแนวโน้มที่จะตัดสินใจเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นได้ทันทีหากเชื่อว่าอาชีพใหม่นั้นมีแนวโน้มจะทำให้ตนร่ำรวยได้มากกว่า

4. สภาพตัวตนในมิติด้านการประกอบอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเอเรชั่นแซต จากการประเมิน 18 ตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบชีวิตสภาพตัวตนในมิติด้านการประกอบอาชีพของตัวอย่าง พบว่าตัวอย่างทั้งหมดรับรู้ตัวตนในมิติด้านการประกอบอาชีพของตนในระดับเดียวกับที่พวกเขาเชื่อว่าผู้อื่นมองตัวตนในมิติด้านการประกอบอาชีพของพวกเขาอย่างไร แต่พบความขัดแย้งในสภาพตัวตนด้านการประกอบอาชีพ (Super, 1957, 1980) ข้อมูลที่พวกเขาส่วนใหญ่กลับคิดว่า พวกเขาควรมีตัวตนที่คาดหวังในลักษณะที่สำคัญกว่าตัวตนที่รับรู้และตัวตนที่เป็นจริงของตนเอง ซึ่งทำให้อนุมานได้ว่า ปัจจัยการรับรู้ที่ผู้อื่นมองตัวตนในมิติด้านการประกอบอาชีพของพวกเขาอย่างไรอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสภาพตัวตนในมิติด้านการประกอบอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเอเรชั่นแซตมากที่สุด แต่ตัวตนทั้ง 2 มิติดังกล่าวก็ยังไม่ใช่ตัวตนที่พวกเขาคาดหวังจริง ๆ สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ชี้ชัดว่าคนไทยกลุ่มเจนเอเรชั่นแซตใส่ใจต่ออิทธิพลของข้อมูลสารสนเทศที่ปรากฏในสื่อสังคมออนไลน์มากเป็นพิเศษ เหตุผลที่เป็นเช่นนั้นอาจพิจารณาจากผลการศึกษาในโครงการ Thailand Digital Outlook ชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทยในปี พ.ศ. 2566 ผู้คนส่วนใหญ่ในประเทศไทยเข้าถึงการใช้งานอินเทอร์เน็ตร้อยละ 88.22 และจำนวนร้อยละ 85.45 ใช้งานอินเทอร์เน็ตเกือบทุกวันเป็นจำนวน 5-7 วัน ต่อสัปดาห์ มีการใช้เวลาในการใช้งานอินเทอร์เน็ต เฉลี่ย 7 ชั่วโมง 25 นาที นิยมใช้งานและเชื่อมต่อผ่านอุปกรณ์ เช่น Smart Phone, PC/Desktop และ Tablet ตามลำดับ (Office of the National Digital Economy and Society Commission, 2023) ที่ชี้ให้เห็นว่าคนไทยมีแนวโน้มในการใช้เวลาบนอินเทอร์เน็ตมากขึ้นมาอย่างต่อเนื่องทุกปี ซึ่งข้อมูลข่าวสารด้านการประกอบอาชีพยุคใหม่ที่น่าสนใจอยู่ในโลกออนไลน์มักมีการนำเสนอเกี่ยวกับ

อาชีพที่จะตกยุคจากผลกระทบของการพัฒนานวัตกรรมด้านเทคโนโลยี สมองกล และนวัตกรรมหุ่นยนต์ ทำให้เกิดอาชีพแบบใหม่ที่แตกต่างจากอาชีพในอดีตและปัจจุบันมาก ตัวอย่างจึงอาจเกิดการเปรียบเทียบสภาพตัวตนทางอาชีพของตนกับข้อมูลที่ได้รับจากสื่อออนไลน์เหล่านั้น แล้วก่อให้เกิดความขัดแย้งในระหว่างกระบวนการพัฒนาการทางอาชีพ และกระบวนการสร้างตัวตนด้านการประกอบอาชีพ ทำให้พวกเขาคาดหวังจะมีตัวตนทางอาชีพเหมือนข้อมูลการประกอบอาชีพที่ปรากฏในโลกออนไลน์ ซึ่งมีความสำคัญกว่าตัวตนที่เขารับรู้และตัวตนที่เป็นจริงของตน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าพฤติกรรมการใช้ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพในสื่อสังคมออนไลน์เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุสำคัญที่ทำให้ตัวอย่างมีความขัดแย้งในพัฒนาการและการสร้างตัวตนด้านการประกอบอาชีพของตน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Benítez-Márquez, Sánchez-Teba, Bermúdez-González, and Núñez-Rydan (2022) ที่พบว่า กำลังแรงงานกลุ่มเจนเอเรชั่นแซตส่วนใหญ่มีเป้าหมายการทำงานในอาชีพที่มีลักษณะคล้ายตามการขึ้นาของสื่อสากลที่เข้าถึงได้ง่าย และมีพันธะสัญญาต่อองค์กรในระดับต่ำกว่า

5. สภาพความต้องการบรรลุดัศยภาพในการประกอบอาชีพของคนไทยกลุ่มเจนเอเรชั่นแซต คือมีความต้องการบรรลุดัศยภาพในการประกอบอาชีพของตนในระดับมาก แต่พวกเขาส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาการขาดวุฒิภาวะทางอาชีพ การมีสภาพตัวตนทางอาชีพไม่ชัดเจน ไม่มั่นคง และยังมีความขัดแย้งอยู่ภายในตนเอง ซึ่งส่งผลทำให้พวกเขาเลือกใช้ความร้ายวและกรณีเงินเยอะ เป็นปัจจัยชีวิตการบรรลุดัศยภาพในการประกอบอาชีพของตน แทนที่จะให้ความสำคัญต่อเกียรติภูมิในอาชีพของตน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Becer (2021) ที่พบว่า กำลัง

แรงงานกลุ่มเจนเอเรชั่นแซดส่วนใหญ่ยังไม่ปักใจเลือกอาชีพใดอาชีพหนึ่งได้อย่างชัดเจน มีค่านิยมทางอาชีพแบบวัตถุนิยม ชอบงานที่ให้อิสระทางความคิดและการใช้ความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระ คาดหวังผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินยิบติถวายเป็นชีวิตให้กับการนำผลตอบแทนคุ้มค่า และมีมุมมองภาพการทำงานประกอบอาชีพในเชิงลบ Ozturk and Yildirim (2023) พบว่า คนเจนเอเรชั่นแซดมีการมุ่งความสำเร็จในการประกอบอาชีพอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำกว่าคนรุ่นอื่น แต่กลับให้ความสำคัญกับประเด็นคุณภาพชีวิตการทำงานในระดับสูงที่สุด Amalia (2023) พบว่า คนเจนเอเรชั่นแซดคาดหวังอาชีพที่สามารถยืดหยุ่นมีสมดุลชีวิตและการทำงานที่ดี มีความก้าวหน้าทางอาชีพอย่างต่อเนื่อง และการมีชีวิตที่สมบูรณ์แบบสุขอย่างยั่งยืน Schroth (2019) พบว่า คนเจนเอเรชั่นแซดส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์และยังไม่มั่นใจในการเลือกอาชีพของตน แต่มีความคาดหวังแบบเกินจริงเกี่ยวกับภาพการทำงานประกอบอาชีพ แต่เมื่อได้เริ่มทำงานจริง ๆ มักจะพบว่าโลกของการทำงานไม่สวยหรูอย่างที่ตนคิด ทำให้ปรับตัวเข้ากับงานและเพื่อนร่วมงานต่างรุ่นได้ยาก ขาดแรงจูงใจที่จะปรับตัวกับการทำงาน แสดงพฤติกรรมแยกตัวอยู่ไปในโลกออนไลน์ Ozkan and Solmaz (2015) พบว่า คนเจนเอเรชั่นแซดมีเจตคติต่อการทำงานและการประกอบอาชีพว่า งานจะต้องดี งานจะต้องถูกใจ งานจะต้องตอบสนองรูปแบบการดำเนินชีวิตส่วนตัวของตนอย่างสมดุล Cheung Kong Graduate School of Business (2023) พบว่า คนเจนเอเรชั่นแซดค่อนข้างอ่อนไหวต่อความเครียดและแรงกดดันต่าง ๆ ในที่ทำงาน พวกเขายังขาดความยืดหยุ่นในการแก้ปัญหาและการปรับตัวในที่ทำงาน ส่วนใหญ่อัตราการเปลี่ยนงานจะค่อนข้างเร็ว Mărginean (2021) พบว่า คนเจนเอเรชั่นแซดคาดหวังความมั่นคงในการทำงาน ค่าตอบแทนที่สูงใจ ต้องการมีพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาในการเริ่มต้นการทำงานประกอบอาชีพ ต้องการ

ทราบแผนทางเดินอาชีพที่ชัดเจนในตำแหน่งงานของตน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยแบบติดตามผลระยะยาว เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาตัวตนในการประกอบอาชีพของคนไทยรุ่นใหม่ และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความต้องการบรรลุนิยามภาพในอาชีพของคนไทยรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง 5.3.1 ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้ทางอาชีพให้แก่ผู้เรียนตั้งแต่ในระดับชั้นอนุบาล ประถมศึกษา จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อย่างเข้มข้นมากกว่าปัจจุบัน เพื่อช่วยผู้เรียนให้ค้นพบความสนใจทางอาชีพของตนตั้งแต่ต้น ก่อนที่จะเลือกเรียนต่อในสาขาเฉพาะทางระดับสูงขึ้นไป

2. ควรมีการศึกษาวิจัยระดับอิทธิพลของสื่อออนไลน์ต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของคนไทยรุ่นใหม่ เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนหรือการแนะแนวอาชีพให้เหมาะสมกับคนไทยรุ่นใหม่

3. ควรมีนโยบายส่งเสริมการจัดฝึกอบรมระยะสั้นเพื่อการเปลี่ยนสายอาชีพให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป ทั้งกลุ่มที่ยังค้นไม่พบอาชีพที่ตนสนใจ และกลุ่มที่ต้องการเปลี่ยนสายอาชีพของตน

4. ควรมีการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงแรงงาน และกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ในกระบวนการออกแบบการจัดโครงสร้างและหลักสูตรทางการศึกษาทุกระดับ เพื่อพัฒนาศักยภาพคนรุ่นใหม่ให้สอดคล้องกับทิศทางการความต้องการแรงงานของประเทศไทย

5. บริษัท ห้าง ร้าน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนควรทำความเข้าใจ ให้การยอมรับ และเตรียมกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสมกับการต้อนรับ ดูแล พัฒนา และใช้งาน คลื่นกำลังแรงงานกลุ่ม

เจนอเรชั่นแซดที่กำลังทยอยเข้าแทนที่กำลังแรงงานรุ่นเก่าภายในองค์กรอย่างต่อเนื่อง

แนวทางการใช้ประโยชน์

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าตัวตนและความต้องการบรรลุศักยภาพในอาชีพของคนไทยเจนอเรชั่นแซดแตกต่างจากตัวตนและความต้องการบรรลุศักยภาพในอาชีพของคนเจนอเรชั่นแซดในต่างประเทศ นักบริหารและนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรต่าง ๆ จึงควรนำข้อค้นพบนี้ไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การทำงานให้เหมาะสมกับกำลังแรงงานกลุ่มเจนอเรชั่นแซดที่กำลังเข้าสู่โลกของการทำงานมากขึ้นนับแต่บัดนี้ต่อไป

2. นักการศึกษาทุกระดับ ควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดหลักสูตรและโครงสร้างหลักสูตรที่เน้นส่งเสริมการเรียนรู้ทางอาชีพให้เข้มข้นมากขึ้น เพื่อช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางอาชีพทำให้ผู้เรียนสามารถค้นพบอาชีพที่ตนสนใจจริง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. คนไทยกลุ่มเจนอเรชั่นแซด ควรทำความเข้าใจและประยุกต์ใช้ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อพัฒนาตนเองและเตรียมตนเองให้พร้อมต่อการเปลี่ยนผ่านตนเองเข้าสู่โลกของการทำงานประกอบอาชีพ ซึ่งจะช่วยให้สามารถให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพที่ตนรักอย่างยั่งยืน

References

- Amalia, R. S. (2023). Career choice on Gen Y & Z after the pandemic Covid 19: A social cognitive career theory. In A. Fattah, M. A. Basori, M. A. Fu'ady, & N. Sholichah. (Eds.), *Proceedings of the conference of psychology and flourishing humanity* (pp. 265-279). Atlantis Press.
- Bartram, D. (2005). The great eight competencies: A criterion-centric approach to validation. *Journal of Applied Psychology*, 90(6), 1185-1203.
- Becer, T. (2021). The influence of Generations Y and Z on career future. *International Journal of Management and Social Researches*, 8(15), 90-103.
- Benítez-Márquez, M. D., Sánchez-Teba, E. M., Bermúdez-González, G., & Núñez-Rydman, E. S. (2022). Generation Z within the workforce and in the workplace: A bibliometric analysis. *Frontiers in Psychology*, 12, 736820.
- Cheung Kong Graduate School of Business. (2023). *Understanding China's Gen Z in the workplace: Strategies for effective cross-generational management*. Author.
- Jayatissa, K. A. D. U. (2023). Generation Z – A new lifeline: A systematic literature review. *Sri Lanka Journal of Social Sciences and Humanities*, 3(2), 179-186.
- Kaplan, R. M., & Saccuzzo, D. P. (2001). *Psychological testing: Principles, applications, and issues*. Wadsworth Cengage Learning.
- Mărginean, A. E. (2021). Gen Z perceptions and expectations upon entering the workforce. *European Review of Applied Sociology*, 14(22), 20-30.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
- Maslow, A. (1954). *Motivation and personality*. Harper & Row.
- Maslow, A. H. (1987). *Motivation and personality* (R. Frager, J. Fadiman, C. McReynolds, & R. Cox, Editors, 3rd ed.). Longman.
- Nastasi, B. K., & Schensul, S. L. (2005). Contributions of qualitative research to the validity of intervention research. *Journal of School Psychology*, 43(3), 177-195.
- National Statistical Office. (2022). *Important statistics and indicators: Number of population from registration by sex, area, density, house, region and province, 2012-2023*. Retrieved from https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/statistics_and_indicators?impt_branch=300 [In Thai]
- Office of the National Digital Economy and Society Commission. (2023). *Thailand digital outlook annual report 2023*. Author. [In Thai]

- Ozkan, M., & Solmaz, B. (2015). Mobile addiction of Generation Z and its effects on their social lives: (An application among university students in the 18-23 age group). *Procedia–Social and Behavioral Sciences*, 205, 92-98.
- Ozturk, U., & Yildirim, E. (2023). Ozturk, U., & Yildirim, E. (2023). The evaluation of generation Z in innovation of career success: Comparative analysis with Generation Y. *Marketing and Management of Innovations*, 14(2), 115-126.
- Pratitas, P., Chullasap, N., Sivabaedya, S., Treeaekanukul, L., Boonratmaitree, A., Pratitas, N., & Boonta, T. (2013). *The development of democracy and participant political culture for Thai Gen Z population*. King Prajadhipok's Institute. [In Thai]
- Racolta-Paina, N. D., & Irini, R. D. (2021). Generation Z in the workplace through the lenses of human resource professionals–A qualitative study. *Quality-Access to Success*, 22(183), 78–85.
- Raslie, H. (2021). Gen Y and Gen Z communication style. *Studies of Applied Economics*, 39(1), 1-18.
- Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy*. Houghton Mifflin.
- Rogers, C. R. (1975). The emerging person: A new revolution. In R. I. Evans, & C. Rogers (Eds.), *The man and his ideas* (pp. 147-175). Dutton.
- Schroth, H. (2019). Are you ready for Gen Z in the workplace?. *California Management Review*, 61(3), 5-18.
- Shtepura, A. (2022). Main characteristics and stereotypes of Generation Z: Analysis of foreign experience. *Comparative Professional Pedagogy*, 12(1), 86-93.
- Super, D. E. (1957). *The psychology of careers*. Harper & Row.
- Super, D. E. (1980). A life-span, life-space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior*, 16(3), 282-298.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). Harper & Row.

การพัฒนาแนวทางการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษและช่องทางการตลาด เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา*

วัชรารณณ์ สิงห์สำราญ¹ พิพรรณ พิเชฐศิริประภา² วัฒนา พิลาจันทร³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาวิธีการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา (2) ศึกษาช่องทางการตลาดการแปรรูปผักปลอดสารพิษเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา และ (3) ศึกษาแบบการพัฒนาแนวทางการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษและช่องทางการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้รูปแบบมีส่วนร่วมเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ คือกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกผักปลอดสารพิษ ด้วยวิธีการเลือกสุ่มตัวแบบเจาะจงจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และใช้ข้อมูลทางสถิติเชิงพรรณนา เพื่อสรุปและอธิบายตัวแปร

ผลการวิจัย พบว่า (1) ด้านการผลิตและแปรรูป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 พบว่า การผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษแต่ละชนิดต้องเน้นกระบวนการผลิตและขั้นตอนการแปรรูปให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ (2) ด้านช่องทางการตลาด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 พบว่า การบริการผ่านร้านค้า การให้บริการถึงบ้านลูกค้า การให้บริการผ่านตัวแทนจำหน่าย การบริการผ่านออนไลน์ต้องช่วยกันกระจายสินค้าทุกช่องทางเข้าถึงกลุ่มลูกค้าผูกพันในระยะยาวให้ได้ และ (3) ได้รูปแบบการพัฒนาแนวทางการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.29 พบว่าควรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและจากผู้ที่มีประสบการณ์มาพัฒนาต่อยอดเพื่อให้มีการแปรรูปทางการเกษตรเพิ่มขึ้นให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชน

คำสำคัญ: การผลิตและการแปรรูป; ช่องทางการตลาด; มูลค่าทางเศรษฐกิจ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

วัชรารณณ์ สิงห์สำราญ, พิพรรณ พิเชฐศิริประภา และวัฒนา พิลาจันทร. (2567). การพัฒนาแนวทางการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษและช่องทางการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(3), 809-821.

^{1,2,3} คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

422 ถนนมรุพงษ์ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา 24000, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: pichetsiraprapa_nui@hotmail.com

*ทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

Development of Organic Vegetable Processing Methods and Marketing Channels to Add Economic Value to the Community Phanom Sarakham District, Chachoengsao Province*

Watcharaporn Singsamran¹ Pipat Pichetsiraprapa² Wattana Philajan³

Abstract

This research article aims to (1) study the production method of processed organic vegetables to increase economic value for the community in Phanom Sarakham District, Chachoengsao Province; (2) study the marketing channels of processed organic vegetables to increase economic value for the community in Phanom Sarakham District, Chachoengsao Province; and (3) study the development model of the production method and marketing channels to increase economic value for the community in Phanom Sarakham District, Chachoengsao Province. This research used a qualitative and quantitative participatory model, namely the farmer group that grows organic vegetables, by selecting a specific sample from in-depth interviews and using descriptive statistics to summarize and explain the variables.

Findings are as follows: (1) In terms of production and processing, the mean score was 4.19, indicating that the production and processing of each type of organic vegetable must focus on the production process and processing steps to meet standards and be of quality; (2) In terms of marketing channels, the mean score was 4.28, indicating that services through shops, services at customers' homes, and services through distributors Online services must help distribute products through all channels to reach long-term loyal customers. (3) A model for developing a method for processing organic vegetables has an average of 4.29, It was found that local wisdom and that of those with experience should be further developed to increase agricultural processing of community products.

Keywords: Production and processing; Marketing channels; Economic value

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Singsamran, W., Pichetsiraprapa, P., & Philajan, W. (2024). Development of organic vegetable processing methods and marketing channels to add economic value to the community Phanom Sarakham district, Chachoengsao province. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 809-821.

^{1,2,3} Faculty of Management Science, Rajabhat Rajanagarindra University
422 Maruphong Road, Na Muang, Mueang, Chachoengsao 24000, Thailand
Corresponding Author Email: pichetsiraprapa_nui@hotmail.com

* Research Funding from Research and Development Institute, Rajabhat Rajanagarindra University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นแหล่งภาคอุตสาหกรรม การเกษตรเช่นกันและส่วนใหญ่ประชาชนจะประกอบอาชีพทำการเกษตรกรเป็นหลัก เนื่องจากมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ที่มีความเหมาะสมกับการเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าเกษตรที่จะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากผลผลิตทางการเกษตรของตัวเองได้ ด้วยการนำผลผลิตทางการเกษตรมาเพิ่มลักษณะพิเศษหรือจุดเด่นบางอย่างให้ต่างไปจากเดิม เพื่อให้ตรงต่อความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น และเข้าถึงตลาดสินค้าเกษตรแปรรูปได้หลากหลายยิ่งขึ้นตามไปด้วย (Agricultural Research Development Agency, 2024) ทั้งนี้ อำเภอนวมสารคามเป็นแหล่งเพาะปลูกพืชทางการเกษตรที่มีระบบเศรษฐกิจหมุนภายในชุมชนที่ดีมากและยังสามารถส่งสินค้าเกษตรจากผลผลิตตามฤดูกาลจำหน่ายทั้งภายในจังหวัดและนอกจังหวัดได้ทั่วประเทศ สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนเกษตรกรทั้งทางตรงและทางอ้อมอีกด้วย ทั้งนี้ ผลผลิตทางการเกษตรจะมุ่งเน้นส่งเสริมและรณรงค์ให้เกษตรกรใส่ใจการเพาะปลูกในรูปแบบปลอดภัยจากสารพิษไม่ใช้สารเคมีในการเพาะปลูกจนกระทั่งเก็บเกี่ยวตามระบบการจัดการคุณภาพจึงได้มาตรฐาน (Good Agricultural Practices--GAP) อย่างไรก็ตาม ผลผลิตทางการเกษตรที่ใช้เป็นวัตถุดิบส่วนใหญ่จะมีอายุการเก็บรักษาสั้น ทั้งพืชผักหรืออาหารจากพืชเกษตรเน่าเสียง่าย จึงทำให้กลุ่มเกษตรกรมองเห็นว่า การแปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตรจากผักปลอดสารพิษที่เหลือจากการจำหน่ายหรือการบริโภคสามารถนำมาแปรรูปได้หลากหลายหรือจะมีทั้งสินค้าที่เป็นอาหารและไม่ใช่อาหาร ทั้งนี้ สินค้าทางการเกษตรจากผักปลอดสารพิษที่เป็นอาหารนั้นจะมีเทคนิคในการเพิ่มมูลค่าโดยการแปรรูปหรือการถนอมอาหารเพื่อเพิ่มมูลค่าแก่สินค้าให้มีราคาที่สูงขึ้นกว่าเดิม ซึ่งหากมีการทำอย่างเป็นระบบแล้ว จะช่วย

ส่งผลให้ผลผลิตสินค้าทางการเกษตรมีปริมาณไม่ล้นตลาด อีกทั้งยังเสริมสร้างอาชีพใหม่ ๆ ในชุมชนเกษตรกรด้วยตนเอง และถือเป็นการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มจากสินค้าเกษตรธรรมดาไปสู่การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ได้อย่างยั่งยืน (Agricultural Research Development Agency, 2024) แต่ทั้งนี้ ยังพบประเด็นปัญหาของกลุ่มเกษตรกรที่ได้เสนอจากการระดมสมองนั้นคือ ในด้านการผลิตและแปรรูปจากผักปลอดสารพิษ ยังไม่เข้าใจถึงกระบวนการผลิตที่ถูกต้องตามขั้นตอน วัสดุ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ได้มาตรฐานและยังไม่ทันสมัยเท่าที่ควร รวมทั้งยังนำเอาหลักแนวคิดจากภูมิปัญญาตนเองมาทำอยู่ซ้ำ ๆ ขาดการพัฒนาแนวคิดการผลิตแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษให้ทันสมัยที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้หลากหลายมากขึ้น และกลุ่มเกษตรกรยังขาดการออกแบบและพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรจากผักปลอดสารพิษ เพราะถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าชุมชนให้มีความทันสมัย ต้องมีการออกแบบผลิตภัณฑ์และพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรที่มุ่งเน้นการใช้งานได้หลายรูปแบบ นอกจากนี้ เกษตรกรจำเป็นต้องมีระบบการจัดการสินค้าคงคลัง ให้มีความสมดุลกับกระบวนการผลิต การจัดซื้ออย่างเป็นระบบได้มาตรฐาน และสามารถส่งมอบสินค้าได้ทันเวลา (Pichetsiraprapa, 2018) ดังนั้น เกษตรกรต้องช่วยกันวางแผนการบริหารการผลิตจากการแปรรูปผักปลอดสารพิษเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชน สิ่งสำคัญเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตแปรรูปสินค้าเกษตรเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนได้อย่างเป็นระบบ และยังมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับด้านช่องทางการตลาดอันเนื่องมาจากผลิตแล้วจำหน่ายเฉพาะในพื้นที่เท่านั้น ยังไม่ได้กระจายสินค้าไปยังแหล่งอื่น ๆ ขาดการสื่อสารระหว่างร้านค้าที่จำหน่าย อาจทำให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้น้อยลง จึงทำให้

กลุ่มเกษตรกรต้องมาช่วยกันวางแผนช่องทางการตลาดให้เป็นระบบเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้หลากหลายเพิ่มขึ้นทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่อีกด้วย จากที่กล่าวข้างต้นทำให้ทีมวิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับด้านการผลิตและแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้มีมูลค่าเพิ่มจากเดิม และสามารถขยายช่องทางการตลาดในพื้นที่และนอกพื้นที่ให้สามารถจำหน่ายสินค้าใหม่เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคที่สนใจได้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สามารถเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร มีอาชีพเสริมรวมทั้งมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนสามารถพัฒนาระบบเศรษฐกิจในชุมชนได้ดียิ่งขึ้นต่อไปได้อีกทาง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาช่องทางการตลาดการแปรรูปผักปลอดสารพิษเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาแนวทางการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษและช่องทางการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ได้แก่ ด้านการผลิตและการแปรรูป มีตัวแปรย่อยได้แก่ การวางแผนการผลิตและแปรรูป การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่า การผลิตให้ทันเวลา และคุณภาพของผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านช่องทางการตลาด มีตัวแปรย่อยได้แก่ การให้บริการผ่านร้านค้า การให้บริการถึงบ้านลูกค้า การให้บริการผ่านตัวแทนจำหน่าย และการบริการผ่านออนไลน์

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ได้แก่

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาตามแนวทางเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้ตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ (1) เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพปลูกผักปลอดสารพิษ จำนวน 3 ราย (2) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จำนวน 3 ราย (3) กลุ่มส่งเสริมอาชีพ จำนวน 3 ราย (4) กลุ่มอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน จำนวน 3 ราย และ (5) ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จำนวน 3 ราย รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 ราย ด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

2.2 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาตามแนวทางเชิงปริมาณ คือ ใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกตัวอย่าง คือ เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ ที่มีความรู้และความเข้าใจในการเพาะปลูกผักปลอดสารพิษ สนใจจะผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษและมีความยินยอมสมัครในการเข้าร่วม ดังนั้น การกำหนดตัวอย่างที่ผ่านเกณฑ์คัดเลือกและอาสาสมัคร รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 ราย

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ที่การศึกษา เป็นการศึกษาและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเกษตรกรในชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

4. ขอบเขตด้านเวลาในการศึกษา มีระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ได้แนวทางวิธีการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. กลุ่มเกษตรกรที่ผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษในชุมชนได้มีช่องทางการตลาดในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

3. กลุ่มเกษตรกรสามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้มีความรู้ ความสามารถในการแปรรูปผักปลอดสารพิษและสามารถเป็นรูปแบบแนวทางการผลิตให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่สนใจไปต่อยอดพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรให้มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนต่อไปได้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การผลิตและแปรรูป

การผลิตและแปรรูปเป็นการใช้ทรัพยากรในการดำเนินการใด ๆ ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ที่ออกมาเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มาโดยการใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด และการดำเนินการเป็นไปอย่างประหยัด ให้เป็นผลสำเร็จและถูกต้อง โดยต้องมีแนวทางที่ช่วยสนับสนุนการผลิตแนวคิดของ Pichet-siraprapa (2018) มีรายละเอียดดังนี้ (1) การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าชุมชนให้มีความทันสมัย สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้มาซื้อซ้ำหรือบอกต่อ (2) ด้านคุณภาพ ถือเป็นหัวใจที่องค์กรต้องกำหนดนโยบายให้ชัดเจนและปลูกจิตสำนึกให้บุคลากรทุกคนต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพของการทำงาน (3) การเลือกทำเลที่ตั้ง ต้องคำนึงถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผลิต คือใกล้แหล่งวัตถุดิบ แรงงาน การขนส่ง ลูกค้าและผู้ขายซึ่งถือเป็นเป้าหมายสูงสุดที่องค์กรต้องการ (4) การพยากรณ์ความต้องการ โดยมีการคาดการณ์ วางแผนไว้ล่วงหน้าในการบริหารจัดการ เพื่อจะได้ทราบความต้องการและตัดสินใจดำเนินงานตามที่พยากรณ์ไว้ (5) กระบวนการจัดซื้อ ถือเป็นกระบวนการที่สำคัญในการลดต้นทุนรวมให้กับองค์กรและมีความสัมพันธ์กับทุกฝ่ายในการประสานงานอย่างมีขั้นตอนของกระบวนการจัดซื้อ และ (6) การจัดการสินค้าคงคลัง ต้องมีความสมดุลกับกระบวนการผลิต การจัดซื้อ การจัดการซัพพลายเชน การขนส่ง ให้มีระบบการจัดการสินค้าคงคลังได้มาตรฐาน สำหรับการจัดการการผลิตและการแปรรูป

สินค้าเกษตรตามแนวคิดของ Serirat, Hirankitti, Chiyachantana, Sriwarom, Suwannapirom, and Prapawanon (1999) พบว่า ให้มีมูลค่าสามารถจัดแหล่งวัตถุดิบที่เกษตรกรปลูกได้อย่างปลอดภัยจากสารพิษ ดังนี้ (1) ชนิดและสัดส่วนของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด เพื่อแสดงถึงความหลากหลายของวัตถุดิบ (2) การคัดคุณภาพของวัตถุดิบ การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์และเทคโนโลยีการผลิต จะศึกษาโดยกลุ่มให้ข้อมูลและเจ้าหน้าที่สังเกตการณ์ว่ามีวิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร (3) ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิต (4) ความต้องการความช่วยเหลือด้านการผลิตได้จากการให้ข้อมูลของหน่วยประกอบการแต่ละราย และ (5) ศักยภาพของผลิตภัณฑ์ในการที่จะนำไปแปรรูปเป็นสินค้าเกษตรชนิดอื่น

ช่องทางการตลาด

ช่องทางการตลาดถือเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะพัฒนาแนวทางการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษและช่องทางการตลาด เพื่อให้ข้อมูล ชักชวน เร่งเร้า จูงใจให้ลูกค้าเป้าหมายตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีหลากหลายช่องทางที่เสนอขายกิจกรรมใด ๆ ที่จะทำให้การส่งเสริมด้านช่องทางการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนตามแนวคิดของ Nantasarn, Khamkula, and Boonsrichana (2021) สามารถแบ่งได้ 3 ประการ คือ (1) ต้องเรียกร้องความสนใจของกลุ่มลูกค้าภายในชุมชนและนอกชุมชนเป้าหมายได้ (2) ต้องมีความเข้าใจตรงกันทั้งผู้ซื้อและผู้ขายในชุมชนพื้นที่ และ (3) จะต้องเร่งเร้าความต้องการของผู้ซื้อได้นำนามตัดสินใจซื้อซ้ำเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน สำหรับเป้าหมายของช่องทางการตลาดตามแนวคิดของ Chotipan (2012) มีรายละเอียดดังนี้ (1) การให้บริการผ่านร้าน โดยเริ่มมีการก่อตั้งร้านขึ้นมาแล้วมีลูกค้าเข้ามาใช้บริการในการเลือกซื้อสินค้าหรือบริการตามประเภทของร้านค้า ที่สามารถตอบสนอง

ความต้องการของลูกค้าได้อย่างทั่วถึง (2) การให้บริการถึงบ้านลูกค้า เป็นการให้สิ่งซื้อสินค้าแล้วนำสินค้าไปส่งถึงบ้านลูกค้าได้อย่างรวดเร็วและสินค้ามีคุณภาพสามารถเข้าถึงลูกค้าได้มากขึ้น (3) การให้บริการผ่านตัวแทนจำหน่าย มีลักษณะของการขายสินค้าที่ต้องผ่านตัวแทนจำหน่าย เพื่อให้สามารถกระจายสินค้าได้อย่างรวดเร็วและตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งยังมีศูนย์กระจายสินค้าให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ และ (4) การให้บริการผ่านสื่อออนไลน์ ที่ตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้า ทำให้สินค้ามีการกระจายสินค้าได้อย่างรวดเร็ว ขายง่าย คล่องตัวในการเข้าถึงสินค้า เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการตัดสินใจซื้อสินค้าได้

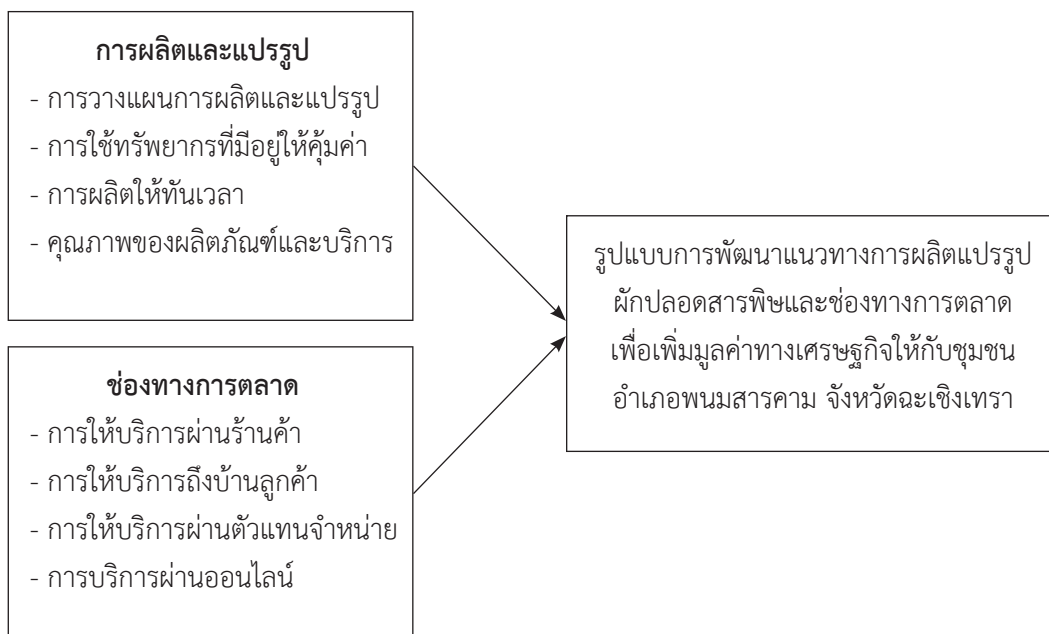
จากการทบทวนวรรณกรรมของ Nantasarn et al. (2021) พบว่า ด้านทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบฉลากสินค้าบนผลิตภัณฑ์ และความเหมาะสมของบรรจุภัณฑ์ต้นแบบทั้ง 3 ชนิด พบว่า มีระดับความคิดเห็นเรื่องรูปแบบบรรจุภัณฑ์สวยงาม ดึงดูดใจระดับคะแนนเฉลี่ย 4.32, 4.21 และ 4.18 ตามลำดับ ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ พบว่า ผู้บริโภคแสดงความคิดเห็นว่าควรจัดจำหน่ายในร้านค้าศูนย์โอท็อป และร้านของฝากของที่ระลึกภายในจังหวัด และควรมีการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อตอบสนองรูปแบบการเลือกซื้อสินค้าในปัจจุบัน

Pichetsiraprapa, Yaowong, Nootayasakul, and Matman (2022) พบว่า (1) กลุ่มเกษตรกรให้ความร่วมมือหันมาปลูกมะม่วงและผลิตภัณฑ์มะม่วงแปรรูปมีแนวทางบริหารจัดการที่ดีโดยเน้นการรวม

กลุ่มในการพัฒนาผลผลิตและสายพันธุ์มะม่วงที่นิยมในท้องตลาดได้เป็นอย่างดี มีการกระจายสินค้าและการเข้าถึงตลาดได้อย่างเหมาะสม (2) ภาพรวมของการจัดการความรู้ด้านการจัดการช่องทางการตลาดในตลาดสื่อออนไลน์ ส่วนใหญ่รู้จักแต่ไม่ค่อยมีความรู้เท่าที่ควรมักจะมีลูกหลานทำหน้าที่ขายมะม่วงผ่านสื่อออนไลน์ให้แต่ก็ไม่จริงจังเท่าที่ควร (3) การทำสื่อออนไลน์ในการขายมะม่วงถือเป็นการเพิ่มช่องทางการตลาดให้เกษตรกรมีแนวคิดในการพัฒนาสื่อออนไลน์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และ (4) มีการพัฒนาช่องทางทางการตลาด คือ การพัฒนาตลาดภายในและภายนอก การเชื่อมประสานภาคความร่วมมือในด้านการเรียนรู้สู่ความเข้มแข็ง การพัฒนาช่องทางการตลาดแบบ Offline and Online การตลาดร่วมกับบริษัทเอกชน และการตลาดร่วมกับตลาดต่างประเทศ

Leksuit and Pituratjarunoon (2020) พบว่า รูปแบบการจัดทำตลาดนัดเพื่อจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ต่าง ๆ ในแต่ละอำเภอ จัดทำตลาดซื้อขายสินค้าแบบออนไลน์ และสนับสนุนให้แต่ละพื้นที่มีร้านอาหารอินทรีย์หรือเมนูอาหารอินทรีย์ประจำท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์สินค้าเกษตรอินทรีย์โดยการสร้างเรื่องราว (story) ให้กับตัวสินค้าขยายช่องทางการตลาดไปสู่โรงเรียน โรงพยาบาล ธุรกิจโรงแรม ภัตตาคาร จัดให้มีการรวมหุ้นของสมาชิกเครือข่ายฯ สร้างเครือข่ายการตลาดต่างพื้นที่ต่างภูมิภาคและการจัดทำกรท่องเที่ยววิถีเกษตรอินทรีย์

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย



ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในงานวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาตามแนวทางเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้ตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ (1) เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพปลูกผักปลอดสารพิษ จำนวน 3 ราย (2) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จำนวน 3 ราย (3) กลุ่มส่งเสริมอาชีพ จำนวน 3 ราย (4) กลุ่มอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน จำนวน 3 ราย และ (5) ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จำนวน 3 ราย รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 ราย ด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

1.2 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาตามแนวทางเชิงปริมาณ คือใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกตัวอย่าง คือเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ ที่มีความรู้และความเข้าใจในการเพาะ ปลูกผักปลอดสารพิษ สนใจที่จะผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษ และมีความยินยอมสมัครในการเข้าร่วมศึกษานี้ ซึ่งมีประชากรและตัวอย่างมีจำนวนน้อยเกินไปแต่สามารถนำมาศึกษาได้ตามแนวคิด (Sawangdee, 2024) ดังนั้น การกำหนดตัวอย่างที่ผ่านเกณฑ์คัดเลือกและอาสาสมัคร รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ในกลุ่มเกษตรกรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหา แนวทางการแก้ไข จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการ

บริหารจัดการ และแนวทางในการพัฒนา โดยทีมผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบมีเครื่องมือในการสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ สมุดจดบันทึก ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการชี้แจงรายละเอียดในการขออนุญาตใช้อุปกรณ์เหล่านี้จากผู้ให้ข้อมูลวิจัยทุกครั้ง

2.2 การสัมภาษณ์แบบประตมสมอง มีลักษณะแบบเปิดโอกาสให้ตัวอย่างและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการดำเนินงาน

2.3 การอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง (focus group discussion) จากผู้เกี่ยวข้อง (stakeholders) โดยจัดเป็นกลุ่มเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ให้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นของแนวทางการกำหนดเกี่ยวกับด้านการผลิต การแปรรูป ช่องทางการตลาด ว่ามีแนวทางอย่างไรบ้าง เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

2.4 แบบสอบถาม (questionnaires) เป็นการวัดระดับความพึงพอใจของกลุ่มเกษตรกรโดยใช้ข้อมูลทางสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เป็นสถิติที่ใช้บรรยายคุณลักษณะ คุณสมบัติของตัวอย่าง หาค่าร้อยละ (percentage) ใช้อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล และค่าเฉลี่ย (mean) ใช้ในการแปลความหมายของข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสรุปและอธิบายลักษณะของตัวแปร

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ศึกษาวิธีการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า (1) ผู้ผลิตผักแปลงใหญ่ปลอดภัยสูงตำบลหนองยาว อำเภอพนมสารคาม เป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีการปลูกผักปลอดสารพิษกันเป็นจำนวนมาก และเป็นที่ยอมรับในกลุ่มลูกค้าที่สนใจทานผักปลอดสารพิษเป็นจำนวนมาก

(2) ทางกลุ่มเกษตรกรจะเน้นการมีส่วนร่วมในการแชร์ประสบการณ์ในการปลูกผัก การจำหน่ายและการหาช่องทางการจำหน่ายร่วมกัน โดยตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ในนามวิสาหกิจชุมชนที่ทุกคนเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกกันเป็นจำนวนมาก (3) มีหน่วยงานราชการเข้ามาสนับสนุนด้านงบประมาณ ด้านวิชาการ และการฝึกอบรมให้กลุ่มเกษตรกรนำความรู้ไปต่อยอดในการพัฒนาแปลงผักตนเองให้ได้มาตรฐานผักปลอดสารพิษ (4) การปลูกผักปลอดสารพิษตามฤดูกาลที่เพาะปลูกผลผลิตย่อมออกมาในแต่ละช่วงฤดูกาลก็ขึ้นอยู่กับน้ำ อากาศ สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเพาะปลูก จึงทำให้ผลผลิตบางครั้งมีจำนวนมาก สามารถจำหน่ายไปยังลูกค้าที่สนใจและสั่งซื้อเป็นจำนวนที่เพียงพอต่อความต้องการ หากผลผลิตไม่เพียงพอทำให้ผลผลิตลดลง รายได้ของเกษตรกรลดลง และทำให้จำนวนลูกค้าได้น้อยรายด้วย ย่อมส่งผลต่อความเป็นอยู่ของกลุ่มเกษตรกร และ (5) ผลผลิตที่ผลิตมาจะต้องจำหน่ายวันต่อวันเพราะเป็นผักสดที่ตัดจากสวนพร้อมจำหน่ายต่อลูกค้าได้เลย หรือผักบางชนิดก็สามารถเก็บรักษาในตู้แช่เพื่อรักษาคุณภาพของผักได้ หากช่วงใดผลผลิตมีจำนวนมากและยอดการขายไม่ค่อยดี ผักเหล่านี้เก็บรักษาไว้นานย่อมเน่าเสียได้ แนวทางการแก้ไข ดังนี้ (1) ทำให้กลุ่มเกษตรกรต้องช่วยกันวางแผนการผลิต การเพาะปลูกในแต่ละช่วงฤดูกาลให้เหมาะสมกับความต้องการของลูกค้า สามารถจำหน่ายได้ทันตามที่ต้องการ และ (2) ทีมนักวิจัยและกลุ่มเกษตรกรอาสาสมัครมารวมกลุ่มช่วยกันวางแผนจะต่อยอดกับผักปลอดสารพิษเหล่านี้ให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น จึงช่วยกันหาวิธีการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษเป็นข้าวเกรียบจากผักเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

ตอนที่ 2 ศึกษาช่องทางการตลาดการแปรรูปผักปลอดสารพิษเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าภาพรวมกลุ่มเกษตรกร คือ (1) ความพร้อมของกลุ่ม

เกษตรกรที่มาร่วมกันทำข้าวเกรียบจากผักปลอดสารพิษยังมีน้อยราย (2) ขาดแรงจูงใจในการทำอาชีพเสริมเกี่ยวกับการแปรรูปผักปลอดสารพิษ (3) อายากกระตุ้นเกษตรกรรุ่นก่อนที่ไม่ค่อยมีความรู้ในการพัฒนาตนเองเท่าที่ควรให้หันมาปรับทัศนคติตนเองเสียใหม่ เพื่อจะได้มีอาชีพเสริมให้ครอบครัวเพิ่มมากขึ้น (4) การสืบทอดของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการหันมาทำเกษตรไม่มีเพราะเริ่มเปลี่ยนแปลงอาชีพของตนเองไปทำงานอย่างอื่นแทนที่ซึ่งได้คำตอบแทนดีกว่า ไม่ลำบาก และ (5) ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนและขั้นตอนการผลิตที่ดี

แนวทางแก้ไขภาพรวม ดังนี้ (1) เกษตรกรได้ตั้งกลุ่มอาสาสมัครขึ้นมาและเชิญชวนให้เกษตรกรอื่นที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม โดยแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมจริงในการดำเนินงานทุกขั้นตอน มีห้องสำหรับผลิตสินค้า และมีช่องทางจำหน่ายสินค้าจริง สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร (2) ต้องช่วยกระตุ้นให้เกษตรกรเห็นคุณค่าของผักปลอดสารพิษที่ปลูกแล้วเหลือจากการจำหน่ายไม่ต้องทิ้งให้หันมาแปรรูปได้หลากหลาย และสามารถทำเป็นอาชีพเสริมในการหารายได้เลี้ยงดูครอบครัวได้อีกทาง และ (3) อยากให้มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนเงินทุนหรือมาอบรมให้ความรู้กับกลุ่มเกษตรกรบ่อย ๆ กระตุ้นให้ตื่นตัวในการหาอาชีพเสริมให้ครอบครัวให้สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้อีกทาง

ตอนที่ 3 ศึกษารูปแบบการพัฒนาแนวทางการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษและช่องทางการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ด้านการผลิตและแปรรูป มีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผนการผลิตและแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรที่จะต้องให้ทุกคนที่สนใจเข้าร่วมทำกิจกรรมดังกล่าวเพื่อให้สามารถมี

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นำแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นมาดัดแปลง เพื่อให้ทันสมัยต่อกระบวนการผลิตในการลดขั้นตอนการทำและการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่ต้องสร้างแรงจูงใจให้กลุ่มเกษตรกรสนใจมารวมกลุ่มกันให้เกิดความเข้มแข็ง

2. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่าส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอาชีพเช่น ทุนของชุมชน ซึ่งส่วนนี้สำคัญต่อการลงมือปฏิบัติ จึงได้ระดมทุนจากกลุ่มเกษตรกรด้วยกันที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรที่ต้องช่วยกันสนับสนุนและให้คำปรึกษาในรวมกลุ่มกันของกลุ่มเกษตรกรในการแบ่งปันความรู้ และสามารถจำหน่ายได้ตลอดฤดูกาลได้

3. การผลิตให้ทันเวลา โดยกลุ่มเกษตรกรจะทำการวางแผนการผลิตจากคำสั่งซื้อในแต่ละครั้งแล้วดำเนินการผลิตให้สอดคล้องกัน เพื่อป้องกันผลิตเกินหรือสินค้าค้างสต็อกมากเกินไป จะทำให้ทุนจมมากขึ้น เพราะอายุการจัดเก็บสินค้ายังมีจำกัดอยู่ และมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบด้านการรับคำสั่งซื้อ การจำหน่ายต้องอัปเดตข้อมูลอยู่เสมอผ่านออนไลน์ให้สมาชิกกลุ่มได้ทราบ จะได้เตรียมอุปกรณ์วัสดุให้พร้อมต่อการผลิต

4. คุณภาพของผลิตภัณฑ์และบริการ ทางกลุ่มเกษตรกรจะมีคนที่รับผิดชอบด้านการควบคุมคุณภาพตั้งแต่การเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตต่าง ๆ อยู่เป็นประจำทุกวันเพื่อให้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ และใส่ใจตั้งแต่การผลิตจนถึงบรรจุภัณฑ์ให้ได้คุณภาพ สำหรับการบริการจะพยายามผลิตให้ทันเวลาที่กำหนด และส่งมอบให้ทันตามคำสั่งซื้อที่ลูกค้าต้องการ

ด้านช่องทางการตลาด มีรายละเอียด ดังนี้

1. การให้บริการผ่านร้านค้า ช่วงแรกจะฝากขายผ่านร้านค้า วางจำหน่ายหน้าร้านให้กับร้านค้า มีขั้นตอนการจัดเรียงสินค้าให้ทันสมัย มองเห็นชัดเจนในเวลา

ลูกค้าแวะมาซื้อสินค้า หากมีลูกค้าสนใจก็โทรมาสั่งซื้อโดยตรงเพิ่มขึ้น จึงทำให้สามารถขยายสินค้าหลายช่องทางมากขึ้น

2. การให้บริการถึงบ้านลูกค้า บางรายก็โทรสั่งไปส่งที่บ้านลูกค้า บางรายก็ซื้อไปเป็นของฝากหรือนำไปโรงงานต่าง ๆ ช่วยการขยายช่องทางเพิ่มมากขึ้นอีกทาง

3. การให้บริการผ่านตัวแทนจำหน่าย มีการฝากขายผ่านตัวแทนจำหน่ายยังนอกพื้นที่ โดยทางกลุ่มจะหาตัวแทนที่ไว้ใจจริง ๆ ไปจำหน่ายผ่านให้ แล้วค่อยขยายไปนอกพื้นที่อื่นอีกที ตรงนี้ยังไม่ตอบรับมากเท่าที่ควร เพราะมีคู่แข่งจากสินค้าอื่น ๆ มากกระทบเช่นกัน แต่ทางกลุ่มเกษตรกรยังพยายามผลิตให้ทันตามคำสั่งซื้อเพื่อไม่ให้สินค้าขาดตลาด

4. การบริการผ่านออนไลน์ มีคำสั่งซื้อผ่านออนไลน์เป็นลูกค้าประจำที่สั่งบ่อย ๆ อยู่เสมอสะดวกในการสื่อสารผ่านไลน์ มากที่สุด เพราะจะมีกลุ่มลูกค้าหรือคนที่สนใจซื้อเข้ามาสั่งผ่านออนไลน์แทนประหยัดค่าใช้จ่ายในการใช้โทรศัพท์ด้วย ก็ยังเป็นหนึ่งในการเพิ่มช่องทางการตลาดได้อีกทาง

นอกจากนี้ ได้วัดระดับความพึงพอใจของกลุ่มเกษตรกรด้านรูปแบบการพัฒนาแนวทางการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษและช่องทางการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 60.00 มากกว่า เพศหญิง ร้อยละ 40.00 ตามลำดับ ซึ่งมีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 50.00 เป็นจำนวนมากที่สุด ส่วนระดับการศึกษาจะมีการศึกษาในช่วง ปวส. ร้อยละ 50.00 การประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่ค้าขาย ร้อยละ 40.00 เป็นจำนวนมาก ระดับรายได้ต่อเดือนจะอยู่ในช่วง 20,001-25,000 บาท และ 25,001-30,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 40.00 มีจำนวนมากที่สุด และระยะเวลาในการดำเนินงานกลุ่มอาชีพเกษตรกรในชุมชน จะอยู่ในช่วงระยะเวลา 11-15 ปี ร้อยละ 80.00 มีจำนวนมากที่สุด และผล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านการผลิตและแปรรูปในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ด้านช่องทางการตลาดในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 และรูปแบบการพัฒนาแนวทางการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษและช่องทางการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทราในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29

การอภิปรายผล

ตอนที่ 1 ศึกษาวิธีการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า กลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายร้อยละ 60.00 มากกว่า เพศหญิง ร้อยละ 40.00 ตามลำดับ ส่วนด้านการผลิตและแปรรูปในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 และกลุ่มเกษตรกรเป็นผู้ผลิตผักแปลงใหญ่ปลอดภัยสูงตำบลหนองยาว อำเภอพนมสารคาม เป็นกลุ่มเกษตรกรในนามวิสาหกิจที่มีการปลูกผักปลอดสารพิษกันเป็นจำนวนมากและเป็นที่นิยมในกลุ่มลูกค้าที่สนใจทานผักปลอดสารพิษเป็นจำนวนมาก โดยมีหน่วยงานราชการเข้ามาสนับสนุนด้านงบประมาณด้านวิชาการและการฝึกอบรมให้กลุ่มเกษตรกรนำความรู้ไปต่อยอดให้ได้มาตรฐานผักปลอดสารพิษ และมีผลผลิตที่ต้องจำหน่ายวันต่อวันเพราะเป็นผักสดที่ตัดจากสวนพร้อมจำหน่ายต่อลูกค้าได้เลย หรือผักบางชนิดก็สามารถเก็บรักษาในตู้แช่ เพื่อรักษาคุณภาพของผักได้ หากช่วงใดผลผลิตมีจำนวนมากและยอดการขายไม่ค่อยดี ผักเหล่านี้เก็บรักษาไว้นานย่อมเน่าเสียได้ แนวทางการแก้ไข คือ กลุ่มเกษตรกรต้องช่วยกันวางแผนการผลิตการเพาะปลูกในแต่ละช่วงฤดูกาลให้เหมาะสมกับความต้องการของลูกค้า สามารถจำหน่ายได้ทันตามที่ต้องการ นอกจากนี้ที่মনักวิจัยและกลุ่มเกษตรกรอาสาสมัครมารวมกลุ่มช่วยกันวางแผนจะต่อยอดกับผักปลอดสารพิษเหล่านี้ให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น

จึงช่วยกันหาวิธีการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษเป็นข้าวเกรียบจากผักเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน ต้องเน้นเกี่ยวกับคุณภาพของการแปรรูปสินค้า รวมถึงความต้องการของผู้บริโภคที่สนใจเลือกซื้อสินค้าทุกช่องทางที่นำไปจำหน่ายด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ Pichetsiraprapa (2018) พบว่า การจัดการผลิตแปรรูปต้องเน้นด้านคุณภาพในการแปรรูปให้ได้มาตรฐานและปลูกจิตสำนึกให้เกษตรกรต้องให้ความสำคัญกับการแปรรูปสินค้าเกษตรที่มีอยู่ให้มีมูลค่าเพิ่ม ส่วนงานวิจัยของ Nantasarn et al. (2021) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 79.02 และเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 20.98 ตามลำดับ ส่วนด้านทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบฉลากสินค้าบนผลิตภัณฑ์ และความเหมาะสมของบรรจุภัณฑ์ต้นแบบทั้ง 3 ชนิด พบว่า มีระดับความคิดเห็นเรื่องรูปแบบบรรจุภัณฑ์สวยงาม และดึงดูดใจ ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.32, 4.18 และ 4.21 ตามลำดับ ส่วนด้านช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ พบว่า ผู้บริโภคแสดงความคิดเห็นว่า ควรจัดจำหน่ายในร้านค้าศูนย์โอท็อป และร้านของฝากของที่ระลึกภายในจังหวัด และควรมีการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อตอบสนองรูปแบบการเลือกซื้อสินค้าในปัจจุบัน

ตอนที่ 2 ศึกษาช่องทางการตลาดการแปรรูปผักปลอดสารพิษเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ด้านช่องทางการตลาดในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 โดยพบว่า (1) ความพร้อมของกลุ่มเกษตรกรที่มาร่วมกันทำข้าวเกรียบจากผักปลอดสารพิษยังมีน้อยราย (2) ขาดแรงจูงใจในการทำอาชีพเสริมเกี่ยวกับการแปรรูปผักปลอดสารพิษ (3) อยากกระตุ้นเกษตรกรรุ่นก่อนไม่ค่อยมีความรู้ในการพัฒนาดตนเองเท่าที่ควรให้หันมาปรับทัศนคติตนเองเสียใหม่ เพื่อจะได้มีอาชีพเสริมให้ครอบครัวเพิ่มมากขึ้น (4) การสืบทอดของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการหันมาทำเกษตรไม่มีเพราะ

เริ่มเปลี่ยนแปลงอาชีพของตนเองไปทำงานอย่างอื่นแทน ที่ได้คำตอบแทนดีกว่า ไม่ลำบาก และ (5) ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนและขั้นตอนการผลิตที่ดี สำหรับแนวทางแก้ไขภาพรวม คือ (1) เกษตรกรได้ตั้งกลุ่มอาสาสมัครขึ้นมาและเชิญชวนให้เกษตรกรอื่นที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม โดยแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมจริงในการดำเนินงานทุกขั้นตอน มีห้องสำหรับผลิตสินค้า และมีช่องทางจำหน่ายสินค้าจริง สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร (2) ต้องช่วยกระตุ้นให้เกษตรกรเห็นคุณค่าของผักปลอดสารพิษที่ปลูกแล้วหลีกเลี่ยงการจำหน่ายไม่ต้องทิ้ง ให้หันมาแปรรูปได้หลากหลาย และสามารถทำเป็นอาชีพเสริมในการหารายได้เลี้ยงดูครอบครัวได้อีกทางและ (3) อยากให้มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนเงินทุนหรือมาอบรมให้ความรู้กับกลุ่มเกษตรกรอยู่บ่อย ๆ กระตุ้นให้ตื่นตัวในการหาอาชีพเสริมให้ครอบครัวให้สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้อีกทาง สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler, Kartajaya, and Setiawan (2010) พบว่า การนำเทคโนโลยีในยุคการตลาด 3.0 และต่อเนื่อง 4.0 สามารถเพิ่มยอดขายและการเข้าถึงผู้บริโภคได้ทุกที่ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Pichetsiraprapa et al. (2022) พบว่า (1) กลุ่มเกษตรกรให้ความร่วมมือหันมาปลูกมะม่วงและผลิตภัณฑ์มะม่วงแปรรูปมีแนวทางบริหารจัดการโดยเน้นการรวมกลุ่มในการพัฒนาผลผลิตและสายพันธุ์มะม่วงที่นิยมในท้องตลาดได้เป็นอย่างดี มีการกระจายสินค้าและการเข้าถึงตลาดได้อย่างเหมาะสม (2) ภาพรวมของการจัดการความรู้ด้านการจัดการช่องทางการตลาดในตลาดสื่อออนไลน์ ส่วนใหญ่รู้จักแต่ไม่ค่อยมีความรู้เท่าที่ควรมักจะมีลูกหลานทำหน้าที่ขายมะม่วงผ่านสื่อออนไลน์ให้แต่ก็ไม่จริงจังเท่าที่ควร (3) การทำสื่อออนไลน์ในการขายมะม่วงถือเป็นการเพิ่มช่องทางการตลาดให้เกษตรกรมีแนวคิดในการพัฒนาสื่อออนไลน์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และ (4) มีการ

พัฒนาการตลาด คือ การพัฒนาตลาดภายในและภายนอก การเชื่อมประสานภาคีความร่วมมือในด้านการเรียนรู้สู่ความเข้มแข็ง การพัฒนาช่องทางการตลาดแบบ Offline and Online การตลาดร่วมกับบริษัทเอกชน และการตลาดร่วมกับตลาดต่างประเทศ

ตอนที่ 3 ศึกษาแบบการพัฒนาแนวทางการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษและช่องทางการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า รูปแบบการพัฒนาแนวทางการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษและช่องทางการตลาด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 โดยมีด้านการผลิตและแปรรูป ที่กลุ่มเกษตรกรได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันในแต่ละด้านที่มีความสำคัญกับการผลิตและแปรรูปผักปลอดสารพิษ โดยการนำเอาหลักภูมิปัญญาท้องถิ่นและจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการแปรรูป เช่น การวางแผนการผลิตและแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่า ส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การผลิตให้ทันเวลา และคุณภาพของผลิตภัณฑ์และบริการ สำหรับด้านช่องทางการตลาด โดยช่วยกันระดมสมองเสนอแนวคิดดังนี้ การให้บริการผ่านร้านค้า การให้บริการถึงบ้านลูกค้า การให้บริการผ่านตัวแทนจำหน่าย และการบริการผ่านออนไลน์ ที่จะพัฒนากระบวนการผลิตให้ทันต่อคำสั่งซื้อ และการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับ Kotler, Kartajaya, and Setiawan (2020) พบว่า การบริการผ่านออนไลน์ของการตลาดยุค 3.0 หรือเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคการตลาด 5.0 จะเน้นการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าและสนับสนุนความต้องการของกลุ่มลูกค้าแต่ละประเภท

ได้อย่างรวดเร็วเพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Leksuit and Pituratjarurnkoon (2020) พบว่า รูปแบบการตลาดเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสม คือ การจัดทำตลาดนัดเพื่อจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ต่าง ๆ ในแต่ละอำเภอ จัดทำตลาดซื้อขายสินค้าแบบออนไลน์ และสนับสนุนให้แต่ละพื้นที่มีร้านอาหารอินทรีย์หรือเมนูอาหารอินทรีย์ประจำท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์สินค้าเกษตรอินทรีย์โดยการสร้างเรื่องราว (story) ให้กับตัวสินค้า ขยายช่องทางการตลาดไปสู่โรงเรียน โรงพยาบาล ธุรกิจโรงแรม ภัตตาคาร จัดให้มีการรวมหุ้นของสมาชิกเครือข่ายฯ สร้างเครือข่ายการตลาดต่างพื้นที่ ต่างภูมิภาค และการจัดทำการท่องเที่ยววิถีเกษตรอินทรีย์ สรุปได้ว่าจากการอภิปรายงานวิจัยมีความสอดคล้องและสนับสนุนกับโครงการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

ข้อเสนอแนะ

1. การสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทในการสืบทอดและนำนวัตกรรมทางเทคโนโลยีในการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรให้สามารถมีการผลิตและแปรรูปอย่างต่อเนื่อง
2. การพัฒนาพื้นที่ในการเพาะปลูกสินค้าทางการเกษตรมีคุณภาพที่ได้มาตรฐานรองรับทางการเกษตร GAP อย่างต่อเนื่อง
3. การสร้างกลไกใหม่ในการบริหารจัดการช่องทางการตลาดทั้งตลาดภายในชุมชนและตลาดภายนอกพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพโดยการรวมกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

References

- Agricultural Research Development Agency. (2024). *Processing agriculture to increase product value*. Retrieved from <https://www.arda.or.th/detail/6191> [In Thai]
- Chotipan, N. (2012). *The influence of marketing mix factors to wine distribution channels*. Master's Independent Study of Business Administration (General Management), Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
- Kotler, P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2010). *Marketing 3.0: From products to customers to the human spirit*. John Wiley & Sons.
- Kotler, P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2020). *Marketing 5.0: Technology for humanity*. John Wiley & Sons.
- Leksuit, S., & Pituratjarurnkoon, P. (2020). Development of an organic marketing model of sustainable agriculture network, Lamphun. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*, 14(2), 76-87. [In Thai]
- Nantasarn, M., Khamkula, K., & Boonsrichana, T. (2021). *Development of packaging and marketing channel of Mahachanok mango Processing in commercial market at Na Chueak district, Mahasarakham province*. Rajabhat Maha Sarakham University. [In Thai]
- Pichetsiraprapa, P. (2018). *Textbook on production and operations management (Revised 2015-2018)*. Rajabhat Rajanagarindra University, Faculty of Management Science. [In Thai]
- Pichetsiraprapa, P., Yaowong, A., Nootayasakul, C., & Matman, P. (2022). Increasing the capacity to manage marketing channels of mango and processed mango products that affect diversity according to consumer groups to create awareness and sustainability through online media systems. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 144-157. [In Thai]
- Sawangdee, Y. (2024). *Lecture: Research zone, 2024: Phase 197 for February 2024*. National Research Council of Thailand, Research Learning Center. [In Thai]
- Serirat, S., Hirankitti, S., Chiyachantana, C., Sriwarom, L., Suwannapirom, S., & Prapawanon, C. (1999). *Organization and management*. Theera Film & Scitex. [In Thai]

ตัวกำหนดความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ต่อจังหวัดภูเก็ต ประเทศไทย

ฉัตรวี อภิวงค์พงศ์¹ นภาพร ชันธนาภา²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาตัวกำหนดความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อจังหวัดภูเก็ต ประเทศไทย ได้แก่ เจตคติ ปทัสถานทางสังคม การรับรู้ความสามารถในการควบคุมตนเอง ความตั้งใจ และปัจจัยความภักดี ทั้งในภาพรวมและระดับการวัดในตัวแปรเชิงประจักษ์ และ (2) ศึกษาตัวแบบสมการโครงสร้างโดยมีปัจจัยเหตุ ได้แก่ ทศนคติ ปทัสถานทางสังคม การรับรู้ความสามารถในการควบคุมตนเอง และความตั้งใจ ปัจจัยตาม คือความภักดี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยใช้ตัวอย่างเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต มีจำนวนทั้งสิ้น 350 ตัวอย่าง ในการวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการแผนการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต ในโรงแรมตั้งแต่ 3 ดาว และ 4 ดาว จำนวน 10 ตัวอย่าง โดยใช้เทคนิคการสุ่มแบบบังเอิญ

ผลการวิจัย พบว่า ตัวกำหนดความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อจังหวัดภูเก็ต ประเทศไทย ปัจจัยเจตคติ ปทัสถานทางสังคม ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ส่วนความตั้งใจมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยตัวแบบที่วิเคราะห์คือ นักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต มีค่าดัชนีความกลมกลืน คือ $\chi^2/df = 2.820$, RMSEA = 0.078, RMR = 0.045, p -value = 0.000 ซึ่งเส้นอิทธิพลของทุกปัจจัยส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อจังหวัดภูเก็ต โดยพบว่า นักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต มีอิทธิพลทางตรง ทางอ้อมและอิทธิพลรวม ค่ามาตรฐานความกลมกลืน ปรากฏว่าผลผ่านเกณฑ์ดีมาก ผลการวิเคราะห์ตัวแบบกรอบแนวมีความเหมาะสมอยู่เกณฑ์ดี ส่วนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับมากและปานกลาง เพื่อเปรียบเทียบและปัญหาการบริหารที่ไม่มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการส่งเสริมให้ปัจจัยความตั้งใจ และความภักดีมีระดับสูงอันหมายถึง ผลประโยชน์ทางเศรษฐศาสตร์ที่ส่งผลกับจังหวัดภูเก็ตในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: : เจตคติ; ปทัสถานทางสังคม; การรับรู้ความสามารถในการควบคุมตนเอง; ความตั้งใจ; ความภักดี
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ฉัตรวี อภิวงค์พงศ์ และนภาพร ชันธนาภา. (2024). ตัวกำหนดความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อจังหวัดภูเก็ตประเทศไทย. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(3), 822-837.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
19/1 ถนนเพชรเกษม เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร 10160, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: maythapornth@sau.ac.th

² คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Determinants of Loyalty for Foreign Tourists to Phuket Province, Thailand

Chatrawee Apiwarangpong¹ Napaporn Khantanapha²

Abstract

This research article aims to (1) study the determinants of Loyalty for Foreign Tourists to Phuket Province Thailand, which consists of attitude, Subjective norm, Perceived behavioral control, Intention to revisit, Behavioral loyalty factors both at the overall level and at the level of measurement in empirical variables. (2) study the structural equation model with attitudinal causal factors, Subjective norm, Perceived behavioral control and intention to dependent factor is loyalty. By using the sample as of foreign tourists traveling in Phuket province with a total of 350 samples. In qualitative research, a sampling plan was carried out for foreign tourists visiting Phuket in 10 samples of 3-star to 4-star hotels, using the accidental sampling technique.

Findings are as follows: The Foreign Tourists to Phuket Province Thailand, which consists of attitude, Subjective norm, Perceived behavioral control has the mean at the high level, Intention to revisit is at the highest level. The analyzed model is foreign tourists traveling in Phuket province having the Goodness-of-Fit Index of $\chi^2/df = 2.820$, RMSEA = 0.078, RMR 0.045, p -value = 0.000. The influence lines of all factors affect the loyalty of foreign tourists traveling to Phuket province. It was discovered that international visitors to Phuket Province had combination, indirect, and direct effect. Administrative issues that did not have a statistically significant positive impact, the correlation coefficient is high and moderate to compare, the findings of the framework model analysis are adequate, and the Harmonized Standards value seems to be very excellent. Intention factor and loyalty are strong, which indicates that Phuket Province is benefiting economically from meeting visitor wants.

Keywords: Attitude; Subjective Norm; Perceived Behavioral Control; Intention; Loyalty

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Apiwarangpong, C., & Khantanapha, N. (2024). Determinants of loyalty for foreign tourists to Phuket province, Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 822-837.

¹ Doctor of Philosophy Program in Business Administration, Southeast Asia University
19/1 Phetkasem Road, Nong Khaem, Bangkok 10160, Thailand
Corresponding Author E-mail: maythapornth@sau.ac.th

² Faculty of Business Administration, Southeast Asia University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ หรือ UNWTO คาดการณ์ว่า ในปี 2566 การท่องเที่ยวระหว่างประเทศของโลกจะอยู่ในระดับที่สูงขึ้น และประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่นักเดินทางต่างชาติ (international tourists) ต้องการมามากที่สุดเป็นอันดับที่ 4 รองจากสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และอินเดีย ซึ่งครองอันดับ 1-2-3 ตามลำดับ จากรายงานของ Visa Global Travel Intentions Study (Thansettakij Online, 2022; Tourism Authority of Thailand, 2023) อันจะส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยปรับตัวดีขึ้น จากการสนับสนุนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่คาดการณ์ ซึ่งจะส่งผลต่อห่วงโซ่อุปทานในธุรกิจนี้ อันนำมาซึ่งการขยายตัวของระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมการบริโภค (Ministry of Finance, Fiscal Policy Office, 2023) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยทั้งในระดับเมืองหลักเช่น จังหวัดภูเก็ต และระดับเมืองรอง จะส่งผลสัดส่วนรายได้ จากเดิมที่คิดเป็นร้อยละ 10 ขึ้นเป็นร้อยละ 20 ของรายได้ท่องเที่ยวภายในประเทศภายในปี 2566 ในส่วนของเมืองรองก็มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติมากขึ้น การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในเมืองหลักและเมืองรองของประเทศไทยเกิดขึ้นจากความร่วมมือของรัฐและพันธมิตรหลายภาคส่วน เช่น ชุมชน สายการบิน ที่พักในการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ให้เกิดการรับรู้ในคุณค่า (customer value) ของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวต่างชาติพักนานขึ้น เพราะกลุ่มนี้เป็นพลังให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ (Tourism Authority of Thailand, 2023)

การส่งเสริมการท่องเที่ยว นับว่าเป็นประเด็นที่สำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยนอกเหนือจากการส่งสินค้าออก จากข้อมูลในอดีตก่อนที่จะเกิดการระบาดของโควิด-19 มีนักท่องเที่ยวจากตลาดจำนวน 13 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 72.34 ของนักท่องเที่ยว

ชาวต่างชาติทั้งหมด สร้างรายได้จำนวน 597,720 ล้านบาท และในช่วงปี พ.ศ. 2566 รัฐบาลตั้งเป้าว่าจะมีมูลค่าจำนวน 971,790 ล้านบาท จากนักท่องเที่ยวจำนวน 18 ล้านคน และในอนาคตคาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติสูงถึงจำนวน 30 ล้านคน ซึ่งจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติในพื้นที่โลกที่เข้าเที่ยวประเทศไทยหลังวิกฤตโควิด19 โดยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และจากรายงานข้อมูลสรุปสถานการณ์ต่างประเทศประจำวัน ที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 ว่า ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึงวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้าประเทศไทยจำนวน 8,206,035 คน สร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวสะสมจำนวน 281,076 ล้านบาท โดยมีนักท่องเที่ยวสูงสุด 5 อันดับแรกมาจาก มาเลเซีย อินเดีย สิงคโปร์ ลาว และเวียดนาม และในช่วง วันที่ 1-19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 พบว่า มีนักท่องเที่ยวสะสมที่จำนวน 1,080,159 คน ด้วยการจำแนกนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านด่านทางบกพบว่า 5 อันดับแรก ได้แก่ มาเลเซีย ลาว กัมพูชา เวียดนาม และอินโดนีเซีย ตามลำดับ ด้านนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านด่านทางอากาศ 5 อันดับแรก ได้แก่ อินเดีย รัสเซีย เกาหลีใต้ สิงคโปร์ และสหรัฐอเมริกา ตามลำดับ (Ministry of Tourism and Sports, 2022)

การเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเลือกประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว จังหวัดที่มีชาวต่างชาติเยือนมากที่สุดในประเทศไทย 5 อันดับ ได้แก่ (1) จังหวัดภูเก็ต จำนวน 2,329,894 คน (2) จังหวัดชลบุรี จำนวน 975,026 คน (3) จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 606,812 คน (4) จังหวัดสงขลา จำนวน 581,808 คน (5) จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 496,111 คน รัฐบาลได้ผลักดันการท่องเที่ยวประเทศไทยแบบรายจังหวัด และได้สนับสนุนการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตอย่างเต็มที่ นอกจากนี้

โครงการ “ภูเก็ตแซนด์บ็อกซ์” ทำให้ทุกธุรกิจเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวฟื้นตัวและมีรายได้อย่างก้าวกระโดด มีการกระจายรายได้ไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและเติบโตอย่างรวดเร็ว (The Government Public Relations Department, 2021) จังหวัดภูเก็ตเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทย มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทำรายได้จากการท่องเที่ยวสูงสุดของประเทศ อยู่ทางภาคใต้มีสภาพเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในประเทศตั้งอยู่ในทะเลอันดามัน โดยได้ชื่อว่าเป็นไข่มุกแห่งอันดามัน (Ministry of Tourism and Sports, 2022) จังหวัดภูเก็ตมีรายได้หลักมาจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจากฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความได้เปรียบในเรื่องของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ทำให้สามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันด้วยกลยุทธ์ 10 เส้าหลัก เพื่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจ และเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวของภูมิภาคและนานาชาติ ศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียงในระดับโลก มีแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวมากมายหลายประเภท จุดเด่นของจังหวัดภูเก็ตนอกจากทางด้านธรรมชาติแล้วยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและศาสนาที่มีกระจายอยู่บนเกาะถือได้ว่าเป็นเมืองที่มีวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นเป็นของตนเอง ได้ชื่อว่าเป็นเมือง East Meet West มีลักษณะของความทันสมัยและเป็นเมืองนานาชาติที่ในขณะเดียวกันเป็นการดำรงศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่เน้นการอยู่ร่วมกันด้วยการให้ความสำคัญในเรื่องระยะยาว (long term orientation) อย่างชัดเจน (Han & Guo, 2018) นอกจากนี้จังหวัดภูเก็ตยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (man-made attraction) ทั้งในรูปแบบของสถาบันเชิง การแสดงโชว์ต่าง ๆ สวนสาธารณะลักษณะพิเศษ (theme park) พิพิธภัณฑ์เฉพาะทางสวนสัตว์และสวนสนุกเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว กระจายกันอยู่

ทั่วไปตามชายหาดสำคัญและทางตอนในของเกาะอันนับเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว (destiny) (Phuket Provincial Industrial Office, 2023)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภูเก็ต รายงานข้อมูลสถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต ในช่วงเดือนมกราคม-ตุลาคม 2565 มีรายได้หมุนเวียนอยู่ที่จำนวน 119,180.98 ล้านบาท โดยมีอัตราการเข้าพักอยู่ที่ร้อยละ 35.04 ห้องพักอยู่ที่จำนวน 101,221 ห้อง ผู้มาเยือนจำนวน 6,208,978 คน/ครั้ง โดยมีนักท่องเที่ยวชาวรัสเซียมาอันดับ 1 รองลงมาชาวอินเดีย โดยสัดส่วนของนักท่องเที่ยวชาวไทยเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2562 อยู่ที่ร้อยละ 41.34 (Matichon Online, 2022) สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต ฟื้นตัวกลับมาแล้วสูงถึงร้อยละ 80 ซึ่งนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจในห่วงโซ่การท่องเที่ยวให้ความสำคัญ (Khantanapha, 2020) คือ การรักษาและขยายตลาดด้วยการหาปัจจัยที่สร้างความตั้งใจกลับมาเที่ยว (intention to revisit) และมีความภักดี (loyalty) ต่อจังหวัดภูเก็ตในเชิงพฤติกรรมเช่น การบอกต่อ (WOM) การเลือกจังหวัดภูเก็ตเป็นพื้นที่แรกในการท่องเที่ยว (top of my mind) ด้วยความสำคัญที่กล่าว การศึกษาครั้งนี้จึงต้องการสอบย้ำพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวต่างบนบริบทของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (theory of planned behavior) เพื่อหาจุดอ่อน จุดแข็งของปัจจัยที่ขับเคลื่อนความภักดีต่อการเที่ยวจังหวัดภูเก็ต เพื่อนำมาส่งเสริมแนวทางการบริหารแหล่งท่องเที่ยวนี้ให้มีผลิตภาพ (Yang, Isa, & Ramayah, 2022)

ในด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาพักในประเทศไทยนั้นก็มีหลายสัญชาติ ซึ่งการเดินทางท่องเที่ยวเป็นการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์นั้นจะได้รับอิทธิพลจากความตั้งใจแสดงพฤติกรรมตามแผน และ เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจแสดงพฤติกรรม ทั้งในด้านทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรม บรรทัดฐานของบุคคล

ซึ่งเกี่ยวกับพฤติกรรม และการรับรู้ถึงการควบคุมพฤติกรรมของตนเองในการแสดงพฤติกรรม ในการรับรู้ถึงการควบคุมพฤติกรรมยังมีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมมนุษย์ (Bosnjak, Ajzen, & Schmidt, 2020) จะแสดงถึงพฤติกรรมของมนุษย์จะเกิดจากการชี้นำด้านความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรม ที่มีความจำเป็นในการดำเนินชีวิต ซึ่งเกิดจากความต้องการทางด้านร่างกาย หรือปัจจัยทางวัฒนธรรมซึ่งได้หลอมรวมในทางปฏิบัติวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและชาวต่างชาติที่พำนักในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งสะท้อนธรรมเนียมที่แท้จริงในสังคมของคนส่วนใหญ่ โดยพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมีแรงจูงใจตามความต้องการของมนุษย์ เพื่อผลักดันให้มนุษย์บรรลุเป้าหมาย และผลลัพธ์กับการใช้ชีวิตในสังคม ซึ่งความต้องการของมนุษย์นั้นมีความแตกต่างกัน (Kothe & Mullan, 2015)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น การศึกษาเรื่อง “ตัวกำหนดความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อจังหวัดภูเก็ต ประเทศไทย” ในมิติของนักท่องเที่ยว โดยประยุกต์ดังนี้ (1) ด้านทัศนคติ (attitude) ซึ่งสะท้อนเป็นปัจจัยลำดับสองจำนวน 2 ปัจจัยคือ การรับรู้คุณค่าด้านสภาพแวดล้อมของจังหวัดภูเก็ต (environment) และการรับรู้ความเสี่ยง (perceived risk) (2) ด้านทัศนคติทางสังคม (subjective norm) ซึ่งสะท้อนเป็นปัจจัยลำดับสองจำนวน 2 ปัจจัยคือ วัฒนธรรมของภูเก็ต (Phuket culture) และชุมชนของภูเก็ต (destination community) และ (3) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (perceived behavioral control) โดยมีปัจจัยคั่นกลางคือ ความตั้งใจ (intention) และปัจจัยผลลัพธ์คือ ความภักดี (loyalty) ซึ่งเป็นการศึกษาที่ขยายต่อจากงานในอดีตของ Bosnjak et al. (2020)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่กำหนดความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ต่อจังหวัดภูเก็ต ประเทศไทย ได้แก่ เจตคติ ปทัสถานทางสังคม การรับรู้ความสามารถในการควบคุมตนเอง ความตั้งใจและความภักดี
2. เพื่อศึกษาตัวแบบสมการโครงสร้างโดยมีปัจจัยเหตุ ได้แก่ เจตคติ ปทัสถานทางสังคม และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมตนเอง และความตั้งใจ ปัจจัยตาม คือความภักดี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความภักดีในเชิงพฤติกรรมของการเที่ยวจังหวัดภูเก็ต ในบริบทของการประยุกต์จากทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนอันประกอบด้วยปัจจัยเจตคติ ปทัสถานทางสังคม การรับรู้ความสามารถในการควบคุมตนเอง ความตั้งใจ และความภักดีในเชิงพฤติกรรม
2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ในเชิงปริมาณโดยกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติที่พำนักเที่ยวหรือที่พำนักในจังหวัดภูเก็ต ด้วยการใช้ขนาดตัวอย่างจำนวน 350 ตัวอย่าง และในเชิงคุณภาพกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติที่พำนักเที่ยวหรือที่พำนักในจังหวัดภูเก็ต ใช้ขนาดตัวอย่างจำนวน 10 ตัวอย่าง
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ นักท่องเที่ยวต่างชาติที่พำนักเที่ยวหรือที่พำนักในจังหวัดภูเก็ต
4. ขอบเขตด้านเวลา ช่วงเวลาในการศึกษา ระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. นำความรู้ไปส่งเสริมและพัฒนาการจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรักษาและขยายฐานนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ในจังหวัดภูเก็ต เพื่อการแข่งขันในธุรกิจท่องเที่ยว
2. ขยายผลทางทฤษฎีตัวแบบพฤติกรรมตาม

แผนในส่วนของปัจจัยทัศนคติและปทัสถานทางสังคมในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นักท่องเที่ยวต่างชาติ (foreign tourists) หมายถึง บุคคลที่ถือสัญชาติอื่นที่มีใช้สัญชาติเดียวกันกับประเทศที่ตนไปเยือน เดินทางจากถิ่นพำนักถาวรของตนไปค้างคืนอีกยังสถานที่หนึ่งโดยมีการค้างคืนอย่างน้อย 1 คืน แต่ต้องไม่เกิน 90 วัน เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ แต่ต้องไม่ก่อให้เกิดค่าจ้าง ค่าตอบแทน

ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of planning Behavior--TPB) หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์จะได้รับอิทธิพลจากความตั้งใจแสดงพฤติกรรม และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจแสดงพฤติกรรม ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงระหว่างทัศนคติและพฤติกรรม ซึ่งพัฒนามาจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล

เจตคติ (Attitude--ATT) หมายถึง แนวโน้มที่บุคคลได้รับรู้มาหรือเรียนรู้มาและจนกลายเป็นแบบอย่างในการแสดงปฏิกิริยาสนับสนุนหรือคัดค้านต่อสิ่งของหรือบุคคลตามสถานการณ์ต่าง ๆ จากประสบการณ์ในอดีต

ปทัสถานทางสังคม (Subjective Norm--SUN) หมายถึง พฤติกรรมและบทบาทภายในสังคมหรือกลุ่ม อาจหมายถึง “กฎของกลุ่มหรือค่านิยมของสังคมที่อยู่” ในการกำหนดเจตคติและการดำเนินการพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมโดยบุคคลที่ไม่ปฏิบัติตามกฎดังกล่าวอาจเป็นผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมนั้น ๆ ก็อาจได้รับการลงโทษเช่น การปฏิเสธเข้าร่วม

การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control--PBC) หมายถึง การรับรู้ว่าคุณคนั้น มีความสามารถที่จะกระทำพฤติกรรมในสถานการณ์นั้นและสามารถควบคุมให้เกิดผลตามที่ตั้งใจไว้ได้หรือไม่ ซึ่งถ้าบุคคลนั้นเชื่อว่าตัวเขามีความ

สามารถ เขาก็มีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมนั้นได้

ความตั้งใจ (Intention--INT) หมายถึง สิ่งที่คุณคนั้นตั้งใจความปรารถนาที่จะแสดงออกเชิงพฤติกรรมโดยมีแรงขับเคลื่อนจากเจตคติ ภายใต้เงื่อนไขของปทัสถานทางสังคม และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมตนเอง เพื่อตอบสนองความคาดหวังที่จะได้รับ

ความภักดี (Loyalty--LOY) หมายถึง การที่ผู้บริโภคมีเจตคติที่ดีต่อตราสินค้าหนึ่งโดยเกิดจากความพึงพอใจ มีความเชื่อมั่น จนระลึกถึงตราสินค้านั้น และแสดงออกด้วยการการซื้อซ้ำต่อเนื่อง และบอกต่อ

ปัจจัยเจตคติ (Attitude--ATT) ในงานศึกษานี้จะศึกษาเจตคติในภาพรวมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกและอารมณ์ที่มีต่อการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ตคือความรู้ความเข้าใจความรู้สึกและอารมณ์ และการสนองตอบทางด้านพฤติกรรม (Yzer & van den Putte, 2014) ที่ได้รับจากประสบการณ์ของการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต ด้วยการสะท้อนออกมาเป็น 2 มิติคือ การมีความกังวลกับสภาพแวดล้อม (environmental concern) ของแหล่งท่องเที่ยว ที่มีความระบียบสะอาด ปลอดภัย มีการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดีในทุกมิติ (Cleveland, Robertson, & Volk, 2020) ซึ่งจะสร้างให้เกิดเจตคติเชิงบวกต่อนักท่องเที่ยวและสร้างแรงจูงใจ (Giampietri, Verneau, Del Giudice, Carfora, & Finco, 2018)

ปัจจัยด้านปทัสถานทางสังคมพัฒนามาจากการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (subjective norm) อันหมายถึง การรับรู้ของคุณคนว่าคนในสังคมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของตน (Yzer & van den Putte, 2014) ถ้าบุคคลได้รับรู้ว่าคุณคนที่มีความสำคัญต่อเขาได้ทำพฤติกรรมนั้น หรือต้องการให้เขาทำพฤติกรรมนั้น ก็จะมีแนวโน้มที่จะคล้อยตามและทำตามด้วยการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (subjective norm) ดังนั้นบุคคลนั้นจึงมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามที่สังคมคาดหวัง (Willis, Lee, Reynolds, & Klik, 2020) ด้วยการสะท้อนออกมาเป็น 2 มิติคือ ปัจจัยวัฒนธรรมของชุมชนภูเก็ต

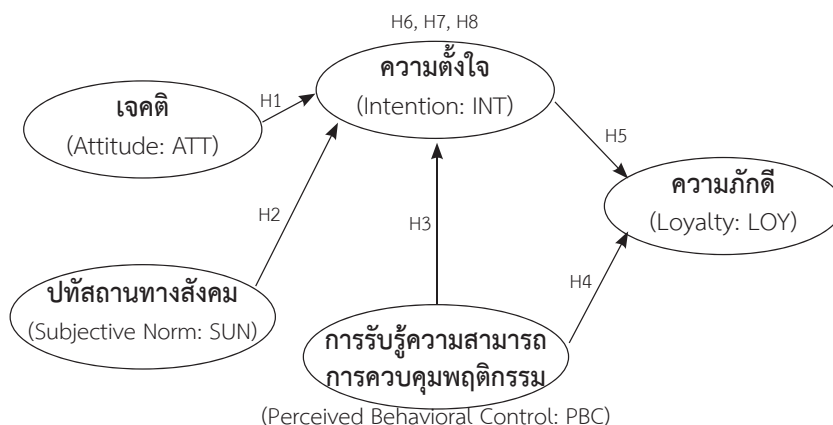
คือ มุ่งส่วนรวม และปัจจัยชุมชนในสถานที่ท่องเที่ยว ในจังหวัดภูเก็ต โดยสนับสนุนด้วยผลการศึกษาของ Toyama and Yamazaki (2022), Yang et al. (2022) ในการประเมินด้านวัฒนธรรม และพบว่าในสังคม ตะวันออกเช่น ประเทศไทยมีวัฒนธรรมแบบมุ่งเน้น ส่วนรวม (collectivisms) จึงนำประเด็นนี้มาเป็น พื้นฐานการศึกษาในส่วนของปัจจัยด้านปทัสถานทาง สังคม

การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (perceived behavioral control) เป็นความรู้สึก ของบุคคลว่าสามารถควบคุมการกระทำของตนเอง ได้ ทั้งนี้การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมจะแปรผันไป ตามสถานการณ์และการกระทำ (Ajzen, 2006) โดย โครงสร้างพื้นฐานของการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ประกอบด้วย การรับรู้ความสามารถของตน (perceived self-efficacy) หมายถึง ความเชื่อมั่นของ บุคคลในความสามารถที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น หรือเป็นการรับรู้ว่าเป็นการง่ายหรือยากที่จะกระทำ พฤติกรรมนั้น และการรับรู้ความสามารถในการควบคุม (perceived controllability) เป็นความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำพฤติกรรมว่าขึ้นอยู่กับผู้กระทำพฤติกรรม (Kotler & Keller 2016) อาจกล่าวได้ว่าความเชื่อใน

ความสามารถของตนนั้นเป็นความเชื่อที่สะท้อนจาก ปัจจัยภายในเช่น ข้อมูล ทักษะความสามารถ ในขณะที่ ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมอาจเกี่ยวเนื่อง กับปัจจัยภายนอกเช่น โอกาสเวลาและบุคคลอื่น (Bahromov, 2022)

ทั้ง 3 ปัจจัยที่กล่าวมานี้ล้วนส่งผลต่อ ความ ตั้งใจ และพฤติกรรม โดยสนับสนุนด้วยงานศึกษาของ Ajzen and Schmidt (2020) ที่กล่าวว่า แรงจูงใจด้าน กายภาพรวมถึงกระบวนการของการควบคุมพฤติกรรม ตนเองเป็นสื่อกลางทางจิตวิทยามีอิทธิพลต่อความตั้งใจ ในซื้อการท่องเที่ยวเพื่อสนองตอบความต้องการด้าน อารมณ์และร่างกายในการพักผ่อน ส่วนปัจจัยปทัสถาน ทางสังคมที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการท่องเที่ยว โดย นักท่องเที่ยวคำนึงถึงวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และชุมชนรอบข้างที่นักท่องเที่ยวต้องไปมีปฏิสัมพันธ์ ในการทำกิจกรรมระหว่างที่ท่องเที่ยว ในส่วนของความ สามารถในการควบคุมพฤติกรรมการควบคุมตนเองทั้ง ในเชิงความตั้งใจ และพฤติกรรมนั้นส่วนใหญ่นักท่อง เที่ยวในยุคดิจิทัลจะค้นหาความรู้จากแหล่ง สื่อสังคม ออนไลน์ต่าง ๆ ซึ่งจะมีการแนะนำที่สามารถนำความรู้ เหล่านี้ไปควบคุมการกระทำของตนในห่วงโซ่ของการ บริโภคได้ (Šimková & Holzner, 2014)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย



ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): ปัจจัยด้านเจตคติมีอิทธิพลต่อความตั้งใจ

สมมุติฐานที่ 2 (H2): ปทัสถานทางสังคมมีอิทธิพลต่อความตั้งใจ

สมมุติฐานที่ 3 (H3): การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีอิทธิพลต่อความตั้งใจ

สมมุติฐานที่ 4 (H4): การรับรู้ความสามารถการควบคุมพฤติกรรมมีอิทธิพลต่อความภาคภูมิใจ

สมมุติฐานที่ 5 (H5): ความตั้งใจมีอิทธิพลต่อความภาคภูมิใจ

สมมุติฐานที่ 6 (H6): ความตั้งใจเป็นปัจจัยคั่นกลางที่เชื่อมโยงอิทธิพลต่อเจตคติสู่ความภาคภูมิใจ

สมมุติฐานที่ 7 (H7): ความตั้งใจเป็นปัจจัยคั่นกลางที่เชื่อมโยงอิทธิพลต่อปทัสถานทางสังคมสู่ความภาคภูมิใจ

สมมุติฐานที่ 8 (H8): ความตั้งใจเป็นปัจจัยคั่นกลางที่เชื่อมโยงอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมสู่ความภาคภูมิใจ

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ ในการสอบยั่วตัวแบบเชิงสาเหตุ โดยใช้ข้อมูลจากแบบสอบถาม สมการโครงสร้างจากปัจจัยแฝงคือเจตคติ ปทัสถานทางสังคม การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ส่วนปัจจัยคั่นกลางประกอบด้วย ความตั้งใจ ไปสู่ปัจจัยตามคือความภาคภูมิใจ

2. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ประกอบด้วยทฤษฎีและงานวิจัย จากข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยอาศัยเครื่องมือที่มีความเหมาะสม สำหรับการเก็บรวบรวม ซึ่งในที่นี้ คือ แบบสอบถาม จากประชากร 2 กลุ่มประชากร และข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ถึงแนวคิดทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับตัวกำหนดความภาคภูมิใจของ

นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อจังหวัดภูเก็ต ประเทศไทย

2.2 ประชากร ตัวอย่าง และแผนการสุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ศึกษาวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวหรือที่พำนักรในจังหวัดภูเก็ต ด้วยการใช้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 350 ตัวอย่าง การกำหนดขนาดตัวอย่างจะยึดตัวแบบเป็นหลักจึงอาศัยค่าขั้นต่ำที่รับประกันได้ในการทดสอบสมการโครงสร้าง โดยกำหนดค่า Power of Test = 0.80 ค่าระดับนัยสำคัญ .05 งานวิจัยนี้กำหนดตัวแปรแฝง (latent variable) จำนวน 5 ตัวแปร ผลการคำนวณได้ขนาดตัวอย่าง (n) ขั้นต่ำ คือ จำนวน 320 ตัวอย่าง งานวิจัยชิ้นนี้จะใช้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 350 ตัวอย่าง จากประชากรแต่ละกลุ่ม ซึ่งให้หลักประกันความสามารถ เพื่อใช้ในการทดสอบสมการโครงสร้างตามหลักการของ Cohen (1988), Westland (2010) ส่วนตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเชิงคุณภาพครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวหรือที่พำนักรในจังหวัดภูเก็ต จำนวน 10 ราย ตามหลักการของ Cohen (1988), Westland (2010)

2.3 แผนการสุ่มประชากร การสุ่มตัวอย่าง โดยการใช้การสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ 2 ขั้นตอน (two stage sampling) โดยดำเนินการสุ่มตัวอย่างในขั้นตอนที่ 1 ดำเนินการสุ่มโรงแรมแต่ละประเภท (ตั้งแต่ 3 ดาว-4 ดาว) มาจำนวนประเภทละ 10 โรงแรมโดยใช้การสุ่มแบบง่าย และในขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการสุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติจากโรงแรมที่สุ่มได้ในขั้นตอนที่ 1 โรงแรมละ จำนวน 35 คน โดยใช้แผนการสุ่มแบบง่ายในช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2566

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากทฤษฎี การสร้างมาตรวัดในการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวแบบการวิจัย โดยมีตัวแปร

ที่ดำเนินการตามนियามมโนทัศน์และนियามศัพท์เชิงปฏิบัติการ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามแบบ Likert Scale (Likert, 1961) ในการใช้คำถามที่แสดงการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาค (interval scale) โดยมุ่งที่จะให้คำถามมีความสอดคล้องตัวกำหนดความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อจังหวัดภูเก็ต ประเทศไทย วัดความเที่ยงตรง (validity) โดยทำการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน นำข้อมูลที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence--IOC) วัดความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้กับตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรที่ต้องการศึกษา จำนวน 30 ชุด โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ของ Cronbach's Alpha เพื่อวัดความสอดคล้องภายใน (internal consistency model) และใช้เกณฑ์สัมประสิทธิ์แอลฟายอมรับที่ค่า α มากกว่า 0.7 ผลการตรวจสอบมีค่าระหว่าง 0.702-0.980 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาอยู่ในเกณฑ์การทดสอบ α มากกว่า 0.7 ทั้งหมด ถือว่าเชื่อถือได้ (Hair, Sarstedt, Pieper, & Ringle, 2012)

ตาราง 1

แสดงเปรียบเทียบแต่ละปัจจัยในภาพรวม

ตัวแปร	$\bar{X}$	SD	ค่าสัมประสิทธิ์ แห่งความผันแปร	การแปลความ
ปัจจัยเจตคติ (ATT)	4.50	0.51	0.11	มาก
ทัศนสถานทางสังคม (SUN)	4.46	0.50	0.11	มาก
ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (PBC)	4.46	0.50	0.11	มาก
ความตั้งใจ (INT)	4.59	0.50	0.12	มากที่สุด
ความภักดี (LOY)	4.46	0.50	0.11	มาก

4. การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลตามความเหมาะสมของคุณลักษณะของข้อมูล และวัตถุประสงค์สำหรับงานวิจัย โดยสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เป็นการวิเคราะห์การตรวจสอบแบบสอบถามของตัวแปรแต่ละตัว โดยจะคำนวณหาค่าความถี่ (frequency) ของตัวแปร แล้วนำมาสรุปเป็นร้อยละ (percentage) ส่วนการวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) เป็นการวัดความแตกต่างของตัวแปร โดยการใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation--SD) และ CV และใช้สถิติอนุมาน (inferential statistics) เป็นสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานของการวิจัยด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โดยการตรวจสอบยืนยันผลของความสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละตัวและหาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรง ทางอ้อม และอิทธิพลรวมของแต่ละตัวแปรด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM)

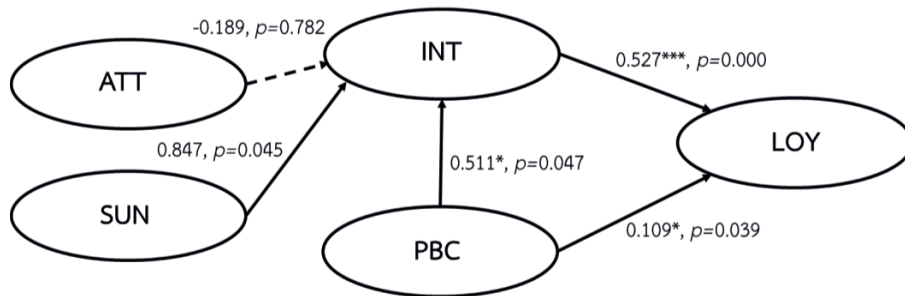
ผลการวิจัย

1. ระดับตัวกำหนดความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อจังหวัดภูเก็ต ประเทศไทย

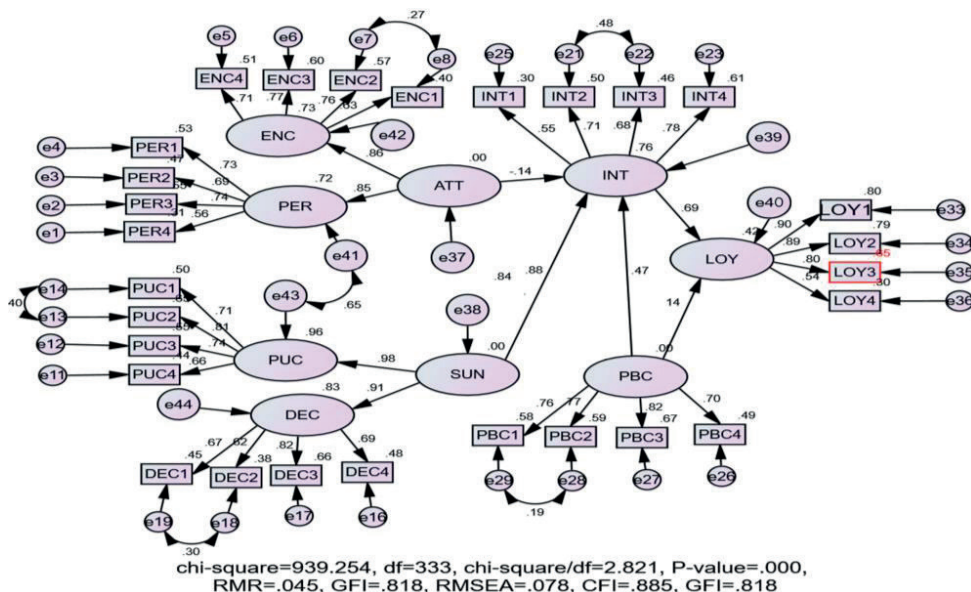
จากตาราง 1 ปัจจัยอิสระ 3 ด้านคือ เจตคติ (ATT) ปทัสถานทางสังคม (SUN) และความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (PBC) โดยแยกการวิเคราะห์แบบอิสระพบว่า ทั้งสามปัจจัยมีค่าใกล้เคียงในทุกตัวสถิติ ทั้งนี้ ค่าสัมประสิทธิ์แห่งความผันแปรของทุกปัจจัย

อยู่ในระดับที่ดีคือประมาณ 0.11 แสดงถึงทิศทางของตัวอย่างไม่แตกต่างกันในส่วนของปัจจัยตามคือ ความตั้งใจ (INT) และความภักดี (LOY) ค่าสถิติที่ได้ก็ใกล้เคียงกัน

2. การทดสอบสมมติฐาน จากกรอบแนวคิดวิจัย



ภาพ 2 เส้นอิทธิพลของสัมประสิทธิ์ไม่มาตรฐาน (unstandardized coefficient)



ภาพ 3 การวิเคราะห์สมการโครงสร้างด้วย Covariance SEM เส้นสัมประสิทธิ์มาตรฐาน

ตาราง 2

สถิติการทดสอบอิทธิพลของปัจจัยตามกรอบแนวคิด

สมมุติฐาน	ค่าสัมประสิทธิ์ ไม่มาตรฐาน	ค่าสัมประสิทธิ์ มาตรฐาน	SE	t-test	p-value	สรุปผล
ATT → INT	-0.189	-0.136	0.684	-0.276	0.782	ไม่สนับสนุน
SUN → INT	0.847*	0.879	0.422	2.009	0.045	สนับสนุน
PBC → INT	0.510*	0.474	0.252	1.938	0.047	สนับสนุน
PBC → LOY	0.109*	0.136	0.503	2.061	0.039	สนับสนุน
INT → LOY	0.527***	0.693	0.703	7.233	0.000	สนับสนุน

* $p = 0.05$, ** $p = 0.01$, *** $p = 0.001$

ผลการทดสอบสมมุติฐานสรุปได้ดังนี้ (1) SUN และ PBC มีอิทธิพลเชิงบวกต่อ INT ด้วยระดับนัยสำคัญ (2) PBC มีอิทธิพลเชิงบวกต่อ LOY ด้วยระดับนัยสำคัญ และ (3) INT มีอิทธิพลเชิงบวกต่อ LOY ด้วยระดับนัยสำคัญอย่างยิ่ง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ค่าน้ำหนักของตัวแปรเชิงประจักษ์มากกว่า 0.5 ขึ้นไป

ทุกตัวแปร ส่วนตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่า Average Variance Extracted ตั้งแต่ 0.468-0.634 และค่าความเที่ยงรวม (composite reliability) มีค่า ตั้งแต่ 0.777 ถึง 0.872 ซึ่งแสดงถึงความเหมาะสมของข้อมูลกับตัวแบบสมการโครงสร้าง

ตาราง 3

อิทธิพลทางตรง ทางอ้อม และอิทธิพลรวมของปัจจัยเชิงสาเหตุ

ปัจจัย	r^2	อิทธิพล	ATT	SUN	PBC	INT
INT	0.755	DE	-0.134	0.879	0.510	NA
		IE	NA	NA	NA	NA
		TE	-0.134	0.879	0.510	NA
LOY	0.421	DE	NA	NA	0.136	0.693
		IE	-0.094	0.609	0.353	NA
		TE	-0.094	0.609	0.489	0.693

จากตาราง 3 การวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง ทางอ้อมและรวม เพื่อเปรียบเทียบและปัญหาการบริหารที่ไม่ มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ ต่อการส่งเสริมให้ปัจจัยความตั้งใจ และความภักดีมีระดับสูงอันหมายถึง ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจศาสตร์ของจังหวัด

ภูเกิดในธุรกิจการท่องเที่ยว โดยผลการหาอิทธิพลของปัจจัยเหตุทั้งที่เป็น Exogenous Factor และ Endogenous Factor พบว่าปัจจัยเจตคติต่อการท่องเที่ยวภูเกิด (ATT) มีอิทธิพลรวมต่อความตั้งใจในการมาเที่ยวซ้ำ (INT) ไม่มีนัยสำคัญนอกจากนี้ยังมีอิทธิพล

เชิงลบ เนื่องจากปัจจัยนี้สะท้อนเป็นสองปัจจัยลำดับคือ การกังวลเรื่องสิ่งแวดล้อม และการรับรู้ความเสี่ยงซึ่งปัจจัยนี้มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการมาเที่ยวซ้ำ (INT) รวมคือ -0.134 แสดงว่าการจัดการปัจจัยนี้ในจังหวัดภูเก็ตยังมีปัญหาในการด้านเจตคติของนักท่องเที่ยวในส่วนของการทัศนคติทางสังคม (SUN) และความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (PBC) มีอิทธิพลรวมต่อความตั้งใจในการมาเที่ยวซ้ำ (INT) ขนาด 0.879 และ 0.510 ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์อิทธิพลรวมผ่านปัจจัยคั่นกลางคือ ความตั้งใจในการมาเที่ยวซ้ำ (INT) พบว่าปัจจัยทัศนคติทางสังคม (SUN) มีอิทธิพลรวมต่อความภักดีสูงกว่าปัจจัยความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (PBC) ถึง 1.3 เท่า

ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดล จากการวิเคราะห์แบบ SEM Covariance Based

การทดสอบความกลมกลืนของแต่ละตัวแบบของข้อมูลเชิงประจักษ์ ปรากฏดังนี้

$\chi^2/df = 2.820$, RMSEA = 0.078 , NFI = 0.834 , CFI = 0.885 , IFI = 0.886 , RFI = 0.811 , RMR = 0.045 ผลการทดสอบในตัวแบบโดยใช้ค่ามาตรฐานความกลมกลืน 8 ค่า ปรากฏว่าผลผ่านเกณฑ์ดีมาก 3 ค่า (good fit) ผลผ่านเกณฑ์พอใช้ (mediocre fit) มี 4 ค่า ส่วนที่ไม่ผ่านเกณฑ์มี 1 ค่า คือ ค่า p ทั้งนี้เนื่องจากการใช้ค่า p -value > 0.05 เป็นการตรวจสอบความเหมาะสม มักใช้ไม่ใช้กันด้วยเหตุผลที่ค่าดังกล่าวมักจะไม่ใช่กับสาเหตุสองประการคือ ความซับซ้อนของตัวแบบ (จำนวนตัวแปรเชิงประจักษ์และตัวแปร construct) และขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์โดยทั่วไป ค่า p -value > 0.05 จึงมักไม่ใช้กันในการตัดสินใจ (Schermele-Engel, Moosbrugger, & Müller, 2003; Vandenberg, 2006) ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ตัวแบบกรอบแนวคิดถือว่าความเหมาะสมอยู่เกณฑ์ดี ส่วนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r^2) ของปัจจัย Endogenous อันประกอบด้วย INT และ LOY มีค่า

0.755 , 0.421 ตามลำดับซึ่งจัดอยู่ในระดับมากและปานกลาง (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่า $0-1$ โดยมีเกณฑ์ประเมินดังนี้ $0-0.19$ ระดับต่ำมาก (very weak), $0.2-0.39$ ระดับต่ำ (weak), $0.40-0.59$ ระดับปานกลาง (moderate), $0.6-0.79$ ระดับมาก (strong) และ $0.8-1$ ระดับมากที่สุด (very strong) (Stanton, 2001)

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาตัวอย่างของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวหรือพำนักรับในจังหวัดภูเก็ตนั้น ในส่วนของพื้นฐานทางประชากรศาสตร์และพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวอายุมากกว่า 40 ปี มีจำนวนถึงประมาณร้อยละ 70 นั้นหมายความว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการมาพักผ่อนมากกว่ามาท่องเที่ยวเชิงกีฬา ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการพักในจังหวัดภูเก็ตที่ร้อยละ 30 ต้องการเที่ยวเชิงธรรมชาติ และมีการพักนานกว่า 7 วัน ถึงจำนวนร้อยละ 48 รวมทั้งยังเป็นการเที่ยวเป็นกลุ่มกับเพื่อนและคนในครอบครัวสูงถึงร้อยละ 75 ตัวเลขนี้แสดงถึงมูลค่าทางการเงินที่จะมีผลทางบวกกับจังหวัดภูเก็ตสูงมาก ซึ่งสนับสนุนผลการศึกษานโยบายของ Ministry of Tourism and Sports (2022) ดังนั้นการบริหารของภาครัฐธุรกิจและประชาสังคมต้องตอบสนองและร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้จากความคาดหวังของการประเมินเรื่องสิ่งแวดล้อม และความเสี่ยง (Phuriruengkit, Khantanapha, & Piriyaikul, 2023) เช่นเดียวกับปัจจัยด้านวัฒนธรรมซึ่งมีระดับมากเช่นกัน ดังนั้นในภาพรวมทางด้านการปัจจัยด้านเจตคติ จึงต้องดูแลจัดการอย่างมีประสิทธิภาพอันเนื่องมาจากความแตกต่างของตัวนักท่องเที่ยวเอง ซึ่งจากตัวอย่างพบว่านักท่องเที่ยวมีความหลากหลายในหลายสัญชาติ จึงอาจมีเจตคติแตกต่างกันทั้งด้านความเสี่ยง และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะจากผลงานวิจัยของ Canova and Manganeli (2020), Phethastrakul (2023)

ในด้านปัจจัยความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวนั้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าถึงร้อยละ 95 ดังนั้นจึงมีความสามารถในการหาความรู้จากสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะในแพลตฟอร์มการรีวิวจากนักท่องเที่ยว ซึ่งสนับสนุนด้วยผลการศึกษาของ Judge Warren-Myers and Paladino (2019), Canova and Manganelli (2020) จึงถือเป็นเรื่องปกติส่งผลให้นักท่องเที่ยวตัวอย่างประเมินความรู้ความสามารถของพฤติกรรมตนเองในระดับมาก และมากที่สุดเ็นบางประเด็น ซึ่งสนับสนุนผลการศึกษาของ Ajzen (2006) ผลลัพธ์จากการประเมินคุณค่าที่ได้รับจากนักท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตจึงสัมพันธ์กับความตั้งใจและความภักดี ซึ่งสอดคล้องกับ Canova and Manganelli (2020)

ผลการทดสอบในส่วนสมมติฐานที่มีทั้งสนับสนุนและไม่สนับสนุน วิเคราะห์ได้ดังนี้

ปัทสถานทางสังคม (SUN) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจ (INT) สอดคล้องกับ Ajzen and Schmidt (2020) ที่อธิบายว่า ถ้าบุคคลมีความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำ (behavioral beliefs) อันเป็นส่วนหนึ่งของเจตคติ ดังนั้นหากบุคคลมีความเชื่อว่าการทำพฤติกรรมนั้นจะนำไปสู่ผลทางบวก บุคคลนั้นก็จะมีความตั้งใจที่จะทำพฤติกรรม ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (normative beliefs) จะเป็นตัวกำหนดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงของบุคคลนั้น

ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (PBC) ผลการทดสอบพบว่า เป็นผลเชิงบวกต่อความตั้งใจ (INT) และความภักดี (LOY) สนับสนุนผลการศึกษาของ Earle, Napper, LaBrie, Brooks-Russell, Smith, and de Rutte (2020) ที่อธิบายว่าบุคคลก็มีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรม ด้วยการประเมินตนเองในการรับรู้ความสามารถว่าสามารถควบคุมพฤติกรรม (PBC) นั้นหมายถึง บุคคลนั้นเชื่อความสามารถควบคุม

พฤติกรรมนั้นให้เป็นไปอย่างที่ตั้งใจได้ แต่ถ้าบุคคลมีความเชื่อว่าการกระทำพฤติกรรมทำได้ยาก และตนเองไม่สามารถควบคุมผลที่ออกมาได้อย่างที่ตั้งใจไว้แนวโน้มที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมจะลดลง ดังนั้นการที่นักท่องเที่ยวตั้งใจจะกลับมาเที่ยวซ้ำ และมีความภักดีย่อมแสดงให้เห็นความรู้ความสามารถที่มีอยู่จากประสบการณ์ในการท่องเที่ยวโดยตรงและความรู้จากกลุ่ม

ในส่วนผลการศึกษาที่พบว่าเจตคติ (ATT) ไม่มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความตั้งใจ (INT) นั้นอ้างอิงจากผลการวิจัยของ Yzer and van den Putte (2014) ว่าการมีเจตคติที่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยว และส่งผลให้เกิดความตั้งใจแสดงพฤติกรรมนั้น โดยการตั้งใจว่าจะเข้ามาท่องเที่ยวซ้ำอีกในอนาคตหรือการแนะนำบอกต่อในทางบวก แต่ถ้านักท่องเที่ยวมีความเชื่อหรือมีประสบการณ์เชิงลบก็จะให้ผลตรงกันข้าม นั้นหมายความว่าในประเด็นนี้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเข้าไปสืบเสาะเพื่อจัดการให้นักท่องเที่ยวมีทัศนคติที่ส่งเสริมความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำเช่น อาจเป็นเพราะความไม่ปลอดภัย หรือ ความเสี่ยงจากนักท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรมต่างกัน Kim and Lawrie (2020) และรวมถึงจากผลการสัมภาษณ์ในประเด็นนี้จากตัวอย่างของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวหรือพำนักรในจังหวัดภูเก็ต

วิจารณ์ผลในส่วนของอิทธิพลทางตรง ทางอ้อม และอิทธิพลรวมของแต่ละปัจจัยต่อความภักดี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยเจตคติต่อการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต (ATT) มีอิทธิพลรวมต่อความตั้งใจในการมาเที่ยวซ้ำ (INT) ต่ำ และเป็นอิทธิพลเชิงลบ เนื่องจากปัจจัยนี้สะท้อนเป็นสองปัจจัยลำดับคือ การกังวลเรื่องสิ่งแวดล้อม และการรับรู้ความเสี่ยงซึ่งปัจจัยนี้มีอิทธิพลต่อตั้งใจ (INT) ผลรวมคือ -0.134 แสดงว่าการจัดการปัจจัยนี้ในจังหวัดภูเก็ตยังมีปัญหาในการด้านเจตคติของนักท่องเที่ยว ในส่วนของปัทสถานทางสังคม (SUN)

และความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (PBC) มีอิทธิพลรวมต่อความตั้งใจ (INT) ขนาด 0.879 และ 0.510 ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์อิทธิพลรวมผ่านปัจจัยคั่นกลางคือ ความตั้งใจ (INT) พบว่าปัจจัยปทัสถานทางสังคม (SUN) มีอิทธิพลรวมต่อความภักดี (LOY) สูงกว่าปัจจัยความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (PBC) ถึง 1.3 เท่า ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ Kim and Lawrie (2020), Toyama and Yamazaki (2020)

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษาความรู้ในส่วนของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเจตคติของตนเองในการรับรู้จากนักท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ตในมิติของ สภาพแวดล้อมที่พบและความเสี่ยงในขณะที่ยังอยู่ในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งประเด็นนี้ ผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างที่พบยังมีปัญหาที่ไม่สามารถส่งเสริมความตั้งใจในการกลับ

มาเที่ยวซ้ำซึ่งอาจเป็นเพราะความไม่ปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมในขณะท่องเที่ยวหรือพักผ่อน ซึ่งเป็นที่รับรู้กันว่าจังหวัดภูเก็ตเป็นแหล่งที่มีนักท่องเที่ยวหลายสัญชาติเข้ามาเป็นจำนวนมาก ดังนั้น พื้นที่จึงความหลากหลายของวัฒนธรรม ผลทางด้านลบอาจจะสร้างเจตคติความไม่มั่นคงในพื้นที่ ในการรับรู้ของนักท่องเที่ยวก็เป็นที่ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของคนในท้องถิ่นที่ต้องร่วมมือจัดการเรื่องภาพลักษณ์ของภูเก็ตเพื่อให้เกิดความเชื่อถือในด้านความปลอดภัยในทุกมิติ

2. ข้อค้นพบในงานวิจัยเป็นการขยายฐานของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนในส่วนของปัจจัยลำดับสองของปัจจัยด้านเจตคติ และปัจจัยปทัสถานทางสังคมในทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน โดยมีความแตกต่างจากงานศึกษาอื่นทางการตลาดที่ใช้ปัจจัยส่วนประสมการตลาด 4 P's มาประยุกต์ใช้กับทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

References

- Ajzen, I. (2006). *Constructing a theory of planned behavior questionnaire*. Retrieved from <https://people.umass.edu/aizen/pdf/tpb.measurement.pdf>
- Ajzen, I., & Schmidt, P. (2020). Changing behavior using the theory of planned behavior. In M. S. Hagger, L. D. Cameron, K. Hamilton, N. Hankonen, & T. Lintunen (Eds.), *The handbook of behavior change* (pp. 17-31). University Press.
- Bahromov, O. T. (2022). The problem of motivation and the meaning of the concept "MOTIV." *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(1), 546-549.
- Bosnjak, M., Ajzen, I., & Schmidt, P. (2020). The theory of planned behavior: Selected recent advances and application. *Europe's Journal of Psychology*, 16(3), 352-356.
- Canova, L., & Manganelli, A. M. (2020). Energy-saving behaviours in workplaces: Application of an extended model of the theory of planned behavior. *Europe's Journal of Psychology*, 16(3), 384-400.

- Cleveland, M., Robertson, J. L., & Volk, V. (2020). Helping or hindering: Environmental locus of control, subjective enablers and constraints, and pro-environmental behaviors. *Journal of Cleaner Production*, 249, 119394.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Routledge.
- Earle, A. M., Napper, L. E., LaBrie, J. W., Brooks-Russell, A., Smith, D. J., & de Rutte, J. (2020). Examining interactions within the theory of planned behavior in the prediction of intentions to engage in cannabis-related driving behaviors. *Journal of American College Health*, 68(4), 374–380.
- Giampietri, E., Verneau, F., Del Giudice, T., Carfora, V., & Finco, A. (2018). A Theory of Planned behaviour perspective for investigating the role of trust in consumer purchasing decision related to short food supply chains. *Food Quality and Preference*, 64, 160-166.
- Hair, J. F., Sarstedt, M., Pieper, T. M., & Ringle, C. M. (2012). The use of partial least squares structural equation modeling in strategic management research: A review of past practices and recommendations for future applications. *Long Range Planning*, 45(5-6), 320–340.
- Han, C. M., & Guo, C. (2018). How Consumer Ethnocentrism (CET), ethnocentric marketing, and consumer individualism affect ethnocentric behavior in China. *Journal of Global Marketing*, 31(5), 324-338.
- Judge, M., Warren-Myers, G., & Paladino, A. (2019). Using the theory of planned behaviour to predict intentions to purchase sustainable housing. *Journal of Cleaner Production*, 215, 259-267.
- Khantanapha, N. (2016). *Business ethics*. Top. [InThai]
- Kim, H. S., & Lawrie, S. I. (2020). Culture and motivation. In D. Cohen, & S. Kitayama (Eds.), *Handbook of Cultural psychology* (2nd ed., pp. 268-289). The Guilford Press.
- Kothe, E. J., & Mullan, B. A. (2015). Interaction effects in the theory of planned behaviour: Predicting fruit and vegetable consumption in three prospective cohorts. *British Journal of Health Psychology*, 20(3), 549-562.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed.). Pearson Education.
- Likert, R. (1961). *New patterns of management*. McGraw-Hill.
- Matichon Online. (2022). *Phuket is bustling! foreigners flock to visit, earning over a hundred billion in revenue, revealing the top 5 most visited tourists*. Retrieved from https://www.matichon.co.th/region/news_3698804 [InThai]
- Ministry of Finance, Fiscal Policy Office. (2023). *Economic report*. Retrieved from <https://www.fpo.go.th/main/Economic-report.aspx> [InThai]
- Ministry of Tourism and Sports. (2022). *Domestic tourism statistics (classify by region and province 2022)*. Retrieved from <https://www.mots.go.th/news/category/657> [InThai]

- Phethastrakul, R. (2023). Management model for green corporate image. *RICE Journal of Creative Entrepreneurship and Management*, 4(1), 1-13.
- Phuket Provincial Industrial Office. (2023). *Phuket industrial development action plan 2023*. Author. [In Thai]
- Phuriruengkit, D., Khantanapha, N., & Piriyaikul, P. (2023). Management model for environmentally friendly business operations of industrial factories in Nakhon Ratchasima province. *RICE Journal of Creative Entrepreneurship and Management*, 4(1), 77-92.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research*, 8(2), 23-74.
- Šimková, E., & Holzner, J. (2014). Motivation of tourism participants. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 159(23), 660-664.
- Stanton, J. M. (2001). Galton, Pearson, and the Peas: A brief history of linear regression for statistics instructors. *Journal of Statistics Education*, 9(3), 11910537.
- Thansettakij Online. (2022). "Thailand" ranked 4th as the tourist destination that foreigners "Want to Visit" the most in the world. Retrieved from <https://www.thansettakij.com/world/523806> [In Thai]
- The Government Public Relations Department. (2021). *Phuket sandbox*. Retrieved from <https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/31/iid/64333> [In Thai]
- Tourism Authority of Thailand. (2023). *Policy and marketing plan*. Retrieved from <https://www.tat.or.th/th/about-tat/market-plan> [In Thai]
- Toyama, M., & Yamazaki, Y. (2022). Foreign language anxiety and individualism-collectivism culture: A top-down approach for a country/regional-level analysis. *Sage Open*, 12(1), 1-17.
- Vandenberg, R. J. (2006). *Review of Mplus 3. Organizational Research Methods*, 9(3), 408-412.
- Westland, J. C. (2010). Lower bounds on sample size in structural equation modeling. *Electronic Commerce Research and Applications*, 9(6), 476-487.
- Willis, L., Lee, E., Reynolds, K. J., & Klik, K. A. (2020). The theory of planned behavior and the social identity approach: A new look at group processes and social norms in the context of student binge drinking. *Europe's Journal of Psychology*, 16(3), 357-383.
- Yang, S., Isa, S. M., & Ramayah, T. (2022). Does uncertainty avoidance moderate the effect of self-congruity on revisit intention?: A two-city (Auckland and Glasgow) investigation. *Journal of Destination Marketing & Management*, 24, 100703.
- Yzer, M., & van den Putte, B. (2014). Control perceptions moderate attitudinal and normative effects on intention to quit smoking. *Psychology of Addictive Behaviors*, 28(4), 1153-1161.

พัฒนาการของแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยในการเมืองไทย

พระมหาสิทธิพงษ์ อินทรแสง¹ จักรี ไชยพินิจ²

ศุภชัย ศุภผล³ กานต์ บุญยะกาญจน์⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและพัฒนาการทางความคิดของพระศรีอริยเมตไตรย ศึกษาประวัติศาสตร์ของการนำแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยไปใช้ในการเมืองไทย และวิเคราะห์บทบาทของแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยในการเมืองไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า แนวคิดพระศรีอริยเมตไตรย มีแนวคิดย่อย 9 แนวคิด ที่แบ่งเป็น 2 กลุ่มแนวคิด ได้แก่ (1) กลุ่มแนวคิดสังคมยูโทเปีย เป็นแนวคิดสังคมอุดมคติที่ใช้ในความหมายของความเท่าเทียมทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ แนวคิดโลกพระศรีอารีย์ แนวคิดพระโพธิสัตว์ แนวคิดพระผู้ช่วยให้รอด แนวคิดจักรพรรดิราช และแนวคิดผู้มีบุญ (2) กลุ่มแนวคิดสังคมดิสโทเปีย เป็นแนวคิดสังคมชั่วร้ายเลวทราม ได้แก่ แนวคิดกสิยุค แนวคิดยุคมิคสัญญี แนวคิดวันสิ้นโลก และแนวคิดสหัสสวรรชานิยม นำไปสู่พัฒนาการทางความคิดของพระศรีอริยเมตไตรย โดยแบ่งออกเป็น 5 ยุคสมัย คือ (1) ยุคสมัยแห่งการเข้ามา โดยค้นพบเป็นศิลาจารึกสมัยทวารวดีและสุโขทัย (2) ยุคสมัยแห่งการเผยแพร่ ได้ค้นพบวรรณกรรมพื้นฐาน คือ ไตรภูมิพระร่วงสมัยสุโขทัย พระมาลัยคำหลวง สมัยอยุธยาและไตรภูมิโลกวิจิตรสมัยรัตนโกสินทร์ (3) ยุคสมัยแห่งการประยุกต์ใช้ ได้ค้นพบวรรณกรรมเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์และกบฏผู้มีบุญได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง (4) ยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนผ่านจากแนวคิดโลกพระศรีอารีย์เป็นแนวคิดสังคมนิยมและแนวคิดคอมมิวนิสต์ (5) ยุคสมัยแห่งการแอบอ้าง เพื่อใช้ในการแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง โดยแนวคิดข้างต้นได้ก่อให้เกิดเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ 2 เหตุการณ์ คือ กบฏผู้มีบุญ โดยอ้างตนเป็นพระศรีอริยเมตไตรยหรือผู้มีบุญลงมาเกิดเพื่อช่วยเหลือประชาชนให้พ้นจากทุกข์ และเค้าโครงการเศรษฐกิจเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีการปฏิรูปที่ดินและรัฐสวัสดิการเพื่อสร้างความคาดหวังให้ประชาชนมีความกินดีอยู่ดี ได้แสดงบทบาทในการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง การสร้างการครองอำนาจนำ การกล่อมเกลางานทางการเมือง และความปรารถนาทางการเมือง โดยบทบาทดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในทางการเมือง

คำสำคัญ: พัฒนาการทางความคิด; แนวคิดพระศรีอริยเมตไตรย; การเมืองไทย

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

พระมหาสิทธิพงษ์ อินทรแสง, จักรี ไชยพินิจ, ศุภชัย ศุภผล และกานต์ บุญยะกาญจน์. (2567). พัฒนาการของแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยในการเมืองไทย. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(3), 838-854.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: sitthiphong12.08.2521@gmail.com

^{2,3,4} คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Development of the Concept of Metteyya in Thai Politics

Phramaha Sitthiphong Intarasaeng¹ Chakkri Chiapinit²

Suphachai Suphaphol³ Kan Boonyakanchana⁴

Abstract

This research article aims to study the concepts and the thinking development of Metteyya; investigates the history of using the concept of Metteyya in Thai politics; and analyzes the roles of the concept of Metteyya in Thai politics. This research is qualitative research and collecting data through documentary research. Data were analyzed using the technique of content analysis.

Findings are as follows: The concept of Metteyya has 9 sub-concepts. The concepts are divided into two groups. (1) The utopia's society is the concept of an ideal society in the meaning of the social and the economic equality. These concepts are utopia; Bodhisattva; savior; emperor; and the meritorious. (2) The dystopia society is the concept of an extremely bad society. These concepts are the calamitous age, a great upheaval; the apocalypse; and millenniumism. This has led to the thinking development of Metteyya which is divided into five periods. (1) The occurrence: the inscription stones in the Dhavaravati and Sukhothai periods were found. (2) The dissemination: basic literary works were found i.e. Tribbumikatha in the Sukhothai period; Phra Malai Khamluang in the Ayutthaya period; and Triphumlokwinitchai Katha in the Rattanakosin period. (3) The application: literary works in honor of the kings were found and the Holy Man's Rebellion used these works as political tools. (4) The transition: the concept of Metteyya changed into the concepts of socialism and communism. (5) False declaration: this was to reap benefits for oneself. These concepts resulted in historical events. First, the Holy Man's Rebellion was the claim to be Metteyya or the Holy Man who was born to help people to avoid sufferings. Second, the economic project was created as a social and economic development plan with the concepts of land reform and the welfare state to foster an expectation that people would have a good living. The roles are played in creating political righteousness, hegemony; political socialization; and political desire. Such roles are used as political tools.

Keywords: Thinking Development; Concept of Metteyya; Thai Politics

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Intatasaeng, P. S., Chiapinit, C., Suphaphol, S., & Boonyakanchana, K. (2024). The development of the concept of Metteyya in Thai politics. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 838-854.

¹ Doctor of Philosophy Program in Politics, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: sitthiphong12.08.2521@gmail.com

^{2,3,4} Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ดินแดนที่เรียกว่าประเทศไทยในปัจจุบัน เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 3 ประมาณ พ.ศ. 236 หลังจากสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ 3 ณ กรุงปาฏลิบุตร ประเทศอินเดีย พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงส่งสมณทูตเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนต่าง ๆ รวม 9 สายด้วยกัน โดยสมณทูตสายที่ 8 มีพระโสณะและพระอุตตระเป็นหัวหน้านำเข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ปัจจุบันคือไทย กัมพูชา พม่า เป็นต้น (Phra Thammapidok (P. A. Payutto), 1997, p. 143) พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้เจริญรุ่งเรืองในดินแดนแถบนี้โดยลำดับ เมื่อประมาณ พ.ศ. 1696 พระเจ้าปรักรมพาหุแห่งลังกาทรงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและทำการสังคายนาพระธรรมวินัยขึ้น นับเป็นการทำสังคายนาครั้งที่ 7 พระสงฆ์จากประเทศต่าง ๆ เช่น พม่า ไทย มอญ เป็นต้น ได้เดินทางมาศึกษาพระธรรมวินัยและอุปสมบทใหม่แบบลังกาวงศ์แล้วนำพระพุทธศาสนากลับมาเผยแผ่ในประเทศไทยของตน สำหรับประเทศไทยนั้น พระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์เจริญรุ่งเรืองในอาณาจักรตามพรลิงค์ในปัจจุบัน คือ นครศรีธรรมราช ได้รับความนับถืออย่างรวดเร็ว (Phra Thammapidok (P. A. Payutto), 1997, pp. 146-147) ดังนั้น พระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ได้เข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทย 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 พ.ศ. 1820 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงอาราธนาพระมหาเถรสังฆราชจากนครศรีธรรมราชเข้ามาพำนัก ณ วัดอรัญญิกและทรงนำพระพุทธรูปที่สร้างในลังกาขึ้นมาจากนครศรีธรรมราชแล้วประดิษฐานในกรุงสุโขทัย ครั้งที่ 2 พ.ศ. 1897 พระยาสิทธิ ทรงแรธนาพระมหาเถรสังฆราชเมืองลังกานามว่า สุมนะ เข้ามาสู่กรุงสุโขทัย พระองค์ทรงผนวช ณ วัดอรัญญิก ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือไตรภูมิพระร่วง (Phra Thammapidok (P. A. Payutto), 1997, pp. 147-148)

หลังจากนั้นพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาก อิทธิพลของพระพุทธศาสนาเข้ามาจากอินเดียและลังกาเผยแผ่เข้าสู่ประเทศไทย มีหลักธรรมคำสั่งสอนและแนวคิดแตกต่างมากมายที่สังคมไทยนำมาใช้เป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน หนึ่งในนั้นคือ “แนวคิดพระศรีอริยเมตไตรย” มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

หลักฐานทางประวัติศาสตร์สำหรับเรื่องราวเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรย ปรากฏในราวพุทธศตวรรษที่ 14 เป็นจารึกใบเสมาสสมัยทวารวดี พบที่จังหวัดขอนแก่น จารึกด้วยอักษรหลังปัลลวะ ภาษามอญโบราณ จารึกดังกล่าว คือ จารึกวัดโนนศิลา 1 เนื้อหากล่าวถึงการทำบุญของชาย-หญิง รวมถึงคำอธิษฐานขอให้ได้ไปเกิดในยุคพระศรีอาริย์ (National Library of Thailand, 1986, pp. 67-72) ในสมัยสุโขทัยพบหลักฐานเป็นจารึกต่าง ๆ เช่น จารึกวัดศรีชุมหลักที่ 2 จารึกวัดศรีชุมหลักที่ 3 จารึกวัดศรีศักดิ์ หลัก 9 ก. จารึกวัดกบหลักที่ 11 จารึกวัดป่ามะม่วง จารึกฐานพระพุทธรูปวัดพญาภู จารึกลานทองสมเด็จพะระมหาเถรจุฬามณี จารึกในวิหารพระโลกันถหลักที่ 131 (Eoseewong, 1999, pp. (39)-(44)) รวมทั้งวรรณคดีเรื่อง ไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์ในพระมหาธรรมราชาลิไทย ในสมัยอยุธยาปรากฏวรรณคดีเรื่อง พระมาลัยคำหลวง ในสมัยรัตนโกสินทร์ถูกแทรกอยู่ในไตรภูมิโลกวิจิตรยักดา เป็นต้น

แนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยดำรงอยู่ในสังคมเรื่อยมา ในขณะเดียวกัน การใช้ประโยชน์ทางการเมืองจากแนวคิดดังกล่าวมีมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ประกอบด้วยเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์ ได้แก่ พระราชพิธีลบลัศกราชในสมัยพระเจ้าปราสาททอง

กบฏผู้มีบุญในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ เมืองจำลองดุสิตธานีในสมัยรัชกาลที่ 6 คำโครงสร้างธุรกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) โดยการวิจัยนี้จะศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ 2 เหตุการณ์ คือ กบฏผู้มีบุญและคำโครงสร้างธุรกิจเป็นหลัก โดยแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญของผู้มีอำนาจและผู้ท้าทายอำนาจในการถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมผ่านบริบทประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง (history of political thought) ที่มีอิทธิพลต่อประชาชนชาวไทยมาอย่างยาวนาน

การวิจัยในครั้งนี้ได้นำแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยผ่านบริบทสิ่งแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ของแนวการศึกษาประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง (history of political thought) โดยพยายามทำความเข้าใจความคิดทางการเมืองของนักคิดผ่านบริบททางประวัติศาสตร์ (historical context) เน้นไปที่บริบททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม (socio-economic and political context) เพราะเป็นสิ่งที่มิอิทธิพลอย่างมากต่อกระบวนการก่อรูปและการกำหนดความคิดของนักคิด (Chaiyaporn, n.d., pp. 2-4) วิธีการศึกษาผ่านบริบท (context) แวดล้อมเป็นวิธีการศึกษาความคิดที่จะต้องทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างบริบท (context) แวดล้อมของนักคิดกับตัวบท (text) ที่เป็นสื่อกลาง (medium) ในการถ่ายทอดความคิด (thought) อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า บริบท (context) หรือประวัติศาสตร์ (history) เป็นสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดความคิด (thought) และความคิด (thought) ถูกแปลงออกมาในรูปของสื่อกลางที่เป็นตัวบท (text) ของนักคิด (Chaiyaporn, n.d., pp. 5-6) ดังนั้น แนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยศึกษาผ่านแนวคิดประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง (history of

political thought) จึงต้องพยายามทำความเข้าใจบริบททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม (socio-economic and political context) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อันเป็นประวัติศาสตร์บอกเล่าเหตุการณ์ความเป็นไปของประชาชนชาวไทยผ่านเรื่องเล่าและประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรย ว่าแนวคิดดังกล่าวประกอบด้วยแนวคิดหลัก ๆ อะไรบ้าง มีวิวัฒนาการและพัฒนาการอย่างไร ประวัติศาสตร์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ได้นำแนวคิดนั้นไปใช้มีอะไรบ้างและแนวคิดนั้นมีบทบาทอย่างไรในการเมืองไทย ดังนั้น จึงมีความต้องการที่จะศึกษาวิจัยแนวคิดและพัฒนาการทางความคิดของพระศรีอริยเมตไตรย ประวัติศาสตร์และบทบาทการนำแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยไปใช้ในการเมืองไทย อันเป็นกลไกที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและพัฒนาการทางความคิดของพระศรีอริยเมตไตรย
2. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของการนำแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยไปใช้ในการเมืองไทย
3. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยในการเมืองไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาพัฒนาการของแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยในการเมืองไทยประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วน คือ แนวคิดและพัฒนาการทางความคิด ประวัติศาสตร์และบทบาทของการนำแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยไปใช้ในการเมืองไทย
2. ขอบเขตด้านข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ สารานุกรม

นามานุกรม พงศาวดาร เอกสารโบราณคดี หนังสือพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์และอื่น ๆ

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง (history of political thought) ตามแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยตั้งแต่อดีตในสมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อทราบแนวคิดและพัฒนาการทางความคิดของพระศรีอริยเมตไตรย
2. เพื่อทราบประวัติศาสตร์ของการนำแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยไปใช้ในการเมืองไทย
3. เพื่อทราบบทบาทของแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยในการเมืองไทย
4. เพื่อเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการบูรณาการระหว่างศาสนจักรและอาณาจักรในการทำงานร่วมกันสืบต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับความคิดทางการเมือง

ความคิดทางการเมือง (political thought) เป็นการแสดงความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องการเมือง โดยความคิดทางการเมืองถูกกำหนดโดยสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา เป็นผลพวงจากการสังเกตรณและการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับสังคม การศึกษาความคิดทางการเมืองมักจะเน้นไปที่การศึกษาตัวบทหรือข้อเขียน (text) แต่ละชิ้นของนักคิด โดยที่เราจะต้องสันนิษฐานไว้ว่า ข้อเขียนทั้งหมดนี้เกิดขึ้นจากนักคิดผู้ทรงความมีเหตุผล (rationality) ทักษะเช่นนี้สะท้อนถึงการมองว่าปัญหาปรัชญาเป็นสิ่งที่นิรันดร์ ไม่เกี่ยวข้องกับกาลเวลา (Phiu-Nual, 1986, pp.4-5) แนวทางการศึกษาความคิดทางการเมือง Chaiyaporn (n.d., p. 1) ได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ แนวทางปรัชญาการเมือง (political philosophy)

แนวทางทฤษฎีการเมือง (political theory) และแนวทางประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง (history of political thought)

แนวคิดประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง

แนวการศึกษาประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง (history of political thought) มุ่งทำความเข้าใจความคิดทางการเมืองของนักคิดผ่านบริบททางประวัติศาสตร์ (historical context) เน้นไปที่บริบททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม (socio-economic and political context) เพราะเป็นสิ่งที่มิอาจหลีกเลี่ยงอย่างมากต่อกระบวนการก่อรูปและการกำหนดความคิดของนักคิด (Chaiyaporn, n.d., pp. 2-4) วิธีการศึกษาผ่านบริบท (context) แวดล้อมเป็นวิธีการศึกษาความคิดที่จะต้องทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างบริบท (context) แวดล้อมของนักคิดกับตัวบท (text) ที่เป็นสื่อกลาง (medium) ในการถ่ายทอดความคิด (thought) อาจกล่าวได้ว่า บริบท (context) หรือประวัติศาสตร์ (history) เป็นสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดความคิด (thought) และความคิด (thought) ถูกแปลงออกมาในรูปของสื่อกลางที่เป็นตัวบท (text) ของนักคิด (Chaiyaporn, n.d., pp. 5-6) การทำความเข้าใจบริบท (context) หรือเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมต้องหาหลักฐานข้อมูลต่าง ๆ ของสังคมในช่วงระยะเวลาที่นักคิดคนนั้นยังมีชีวิตอยู่ โดยความสมบูรณ์ของการศึกษาวิเคราะห์ขึ้นอยู่กับปริมาณของหลักฐานข้อมูล ยิ่งมากยิ่งขึ้นทำให้เห็นภาพรวมสมบูรณ์และยิ่งละเอียด ยิ่งทำให้ความชัดเจนมากขึ้น

แนวคิดความชอบธรรมทางการเมือง

ความชอบธรรมทางการเมือง (political legitimacy) เป็นการยอมรับของประชาชนหรือกลุ่มที่มีพลังในสังคมนั้น เชื่อว่าระบบการปกครองตลอดจนผู้นำนั้นถูกต้อง (Dhiravegin, 1985, p. 22) การอ้าง

ความชอบธรรมเป็นการสร้างเหตุผลที่สมเหตุสมผลที่สามารถจูงใจคนในสังคมให้เชื่อ (belief) และเกิดการยอมรับหรือยินยอม (consent) ต่อการใช้อำนาจ (power) และ/หรือการมีสิทธิทางอำนาจ (authority) ของรัฐหรือบุคคลนั้นได้ ทินพันธ์ นาคะตะ ได้อธิบายข้ออ้างของความชอบธรรมออกเป็น 3 แบบ คือ การอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่น่าเชื่อถือเป็นพิเศษ การอ้างคุณสมบัติที่เหนือกว่าของฝ่ายตน การอ้างถึงการตกลงยินยอมขององค์กรต่าง ๆ ของสังคมที่มีเสรีภาพและความเสมอภาคกัน (Nakata, 1976, p. 9) ผู้ปกครองที่สร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นภายใต้อำนาจของตน บทบาทของความชอบธรรมได้สร้างเสถียรภาพและความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคม ผู้ปกครองที่ดีต้องทำการตรวจสอบอำนาจของตนอยู่เสมอ

แนวคิดการครองอำนาจนำ

การครองอำนาจนำ (hegemony) เป็นการที่กลุ่มทางสังคมหนึ่งกระทำการครอบครองความคิดเหนือกลุ่มทางสังคมอื่น ๆ ในสังคม ด้วยกลไกต่าง ๆ ผ่านสถาบันทางสังคม เพื่อสร้างการยอมรับให้เกิดขึ้นแก่คนในสังคม โดยปราศจากการใช้ความรุนแรงหรือการใช้กำลังบังคับ การเกิดภาวะการครองอำนาจนำ เกิดขึ้นจากกลุ่มผู้ดำเนินการสร้างภาวะครองอำนาจนำ (hegemon) จะต้องเริ่มดำเนินการปฏิบัติเพื่อสร้างภาวะการครองอำนาจนำให้เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์โดยการทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิด (war of position) การดำเนินการทำสงครามดังกล่าวนี้จะต้องอาศัยกลไกการครองอำนาจนำ (hegemonic apparatuses) เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเชื่อจากมุมของผู้ดำเนินการสร้างภาวะครองอำนาจนำไปยังประชาชน โดยปราศจากการใช้อำนาจบังคับ เพื่อสร้างความรู้สึกรับรอง (consent) ให้เกิดขึ้นเหนือพื้นที่ในโครงสร้างสังคมส่วนบน (super structure) ที่เรียกว่าประชาสังคม (civil society) กลุ่มผู้ดำเนินการสร้าง

ภาวะครองอำนาจนำก็ได้ดำเนินการอีกทางหนึ่งเพื่อเป็นการสร้างภาวะการครองอำนาจนำให้เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ ด้วยการดำเนินการยึดกุมพื้นที่ในโครงสร้างส่วนบน (super structure) ที่เรียกว่า สังคมการเมือง (political society) โดยการใช้กลไกรัฐเป็นกลไกหลักในการบังคับ (coercion) เหนือผู้คนต่างชนชั้นให้ดำเนินกิจกรรมไปตามทิศทางที่ต้องการ ภาวะการครองอำนาจนำที่สมบูรณ์จะเกิดขึ้นเมื่อกลุ่มผู้ดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำยึดกุมพื้นที่ทางสังคมได้อย่างเบ็ดเสร็จเหนือพื้นที่ที่ประชาสังคมและพื้นที่สังคมการเมือง (Buddharaksa, 2006, p. 41)

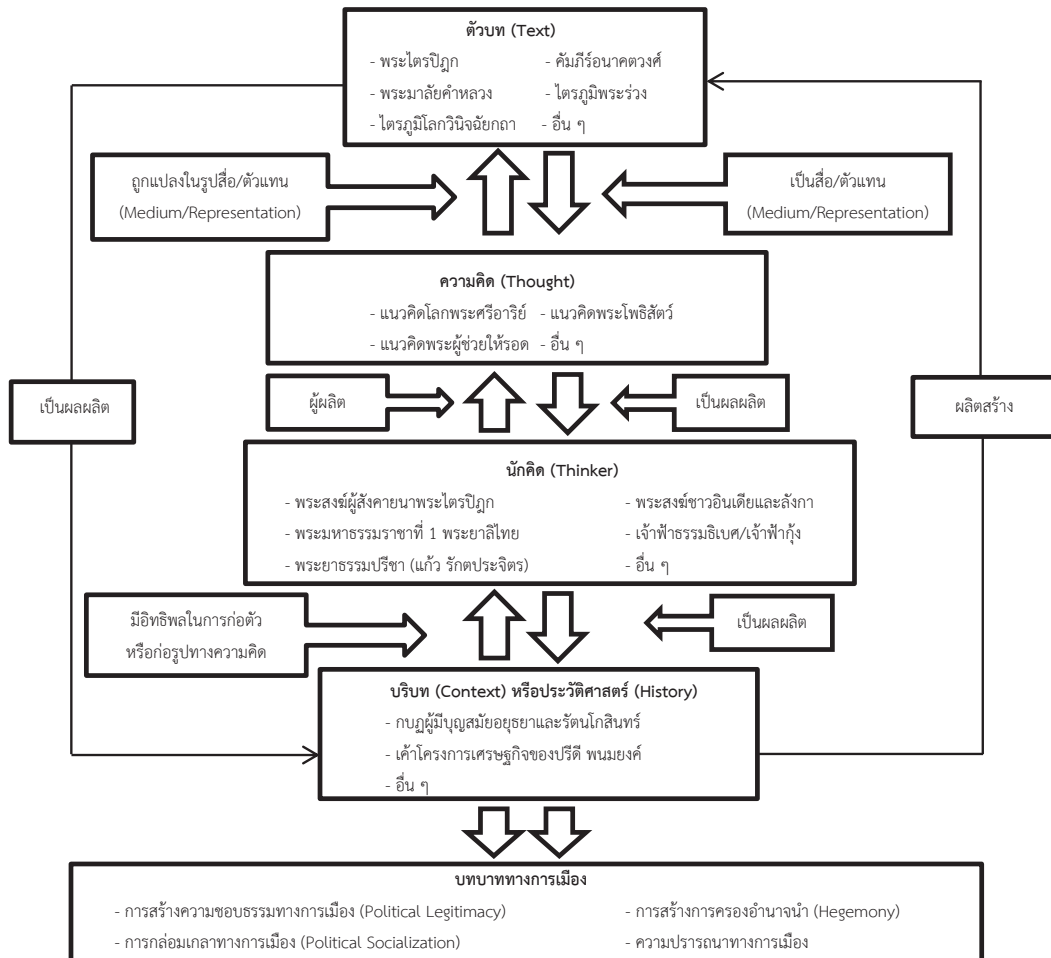
แนวคิดการกล่อมเกลາทางการเมือง

การกล่อมเกลາทางการเมือง (political socialization) เป็นการให้ความรู้ การให้ข่าวสาร และการปลูกฝังค่านิยมทางการเมืองให้แก่บุคคลในสังคม กระบวนการกล่อมเกลາทางการเมืองเป็นการถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมทางการเมืองจากคนกลุ่มหนึ่งไปสู่คนอีกกลุ่มหนึ่ง โดยผ่านตัวการต่าง ๆ ของสังคม ได้แก่ ครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ สื่อมวลชน และสถาบันการเมือง (Nimpanich, 1990, pp. 275-280) รูปแบบของการกล่อมเกลາทางการเมือง Almond and Powell ได้อธิบายว่า มี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่เห็นได้ชัดเจน (manifest transmission) เป็นการกล่อมเกลาโดยการแสดงออกอย่างชัดเจนในการให้ข้อมูลข่าวสาร ค่านิยมและความรู้สึกต่อวัตถุทางการเมือง รูปแบบที่แฝงอยู่ (latent transmission) เป็นการกล่อมเกลาที่ไม่ใช่ทัศนคติทางการเมือง (non-political attitude) แต่กลับมีผลกระทบต่อทัศนคติทางการเมืองของผู้ได้รับการกล่อมเกลาทางการเมืองโดยอ้อม (Nambut, 2011, pp. 9-10)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้พัฒนากรอบแนวคิดของการวิจัยโดยการประยุกต์ใช้แนวคิดประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพระศรีอริยเมตไตรย แนวคิดเกี่ยวกับความคิดทางการเมือง (political thought) แนวคิดประวัติศาสตร์ความคิด

ทางการเมือง (history of political thought) แนวคิดความชอบธรรมทางการเมือง (political legitimacy) แนวคิดการครองอำนาจนำ (hegemony) และแนวคิดการกล่อมเกลางานการเมือง (political socialization) ดังแสดงในภาพ 1



ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

การอธิบายประวัติศาสตร์การเมืองไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในฐานะที่แนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองของผู้มีอำนาจและผู้ท้าทายอำนาจ โดยแนวคิดดังกล่าวมาจากตัวบท (text) ได้แก่ พระไตรปิฎก คัมภีร์อนาคตวงศ์ พระมาลัยคำหลวง ไตรภูมิพระร่วง ไตรภูมิโลกวิจิตรยัญญา เป็นต้น ถูก

แปลงออกมาในรูปสื่อกลาง (medium) หรือตัวแทน (representation) ในการถ่ายทอดความคิด (thought) ของแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยต่าง ๆ เช่น แนวคิดโลกพระศรีอริยเมตไตรย แนวคิดพระโพธิสัตว์ แนวคิดพระผู้ช่วยให้รอด ฯลฯ แนวคิดดังกล่าวถูกผลิตสร้างหรือเป็นผลผลิตของนักคิด (thinker) ต่าง ๆ เช่น พระมหา

ธรรมราชาที่ 1 (พระยาสิทธิ) เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ/เจ้าฟ้ากุ้ง พระยาธรรมปรีชา (แก้ว รักตประจิตร) ฯลฯ มีอิทธิพลในการก่อตัวหรือก่อรูปทางความคิดเป็นผลผลิตผ่านทางบริบท (context) หรือประวัติศาสตร์ (history) ทางการเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ กฎผู้มีบุญ คำโครงการเศรษฐกิจ ฯลฯ เป็นผลพวงที่ทำให้เกิดบทบาททางการเมือง ขึ้นมาในประวัติศาสตร์การเมืองของไทย

ภาพรวมความเข้าใจและการสำรวจวรรณกรรมเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรย

1. การสำรวจวรรณกรรมพื้นฐานของพระศรีอริยเมตไตรย

จากการสำรวจวรรณกรรมขั้นพื้นฐานจากพระไตรปิฎก คัมภีร์อนาคตวงศ์ ไตรภูมิพระร่วง พระมาลัย คำหลวงและไตรภูมิโลกวิจิตรฉายกถา (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

แสดงรายละเอียดวรรณกรรมพื้นฐานของพระศรีอริยเมตไตรย

วรรณกรรมพื้นฐาน	รายละเอียดของเนื้อหาเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรย
1. พระไตรปิฎก	- ลักษณะทั่วไปของศาสนาพระศรีอริยเมตไตรยและประวัติความเป็นมาของพระศรีอริยเมตไตรย
2. คัมภีร์อนาคตวงศ์	- ประวัติความเป็นมาของพระศรีอริยเมตไตรย พร้อมทั้งอดีตชาติที่บำเพ็ญเพียรเป็นพระโพธิสัตว์
3. ไตรภูมิพระร่วง	- ไม่ได้กล่าวถึงพระศรีอริยเมตไตรยไว้โดยตรง เป็นแต่เพียงกล่าวไว้ว่า “ผู้ที่ปรารถนาสวรรค์และนิพพาน ต้องฟังไตรภูมิคำด้วยความไม่ประมาทจะได้พบพระศรีอริยเมตไตรย” เท่านั้น
4. พระมาลัยคำหลวง	- พระมาลัยไปบูชาพระเจดีย์จุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ได้พบและสนทนากับพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์
5. ไตรภูมิโลกวิจิตรฉายกถา	- ลักษณะทั่วไปของศาสนาพระศรีอริยเมตไตรยและพระมาลัยไปบูชาพระเจดีย์จุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ได้พบและสนทนากับพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์

จากตาราง 1 พบว่า ที่มาของเนื้อหาเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรยสามารถแบ่งออกได้เป็นสองแนวทาง คือ (1) แนวทางเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระศรีอริยเมตไตรยล้วน ๆ ที่มาจากพระไตรปิฎก คัมภีร์อนาคตวงศ์ ไตรภูมิพระร่วง (2) แนวทางมาจากเรื่องพระมาลัยโปรดสวรรค์ได้สนทนากับพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์มาจากพระมาลัยคำหลวงและไตรภูมิโลกวิจิตรฉายกถา ดังนั้น จากสองแนวทางที่มาจากเนื้อหาพระศรีอริยเมตไตรยดังกล่าวได้ทำให้นักคิดนักเขียน

นำมาสร้างสรรค์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระศรีอริยเมตไตรยเป็นจำนวนมาก

2. การสำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระศรีอริยเมตไตรย

ผู้วิจัยพบว่า มีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 150 เล่ม โดยจำแนกตามปีที่ตีพิมพ์ ช่วงปีละ 10 ปี คือ ก่อนปี พ.ศ. 2500 ช่วงปี พ.ศ. 2500-2510 ช่วงปี พ.ศ. 2511-2520 ช่วงปี พ.ศ. 2521-2530 ช่วงปี พ.ศ. 2531-2540 ช่วงปี พ.ศ. 2541-2550 ช่วงปี

พ.ศ. 2551-2560 และช่วงปี พ.ศ. 2561-ปัจจุบัน ปรากฏว่า วรรณกรรมช่วงปี พ.ศ. 2551-2560 มีจำนวนมากที่สุด จำแนกตามประเภทของวรรณกรรม ปรากฏว่า วรรณกรรมประเภทหนังสือมีจำนวนมากที่สุดและมีมากในช่วงปี พ.ศ. 2551-2560 จำแนกตามลักษณะการอ้างอิง ปรากฏว่า การอ้างอิงแบบบทย่อยมีมากที่สุดและมีมากในช่วงปี พ.ศ. 2551-2560 จำแนกตามรายนามที่อ้างอิง ปรากฏว่า การใช้คำว่า “พระศรีอารีย์” มีมากที่สุดและมีมากในช่วงปี พ.ศ. 2551-2560 ทำให้ทราบว่า บรรดานักวิชาการและนักเขียนได้พากันพัฒนาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระศรีอารีย์เมตไตรยมากขึ้นในทุก ๆ ปี

3. การสังเคราะห์แนวคิดพระศรีอารีย์เมตไตรย

แนวคิดพระศรีอารีย์เมตไตรยมีแนวคิดย่อย ๆ หลายแนวคิด ได้แก่ (1) แนวคิดโลกพระศรีอารีย์ เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยโลกที่ผู้มีบุญมาเกิดจนเต็มแผ่นดิน มีแต่สันติสุข ไม่มีการรบราฆ่าฟันกัน มีศีลธรรมประจำใจ มีความรักใคร่ฉันพี่น้อง อาหารการกินอุดมสมบูรณ์ ปราศจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม (2) แนวคิดพระโพธิสัตว์ เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยผู้ที่บำเพ็ญบารมีเพื่อจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า โดยเห็นภัยในวัฏสงสารว่าเป็นภัยที่น่ากลัว จึงคิดหาทางพ้นจากภัยนั้น เพื่อช่วยให้มนุษย์พ้นจากความทุกข์ (3) แนวคิดพระผู้ช่วยให้รอด เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยผู้ที่มาช่วยให้มนุษย์รอดพ้นจากการทำลายล้างโลกและสามารถเข้าไปอยู่ในโลกใหม่ที่เป็นโลกอุดมคติอย่างมีความสุข (4) แนวคิดจักรพรรดิราชา เป็นแนวคิดที่ว่าด้วย ราชายู่อเจ้าเป็นผู้ปกครองราชาทันมวลหรือราชาเหนือราชา เป็นแนวคิดที่ใช้เพื่อกระชับอำนาจและสร้างสิทธิอันชอบธรรมที่เรียกว่า “อาญาสิทธิ์” (5) แนวคิดกลียุค เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยยุคที่ธรรมะตกต่ำ คนชั่วมีจำนวนมากกว่าคนดี มักใช้เรียกในเวลาที่บ้านเมืองตกอยู่ในภาวะไร้ชื่อแป (6) แนวคิดยุคมิกสัญญ์ เป็นแนวคิดที่ว่าด้วย ความเสื่อมถอยของ

มนุษย์และสังคมอันมีสาเหตุมาจากการประพฤติดิฉินทำนองคลองธรรมของมนุษย์ โดยมักมีการแสดงออกด้วยการฆ่าฟันกัน (7) แนวคิดวันสิ้นโลก เป็นแนวคิดที่ว่าด้วย หลังจากสิ้นยุคพระศรีอารีย์เมตไตรย โลกจะพังพินาศไปด้วยไฟ (8) แนวคิดสหัสวรรษนิยม เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยปรากฏการณ์รอบ 5,000 ปี จะมีผู้มีบุญหรือพระศรีอารีย์เมตไตรยมาจุติเพื่อช่วยมนุษย์ให้พ้นจากทุกข์ (9) แนวคิดผู้มีบุญ เป็นแนวคิดที่ว่าด้วย การอ้างตนว่าเป็นท้าวธรรมิกราช พระศรีอารีย์เมตไตรยอดีตกษัตริย์หรืออดีตผู้ปกครองอยุธยาและลาว เป็นต้น แสดงออกให้เห็นประจักษ์จนได้รับการยอมรับจากผู้คนว่าเป็นผู้นำในการต่อต้านและช่วยเหลือราษฎรให้พ้นจากความทุกข์

จากการที่ได้สังเคราะห์แนวคิดพระศรีอารีย์เมตไตรยออกเป็นแนวคิดย่อย ๆ 9 แนวคิด ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มแนวคิดดังกล่าว ออกเป็น 2 กลุ่มแนวคิด ได้แก่ (1) กลุ่มแนวคิดสังคมยูโทเปีย (utopia society) คือ แนวคิดสังคมอุดมคติ มักถูกนำมาใช้ในความหมายของความเท่าเทียมทางสังคม เศรษฐกิจและความเป็นธรรม ได้แก่ แนวคิดโลกพระศรีอารีย์ แนวคิดพระโพธิสัตว์ แนวคิดพระผู้ช่วยให้รอด แนวคิดจักรพรรดิราชาและแนวคิดผู้มีบุญ (2) กลุ่มแนวคิดสังคมดิสโทเปีย (dystopia society) คือ แนวคิดสังคมสมมติที่ว่าสังคมมนุษย์อยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จ ไม่สามารถแก้ปัญหาจากความเสื่อมโทรมต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิดกลียุค แนวคิดยุคมิกสัญญ์ แนวคิดวันสิ้นโลก และแนวคิดสหัสวรรษนิยม แนวคิดเหล่านี้ ผู้มีอำนาจได้นำไปใช้เป็นเครื่องมือในทางการเมือง โดยใช้ในการสร้างคำอธิบายหรือสื่อสารให้ประชาชนเข้าใจว่า ในสภาพสังคมขณะนั้นที่ประชาชนไม่สามารถจะพึ่งพาใครได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาที่พึ่งให้กลับตนเอง โดยหันเหไปทางศาสนาหนึ่งในนั้น คือ “พระศรีอารีย์เมตไตรย” เพื่อต้องการพ้นจากความทุกข์จากสภาพที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

พัฒนาการทางความคิดของพระศรีอริยเมตไตรย

แนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยเป็นแนวคิดหนึ่งของพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทย การที่จะทราบพัฒนาการทางความคิดของแนวคิดดังกล่าว จึงจะต้องอ้างหลักฐานแล้วนำมาแบ่งพัฒนาการออกมาเป็นยุคสมัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ยุคสมัยแห่งการเข้ามาของแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรย การเข้ามาของแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรย ได้ค้นพบเป็นศิลาจารึก สมัยทวารวดีราวพุทธศตวรรษที่ 14 พบจารึกบนใบเสมาวัดโนนศิลา 1 ที่วัดโนนศิลาบ้านฝายหิน ตำบลหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดขอนแก่น จารึกด้วยอักษรหลังปัลลวะ ภาษามอญโบราณ สมัยสุโขทัยพบจารึกต่าง ๆ เช่น จารึกวัดศรีชุมหลักที่ 2 จารึกวัดนครชุมหลักที่ 3 จารึกวัดศรีศักดิ์หลัก 9 ก. จารึกวัดเขากบหลักที่ 11 จารึกวัดป่ามะม่วง จารึกฐานพระพุทธรูปวัดพญาภู จารึกลานทองสมเด็จพระมหาเถรจุฬามณี จารึกในวิหารพระโลกนาถหลักที่ 131 เป็นต้น มีเนื้อหากล่าวถึงการทำบุญแล้วอธิษฐานขอให้ไปเกิดในยุคพระศรีอาริย์

2. ยุคสมัยแห่งการเผยแพร่แนวคิดพระศรีอริยเมตไตรย ได้ค้นพบวรรณกรรมพื้นฐาน ได้แก่ ไตรภูมิพระร่วงของพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พระยาลิไท) สมัยสุโขทัย พระมอญคำหลวงของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศ สมัยอยุธยาและไตรภูมิโลกวิเนจยักถาของพระยาธรรมปรีชา (แก้ว รัตตประจิตร) สมัยรัตนโกสินทร์ มีเนื้อหากล่าวว่า ต้องการจะไปเกิดในยุคพระศรีอาริย์

3. ยุคสมัยแห่งการประยุกต์ใช้แนวคิดพระศรีอริยเมตไตรย ได้ค้นพบวรรณกรรมที่อ้างอิงแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรย ได้แก่ คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปราสาททองประพันธ์โดยพระมหาราชครูหมื่นในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์โคลงฉันท์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยของพระยาตรังหรือพระยาตรังคภูมา

ภิบาลในสมัยรัชกาลที่ 2 เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ อีกทั้ง กบฏผู้มิบุญสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองและพวกพ้อง

4. ยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนผ่านแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรย สืบเนื่องจากแนวคิดตะวันตกได้เผยแพร่เข้ามาในประเทศไทย ทำให้แนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยถูกผู้มีอำนาจนำไปเปลี่ยนผ่านให้เป็นแนวคิดอย่างตะวันตก ในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้แปรเปลี่ยนไปเป็นแนวคิดแบบสังคมนิยม เพราะแนวคิดพระศรีอาริย์มีความคล้ายคลึงกับแนวคิดสังคมนิยม การยกเลิกศาสนาของแนวคิดสังคมนิยมไม่สามารถนำพาสิ่งที่ดี ๆ มาสู่สังคมเหมือนแนวคิดพระศรีอาริย์ได้ หลังจากนั้นก็ได้แปรเปลี่ยนไปเป็นแนวคิดแบบคอมมิวนิสต์ในสมัยรัชกาลที่ 7 สืบเนื่องมาจากสภาพการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปประกอบกับเกิดปฏิวัติรัสเซีย

5. ยุคสมัยแห่งการแอบอ้างเป็นพระศรีอริยเมตไตรย หลังจากยุคกึ่งพุทธกาลได้มีผู้แอบอ้างตนเป็นพระศรีอริยเมตไตรย เป้าหมายในการดำเนินการมิใช่ต้องการอำนาจจากรัฐหรือมีความเป็นอิสระจากรัฐตามแบบแผนของกบฏผู้มีบุญ แต่เป้าหมายที่สำคัญคือใช้อุดมการณ์พระศรีอริยเมตไตรยในการแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองเท่านั้น ได้แก่ สำนักหุบผาสวรรค์ของนายสุชาติ โกศลกิติวงศ์ จังหวัดราชบุรี พระศรีอาริย์แห่งบ้านธาตุจอมศรีของนางคำฝูน สิมสวัสดิ์ จังหวัดเลย สำนักสวนธรรมชาวศรีวิไลของนายกุลศรศรีอริยะศรีอารวงศา จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นต้น

พัฒนาการทางความคิดของแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยโดยหลักฐานปรากฏเข้ามาในสมัยทวารวดีและนับตั้งแต่สมัยทวารวดี สุโขทัย อยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่ 1-5 เป็นแนวคิดโลกพระศรีอาริย์ ในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้แปรเปลี่ยนไปตามความเห็นของผู้มีอำนาจกลายเป็นแนวคิดแบบ

สังคมนิยม หลังจากนั้นก็ได้แปรเปลี่ยนไปเป็นแนวคิดแบบคอมมิวนิสต์ในสมัยรัชกาลที่ 7 สมัยกึ่งพุทธกาลกลับมาเป็นแนวคิดโลกพระศรีอารียังเดิม โดยการอ้าง

ตนของชาวบ้านเป็นพระศรีอริยเมตไตรยเพื่อช่วยเหลือปวงชนให้พ้นจากความทุกข์ยาก ดังแสดงในภาพ 2



ภาพ 2 พัฒนาการทางความคิดของพระศรีอริยเมตไตรยในการเมืองไทย

ประวัติศาสตร์การประยุกต์ใช้แนวคิดพระศรีอริยเมตไตรย

จากแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยที่ประกอบด้วยหลากหลายแนวคิด ผู้มีอำนาจนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง ทำให้เกิดเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในการเมืองไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

1. กบฏผู้มีบุญ เป็นกลุ่มคนที่คิดและกระทำการต่อต้านล้มล้างอำนาจรัฐด้วยกำลัง แต่หัวหน้ากบฏหรือกลุ่มผู้นำฝ่ายกบฏตั้งตนเป็นผู้มีบุญหรือผู้วิเศษลักษณะของกบฏผู้มีบุญ ผู้นำมักอ้างตัวเป็นผู้มีบุญหรือมีวิชาอาคมและมีการรวมตัวและประกาศขับไล่หรือยึดอำนาจรัฐหรือแบ่งแยกดินแดนเพื่อปกครองกันเอง (Dechaboot, 2012, p. 60) กบฏผู้มีบุญใช้แนวคิดโลกพระศรีอารียเพื่ออ้างว่าให้ทำบุญทำกุศลจะได้ไปเกิดในศาสนาพระศรีอารีย แนวคิดพระโพธิสัตว์แนวคิดผู้มีบุญ อ้างว่าตนเป็นพระโพธิสัตว์ เป็นผู้มีบุญที่จะมาเกิดช่วยประชาชนให้พ้นทุกข์ เพื่อสร้างให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของประชาชน กบฏที่ใช้แนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยเป็นเครื่องมือ ได้แก่ กบฏญกั้ว กบฏอ้ายเชียงแก้ว กบฏสาเกียดโง้ง กบฏศึกสามโบก กบฏผู้มีบุญภาคอีสาน กบฏเจ้าผู้มีบุญหนองหมากแก้ว กบฏหมอลำน้อยชาดาและกบฏนายศิลา วงศ์สินอุดมการณ์ของกบฏผู้มีบุญ มี 3 ประการ คือ (1) ปฏิเสธรัฐ มีเป้าหมายก่อตั้งระบบใหม่ เป็นระบบสังคมนิยม

หมู่บ้านอิสระจากอำนาจรัฐ (2) เชื่อว่ามิคสัญญีจะมาในเวลาอันใกล้และหลังจากนั้นระบบใหม่ที่มีความสมบูรณ์พูนสุขจะตามมา (3) วิธีการที่จะได้ระบบใหม่คือการรวมใจของชาวบ้านก่อการแข็งข้อโดยอาศัยจิตสำนึกประวัติศาสตร์ศาสนาและประวัติศาสตร์ชนชาติ สังคมชาวบ้านประเพณีธรรมรักษาศิลโดยเคร่งครัด ทำให้พระศรีอารียหรือผู้มีบุญจุติมาช่วยเหลือ (Nartsupha & Sapsarn, 1984, pp. 235-240)

2. คำโครงการเศรษฐกิจหรือสมุดปกเหลืองของหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) ถือเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่มีนัยสำคัญต่อสังคมไทย 2 ประการ คือ ประการแรกเป็นร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกของประเทศไทยและประการที่สองผลของการเสนอคำโครงการเศรษฐกิจได้ก่อให้เกิดวาทกรรมระหว่างคนสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่มีวิสัยทัศน์ทางเศรษฐกิจการเมืองที่แตกต่างกัน 2 ขั้ว ในคณะรัฐบาลชุดแรกของระบอบประชาธิปไตย (Banomyong, 2009, p. 11) โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ ต้องการให้บรรลุในหลักข้อที่ 3 ของประกาศคณะราษฎร ความว่า “จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาง” (Banomyong, 2009, p. 24) ถูกนำไปใช้เป็นข้อกล่าวหาว่า ปรีดี พนมยงค์ เป็นคอมมิวนิสต์

เกิดความแตกแยกในรัฐบาลอย่างรุนแรง รัฐบาลจึงกำหนดให้ปิดสภา งดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราและเป็นที่มาของการทำรัฐประหารครั้งแรกในประเทศไทย เค้าวโครงการเศรษฐกิจใช้แนวคิดโลกพระศรีอารีย์เพื่อสร้างความคาดหวังว่า ราษฎรจะมีชีวิตตั้งโลกพระศรีอารีย์ มีการกินดีอยู่ดี มีความเสมอภาคทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

ดังนั้น เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ที่ผู้มีอำนาจได้นำแนวคิดดังกล่าวไปใช้เป็นเครื่องมือย่อมส่งผลให้เกิดบทบาททางการเมืองของแนวคิดพระศรีอารีย์เมตไตรย

บทบาทของแนวคิดพระศรีอารีย์เมตไตรย

แนวคิดพระศรีอารีย์เมตไตรยสะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาของมนุษย์ที่จะได้เห็นสภาพสังคมที่ดี และถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวทางการเมืองมาหลายยุคหลายสมัย จึงแสดงบทบาททางการเมือง ดังนี้

1. การสร้างความชอบธรรมทางการเมือง (political legitimacy) ผู้มีอำนาจได้นำแนวคิดพระศรีอารีย์เมตไตรยมาใช้ในการสร้างความชอบธรรมเพื่อต้องการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยนำมาใช้ในการอธิบายสภาพและการสร้างความชอบธรรม เพื่อชิงความได้เปรียบในทางการเมืองและดำเนินการให้ได้มาซึ่งอำนาจจากอีกฝ่ายหนึ่ง แนวคิดดังกล่าวถูกหยิบยกมาใช้เป็นข้ออ้างในการก่อกบฏผู้มีบุญเพื่อต้องการให้ประชาชนรอดพ้นจากความทุกข์ยาก อีกอย่างหนึ่ง คณะราษฎรได้หยิบยกเอาแนวคิดพระศรีอารีย์เมตไตรยเข้ามาใช้ในประกาศของคณะราษฎรและเค้าโครงการเศรษฐกิจเป็นเหตุผลในการสร้างความชอบธรรมในการทำปฏิวัติ

2. การสร้างการครองอำนาจนำ (hegemony) กบฏผู้มีบุญในฐานะเป็นกลุ่มผู้ดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำโดยการทำสงครามยึดพื้นที่

ทางความคิดกับผู้คนในสังคม เป็นการสร้างกลุ่มประวัติศาสตร์เหนือโครงสร้างสังคม 2 ส่วน คือ โครงสร้างส่วนล่างและโครงสร้างส่วนบน การทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิดเพื่อสร้างกลุ่มประวัติศาสตร์ดำเนินการโดยอาศัยกลไกแนวคิดพระศรีอารีย์เมตไตรย ได้แก่ กลไกแนวคิดโลกพระศรีอารีย์ กลไกแนวคิดผู้มีบุญ กลไกแนวคิดกลียุคเป็นเครื่องมือในการยึดกุมพื้นที่ทางสังคมทั้ง 2 ส่วน คือ พื้นที่ประชาสังคมและพื้นที่ทางการเมือง ทำให้เกิดการยอมรับจากผู้คนในสังคมและเกิดความยินยอมพร้อมใจ เพื่อให้ประชาชนยอมรับและกระทำตามอย่างเต็มใจ โดยไม่ได้ใช้กำลังบังคับ

3. การกล่อมเกลางานทางการเมือง (political socialization) เป็นการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ ศักดิ์ศรี และค่านิยมเกี่ยวกับแนวคิดพระศรีอารีย์เมตไตรยให้แก่ประชาชน โดยผู้มีอำนาจจะเป็นผู้ถ่ายทอด เช่น หมอลำจะถ่ายทอดด้วยการลำเรื่องต่อกลอน คนทรงหมอรักษาโรคหรือผู้ที่เคารพศรัทธาของประชาชนจะส่งข่าวสารหรือคำทำนายเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบ ชักจูงให้คล้อยตามผู้มีอำนาจในขณะนั้น

4. ความปรารถนาทางการเมือง (politics of desire) เป็นสิ่งที่มนุษย์ปรารถนาให้มีการเมืองที่ดี เมื่อการเมืองดี เศรษฐกิจและสังคมก็ดีขึ้นตาม โลกพระศรีอารีย์จึงเป็นสิ่งที่มวลมนุษย์ปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะไปเกิดในยุคพระศรีอารีย์ที่พร้อมด้วยความสุข ปรารถนาสิ่งใดก็จะสมใจทุกอย่าง โลกพระศรีอารีย์จึงเป็นเป้าหมายของมนุษย์ในกลียุคที่มีแต่ความทุกข์ยาก ลำบาก เมื่อโลกนี้หาความสุขไม่ได้ มวลมนุษย์จึงมองหายุคแห่งความสมบูรณ์พูนสุขในอนาคต คือ ยุคพระศรีอารีย์ โดยความปรารถนาที่มนุษย์ต้องการ ได้แก่ มนุษย์ในยุคนั้นจะต้องเป็นผู้มีอายุยืน มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีกินมีใช้โดยไม่ต้องทำงาน สังคมในยุคนั้นต้องสงบสุข มีความปลอดภัย มั่นคง ปราศจากการทำงาน ธรรมชาติในยุคนั้นต้องงดงามอุดมสมบูรณ์และผู้นำในยุคนั้นจะต้องเป็นผู้มีบุญญาธิการ ปราศจากการ

แย่งชิงราชสมบัติ เป็นมิตรกับนานาชาติ ไชยสงคราม

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) จากหนังสือและเอกสารงานวิชาการต่าง ๆ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) จากหนังสือและเอกสารงานวิชาการต่าง ๆ ที่มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระและกรอบแนวคิดของการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) นำมาวิเคราะห์และประมวลผลเชื่อมโยงความสัมพันธ์ตามข้อเท็จจริง

ผลการวิจัย

1. แนวคิดและพัฒนาการทางความคิดของพระศรีอริยเมตไตรย

แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ แนวคิดพระศรีอริยเมตไตรย เป็นแนวคิดหลักจึงมีแนวคิดย่อย ๆ ได้แก่ แนวคิดโลกพระศรีอารีย์ เป็นแนวคิดที่ว่าด้วย โลกที่ผู้มีบุญมาเกิดจนเต็มแผ่นดิน มีแต่สันติสุข อาหารการกินอุดมสมบูรณ์ ปราศจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม แนวคิดพระโพธิสัตว์ เป็นแนวคิดที่ว่าด้วย ผู้ที่บำเพ็ญบารมีเพื่อจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า โดยเห็นภัยในวัฏสงสารว่าเป็นภัยที่น่ากลัวแล้วจึงคิดหาทางพ้นจากภัยนั้น เพื่อช่วยให้มวลมนุษย์พ้นจากความทุกข์ แนวคิดพระผู้ช่วยให้รอด เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยผู้ที่มาช่วยให้มนุษย์รอดพ้นจากการทำลายล้างโลกและสามารถเข้าไปอยู่ในโลกใหม่ที่เป็นโลกอุดมคติอย่างมีความสุข แนวคิดจักรพรรดิราช เป็นแนวคิดที่ว่าด้วย ราชผู้เจ้าเป็นผู้ปกครองราชาทิพย์หรือราชาเหนือราชา เป็น

แนวคิดที่ใช้เพื่อกระชับอำนาจและสร้างสิทธิอันชอบธรรมที่เรียกว่า “อาญาสิทธิ์” แนวคิดกสิยุค เป็นแนวคิดที่ว่าด้วย ยุคที่ธรรมะตกต่ำ คนชั่วมีจำนวนมากกว่าคนดี มักใช้เรียกในเวลาที่บ้านเมืองตกอยู่ในภาวะไร้ข้อแป แนวคิดยุคมิคสัญญี เป็นแนวคิดที่ว่าด้วย ความเสื่อมถอยของมนุษย์และสังคม มีการแสดงออกด้วยการฆ่าฟันกัน ไม่เห็นแก่ความเป็นมนุษย์ภายใต้อนาธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบ แนวคิดวันสิ้นโลก เป็นแนวคิดที่ว่าด้วย หลังจากสิ้นยุคพระศรีอริยเมตไตรย โลกจะพังพินาศไปด้วยไฟ แนวคิดสหัสวรรษนิม เป็นแนวคิดที่ว่าด้วย ปรากฏการณ์รอบ 5,000 ปี จะมีผู้มีบุญหรือพระศรีอริยเมตไตรยมาจุติเพื่อช่วยมวลมนุษย์ให้พ้นจากทุกข์ แนวคิดผู้มีบุญ เป็นแนวคิดที่ว่าด้วย การอ้างตนว่าเป็นท้าวธรรมิกราช พระศรีอริยเมตไตรย อดีตกษัตริย์หรืออดีตผู้ปกครองอยุธยาและลาว เป็นต้น โดยให้ผู้คนยอมรับว่าเป็นผู้นำในการต่อต้านและช่วยเหลือราษฎรให้พ้นจากความทุกข์ จากการสังเคราะห์แนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยออกเป็น 9 แนวคิด ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่มแนวคิด ได้แก่ กลุ่มแนวคิดสังคมยูโทเปีย (utopia society) เป็นแนวคิดสังคมอุดมคติที่ถูกนำมาใช้ในความหมายของความเท่าเทียมทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ แนวคิดโลกพระศรีอารีย์ แนวคิดพระโพธิสัตว์ แนวคิดพระผู้ช่วยให้รอด แนวคิดจักรพรรดิราชและแนวคิดผู้มีบุญ กลุ่มแนวคิดสังคมดิสโทเปีย (dystopia society) เป็นแนวคิดสังคมสมมติที่ว่าสังคมมนุษย์อยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จไม่สามารถแก้ปัญหาจากความเสื่อมโทรมต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิดกสิยุค แนวคิดยุคมิคสัญญี แนวคิดวันสิ้นโลก และแนวคิดสหัสวรรษนิม

พัฒนาการทางความคิดของพระศรีอริยเมตไตรย ในการเมือง สามารถแบ่งพัฒนาการออกมาเป็น 5 ยุคสมัย คือ ยุคสมัยแห่งการเข้ามาของแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรย โดยแนวคิดดังกล่าวได้เข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นเวลาช้านาน จากการค้นพบหลักฐานเป็นศิลาจารึก

ในสมัยทวารวดีและสุโขทัย โดยมีเนื้อหากล่าวถึงการทำบุญแล้วอธิษฐานขอให้ไปเกิดในยุคพระศรีอารียยุคสมัยแห่งการเผยแผร์แนวคิดพระศรีอริยมตไตรยได้ค้นพบวรรณกรรมพื้นฐาน คือ ไตรภูมิพระร่วงสมัยสุโขทัย พระมาลัยคำหลวงสมัยอยุธยาและไตรภูมิโลกวิชัยกถาสัมัยรัตนโกสินทร์ มีเนื้อหากล่าวว่าการจะไปเกิดในยุคพระศรีอารียเหมือนกัน ยุคสมัยแห่งการประยุกต์ใช้แนวคิดพระศรีอริยมตไตรย ได้ค้นพบวรรณกรรมที่อ้างอิงแนวคิดดังกล่าวเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ อีกทั้ง กบฏผู้มีบุญได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองและพวกพ้อง ยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนผ่านแนวคิดพระศรีอริยมตไตรย สืบเนื่องจากแนวคิดตะวันตกได้เผยแผร์เข้ามาในประเทศไทย ทำให้แนวคิดพระศรีอริยมตไตรยถูกผู้มีอำนาจนำไปเปลี่ยนผ่านให้เป็นแนวคิดอย่างตะวันตก เช่น แนวคิดสังคมนิยม แนวคิดคอมมิวนิสต์ เป็นต้น ยุคสมัยแห่งการแอบอ้างเป็นพระศรีอริยมตไตรย หลังจากยุคกึ่งพุทธกาลได้มีผู้แอบอ้างตนเป็นพระศรีอริยมตไตรย เป้าหมายในการดำเนินการมิใช่ต้องการอำนาจจากรัฐหรือมีความเป็นอิสระจากรัฐตามแบบแผนของกบฏผู้มีบุญ แต่เป้าหมายที่สำคัญ คือ ใช้อุดมการณ์พระศรีอริยมตไตรยในการแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองเท่านั้น พัฒนาการทางความคิดของแนวคิดพระศรีอริยมตไตรยโดยหลักฐานเท่าที่ค้นพบ ปรากฏว่า ตั้งแต่สมัยทวารวดี สุโขทัย อยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่ 1-5 เป็นแนวคิดโลกพระศรีอารียในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้แปรเปลี่ยนไปตามความเห็นของผู้มีอำนาจ จึงทำให้กลายเป็นแนวคิดแบบสังคมนิยม เพราะแนวคิดพระศรีอารียมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดสังคมนิยม การยกเลิกศาสนาของแนวคิดสังคมนิยมไม่สามารถนำพาสิ่งที่ดี ๆ มาสู่สังคมเหมือนแนวคิดพระศรีอารียได้ หลังจากนั้นก็ได้แปรเปลี่ยนไปเป็นแนวคิดแบบคอมมิวนิสต์ในสมัยรัชกาลที่ 7 สืบเนื่องมาจากสภาพการเมือง เศรษฐกิจ

และสังคมที่เปลี่ยนไป ประกอบกับเกิดการปฏิวัติรัสเซีย ซึ่งเป็นอันตรายต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หลังจากนั้นสมัยกึ่งพุทธกาลกลับมาเป็นแนวคิดโลกพระศรีอารียดั้งเดิม โดยการอ้างตนของชาวบ้านเป็นพระศรีอริยมตไตรย เพื่อช่วยเหลือปวงชนให้พ้นจากความทุกข์ยาก

2. ประวัติศาสตร์การประยุกต์ใช้แนวคิดพระศรีอริยมตไตรยในการเมืองไทย

ผู้มีอำนาจนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองทำให้เกิดเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ กบฏผู้มีบุญ เป็นกลุ่มคนที่คิดและกระทำการต่อต้านล้มล้างอำนาจรัฐด้วยกำลัง แต่หัวหน้ากบฏหรือกลุ่มผู้นำฝ่ายกบฏตั้งตนเป็นผู้มีบุญหรือผู้วิเศษลักษณะของกบฏผู้มีบุญ ผู้นำมักอ้างตัวเป็นผู้มีบุญหรือมิวิชาอาคม มีการรวมตัวและประกาศขับไล่หรือยึดอำนาจรัฐหรือแบ่งแยกดินแดนเพื่อปกครองกันเอง กบฏผู้มีบุญใช้แนวคิดโลกพระศรีอารียเพื่ออ้างว่า ให้ทำบุญทำกุศลจะได้ไปเกิดในศาสนาพระศรีอารีย แนวคิดพระโพธิสัตว์ แนวคิดผู้มีบุญ อ้างว่าตนเองเป็นพระโพธิสัตว์ เป็นผู้ที่มีบุญที่จะมาเกิดช่วยประชาชนให้พ้นทุกข์ เพื่อสร้างให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของประชาชนเค้าโครงการเศรษฐกิจเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีการปฏิรูปที่ดินและรัฐสวัสดิการ ถูกนำไปใช้เป็นข้อกล่าวหาว่า ปรีดี พนมยงค์ เป็นคอมมิวนิสต์เกิดความแตกแยกในรัฐบาลอย่างรุนแรง รัฐบาลจึงกำหนดให้ปิดสภา งดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราและเป็นที่มาของการทำรัฐประหารครั้งแรกในประเทศไทย เค้าโครงการเศรษฐกิจใช้แนวคิดโลกพระศรีอารีย เพื่อสร้างความคาดหวังว่า ราษฎรจะมีชีวิตดีดั่งโลกพระศรีอารีย มีการกินดีอยู่ดี มีความเสมอภาคทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

3. บทบาทของแนวคิดพระศรีอริยมตไตรยในการเมืองไทย

ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวทางการเมือง

เมืองได้แสดงบทบาท คือ การสร้างความชอบธรรมทางการเมือง (political legitimacy) ผู้มีอำนาจได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการสร้างความชอบธรรมเพื่อต้องการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยนำมาใช้ในการอธิบายสถานการณ์และการสร้างความชอบธรรมเพื่อชิงความได้เปรียบในทางการเมืองและดำเนินการให้ได้มาซึ่งอำนาจจากอีกฝ่ายหนึ่ง โดยถูกหยิบยกมาใช้เป็นข้ออ้างในการก่อกบฏผู้มีบุญเพื่อต้องการให้ประชาชนรอดพ้นจากความทุกข์ยาก การสร้างการครองอำนาจนำ (hegemony) กบฏผู้มีบุญในฐานะกลุ่มผู้ดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำทางสังคมยึดพื้นที่ทางความคิดเพื่อสร้างกลุ่มประวัติศาสตร์ดำเนินการโดยอาศัยกลไกแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยเป็นเครื่องมือในการยึดกุมพื้นที่ทางสังคมทั้ง 2 ส่วน คือ พื้นที่ประชาสังคมและพื้นที่ทางการเมือง ทำให้เกิดการยอมรับจากผู้คนในสังคมและเกิดความยินยอมพร้อมใจเพื่อทำให้ประชาชนยอมรับและกระทำตามอย่างเต็มใจโดยไม่ได้ใช้กำลังบังคับ การกล่อมเกลางานทางการเมือง (political socialization) เป็นการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยให้แก่ประชาชน โดยผู้มีอำนาจจะเป็นผู้ถ่ายทอด เช่น หมอลำจะถ่ายทอดด้วยการลำเรื่องต่อกลอน คนทรง หมอรักษาโรคหรือผู้ที่เครพศรัทธาของประชาชนจะส่งข่าวสารหรือคำทำนายเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบชักจูงให้คล้อยตามผู้มีอำนาจในขณะนั้น ความปรารถนาทางการเมือง (politics of desire) เป็นสิ่งที่มนุษย์ปรารถนาให้มีการเมืองที่ดี เมืองการเมืองดี เศรษฐกิจและสังคมที่ดีตาม โลกพระศรีอริยเมตไตรยจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะไปเกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรยที่พร้อมด้วยความสุข ปรารถนาสิ่งใดก็จะสมใจทุกอย่าง โลกพระศรีอริยเมตไตรยจึงเป็นเป้าหมายของมนุษย์ในภพภูมิที่มีแต่ความทุกข์ยาก เมื่อโลกนี้หาความสุขไม่ได้ มนุษย์จึงมองหายุคแห่งความสมบูรณ์พูนสุขในอนาคต คือ ยุคพระศรีอริยเมตไตรย

การอภิปรายผล

1. พัฒนาการของแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรย

แนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยมาจากตัวบท (text) หลายอย่างด้วยกัน ได้แก่ พระไตรปิฎก คัมภีร์อนาคตวงศ์ พระมาลัยคำหลวง ไตรภูมิพระร่วง ไตรภูมิโลกวิชัยยกถา เป็นต้น แล้วถูกแปลงออกมาในรูปสื่อกลาง (medium) หรือตัวแทน (representation) ในการถ่ายทอดความคิด (thought) ออกมาเป็นแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยต่าง ๆ เช่น แนวคิดโลกพระศรีอารีย์ แนวคิดพระโพธิสัตว์ แนวคิดพระผู้ช่วยให้รอด เป็นต้น แนวคิดดังกล่าวถูกผลิตสร้างหรือเป็นผลผลิตของนักคิด (thinker) ต่าง ๆ เช่น พระมหาธรรมราชาที่ 1 (พระยาสิทธิไทย) เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ/เจ้าฟ้ากุ้ง พระยาธรรมปรีชา (แก้ว รักษประจิด) ฯลฯ มีอิทธิพลในการก่อตัวหรือก่อรูปทางความคิดเป็นผลผลิตผ่านทางบริบท (context) หรือประวัติศาสตร์ (history) ทางการเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ กบฏผู้มีบุญและเค้าโครงการเศรษฐกิจ เป็นต้น ทำให้เกิดพัฒนาการของการนำแนวคิดดังกล่าวมาเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ยุครัตนโกสินทร์จนมาถึงปัจจุบันเป็นผลทำให้ผู้มีอำนาจและผู้ท้าทายอำนาจนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้เป็นเครื่องมือในทางการเมือง เพื่อสร้างความชอบธรรมในการปกครอง

2. การเป็นเครื่องมือทางการเมืองของแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรย

จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ กบฏผู้มีบุญ เค้าโครงการเศรษฐกิจ เป็นต้น เหตุการณ์เหล่านั้นล้วนนำแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองหรือควบคุมประชาชนให้มีความคิดและการกระทำไปในทิศทางเดียวกันกับหัวหน้าหรือผู้นำในขณะนั้น กล่าวคือ แนวคิดโลกพระศรีอริยเมตไตรย เป็นแนวคิดว่าด้วย ผู้คนในยุคนี้มีแต่ความสุขสบาย ปราศจากความทุกข์ มีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคเหมือนกันทั้งหมด ไม่มีการแบ่งชั้น

วรรณะ แนวคิดนี้จึงเป็นความปรารถนาของประชาชน ผู้ตกทุกข์ได้ยากตามเป้าหมายของ “กบฏผู้มีบุญและเค้าโครงการเศรษฐกิจ” แนวคิดพระผู้ช่วยให้รอด (savior) เป็นแนวคิดที่ว่าด้วย พระศรีอริยเมตไตรยเป็นพระผู้ช่วยให้รอด (savior) เป็นศาสดาสั่งสอนธรรมให้มนุษย์รอดพ้นจากสังสารวัฏ เป็นศาสดาผู้มาพร้อมกับสังคมอุดมคติ ทำให้มีลักษณะเป็นศาสดาในอนาคตที่พุทธศาสนิกชนรอคอย แนวคิดนี้ได้สร้างให้ “กบฏผู้มีบุญ” เป็นผู้ที่เกิดมาเพื่อจะช่วยให้ประชาชนรอดพ้นจากความทุกข์ยากเชิงใจ แนวคิดผู้มีบุญ เป็นแนวคิดว่าการอ้างตนเป็นท้าวธรรมิกราช พระศรีอริยเมตไตรย อดีตกษัตริย์หรืออดีตผู้ปกครองอยุธยาและลาว เป็นต้น แสดงออกให้เห็นเป็นที่ประจักษ์จนได้รับการยอมรับจากผู้คนว่าเป็นผู้นำในการต่อต้านและช่วยเหลือราษฎรให้พ้นจากความทุกข์

3. ความไม่พอใจของผู้มีอำนาจต่อแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรย

ผู้วิจัยพบว่า มีเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างน้อย 2 เหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้นแล้วสร้างความไม่พอใจต่อผู้มีอำนาจ ได้แก่กบฏผู้มีบุญ โดยหัวหน้าหรือกลุ่มผู้ก่อการได้นำแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยมาใช้ในการระดมผู้คนเพื่อชุมนุมในสถานที่ต่าง ๆ ปลุกฝังความเชื่อให้ต่อต้านรัฐ มีการทำทลายอำนาจรัฐ การไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐ การสะสมอาวุธ การแบ่งแยกดินแดนเพื่อปกครองตนเอง การประท้วงประหารเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้รัฐเกิดความหวาดระแวงต่อพวกกบฏ จึงจำเป็นต้องปราบปรามเพื่อไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่าง แม้ว่าบางกลุ่มกบฏยังไม่สร้างความเดือดร้อนอะไรให้เกิดขึ้น แต่การชุมนุมเพื่อทำพิธีกรรมเท่านั้น แต่รัฐก็พยายามสร้างวาทกรรมให้กลุ่มดังกล่าวว่าเป็น “กบฏ” เพื่อสร้างความชอบธรรมในการเข้าไปปราบปราม เค้าโครงการเศรษฐกิจ เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีการปฏิรูปที่ดินและรัฐสวัสดิการให้แก่ประชาชน เป็นมูลเหตุใช้เป็นข้อกล่าวหาว่า ปรีดี พนมยงค์

เป็นคอมมิวนิสต์และทำให้เกิดความแตกแยกในรัฐบาลอย่างรุนแรง รัฐบาลจึงกำหนดให้ปิดสภาพการใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราและเป็นที่มาของการทำรัฐประหารครั้งแรกในประเทศไทย คือ กบฏบวรเดช พ.ศ. 2477 อีกอย่างหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยโต้แย้งอย่างรุนแรงว่า “โครงการนี้เหมือนที่ประเทศรัสเซียใช้อยู่” และทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยเกือบทุกประเด็นในตอนท้ายได้กล่าวไว้ว่า “ควรเลิกล้มเสีย ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า เกิดความเป็นหายนะ ฟังพินาศแก่ประเทศและชาติบ้านเมือง”

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบว่า คนไทยมีคติความเชื่อเกี่ยวกับแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยหลากหลายแนวคิดที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและประยุกต์ใช้ในการทางการเมืองได้ พัฒนาการทางความคิดของคนไทยได้นำแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยมาใช้ในทางการเมือง ผู้มีอำนาจและผู้ท้าทายอำนาจได้นำแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยมาใช้เป็นเครื่องมือผ่านประวัติศาสตร์ทางการเมืองของไทยและบทบาททางการเมืองของแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยได้มีผู้มีอำนาจและผู้ท้าทายอำนาจนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง ดังนั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ที่สร้างสรรค์ต่อการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยแนวคิดพระศรีอริยเมตไตรยของฝ่ายเถรวาทและฝ่ายมหายาน ศึกษาจากคัมภีร์ในต่างประเทศ เช่น ลาว กัมพูชา พม่า ศรีลังกา จีน ญี่ปุ่น และเวียดนาม เป็นต้น ศึกษาเปรียบเทียบโลกพระศรีอาริย์แบบอื่น ๆ เช่น ไตรภูมิพระร่วงของพระยาสิทธิ Utopia ของ Sir Thomas More และเต๋าเต็กเก็งของเล่าจื๊อ ศึกษาเปรียบเทียบตำนานพระผู้ช่วยให้รอดของศาสนาอื่น ๆ เช่น พระศรีอริยเมตไตรยของศาสนาพุทธ พระกัลกิของศาสนาพราหมณ์ฮินดู พระเมสสิอาห์ของศาสนาคริสต์

References

- Banomyong, P. (2009). *Economic project outline of Luang Praditmanutham (Pridi Banomyong)* (2nd ed.). Sukkhapabjai. [In Thai]
- Buddharaksa, W. (2006). *The Thaksin government's attempts to build hegemony*. Master's Thesis of Arts (Government), Chulalongkorn University. [In Thai]
- Chaiyaporn, C. (n.d.). *Introduction to the study of political thought history, political philosophy, and political theory*. Chulalongkorn University, Faculty of Political Science. [In Thai]
- Dechaboot, S. (2012). *Holy Men's Rebellion: History of conflict between people and the state on the land of Siam*. Gypzy. [In Thai]
- Dhiravegin, L. (1985). The legitimacy and persistence of the system. *Matichon*, September 30, 1985, 22. [In Thai]
- Eoseewong, N. (Ed.) (1999). *Collection of people's historical archives: Chronicle of the future Buddhas* (B. Rawin, Copyeditor). Amarin Printing. [In Thai]
- Nakata, T. (1976). The legitimacy of government: Thailand's problems and hopes. *Thammasat Journal*, 5(2), 1-47. [In Thai]
- Nambut, S. (2011). *Instruct the political process of the National United front of Democracy Against Dictatorship: A case study of We Love Udon*. Master's Thesis of Political Science (Politics and Government), Sukhothai Thammathirat Open University. [In Thai]
- Nartsupha, C., & Sapsarn, P. (1984). The ideology of the merit-based rebellion in Isaan, In P. Hantrakool & and A. Kamutpisamai (Eds.), *The belief of Metteyya and the rebellion of meritorious people in Thai society* (pp. 226-235). Sangsan. [In Thai]
- National Library of Thailand. (1986). *Inscriptions in Thailand, volume 2: Pallava script, Mon script, 12th-21st Buddhist centuries*. Author. [In Thai]
- Nimpanich, J. (1990). Political learning process and political attitudes of Thai people. In *Social and culture basis of Thai politics* (8th ed., unit 5). Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]
- Phiu-Nual, C. (1986). *Political thoughts of Pridi Banomyong*. Komol Keemthong Foundation. [In Thai]
- Phra Thammapidok (P. A. Payutto). (1997). *Buddhism in Asia*. Thammasapa. [In Thai]

การเคลื่อนไหวทางสังคมของพระสงฆ์ไทย: กรณีธรรมบุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ

พระมหานันต์ บัวคำ¹ นิธิตา สิริพงษ์ทักษิณ²

ณัฐพงศ์ บุญเหลือ³ นิพนธ์ โชะเฮง⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์การเคลื่อนไหวทางสังคมระหว่างรัฐกับพระสงฆ์แห่งชาติ ในสังคมไทย พัฒนาการการเคลื่อนไหวทางสังคมในการขับเคลื่อนธรรมบุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ และกระบวนการการเคลื่อนไหวทางสังคมในการขับเคลื่อนธรรมบุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติภายใต้กรอบเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ในการเคลื่อนไหวทางสังคมระหว่างรัฐกับพระสงฆ์ในสังคมไทยมี 3 แบบ คือ (1) อุปถัมภ์ค้ำชู (2) คัดค้านป้องกัน (3) ควบคุมกำกับ ขณะที่พัฒนาการและกระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อผลักดันธรรมบุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ แบ่งออกเป็น (1) คลื่นก่อตัว เป็นช่วงเริ่มต้นในการพัฒนาประเด็นนโยบายสู่มติสมัชชาสุภาพแห่งชาติ (2) คลื่นลูกที่หนึ่ง เป็นการขับเคลื่อนมติสมัชชาสุภาพแห่งชาติบนเส้นทาง “ธรรมนำโลก” (3) คลื่นลูกที่สอง การเกิดขึ้นของมติสมัชชาสุภาพแห่งชาติสู่ธรรมบุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 (4) คลื่นลูกที่สาม การสานพลังสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในการผลักดันธรรมบุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ การเคลื่อนไหวดังกล่าวก่อให้เกิดขึ้นภายใต้กรอบเสรีภาพของพระสงฆ์ที่ได้รับการยอมรับจากผู้นำองค์กรสงฆ์ กลุ่มเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา หน่วยงานภาครัฐ องค์กรด้านส่งเสริมสุขภาพ และประชาชน ทำให้เกิดความร่วมมือสนับสนุนกระบวนการจัดทำและกำหนดกลไกการขับเคลื่อนธรรมบุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ โดยใช้รูปแบบกระบวนการการมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือแบบบูรณาการ

คำสำคัญ: การเคลื่อนไหวทางสังคม; พระสงฆ์; ธรรมบุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

พระมหานันต์ บัวคำ, นิธิตา สิริพงษ์ทักษิณ, ณัฐพงศ์ บุญเหลือ และนิพนธ์ โชะเฮง. (2567). การเคลื่อนไหวทางสังคมของพระสงฆ์ไทย: กรณีธรรมบุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(3), 855-870.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: siammoon9@gmail.com

^{2,3,4} คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Social Movements of Thai Sangha: A Case of the National Sangha Health Constitution

Phramaha Anan Buakham¹ Nithita Siripongtugsin²

Nattapong Boonlue³ Nipon Soheng⁴

Abstract

This research article aims to study the social movement relationships between the government and the sangha in Thai society; the movement development and the movement process of the Thai sangha in the mobilization of the National Sangha Health Constitution under liberty in democratic regime. This research is qualitative research and collecting data through documentary research and in-depth interviews. Data were analyzed using content analysis techniques.

Findings are as follows: The social movement relationships between the government and the sangha in Thai society is of three kinds: (1) patronage, (2) protection, and (3) supervision. While the movement development and the movement process of the Thai sangha in the mobilization of the National Sangha Health Constitution is divided as follows. (1) The formative wave was the policy development towards the resolution of the National Health Assembly (NHA). (2) The first wave was the mobilization of the resolution of the NHA in the path of “Dhamma Leading the World.” (3) The second wave was the resolution of the NHA towards the National Sangha Health Constitution, B.E. 2560. (4) The third wave was the coordination of the power of the sangha institution and the Buddhists to push forward the National Sangha Health Constitution. This movement took place under liberty of sanghas that was accepted by the leaders of the sangha organization, the network of sanghas for development, the government agencies, the health promotion organizations, and the public. Therefore, it led to cooperation in supporting the process of drafting and defining the mechanism for driving the National Sangha Health Constitution using the participatory process and the creation of an integrated cooperation network.

Keywords: Social Movement; Sangha; National Sangha Health Constitution

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Buakham, P. A., Siripongtugsin, N., Boonlue, N., & Soheng, N. (2024). Social movements of Thai sangha: A case of the National Sangha Health Constitution. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 14(3), 855-870.

¹ Doctor of Philosophy Program in Politics, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: siammoon9@gmail.com

^{2,3,4} Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเคลื่อนไหวเพื่อการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพของพระสงฆ์ โดยเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2555 เป็นบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ไทยซึ่งมิได้ปรากฏบ่อยครั้งนัก โดยเฉพาะการขับเคลื่อนที่มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ของคณะสงฆ์ ทั้งนี้ ได้เกิดข้อถกเถียงรวมถึงข้อโต้แย้งทั้งในหมู่คณะสงฆ์และประชาชนทั่วไปในฐานะศาสนิกชนถึงความเหมาะสมภายใต้จริยวัตรอันพึงปฏิบัติของพระสงฆ์ อนึ่งการเคลื่อนไหวดังกล่าวในทัศนะของข้อถกเถียงในฝ่ายที่สนับสนุนให้เหตุผลอธิบายว่าเป็นไปตามกรอบเสรีภาพ ซึ่งเป็นการแสดงออกทางการเมืองการกระทำ คำพูดหรือความคิดได้อย่างไม่มีอะไรเป็นอุปสรรคภายใต้เงื่อนไขการไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น การไม่ก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น เป็นการแสดงออกอย่างมีความรับผิดชอบและสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม เสรีภาพเป็นสิ่งที่มีความค่าและควรค่าแก่การป้องกันรักษาไว้ให้แก่ปัจเจกชน แต่ความสับสนวุ่นวายของสังคมก็อาจเกิดขึ้นได้จากการใช้เสรีภาพ อย่างไม่ถูกต้องและผิดวัตถุประสงค์ของปัจเจกชนเช่นกัน ฉะนั้นเพื่อความสงบสุขของสังคม การใช้เสรีภาพในด้านต่าง ๆ ควรกำหนดขอบเขตอย่างชัดเจน การปล่อยปละละเลยต่อการใช้เสรีภาพที่ไม่ถูกต้องจะเป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายในสังคม การขาดความเข้าใจต่อการใช้เสรีภาพของพลเมือง จะก่อให้เกิดปัญหาในระยะยาว การที่รัฐจะสร้างความเข้าใจและกำหนดแนวทางที่เหมาะสมให้กับคนในสังคมโดยไม่ละเมิดเสรีภาพส่วนบุคคลสร้างสำนึกของเสรีภาพพร้อมกับรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและสิ่งแวดล้อม จะก่อให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนท่ามกลางเสรีภาพที่ถูกคุ้มครองโดยรัฐ ปัญหาสังคมทุกอย่างอาจแก้ไขได้ด้วยการใช้เสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบของคนในสังคม (Silakhom, 2013) ดังนั้น เสรีภาพจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับปัจเจกชน บุคคลอื่นจะล่วงละเมิดเสรีภาพส่วนบุคคลไม่ได้ และการใช้เสรีภาพ

ควรกำหนดขอบเขตอย่างชัดเจน เพราะการใช้เสรีภาพเกินขอบเขตอาจทำให้สังคมสับสนวุ่นวายได้

ทั้งนี้ พระสงฆ์และสามเณรเป็นพลเมืองไทยกลุ่มหนึ่งที่ถูกจำกัดเสรีภาพมากที่สุด ทั้งทางกฎหมายและทางสังคม ในทางกฎหมายนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระภิกษุสงฆ์ที่มีเสรีภาพที่จะแสดงออกทางการเมืองได้ เพราะเหตุที่พระธรรมวินัยไม่ได้ห้ามไว้ การแสดงออกทางการเมืองไม่ว่าทางใดเป็นสิ่งที่พระสงฆ์สามารถทำได้ หากมีเหตุผลสมควรและเป็นไปเพื่อประโยชน์ของพระพุทธศาสนาหรือคนหมู่มาก ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยการดำรงตนเป็นกลางต่อทุกฝ่ายยึดธรรมะ ความถูกต้องดีงามเป็นที่ตั้ง พระสงฆ์กับการเมืองควรเกี่ยวเนื่องกันในภาวะที่เหมาะสมทำให้พระสงฆ์สามารถบำเพ็ญสมณธรรมได้สะดวก (Kitiyadisai, 2013) แต่ในขณะเดียวกันพระสงฆ์ยังสามารถบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมได้ด้วย โดยการเป็นสติปัญญาให้กับสังคมในการแก้ปัญหาสังคมในรูปแบบต่าง ๆ

การเคลื่อนไหวของพระสงฆ์ใช้จะมีแต่ด้านการเมืองเท่านั้น ดังปรากฏว่าพระสงฆ์เข้าไปมีบทบาททั้งเพื่อตนเอง ชุมชนและสังคม โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวเพื่อขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ สืบเนื่องจากปัญหาสุขภาพเป็นสิ่งที่บั่นทอนคุณภาพของพระสงฆ์ที่เข้ารับการรักษาพยาบาลด้วยอาการอาพาธต่าง ๆ ข้อมูลของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขพบว่าโรคที่พระสงฆ์และสามเณรอพาธมาเข้ารับการรักษามากที่สุด คือโรคไขมันในเลือดสูง ความดันโลหิตสูง เบาหวาน ไตวายเรื้อรัง และข้อเข่าเสื่อม ตามลำดับ (Hfocus, 2018) และจากผลการสำรวจสุขภาพของพระสงฆ์และสามเณรทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2559 พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นโรคมะเร็ง โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูงและโรคไตวายเรื้อรังมีสาเหตุมาจากพฤติกรรม

เสี่ยงต่อสุขภาพ สบู่หรือไม้ออกก้างกาย อาหารไม่ถูกโภชนาการ (National Health Commission Office, 2019a) จากปัญหาสุขภาพทำให้พระสงฆ์กลุ่มหนึ่งตระหนักในการดูแลสุขภาพและการพัฒนาสุขภาพพระสงฆ์และได้พัฒนากลายเป็นประเด็นสำคัญและเร่งด่วนที่ได้รับความสำคัญ

จากกล่าวข้างต้น การศึกษาจะทำให้ทราบถึงบทบาทและรูปแบบการเคลื่อนไหวทางสังคม รวมถึงจุดเด่นและข้อด้อยทั้งในมิติเสรีภาพและมิติเชิงวัฒนธรรมที่มีผลต่อความสำเร็จของการเคลื่อนไหวของพระสงฆ์ที่ทำให้เกิดการประกาศใช้ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในการเคลื่อนไหวทางสังคมระหว่างรัฐกับพระสงฆ์ในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการการเคลื่อนไหวทางสังคมในการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ
3. เพื่อศึกษากระบวนการการเคลื่อนไหวทางสังคมในการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติภายใต้กรอบเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ จากเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณกรรม หนังสือ วารสาร ทฤษฎี แนวความคิด บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ ตลอดจนสถิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในหัวข้อความสัมพันธ์ในการเคลื่อนไหวทางสังคมระหว่างรัฐกับพระสงฆ์ในสังคมไทย พัฒนาการการเคลื่อนไหวทางสังคมในการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ และกระบวนการการเคลื่อนไหวทางสังคมในการผลักดันธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติภายใต้กรอบเสรีภาพ

ในระบอบประชาธิปไตย

2. ขอบเขตด้านข้อมูล เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ ตำรา รายงาน การวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความงานวิจัย วารสารทางวิชาการ บทความทางวิชาการ สารานุกรม นามานุกรม พงศาวดาร เอกสารโบราณคดี หนังสือพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์และอื่น ๆ

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบความสัมพันธ์การเคลื่อนไหวทางสังคมระหว่างรัฐกับพระสงฆ์ในสังคมไทย
2. ทำให้ทราบพัฒนาการการเคลื่อนไหวทางสังคมของพระสงฆ์ไทยในการผลักดันธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ
3. ทำให้ทราบกระบวนการการเคลื่อนไหวทางสังคมในการผลักดันธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติภายใต้กรอบเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย (democracy) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ยึดหลักที่ว่า ประชาชนมีอำนาจสูงสุด หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย ได้แก่ หลักการปกครองด้วยกฎหมาย (the rule of law) และสัญญาประชาคม (the social contract) หลักเสรีภาพและอิสรภาพ (freedom and autonomy) หลักความเสมอภาคทางการเมือง (political equality) หลักความเป็นตัวแทน (representative) หลักเสียงข้างมาก (majority) หลักความเป็นพลเมือง (citizenship) หลักอธิปไตยเป็นของประชาชน (people's sovereignty) เป็นต้น (Boonlue & Sohng, 2022)

ทฤษฎีเสรีภาพ

เสรีภาพ (liberty) วางอยู่บนฐานแนวคิดเชิงอำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง (self-determination) การเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้ด้วยตนเองตามใจปรารถนา เสรีภาพจึงเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเอง แนวคิดเสรีภาพได้อธิบายว่า มนุษย์มีเสรีภาพอยู่ตามกฎหมายธรรมชาติ ภายใต้เหตุผลที่ถูกต้องเมื่อทุกคนมีเสรีภาพ เท่าเทียมกันก็ไม่มีอำนาจบังคับซึ่งกันและกัน ผู้อ่อนแอต้องตกเป็นทาสและถูกจำกัดเสรีภาพหมด การมีเสรีภาพโดยไม่มีขอบเขตจึงเป็นเหตุใหญ่ให้เกิดการไร้เสรีภาพ จึงได้กำหนดวางหลักของเสรีภาพ เงื่อนไขและหลักการจำกัดเสรีภาพของประชาชน โดยถือว่าการที่ราษฎรต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตย ก็เพราะประสงค์จะให้ตนมีเสรีภาพ (Lertpaithoon & Samudavanija, 2003) การจำกัดเสรีภาพของประชาชนได้ถูกระบุไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movements) เป็นการกระทำความรวมหมู่ของกลุ่มคนที่มีเป้าหมายบางอย่างร่วมกัน เพื่อผลักดันสังคมให้เคลื่อนไหวไปในทิศทางที่ต้องการหรือเพื่อตอบสนองข้อเรียกร้องที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มคนที่เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ลักษณะสำคัญของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ได้แก่ มีฐานะเป็นผู้เรียกร้องกดดันหรือผู้ปกป้องโครงสร้างหรือระบบอำนาจ เป็นการปฏิบัติการรวมหมู่ของผู้คน เป็นปฏิบัติการที่มีการจัดตั้ง (organized) เป็นการปฏิบัติการตอบโต้กับฝ่ายตรงข้าม (opponents) ที่มีความต่อเนื่องในช่วงเวลาที่แน่นอน การมีอัตลักษณ์ร่วมกัน (collective identity) เป็นต้น (Phatharathananunth, 2016) รูปแบบของยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ออกเป็น 3 แนวทาง คือ (1) ยุทธวิธีการขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ

(disruptive) ได้แก่ อารยะขัดขืนหรือตื้อแพ่ง (civil disobedience) การบอยคอต (boycott) หรือการปฏิเสธไม่ยอมรับ การนั่งประท้วง (sit-ins) (2) ยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง (violence) (3) ยุทธวิธีตามช่องทางการเมืองปกติ (convention) เช่น การเดินขบวน การนัดหยุดงาน เป็นต้น (Pintobtang, 2009)

ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (new social movements) มีจุดกำเนิดมาจากการวิพากษ์ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (resource mobilization theory) และทฤษฎีมาร์กซิสต์ (Marxist theory) (Pintobtang, 2009) ลักษณะเฉพาะของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ 1. เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมหรือสังคมเป็นหลัก การเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นเรื่องรอง มีความสนใจในเรื่องค่านิยมและวิถีชีวิตมากกว่าสิทธิพลเมือง 2. เป็นขบวนการเคลื่อนไหวในลักษณะประชาสังคม (civil society) ที่เลี่ยงรัฐ (bypass the state) ไม่ได้มุ่งเผชิญหน้ากับรัฐโดยตรง แต่มีเป้าหมายในการปกป้องประชาสังคมจากการเบียดขับของรัฐ 3. เป็นขบวนการเคลื่อนไหวที่ไม่ได้มุ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผ่านระบบการเมืองและการปฏิบัติการทางการเมืองก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผ่านการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและสร้างวิถีชีวิตแบบใหม่ขึ้นมา (Phatharathananunth, 2016)

ข้อมูลพื้นฐานธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560

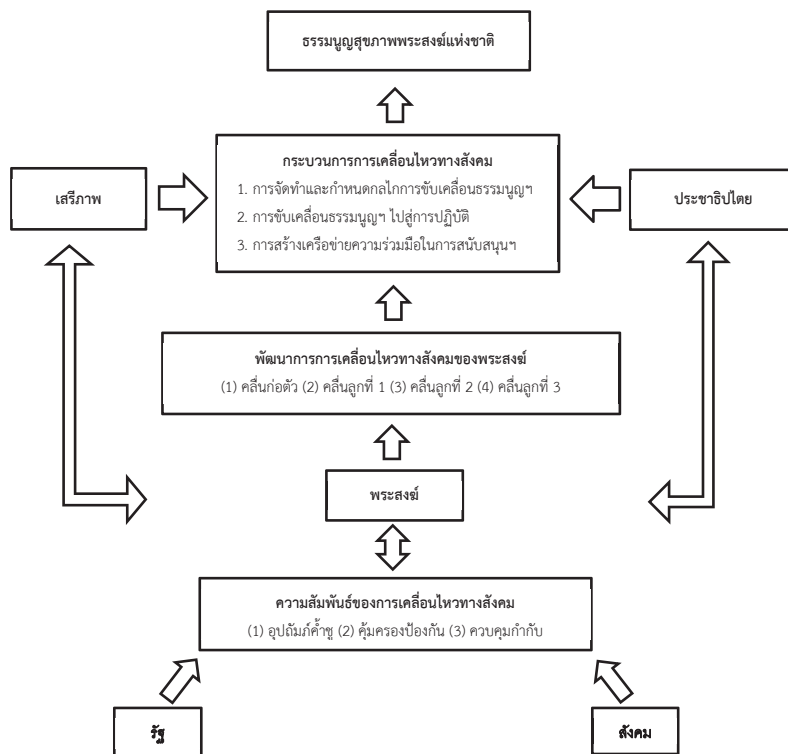
ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2555 มติที่ 5.7 พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพะ มีจุดเด่นอยู่ที่ความร่วมมือการสานพลังของหน่วยงานและองค์กรภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องมากกว่า 10 หน่วยงาน โดยเริ่มประกาศใช้ในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2560

สาระสำคัญของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 เป็นกรอบแนวคิดเชิงนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ สามารถดูแลตนเอง สังคมและชุมชนให้มีสุขภาพที่ดี โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางด้านการดูแลสุขภาพ ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 มีหลักปฏิบัติทั้งหมด 5 หมวด 37 ข้อ ประกอบด้วย หมวดที่ 1 ปรัชญาและแนวคิดหลักของธรรมนูญสุขภาพของพระสงฆ์แห่งชาติ หมวดที่ 2 พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย หมวดที่ 3 ชุมชนและสังคมกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย หมวดที่ 4 บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคม การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติสู่การปฏิบัติ (National Health Commission Office, 2019b) แนวทางการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 ได้ร่วมกันดำเนินการทำแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนใน 5 ประเด็นคือ (1) การจัดทำ

ระบบฐานข้อมูลของพระสงฆ์ (2) จัดให้มีพระคิลานุปัฏฐากประจำวัดหรือพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสว.) (3) การดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพ (4) การถวายเป็นบุญเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและการเข้าถึงระบบประกันสุขภาพของพระสงฆ์ (5) การดำเนินงานในระดับพื้นที่ให้เกิดเป็นรูปธรรม (Chotiwaro (Khamma) & Phrakru Pipitsutaton (Boonchuay Sirindharo), 2020)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้พัฒนากลอบแนวความคิดของการวิจัย โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีประชาธิปไตย (democracy theory) ทฤษฎีเสรีภาพ (liberty theory) ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movements theory) และทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (new social movements theory) ดังแสดงในภาพ 1



ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

การเคลื่อนไหวเพื่อขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติเกิดขึ้นจากกลุ่มพระสงฆ์ที่มีแนวคิดเสรีภาพจึงรวมกลุ่มออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง (social movements) ใช้กลยุทธ์ (strategies) ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นความต้องการให้พระสงฆ์มีจุดยืนในสังคมการเมือง การมีสิทธิมีเสียง สิทธิและเสรีภาพ และเมื่อตัวเองถูกตั้งคำถามและข้อสงสัยในประเด็นเสรีภาพ (liberty) ในการเคลื่อนไหวผลักดันธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ ได้ใช้กลยุทธ์การเคลื่อนไหวทางการเมือง (strategies for the political movements) ในรูปแบบที่พระสงฆ์สามารถจะพึงปฏิบัติได้ตามพระธรรมวินัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ระเบียบการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ข้อมูลเอกสาร (documentary data) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา ผลงานวิจัย รวมทั้งข้อมูลจากการค้นคว้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศจากทางสถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งแหล่งข้อมูลจากส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (major themes) ที่พบในข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมด นำประเด็นหลัก

(major themes) มาพิจารณาแยกเป็นประเด็นย่อย (sub-themes) และหัวข้อย่อย (categories) โดยการเริ่มต้นจากภาพรวมไปสู่ประเด็นย่อย

ผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ในการเคลื่อนไหวทางสังคมระหว่างรัฐกับพระสงฆ์ในสังคมไทย

ความสัมพันธ์ดังกล่าวระหว่างรัฐกับพระสงฆ์ประกอบด้วย

1. ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ค้ำชูพระสงฆ์ การอุปถัมภ์ค้ำชูโดยรัฐเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีและเป็นการเพิ่มอำนาจทางการเมืองของพระสงฆ์ โดยมี 2 รูปแบบ คือ (1) การให้ความอุปถัมภ์ทางวัตถุ เช่น การทอดกฐินพระราชทาน การเป็นเจ้าภาพสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ และ (2) การให้ความอุปถัมภ์โดยการให้สมณศักดิ์ เป็นต้น
2. ความสัมพันธ์แบบคุ้มครองป้องกันพระสงฆ์ ปรากฏในรูปของกฎหมาย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นต้น
3. ความสัมพันธ์แบบควบคุมกำกับพระสงฆ์ เพื่อพิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์ ทำหน้าที่เป็นพลังบูรณาการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนสังคมและพระสงฆ์ถือเป็นสถาบันของชาติที่มีสมาชิกในองค์กรจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องออกกฎหมายข้อบังคับและกฎหมายเพื่อควบคุมพระสงฆ์ อาทิ (1) การควบคุมกำกับโดยหน่วยงานราชการ ได้แก่ กรมการศาสนา สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2) ควบคุมกำกับโดยกฎหมาย ได้แก่ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ตาราง 1

รูปแบบความสัมพันธ์ในการเคลื่อนไหวของพระสงฆ์ด้านสุขภาพ

รูปแบบความสัมพันธ์การเคลื่อนไหว	รายละเอียด
1. แบบอุปถัมภ์ค้ำชู	รัฐมีบทบาทมากทำให้เกิดความร่วมมือของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อการสนับสนุนของประชาชน
2. แบบคุ้มครองป้องกัน	กฎหมายที่เกี่ยวข้องมีผลทำให้พระสงฆ์มีสถานะทางสังคมที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่เคารพของประชาชน
3. แบบควบคุมกำกับพระสงฆ์	มีผลต่อการเคลื่อนไหวของพระสงฆ์ เช่น อาจกระทบต่อการละเมิดกฎหมาย ความไม่เหมาะสมของการเคลื่อนไหว เป็นต้น

พัฒนาการการเคลื่อนไหวทางสังคมของพระสงฆ์ไทย กรณีศึกษาธรรมญญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ

เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2555 มติที่ 5.7 พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะของคณะกรรมการขับเคลื่อนและติดตามการดำเนินงานตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ (คมส.) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ และนำไปสู่กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมในทุกระดับทั้งระดับ การขับเคลื่อนมติพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะ มีจุดเด่นอยู่ที่ความร่วมมือในการสานพลังของหน่วยงานและองค์กรภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องมากกว่า 10 หน่วยงาน พัฒนาการการขับเคลื่อนธรรมญญสุภาพแห่งชาติของพระสงฆ์ไทย ประกอบด้วย “คลื่นก่อตัว” เป็นช่วงการพัฒนาประเด็นนโยบายสู่มติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ สืบเนื่องจากกลุ่มพระนักพัฒนาโดยการนำของ พระครูอมรชัยคุณ (หลวงตาแช่) พบว่า สุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ไม่มีหน่วยงานใดดูแล ทำให้สถานการณ์ปัญหาด้านสุขภาพของพระสงฆ์มีมาก การถวายบริการสุขภาพแต่พระสงฆ์ไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย ทำให้พระสงฆ์ไม่ใช้บริการจากหน่วยงานรัฐ ตั้งแต่ปี 2553 เป็นต้นมา เกิดการประชุมหารือของเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อระดมความเห็นต่อกรอบทิศทาง การดูแลสุขภาพ

พระสงฆ์ และบทบาทของพระสงฆ์ต่อชุมชนตามธรรมวินัย นำไปสู่การบรรจุเป็นระเบียบวาระการประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2555 จึงได้แต่งตั้งคณะทำงานวิชาการเฉพาะประเด็นพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะ จนนำมาสู่การได้รับฉันทมติในสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2555 มติ 5.7 พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะ วันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2555 (Kridkajornkornkul & Khattha, 2012; National Health Commission Office, 2019b)

1. คลื่นลูกที่หนึ่ง: การขับเคลื่อนมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติบนเส้นทาง “ธรรมนำโลก”

หลังจากได้รับฉันทมติในสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2555 เกิดการขับเคลื่อนงานตามมติฯ โดยหน่วยงานและองค์กรภาคีเครือข่าย แต่ก็ยังไม่เกิดการขับเคลื่อนที่เป็นการบูรณาการดำเนินงานร่วมกัน ในช่วงปลายปี 2558 โดยมีหน่วยงานและองค์กรภาคีเครือข่ายเข้าร่วมประชุมกันผลักดันให้เป็นมติมหาเถรสมาคม และกราบบอราธนาพระพรหมวชิรญาณ กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดยานนาวา และพระพรหมบัณฑิต กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสและอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหา-จุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นที่ปรึกษา ประธานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

(พศ.) เพื่อเสนอมติฯ เข้าสู่ที่ประชุมมหาเถรสมาคมให้ได้ทราบแล้วนำเข้าสู่การประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 5/2559 วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2559 (Kridkajornkornkul & Khattha, 2012; National Health Commission Office, 2019b)

ต้นปี พ.ศ. 2559 คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนและติดตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติได้แต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ เพื่อจัดทำแนวทางการขับเคลื่อนที่ชัดเจนใน 5 ด้าน ได้แก่ (1) ความรู้ (2) การบริหารข้อมูล (3) การพัฒนา (4) การบริการสุขภาพและสวัสดิการ และ (5) การวิจัยและพัฒนาชุดความรู้รูปแบบต่าง ๆ เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2559 คณะทำงานฯ ได้เข้ากราบบังคมทูลพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ณ วัดประยุรวงศาวาส นับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในการปรับฐานคิดในการขับเคลื่อนงานพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ โดยใช้หลักการ “ใช้ทางธรรม นำทางโลก” โดยดำเนินงานใน 3 ประเด็นสำคัญ คือ (1) พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย (2) ชุมชนและสังคมกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัยและ (3) พระสงฆ์กับการเป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม นำเสนอการขับเคลื่อนมติ 5.7 พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพต่อฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของมหาเถรสมาคม โดยพระพรหมวชิรญาณ ประธานคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์รับไปดูแล จึงได้มีการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (National Health Commission Office, 2019b)

2. คลื่นลูกที่สอง: การมีมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติสู่ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560

นำไปสู่การกำหนดหลักการ “ใช้ทางธรรม นำทางโลก” ในการดำเนินงานอย่างจริงจัง คณะทำงานฯ เลือกใช้เครื่องมือตามมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติ

สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 คือ “ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ” เป็นกรอบและแนวทางในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพของประเทศ จึงเสนอให้มีการจัดทำธรรมนูญสุขภาพของพระสงฆ์ เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์และผู้เกี่ยวข้องสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) จึงจัดกระบวนการจัดทำ (ร่าง) ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. และการรับฟังความคิดเห็นตามพื้นที่การปกครองคณะสงฆ์ 4 ทน (หนเหนือ หนตะวันออก หนกลาง และหนใต้) รวมถึงคณะสงฆ์ธรรมยุต คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ประชุมเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 มีมติเห็นชอบ (ร่าง) ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. และเสนอต่อมหาเถรสมาคมมีมติรับทราบผลการเห็นชอบธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติของคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ และได้การประกาศใช้ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2560 สำคัญในธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 ประกอบด้วย 5 หมวดหลัก ได้แก่ หมวด 1 ปรัชญาและแนวคิดหลักของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ หมวด 2 พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย หมวด 3 ชุมชนและสังคมกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย หมวด 4 บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม หมวด 5 การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติสู่การปฏิบัติ

3. คลื่นลูกที่สาม: การสานพลังสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนิกชนขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์

เริ่มต้นจากการมีมติมหาเถรสมาคมเมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2561 เห็นชอบให้มีกลไกในการขับเคลื่อนโดยมอบให้ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ

พ.ศ. 2560 ภายใต้เป้าหมาย “พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข” ภายใน 10 ปี การผลักดันให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม โดยคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (คสช.) ได้กำหนดนโยบายให้บูรณาการ “โครงการ 1 วัด 1 โรงพยาบาล/รพ.สต” กำหนดเป้าหมายการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ใน 5 กิจกรรม ประกอบด้วย (1) การจัดทำทะเบียนประวัติพระสงฆ์ สามเณร (2) การอบรมพระคิลานุปัฏฐาก (3) วัดส่งเสริมสุขภาพ (4) การตรวจคัดกรองสุขภาพพระสงฆ์ และ (5) การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร เพื่อให้การดำเนินงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ จำนวน 4 คณะ ประกอบด้วย (1) คณะอนุกรรมการด้านการจัดการข้อมูลพระสงฆ์ (2) คณะอนุกรรมการวัดส่งเสริมสุขภาพและพระคิลานุปัฏฐาก (3) คณะอนุกรรมการสื่อสารสาธารณะ และอนุกรรมการบริหารยุทธศาสตร์และขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 (4) คณะอนุกรรมการบริหารยุทธศาสตร์ และขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 คณะกรรมการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 ได้กำกับและติดตามผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (Chotiwaro (Khamma) & Phrakru Pipitsutaton (Boonchuay Sirindharo), 2020)

กระบวนการการเคลื่อนไหวทางสังคมในการผลักดันธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติภายใต้กรอบเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย

ปรากฏผ่านการร่วมสนับสนุนขององค์กรต่าง ๆ ทั้งในองค์กรสงฆ์ กลุ่มเครือข่ายพระสงฆ์ในแต่ละภาคและภาคประชาชน โดยเฉพาะองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่การส่งเสริมสุขภาพคือสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สนับสนุนให้มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ร่วมกับภาคีเครือข่าย เช่น สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการการเคลื่อนไหว ประกอบด้วย ประการแรก การจัดทำและกำหนดกลไกการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ โดยกระบวนการการมีส่วนร่วม ภายใต้หลักการ “ทางธรรมนำทางโลกทางโลกหนุนทางธรรม” ทำให้ได้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์จากเวทีรับฟังความคิดเห็นต่อร่างธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติทั้ง 5 เวที (4 ภาค+1 ธรรมยุต) มาใช้ในการจัดทำธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ โดยมีการขับเคลื่อนทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ คือ 1) กลไกระดับชาติ ได้มีการผลักดันให้มีมติของมหาเถรสมาคมภายใต้ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติและแต่งตั้งอนุกรรมการ เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนงานในแต่ละด้าน 2) กลไกระดับพื้นที่ คือ (1) การขับเคลื่อนโดยใช้กลไกโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์โดยฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมและคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ระดับจังหวัด (2) เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา (3) ภาคีเครือข่ายภาครัฐในพื้นที่และ (4) เครือข่ายสถาบันการศึกษาสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน (Chotiwaro (Khamma) & Phrakru Pipitsutaton (Boonchuay Sirindharo), 2020)

1. การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติไปสู่การปฏิบัติ

มีการขับเคลื่อนผ่านกลไกที่ตั้งขึ้นทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ มุ่งเน้นการนำเสนอผลการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ โดยกลไกระดับชาติ มีการกำหนดเรื่องสุขภาพพระสงฆ์ให้เป็นยุทธศาสตร์ของหลายหน่วยงาน

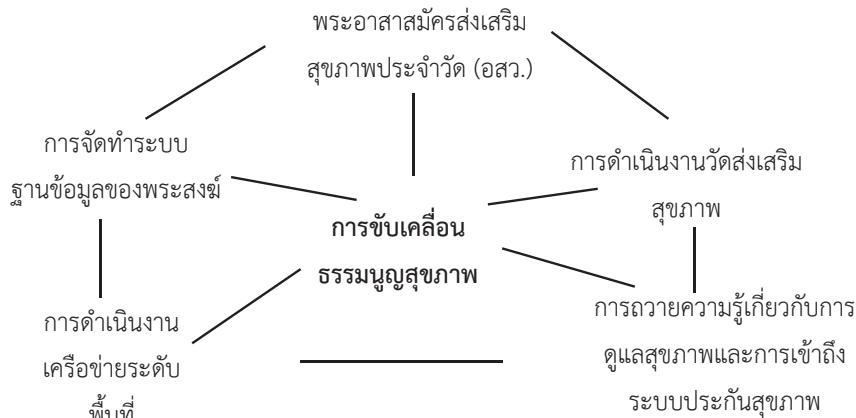
เช่น สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ก่อให้เกิดกิจกรรมการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในหมวดต่าง ๆ ทั่วประเทศอย่างเป็นระบบ ในส่วนของการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในระดับพื้นที่มีพื้นที่นำร่อง 20 พื้นที่ทั่วประเทศแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด รวมครอบคลุมหมวดหลักในธรรมนูญในหมวดที่ 2 พระสงฆ์ดูแลตนเอง และดูแลกันเอง มีการอบรมพระคิลานุปัฏฐาก กุฎิสงฆ์อาพาธ และส่งเสริมความรู้ด้านสิทธิหลักประกันสุขภาพสำหรับพระสงฆ์ กองบุญเพื่อพระสงฆ์และชุมชน หมวดที่ 3 ชุมชน สังคมดูแลพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย มีการอบรมถวายความรู้สำหรับพระสงฆ์เรื่องสิทธิประโยชน์ด้านหลักประกันสุขภาพ การจัดทำฐานข้อมูลเพื่อสิทธิหลักประกัน หมวดที่ 4 พระสงฆ์เป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคมพบว่าพระสงฆ์มีส่วนร่วมในกองทุนตำบล พระสงฆ์เป็นผู้นำด้านสุขภาวะโดยเฉพาะสุขภาวะทางปัญญาผ่านการเทศนา เยี่ยมบ้าน เยี่ยมผู้ป่วย ผู้สูงอายุ สุขภาวะกับการสร้างสันติภาพใน นำความรู้ภูมิปัญญามาดูแลสุขภาพญาติโยม หมวดที่ 5 การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์พบว่ามีการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์และชุมชนระดับพื้นที่ (National Health Commission Office, 2019b; Chotiwaro (Khamma) & Phrakru Pipitsutaton (Boonchuay Sirindharo), 2020)

2. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการสนับสนุนและดูแลสุขภาพองค์รวมพระสงฆ์ในทุกระดับอย่างบูรณาการ

จุดเริ่มต้นสำคัญของการดำเนินการจัดทำและขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติที่ส่งผลให้

เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างพุทธบริษัท ดำเนินการภายใต้หลักการ “ทางธรรมนำทางโลก ทางโลกหนุนทางธรรม” โดยกำหนด “เป้าหมายร่วม” ผ่านการมีส่วนร่วมในการจัดทำและขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ รูปธรรมของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างพุทธบริษัท ในการสนับสนุนและดูแลสุขภาพองค์รวมพระสงฆ์ในทุกระดับอย่างบูรณาการ มีการลงนามประกาศเจตนารมณ์ร่วมขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ โดยองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีเจตนารมณ์ร่วมกัน 4 ข้อ ได้แก่ (1) กำหนดให้เรื่อง “สุขภาวะพระสงฆ์” เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศที่ทุกภาคส่วนรวมถึงประชาชน ชุมชน และสังคม จะร่วมกันผลักดันและขับเคลื่อนอย่างเต็มความสามารถ (2) กระบวนการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมและแก้ไขปัญหาสุขภาพพระสงฆ์ จะยึดแนวทาง “ทางธรรมนำทางโลก” โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติพุทธศักราช 2560 เป็นกรอบและแนวทางสำคัญ (3) การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 เน้นการเชื่อมโยงความร่วมมือและบูรณาการองค์ความรู้ ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานการสร้างประโยชน์สูงสุดต่อคณะสงฆ์ ชุมชนและสังคม (4) ร่วมกันกำกับ ติดตาม และประเมินผล การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมสุขภาวะอย่างยั่งยืนตามหลักบวร (บ้าน วัด ราชการ) (Chotiwaro (Khamma) & Phrakru Pipitsutaton (Boonchuay Sirindharo), 2020)

ทั้งนี้ การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ไปสู่การปฏิบัติ ดังแสดงในภาพ 2



ภาพ 2 การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพของเครือข่ายพระสงฆ์

การอภิปรายผล

จากข้อค้นพบในประเด็นแรก “ความสัมพันธ์ในการเคลื่อนไหวทางสังคมระหว่างรัฐกับพระสงฆ์ในสังคมไทย” มี 3 รูปแบบ คือ “แบบอุปถัมภ์ค้ำชู” โดยการอุปถัมภ์ทางวัตถุและการให้สมณศักดิ์ “แบบคุ้มครองป้องกัน” ในรูปแบบของกฎหมาย และ “แบบควบคุมกำกับ” โดยหน่วยงานราชการและกฎหมาย ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับมิติทางสังคมของสังคมไทยซึ่งมีที่มาจากบริบทเชิงประวัติศาสตร์ทางสังคมและการเมืองเป็นลักษณะของสังคมสังคมการเมืองแบบอนุรักษนิยมแนวอุปถัมภ์ ดังคำอธิบายของ Heywood (1998), Wanthana (2001) ซึ่งอธิบายถึงแนวคิดนี้ว่าไม่เน้นความสุขชั่วมีความอ่อนน้อมถ่อมตน และให้ความสำคัญกับการปฏิบัติได้ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ Boranmoon, Pothiwan, and Satsanasupin (2019) พบว่า การเคลื่อนไหวมีการสร้างพื้นที่ทางสังคมและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ แม้ในงานศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมของภิกษุณี ซึ่งการสร้างพื้นที่ทางสังคมของภิกษุณีในประเทศไทยสามารถทำได้ในลักษณะของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมแก่พุทธศาสนิกชนและการเผยแผ่พระพุทธ

ศาสนาในสื่อมวลชนทุกแขนงด้วยการยึดพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด

ข้อค้นพบที่สอง การประกาศใช้ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติเกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2555 นำมาสู่ “การพัฒนาประเด็นนโยบายสู่มติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ” สืบเนื่องจากกลุ่มพระสงฆ์แกนนำเครือข่ายดำเนินการจัดประชุมหารือร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ ทำให้เกิดการระดมความเห็นต่อกรอบทิศทางการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ นำไปสู่ “การบรรจุเป็นระเบียบวาระการประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ” ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2555 มีการแต่งตั้งคณะทำงานวิชาการเฉพาะประเด็นพระสงฆ์กับการพัฒนา สุขภาวะและฉันทมติในสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2555 หลังจากนั้นเกิดการขับเคลื่อนงานตามมติฯ โดยหน่วยงานและองค์กรภาคีเครือข่าย เข้าร่วมประชุมกันผลักดันให้เป็นมติมหาเถรใช้หลักการ “ใช้ทางธรรม นำทางโลก” ดำเนินงานใน 3 ประเด็นสำคัญ คือ (1) พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย (2) ชุมชนและสังคมกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย และ (3) พระสงฆ์กับการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคม โดยมีคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (คสช.)

กำหนดนโยบายให้บูรณาการ “โครงการ 1 วัด 1 โรงพยาบาล/รพ.สต” กำหนดเป้าหมายการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ

ข้อค้นพบประการที่สาม “กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ” การเคลื่อนไหวของกลุ่มเครือข่ายพระสงฆ์ซึ่งเป็นแกนนำได้ใช้กลยุทธ์การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นแกนหลัก มีผลทำให้ได้รับการสนับสนุนทั้งจากผู้นำองค์กรสงฆ์ หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง และประชาชน โดยเฉพาะสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สนับสนุนให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติร่วมกับภาคีเครือข่ายกำหนด “เป้าหมายร่วม” ผ่านการมีส่วนร่วมในการจัดทำและขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ รูปธรรมของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างพุทธบริษัท ในการสนับสนุนและดูแลสุขภาพองค์รวมพระสงฆ์ในทุกระดับอย่างบูรณาการ มีการลงนามประกาศเจตนารมณ์ร่วมขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ โดยองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้สอดคล้องกับ Wadkean, Junhasobhaga, and Sawangdee (2021) พบว่า แม้สำนักสันติอโศกจะไม่มีสถานะเป็นองค์กรทางพุทธศาสนาที่ได้รับการรับรองจากรัฐและคณะสงฆ์ไทย การดำเนินกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางสังคม มีการจัดตั้งขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เข้มแข็งอย่างเป็นระบบ มีรูปแบบและลักษณะของการเคลื่อนไหวที่เป็นเครือข่ายชาวอโศกที่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ผสมผสานกับพลังของเครือข่ายพันธมิตรแนวร่วมที่ชาวอโศกมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล ชุมชน ตลอดจนกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองที่มีแนวทางเดียวกัน โดยมีจุดประสงค์ของขบวนการคือต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยให้เป็นไปตามเป้าหมายของกลุ่มตน

ข้อค้นพบดังกล่าวนำมาสู่คำอธิบายเกี่ยวกับ

สมมุติฐานการเคลื่อนไหวภายใต้กรอบเสรีภาพของประชาธิปไตย กล่าวคือ การเคลื่อนไหวของกลุ่มเครือข่ายพระสงฆ์ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดพื้นฐานด้านเสรีภาพซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จึงรวมกลุ่มออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง (social movements) ใช้กลยุทธ์การแสวงหาความร่วมมือและสนับสนุนจนเป็นที่ยอมรับขององค์กรสงฆ์ หน่วยงานรัฐ และสังคม ในขณะที่เดียวกันเมื่อมีข้อคำถามและข้อสงสัยในประเด็นความเหมาะสมในการเคลื่อนไหวในมิติเสรีภาพในการเคลื่อนไหว กลยุทธ์ทางการเมือง (strategies for the political movements) ที่ใช้คือรูปแบบการสร้างกระบวนการแบบมีส่วนร่วมทำให้ได้รับการยอมรับถึงความชอบธรรม (legitimacy) ถึงสิทธิและเสรีภาพของพระสงฆ์ต่อการออกมาเคลื่อนไหวดังกล่าว ทั้งนี้กลุ่มเครือข่ายพระสงฆ์ยังทำให้สังคมมีความเข้าใจถึงการเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นไปภายใต้กรอบพระธรรมวินัยอีกด้วย การเคลื่อนไหวขับเคลื่อนด้านสุขภาพพระสงฆ์ในกรณีนี้จึงการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบหนึ่งสอดคล้องกับทั้งคำอธิบายของ Pintobtang (2009), Phatharathananunth (2016), Boonlue & Sohng (2022) ว่าด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของสังคมภายใต้แนวคิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (deliberative democracy) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประชาธิปไตยในฐานะกระบวนการ โดยจะเห็นว่าเคลื่อนไหวของกลุ่มเครือข่ายพระสงฆ์ได้นำไปสู่การเปิดเวทีระดมความคิดเห็นสาธารณะในหลากหลายเวที มีทั้งข้อคิดเห็นสนับสนุน ข้อวิพากษ์วิจารณ์ และข้อเสนอแนะที่เหมาะสม

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Boonrueang and Gataponyo (Aunruean) (2020) พบว่า เสรีภาพทางการเมืองเป็นสิทธิในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ พระพุทธศาสนามีแนวคิดที่ว่าสิทธิเสรีภาพเป็นของคู่กับหน้าที่ ความรับผิดชอบ

ทำให้สังคมมีความเจริญและอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก สอดคล้องกับ Silakhom, Anothai, and Dokbua, (2016) พบว่า เสรีภาพตามหลักพระพุทธศาสนามี 3 ระดับ ได้แก่ เสรีภาพพื้นฐานในการดำรงชีวิต เสรีภาพที่สามารถทำอะไรตามใจชอบแต่ต้องอยู่ในกรอบของ ศีลธรรม และเสรีภาพในระดับวิมุตติ ปัญหาการใช้ เสรีภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทยมีในหลายมิติ อาทิ พระสงฆ์กับการแสดงออกทางการเมือง พระสงฆ์กับการแสดงธรรมแบบสมัยใหม่ และพระสงฆ์กับการดำรงชีวิตในกระแสโลกาภิวัตน์ พระสงฆ์มีเสรีภาพที่จะแสดงออกทางการเมืองได้ภายใต้พระธรรมวินัย และสามารถแสดงออกได้เฉพาะสิ่งที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ความเสื่อมใสของชุมชน และเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของสังคม และสอดคล้องกับ Sutta (2017) พบว่า จากการศึกษาพระธรรมวินัย พระจริยาวัตรของ พระพุทธองค์และการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ทางการเมืองของพระสงฆ์ในอดีต พระสงฆ์มีเสรีภาพที่จะแสดงออกทางการเมืองได้เพราะพระธรรมวินัยไม่ได้ห้ามเอาไว้ การแสดงออกทางการเมืองนี้ไม่รวมถึงการ แสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้อง การศึกษาสงเคราะห์ การแสดงออกทางการเมืองของ พระสงฆ์ควรแสดงออกเท่าที่จำเป็นภายใต้ขอบเขตของ พระธรรมวินัย การที่พระสงฆ์นิ่งเฉยต่อเหตุการณ์ที่ ควรออกมาคัดค้านหรือไม่สนับสนุนสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ถือว่าเป็นสิ่งที่ควรตำหนิได้ หากอยู่ในวิสัยที่จะสามารถ ทำได้ การแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์ต้องยึด

หลักการที่ว่า “เพื่อประโยชน์และความสุขของคนเป็น จำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ประกาศพรหมจรรย์อันมี ความงามทั้งเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด” ด้วยการ ยึดธรรมะคือความถูกต้องดีงามเป็นที่ตั้ง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ เพื่อให้เหมาะสม แก่การนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริง จึงขอ นำเสนอในประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์การ เคลื่อนไหวทางสังคมระหว่างรัฐกับพระสงฆ์ในสังคม ไทย อันนำไปสู่กระบวนการกำหนดนโยบายสำหรับ พระพุทธศาสนา พัฒนาการการเคลื่อนไหวทางสังคม ของพระสงฆ์ไทย กระบวนการการเคลื่อนไหวทางสังคม ในการผลักดันธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ภายใต้กรอบเสรีภาพในระบบประชาธิปไตย เพื่อให้ เกิดการดำเนินการร่วมกับชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ มีการเสริมสร้างความเข้มแข็งและสร้างการมีส่วนร่วม ของวัดกับชุมชน

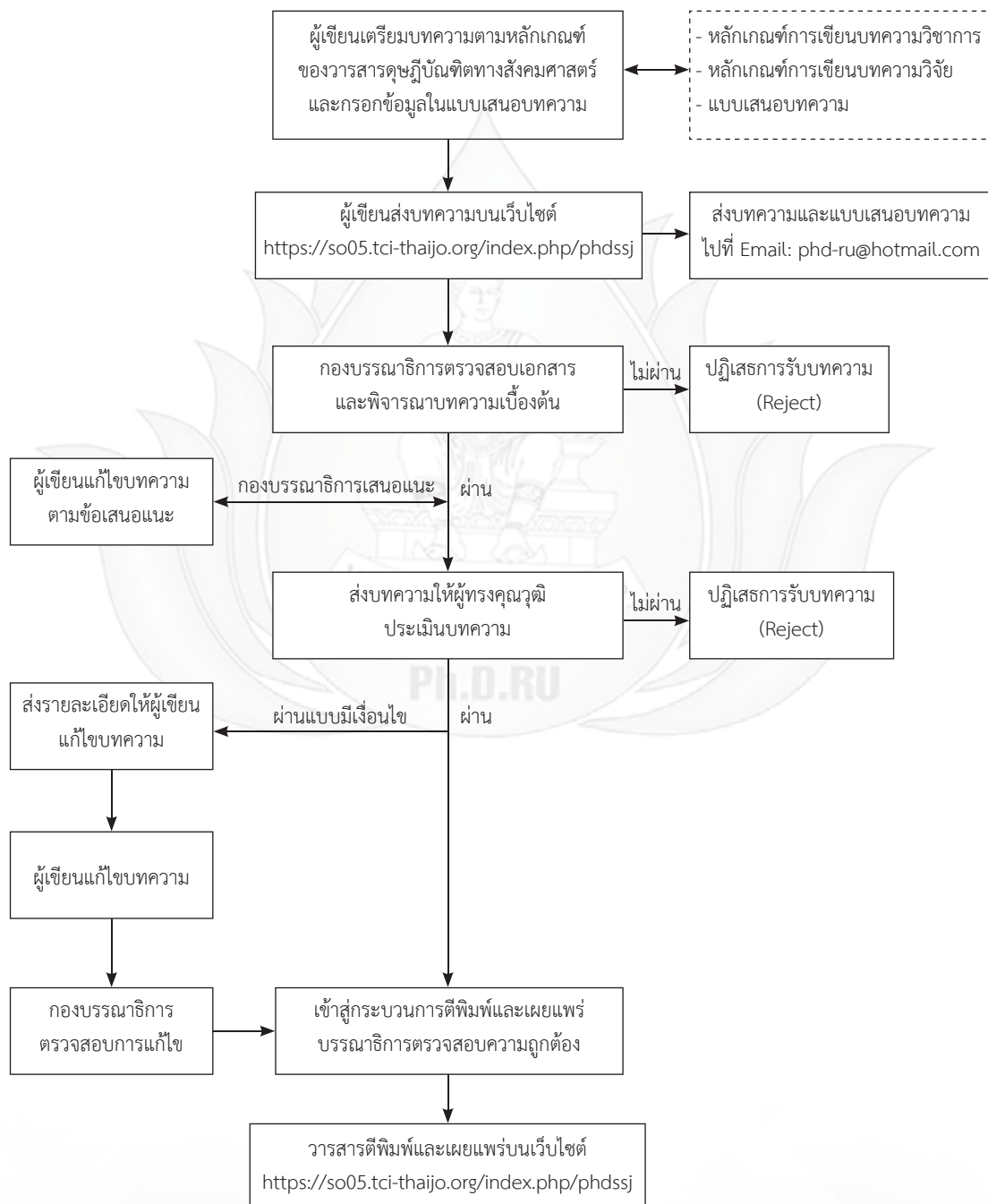
2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป เพื่อ ให้เกิดประโยชน์ที่สร้างสรรค์ต่อการวิจัยครั้งต่อไป จำเป็นต้องทำการการวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับแนวทาง การดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อน ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ โดยใช้แนวคิดทฤษฎี การนำนโยบายไปปฏิบัติและแนวคิดทฤษฎีการมี ส่วนร่วมทางการเมืองต่อหน่วยงานและภาคีเครือข่าย ที่เกี่ยวข้อง

References

- Boonlue, N., & Sohheng, N. (2022). *Democracy theory: A perspective from classical to contemporary to the future era*. Dueankrajang. [In Thai]
- Boonrueang, S., & Gataponyo (Aunruean), P. A.. (2020). Political science in Buddhist Approach: Analysis of liberty in democratic regime. *Journal of Graduate Studies Review*, 16(2), 30-41. [In Thai]
- Boranmoon, P., Pothiwan, P., & Satsanasupin, P. (2019). Politics on Thai Buddhist Bhikkhunis' social movements. *Governance Journal*, 8(1), 140-159. [In Thai]
- Chotiwaro (Khamma), P. P., & Phrakru Pipitsutaton (Boonchuay Sirindharo). (2020). *The project to drive the National Sangha Health Constitution*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press. [In Thai]
- Heywood, A. (1998). *Political Ideologies: An introduction* (2nd ed.). Palgrave Macmillan
- Hfocus. (2018). *Top 5 diseases that sanghas suffer from the most*. Retrieved from <https://www.hfocus.org/content/2018/08/16206> [In Thai]
- Kitiyadisai, K. (2013). *The rights and freedoms of Buddhist monks*. The Office of the Constitutional Court, College of Constitutional Court. [In Thai]
- Kridkajornkornkul, N., & Khattha, T. (2012). *Knowledge management in the case of driving the fifth resolution of the National Health Assembly, B.E. 2555 (2012), Resolution No. 5.7: The sangha and the development of health conditions*. National Health Commission Office. [In Thai]
- Lertpaithoon, S., & Samudavanija, K. (2003). *Protection of people's rights and freedoms by the Constitutional Court*. Thammasat University, Center for Democracy Development Studies. [In Thai]
- National Health Commission Office. (2019a). *Proceed with "the National Sangha Health Constitution" to solve the health crisis of Thai sanghas*. Retrieved from <https://www.nationalhealth.or.th/en/node/1251> [In Thai]
- National Health Commission Office. (2019b). *The National Sangha Health Charter B.E. 2560*. Author. [In Thai]
- Phatharathananunth, S. (2016). *Social movement theory and political protest*. Inthanin. [In Thai]
- Pintobtang, P. (2009). *A framework for political analysis using social movement theory*. Heinrich Boll Foundation, Southeast Asia Regional Office. [In Thai]
- Silakhom, K. (2013). The philosophical analysis of freedom and its application for society. *Sripatum Review of Humanities and Social Sciences*, 13(1), 62-74. [In Thai]

- Silakhom, K., Anothai, S., & Dokbua, F. (2016). Freedom of monks in Thai society: Through the viewpoint of postmodum philosophy: An analytic, appreciative and applicative study. *Saint John's Journal*, 19(24), 125-141. [In Thai]
- Sutta, C. (2017). Monks and promoting democracy or destroying neutrality. *Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies*, 2(1), 79-106. [In Thai]
- Wadkean, P., Junhasobhaga, J., & Sawangdee, Y. (2021). The role of Santi Asoke in social movements. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 6(4), 434-450. [In Thai]
- Wanthana, S. (2001). *Contemporary political ideologies*. Kasetsart University, Faculty of Social Sciences. [In Thai]

ขั้นตอนการส่งบทความตีพิมพ์ วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์



จริยธรรมการตีพิมพ์วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของผู้เขียน

1. ผู้เขียนต้องรับรองว่าบทความที่ส่งตีพิมพ์เป็นบทความใหม่ ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์มาก่อนแล้ว หรืออยู่ในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาจากวารสารอื่นหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ
2. ผู้เขียนบทความต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารกำหนด
3. ผู้เขียนต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่นและต้องอ้างอิงทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมาเสนอโดยอ้างอิงในเนื้อหาของบทความของตน และจัดทำเอกสารอ้างอิงไว้ท้ายบทความให้ชัดเจน
4. ผู้เขียนทุกคนที่มีรายชื่อในบทความต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยจริง
5. ผู้เขียนบทความที่คัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) หรือละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรง
6. หากเป็นการวิจัยในมนุษย์ หรือสัตว์ทดลอง ผู้เขียนต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการใช้สัตว์ทดลองตามแต่กรณี และต้องระบุในบทความด้วย
7. ในกรณีที่ผู้เขียนทำผิดจริยธรรมจะถูกตัดสิทธิ์การตีพิมพ์เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 3 ปีโดยแจ้งผู้เขียนและหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน
8. บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารถือเป็นผลงานของผู้เขียน ผู้เขียนและคณะต้องรับผิดชอบต่อบทความของตน
9. การพิจารณาอนุญาตให้ลงตีพิมพ์ในวารสารขึ้นอยู่กับพิจารณาจากบรรณาธิการและให้ถือเป็นที่สุด

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของผลงานทางวิชาการที่ประเมินอย่างแท้จริง
2. ผู้ประเมินบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก พิจารณาบทความภายใต้หลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติ หรือความคิดเห็นส่วนตัว
3. ผู้ประเมินบทความควรให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องและเป็นประโยชน์แก่ผู้เขียนบทความ
4. ผู้ประเมินบทความจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใดๆ กับวารสาร บรรณาธิการ และผู้เขียน
5. ผู้ประเมินบทความจะต้องรักษาความลับ ไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง
6. ผู้ประเมินบทความ เมื่อตรวจพบว่าบทความที่พิจารณาอยู่มีความเหมือนหรือความซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ
7. ผู้ประเมินบทความจะต้องส่งผลประเมินตรงตามกำหนดเวลาที่วารสารกำหนดไว้

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณากลับกรองคุณภาพของบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารโดยคัดเลือกผลงานที่มีการควบคุมคุณภาพ ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ รวมถึงผลงานต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

2. บรรณาธิการมีหน้าที่ในการตรวจสอบการตีพิมพ์ซ้ำ (Duplications) หรือการคัดลอกผลงาน (Plagiarism) อย่างเคร่งครัดหากตรวจพบว่า บทความมีการคัดลอก ลอกเลียนแบบจากบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียน ซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

3. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน ผู้ประเมิน และต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาข้อมูลได้เป็นอย่างดี

4. บรรณาธิการต้องปฏิบัติโดยใช้เหตุผลทางวิชาการ ในการพิจารณาบทความทุกครั้งด้วยความเป็นธรรม ปราศจากอคติหรือความลำเอียงต่อบทความและผู้เขียน ทั้งในด้านเชื้อชาติ ศาสนา เพศ วัฒนธรรม การเมือง อุดมคติ และสังกัดของผู้เขียน

5. บรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานเพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่างานวิจัยทุกชนิดที่จะตีพิมพ์หากเป็นการวิจัยในมนุษย์ หรือสัตว์ทดลอง ผู้เขียนต้องแสดงหลักฐานการได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการใช้สัตว์ทดลองตามแต่กรณี และต้องระบุในบทความด้วย

6. บรรณาธิการต้องไม่ร้องขอให้มีการอ้างอิงผลงานใดเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิง (Citation) หรือค่า Impact Factor ของวารสาร หรือเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิงของผลงานของตนหรือพวกพ้อง

7. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน หรือผู้ประเมิน และต้องไม่นำบทความหรือวารสารไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ หรือนำไปเป็นผลงานของตน

8. บรรณาธิการไม่ควรเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารของตน

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

1. การวิจัยที่กระทำต่อมนุษย์ไม่ว่ากระทำต่อร่างกายหรือจิตใจ การวิจัยข้อมูลด้านสุขภาพเกี่ยวกับบุคคลซึ่งสามารถระบุตัวบุคคลนั้นได้ การวิจัยที่ศึกษาการบังคับใช้กฎหมายหากข้อมูลรั่วไหลผู้รับการวิจัยอาจถูกดำเนินคดี และการวิจัยที่อาจมีผลกระทบต่อชื่อเสียงและสถานภาพของผู้รับการวิจัย ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของสถาบัน

2. การวิจัยที่กระทำในบุคคลที่มีความเปราะบางหรือผู้เยาว์ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ต้องขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุญาตหรือผู้พิทักษ์ของผู้นั้นตามกฎหมายและตามหลักเกณฑ์ที่ กสว. ประกาศกำหนด

3. การวิจัยในมนุษย์ต้องยึดหลักความเคารพในบุคคล หลักคุณประโยชน์ไม่ก่ออันตราย และหลักความยุติธรรม โดยต้องดำเนินการให้ชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ และกฎหมายอื่น

4. ผู้เขียนต้องแสดงหลักฐานว่าได้ผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มาแล้วภายในระยะเวลาที่กำหนด

5. ผู้เขียนต้องแสดงหนังสือรับรองที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ให้ทำการวิจัยได้ และระบุหมายเลขหรือรหัสการรับรองดังกล่าวลงในบทความ



หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิชาการ วารสารดุซญ์บัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารดุซญ์บัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และ ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ

บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสารต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อน กระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double-Blind Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ จำนวน 3 คน เพื่อเป็นผู้ประเมินบทความ

แนวทางการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

- มีประเด็นหรือความแนวคิดที่ชัดเจน มีเนื้อหาทางวิชาการที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และทันสมัย
- วิเคราะห์ประเด็นตามหลักวิชาการ มีการสังเคราะห์ความรู้จากแหล่งต่างๆ และเสนอความรู้ หรือวิธีการที่เป็นประโยชน์
- สอดแทรกความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ หรือแสดงทัศนะทางวิชาการของผู้เขียนอย่างชัดเจนและเที่ยงตรง
- มีการค้นคว้าอ้างอิงจากแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ ทันสมัย และครอบคลุม
- มีการนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจง่ายและเป็นระบบ ใช้ภาษาทางวิชาการอย่างเหมาะสม

การส่งต้นฉบับ

1. การตั้งค่านำกระดาษ ใช้แบบอักษร TH Sarabun New พิมพ์แบบหน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มุมขวาด้านบน ความยาวของบทความ 12-15 หน้า

2. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. ชื่อผู้เขียน (Author) ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

4. เนื้อหา (Text) ควรใช้ภาษาแบบทางการที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วย

4.1 บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน

4.2 คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3-5 คำ

4.3 บทนำ (Introduction) อธิบายที่มาและความสำคัญ โดยเขียนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่อง

4.4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Concept and Theory) อธิบายแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

4.5 กรอบในการวิเคราะห์ (Analysis Framework) นำเสนอกรอบสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.6 ผลการวิเคราะห์ (Result) เป็นการอภิปรายผลตามกรอบในการวิเคราะห์ โดยเขียนข้อมูลให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้อ่านได้

4.7 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเชิงอภิปรายและมีการนำเสนอแนวคิดของผู้เขียนด้วย

4.8 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

4.9 การอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบ APA Style(7th ed.) ดังนี้

4.9.1 การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับจากภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ ก-ฮ และ A-Z

4.9.2 ชื่อผู้เขียน เอกสารภาษาไทยใช้ชื่อ นามสกุล เอกสารภาษาอังกฤษใช้นามสกุล และอักษรย่อตัวแรกของชื่อ

4.9.3 ปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาไทยใช้ปี พ.ศ. เอกสารภาษาอังกฤษใช้ปี ค.ศ. ใส่ในวงเล็บ หากผู้เขียนคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเล่ม ให้เรียงลำดับปีที่พิมพ์จากน้อยไปหามาก

4.9.4 ชื่อเรื่อง ให้ใช้ตัวเอน กรณีเป็นเรื่องย่อในหนังสือให้ระบุ “ใน หรือ In” ตามด้วยผู้แต่ง และชื่อหนังสือ

4.9.5 สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ เป็นรูปแบบของเอกสารประเภทหนังสือ หรือตำรา กรณีประเภทบทความในวารสาร ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และหมายเลขหน้าของบทความตั้งแต่นำหน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย (การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุเฉพาะหน้าที่ใช้อ้างอิง)

4.9.6 การอ้างอิง Website ให้ระบุชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง วัน เดือน ปีที่ค้น และ Website

5. การส่งบทความ ให้ผู้เขียนส่งต้นฉบับบทความ (Original Manuscript) บนระบบออนไลน์ (ไฟล์ Word) ไปที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

6. ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ กรณีที่บทความได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ (Acceptance) ให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยการโอนเงินไปที่ชื่อบัญชี สมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่บัญชี 020036297552 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

หมายเหตุ:

(1) บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมิใช่ความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

(2) วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว

1 นิ้ว

1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold

ชื่อเรื่อง

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน¹
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน²

16 Point Bold

บทคัดย่อ

16 Point

- นำเสนอให้กระชับ เน้นประเด็นสำคัญที่ต้องการนำเสนอ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับชื่อเรื่องเพื่อดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม

- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำพุ่มเพียบ ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาคำย่อให้พบได้ง่ายที่สุด

- ความยาวประมาณ 250 คำ

ภาษาไทย

16 Point Bold

คำสำคัญ:

16 Point

- นำเสนอโดยเลือกใช้คำที่มีอยู่ในวัตถุประสงค์ของบทความที่เกี่ยวข้องกันหัวข้อเรื่องของบทความและเป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อต้องการให้ผู้อ่านที่สนใจค้นพบบทความ จำนวน 3-5 คำ

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

12 Point

¹ [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่และอีเมลที่ติดต่อได้

² [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

1 นิ้ว

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว TH Sarabun New 18 Point Bold	1 นิ้ว Title	1 นิ้ว
ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน¹ กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน²		
16 Point Bold	Abstract - นำเสนอให้กระชับ เน้นประเด็นสำคัญที่ต้องการนำเสนอ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับชื่อเรื่องเพื่อดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม - ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาคำย่อให้พบได้ง่ายที่สุด - ความยาวประมาณ 250 คำ	
16 Point Bold	Keywords : - นำเสนอโดยเลือกใช้คำที่มีอยู่ในวัตถุประสงค์ของบทความที่เกี่ยวข้องกันหัวข้อเรื่องของบทความ และเป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อต้องการให้ผู้อ่านที่สนใจค้นพบบทความ จำนวน 3-5 คำ	
Type of Article: Academic Article		
12 Point	³ [กรณีที่คือนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้ ⁴ [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้	

1 นิ้ว

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point
Bold

→ บทนำ

16 Point

นำเสนอเนื้อหาเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านสู่เนื้อเรื่องให้เห็นความสำคัญ และสร้างบรรยากาศให้น่าติดตามต่อไป ควรเขียนให้กระชับตรงประเด็น ไม่ยืดเยื้อ สอดคล้องกับชื่อเรื่อง โดยจับประเด็นจากชื่อเรื่องแล้วนำเสนอเนื้อหาในส่วนนี้สามารถกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของบทความ ที่มาของบทความ ขอบเขตของบทความ อาจมีคำจำกัดความหรือนิยามที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

16 Point
Bold

→ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

16 Point

นำเสนอให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องหรือประเด็นที่เขียน จัดวางโครงสร้างเนื้อหาและจัดลำดับให้เหมาะสม เนื้อหาสาระควรมีความต่อเนื่องกัน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล และอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

16 Point
Bold

→ กรอบในการวิเคราะห์

16 Point

นำเสนอกรอบในการวิเคราะห์ที่ได้จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในรูปแบบภาพ หรือข้อความอันเป็นใจความสำคัญที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล

16 Point
Bold

→ ผลการวิเคราะห์

16 Point

นำเสนอให้เป็นไปตามหลักการ ทฤษฎี ตามกรอบในการวิเคราะห์ มีหลักฐานการอ้างอิงอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความเป็นเหตุเป็นผล

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point
Bold

บทสรุป

16 Point

นำเสนอสรุปประเด็นสำคัญของบทความ โดยการเลือกประเด็นสำคัญของบทความนั้นมาเขียนรวมไว้อย่างสั้นๆ ท้ายบท หรืออาจใช้วิธีการบอกผลลัพธ์ว่า สิ่งที่กำลังกล่าวมาทั้งหมดมีความสำคัญอย่างไร สามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง หรือจะทำให้เกิดอะไรต่อไป หรือ อาจใช้วิธีการตั้งคำถามหรือให้ประเด็นทิ้งท้ายกระตุ้นให้ผู้อ่านไปแสวงหาความรู้เพื่อคิดค้นพัฒนาเรื่องนั้นต่อไป

16 Point
Bold

ข้อเสนอแนะ

16 Point

นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิเคราะห์สำหรับนำไปใช้ในเชิงทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้

16 Point
Bold

References

เอกสารอ้างอิงใช้ภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA Style (7th ed.) มีวิธีการ ดังนี้

- การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ ก-ฮ แล้วตามด้วย A-Z

- การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

- การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ.

- การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. หลักสูตรปริญญา, มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่างการแปลเอกสารอ้างอิงภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

ชัยฤทธิ์ ทองรอด และวารารณ สारอินมูล. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(3), 197-210.

Thongrawd, C., & Saninmool, V. (2016). Consumers' buying behaviors of products in night markets in Bangkok Metropolitan. *Journal of the Association of Researchers*, 21(3), 197-210. [In Thai]



หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิจัย วารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และ ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ

บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสารต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อน กระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double-Blind Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ จำนวน 3 คน เพื่อเป็นผู้ประเมินบทความ

การส่งต้นฉบับ

1. การตั้งค่านำกระดาษ ใช้แบบอักษร TH Sarabun New พิมพ์แบบหน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มุมขวาด้านบน ความยาวของบทความ 12-15 หน้า

2. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. ชื่อผู้เขียน (Author) ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

4. เนื้อหา (Text) ควรใช้ภาษาแบบทางการที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วย

4.1 บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน

4.2 คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3-5 คำ

4.3 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Background and Significance of the Problems) นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและค่านิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น และไม่ซับซ้อน เพื่อให้สามารถอ่านแล้วเข้าใจทันที

4.4 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) นำเสนอให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องและเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการหาคำตอบของการวิจัย

4.5 ขอบเขตของการวิจัย (Scope of the Research) นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร ขนาดตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย

4.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย (Research Benefits) นำเสนอประโยชน์ที่ได้รับตามวัตถุประสงค์และแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการและการนำไปปฏิบัติ

4.7 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Concepts, Theories, and Related Literatures) นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันของตัวแปรทุกตัวและต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อนำไปสู่กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

4.8 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย (Conceptual Framework) นำเสนอให้ครอบคลุมและครบถ้วนทุกตัวแปรเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยอาจนำเสนอเป็นรูปภาพเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย

4.9 สมมุติฐานของการวิจัย (Hypotheses of the Research (if any)) นำเสนอถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่เกี่ยวกับคำตอบที่ผู้วิจัยคาดคะเน โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายสามารถสื่อความหมายได้โดยตรง

4.10 ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) อธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

4.11 ผลการวิจัย (Result) นำเสนอผลที่ได้จากการวิจัยเป็นขั้นตอนโดยสรุป

4.12 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ หรือสมมุติฐานที่ตั้งไว้

4.13 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

4.14 การอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบ APA Style (7th ed.) ดังนี้

4.14.1 การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับจากภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ ก-ฮ และ A-Z

4.14.2 ชื่อผู้เขียน เอกสารภาษาไทยใช้ชื่อ นามสกุล เอกสารภาษาอังกฤษใช้นามสกุล และอักษรย่อตัวแรกของชื่อ

4.14.3 ปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาไทยใช้ปี พ.ศ. เอกสารภาษาอังกฤษใช้ปี ค.ศ. ใส่ในวงเล็บ หากผู้เขียนคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเล่ม ให้เรียงลำดับปีที่พิมพ์จากน้อยไปหามาก

4.14.4 ชื่อเรื่อง ให้ใช้ตัวเอน กรณีเป็นเรื่องย่อในหนังสือให้ระบุ “ใน” หรือ “in” ตามด้วยผู้แต่งและชื่อหนังสือ

4.14.5 สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ เป็นรูปแบบของเอกสารประเภทหนังสือ หรือตำรา กรณีประเภทบทความในวารสาร ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และหมายเลขหน้าของบทความตั้งแต่นำหน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย (การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุเฉพาะหน้าที่ใช้อ้างอิง)

4.14.6 การอ้างอิง Website ให้ระบุชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง และค้นจาก Website

5. การส่งบทความ ให้ผู้เขียนส่งต้นฉบับบทความ (Original Manuscript) บนระบบออนไลน์ (ไฟล์ Word) ไปที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

6. ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ กรณีที่บทความได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ (Acceptance) ให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยการโอนเงินไปที่ชื่อบัญชี สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่บัญชี 020036297552 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

หมายเหตุ:

(1) บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมีข้อความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

(2) วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

← 1 นิ้ว
↑ 1 นิ้ว
← 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold

ชื่อเรื่อง

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน¹
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน²

16 Point Bold

16 Point

บทคัดย่อ

.....

.....

.....

16 Point Bold

16 Point

- นำเสนอภาพรวมของเนื้อหางานทั้งหมด ครอบคลุมสาระสำคัญของผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างอิง และดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม ใช้ข้อเท็จจริง ไม่ใช่เนื้อหาเกินจริงหรือไม่อยู่ในเนื้อหาการวิจัย
- ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและคุณค่าของการวิจัย
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช่คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาบทคัดย่อให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

คำสำคัญ:

.....

- นำเสนอโดยเลือกใช้ตัวแปรที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย หรือคำที่เป็นชื่อเรื่องการวิจัย เป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อให้ผู้สนใจงานวิจัยสืบค้นเจอจำนวน 3-5 คำ

ภาษาไทย

12 Point

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

.....

¹ [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่และอีเมลที่ติดต่อได้

² [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุนามหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

↑ 1 นิ้ว

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว ← →	1 นิ้ว ↑ ↓	1 นิ้ว ← →
TH Sarabun New 18 Point Bold → Title		

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point
Bold

→ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

16 Point

นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น ไม่ซับซ้อน อ่านแล้วเข้าใจทันที การแปลคำศัพท์จากต่างประเทศควรตรวจสอบความนิยมและใช้ความหมายเดียวกันตลอดบทความ เช่น Organization พบแปลเป็นไทยว่าองค์กรหรือองค์การ เป็นต้น และภายในหนึ่งย่อหน้าควรมีใจความสำคัญประเด็นเดียวเป็นเอกภาพ และต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

16 Point
Bold

→ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

16 Point

16 Point
Bold

→ ขอบเขตของการวิจัย

16 Point

นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร การเลือกตัวอย่าง วิธีเลือกตัวอย่างขนาดตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย

16 Point
Bold

→ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

16 Point

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point
Bold

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

16 Point

- นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยพอสังเขปของตัวแปรทุกตัว และจำเป็นต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ หลีกเลี่ยงการ"อ้างอิงใน" หรือหลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อกันมา ควรใช้ต้นฉบับมาอ้างอิง
- นำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการอภิปรายผล
- นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

16 Point
Bold

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย



ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

16 Point
Bold

สมมุติฐานของการวิจัย (ถ้ามี)

16 Point

16 Point
Bold

ระเบียบวิธีวิจัย

16 Point

นำเสนอโดยอธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ควรอ้างอิงเจ้าของทฤษฎีที่ผู้เขียนอ้างอิงถึงโดยตรง หลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อกันมา เขียนให้กระชับ นำเสนอเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทความ

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point
Bold

ผลการวิจัย

16 Point

นำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิเคราะห์ และผลการวิเคราะห์โดยอาจจะมีการนำเสนอในรูปแบบตารางและการแปลความหมายอย่างกะทัดรัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตัวอย่างการนำเสนอในรูปแบบตาราง

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ข้อความ	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
---------	-----------	----	-------------

16 Point
Bold

การอภิปรายผล

16 Point

- สรุปสาระประเด็นสำคัญ และอภิปรายผลในแง่มุมต่างๆที่เกี่ยวกับงานวิจัยให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ หากมีสมมุติฐานของการวิจัยควรอภิปรายรายข้อ ข้อค้นพบที่ขัดแย้งหรือสอดคล้องกับงานวิจัยของงาน
- อภิปรายข้อจำกัดและข้อบกพร่องในการวิจัย รวมถึงการอภิปรายคุณประโยชน์ของงานวิจัย

16 Point
Bold

ข้อเสนอแนะ

16 Point

นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิเคราะห์สำหรับนำไปใช้ในเชิงทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point
Bold

→ **References**

เอกสารอ้างอิงใช้ภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA Style (7th ed.) มีวิธีการ ดังนี้

- การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ ก-ฮ แล้วตามด้วย A-Z

- การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

- การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ

- การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. หลักสูตรปริญญา, มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่างการแปลเอกสารอ้างอิงภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

ชัยฤทธิ์ ทองรอด และวราภรณ์ สารอินมุล. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของผู้บริโภค
เขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(3), 197-210.

Thongrawd, C., & Saninmool, V. (2016). Consumers' buying behaviors of products in night markets in
Bangkok Metropolitan. *Journal of the Association of Researchers*, 21(3), 197-210. [In Thai]



แบบเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

เรียน บรรณาธิการวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

ข้าพเจ้า ☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย).....

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

หน่วยงานที่สังกัด.....

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้.....

หมายเลขโทรศัพท์.....Email.....

มีความประสงค์ขอส่งบทความ เรื่อง :

ชื่อบทความ (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ).....

.....

ประเภทของบทความ ☐ บทความวิชาการ ☐ บทความวิจัย ☐ บทความวิจารณ์หนังสือ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้า ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่ระบุชื่อในผลงาน

บทความนี้ยังไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำไปเพื่อพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสารอื่นอีก นับ
จากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งผลงานต้นฉบับนี้มายังบรรณาธิการวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่งเอกสารต่างๆ ให้บรรณาธิการวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ดังต่อไปนี้

☒ ต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ Word) ส่งไปที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

☒ สำเนาต้นฉบับ (ไฟล์ Word) ส่งไปที่ Email: phd-ru@hotmail.com

☒ แบบเสนอบทความส่งไปที่ Email: phd-ru@hotmail.com

ลงชื่อ.....เจ้าของบทความ

(.....)

วันที่.....เดือน.....ปี.....

กรณีบทความวิจัยของนักศึกษา ต้องผ่านการพิจารณาจากประธานที่ปรึกษาว่าถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นที่
เรียบร้อยแล้ว และยินดีให้ตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ได้

ลงชื่อ.....

(.....)

ประธานที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์

วันที่.....เดือน.....ปี.....



Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University